ספר

זהר תורה

הוא פירוש הזהר הקדוש על התורה

מאת התנא רבי שמעון בר יוחאי ז"ל

מסודר על כל פסוק הפירושים והענינים השייכים לו. וגם הפירושים והענינים של הפסוקים הנמצאים בשאר מקומות הזהר נלקטו ונקבצו ונסדרו במקומם בלשון הזהר עם העתקת לשון הקודש שורה לעומת שורה ועל ידי זה יוכלו כל באי שערי ז ה ר ת ו ר ה לכנוס ולטייל בפרדס הזהר ויתקיים מה שאמר אליהו לבר יוחאי שספר הזהר יתגליא לתתאי בסוף יומיא ובגיניה ושבתם איש אל אחוזתו וגו'

וכדי להקל על המעיין הצגתי הפירוש

זין הזהר

על פי דרך המקובלים המפורסמים מפורשי הזהר.

כל זה הכינותי בעזרת השם יתברך אני הקטן

יהודה יודל ראזענבערג במה"ר ישראל יצחק ז"ל

מגזע ר' יהודה חסיד ז"ל.

מלפנים רב בווארשא, לאדז, מדינת פולין, אח"כ ראב"ד בערי טוראנטא ומאנטריאל, מדינת קאנאדא, מחבר הספרים — ידות נדרים, רפאל המלאך, ילקוט אליהו הנביא, קריאה הקדושה, מקוה יהודה, ועוד ספרים בכתובים

ב ר א ש י ת

יצא לאור בפעם הראשונה בשנת „תגאל [illegible] ורוכנס לא[illegible]
הוצאה שניה
נדפס בשנת „ובא לציון גואלנו משיח בן דוד [illegible]
יצא לאור ע"י
צבי יצחק גלאסס, נכד המחבר

www.hebrewbooks.org
ע"י חיים תשס"

"ZOHAR" OF THE HOLY BIBLE

First Book of "Genesis" - "Bereshith"

Translated in Hebrew by

Rabbi YODEL ROSENBERG

Published and Copyrighted 1955 by

ROSALG CORP

293 Church Street

New York 13, N Y

הועתק והוכנס לאינטרנט

www.hebrewbooks.org

ע"י חיים תשס"ב

נדפס בבית דפוס של ספראגרף קאמפאני

Printed in U.S.A. by

SAPHROGRAPH COMPANY

194 Elizabeth Street

New York 12, N Y.

לאינטרנט
www.heb
נשס"ב

תמונת הגאון הגדול המקובל מרן ר' יודל ראזענבערג זצ"ל

לזכרון נצח

תהלת ה׳ ידבר פי על רב טוב אשר גמל עמנו להוציא מחשבתי אל הפועל כי ימים ושנים טפחתי ורביתי את הרעיון הקדוש בלבי שאזכה להוציא לאור מחדש את **הספר הזהר הקדוש בהעתקת עברית** פרי יצירתו של זקני הרב הגאון עטרת תפארת ישראל כקש״ת מוהר״ר **יהודה יודל ראזענבערג** זצ״ל, אשר זכרו הקדוש חי לא רק בלבי בלבד, אלא גם בלב כל אחד ואחד, אשר הכיר אותו וידע את תורתו וחכמתו

ברגשי כבוד הנני מקדיש את הדפסת **הספר הזהר הקדוש בהעתקת עברית מחדש** למען הזכרת נשמת אבותי היקרים

את נשמת אדוני אבי מורי החסיד המפורסם לשם ולתהלה כש״ת מוה״ר **שלמה זאב יוסף גלאסס** ז״ל, למען ימלא את חובתי חוב בן לאב אשר זכרוני הקדוש יקר בלבי, ולמען לזכות בו את הרבים

ולמען הזכרת נשמת אמי מורתי האשה היקרה אשת חיל מרת **העסיל** ז״ל, בת הרב הגאון המחבר הזהר הקדוש בהעתקת עברית מוהר״ר **יהודה יודל** זצ״ל, שהיתה ידועה לתהלה ולתפארת בצדקתה, ושאיפת חי׳ היתה לגדלנו על ברכי התורה.

ואבקש מאת השי״ת הזוכר חסדי אבות שזכות זקני הרב הגאון המחבר זצ״ל, וזכות אבותי הקדושים יעמוד לי שאזכה להוציא לאור גם שאר החבורים מן זקני הנ״ל, ולזכות לראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצות, בנחמת ציון וירושלים במהרה בימינו, אמן.

מאתי **צבי יצחק גלאסס**, ברוקלין, נ. י.

הסכמות גאוני וצדיקי הדור הי"ו

תשובת הרב הגאון הגדול שר התורה אביר הרועים המפורסם בכל קצוי ארץ וכו'
מרן חיים חזקיאו מדיני המכונה חח"ם זצלל"ה בעל המחבר ס' „שדי חמד"
אשר כתב אלי אודות ספרי זה:

בה"י יום ה' לסדר לשון ייטב לך והארכת ימים לפ"ק.

ייטיב ה' כתיבה וחתימה בספרן של גדיקים לאלתר לכבוד הרה"ג המפורסם סיני ועיקר הרים. המאיר לארץ ולעליד הרים. בחיבוריו היקרים. אמרותיו טהורים. מימיו מים אדירים. לחם לחם אבירים. כש"ת מוה"ר יהודה ראזענבערג. יפיצו מעינותיו מעיני החכמה בעיר ווארשא המעטירה. נרו יאיר באורה. זו תורה. באור החמה ברה'

אחרי דשכתה"ר כמשפט אודיעהו מקבלתי די שדר לן מר מכתב להזקיאו בצירוף ספרו „ידות נדרים" ובצירוף הקינטרסים של דעתקת הזהר הקדוש ללשון המדרש אשר ברצין כ"ת להוציא לאור פירוש הזהר הקדוש על התורה מלוקט ומסודר על כל פסיק ופסוק כמו שעשה בעל ילקוט השמעוני מן המדרשים. ויקרא שמו „זהר תורה" וכ"ת דרש ידרש ממני הסכמתי. ואם כי קשה עלי לעת זקנתי לבוא בשער עם קסת הס"פ. וגם כי בעיקר הדבר לא אבין למה כ"ת ידרוש הסכמות על ספר כזה. כי האם דברי התנאים צריכים להסכמה דידן. אבל יען כי כ"ת הפציר בי מאד לאמר שתלוי בזה הרמת קרן כנסת ישראל באמונתנו הקדושה. נאותתי בשארית כחי להשיב לכ"ת עכ"פ על ספקותיו ראשון ראשון:

ע"ד אשר יחשוש כ"ת בדעתקת הזהר ללשון הקדש מן הדרש של כבשים ללבושך וכו', אין אני רואה בזה שום חשש. ראשית הלא אין כ"ת ראשון בזה. כי הלא זה ספר הבהיר הגדול יש דעות שהוא העתקת הזהר לעברית. וע"כ לקחי ממנו המאמרים החסרים באיזה מקומות בהזהר להשלים החסרון בסיף כל חלק וחלק. והוא ספר קדמון מאד ולא נודע מי עשה דעתקה זו אשר בשביל זה יש אומרים שהזהר נתחבר מתחלה בלשון הבהיר ונעתק מן הבהיר להזהר כדי שיהיה מובן היטב למדברים ארמית. אבל על דעתי כי נהפוך הוא. כי כל מבין יראה שיש כמה מקומות בספר הבהיר שלשונו דחוק. והדחק בולט שהוא משום שלא רצד המעתיק לשנות מדברי דזהר בלשון הארמי. וגם שם „הזהר" יוכיח שמתחיל בפס"ק והמשכילים יזהירו כזהר הרקיע כי כך היד דרך המחברים הקדמונים לקרוא הספר ע"ש התחלתו. ולבעביר זה קראו למדרש המיוחס לתנא ר' נחוניא בן הקנה בשם ספר הבהיר יען כי נסתפקו אם באמת הוא מחברו. לזאת התחילו לקרות הסבר ע"ש התחלתו בפס"ק בהיר הוא בשחקים. כמובא בראבי"ה פי"ס. ומזה רבים טועים שמערבים דברים מן ספר הבהיר הזה לזה ואין יודעים כי שנים הם. וכן גם מובא בהגהות „דרך אמת" שעל הזהר מר"ח ויטאל זצ"ל בבראשית דף ל"ה ע"ב אות א' שמביא עם לשון הנמצא בזהר לשון הקדש. הרי שהיה לפניו ספר הזהר בלשון הקדש, ויכול להיות שהוא ספר הבהיר הגדול. וגם פ"ק חזי כמה גאונים שעשו פירושים על הזהר ע"פ קבלה העמוקה וגם שאר ספרי קבלה מאדירי התורה הכל בלשון הקדש ולא חששו משום כבשים ללבושך. וכמבואר בפסק הגאון ר' יצחק דלמאש זצ"ל. ומלבד כ"ז דלא אני רואה שכ"ת משמיט ענינים העמיקים ביותר כמו האדרות וספרא דצניעותא. וסגמת כ"ת היא רק להעתיק ביאורי הזוה"ק השייכים לפסוקי התורה. והלא ספר כעין זה כבר נתחבר בזמן בעל דשל"ה ובעל דלבוש שנעתקו מאמרים קצרים מן הזהר ללשון הקדש ע"י אחד קדוש ר' **ישכר בער** זצ"ל בעל הפירוש „אמרי בינה" שעל הזהר ונקרא בשם „מקור חכמה". והגאונים הקדושים הנ"ל נתנו הסכמתם עליו בלי שום חשש. ומה שכ"ת מוסיף מעלות יתירות להביא לשון הזהר כמו שהוא ולהעמיד בצדו העתקה עברית. זאת באמת תאיר עיני הקורא להבין לשון דזהר ותלמדהו לכנוס דרך שערי „זהר תורה" גם בחדרים הפנימים של הזהר. וא"כ אודא לה לדברי החששא של כבשים ללבושך כספר הזה. כי הדרש של כבשים ללבושך מובא בגמרא רק על מעשה דמרכבה בלבד.

ו"ע"ד אשר יחשיש כ"ת אולי ילמדו בספרו דעתקת לשון הקדש ולא לשון הזהר. יכתב כ"ת שאפשר שיש טעם כמום שנתחבר דזהר בארמית אין זה משום שרצו שיהיו הדברים סתומים להיותם סתרי תורה, שהרי הזהר הוא מקור יסודות האמונה שלנו ואיזה כונה תובל לדיית בזה להסתיר יסודית האמונה מן דעולם. ואדרבא הלא אין דבר שיוגרך להשריש אותו בלב בכל מיני התחזקות כמו האמונה וגם אין לומר שיש קדושה יותר בארמית מבלה"ק. דאדרבה בכמה מקומות בש"ס משבח בקדושת לה"ק ומשכיל לשון דארמי עיד יתר מסיר לשונית. כהא דאיתא בסוטה ובב"ק תניא אמר רבי בא"י לשון סרסי למד או לשון הקדש א לשון יעות. א"ר ייסי בבבל לשון ארמי למה אן לשון הקדש אן לשון פרסי. ומובא בתוס' שם דברי הר"ת דלשון כרסי הייט כ"כ לשון ארמי, דיי שדלשון חול שלדם היה ארמית. וכן דעת הרבה גאונים שכל מה שרגיל יהיה מובן לכל תקני לומר בלשון ארמית כמו כל המירא. וכן הקדיש בשביל קדיש יתום כדי שיובל כל יתום לומר בנקל קדיש תכף באיכן שיבין מה שאומר לשבח נשמת המת, וכן התלמוד נתחבר בארמית כדי שלא יהיה מקום לטעות בפירושו. כי הל"ק אינו עשיר בשמות יפעלים ויש הרבה שמות ופעלים שסובלים כפר משמעות ונקל לטעות. כהא דמגולד דאריב"ל הייב אדם לקרות המגלה בלילה ולשניהה ביום וכו' סבור מינה למקריא בלילה ולמיתני מתניתין דידה ביומא. ובהא דבסדים הדרש דב מהגה אין לשון אלא בטים שלנו למהר אייתי כ"י עלמא הגבייהו יבו' יעוד בדבר רבת ואם בדבר קטן של הייט דאבוי ורבא כך בדבר הגדול של מעשה מרכבה שהטעות בי דוא קלקיל גדול מאד, ובהא דא"ל רע"ק כשאתם מגיעים אצל אבני שיש טהור הזהרו מלומר מים מים

משום שנאמר דבר שקרים לא יכון לנגד עיני, לא כל שכן שהיו מוכרחים לדרוש ולכתוב בארמית דוקא, וכל זה לדידהו אבל לדידן בודאי מוטב היה שסכר דוהר יהזבר בלשון הקודש המובן לנו יותר

והן לא נעלמו מעיני גם דברי הזוה"ק בענין לשון הארמי. דבפרשת לך מביא בסתרי תורה על הא דאיתא שאין מה"ש נזקקין בלשון תרגום. דר"ל שמבינים בלשון תרגום אלא שלשון זה נמאס אצלם מכל שאר לשון. ורק אצלם נמאס אבל האמת שאינו לשון נמאס אלא שכך צריך להיות כדי שלא יהיה למלאכים קנאה על ישראל באיזה ענינים. ובפרשת תרומה מביא דלשון הקדש שכינתא מתחברא בהדיה ולשון התרגום הוא לישנא דסט"א ולכך הקב"ה הקדיש בלישנא דסט"א בגין דיתבר חילא דסט"א. הנה לפ"ז י"ל סברא רהוקה דאפשר גם בלמוד הזהר שייכים ב' ענינים האלו שלא יתקנאו בנו המלאכים ובגין דיתבר חילא דסט"א. אבל מי זה לידנו יתקע שלמוד הזהר ואמירת הקדיש זה בזה. ותדע שדברי לא חששו ע"ז מעתיקים הראשונים הנ"ל. ובפרט שהשבל והסברא מחייב כן שעל זה שישראל לומדים סודות התורה בודאי אין קנאה למלאכים. והילא דסט"א ודאי דמתבר ע"י כל מיני תלמוד תורה ופלפול דתורה שבע"פ וגם אמירת תהלים מזמר עריצים ומכרית כל דהוחים והקיצים הסובבים את השושנה העליונה, אף שכל אלו בלה"ק נאמרים

ומה שהביא כ"ת דברי האזולאי לסמוך עליו שלמוד הזהר מסוגל לתקון הנשמה אף אם אינו מבין מה שלומד וכתב כ"ת שאפשר שלשון הארמי גורם התקון. ואתפלא ל'. כי אין שום סברא לומר שדוקא לשון ארמית מסוגל לזה. וכונת האזולאי מבואר מלשונו שהלומד בזהר ומניע לסודות העמוקים שאינם מובנים לכל אל יפסיק למודו כי אף אם אינו מבין הסודות כראוי יש בלמודם תקון לנשמה, אבל לא שלשון הארמי דוקא גורם התקון. וגם איך ס"ד לסמוך ע"ז שאין אנו מחויבים להשתדל בכל דאפשרות ללמוד בהבנה כל מה שאפשר לנו להבין. האם נעלם מכ"ת דברי הזוה"ק פרשת קדושים מענין למוד בלי הבנה שכתב, מי שרוצה ללמוד תורה ואינו מוצא מי שילמדנו והוא באהבתו לתורה מגמגם בה, מגמגומא דלא ידע, כל מלה ומלה עולה והקב"ה שמח בההיא מלה ומקבל לה ונוטע לה סביב נחל העליון ונעשו מאלו הדבורים אילנות גדולים ונקראים ערבי נחל. הרי שהזוה"ק לא הזכיר בזה כלל לשון הארמי דוקא. וגם מובן שדברים האלו נאמרים רק על מי שאין לו שום תקנה ללמוד בהבנה, כאמרו שאינו מוצא מי שילמדנו. ואעפ"כ לא נעשה מלמוד כזה למעלה רק ערבי נחל בלבד שהיא הגרוע מן הד"מ שאין להם לא טעם ולא ריח כידוע. ואמת הדבר שגם זאת דבר טוב, אבל הלא נשמע מכאן שטוב יותר ויותר ללמוד בהבנה ומחייב האדם להשתדל בזה להזיר אחר רב להבינו, ואז יהיה נעשה מלמודו לא ערבי נחל אלא מור אהלות, כמ"ש כאהלים נמע ה' בארזים עלי מים. ולדעתי לא נשתנה בענין זה למוד הזוהר מן למוד הש"ס. ומצינו בסט' ע"ז י"ט דאמר רבא לעולם ליגרס אינש אע"ג דלא ידע מאי קאמר. ומובן הדבר שכמו בלמוד הש"ס ודאי דמוטב ללמוד בהבנה כן גם בלמוד הזהר ואין לחלק ביניהם. וכן בענין הדילוג אין לחלק ביניהם וע"ז איתא במד"ר במדבר ר' ישכר אומר ודגלו עלי אהבה. אפילו אדם יושב ועוסק בתורה ומדלג מהלכה להלכה ומפסיק לכסיק. אמר הקב"ה הביב הוא עלי ודילוגו עלי אהבה. כיון שאינו מדלג מהכה שאומר עמוד זו אינר נאה רק מהמת קשה ההבנה:

ועד שאלת כ"ת אם יעמיד גם שמות התנאים בספרו או לא. הנה לדידי נראה בודאי דמוטב להזכיר שמותם. ומה שכ"ת רוצה לסמך על פירש רש"י ז"ל שעל התורה שרוב דבריו לקוחים ממדרשים ולא הביא שם אומר, רק לפעמים מעט מזער. הנה ע"ז אעיר לכ"ת שכיון שרש"י ז"ל אינו מביא הלשון כמו שהוא אלא בקיצור ע"כ לא הכר שם אומרו. וכן בודאי ע"ז סמך בעל „מקור הכמה" שלא הביא שמות התנאים יען כי קיצר דמאמרים בלשון אחר אבל יען כי מטרת כ"ת שהעולם יתלמדו מספרו להבין לשון הזהר ולכך הוכרח כ"ת להעמיד המאמרים בלשונם. לכ"ז מוטל על כ"ת לדעמיד ג"ב שמות דתנאים. והאומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם. וע"י דזכרת השם מתעורר כח נשמה זו בג"ע להיות שפתותיו דובבות בקבר ועי"ז מתחדש בדבריהם כח חרש בשעת הלמוד להיותם דברים היוצאים מן הלב נכנסים אל הלב, כי גדולים צדיקים במיתתם יותר מבחייהם

והנני מוכרח להפסיק ולגמור מכתבי כי זה יום החמישי שאני כותבו מעט מעט בכל יום כי אפס כחי וגם שאני טרוד מאד בסדור הכתבים של שאר חלקי ספרי „שדי חמד". וע"כ קשה עלי מאד להשיב לכ"ת על שאר השאלות שאינן כ"כ עיקריות. וגם בזה יצאתי מנדרי רק למען החזק ידי כ"ת שנטל עליו לזכות את הרבים בדבר גדול מאד. יאולי יעזור אבינו שבשמים שע"י ספרו יתלהבו לבבות ישראל לעבודה הבורא ית"ש ותאורנה עיניהם באור האמונה דמשפלת מאד בדור האחרון הזה הנקרא דור יתום. והנני בתודתי על ספרו „**ידות נדרים**" אשר כבדני בו. ואבקש מכ"ת כאשר יעזור לו הש"י להוציא לאור ספרו „**זהר תורה**" ימחול נא לשלח גם אלי ספר אחר ואשלח תכף מחירו אי"ה כאשר ישית עלי. וכעת יקבל נא ב"ת ברכתי שיעזור לו הש"י להוציא מחשבתו הטהורה מכח לפועל בהרחבה גדולה והפץ ה' בידו יצליח יירים קרן כתה"ר מעלה מעלה ויהי כזית הודו בנפשו הטהורה יכנפש ידידו הנעיר

חיים חזקיאו מדיני המכונה חח"ם

רב ומו"ץ בעיר הקדש חברון יעכב"א.

הסכמות גאוני וצדיקי הדור הי"ז

הסכמת הרב הצדיק המפורסם בכל קצוי ארץ קדוש עליון נזר ישראל כקש"ת מרן

אריה ליב אלטר זצוקל"ה האדמו"ר מגור

בהיותי אצל כ"ק אדומו"ר זצוקל"ה בעיר גור הראיתי לו איזה חיבורים מספרי „והר תורה" חלק בראשית ובקשתי מכ"ק הסכמה ואחר שעיין בו באיזה מקומות אמר לי בזה הלשון

הן כל אנשי שלומנו יודעים שאנו דרכי ליתן הסכמות על ספרים חדשים אמנם ספר כזה אין צריך להסכמה כי האם דברי התנאים צריכים להסכמתנו ובודאי ראוי וכדאי שילמד כל איש עב"ם ודברי המוסר וביאורי המקראות של הזוהר הקדוש מה שמפשר לסבין וכיון שהסכימו על ספר הזה גדולי הדור בודאי יביטו מעצמם כל גדולי לב לתוך בילכם והשי"ת יצליח את דרככם על כמן דברו פה קדוש זי"ע יעכ"ל.

הסכמת הרב הצדיק הקדוש חסידא יפרישא
רועה ישראל כקש"ת מוה"ר **אברהם איגר**
שליט"א מלובלין

בעזהש"י.

הן בא לפני ידידי הרה"ג החסיד המפורסם יר"א חיה"ר יודל נ"י שהי' רב בעיר טארלא וכעת בוואַרשא והראה לי ספרו „והר תורה" ולאחר אני יקירי מצוריו מיינסי בספרו וראיתי כי עוד לפניו ספר הזה בתוך שראל שילמדו בו לסבין היטב דברי אם דת של הזוהר הקדוש. ובודאי יצלחו מעצם מוב בספר הזה כמו שהסכימו גדולי הדור לכן קבלתי מן המחבר ספר אחד ושלחתי לו מהירי וכן ראוי וכדאי שכל איש יתמך בידי המחבר הזה למען יוכל להוציא לאור גם יתר החלקים

דברי הכותב לכבוד התורה ולומדיה ביום מו"ב לחודש שבט שנת תרס"ו לפ"ק פה לובלין

אברהם בהרה"ק מוהר"ל איגר זצוקל"ה

הסכמת הרב הצדיק הקדוש הגאון הגדול מופת
הדור תפארת ישראל כקש"ת מוה"ר **מאיר**
יחיאל שליט"א יאב"ד **באסטראווצי**

נ"ח

הן ראיתי הספר „והר תורה" חלק בראשית שהוציא לאור הרה"ג חו"ר למ"ם ידל"ח יכו' מוה"ר יודל נ"י הישב על מדין בוואַרשא בעמ"ם „ידיה נדרים" ושנה הוה פרר יונע לגלות בטיב אדירים על הזה"ק והעלה פנינים לקבץ יחד כל הפירושים והענינים הסייכים למקראות תור"ק יסדרם בסדר מוב ונם הדפיס בלד לשון הזהר המחקה בלשון קודש למען תהיה יזה תועלת לאנשים שלא הורגלו בלשון תרגום של הזוה"ק. ונם עשה פירוש בשם „זיו הזהר" לבאר מעט מקומות קשי הבנה ובודאי שע"י כל זה יהי' נקל להבין דברי הזה"ק המלהיבים לב כל איש לעבודה השי"ה וירחתי ראיתי שכבר יש על ספר זה הסכמות חנדולי זמננו לכן גם אנכי מבקש מאחב"י שיקנו ספר זה בכסף מלא ויביאו את הברכה אל תוך ביתם כי ראוי להיות מן המשיבים לדבר מצוה להתוך ידי הרב המחבר שיוכל לעמוד ספרו בשלימות.

יום ד' תלוה י' ימים לחודש אדר הרס"ז פה הסטרוטוצא

הק' **מאיר יחיאל הלוי**

בעזרה"י.

הן הרב המפורסם הגדול בתורה וירא חריף ובקי וכו' כש"ת מוה"ר יהודה יודל נ"י ראזענבערג חיפה ה"ק וואַרשא ומלפנים רב דק"ק טרלא הוא מחיודעי ומקיירי וכבר ילחי חבושין שלו בעולם בספרי ידות נדרים ועתה עלה בידו לזכות אם הרבים בדבר גדול בסדר על חקומם בכל סדרא וסדרא בסדר נכון כל המאחרים של חזהר הקדוש המבארים עומק המקראות ועניינים הסייך להם. וגם הענייד בנדם הנתקת המאחרים בלשון הקודש כדי לבקל של פחיים סבלתי רגילים כל כך בלשון הזהר הקדוש שהוא לשון תרגום וגם הוסיף חדילי המה ליים יפרחים ביאורים נכונים ישרים מאשר חנגו ה' אשר יקראום בשם זיו הזהר ובנה כאשר ראיתי כי מוב עשה בתוך ממיי יכי בבר שמטו ידם עליו גאוני דוריגו שיחיו להדפיס חיבורו בשם ספר זהר תורה. וגם כי כבר אתחמי נברא אלא יליא מחתמה ידי דבר שאיש חפוקן לכן גם ידי תבון עמו להוציא מחשבתו המהורה מכה אל הפועל להגדיל תורה ולהאדירה ולהלסיב לבבות בני ישראל בשם דת שלמונה הקדושה וביראת ד' המהורה. ומלוה רבה לסייע ולתמוך בידי הרב המחבר הנ"ל בכל אפשרית

באתי על החתום לכבוד התורה ולומדי' יום נ' ער"ה מנחם אב דשנת תרס"ה לפ"ק. פה וואַרשא.

יצחק בריא ז"ל **הכהן פיינענבוים** הופ"ק הנ"ל.

הסכמות גאוני וצדיקי הדור הי"ו

הן יד בליחה אלי מכבוד ידידי הרה"ג המפורסם בתורה ויראת חטא ובקי וית רעגן וכו' מו"ה יהודה נ"י ראזענבערג שהיה חלפים רב בק"ק מארלא וכעת אור תורתו זורח בק"ק ווארשא מחבר ספר „ידות נדרים" הסר גדולי הדור נתנו מהודם עליו והודיעני כי רצונו להוציא לאור עולם ספרי הנעים „והר תורה" ישלח אלי מיד קונטרסים לדונמא יסוד דברי הזוהר הקדוש מסודר על כל פסוק ופסוק בלשון הזוה"ק ובלשון העתקה עברית וגם קצת הגהות ובאורים יקרים אשר יקרא בשם „זיו הזהר" אמנם כי בתחלה רצתי להיות שר המסכים על העתקה הזוה"ק אשר מי יבוא אל הקדש פנימה ללקט אורות ליליס ופרחיה מן הקדשים אכן בזכרי כי מלבד אשר בילקוט ראובני חליני כמה לקופים מזוה"ק הנה כבר היה לעולמים בימי אדיר התורה ארזי הלבנון הגאון הקד"ש מהר"מ יפה בעל עטרה לבושין יהגאון הקדוש מהר"י הורוויץ בעל הש"ל הקדוש שהוציא לאור הרב הקדוש המקובל מוה"ר ישכר בער (יאח"ם ים שכר ואמרי בינה) את הספר „מקור חכמה" המפענח נעלמים הסתומים בספר הזוה"ק על התורה ורחש מגלות בהלק הפשט בישוב הכתובים והסכימו הגאונים הנ"ל בלירוף עוד גאון דורם לזכות את הרבים שכל הנ"י הזוה"ק יהיו בעזהש"י פתוחים ומבוארים לעין כל ועתה ראיתי שזה הרב המחבר עוד יתרה עשה כי בחקר תהום ישופם ללקט פנינים ודברים מתוקים מדבש וצופן ליפיס ביסוד הכתובים וסודים הסגיר לעין הזוה"ר עם לשון העברית בלשון קצר ימ וקל להיות לעזר ולהיטיב לכל יולה נכת העבודה יודעי דת תורתי הקדוש ומלאה הארץ דעה את ה' כמים יים מכסים ובפרט בעת הזאת שנחוץ מאד להטיב לבות בני ישראל בדברי ת"ח היוצאים מהיכל ה' הזוה"ק להגדיל תורה הקדושה ויראת ה' הטהורה ע"כ אבקש מכל שלומי אמוני ישראל לתמוך בידי הרב המחבר הזה בעין יפה וברוח נדיבה ויקבלו הברכה לביתם לקנות ספרו „והר תורה" הטוב אשר לכל דרכי הזוה"ק אשר ישים בלבני אהבת ה' ויראתו לעבדו באחוזה וזה יזכה לביאת הגואל ב"ב כתפץ כל עבדי ה' הסונים בתורתי הקדוש יהיו מלפים להרמת קרן התורה והיראה.

יום ד' פ"ב לסב"י תרס"ד לפ"ק פר קיעלץ.

משה נתום ירושלימסקי האבדק"ק קיעלץ והגליל מח"ם מנחת משה, ברכת משה, באר משה, לשד השמן.

הן הגיעני קלת בליס לתרופה מאת הרה"ג המופלג בתו"ר החריף ובקי כמה חלה ספרא אוה"ר יהודה יודל ראזענבערג נ"י שהיה חלפים רב בעיר מארלא וכעת מושבו בעיר ווארשא בעהמח"ם „ידות נדרים" אשר כתב גדולי מרן ריסיא נתני בליי יהודם ועתה העיר ה' את רוחו להוציא לאור חיבורו „והר תורה" על התורה אשר יסודו בהדרת קודש ביאורי הזוה"ק על הפסוקים מסודר בכל סדרא בלשון הזוה"ק ובלדו העתקה עברית וגם קצת הגהות ובאורים נעימים הנקראים בשם „זיו הזהר" ואם כי אפס קצהו ראיתי, הפרש יעיד על הכלל כי טוב עשה בעמיו למען יהי נקל לכל בני שערי „והר תורה" לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכל הקדש ולאור בחור החיים אמיתה נעימה כתיבת יהיבת דברי אלהים חיים החלהיבים לבבות היוצאים מפי התגא הקדוש רשב"י יחבדין להגדיל תורה וירלאת ה' הטהורה ולהאדירם וכל בני ישראל ישמחו ויראו חלפני אדון העולם מפחד ה' והדר גאונו ומטע אמונת דת האמת יפרה פרח ותחלה פני תבל ותלואה האדרת יהאמונה לחי העולמים ובל אפונה כי כל אשר בשם ישראל יכונה יקח חבל לתחוך בימין הרב המחבר הזה לאשר תשיג ידו בטהרתי לקנית ספר היקר ברוח נדיבה כי עץ חיים הוא למחזיקים בו ונ"ז נתתי עה"ח יום ד' ד' למב"י תרס"ד

פס ברעזען.

הק' שלום מרדכי הכהן אבד"ק הנ"ל

בעהמח"ם משפט שלום על החו"מ ודעת תורה ונילוי דעת על היו"ד והנהות על האו"ח ושו"ת מהרש"ם.

אזהרה

הנני מזהיר באיסור גמור לבל יוציד איש להדפיס חיבורי זה הן במתכונתו והן לא במתכונתו בשום מדינה שבעולם בלתי רשותי כ עפ"י הדין אדם יכול לאסור את שלו על כל העולם. וגם איסור השגת גבול ידיע אף מדינא דמלכותא. ילהשומעים ונעים.

המחבר.

בע"ה יום ב' תשא התרס"ו. פה **ראחמיסטריווקא**

שוכט"ם לכבוד הרה"ג מופלא ומופלג הו"ב סיע"ה

וכו' כש"ת מוה"ר יהודא יודל ראזענבערג דחונה בעיר

ווארשא.

אחרשה"ט ספרו היקר „זהר תירה" חלק א' קבלתי בעתי והנני שילח לכ"ת מהירו רציף בזה ולי הי' עת מוכה הרבתי לשלח לכ"ת כדבר וברנה כי אהשיב למצוה גדולה להסכו ולסעדו שיכל להוציא לאור יתר הד' חלקים כי ספרו ברכה רבה בו והגדיל לעשית דבר גדול בתוך עמו כי עתה יופקחו עיני כל להתענג בזיו אור הגדול של הזוה"ק דמיישר את הלב ומטהר את הנשמה ולכן כשיצאו לאיר יתר החלקים יסחל כ"ת לטהר לשלחם אלי ואשלח מחירם אי"ה ביד רחבה. יעל דבר אשר דרש דרש ב"ת הסכמתי. הכי מפעל יקר וטוב כזה צריך הסכמה. וגם שאין דרכי בזה. אך ארשהו להדפיס מכתבי דנא שהוא כעין הסכמה.

הנני מכבדו ומוקירו כערכו הרם דו"ש והצלחתו והרמת קרן ישראל בבא"ם **משה טווערסקא** חופ"ק הנ"ל

בעזה"י. יום ג' לסדר בהעליתך את הגרות התרס"ו.

שלמא רבא לכבוד הרה"ג חו"כ סוע"ה שמן תורק שמו יכי כש"ת מוה"ר ידידא ראזענבערג נ"י מו"ץ בק"ק ויארשא. אחרי דרך מביא השלום במשפט דנני להודיע לכ"ת כי ספרי „זהר תורה" חלק בראשית הניעני ודנני שולח לכ"ת מחירו סך.. כי אחשוב למצוה גדולה לתמכו ולסעדו שיוכל להוציא מחשבתו דטיבה והרצוי' לפעולה להוציא לאור עולם גם יתר הד' חלקים מספרו וכאשר רבים וכן שלמים גדול התורה נתנו הסכמתם על ספרו אמרתי גם אני לביא באמרים כי טיב עשה בתוך עמיו והגדיל לעשית כי זה ספר נחוץ ומיעיל ודבר דשיה לכל נפש. ע"כ גם ידי תכון עמו וזרועי תאמצו לבקש מאת כל אנ"ש לעזור ולתמ"ד את הרב דמחבר שיחי' בכל דיכולת ולמנות ספרו בריח נדיבר ובכבורה בטרם קיץ בעודו בכפו יבלענה כן תתענ"ט מזיו זוהרו. ואת הרב המחבר אברך שיעזרהו ה' לדוציא לאור בקרוב יתר דחלקים מספרו וה' יאריך ימיו ושנותיו בנעימים כנפשו ורצון דו"ש דמברכו בכל הטוב מקול"ע.

זאב בהרב ארמו"ר דמכורסם ר' **יוחנן** זצוקלה"ה

דחינה בק"ק **ראחמיסטריבקא**.

ואלה דברי הני תרי צנתרי דרהבא המאורות הגדולים הצדיקים הקדושים מנזע תרשישים וארלים בני הרב הצדיק הקדוש כוצינא דנהורא וכו' מק"ק **באהוש** זצוקלה"ה. הלא המה הרב הצדיק הקדוש וכו' כ"ס אדומו"ר הר"ר **ישראל** פרידמאן שליט"א החינה בק"ק באהוש. והרב הצדיק הקדוש וכו' ב"ק אדומו"ר הר"ר **משה ליב** פרידמאן שליט"א החינה בק"ק כאשקאן.

ב"ה יום א' וי"פ תרס"ו. **באהוש**.

לכבוד הרה"ג המפורסם אשר לו יד ושם כנגלה ונסתר

וכו' מוה"ר יהודא ראזענבערג שיחי' דמרביץ

תורה לעדתו בק"ק ווארשא. אחרש"ה אודיע למר כי ספרו „זהר תורה" חלק בראשית הגיע ישר ליד אדומו"ר קדוש ישראל שליט"א ואחרי עיינו בו פקד עלי לשלח לכתה"ר מחיר הספר סך... ולדרוש בשלום כתה"ר בשם קודש.— מאיר קאפיל ענגעלבויים דכו"ח בפקודת כ"ק אדומו"ר

שליט"א החונה בק"ק **באהוש**.

בעזה"י. יום ב' כ"ד תשרי בא דמועדא. יעליסאוועטגראד.

„יהודה יודוך אחיך על טוב טעמך

וכח זיו זוהרך". לפ"ק. ה"ה כבוד הרה"ג דחו"ב סוע"ה רב פעלים וכו' מ' יהודה ראזענבערג הי"ו. מאד הפיק רצון ממני הבורו הנחמד „זהר תורה" דדרוש מאד בזה"ז לרבים וכן שלמים התאבים להתכשב מאר תורת הזוה"ק ולא יוכלו בנקל לעמוד על באור לשונו כי לא נסו באלה. ויפה כיון כ"ת בספרו הנעים. ויקבל נא ב"ת את מחירו שקל כסף אח"ד. לאות ברית אהב"ה שבפרי אח"ד. יעזרהו ה' להוציא כלי למעשהו לגמור ספרי בשלמית וחפץ ד' בידי יצליח כנפש. נכש ידידו דו"ש ושלום תורתו כלו"נ. המצפה לישועה **חיים ברלין** ההופ"ק והגליל.

ב"ד. נ' יתרו תרס"ו. **פאשקאן**.

אל כבוד הרה"ג דמפורסם דמטמרין לי' גליין וכו' כש"ת

מוה"ר יהודא יודל ראזענבערג נ"י מו"ץ בק"ק ווארשא.

הן ספרו „זהר תורה" הלק בראשית נתקבל פניסה בקודש. ויקבל כ"ת בזה סך... אשר פקד כ"ק ארמו"ר שליט"א לשלח לכ"ת בתשואת חן תמורת הספר אשר שלח. — דברי הכותב בפקידת הקודש משה שמואל בר"ד העומד על משמרת דקידש אצל כ"ק ארמו"ר שליט"א

החונה בק"ק **פאשקאן**.

ב"ה. יום ד' י"ג טבת תרס"ח. **לאדז**.

גם אני קבלתי את דספר „זהר תורה" הלק בראשית מכבוד הרה"ג דמחבר שיחי' ונתתי מחירו סך... ואי"ד כאשר יצאו לאיר יתר דחלקים אקנה אותם בל"נ במחיר אשר ייטב עלי כי מציה רבה היא להמוך בידי הרב המחבר שיוכל לבנע את מעשדו הטיב.

אלי' חיים מייזל דאבר"ק לאדז ודגליל.

מאת הרב הצדיק הקדוש גאון עולם אביר הרועים נזר ישראל ותפארתו וכו' ה"ה כ"ק אדומו"ר הר"ר שלום דוב שניאורסאן שליט"א מלובאוויטש.

ב"ה. א' שמות התרס"ו. לובאוויטש.

החיים והשלום וכט"ם לכבוד הרה"ג המפורסם וכו' מה"ר יהודא נ"י. יקבל נא בזה כתה"ר בעד ספרו „זהר תורה" חלק בראשית סך ... אשר נשלח אליו מאת כ"ק אדומו"ר הרה"ק שליט"א בתשואת חן ובברכת על המוגמר בקרוב. — הכותב בפקודת הקודש. מקום החותם ...

ב"ה. נ' חיי התרס"ו. בוקארעסט.

שכט"ם ליד"נ רב רביבי ה"ה הרה"ג יקרת אור וקבאין חסיד ועניו וכו' כש"ת מוה"ר יודל ר"ב שליט"א בעהמח"ם „ידות נדרים" וס' „שערי זהר תורה"

אחדש"ה באהבה רבה. תמול הזהיר והבריק נגד עיני ספרו הקדוש והבהיר „זהר תורה" חלק בראשית. ומאד מאד התענגתי בו ויהי בעיני כמוצא שלל רב. כי את הכל ראיתי אשר יפה עשה בעמו בעתו. ומי יתן וירבו מחברים וספרים כאלה בישראל. ויען כי רואה אני שמצוה רבה לתמוך ולסעד את כ"ת שיוכל לבצע מהשבתו המהורה אשר חשב על היהודים לטובה ע"כ אשתדל בעצמי להפיץ ספרו בין אנ"ש וגם למחזיקי הדת אכתוב ואפרסם את ספרו כי טוב הוא וברכה בו לכל דורש ומבקש דברי א"ח. ומקרב ולב עמוק אברך את כ"ת כי השם הטוב יעזרהו בזכות דברי רשב"י שהוא מעולם דדירות יובל הגדול שלא יגיעהו ח"ו שום צער ויגון אך שלום יהי' לו בביתו. השקם ובטח באדלו. עד כי יבוא כלך ישראל וגואלו. כנה"ד ונפש אוהבו נאמנה מכבדו ומיקירו כערכו והמצפה להשיג גם שאר חלקי ספרי במהרה. — הק' ישראל כערנער האב"ד בוקארעסט הגליל בעהמח"ם רצון ישראל. ילקיט ישראל ולשון ישראל.

בעזה"י. יום א' מו"ב טבת. שנת „רוב נחת" לפ"ק. יאסי.

הנה ככוד הרה"ג הבקי בחדרי וסתרי התורה וכר חכים בכל מדעים וכו' כש"ת מוה"ר יהודה ראזענבע"ג שליט"א לפנים רב בעיר טרלא וכעת מו"ץ בק"ק ווארשא בעהמח"ם „ידות נדרים" שלח אלי ספרו „זהר תורה" הלק בראשית שהוא ביאורי המקראות מן הזוה"ק וכל ענינים הנוגעים לפירושן של פסוקי התוה"ק וגם העתיקם מלשון התרגום ללשון הקודש והדפים שניהם יחד בר בבר למען גם אותן האנש"ם שלשון התרגום מוזר להם יבינו מה שיאמרו וידעו איך יפארו את שם קדשו של הבורא ית' וימעמו נופת צוף דברי הזוה"ק דא"ח אשר נתחבר בלשון ארמית למען ישומטו בו רבים אף אלו שאינם מכירים בלה"ק כי אם בארמית כי בימי התנאים היתה לשון הארמית לשון המדברת בפי ההמון. וכראיתא באבודרהם טעם אחד על הקדיש שנתקן בארמית כדי שגם עמי הארץ שאינם מכירים אלא ארמית יבינו. וכן מובא בכ"מ הטעם של נוסח גט וכתובה שנתקנו בארמית כדי שיתפרסם הדבר גם בין ההמון שהיו מדברים אז בלשון ארמית. אמנם כעת נהפך הוא שלה"ק מובן יותר מלשון ארמית ולאלה האנשים נראה ספר הזוה"ק כספר החתום. אכן עתה כאשר יראו ההעתקה בלשון הקודש יפקחו עיניהם ויהיו בכלל מועמי' חיים זכו. ויזכו למדרגת הדבקות ויחזק ויאמץ לבם לעבודת הקודש. ע"כ מחזקינא טבא להרב המחבר שליט"א ואמרינן יישר כחו וחילו לאורייתא. ויהודה עוד דד עם אל ועם קדושיו נאכן. ואני תפלה לאל חי כי חפץ ה' בידו יצליח להוציא הדבר מכח אל הפועל בשלימות. ולבי לחוקקי ישראל והבתנדבים בעם. קחו לכם את הספר דקדוש הזה בכסף מלא בעין יפה וברוח נדיבה כדי שיוכל הרב המחבר להוציא לאור גם את שאר החלקים מספרו. ובזכות זה תתברכו בכט"ם כעתירת ידיד כל בני ישראל.

הק' אורי שרגא פייבל טויבש האבר"ק יאסי והמדינה, כעהמח"ם שו"ת אורי וישעי קמא ותנינא. משנה כסף על הרמב"ם ז"ל. אמרי שפר עה"ת. ישועות ישראל על הגדה ש"פ והגהות הש"ס והאלפסי ז"ל.

פטרסבורג ט"ז שבט התרס"ז

לכבוד הרה"ג חריף ובקי, משנתו כעטר יקי. שר בית הזהר. מר יהודה רוזנברג.

הן היפיע לפני הוד ספרו „זהר תורה" ואבא היום אל דעיון וארא כי הוד והדר פעלו. הוצק חן בשפתותיו. הכל עשה יפה בעמו. ובלי שפתי חגף אוכל להגיד לו כי הפליא לעשות. שלח אני רצוף בזה תרגום מלות הזרות בעברית אשר כ"מ דרש ממני. והנני מוכן למלאות רצונו גם לימים יבאו. וכאשר יצאו לאור יתר החלקים אבקשהו לכבדני במו.

דברי המכבדו כערכו א. א. הרכבי.

מאסקווא י"א אדר תרס"ז לפ"ק

החיים והשלום לכבוד הרה"ג חריף ובקי בר חכים בנגלה ובנסתר כבוד שמו יהודה ועוד לקרא להזהר!

תשואת חן חן לכבודו על החלק דראשון מספרו „זהר תורה" אשר כבדני בו. והנני שולח לו בזה מהירו ב' רובל. ואומר כי דבר גדול עשה וספרו ראוי לשם ולתהלה. ואי"ה בצאת לאור גם יתר החלקים הנני נכון נ"כ לקבלם במחיר אשר ישת עליהם. הי' יזכהו לכלות את אשר החל ותהיה שכינה שרויה במעשי ידיו.

הנני המכבדו יעקב מזאה

הקדמת המחבר. בלב נדכה ידבר.

לאל עליון ישפך שיחו. ולפני אנשים יציע רוחו:

ישמחו השמים ותגל הארץ. השמים אלו אנשי אלדים בעלי מדרגות גביהות. והארץ אלו אנשים הבינונים. בצאת ספרי זה לאור עולם. ואם אמנם ידעתי כי ספרי זה לא בשמים הוא. כלומר שלא נגדך לאנשים הגדולים הדומים לכלאכי אלהים אשר עולים בכלם ההכמה השמימה. אבל הלא ישמחו גם דמה בגילת הארץ. בראותם התעוררות מאנשים הבינונים ללמוד ולהבין מאמרי הזהר הקדוש. כי זה אות שקרוכה הישועה להגלות. כדברי אליהו לר' שמעון. וז"ל. דבי רבי כמה זכאה אנת דמהאי חבורא דילך יתפרנסון כמה עלאי עד דאתגליא לתתאי בסוף יומיא. ובגיניה ושבתם איש אל אחוזתו ואיש אל משפחתו תשובו וכו'. ובמקום אחר איתא. וז"ל. וכמה בני נשא לתתא יתפרנסון מהאי חבורא דילך כד אתגליא לתתא בדרא בתראה בסוף יומיא. ובגיניה וקראתם דרור בארץ וגו'. ועוד איתא. וז"ל. ובגין דעתידין ישראל למטעם מאילנא דחיי דאיהו ספר הזהר יפקון ביה מן גלותא. וכירוע שיש עוד הרבה מאמרים מפוזרים בהזהר וזהר חדש ותקוני הזהר המלאים זיו ומפיקים ניגה מזבת בנסת ישראל אשר תצמח ע"י למוד ספר הזהר. ואין לומר שזאת מוסב רק על גדולי הדור בלבד שהם אחד בעיר ושנים במשפחה. כי מה שאומר אתגליא לתתאי בסוף יומיא ובדרא בתראה. מורה שכלבד זאת שזה כמה מאות שנה שנתגלה ספר הזהר ושלומדים בו רק יחידי סגולה. עוד תבא התגלות חדשה לכלל ישראל. שגם הכלל ישראל עתידים לטעם מאילנא דחיי. וכן איתא בספר חסד לאברהם מהר"א אזולאי זצ"ל. וז"ל. ודע כי עיקר כוונת הרשב"י ע"ה בחבור הזהר היה לזה להיות אור הלאומי [היינו השכינה] באפס שפע באין תומך ובאין עוזר לה. ורצה לעשות לה סמך ל חדה בבעלה יחוד מועט ע"י חבור הזהר וכו'. וספר זה עתיד להתגלות בימי מלכא משיחא כדי ליתן סעד לשכינה. וכל אותם שיזכו אליו יזכו לגאולה. כי העבידה זו המיעטת בזמן הזה היא יותר חשובה מכל איל נביות שהיו בזמן שהיה ביהמ"ק קיים וכו' ע"ש. הרי מבואר גם מדבריו שעתיד ספר הזהר להתגלות בהתגלות חדשה מפורסמת בדור האחרון. והתגלית זו היינו התפשטות בין הכלל ישראל. אפילו בין אותן שהם בזמן הזה במדרגת בינונים:

אמנם נשפטה נא ונראה בעיני המדע איך הוכל להיות התגלות הזאת אם לשון הזהר הוא בשפת ארמית שאינה מובנת כל כך כי אם ליחידי סגולה. היקנה אדם ספר שאינו מובן. ואנו רואים בעוה"ר שספרי מינות מתרבים מאד בעתים הללו וקונידם מרובים וכמעט צודים נפשות בהרמם עי"ז שמיפים ספריהם בכל מיני יופי. והעיקר שנכתבו בלשון צח וקל. וספרים הקדושים המלאים זיו של אור התורה הקדושה מונחים בקרן זוית. ובפרט ספר הזהר הקדוש שמביטים עליו בעל דבר נסתר שאינו מיכן כמו על איזה קמיע. ולא שדי אינש זוזי בכדי. ואחד מאלף כמעט אשר דברי האזולאי בעל עבודת הקדש זצ"ל נכנסים בלבו שכתב שם בספרו. וז"ל. למוד ספר הזהר מרומם על כל למוד בשגם לא ידע מאי קאמר. ואף שיטעה בקריאתו. והוא תקון גדול לנשמה וכו'. שספר הזהר מן הסודות עצמן בגלוי. והקורא יודע שהם סודות וסתרי תורה. אלא שאינו מובן מקוצר המשת ועומק המושג עכ"ל. אבל גם הם המאמינים בדברי האזולאי אם אינם מבינים דברי הזהר הלא קוראים ומצפצים ומהגים בו בלי שום דנשי התפעלות הלב. ביון שאינם מבינים מה שידברו. ואיך יובל באופן הזה ספר הזהר לבא להתגלות חדשה ולהתפשט ייתר בין הכלל ישראל. ומה גם שי"ל שדברי בעל עבודת הקדש אינם אמורים רק על הסדות והסתרי תורה שבספר הזהר כמו שנזכר שם בבירוש. אבל הלא בערך ב' חלקים מספר הזהר יכול להיות מובן כמעט לכל בר דעת. ל לא זאת שהוא בלשון ארמית. ושהדי במרומים שהרעיון הזה לא נתן שנה לעיני ומנוחה לנפשי זמן רב. ודבריח איתי בהזקה לקחת עלי עבודה קשה כזו להעתיק מספר הזהר בלשון הקדש כל המאמרים המבארים עומק הפסוקים אשר יכלו להיות מובנים לכלל ישראל לבל מי שהוא רק בבלל הלמוד. וגם ללקט איתם מן המקומות המפוזרים בכל הלקי הזהר ולסדרם על מקומם בכל סדרא וסדרא. כדרך שעשה בעל ילקוט דשמעוני על המדרש:

והנה כאשר דחלותי לעסוק בזה ראיתי כי לא ראשון אנכי ברעיון הזה. כי דלא הרח"ו זצ"ל היה לו ספר הזהר בלשון הקדש. כמו שמובא בפירושו „דרך אמת" שעל הזהר בבראשית דף (לד) ובמשפטים דף (קטו) מזכיר בדרך אמת סכר זהר קטן. מוכח מזה שכבר הי' בעולם זהר כל קם מן הזהר הגדול שלא הי' נמצא בי כל הזהר בשלמות. זכן קם גדול אחד בימי השל"ה והלבוש ה"ה הרב הקדוש וכו' מוה"ר ישכר בער זצ"ל בעל דמחבר פירוש „אמרי בינה" שעל הזהר. והעתיק מאמרי דזהר המיבנים בנקל על לשון רקדש וסידר אותם על סדר הפרשיות שבתורה ויקרא ספרו בשם „מקור חכמה". ודרב הקדוש בעל דשל ה זצ"ל וגם הגאון מוה"ר מרדכי יפה בעל הלבוש זצ"ל ועיד גדולי הדור הסכימו על הדפסת ספרו. וכתב שם בהקדמתו שחבורו זה יהיה לעזר ולהועיל שכל דברי הזהר יהיו פתוחים ומבוארים לעין כל קורא בו. וז"ל בהקדמתו:

אמר הצעיר ישכר בער וכו' אחר אשר כל דברי הזהר הם על שני פנים בנוים. האחת דעת בפשוטי ישוב הכתובים דברים מתוקים מנופת צופים אשר המה סלם לעלות למעלה בית אל. והשנית ידיעת העליונים ע"פ הסוד הנעלם והיא חכמת הקבלה. בשמן משחת קדש בלולה. ולמעלה מן השכל עולה. ולכן בעיני אנשי הדור אין מסלתה צלולה. כי בה לא יחפיצו. וממנה לא יתרצו. והאמת במקומה עומדת. באמת וביושר מצומדת. ע"כ נדבה רוחי לחבר ספרי זה משפטי הזהר איש איש על מקומו בלשון צח ונקי להיות חיבורי זה נחמד אף נעים בעיני הרואים וכו'. ומאחר שאין תועלת בהבאת דברי הזהר בלשונו כדויתו וצורתו מכמה פנים. האחר הוא באשר שכל דברי הזהר הם סתומים וחתומים לרוב המון בני העולם. ועוד יש כמה טעמים לדבר כהגה וכהגה. בכן אמרתי להעמיד חבורי זה בלשון קצר וצח להיות לעזר ולהועיל לבל יוצא צבא בצבא העבודה דת תורתנו הקדושה. ונוסף על זה באשר שכל דברי הזהר יהיו בעזהי"ת פתוחים ומבוארים לעין כל הרואים וקורים בו וכו'. עכ"ל:

אבל כל מבין דואר שספרי לא פעל מטרת המחבר. כי אין גם אחד שהתלמד בספרו להבין דברי הזהר. יען כי חסר בו שתי אלה. אחת. שאין מאמרי הזהר נעתקים בו ללשון הקדש מלה במלה. שנית. שאין דברי הזהר מוצגים בצד ההעתקה. כי רק ע"פ שני אלנים הללו יוכל הספר לדית לעזר ולהועיל להבין כראוי סגנון לשון הזהר. להתלמד מזה להבין בהזהר גם במקום אחר כמובן. ומלבד זה נראה ברור שהספר „מקור הכמה" לא נדפס כלו. כי רק על פרשת בראשית ופרשת נח דובאו בו מאמרי הזהר המובנים. ומשם ידלאה נשמט ונדסר בכל פרשה ופרשה יותר ויותר. ולא נדפס על שאר הפרשיות רק זעיר שם זעיר שם:

ועל כן בראיתי שסבר כזה היא נחוץ מאד. ותיעלת ותקון גדול יוכל לצמוח מספר כזה לכלל ישראל. חברתי שארית כחי ואיני מתון עמל ותלאה לחבר ספר כזה שידיר שלם בשלמות הראוי בהעתקה צחה וקלה כדרך לשון הכדרש, וגם הצגתי בצדו מאמרי הזהר שנעתקו. וציינתי מקום מקור מוצאם. ובכל המקומות שחסרתי מדברי הזהר מחמת שהייתי מוכרח לקצר שם בשביל הפסק ענין אחד או הדרש אחד. השמתי במקום הזה כ' נקודות כזה ואם בסוף מאמר השמתי קי שובב כזה — וגם הצגתי בדברי הזהר יכן בהעתקת הלשון קדש נקודות המפסיקות. וגם בהגדר מדויקת. כי בעת העתקתי היו לפני איזה ספרי זהר מדפוסים שונים. וכ"ז עשיתי בשביל להקל על הקורא שיבין בנקל כדי שיוכל ללמוד בחשקות כראוי. בדגשת התפעלות הלב. ולא רק מן הספר ולחוץ. וכן גם בשביל מטרה זו פירשתי בעזרת החינן לאדם דעת כל המקומות שהם קצת מקושי הבנה בפירוש מיוחד אשר קראתיו בשם **זין הזהר**. ולא יאמר עוד הלומד בספר הזה צר לי המקום לדבין בו. ובודאי בעזרי"ת תצמח מזר טובר גדולד לכלל ישראל אם יתפשט ויתפרסם למוד ספר הזהר בעילם בין הכלל ישראל. כי אין דבר שמחזק את האמונה ומתקן את הנשמה ומטהר את הלב למדית טובות כמו למוד ספר הזהר הקדיש. אשרי כל הוגה בו כי יפקחו עיניי ממש ולא יהיד עוד בכלל איש בער לא ידע וכסיל לא יבין את זאת. ומלאה הארץ דעה את ד' כמים לים מכסים. ונזכר בזה להקים סוכת דוד הנופלת ולגרום השפעת השפע דקדושה לכנסת ישראל במלא הפנים בתת ילגאולה שלמה בקרוב. אכי"ר.

עתה כאתי להזכיר כאן דברים חוצבים להבות אש בענין זה מה שכתב הרב הגאון הגדול הצדיק המפורסם אשר כל דן לא אגים ליה מוה"ר **אברהם אזולאי** זצ"ל בספרי היקר **חסד לאברהם**. וז"ל במעין הראשון נהר ב"ד:

ודע כי עיקר כוונת הרשב"י ע"ה בחיבור הזהר היה לזר. להיות אור הלא"מי באפס שפע באין הוסך ובאין עיזר לה. רצה לעשות לה סמך ליחדה בבעלה יחוד מועט ע"י חיבור הזהר במה שהיה הוא וחבידיו עוסקים בסודות התורה שזה גורם ליחוד קב"ה ושכינתיה ע"י הסוד. שסוד הוא ד"ז בגימטריא או"ר. וגם שע"י הדיבור הזה ירדה ביטול הקליפות וקלות העונות והשבתת הקטרוגים. אשר לוהטים בכל עת. בכל שעה נגד מרות דקדושים ודשמות דקדושים שהם בסוד השכינה הקדושה ונגד בני ישראל. והעוסק בתורה נקרא קלע וחרב ורומח שהם בהיות סידית כדי להצילם מרעתם ע"י חיבור זה. וספר זה עתיד להתגלות בימי מלכא משיחא כדי ליתן סעדא לשכינה הקדושה כנזכר. והגד כל אותן שיזכו אליו יזכו לגאולה. כי העבירה הזאת המועטת בזמן הזה הוא יותר חשוב מכל אילי נביות בזמן שהיה בית המקדש קיים. וכו' עיי"ש עוד. עכ"ל:

ואני תפלד לאל חיי. ויהי נועם ה' אלהינו עלינו. ומעשה ידי יכינן ומכל מכשול וטעות ישמרני. ובאור התורה הקדושה יאיר עיני. ויחזקני ויאמצני. ומן התשת כחי יחלימני. וממציקתי ייציאני. ויזכני לי ולזרעי עד עולם בכלל כל ישראל ללמיד התורה הקדושה לשמה מתוך נהת והרחבה. ונזכה לראות בבוא לציון גואלנו במהרה בימינו אמן:

מודעה

לידע ולהודיע שכל מה שנזכר לו בכתיב בספרים ילת גוי נכרי עכו"ם, שונאים, אוה"ע וכדומה הכל רקו על העמים הקדמונים אשר היו לפנים, אשר לא נגה עליהם אור רחמיהם והשכלה, את ה' לא ידעו ובשמו לא קראו לא כן העמים בזמנינו אשר מתנהגים כבוד ויקר לתורת משה ומאמינים בעקרי הדת והאמונה והלילה נגו לדבר, לכתוב לו לחשוב שום נגאי ודופי עליהם, ואדרבה מוזהרים מהנו, לפי דת תוה"ק, לדרוש שלום ושובתם כל הימים ולהתפלל בשלומה של מלכות ושריו ויועציו וכל עמו, כי יריס הודם

פתח

רבי שמעון בר יוחאי ואיר כתוב [ב] ואשים דברי בפיך וגו׳ כמה איך
ליה לבר נש לאתדלא באוריתא יומא ולילא בגין דקב״ה איית
לקלהון דאינון דמתעסקי באוריתא וכל מלה דאתחדש
באוריתא על ידא דהסוא דאתבדל באוריתא עביד רקיעא חדא
תגן בסיסיא שעתא דמלה דאיריתא אתחדשת תפומיה דבר נש
סיסיא מלה סלקא ואתעתדת קמיה דקב״ה יקב״ה
נטיל לסיסיא מלה ינשיק לה [ג] ועטיר לה בשבעין עטרין
גליפין ומחקקן. ומלה דאכמתא דאתחדשא סלקא ויתבא על
ריסא דלדיק חי עלמין ומסא מתתן ושאפא בשבעין
אלף עלמין. וסליקת לגבי עתיק יומין [ד] וכל תלין דעתיק
יומין מלין דאכמתא אינון ברזין סתימין עלאין וסיסיא
מלה סתימא דאכמתא דאתחדשת סכא כד סלקא אתחברת
באינון מלין דעתיק יומין. וסלקא ואתתא בהדייהו
ואזלת בתמיסר עלמין גניזין דעין לא ראתה אלהים
זולתך מתתן נפקין ושאפן יאתיין מלאן ושליטיס
ואתעתדו קמי עתיק יומין בסיסיא שעתא אדם עתיק
ייתין בהאי מלה. וכיתא קמיה מכלא. נטיל
לסיסיא מלה ואעטר לה בתלת יאה ושבעין אלף עטרין.
סיסיא מלה מסת וסלקא ואתתא ואתעביד רקיעא חדא
ואן כל מלה ומלה דאכמתא ואינון רקיעין קיימין
בקיומא שליס קמי עתיק יומין והוא קרי לון שמיס חדשיס
שמיס מחודשים סתימין דרזין דאכמתא עלאה [ג] וכל
אינון שאר מלין דאוריתא דמתחדשין [ד] קיימין קמי
קב״ה וסלקין ואתעבידו ארלות החיים [ג] ונתתין ואתעטרין
לגבי ארץ חד [ה] ואתחדשת לאתעביד כלא ארץ חדשה
מסיסיא מלה דאתחדש באוריתא ועל דא כתיב [ו] כי
כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה עומדים
לפני וגו׳. עשיתי לא כתוב אלא עושה. שעושה תמיד מאותן
הדרושים וסודות התורה. ועל זה כתוב ואשים דברי בפיך ובצל
ידי כסיתיך לנטוע שמים וליסוד ארץ. השמים לא כתוב אלא
שמים. א״ר אלעזר מהו ובצל ידי כסיתיך. א״ל בשעה שנמסרה
התורה למשה באו כמה רבבות מלאכים עליונים לשורפו
בשלהבת של פידם. עד שסכך עליו הקב״ה. ועתה כאשר זה
דבר חכמה החדש עולה ונתעטר ועומד לפני הקב״ה. הוא מורד
על אותו הדבר ומכסה על אותו האיש. שלא יתודע אצלם אלא
להקב״ה בלבד. ולא יקנאו אותו. עד שנעשה מן אותו דבר החדש
שמים חדשים וארץ חדשה. זש״כ ובצל ידי כסיתיך לנטוע שמים
וליסוד ארץ. מכאן נשמע שכל דבר הממוי מן העין עולה
להועלת עליונה. זש״כ ובצל ידי כסיתיך. ולמה נחפה ונתכסה
מן העין. בשביל שיגיע לתועלת עליונה. זש״כ לנטוע שמים
וליסיד ארץ כמו שנתבאר. ואאמר לציון עמי אתה. לאמר לאותן
השערים ודברים המצויינים אלה על אלה עמי אתה. אל תקרא
עמי

פתח

רבי שמעון בן יוחאי ואמר. כתוב [ב] ואשים דברי בפיך וגו׳. כמה יש
לו לאדם לעסל בתורה יומם ולילה. לפי שהקב״ה מאזין
לקולם של אותן העוסקים בתורה יכל דבר שנתחדש
בהורה על ידי ראיש דעסל בתורה עישה רקיע אחד.
למדנו שבשעה ההיא שדבר תורה נתחדש מפיו של אדם.
זה הדבר חידוש עולה ומתיצב לפני הקב״ה. והקב״ה
לוקח דבר חידוש ההוא ומנשקו [ג] ומעטרו בשבעים עטרות
מצוירות יחקיקות. ודדבר חכמה שנתחדש עולה ווושב על
ראש הצדיק חי העולמים. יפורח משם ומשוטט בשבעים
אלף עולמות. ועולה אצל עתיק יומין [ד] וכל דענינים של
עתיק יימין הם דברי חכמה בסודות נסתרים עליונים. וזה
סיד הדבר חכמה שנתחדש כאן. כאשר הוא עולה מתחבר
באותן דברי חכמה של עתיק יומין. ועולה ויורד עמהם.
ינכנס בתוך ח״י עולמות נסתרים. שעין לא ראתה אלהים
זולתך משם יוצאים ומשוטטים ובאים מלאים ושלמים.
ומתיצבים לפני עתיק יומין. באותה שעה מריח עתיק יומין
בדבר חכמה רזה ויש לו נחת רוח מזה יותר מהבל. אז
ליקח איתו הדבר חכמה ומעטרו עם ש״ע אלף עטרות.
וזה הדבר חכמה פורח ועולה ויורד ונעשה רקיע אחר. וכן
כל דבר ידבר של חכמה מחודשת. ואלו הרקיעים עומדים
בקיום שלם לפני עתיק יומין. והוא קוראם שמים הדשים.
שמים מחודשים נסתרים הנבראים מן דסודות של החכמה
דעליונה [ג] וכל שאר דברי תורה המחודשים [ד] עומדים
לפני הקב״ה. ועולים ונעשים ארצות החיים [ג] ויורדים
ומתעטרים אצל ארץ האחת [ה] ונתחדש ונעשה הכל ארץ
חדשה מאותו הדבר שנתחדש בתורה. ועל זה כתוב [ו] כי
כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה עומדים
לפני וגו׳. עשיתי לא כתוב אלא עושה. שעושה תמיד מאותן
החדושים וסודות התורה. ועל זה כתוב ואשים דברי בפיך ובצל
ידי כסיתיך לנטוע שמים וליסוד ארץ. השמים לא כתוב אלא
שמים. א״ר אלעזר מהו ובצל ידי כסיתיך. א״ל בשעה שנמסרה
התורה למשה באו כמה רבבות מלאכים עליונים לשורפו
בשלהבת של פידם. עד שסכך עליו הקב״ה. ועתה כאשר זה
דבר חכמה החדש עולה ונתעטר ועומד לפני הקב״ה. הוא מורד
על אותו הדבר ומכסה על אותו האיש. שלא יתודע אצלם אלא
להקב״ה בלבד. ולא יקנאו אותו. עד שנעשה מן אותו דבר החדש
שמים חדשים וארץ חדשה. זש״כ ובצל ידי כסיתיך לנטוע שמים
וליסוד ארץ. מכאן נשמע שכל דבר הממוי מן העין עולה
להועלת עליונה. זש״כ ובצל ידי כסיתיך. ולמה נחפה ונתכסה
מן העין. בשביל שיגיע לתועלת עליונה. זש״כ לנטוע שמים
וליסיד ארץ כמו שנתבאר. ואאמר לציון עמי אתה. לאמר לאותן
השערים ודברים המצויינים אלה על אלה עמי אתה. אל תקרא
עמי

מראה מקומות א) דף ד. ב) יבמי ,ל״ג. ג) דף ה. ד) יבמיה ס״ו

זין הזהר

[א] ענין הנשיקין לשעום אם יש בחידוש הזה ריח של יראת שמים. ואז נקשה ע״י הנשיקין התרבקות רוחא ברוחא שנמשך אליו חיות והארה דלעילא שיוכל להעש ת שזה רקיע׳ [ב] כך נקרא האלהות של עולם האצילות בלשון המקובלים: [ג] חיינו חכמת הקבלה: [ד] חיינו התחדושים שאינם בחכמת הקבלה נברא מהם ארצות. [ה] היינו ספירת מלכות שהיא ספירת תחתונה מן העשר ספירות נקראת ארץ כי הוא השורש של עולם העשיה עולם הנשמי:

עמי אתה אלא עמי אתה להיות שותף עמדי. כמו שאנכי בדבור שלי עשיתי שמים וארץ. ככתוב בדבר ה' שמים נעשו. אף כך אתה. זכאים הם העמלים בתורה. ואפשר תאמר שדברי תורה של אדם שאינו יודע כראוי"כ פועל כך. בוא וראה זה שאין דרכו בסודות התורה. ומחדש דברים שאינו יודע אותם כראוי [1] זה דבר המחודש עולה. ויוצא לנגד דבר ההוא איש תהפוכות לשון שקר מתוך נקב התהום רבה. ומרלג חמש מאות פרסאות לקבל דבר ההוא. לוקח אותו והולך עם דבר ההוא אצל נקבתו. ועושה ממנו רקיע שוא שנקרא תהו. ופורח באותו הרקיע איש תהפוכות ההוא ששת אלפים פרסאות בשעה אחת. כיון שזה הרקיע של שוא מתקיים. יוצאה מיד אשת זנונים ומתחזקת בזה הרקיע של שוא ומשתתפת בו. ומשם יוצאת והורגת כמה אלפים ורבבות. לפי שכאשר עומדת ברקיע ההוא יש לה רשות ויכולת להזות פורח כל העולם ברגע אחד. וע"כ כתוב [2] הוי מושכי העון בחבלי השוא. העון זה האיש תהפוכות. וכעבות העגלה חטאה. מי חטאה. זו נקבתו שנקראת חטאה. הוא ממשיך תחלה לזה שנקרא עון באותן חבלי השוא. ואח"כ כעבות העגלה חטאה. ממשיך לא תה הנקבה שנקראת חטאה. ושם מתחזקת להיות פורח ולהרוג אנשים. ועל זה כתוב [3] כי רבים חללים הפילה. מי הפילה. זו חטאה ההיא ההורגת אנשים. מי גרם כך. תלמוד חכם שלא הגיע להוראה ומורה. רחמנא ליצלן. א"ר שמעון להחברים. בבקשה מכם שלא תוציאו מפיכם דברי תורה שלא ידעתם ולא שמעתם מעץ הגדול כראוי [1]. בדי שלא תהיו גורמים לחטאה ההיא להרג רבבות אנשים לחנם. פתחו כלם ואמרו. רחמנא יצילנו. רחמנא יצילנו:

[3] **עוד א"ר שמעון** וי לזה האיש שאומר שואת התורה באה לגלות ספורים פשוטים ודברי הדיוטות. שאם כן אפילו בזמן הזה אנו יכולים לעשות תורה מדברי הדיוטות. ועוד בשבח יותר מדם. ואם לגלות ענינים פשוטים אפילו אותן מאספי הדשות העולם יש בהם ענינים עליונים יותר. אם כן נלך אחרידם ונעשה מן הספורים שלהם תורה ברמיון זה. אלא כל דברי התורה ענינים עליונים הם וסודות עליונים. בוא וראה עולם העליון ועולם התחתון במשקל אחד נשקלו. ישראל למטה. מלאכים עליונים למעלה. מלאכים העליונים כתוב בהם עושה מלאכיו רוחות. שהרי בשעה שיורדים למטה מתלבשים בלבוש של זה העולם. ואם לא היו מתלבשים בלבוש כרמיון זה העולם לא היו יכולים לעמוד בזה העולם. ולא היה סובלם העולם. ואם במלאכים כך. התורה שבה נבראו המלאכים וכל העולמות כלם ומתקימים בשבילה. על אחת כמה וכמה. שכיון שירד לזה העולם. אם לא היתה מתלבשת באותן הלבושים של זה העולם. לא היה העולם יכול לסובלה. ובבן אלו ספורי התורה לבושי התורה הם. מי שחושב שהלבוש הזה הוא התורה ממש. ולא ענין אחר. תיפח רוחו ולא יהיה לו חלק בעולם הבא. לפיכך אמר דוד גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך. מה שיש תחת הלבוש של התורה. בוא וראה יש לבוש הנראה לכל. ואלה הבסילים כשרואים לאדם הנלבש בלבוש שנראה להם יפה אינם מסתכלים יותר. אבל החשיבות של הלבוש הוא הגוף. חשיבות הגוף היא הנשמה. כדמיון זה היא התורה שיש לה גוף. והן המצות שבתורה שנקראין גופי התורה. זה הגוף נתלבש בלבושים שהם הספורים של זה העולם. הבסילים שבעולם אינם מסתכלים אלא בזה הלבוש שהוא

עמי אתה אלא עמי אתה למהוי שותפא עמי מה אנא במלולא דילי עבדית שמים וארץ כד"א בדבר ה' שמים נעשו אוף הכי את זכאין אינון דמסתדלי באורייתא. ואי תימא דמלה דכל בר נש דלא ידע עביד דא תא חזי הכוא דלאו אורחוי בהדין דאורייתא וחדים מלין דלא ידע על אורייתון כדקא יאות [1] הכיא מלה סלקא. ונפיק לנבי הכיא מלה אים תהפוכות לשון שקר מנו מוקבא דתהומא רבא ודלג חמש מאה פרסי לקבלא להכיא מלה נטיל לה ואזיל בהכיא מלה לגו מוקביה. ועביד בה רקיעא דשוא דאקרי תהו. ופאים בהכוא רקיעא הכוא אים תהפוכות שיתא אלפא פרסי בזמנא חדא. כיון דהאי רקיעא דשוא קאים. נפקא מיד אתת זנונים ואתקיף בהכוא רקיעא דשוא ואתתפא ביה ומתמן נפקא וקטלא כמה אלפין ורבוון. בגין דכד קיימא בהכיא רקיעא אית לה רשו ויכולתא למהוי אים כל עלמא ברגעא חדא ועל"ד כתיב [2] הוי מושכי העון בחבלי הכוא העון דא דכורא וכעבות העגלה חטאה מאן חטאה. דא נוקבא דאקרי חטאה. אימו משיך הכוא דאקרי עון באינין חבלי הכוא. ולבתר כעבות העגלה חטאה להכיא נוקבא דאקרי חטאה דתמן אתתקפת למהוי אים לקטלא בני נשא. ועל דא כתיב [3] כי רבים חללים הפילה מאן הכילה. דא הכיא חטאה דקטלא בני נשא מאן גרים דא תלמיד חכם דלא מסי להוראה ומורה רחמנא לשזבן א"ר שמעון להבריא. במטותא מיניכי דלא תפקון מפומייכו ילה דאורייתא דלא ידעתון ולא שמעתון מאילנא רברבא כדקא יאות [1]. בגין דלא תהוון גרמין להכיא חטאה לקטלא אכלוסין דבני נשא למגנא פתחו כלהו ואמרו רחמנא לשזבן. רחמנא לשזבן

[3] **תו א"ר שמעון** ווי לסטוא בר נש דאמר דהא אורייתא אתא למחזאה ספורין בעלמא ואלין דהדיוטי. דאי הכי אפילו בזמנא דא אנן יכלין למעבד אורייתא באלין דהדיוטי. ובשבחא יתיר מכלהו. אי לאחזאה מלי דעלמא אפילו איתון קפסירי דעלמא אית ביניהו מלין עלאין יתיר. אי הכי נזיל אבתריהו ונעביד מיניהו אורייתא כהאי גוונא. אלא כל מלין דאורייתא מלין עילאין אינון ורזין עילאין. תא חזי עלמא עלאה ועלמא תתאה בחד מתקלא אתקלו. ישראל לתתא מלאכי עלאי לעילא. מלאכי עלאי כתיב בהו עושה מלאכיו רוחות. הכא בשעתא דנחתין לתתא מתלבשין בלבושא דהאי עלמא. ואי לאו מתלבשי בלבושא כגוונא דהאי עלמא לא יכלין למיקם בהאי עלמא. ולא סביל לון עלמא. ואי בגלאי כך. אורייתא דברתא להו וברתא עלמין כלהו וקיימין בגיסה. על אתת כמה וכמה. כיון דנחתא להאי עלמא. אי לאו דמתלבשא בהאי לבושין דהאי עלמא. לא יכיל עלמא למסבל. ועל דא האי ספור דאורייתא לבושא דאורייתא איהו. מאן דחשיב דהכוא לבושא איהו אורייתא ממש. ולא אלא אתרא. תיפח רוחיה ולא יהא ליה חולקא בעלמא דאתי. בגין כך אמר דוד גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך. מאי דתחות לבושא דאורייתא. מה חזי אית לבושא דאתחזי לכלא. ואינון ספסין כד חמאן לבר נש בלבושא דאתחזי לון ספירא לא מסתכלין יתיר. חשיבו דהכוא לבושא גופא. חשיבותא דגופא נשמתא. כהאי גוונא אורייתא אית לה גופא. ואינון פקודי אורייתא דאקרון גופי תורה. הכי גופא אתלבשא בלבושין דאינון ספורין דהאי עלמא. ספסין דעלמא לא מסתכלי אלא בהכוא לבושא דאינון

מראה מקומות [1] ישעי' ס' ט' [2] משלי ד' ט' בהפלתך קנב.

[1] היינו שנבנים על הקדמות ויסודות של שקר: [2] כל זה הסביון על ההקדמות והיסודות של הידושי חידר.

דאיהו ספורא דאורייתא ולא ידעי יתיר ולא מסתכלי ביה דאיהו תחות הסוא לבושא חיטון דידעין יתיר לא מסתכלין בלבושה אלא בגוף שהוא תחת אותו הלבוש. הרבמים עבדי דאלבה עלאה חיטון דקיימי בסורא דסיני לא מסתכלי אלא בגשמתא דאיהי עקרא דכלא אורייתא מיתם ולזאת דאתי זייכין להסתכלא בגשמתא דגשמתא דאורייתא וכמין חיטון לדיקיא דמסתכלי באורייתא כדקא יאות חמרא לא יתיב אלא בקנקן. כך אורייתא לא יתבא אלא בלבושא דא ועל דא לא בעי לאסתכלא אלא במה דאית תחות לבושא. ועל דא כל חיטון חילין וכל חיטון ספורים לבושין חיטון

ח) **אמר רבי אלעזר** כמה חביבין מלי דאורייתא. דבכל מלה ומלה אית רזין עלאין. ואורייתא כלל עלאה איקרי ותכיון בתליסר מכילין דאורייתא כל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל לא למד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כלו יצא דהא אורייתא דאיהי כללא עלאה אע"ג דנפק מנה חד ספור בעל"ת ודאי לא אתי לאחזאה על הסוא ספור אלא לאחזאה יתין עילאין ורזין עילאין ולא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כלו יצא בגין דהסוא ספור דאורייתא הו הסיא עובדא. אע"ג דהסוא נפקא מכללא דאורייתא לאו לאחזאה על גרמיה נפק בלבד אלא לאחזאה על הסוא כללא עלאה דאורייתא כלא נפק וזכאין חיטון ישראל דאתיסיב להו אורייתא עלאה אורייתא דקשוט ומאן דאתר דהסוא ספורא דאורייתא לאחזאה על הסוא ספור בלבד קאתי חיטא רוחיה דאי סבי לאו איהי אורייתא עלאה אורייתא דקשוט. אלא ודאי אורייתא קדישא עלאה איהי אורייתא דקשוט תא חזי מלך בשר ודם לאו יקרא דיליה הוא לאתעטי מלה דהדיוטא. כל שכן לאכתב ליה. ואי סליק בדעתך דמלכא עלאה קודשא בריך הוא לא הוה ליה אלין קדישין למכתב ולמעבד מנייהו אורייתא. אלא דאיהו כנים כל אלין דהדיוטין. כגון אלין דעשו. אלין דהגר. אלין דלבן ביעקב אלין דאתון אלין דבלעם אלין דבלק אלין דזמרי. וכנים להו וכל שאר ספורין דכתיבין ועביד מנייהו אורייתא. אי סבי אמאי אקרי תורת אמת תורת ה' תמימה. עדות ה' נאמנה. פקודי ה' ישרים מצות ה' ברה. יראת ה' טהורה. משפטי ה' אמת. הנחמדים מזהב ומפז רב. אלו הם דברי התורה אלא ודאי אורייתא קדישא עלאה איהי אורייתא דקשוט. וכל דבור ודבור בא להראות ענינים עליונים של זה הדבור. והספור ההוא לא להראות על עצמו בלבד הוא בא. אלא להראות על אותו הכלל העליון הוא בא. ג) א"ר שמעון כך הוא למי שנכנס ויוצא בנתרות שבתורה. ולמי שאינו נכנס ויוצא לאכן. משל לאדם שהיה מדורו בין הרים ולא ידע מן ישוב העיר. זרע חטים ואכל החטים בעצמם. פעם אחת נכנס לעיר הקריבו לפניו לחם טוב. אמר האיש ההוא. זה למה. אמרו לו זהו לחם לאכל. אכל והטעים לו מאר לחכו. אמר וכמה נעשה זה. אמרו מחטים. אחר כך הקריבו לפניו מצות שניל שין בשמן. טעם מהן. אמר ואלו מכה נעשו. אמרו מחטים. אחר כך הקריבו לפניו מעדני מלכים דגילושים בדבש ושמן. אבר יאלו מכה נעשו. אמרו מחטים. אמר ודאי אני בעל כל אלה. שאני אוכל העיקר של כל אלה שהיא החטה. אבל הדעת ההיא של מעדני העולם לא ידע ונאבדה ממנו. במו כן מי שבידו רק כלל התורה. וא"י מכל עידוני המובים הוצאים מן הכלל ההוא:

ג) **פתח רבי שמעון** בפקודי אורייתא ואמר פקודי אורייתא דיהב קב"ה לישראל. כלהו

שהוא הספור שבתורה. ואין יודעים יותר. ואין מסתכלים במה שיש תחת הלבוש ההוא. ואלה המבינים יותר אין מסתכלים בלבוש, אלא בהגוף שהוא תחת אותו הלבוש. הרבמים עבדי כלך העליון אלה שעמדו בהר סיני אינם מסתכלים אלא בהנשמה. שהיא עיקר הכל. היא התורה ממש. ולעתיד לבוא עתידים לדסתכל במה שהיא נשמה לדנשמה של התורה.. זכאים הם אלה הצדיקים המסתכלים בהתירה כראוי. היין אין מתקיים אלא בקנקן. וכן התורה אינה מתקיימת אלא בלבוש הזה. ועל כן לא נצרך להסתכל אלא במה שיש תחת הלבוש. ועל כן כל אלה הענינים וכל אלה הספורים לבושי התורה הם:

ח) **אמר רבי אלעזר** כמה הביבין הם דברי התורה. שבכל תיבה ותיבה יש סודות עליונים. והתורה כלל העליון נקראת. ולמדנו בהי"ג סדות שהתורה נדרשת בהן. כל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל לא למד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כלו יצא. שהרי התורה היא כלל העליון. אע"פ שיצא ממנה ספור אחד בפשטות. ודאי לא בא להראות על אותו הסכור בלבד. אלא להראות ענינים עליונים וסודות עליונים. ולא ללמד על עצמו יצא. אלא ללמד על הכלל כלו יצא. לפי שזה הסכור שבתורה א. המעשה ההוא. אע"פ שהוא יוצא מן כלל התורה. לא להראות על עצמו בלבד יצא. אלא להראות על הכלל העליון ההיא של התורה כלה יצא וזכאים הם ישראל שותנה להם תורה עליונה תורת אמת. ומי שאומר שאלו ספורי התורה להראות על אותם הסברים בלבד באו תיפח רוחו. שאם כן אין זו תורה עליונה תורת אמת. אלא ודאי שהתורה הקדושה העליונה היא תורת אמת. בוא וראה מלך בשר ודם אין כבודו לספר דברי הדיוט. כל שכן לכתוב אותו. ואם תעלה על דעתך שהכלך העליון הקדוש ברוך הוא לא היה לו ענינים קדושים ליכתב. ולעשות כדם תורה. אלא שהוא אסף כל דברי הדיוטות. כגון דברי עשו. דברי הגר. דברי לבן ליעקב. דברי האתון. דברי בלעם. דברי בלק. דברי זמרי. ואסף אותם וכל שאר ספורים הנכתבים ועשה מהם תורה. אם כן כפני מה נקראת תורת אמת. תורת ה' תמימה. עדות ה' נאמנה. פקודי ה' ישרים. מצות ה' ברה. יראת ה' טהורה. משפטי ה' אמת. הנחמדים מזהב ומפז רב. אלו הם דברי התורה אלא ודאי התורה הקדושה העליונה היא תורת אמת. וכל דבור ודבור בא להראות ענינים עליונים של זה הדבור. והספור ההוא לא להראות על עצמו בלבד הוא בא. אלא להראות על אותו הכלל העליון הוא בא. ג) א"ר שמעון כך הוא למי שנכנס ויוצא בנתרות שבתורה. ולמי שאינו נכנס ויוצא לאכן. משל לאדם שהיה מדורו בין הרים ולא ידע מן ישוב העיר. זרע חטים ואכל החטים בעצמם. פעם אחת נכנס לעיר הקריבו לפניו לחם טוב. אמר האיש ההוא. זה למה. אמרו לו זהו לחם לאכל. אכל והטעים לו מאר לחכו. אמר וכמה נעשה זה. אמרו מחטים. אחר כך הקריבו לפניו מצות שניל שין בשמן. טעם מהן. אמר ואלו מכה נעשו. אמרו מחטים. אחר כך הקריבו לפניו מעדני מלכים דגילושים בדבש ושמן. אבר יאלו מכה נעשו. אמרו מחטים. אמר ודאי אני בעל כל אלה. שאני אוכל העיקר של כל אלה שהיא החטה. אבל הדעת ההיא של מעדני העולם לא ידע ונאבדה ממנו. במו כן מי שבידו רק כלל התורה. וא"י מכל עידוני המובים הוצאים מן הכלל ההוא:

ג) **פתח רבי שמעון** בעניני מצות התורה ואמר. מצות התורה שנתן הקב"ה לישראל. כלן

בראה מקומות ט) נספלתן קמט. ב) תרומה קטו. ג) דף יא:

כלן בדרך כלל נכתבו בתורה [ח] בראשית ברא אלהים. זו היא מצוד הראשונה לכל המצות. ונקראר מצוד זו יראת ה' שנקראת ראשית. שכתוב ראשית חכמה יראת ה'. [ט] יראת ה' ראשית דעת. לפי שדבר זה נקרא ראשית. וזה הוא השער ליכנס תוך האמונה. ועל מצוה זו מתקיים כל העולם. יראה מתחלקת לשלשה צדדים. שנים מהם אין בהם עיקר בראוי. והאחד מהם הוא עיקר היראה. יש אדם שמתירא מן הקב"ה בשביל שיחיו בניו ולא ימותו. או שמתירא מעונש הגוף או ממון. ומפני זה מתירא ממנו תמיד. נמצאת יראה זו שהוא מתירא מן הקב"ה אינה בראוי להקראעיקר. יש אדם שמתירא מן הקב"ה לפי שמתירא מעונש של העולם ההוא ומעונש הגיהנם. שתי אלה אינן עיקר היראה והשורש שלה. עיקר היראה הוא שהאדם צריך לפחד מרבונו. לפי שהוא האדון המושל העיקר ושרשרש של כל העולמות. והכל לפניו כאין ואפס חשוב. כמו שנאמר [ז] וכל דיירי ארעא כלא חשיבין. ויצמצם האדם רצונו במקום ההוא שנקרא יראת ה' וזה המקום שנקרא יראת ה' נקרא ראשית דעת. ועל זה נכללה כאן מצוה זו. זה הוא דעיקר והיסוד לכל שאר מצות התורה. מי שניטר יראה ניטר הכל. אם אינו נוטר יראה אינו נוטר מצות התדיר. שהרי דיראה היא השער לכל. ולפיכך כתוב בראשית שהיא היראה ברא אלהים את השמים ואת הארץ. ומי שעובר על זה עובר על מצות התורה. והעונש למי שעובר על זה היא רצועה רעה שתכהו. ויהו והארץ דיתה תהו ובהו יחשך על פני תהום ורוח אלהים. הרי אלו ארבעה ענשין לענוש בהם הרשעים. תהו. זה חנק. שכתוב [ז] קו תהו. זה חבל מדה. בהו. זו סקילה. אבנים המשוקעות תוך תהום רבה לענוש הרשעים. וחשך. זו שרפה. שכתוב ויהי כשמעכם את הקול מתוך החשך. והר בוער באש עד לב השמים חשך ענן וערפל. וזה דאש הדזק שעל ראשי הרשעים התחיל לשורפם. ירוח. זה דרג בחרב. רוח סערה חרב חדה הלהט בו. ככתיב יאת לדם החרב המתהפכת. וזה נקרא רוח. הוא דענש לזה דעיבר על מצות התורה. ונכתב העונש אחר מצות יראה הראשית שהיא כלל של הכל. מכאן ולהלאה שאר מצות התורה:

מצוה שניה זו היא מצוה שבמצות היראה נאחזת בה. ואינה יוצאה ממנה לעולם. והיא מצות האהבה. שהאדם צריך לאהוב לרבונו אהבה שלמה. ומהו אהבה שלמה. זו אהבה רבה. שכתוב התהלך לפני והיה תמים. שלם באהבה. וזהו שכתוב ויאמר אלהים ידי איר. זו אהבה שלמה שנקראת אהבה רבה. וכאן היא המצוה שיאהב האדם לרבונו בראוי. [ז] ועל זה למדנו שעל שני אופנים מתחלקת האהבה לאהוב לרקב"ה. יש מי שאוהב להקב"ה מתוך שיש לו עושר. אריכת ימים. בנים סביבו. מושל על שונאיו. דרכיו מצליחים לו. ומתוך כך אוהב לו. ואם יהיה לזה בהפוך. שיסבב עליו הקב"ה גלגל דין הקשה. יהיה שונא לו ולא יאהבנו כלל. ולפיכך אהבה זו אין היא אהבה שיש לה עיקר. אהבה שנקראת שלמה זו שהיא בשני הצדדים. בין בדין בין בטובה והצלחת דרכו. שאוהב לו לרבונו כמו שלמדנו אפילו הוא ניטל נשמתך ממך. זו היא אהבה שלמה שנמצאה בשני הצדדים. וע"כ האור של מעשה בראשית נתגלה ואח"כ נגנז. כאשר נגנז יצא דין הקשה. ותתכללו שני הצדדים ביחד להיות שלמות האהבה בראוי..

א"ר

כלהו בתוריתא בתרח כלל כתיבי [ח] ברתשית ברא אלהים. הדא היא פקודא קדמאה דכלא. ואקרי פקודא דא ירתת ה' דאקרי רתשית. דכתיב רתשית חכמה ירתת ה' [ט] ירתת ה' רתשית דעת. בגין דמלה דא רתשית אקרי ודא איהי תרעא לעתלא גו מהימנותא. ועל פקודא דא אתקיים כל עלמא. ירתה אתפרס לתלת סטרין. תרין מנייהו לית בהו עקרא כדקא יאות וחד עקרא דירתה. אית בר גם דדחיל מקב"ה בגין דייתון בנוהי ולא יתותון. או דחיל מעונשא דגופא או דממוניה ועל דא דחיל ליה תדיר. אתבחנא ירתה דאיהו דחיל לקב"ה לא שוי לעקרא. אית בר גם דדחיל מן קב"ה בגין דדחיל מעונשא דהאהוא עלמא ועונשא דגיהנם. תרין אלין לאו עיקרא דירתה ה מן וסרשא דילה. ירתה דאיהי עיקרא למדחל בר גם למאריה. בגין דאיהו רב ושלים עיקרא וסרשא דכל עלמין. וכלא קמיה כלא חשיבין. כמה דאתחזי [ז] וכל דיירי ארעא כלא חשיבין. ולשותה רשותיה בהאהוא אתר דאקרי ירתת ה'.. והאי אתר אתקרי ירתת ה' אקרי רתשית דעת. ועל דא אתכליל הכא פקודא דא. ודא עיקרא ויסודא לכל שאר פקודין דאוריתא. מאן דנטיר ירתה נטיר כלא. לא נטיר ירתה לא נטיר פקודי אוריתא. דהא דא תרעא דכלא. ובגין כך כתיב ברתשית דאיהי ירתה ברא אלהים את השמים ואת הארץ דמאן דעבר על דא עבר על פקודי דאוריתא. ועונשא דמאן דעבר על דא דרגוה רעה אלקי ליה יהיו והארץ היתה תהו ובהו וחשך על פני תהום ורוח אלהים הא אלין ארבע עונשין לאתענשא בהון חייבי תהו דא חנק דכתיב [ז] קו תהו חבל מדה. בהו. דא סקילה אבנין דמשוקעין גו תהומא רבא לענשא רשיעי. וחשך. דא שרפה דכתיב ויהי כשמעכם את הקול מתוך החשך. והר בוער באש עד לב השמים חשך ענן וערפל. ודא אבא תקיפא דעל ריסיהון דחייבי שרי לאוקדא לון ורוח דא הרג בסייף רוח סערה חרבא מהגנא היא מלהטא ליה. כד"א ואת להט החרב המתהפכת. ואקרי רוח. האי עונשא לאלין דישבר על פקודי אוריתא וכתיבא לבתר ירתה רתשית דאיהי כלא דכלא מכאן ולהלאה שאר פקודין דאוריתא:

פקודא תנינא דא איהי פקודא דפקודא דירתה אתאחדת בה. ולא נפקא מינה לעלמין. ואיהי אהבה. דבר גם ירחם לאתריה רחימו שליט. ואתקרי איהו רחימו שליט. דא אהבה רבה. דכתיב התהלך לפני והיה תמים שליט ברחימותא ודא הוא דכתיב ויאמר אלהים ידי איר. דא רחימא שלימתא דאקרי אהבה רבה. והכא איהי פקודא למרחם בר גם לאתריה כדקא יאות.. [ז] ועל דא תנינן דבתרין סטרין אתפרס אהבה לרחימו דקב"ה. אית מאן דרחים ליה מגו דאית ליה עותרא. אורכא דיומין. בנין סחרניה. שלים על שנאוי. אורחוי אתתקנן ליה. ומגו כך רחים ליה. ואי לאיי יהא בהפוכא. ויהדר עליה קב"ה גלגולא דדינא קשיא. יהא שניא ליה ולא ירחם ליה כלל. ובגין כך רחימו דא לאו איהי אהבה דאית ליה עיקרא. רחימו דאקרי שלים הויא בתרין סטרין. בין בדינא בין בטיבו ותקונא דאורחוי. דרחים ליה לאתריה כמה דתנינן אפילו הוא נטיל נשמתך מיניה דא איהי רחימו שליט דהוי בתרין סטרין. וע"ד אור דאעבה ברתשית נפק ולבתר אגניז כד אגניז נפק דינא קשיא ואתכלילו תרי סטרין כחדא. למהוי שלימי דאהבה כדקא יאות..

ע"ר

מראה מקומות ח) מגני מ' ט) דניאל ד' ז) יבמו' ל"ד ז) דף יב.

זיו הזהר

[ח] י"ד פקודין שמחשב רשב"י במעשה בראשית לפי שעליהן מתקיים מעשה בראשית והן מצות שישראל יכולים לקיימן בכ"מ אפילו בגלות וגם מצות הבאת בכורים יכולים לקיים ע"י הבאת דורן לת"ח כידוע. לכך בא רשב"י והעמידן על ארבע עשרה:

ל"ר אלעזר ודאי לא אצטריך לאתגלי יראה בכל פקודין כל
סכן בפקודא דא אצטריך יראה לאתדבקא בה סך דאתדבקא
באהבה דאיהי בסערא חד סב כמה דאתאחר דאתיהיב ליה
עותרא ומכ אורכי דחיי בני ומזוני כדין אצטריך לאתערא
יראה ולאחלא דלא יגרום חובא ועי"ד כתיב [ח] אשרי אדם
מפחד תמיד. בשביל שאז תהיה נכללת יראה באהבה. וכך
נצרך כאשר רואה האדם שדין הקשה שורה עליו. אז יתעורר
ביראה ויפחד מרבונו כראוי ואל יקשה לבו. וע"ז כתוב
ומקשה לבו יפול ברעה. בצד האחר של הדין הקשה שנקרא רעה.
נמצא שהיראה מתאחדת בשני הצדדים ונכללת בהם. וזו
היא אהבה שלמה כראוי:

מצוה שלישית לדעת שיש אלוה גדול ובושל בעולם. וליחדו בכל יום ביחוד

הראוי. באותן ששה צדדים העליונים. ולעשות להם יחוד אחד בשש התיבות של הפסוק שמע ישראל. ולכוין רצון העליון עמהם[ט] וע"כ **אחד** צריך להאריך בו כשיעור ששתיבות. וזהו שכתוב יקוו המים מתחת השמים אל מקום **אחד**. יאספו המדרגות שמתחת השמים להתאחד בו. להיותו בשלמות להששה צדדים כראוי. ועם כל זה נצרך ביחוד הזה לקשר בו גם מדת היראה. שצריך להאריך בהדל"ת של אחד. כי הדל"ת של אחד גדולה. זהו שכתוב בו ותראה היבשה. שתתגלה ותתקשר הדל"ת שהיא יבשה ביחוד ההיא [י] ולאחר שנתקשרה שם למעלה צריך לקשר אותה למטה עם מהנותיה. בששה צדדים אחרים שלמטה [יא] לאמר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. שיש בזה שש תיבות אחדות של יחוד. ואז מה שהיה יבשה נעשה ארץ. לעשות פירות ותבואות ולנטוע עצים. וזהו שכתוב ויקרא אלהים ליבשה ארץ. מזה היחוד שלמטה מתמלאת הארץ בשפע שלמה כראוי. וע"כ כתוב בזה כי טוב כי טוב שני פעמים. אחד עבור יחוד העליון. ואחד עבור יחוד התחתון. כיון שנעשה היחוד בשני הצדדים. מכאן ולהלאה תרשא הארץ דשא. נתתקנת לעשות פירות ותבואות כראוי:

מצוה רביעית לדעת שה' הוא האלהים. ככתוב וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא

האלהים. ולהכליל השם אלהים בהשם הוי"ה ב"ה. להבין שהם אחד ואין בהם פירוד [יב] וזה הסוד שכתוב יהי מארת ברקיע השמים להאיר על הארץ. להיותם השני שמות אחד בלי פירוד כלל. להכליל מארת חסר בהשם שנרמז בתיבת שמים [יג] שהם אחד ואין בהם פירוד. אור השחור מקושר באור הלבן. אין בהם פירוד והכל אחד. וזהו עמוד הענן הלבן שהאיר ביום. ועמוד האש בלילה. מדת יום ומדת לילה. שיתתקנו זה עם זה להאיר. כמו שנאמר להאיר על הארץ. וכאשר יבין האדם

שרבל

א"ר אלעזר ודאי לא נצרך לשכח היראה בכל המצוה. כל
שכן במצוה זו נצרכה יראה. שיתדבק בה זה שנדבק
באהבה זו שהיא רק בצד אחד טוב. כמו שאמרנו שהיא בשביל
שנתנה לו עושר וטוב אריכת ימים בנים ופרנסה. אז נצרך ביותר
להתעורר ביראה ולפחד שלא יגרם החטא. וע"ז כתוב [ח] אשרי
אדם מפחד תמיד. בשביל שאז תהיה נכללת יראה באהבה. וכך
נצרך כאשר רואה האדם שדין הקשה שורה עליו. אז יתעורר
ביראה ויפחד מרבונו כראוי ואל יקשה לבו. וע"ז כתוב
ומקשה לבו יפול ברעה. בצד האחר של הדין הקשה שנקרא רעה.
נמצא שהיראה מתאחדת בשני הצדדים ונכללת בהם. וזו
היא אהבה שלמה כראוי:

פקודא תליתאה למנדע דאית אלהא רברבא ושליטא
בעלמא. וליחדא ליה בכל יומא ביחודא

כדקא יאות באינון שית סערין עלאין ולאתעבד לון יחודא
חדא בשית תיבין דשמע ישראל. ולכווונא רעותא דעילא
בהדייהו [ט] וע"ד **אחד** אצטריך לאתרכא ליה כשית תיבין.
ודא הוא דכתיב יקוו המים מתחת השמים אל מקום **אחד**.
יתכנשון דרגין דתחות שמיא לאתאחדא ביה למהוי בשלימו
לשית סערין כדקא יאות ועם כל דא בהאי יחודא אצטריך
לאקשרא ביה ירא"ה דאצטריך לאתרכא בדל"ת דאחד דדל"ת
דאחד גדולה והייהו דכתיב ותראה היבשה דתתחזי
ותתקשר דל"ת דאיהי יבשה בההוא יחודא [י] ובתר
דאתקשרת תמן לעילא אצטריך לקשרה לה לתתא באוכלוסהא
בשית סערין אחרנין דלתתא [יא] ברוך שם כבוד מלכותו
לעולם ועד דאית ביה שית תיבין אחרנין דיחודא כדין מה
דהות יבשה אתעבידת ארץ למעבד פירין ואילנין ולנטעא
אילנין והייהו דכתיב ויקרא אלהים ליבשה ארץ בהאי יחודא
דלתתא ארעא מלי רעוא שלים כדקא יאות ועל דא כי
טוב כי טוב תרי זמני חד יחודא עלאה וחד יחודא
תתאה כיון דאתאחיד בתרין סערין תיכלן ולכלהו תרשא
סתרן דשא אתתקנת למעבד פירין ואילנין כדקא יאות.

פקודא רביעאה למנדע דה' הוא האלהים כד"א וידעת
היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא

האלהים. ולאתכללא שמא דאלהים בשמא דה' למנדע דאינון
חד ולית בהו פרודא [יב] והייהו רזא דכתיב יהי מארת ברקיע
השמים להאיר על הארץ למהוי תרין שמהן חד בלא פרודא
כלל לאתכללא מארת חסר בשמא דשמים [יג] דאינון
חד דלית בהו פרודא. נהורא אוכמא בגסודא חוורא לית
בהו פרודא וכלא חד. ודא הוא עמודא חוורא דיממא.
ועמודא דאשתא בלילא מדת יום ומדת לילה ולאתתקנו דא
בדא לאנהרא. כמה דאתמר להאיר על הארץ. וכד יכדע בר נש

דכלא

מראה מקומות ט) מקלי כ"ח

זין הזהר

[ט] אפרש ברמז. דע שכדי שיהיה באפשרות להבריא עולם נשמי מן אור האלהות עלת כל העלות נברא עשר ספירות שנקראות כתר
חכמה בינה חסד גבורה תפארת נצח הוד יס"ד מלכות והן עולמות וכלים שיתפשט בהן האור מסקור האלהות בהרבה אופני
השתלשלות. והן נחלקין לד' עולמות שנקראים אצילות בריאה יצירה עשיה. ספירה א' בתר נקראת רעותא דלעילא. ב' ספירות חכמה
בינה הן שורש העולמות אצילות ובריאה הנקראים אבא ואמא. ו' ספירות חג"ת נה"י נקראין שית סערין עלאין והן שורש עולם היצירה.
ספירה האחרונה מלכות היא שורש עולם העשיה הגשמי. וב' עולמות האלה נקראים ברא ובראתא. והכל נרמז בתיבת אח"ד. **א'** רמז על
כתר. **ח'** רמז על ח' ספירות חב"ד תנה"י. **ד'** רמז על מלכות שהיא דלה כי אין לה אור מגרמה כלום אלא מה שנשפע לה מן ספירות
העליונות. והייגו כתנת היחוד בתיבת **אחד** של אחד שג' ספירות הראשונות כח"ב הן מקושרות באינון
שית סערין עלאין והן ו' ספירות חג"ת נה"י. זה נקרא יחודא עלאה. וכאות **ד** של אחד לבוון שספירת המלכות שנקראת דלה וגם
נקראת מדת היראה תהא מקושרת גם היא בהיחוד **אח** שהוא יחוד תשע ספירות הראשונות. זה נקרא יחודא תתאה. ומעתה יכין כל
בעל מוח המשכיל דברי הזהר: [י] ספירת מלכות נקראת יבשה כיון שאין לה אור מגרמה כלום אלא מה שנשפע לה מספירות הראשונות:
[יא] זו כוונת יחודא תתאה בפני עצמו שספירת המלכות שהיא בחינת עלמא דנוקבא תתיחד עם השש ספירות חג"ת נה"י שהן בעולמות
נקראים שית סערין אחרנין דלתתא. ואלו הן מהנותיה לחלק להם השפע שקבלה: [יב] שם הוי"ה מרמז על רחמים. והשם אלהים על
מדת הדין. והיינו לדעת שהכל מסקור אחד. ולא כהסיגים האומרים שיש שתי רשויות פועל טוב בלבד ופועל רע בלבד: [יג] שמים מרמז

שדבל אחד ולא ישים פירוד. אז כח הטומאה יסתלק מן העולם ולא יומשך למטה. וזהו הסוד שכתוב והיו למאורות. שהקליפה אחר המוח תתבשך ותתעלה. המוח הוא האו"ר. וצד הקליפה הוא מו"ת. או"ר הוא באותיות מהוברות. מו"ת באותיות נפרדות. מאורות [יד] וכאשר או"ר זה נסתלק משם נעשה חבור מו"ת מן האותיות הנפרדות — .

ו) **מצוה חמישית** כתוב ישרצו המים שרץ נפש חיה. במקרא הזה נרמז שלש מצות. אחת לעסק בתורה. אחת לעסק בפריה ורביה. ואחת להסול לשמנת ימים להעביר משם הערלה לעסל בתורה. להתעתר בה להוסיף לד בכל יום לתקן נפשו ורוחו. שכיון שהאדם עוסק בתורה נתתקן בנשמה קדושה. שכת ב ישרצו המים שרץ נפש חיה. זו התורה שנקראת מים ישרצו ויוציאו מה חיים של נפש חיה. נפש של חיה הקדושה ההיא [טו] שכאשר האדם אינו עוסק בתורה אין לו נפש קדושה וקדושה שלמעלה אינד שורה עליו. וכאשר מתיגע בתורה. ע"י החישת שפתים שהוא מרחש בה זוכה לנפש חיה ההיא. ולהזור להיות כמו מלאכים הקדושים. שכתוב [ט] ברכו ה' מלאכיו. אלה הם דעוסקים בתורה שנקראו מלאכי בארץ. וזהו שכתוב ועוף יעופף על הארץ [טז] ודיינו בעולם הזה. ובעולם הבא למדנו שעתיד הקב"ה לעשות לדם כנפים כנשרים לשוטט בכל העולם. שכתוב [י] וקוי ה' יחליפו כח יעלו אבר כנשרים. וזהו שכתוב ועוף יעופף על הארץ — :

מצוה ששית לעסוק בפריה ורביה. שכל מי שעוסק בפריה ורביה נורם להנהר הרוא להיות טובע תמיד [יז] ואל יפסק מימיו. והים נתמלא בכל הצדדים [יח] ונשמות חדשות. מתחדשות ויוצאות מן העץ הרוא. והרבה חילות מתרבים למעלה עם אותן הנשמות. וש"כ ישרצו המים שרץ חיה. זה ברית היסוד הקד"ש. נהר המשך ויוצא. ומים שלו נתרבים ושורצים שרץ הרבה נשמות להחיה ההיא [יט] ועם אותן הנשמות הנכנסות בחיה ההיא יוצאים כמה עופות הפורחים ועפים כל העולם [כ] וכאשר הנשמה תצא לזה העולם. עוף הרוא הפורח ויוצא עם אותה הנשמה מן העץ ההיא ויצא עמה לזה העולם. כמה עופות יוצאים עם כל נשמה. שנים. אחד מימין ואחד משמאל. אם זכתה הם שומרים לה. שכתוב כי מלאכיו יצוה לך. ואם לא. הם מקטרגים עליה.. ומי שמונע עצמו מפריה ורביה. כביכול הוא ממעט את הדמות הכולל כל הדמותים. וגורם להנהר הרוא שלא יושפעו מימיו. ופוגם לברית קודש בכל הצדדים. ועליו כתוב [7] ויצאו וראו בפגרי האנשים הפושעים בי. בי וראי [כא] זה העונש להגוף. והנשמה אינה נכנסת לפנים מהפרוכת כלל [כב] ונטרדת מהעולם הרוא:

ה) **מצוה שביעית** להסול לשמנת ימים ולהעביר זוהם הערלה. ולפי שהחיה ההיא היא מדרגה השמינית לכל המדרגות. הנפש הרוא הפורח ממנה צריכה להתראות לפניה לשמנת ימים. כמו שהיא מדרגה השמינית [כג] ואז הוא נראית בוראי שהוא נפש חיה נפש מן

דכלא חד ולא ישוי פרודא כדין סיסרא סיסרא אמרא יסתלק מעל עלמא ולא יתמשך לעתא והייטו רזא דכתיב והיו למאורות. הא קליפה בתר מוחא סלקא מוחא מו"ל סיסרא אמרא מו"ת. מו"ל בחבור דלתתון מו"ת בפרודא מאורות [יד] וכד הוי מו"ל אסתלק מתתן מתחברא מו"ת בחתון דפרודא —

ו) **פקודא חמישאה** כתיב ישרצו המים שרץ נפש חיה. בהאי קרא אית תלת פקודין חד למלעי באורייתא וחד לאתעסקא בפריה ורביה וחד למנזר לתתמיה יוחין ולאתעברא מתתן ערלתא למלעי באורייתא לאתגדלא בה לאפשא לה בכל יומא לתקנא נפשיה ורוחיה דכיון דב"ג אתעסק באורייתא אתתקן בנשמתא קדישא דכתיב ישרצו המים שרץ נפש חיה דא אורייתא דאקרי מים ישרצו ויפקון רחשא דנפש חיה נפש דאסיא חיה קדישא [טו] דכל בר נש לא אתעסק באורייתא לית ליה נפש קדישא וקדושה דלעילא לא שריא עלוי. וכד אשתדל באורייתא. בהאיהו רחיש דרחים בה זכי לאסיא נפש חיה. ולמהדר כמלאכין קדישין דכתיב [ט] ברכו ה' מלאכיו. אלין אינון דמתעסקין באורייתא דאקרון מלאכיו בארעא. והא הוא דכתיב ועוף יעופף על הארץ [טז] האי בהאי עלמא ובהאיהו עלמא תנינן דזמין קב"ה למעבד לון נדפין כנשרין לאשטא בכל עלמא. דכתיב [י] וקוי ה' יחליפו כח יעלו אבר כנשרים. והייטו דכתיב ועוף יעופף על הארץ — .

פקודא שתיתאה להתעסקא בפריה ורביה דכל מאן דאתעסק בפריה ורביה גרים לההוא נהר למהוי נביע תמיד [יז] ולא יפסקון מימוי. וימא אתמלי בכל סטרין [יח] ונשמתין חדתין מתחדשן ונפקין מההוא אילנא. וחילין סגיאין אתרביאו לעילא בהדי אינון נשמתין הה"ד ישרצו המים שרץ נפש חיה. דא ברית קיימא קדישא. נהר דנגיד ונפיק ומיא דיליה אתרביאו ורחשין רחשא ורבויא דנשמתין להאיהיא חיה [יט] ובאינון נשמתין דעאלין בהאיהיא חיה נפקי כמה עופי דפרחן ומתחסן כל עלמא [כ] וכד נשמתא נפקא לאהאי עלמא. אהוא עופא דפרח ונפק בהדי האי נשמתא מההוא אילנא נפק עמיה כמה נפקין בכל נשמתא ונשמתא. תרין חד מימינא והד דשמאלא אי זכי אינון נטרין ליה. דכתיב כי מלאכיו יצוה לך ואי לאו אינון מקטרגי עליה.. ומאן דאתמנע מפריה ורביה כביכול אזעיר דיוקנא דכליל כל דיוקנין וגרים לאהוא נהר דלא נגדין מימוי. ופגים קיימא קדישא בכל סטרין ועליה כתיב [7] ויצאו וראו בפגרי האנשים הפושעים בי. בי ודאי [כא] דא לגופא. ונשמתיה לא עייל לפרגודא כלל [כב] ואתריד מההוא עלמא .

ה) **פקודא שביעאה** למנזר לתתמיה יומין ולאתעברא זוהמא דערלתא. וכגין דהאיהיא חיה אינון דרגא תמינאה לכל דרגין הסוא נפש דפרחא מגיה לאפריכא לאתחזאה קמיה לתתמיה יומין. כמה דאינון דרגא תמינאה [כג] וכדין אתחזי ודאי דאינון נפש חיה. נפש דאסיא

מראה מקומות א) דף יב: ב) תלים ק"ג ג) ישעי' מ' ד) ישעי' ס"ו ה) דף יג

זין הזהר

על ספירת תפארת והיינו השם הוי"ה ב"ה מדת הרחמים. ומארת חסר מרמז על מדת המלכות שהיא מדת הדין: [יד] דורש תיבת מאורות מלא שיש אם למקרא. נמצא שתיבת או"ר באמצע באותיות מחוברות. ותיבת מות של שאר האותיות הן נפרדות: [טו] היינו נשמה קדושה הנובעת מסקור החיים הנצחים [טז] שיהיה כמו המלאכים שיש להם כנפים לעוף: [יז] שיהיה נובע תמיד שפע מעלמא דדבורא לעלמא דנוקבא: [יח] זו מדת המלכות שנקראת ים. [יט] פי' למדת המלכות: [כ] היינו מלאכי השמירה כבתוב כי מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל דרכיך: [כא] לפי שפוגם דמות העליון שעליו נזכר בתלמוד נשמות שבגוף: [כב] זה הרקיע שבו השער לכניסת הנשמות בסקום צרור החיים נקרא פרגודא. היינו פרוכת. ואפשר מפני שהוא רקיע דק כמו מחיצה: [כג] מדת המלכות שהיא הנפש חיה נקראת לפעמים שמינית לכל הספירות שהן מן ספירת בינה מלמעלה למטה כמו שספירת בינה נקראת שמינית מלמטה למעלה בנוגה בשערי

דסטיא חיס קדישא. ולא מסטרא אחרא ודא איסו ישראל סמיס. כדאתכתא בספרא דמגוך יתרשמין מיא דזרעא קדישא רשימו דנפש חיס. ודא רשימו דאת יו"ד דאתרשים בספרא קדישא מכל שאר רשומין דעלמא. ועוף יעופף על הארץ דא אליהו הנביא. דבאס כל עלמא באתרבע סאסין למהוי תמן בהסוא גוזרו דקיימא קדישא. ואלמריך לתקנא ליס כורסיא ולאדכרא בפומא דא כורסיא דאליהו הנביא. אלי לגו לא שארי תמן. ויברא אלהים את התנינים הגדולים ברין. אלין ערלה ופריעה גזירו דערלה ופריעה לבתר. ואיתון דכר ונוקבא [כד] ואת כל נפש החיה הרומשת דא רשימו דאת קיימא קדישא. דאיסו נפש חיס קדישא כדקאמריגן. אשר שרצו המיס מיין עלאין דאתמשכו לגביה דאת רשימו דא. ובגין דא אתרשימו ישראל ברשימו קדישא ודכיו לתתא כגוונא דאיתון קדישין עלאין רשימין לאשתמודעא בין סטר קדישא לסטרא אחרא דמסאבא. אוף ישראל רשימין לאשתמודעא בין קדושתייסו לעמין עכו"ם. דאתיין מסטרא אחרא דמסאבא וכמה דרשיס לון סכי רשוס בעירי ועופי דלסון לבעירי ועופי דעמין עכו"ם. זכאה חולקהון דישראל:

פקודא תמינאה למרחש גיורא דעאל למגזר גרמיה. ולאעלא תחות גדפוי דשכינתא ואיסי

אעילת לון תחות גדפסא לאיתון דמתפרשין מסטרא אחרא מסאבא ומתקרבין לגבה דכתיב תולא האדץ נפש חיה למינה ואי תימא דהאי נפש חיה דכלילא ביסראל לכלא היא אזדמנת הדר ואמר למינה כמה אכסדרין ואדרין דא לגו מן דא אית לה לסאי ארץ דאיסי חיס תחות גדפסא. גדפא ימינא אית לה תרין אכסדרין ומסאי גדפא אתפרסן לתרין תומין אחרנין דאיתון קריבין ביחודא ליסראל לאעלא לון לגו אכסדרין אלין וכה [כה] ותחות גדפא שמאלא אית תרין אכסדרין אחרנין ומתפרסן לתרין תומין אחרנין דאיתון עמון ומואב וכלסון אקרון נפש חיס. וכמה אדרין סתימין אחרנין וסיכלין אחרנין בכל גדפא וגדפא ומנייסו נפקו רוחין לאפרשא לכל איתון גיורין דמתגיירין. ואקרון נפש חיס. אבל למינה דכלסו עאלין תחות גדפוי דשכינתא ולא יתיר אבל כמתא דישראל נפקא מנו נופא דסטוא אילנא [כו] ומתמן פרחין נשיתין לגו סאי ארץ גו מעיסא לגו לגו. ורזא כדכתיב [ז] כי תהיו אתם ארץ חפץ. ועי"ד אקרון ישראל בן יקיר דאמו מעיסא עליס ואקרון [ז] העמומיס מני במן ולא מנדפין דלבר. ותו גיורין לית לון חולקא באילנא עלאה כל שכן בגופא דיליס אבל חולקא דלהון תחות גדפין דשכינתא איסו ולא יתיר תמן שרלן גירי הצדק והתחבדן ולא לגו כמה דאתמר וכו"כ תולא האדץ נפש חיס למינה ואיתן בסיס וגמס ואיתו ארץ. כלסו שאבין נפש מסטיא חיס. אבל כל חד למינה כדקא חזי לס:

פקודא תשיעאה למיתן למסכני ולמיסב לון מרפא דכתיב נעשה אדם בצלמנו

כדמותנו. נעשה אדם דיסא בשותפא כלל דכר ונוקבא. בצלמנו עפרי. כדמותנו מסכני. דסא מסטרא דכורא עפרו. ומסטרא דנוקבא מסכני. כמה דאיתון בשותפא חדא

מן הדיה הקדושה הדיא. ולא מצד הטומאה. וזהו ישרצו המים. כמו שמפורש בספר חנוך. יהיו נרשמים המים של זרע הקודש בהרושם של הנפש חיה. וזה הרושם של אות יו"ד שנרשמת בבשר הקודש יותר מכל שאר רשומות שבעולם. ועוף יעופף על הארץ. זה אליהו הנביא. הפורה כל העולם בד' פריחות להיות שם בשעת המילה של הברית קודש. ונצרך להכין לו כסא ולהזכיר בפה. זה הכסא של אליהו הנביא. ואם לא אינו בא שמה. ויברא אלהים את התנינים הגדולים. שנים. "אלה הם ערלה ופריעה. כריתת הערלה ואח"כ פריעה. והם בבחינת זכר ונקבה [כד] ואת כל נפש החיה הרומשת. זה רושם אות ברית קודש. שהיא נפש החיה הקדושה כמו שאמרנו. אשר שרצו המים. מים העליונים שנמשכו אצל אות הברית הזה. ובעבור זה נרשמים ישראל ברושם הקדוש והטהור למטה. כדמיון שאותן הקדושים העליונים נרשמים. שיהי' היכר בין צד הקדושה לצד האחר של הטומאה. כן גם ישראל נרשמים להכיר בין קדושתם לעמים עכו"ם. הבאים מצד האחר של הטומאה. וכמו שהם נרשמים כן נרשמים בסימנים הבהמות והעופות שלהם בין הבהמות והעופות של העמים עכו"ם.

אשרי חלקם של ישראל.

מצוה שמינית לאהב את הגר הבא למול עצמו. וליכנס תחת כנפי השכינה. והיא

מכניסה אותם תחת כנפיה לאותן הנפרשים מצד האחר של הטומאה ומתקרבים אצלה. שכתוב תוצא הארץ נפש היה למינה. ואפשר תאמר שזאת נפש חיה הנכללת בישראל לכל היא מזומנת. חזר ואמר למינה. כמה חדרים והיכלות זה לפנים מזה יש לה לארץ הזאת שנקראת חיה תחת כנפיה. כנף הימנית יש לה שני חדרים. ומזאת הכנף הם נפרשים לשתי אומות אחרות שיש להן התקרבות לישראל. להכניסם תוך החדרים האלה [כה] ותחת כנף השמאלית יש שני חדרים אחרים. ונפרשים לשתי אומות אחרות שהם עמון ומואב. וכלם נקראים נפש חיה. ועוד כמה חדרים סתומים אחרים והיכלות אחרים בכל כנף וכנף. ומהם יוצאים רוחות להפרישם לכל הגרים שמתגיירים. ונקראים נפש חיה. אבל למינה. שהם נכנסים תחת כנפי השכינה ולא יותר. אבל נשמות ישראל יוצאות מתוך גוף העץ הדיא [כו] ומשם פורחות הנשמות לתוך ארץ זו תוך מעיה לתוך תוכה. והסוד ככתוב [ז] כי תהיו אתם ארץ חפץ. וע"כ נקראים ישראל בן יקיר שהמו מעיה עליו. ונקראים [ז] העמומים מני במן. ולא מן הכנפים שמבחוץ. ועוד שהגרים אין להם הלק בעץ העליון. כל שכן בהגוף שלו. אבל החלק שלהם הוא תחת כנפי השכינה ולא יותר. שם חונים גירי הצדק ומתאחדים ולא לפנים כמו שנתבאר. ולפיכך תוצא הארץ נפש חיה למינה. ולמי. בדמה ורמש וחיתו ארץ. כלם שואבים נפשות מן אותה החיה. אבל כל אחת למינה כראוי לה:

מצוה תשיעית לרחם עניים וליתן להם מזון. שכתוב נעשה אדם בצלמנו

כדמותנו. נעשה אדם שיהיה בשותפות והתבללות זכר ונקבה. בצלמנו עשירים. כדמותנו עניים. שהרי מצד בחינת זכר העושר. ומצד בחי' נקבה הדלות. וכמו שהם למעלה בשותפות אחד

מראה מקומות [ז] פלאכי ג' [ז] ישעי' פ"ז ג' דף יג:

זין הזהר

אורה שער ח': [כד] בריתת הערלה היא תקון במלכות שהיא בחינת נוקבא. ופריעה היא תקון ביסוד שהוא בחי' דוכרא: [כה] לשי שבאים מגזע אברהם ויצחק: [כו] היינו עץ החיים שהוא ספירת התפארת ומשם פורחת לארץ היינו לספירת המלכות להיות בה בבחינת עבור קודם התולדה בעולם תוה:

אחד. וזה מרחם על זה. וזה נותן לזה וגומל עמו טובה [כז] כן צריך להיות האדם למטה. שיהיה העשיר עם העני בחבור אחד. שיתן זה לזה ויגמול טובה זה לזה. וידרו בדרת הים וגו'. סוד זה ראינו בספר של שלמה המלך. שכל מי שמרחם על עניים ברצון הלב לא תשתנה צורתו לעולם מכמו שהיתה בצורת אדם הראשון. וכיון שצורת אדם נרשמת בו יש לו שליטה על כל הבריות שבעולם בצורה ההיא. וש"כ ומוראכם וחתכם יהיה על כל חית הארץ וגו'. כלם זעים ומפחדים מן אותה הצורה הנרשמת בו. לפי שזאת היא מצוה גדולה ומועלת שיתעלה האיש בצורת אדם יותר משאר מצות. מניין מנבוכדנצר. שאע"פ שחלם לו חלום ההוא. כל זמן שהיה מרחם לעניים לא נתקיים בו החלום. כיון שהטיל עין רעה שלא לרחם על העניים מה כתוב [ז] עוד מלתא בפום מלכא וגו'. מיד נשתנה צורתו ונטרד מן האנשים. ולפיכך כתוב נעשה אדם. כתוב כאן עשיה. וכתוב שם [ב] שם האיש אשר עשיתי עמו היום בועז:

מצוה עשירית להניח תפלין ולהשליט עצמו בדמות העליון. שכתוב ויברא אלהים את האדם בצלמו שהרי תפלין אותיות של השם הקדוש הם ממש. כל אות ואות של השם הקדוש בפרשה אחת חק קה פרשה הראשונה קדש לי כל בכור. זו אות י פרשה ב' והיה כי יביאך. זו אות ה פרשה ג' שמע ישראל. זו אות ו פרשה ד' והיה אם שמוע. זו אות ה האחרונה. וע"כ מי שמתתקן בהם הרי הוא בצלם אלהים. מה אלהים מתיחד בו השם הקדוש [כח] כן גם הוא נתיחד בו השם הקדוש כראוי. זכר ונקבה ברא אותם. אלו תפלין של ראש ותפלה של יד והכל אחד [כט]:

[ג] **מצוה אחת עשרה** לעשר מעשר הארץ. כאן נרמז ב' מצות. אחת לעשר מעשר הארץ. ואחת להביא בכורים מפרי העץ. שכתוב הנה נתתי לכם את כל עשב זורע זרע אשר על פני כל הארץ. כתוב כאן הנה נתתי. וכתוב שם ולבני לוי הנה נתתי כל מעשר בישראל. וכתוב וכל מעשר הארץ מזרע הארץ מפרי העץ לה' הוא.

מצוה שתים עשרה להביא בכורים מפרי העץ. שכתוב ואת כל העץ אשר בו פרי עץ זורע זרע לכם יהיה לאכלה. הגם שכל מה שראוי לגבוה אסור לנו לאכל. אבל להם התיר יתן להם כל מעשר שלי ובכורי העצים. וזהו נתתי לכם. לכם ולא להדורות שאחריכם.

מצוה שלשה עשרה לפדות בן הבכור לקשרי בחיים. כי שני ממונים יש. אחד של חיים ואחד של מיתה דעומדים אצל האדם. וכאשר יפדה האדם את בנו. מיד הממונה של מיתה פודהו. ואינו יכול לשלם עליו. וזה הכוד וירא אלהים את כל אשר עשה בכלל ודנה טוב. זה מלאך החיים מאד. זה מלאך המיתה. ולכן בפדיון הזה מתקיים זה של חיים ונחלש איתו של מיתה. ובפדיון הזה קונה לו חיים כמו שנתבאר. וזה צד הרע מניחו ואינו נאחז בו:

מצוה ארבע עשרה לשמר יום השבת. שרוא יום המנוחה מכל מעשה בראשית. כאן

מראה מקומות [ז] ר"ה ל' ב' [ב] לות כ [ג] דף יד.

חדא וחס דא על דא ויהיב דא לדא ונטיל ליה סיבו וכו' הכי אנעריך בר נש לתתא למהוי עתיקא ימסכנא בחבורא חדא למיהב דא לדא ולנטלאה קובא דא לדא וירדו בדגת הים וגו' רזא דא חיינן בספרא דשלמה מלכא דכל מאן דחס על מסכני ברעותא דלבא לא מתני דיוקניה לעלם מדיוקנא דאדם קדמאה וכיון דדיוקנא דאדם אתרשים ביה עליה מיהו על כל בריין דעלמא בההוא דיוקנא הה"ד ומוראכם וחתכם יהיה על כל חית הארץ וגו' כלהו זעין ודחלין מההוא דיוקנא דאתרשים ביה בנין דדא היא פקודא מעלאה לאסתלקא בר נש בדיוקנא דאדם על כל שאר פקודין מגלן מנבוכדנצר דאע"ג דהלם ההוא חלמא כל זמנא דהוה מיקן לאסכני לא שרא עליה חלמיה כיון דאטיל עינא ביסא דלא למיקן למסכני מאי כתיב [ז] עוד מלתא בפום מלכא וגו' מיד אתני דיוקניה ואסריד מן בני נשא ובג"כ נעשה אדם. כתיב הכא עשיה וכתיב התם [ב] שם האיש אשר עשיתי עמו היום בועז

פקודא עשיראה לאנחא תפלין ולאשלמא גרמיה בדיוקנא עלאה דכתיב ויברא אלהים את האדם בצלמו דהא תפלין אתוון דשמא קדישא אינון ממש כל את ואת דשמא קדישא בפרשתא חדא גליפא פרשתא קדמאה קדש לי כל בכור דא את י פרשתא תניינא והיה כי יביאך דא את ה פרשתא תליתאה שמע ישראל דא את ו פרשתא רביעאה והיה אם שמוע דא את ה בתרהה וע"ד מאן דאתתקן בהו איהו הוי בצלם אלהים מה אלהים אתיחדא ביה שמא קדישא [כח] אף הוא אתיחד ביה שמא קדישא כדקא יאות זכר ונקבה ברא אותם תפלין דר"ש ותפלה של יד והכל אחד [כט]

[ג] **פקודא חדסר** לעשרא מעשרא דארעא הכא אית תרין פקודין חד לעשרא מעשרא דארעא וחד לאייתאה בכורי דפירי אילנא דכתיב הנה נתתי לכם את כל עשב זורע זרע אשר על פני כל הארץ כתיב הכא הנה נתתי וכתיב התם ולבני לוי הנה נתתי כל מעשר בישראל וכתיב וכל מעשר הארץ מזרע הארץ מפרי העץ לה' הוא

פקודא תריסר לאייתאה בכורי דאילנא. דכתיב ואת כל העץ אשר בו פרי עץ זורע זרע לכם יהיה לאכלה אף דכל מה דאתחזי לגבוה אסירא לנא למיכל אתיר לון ויהב לון כל מעשרא דילה ובכורין דאילנין נתתי לכם. לכם ולא לדרין דבתריכון.

פקודא תליסר למעבד פורקנא לבריה לקשרא ליה בחיין דתרין ממנן ליהו חד דחיין וחד דמותא וקיימין עליה דבר נש וכד יפרוק ב"נ לבריה מידא דהאהוא מותא פריק ליה ולא יכיל לאלאהה עליה וזה דא וירא אלהים את כל אשר עשה בכלל ודנה טוב דא מלאך חייה מאד דא מלאך המות וע"ד בהאי פורקנא אתקייים דא דחייא ואתחלש ההוא דמותא ובפורקנא דא קני ליה חיים כמה דאתמר. וההוא סטרא בישא אבק ליה ולא אחיד ביה

פקודא ארביסר לנטרא יומא דשבתא דאיהו יומא דניימא מכל עובדי בראשית הכא

[כז] שספירה אחת תשפיע שפע לספירה שניה שחסר לה השפע [כח] פי' שהשם הויה מתיחד בהשם אלהים והיינו יחוד קב"ה ושכינתיה.
[כט] תפלין ש"ר תקונים בעלמא דרבורא ותפלין ש"י בעלמא דנוקבא

רכח כלילן תרין פקודין חד כעירא דיום השבת וחד לקדשא הלא יומא בקדושתיה לנפרא יומא דשבתא דאיהו יומא דנייחא לעלמין וכל עובדי בראשית נגמרו ונעשו עד דאתקדש יומא כיון דאתקדש יומא אתמר בראיה דרוחין דלא אתברי לון נופא כי לא הוה ידע הקב"ה לאעבדא לקדשא יומא עד דאתברי נופין לאלין רוחין אלא בעיגא דדעת טוב ורע אתער הוה סטרא אחרא דרע. ובעא לאתתקפא בעלמא ואתפרסו כמה רוחין בכמה זיינין לאתתקפא בעלמא בגופין כיון דחמא קב"ה כך אתער מנו אילנא דחיי בגיניו דרוחא ובעא בגילנא דדעת טוב ורע ואתער סטרא דטוב ואתקדש יומא דהא בריאו דגופין ואתערו דרוחין בסטרא דטוב איהו בהאי לילא. ולא בסטרא אחרא ואלמלי אקדיש סטרא אחרא בהאי לילא עד דלא יקדיש סטרא דטוב לא יכיל עלמא למיקם קמייהו אפילו רגע אחד. אבל אסוותא אקדיש קב"ה דלגו קמיה קדושא דיומא ואקדיש קמי סטרא אחרא ואתקייס עלמא ומאי דחשיב סטרא אחרא לאתבכי בעלמא ולאתתקפא אתבכי בהאי לילא סטרא דטוב ואתתקף ואתבכון נופין ורוחין קדישין בהאי לילא מסטרא דטוב ובגין כך עונתן דחכימין דידעי דא משבת לשבת. וכד חמאת דא סטרא אחרא דכמה דאיהי חייבת למעבד עבד סטרא דקדושה. אזלא ומסעת בכמה חילין וסטרין דילה. וחמאת כל איגון דקא משמשי ערסייהו בגלוי דנופיהון לנהורא דבוגיגא וכל איגון בגין דנפקין מתמן הוו נכפין דהרו עלייהו רוחין מהסוא סטרא אחרא רוחין ערסילהין דחייבא דאקרון מזיקין ודריתא בהו לילי"ת וקמילת לון כד אתקדש יומא ואלמא קדושא על עלתא סהוא סטרא אחרא אזעירת נרמס ואתמרת כל לילא דשבתא ויומא דשבתא בר מן מסימו"ן וכל כת דיליה דחזלי בעמירו לאתמי על גלוייא דשמשא לנהורא דשרגא ולבתר אתמרון ט מוקבא דתהומא רבא כיון דנפק שבתא כמה חיילין ומסריין פרחין ומשטין בעלמא ועל דא אתתקן שיר של פגעים דלא ישלטון על עמא קדישא כד נפקין בנסיונו ומשבין לשלטאה בעלמא על עמא קדישא ואתמלן לון בלעותא ואמרין שירתא דא. בשירותא אגדלי בלעותא ולבתר מגדלי על כסא. כדין פרחין מגייהו ואזלי ומשטי לגו מדברא. רחמנא לשיזבן מגייהו — .

רעיא מהימנא

6) **פתח אליהו ואמר** כתיב (דניאל י"ב) יתברו ויתלבנו ויצרפו רבים והרשיעו רשעים וגו' והמשכילים יבינו בפורקנא בתרייתא יתעביד לנסהה לון לישראל הס"ד יתברו ויתלבנו ויצרפו רבים דאיגון מסטרא דטוב ויקיימין בנסיונא והרשיעו רשעים דאיגון מסטרא דרע ויתקייס בהון 3) ואל אדמת ישראל לא יבאו ויקבל לון והמשכילים יבינו דאיגון מסטרא דביגה דאיהו אילנא דחיי בגיניהו אתמר 3) והמשכילים יזהירו כזהר הרקיע בהאי חיבורא דילך דאיהו **ספר הזהר** מן זוהרא דאמא עלאה דאיהי תשובה באלין לא נריך נסיון ובגין דעתידין ישראל למעבד מאילנא דחיי דאיהו האי **ספר הזהר** יפקון ביה מן גלותא ברחמי ויתקייס בהון כ' בדד יבטח ואין עמו אל נכר.

7) **תו** יתברו ויתלבנו ויצרפו רבים והרשיעו רשעים. יתברו

כאן נכלל ב' מצות. אחת שמירת יום השבת. ואחת לקדש זה היום בקדושתו. לשמר יום השבת שהוא יום מנוחה לעולם. וכל מעשה בראשית נגמרו ונעשו עד שנתקדש היום. כיון שנתקדש היום נשארה הבריאה של הרוחות שלא נבראו להם גופות. וכי לא ידע הקב"ה לעכב מלקדש היום עד שיבראו גופות להרוחות. אלא בעין הדעת טוב ורע נתעורר א"ו צד האחר של הרע. ובקש להתגבר בעולם. והתפשטו הרבה רוחות בהרבה זיונים להתגבר בעולם עם גופות. כיון שראה הקב"ה כך היה מעורר מתוך עץ החיים נשיבת הרוח. היה מכתש בעץ הדעת טוב ורע. ונתעורר צד הטוב ונתקדש היום. שהרי בריאת הגופות והתעוררת הרוחות בצד הטוב הוא בליל שבת. ולא בצד הרע. ואם היה מקדים עצמו צד הרע בזה הלילה טרם שהקדים צד הטוב לא היה העולם יכול לעמוד בפניהם אפילו רגע אחד. אבל רפ"אה הקדים הקב"ה. שמיהר לפניו קדושת יום השבת. והקדימו קודם התגברות צד הרע ונתקיים העולם. ומה שחשב צד הרע להבנות בעולם ולהתגבר נבנה בלילה הזה צד הטוב ונתגבר ונבנים גופות ורוחות קדושים בלילה הזה מצד הטוב ולפיכך עונות הלמודי חכמים היודעים מזה היא משבת לשבת. וכאשר ראה כך צד הטומאה שכמו שהוא חשב לעשות עשה צד הקדושה. הוא הולך ומשוטט בכמה חילות וצדדים שלו ורואים כל אותן שמשמשים מטתם בגלוי גופם לאור הנר. וכל אותן הבנים שנולדים משם נעשים נכפים. כיון ששורה עליהם רוחות מן צד הטומאה ההוא. רוחות ערומים של רשעים שנקראים מזיקים. ושורה בהם לילי"ת והודנתם. כאשר נתקדש יום השבת והקדושה שולטת בעולם. צד הטומאה ההוא מקטין עצמו. ונסתר כל ליל השבת ויום השבת. מלבד הקליפה אסימו"ן וכל המחנה שלה. שהולכים בסתר לראות המשמשים מטתם בהתגלות גופם לאור הנר. ואח"כ נסתרים לתוך נקב התהום רבה. למוצאי שבת מתפרצים כמה חילות ומחנות מצד הטומאה ומשוטטים בעולם. וע"ז נתתקן שיר של פגעים שלא ישלטו על העם הקדוש. כשיוצאים בבהלה ורוצים לשלט בעולם על העם הקדוש. וכאשר ריאים אותם שמתפללים ואומרים שיר הזה. בתחלה מבדילים בתפלה ואח"כ מבדילים על הכוס. אז פורחים מהם והולכים ומשוטטים במדבריות. הרחמן יצילנו מהם — :

רועה הנאמן

6) **פתח אליהו ואמר** כתוב (דניאל י"ב) יתברו ויתלבנו ויצרפו רבים והרשיעו רשעים וגו' והמשכילים יבינו בגאולה האחרונה יעשה הקב"ה לנסות לישראל וש"כ יתברו ויתלבנו ויצרפו רבים. אלו שהם מצד הטוב ויעמדו בהנסיון. והרשיעו רשעים. אלו שהם מצד הרע. ויתקיים בהם 3) ואל אדמת ישראל לא יבאו. ויהרג אותם והמשכילים יבינו אלו שהם מצד עולם הבינה שהוא עץ החיים. בעבורם נאמר 3) והמשכילים יזהירו כזהר הרקיע. בזה החבור שלך שהוא **ספר הזהר** מן הזיו של עולם הבינה שהיא תשובה. לאלו לא נצרך נסיון. ובעבור שעתידים ישראל למעט מן עץ הדעת שהוא זה **ספר הזהר** יצאו עמו מן הגלות ברחמים. ויתקיים בהם ה' בדד ינחנו ואין עמו אל נכר.

7) **ועוד** יתברו ויתלבנו ויצרפו רבים והרשיעו רשעים. יתברו

מראה מקומות 6) פ"ב קכד 3) יחזקאל י"ג 3) דניאל י"ב 7) פ"ב קנב.

יתברכו ויתלבנו. אלה בעלי משנה. ויצרפו רבים. אלה הם זרע הקדוש של שאר העם. וז"כ [ח] וצרפתים כצרף את הכסף. והרשיעו רשעים. אלה הם הערב רב. והמשכילים יבינו. אלה הם בעלי קבלה שנאמר בהם והמשכילים יזהירו כזהר הרקיע. אלו שהם מתיגעים בלמוד הזהר הזה שנקרא **ספר הזהר**:

ג) **ועוד** אמר אליהו לרבי שמעון בן יוחאי. כתוב [ג] רבה אילנא ותקף ורומה ימטי לשמיא וגו'. עפיה שפיר ואגבה שניא וגו'. ובענפוהו ידורן צפרי שמיא ומנה יתזן כל בשרא. רבי רבי. אתה הוא העץ הגדול והחזק בתורה. בענפים שלך שהם האברים הקדושים הרבה עופות שהם נשמות קדושות חונים שם. כדמיון העץ שלמעלה שנאמר בו ובענפוהו ידורן צפרי שמיא. והרבה אנשים למטה יתפרנסו מזה החבור שלך [ל] כאשר יתגלה למטה בדור האחרון בסוף הימים. ובעבורו יתקיים וקראתם דרור בארץ:

ד) **אמר רועה הנאמן** [לא] כתוב והמשכילים יזהירו כזהר הרקיע. והמשכילים אלה הם רבי שמעון בן יוחאי וחבריו. רבי אלעזר בנו ורבי אבא ורבי יוסי ורבי חייא ורבי יצחק ורבי חזקיה ורבי יהודה ושאר החברים. יזהירו כזהר הרקיע. מהו כזהר. אלא כאשר נאספו לעשות זה החבור. רשות נתן להם ולאליהו עמהם. ולכל הנשמות מן הישיבות שלמעלה. ולכל חילות מלאכים העליונים לרדת להיות בינידם. ולהיות עמהם בהסכם ורצון ביחד. ועלת כל העלות נתן רשות לכל השמות הקדושים לגלות להם סודות נסתרים. וקראו לחבור הזה **ספר הזהר**:

יתברכו ויתלבנו. מימון מאמרי משנה. וילרפו רבים מימון זרעא קדישא דשמר עמא. סס"ד [מ] ולרפתים כלרף את הכסף. והרשיעו רשע ס מימון ערב רב. והמשכילים יבינו. מימון מאמרי קבלה דאתיהר בהון והמשכילים יזהירו כזהר הרקיע. אלין מימון דקא משתדלין בזהר דא דאקרי **ספר הזהר**:

ג) **תנו** אמר אליהו לרבי שמעון בר יוחאי. כתיב [נ] רבה אילנא ותקף ורומה ימטי לשמיא וגו'. עפיה שפיר ואגבה שניא וגו'. ובענפוהו ידורן לפרי שמיא ומנה יתזן כל בשרא רבי רבי אנת הוא אילנא דרבה ותקף באורייתא. בענפין דילך דמימון מיברין קדישין כיתה עופין דנשמתין קדישין שריין תמן. כגוונא דלעילא דאתיהר ביה ובענפוהו ידורן לפרי שמיא. וכתה בני נשא לתתא יתפרנסין מהאי חבורא דילך [נ] כד יתגלי לתתא בדרא בתראה בסוף יומיא. ובגיניה וקראתם דרור בארץ:

ד) **אמר רעיא מהימנא** [נא] כתיב והמשכילים יזהירו כזהר הרקיע. והמשכילים אלין מימון רבי שמעון בר יוחאי וחבריו. רבי אלעזר בריה ורבי אבא ורבי יוסי ורבי חייא ורבי יצחק ורבי חזקיה ורבי יהודה ושאר חבריא יזהירו כזהר הרקיע. מאי כזהר אלא כד אתכנשו למעבד האי חבורא. רשותא אתיהיב להון ולאליהו עמהון. ולכל נשמתין דאתיבתא. ולכל חיילי דמלאכין עלאין לנחתא ביניהון. ולמהוי עמהון בהסכמותא ורעותא כחדא ועלת על כלא יהיב רשי לכל שמהן קדישין לגלאה לון רזין סתירין. וקרו לחבורא דא **ספר הזהר**:

מראה מקומות [ח] זכרי' י"ג [ט] סוף תקון ו' [נ] דמיאל ד' [ל] תקונים

זין הזהר

[ל] זה לשון הכסא מלך. דוק לישנא כד אתגליא לתתא מוכח דאתגליא לעילא מאז ועד עתה על השמים כבודו. אבל לתתא לא יתגלי אלא בדרא בתראה ותוספת ביאור בסוף יומיא לומר שהוא דוקא קרוב לימות המשיח ובגיניה תבוא הגאולה. והנה זה כמה מאות שנים שנתגלה הזהר לתתא ועדיין בן דוד לא בא אבל כד דייקת שפיר כמה שאמר יתפרנסון מהאי חבורא בוודאי שיפורשו מאמריו העמוקים בהקדמות שגילה האר"י זלה"ה. והיינו הפרנסה שיבינו ויהנו לאורו מתוק לנפש ומרפא לעצם. כי הלומד נירמא בעלמא הנם שיש לו שכר טוב בעמלו ומקדש בטהרה נשמתו עכ"ז הסגולה דבגיניה וקראתם דרור היא כשיתפרנסו וילמדו פירושי המאמרים הנה מבואר שכל העוסק בספר זה מקרב הגאולה ועושה נחת רוח ליוצרו כמ"ש כאלו פראני לי ולבני מהגלות. ובספר מקדש מלך הובא כאורך דברי הראשונים כמה מעלות טובות להשתדל בפירוש מאמרי הרשב"י. אין קץ לגודל שכרו ואשרינו מה טוב חלקנו וכו' אם נזכה לעזור ולקרב ביאת משיחנו כי כך נגר הבורא שלא יתגלה ויהיה גנוז עד סוף יומיא דבגיניה יבוא דרור. כי סגולת ע כו ולא בזולתו ויהי רצון מלפני אב הרחמן שיגמור בעדי להוציא מחשבתי המובר לפועל לזכות את הרבים. ואין לי להשען כי אם על אבי שבשמים עד כאן לשונו וגם אני הצעיר מלה בלשוני כזאת וכזאת ' [לא] אלה הם דברי רעיא מהימנא שהיא נשמת משה רבנו ע"ר שנתגלה כמה פעמים לרשב"י וחבריו לגלות להם רזין דאורייתא והוא שמע בשמים נתינה רשות לרשב"י וחבריו ולאליהו לגלות בעולם התתתון סודות התורה:

דבר אל הקורא

כל הרוצה להבין דברי הזוהר הקדוש על כל פנים בהבנה קלה של חכמת הקבלה עצתי שיקנה הספר **שערי אורה** להחכם המקובל כמהור"ר **יוסף ניקטיליא** זצ"ל וילמד בו בעיון. אז יפתחו לך שערי אורה דלעילא מעם ולאם בכל פעם יותר ויותר. ודברי הזוהר הקדוש יזהירו מול פניך באור הצפון והגנוז.

כי זה הספר שערי אורה הוא כעין הקדמה וספתח לספר הזוהר הקדוש.

דברי המעתיק

ט״ו בראשית

ברא אלהים וגו׳. אמר רבי שמעון בוא וראה בתורה ברא הקב״ה את העולם [ט] שכתוב [כ] ואהיה אצלו אמון ואהיה שעשועים יום יום. והוא הסתכל בה פעם ושתים ושלש וארבע פעמים. ואחר כך אמרה. ואח״כ עשה בה מלאכה. ללמד לאנשים שלא יבאו לטעות בה. כמו שכתוב [כ] אז ראה ויספרה הבינה וגם חקרה ויאמר לאדם. וכנגד ארבע פעמים אלו שכתוב אז ראה ויספרה הבינה וגם חקרה. ברא הקב״ה מה שברא [כ] וטרם שהוציא מלאכתו הכנים ארבע תיבות בתחלה. שכתוב בראשית ברא אלהים את. הרי ארבע. ואח״כ השמים. הן כנגד ארבע פעמים שהסתכל הקב״ה כתורה טרם שהוציא מלאכתו לפועל. [כ] רבי אלעזר אמר טרם שברא הקב״ה את העולם באו כל האותיות לפניו ונכנסו כל אחת ואחת למפרע. נכנסה תי״ו ואמרה לפניו. רצונך לברוא בי העולם. אמר לה לא. שבך עתידים הרבה צדיקים למות. שכתוב [ה] והתוית תו על מצחות האנשים וגו׳. ולכדנו שכתוב וממקדשי תחלו. אל תקרא ממקדשי אלא ממקודשי. ולכן העולם לא יברא בך. נכנסו שלש אותיות. שי״ן קו״ף רי״ש. כל אחת ואחת בלבדה. אמר להן הקב״ה אין אתן כדאי לברוא עמכן העולם. שהרי אתן האותיות שנקרא בכן שק״ר. ושקר אין הוא כדאי לעמד לפני. ונכנסו פ״א צד״י וכן כלן. עד שהגיעו האותיות לאות כ״ף. כיון שירדה כ״ף מעל הכתר נזדעזעו עליונים והתחתונים וכו׳. עד שנתקיים הכל באות בי״ת שהיא סימן ברכה. ובה נתיסד העולם ונברא. ואם תאמר שהאל״ף היא הראש לכל האותיות. כך הוא. אלא לפי שנקרא בה ארור. לפיכך לא נברא בה העולם בשביל שלא ליתן מקום לצד הטומאה שנקרא ארור. לא נברא בה העולם. ונתיסד בבי״ת העולם ובה נברא:

[ו] **את** השמים ואת הארץ. ראשי תיבות **את השמים ואת הארץ אהוה**. שבו נבראו שמים וארץ. א״ה. בו נבראו שמים. ו״ה. בו נבראת הארץ וכל מה שנמצא בה. והוא נותן השתוקקת בכל העצים והעשבים שבארץ. וזהו שאמרו. אין לך כל עשב ועשב מלמטה שאין ממונה עליו מלמעלה ושומר אותו שמכה בו ואומר לו גדל. שנאמר [ז] הידעת חקות שמים אם תשים משטרו בארץ:

[ח] **והארץ** היתה תהו ובהו. אלה הם מדורי הארץ [ג] ארץ. אדמה. ארקא. גיא. נשיה. ציה. תבל. וגדול שבכלם תבל. שכתוב [ט] והוא ישפוט תבל בצדק. א״ר יוסי איזו היא ציה. א״ל ר׳ אבא זה הוא מקום דגידגם. כמש״כ ציה וצלמות. וזהו המוד שכתוב וחשך על פני תהום. זה סוד

ט״ו בראשית

ברא אלהים וגו׳. אמר רבי שמעון בוא וראה בתורה ברא הקב״ה את העולם [ט] דכתיב [כ] ואהיה אצלו אמון ואהיה שעשועים יום יום ואיהו אסתכל בה זעזע אתרין ותלתא וארבע זמנין ולבתר אמר לון ולבתר עביד נה עבידתה לאוקמה לבני כמה דלא ייתין ליסעי בה כמה דאת אמר [כ] אז ראה ויספרה הבינה וגם חקרה ויאמר לאדם ולקבל ארבע זמנין איהו דכתיב אז ראה ויספרה הבינה וגם חקרה ברא קב״ה מה דברא [כ] ועד לא אפיק עבידתיה אעיל ארבע תיבין בקדמיתא דכתיב ברא אלהים את הא ארבע ולבתר השמים איהו לקבל ארבע זמנין דאסתכל קב״ה באוריתא עד לא יפיק עבידתיה לאומנותיה. [ב] רבי אלעזר אמר עד לא ברא קב״ה עלמא אתיין כל אתוון קמיה ואמרו כל חד וחד ליפרע עלא תי״ו ואמרה קמיה רעותך למברי בי עלמא אמר לה לאו דבך זמינין כמה צדיקיא למימת דכתיב [ה] והתוית תו על מצחות האנשים וגו׳ ותיכון דכתיב וממקדשי תחלו אל תקרא ממקדשי אלא **ממקודשי**. ובגין כך עלמא לא יתברי בך עאלו תלת אתוון שי״ן קו״ף רי״ש כל חד וחד בלחודוי אמר להן קב״ה לאו אתון כדאי למברי בכו עלמא דהא אתון אתוון דאתקרי בכו שק״ר ושקר לאו איהו כדאי למיקם קמאי ועאלו פ״א לד״י וכן כלהו עד דמטו אתוון לאת כ״ף כיון דאתת כ״ף מעל כתרא אזדעזעו עלאי ותתאי וכו׳ עד דאתקיים כלא באת בי״ת דאיהו סימן ברכה ובה אסתכל עלמא ואתברי ואי תימא דאל״ף איהו רישא דכל אתוון יאות איהו אלא בגין דאתקרי ביה ארור בגין דא לא אתברי ביה עלמא בגין דלא למיהב דוכתא לסטרא אחרא דאקרי ארור לא אתברי ביה עלמא ואסתכליל בבי״ת עלמא וביה אתברי

[ו] **את** השמים ואת הארץ דאלו תיבות **את השמים ואת הארץ אהוה**. דביה אתברייו בריה וארעא א״ה ביה אתברייו שמים. ו״ה ביה אתברי״ת ארעא וכל מה דאית בה והוא יהיב תיאובתא בכל אילנין ועשבין די בארעא והוא מה שאמרו אין לך כל עשב ועשב דלתתא שאין ממונה עליו מלמעלה ושומר אותו שמכה אותו ואומר לו גדל שנאמר [ז] הידעת חקות שמים אם תשים משטרו בארץ:

[ח] **והארץ** היתה תהו ובהו. אלין איהו מדורי ארעא [ג] ארץ אדמה ארקא גיא נשיה ציה. תבל. וגדול שבכלם תבל דכתיב [ט] והוא ישפט תבל בצדק א״ר יוסי מאן הוא ציה א״ל ר׳ אבא דא הוא אתר דגידגם. כד״א ציה וצלמות. וזא דא דכתיב וחשך על פני תהום דא זא

מראה מקומות ט) דף ס. כ) מבלי מ״ד ג) איוב כ״ח ד) ויגש רס״ה. ה) יחזקאל מ״ד ו) בהעמעות ז) איוב ל״ח ח) דף לט ט) תהים מ״ד

זין הזהר

פרשת בראשית. [א] אין לפרש כאומן בבלי אומנתו שהם שני דברים. אלא יל״ל כונתו שברא הקב״ה את העולם כאומן שיר.הג ויתקיים רק עפ״י דרכי התורה והמצוה. ולא כהאומרים שדרכי התורה והחיים של עולם הזה הם מתנגדים זה לזה. וזהו שמביא הפסוק ואהיה אצלו אמון. היינו כמו אמון פדגוג המורה דרך איך להתנהג בכל הע.ונים. ועוד י״ל שלפיכך ברא הקב״ה את העולם ע״י כח התורה כדי שע״י חידושי תורה האמתים שיחדשו ישראל יהיו נ״ב נבראים רקיעים קדושים כזוהר הרקיע מזהיריים: [ב] ארבע תיבות של הקדמת הבריאה רמז לסה שברא ארבעה עולמות בכלל שהם אצילות בריאה יצירה עשיה. ובפרט הם עולמות לרבבות עד אין מספר לפי השגת כל נברא: [ג] יש מפרשים הבונה על פי דברי חכמי הנעא.ראפיא שמתלקים הארץ על חמשה

סוד מקום הניהנם. וזו היא ציה. מקום מלאך המות שהוא מחשיך פני הבריות. וזהו מקום של חשך העליון. תה זו נשיה. שלא נראה בה התגלות כלל עד שנשכחה מכלם. ועל כן נקראת נשיה. ובהו זו ארקא. מקום שאינו נשכח [7] ר׳ חייא אמר זו גיא. ורוח אלהים מרחפת. זה נגד תבל הגיזון מרוח אלהים — :

ט) **ויאמר** אלהים יהי אור ויהי אור. זה הוא האור שברא הקב״ה בתחלה. והוא אור העין [ה] והוא האור שהראה הקב״ה לאדם הראשון. והיה רואה בו מסוף העולם ועד סופו. והוא האור שהראה הקב״ה לדוד. והיה משבח ואומר [ב] מה רב טובך אשר צפנת ליראיך. והוא האור שהראה דקב״ה למשה וראה בו מגלעד ועד דן. ובשעה שצכה הקב״ה שיעמדו שלשה דורות רשעים. והם דור אנוש ודור המבול ודור הבלגה. גנזו כדי שלא ישתמשו בו. ונתנו הקב ה למשה. והשתמש בו שלשה ירחים. שנשארו לו מן יסי דעבור שלו [ו] כמש״כ ותצפנהו שלשה ירחים. ואדר שלשה חדשים בא לפני פרעה. לקח הקב״ה ממנו האור. עד שעמד על הר סיני לקבל התורה. והחזיר לו אור ההוא ונשתמש בו כל ימיו. ולא יכלו ישראל לגשת אליו. עד שנתן מסוה על פניו. כמש״כ ויירא מגשת אליו. ונתעטף בו כטלית. וש״כ [ז] עוטה אור כשלמה. יהי אור ויהי אור. כל מה שנאמר בו ויהי. הוא בעולם הזה ובעולם הבא. א״ר יצחק אור שברא הקב״ה במעשה בראשית. היה עולה אורו מסוף העולם ועד סופו וגנגז. מה הטעם שגנגז. כדי שלא יהנו ממנו רשעי העולם. והעולמות אל יהנו בעבורם [ח] והוא גנגז לצדיקים. לצדיק דוקא. שכתוב [ט] אור זרוע לצדיק וגו׳. ואז יתכונגו העולמות ויהיו כלם אחד. ועד היום של עולם הבא הוא נסתר וגנגז [ה] ר׳ שמעון אמר יהי אור. יהי התפשטות זה האור למטה. ואלו הם המלאכים שנבראו ביום הראשון. יש להם קיום להתקיים מצד בחינת הימין [ח] וירא אלהים את האור כי טוב. את להכליל האור שאינו מאיר מעצמו עם האור שמאיר מעצמו. שנאמר בו כי טוב [פ] א״ר אלעזר את. להכליל ולרבות כל המלאכים שבאים מצד אור הזה. וכלם מאירים כבתחלה [י] בקיום השלימות :

י) **ויראא** אלהים את האור כי טוב ויבדל. מה ראה. א״ר חייא ראה במעשי הרשעים וגנז אותו ר׳ אבא אמר ראה שעולה אורו מסוף העולם עד סופו. וכי טוב הוא לגנזו שלא יהנו ממנו רשעי העולם [ו] א״ר יוסי אור ההוא גנגז. והוא מזומן לצדיקים לעולם הבא. כמו שביארו שכתוב אור זרוע לצדיק. לצדיק ודאי סתם. ואור ההוא לא שמש בעולם מלבד ביום הראשון. ואח״כ גנגז ולא שמש

רזא אתר דניהנם. ודא הוא ציה אתר דמלאך המות דאיהו מתשיך אנפייהו דבריתא ודא סיא אתר דחשך עלאה תהו דא נשיה דלא אתחזיא בה חיזו כלל עד דאתנסי מכלא ועל דא אתקרי נשיה ובהו דא ארקא אתר דלא אתנסי [7] ר׳ חייא אמר דא גיא ורוח אלהים מרחפת דא לקב תבל דאתזון מרוח אלהים —

ט) **ויאמר** אלהים יהי אור ויהי אור דא איהו נהורא דבריה קב״ה בקדמיתא והוא נהורא דעינא [ה] והוא נהורא דאחזי קב״ה להדם קדמאה והוה חזי ביה מסייפי עלמא ועד סייפי עלמא והוא נהורא דאחזי קב״ה לדוד והוה משבח ואמר [ב] מה רב טובך אשר צפנת ליראיך והוא נהורא דאחזי קב״ה למשה וחמא ביה מגלעד ועד דן ובשעתא דחמא קב״ה דיקומון תלתא דרין חייבין ואיבון דלא דאמוס ודרא דמופגא ודרא דספלגה גניז ליה בגנין דלא יתמשון ביה ויהב יתיה קב״ה למשה ואשתמש ביה תלת ירחין דאשתארון ליה מיומי עבורא דיליה [ו] כד״א ותצפנהו שלשה ירחים. ובתר תלת ירחין עאל קמי פרעה. נטיל ליה קב״ה מניה. עד דקאים על טורא דסיני לקבלא אורייתא והדר ליה ההוא נהורא ואשתמש ביה כל יומוי ולא יכלו בני ישראל למקרב בהדיה עד דיהיב מסוה על אנפוי כד״א ויירא מגשת אליו. ואתעטף בה כטלית הה״ד [ז] עוטה אור כשלמה יהי אור ויהי אור כל מה דאתמר ביה ויהי. הוא בעלמא דין ובעלמא דאתי א״ר יאחק אור שברא קב״ה בעובדא דבראשית הוה סליק נהוריה מסייפי עלמא עד סייפי עלמא ואתגניז מאי טעמא אתגניז בגין דלא יתהנון מיניה חייבי עלמא ועלמין לא יתהנון בגיניהון [ח] והוא שמיר לצדיקיא לצדיק דייקא דכתיב [ט] אור זרוע לצדיק וגו׳. וכדין יתבסיון עלמין ויהון כלהו חד ועד יומא דיהא עלמא דאתי הוא שמיר וגנגז [ה] רבי שמעון אמר יהי אור יהי התפשטותא דהאי אור לתתא ואלין אינון מלאכין דאתברייו ביומא קדמאה אית לון קיומא להתקיימא לסטר יחידאה [ח] וירא אלהים את האור כי טוב את לאתכללא אספקלריאה דלא נהרא עם אספקלריאה דנהרא. דאתמר ביה כי טוב [פ] א״ר אלעזר את להכללא ולאסגאה כלהו מלאכין דאתיין מסטרא דאור דא וכלהון נהרין כקדמיתא [י] בקיומא שלים

י) **ויראא** אלהים את האור כי טוב ויבדל מה ראה א״ר חייא חמא בעובדייהו דרשיעיא וגנז ליה. ר׳ אבא אמר חמא דסליק נהוריה מסייפי עלמא עד סייפי עלמא וכי טוב הוא לאגנזא ליה דלא יהנון מיניה חייבי עלמא [ו] א״ר יוסי ההוא אור אתגניז ואיהו אזדמן לגבי צדיקיא לעלמא דאתי כמה דאוקמוה דכתיב אור זרוע לצדיק ודאי סתם והוא אור לא שמש בעלמא בר יומא קדמאה ולבתר רת ניז ולא שמש

מראה מקומות ט) דף לא ב) תלים ל״ח ג) תלים ק״ד ד) תלים ל״ז ה) דף מו ו) דף מה ז) תרו״מ **עמה**.

זין הזהר

חלקים שונים זה מזה בישובם ובאקלימים שלהם ואומרים שימצא עוד שני חלקי ישוב בסקוס שני צירי כדור **הארץ** הצפו׳ והדרומי אשר כעת השגחת הבורא יסתירם מאתנו. ויש פרשים בענין אחר המבואר בפרדס שער ו׳ פרק ג׳ [ד] שאין השכחה שולטת שם רברי אמת: [ה] היינו האור של כח הנשמה שדיא חלק אלוה כמעל. ועפ״י חכמת הטבע יובן שזה האור לא הי׳ נקשר בשום מאור שהמאור יהיה המקור לזה האור רק שזיו אור הנשמה הופיע בתוך העין וקוי האור הזה לא היו מוכרחים להתפשט רק ביושר של אלכסון כעין קוי דאור של השמש והנר אלא שהיה בכחם להתכשט מן העין במרחק רב גם בדרך שכירת קוי האור לסבוב כדור הארץ, ועי״ז נצטייר כהעין כל הארץ וסלולה. ועפי״ז יובן איך שכבה ה האיר היה יכול משה לראות כל ארץ ישראל מן הגלעד ועד דן ועגילת כדור הארץ לא מנעה רא תו. [ו] כי הצפינה אותו במערה כמקום חשך. ורק בכח זה האור של הנשמה שהי׳ נקשר בעיניו ראה גם במקום חשך [ז] פי׳ בשביל הרשעים אל יהנו גם שאר העולמות מזה האיור ע״ד כהדי הוצא לקי כרבא [ח] יום הראשון נברא בכח סדת החסד שהיא סדה הראשונה מן הז׳ סדות שנקראות כפירות שעל ידן מתנהג העולם. ואלה המלאכים **נ״**נבראו מן אור סדת החסד שהיא בחינת ימין הם מתקיימים תמיד בכח אור החסד ואין בהם ביטול או תמורה: [ט] היינו שתי המדות הנקראות תפארת ומלכות שהן נדמיון השמש והלבנה. וענין זה נתבאר בכפ״י דקבלה: [י] פי׳ כמו קודם נגיות זה האור. כי באור סדת החסד אין בטול ולא נרעון

שמש יתיר. ר' יהודה אומר אלמלא הי' נגנז לנמרי. לא נתקיים העולם אפילו רגע אחד. אלא נגנז ונזרע. כזרע הזה שעושה תולדות וזרעים ופירות. וממנו מתקיים העולם. ואין לך יום שלא יצא ממנו בעולם. ומחזק לכל. שבו מזין הקב"ה לעולם. ובכל מקום שעוסקים בתורה בלילה. חוט אחד יוצא מן האור הגנוז ונמשך על אותן העוסקים בה. זש"כ

ח) יומם יצוה ה' חסדו ובלילה שירה עמי:

ב) **ויהי** ערב ויהי בקר יום אחד. ויהי ערב מצד המשך. ויהי בקר מצד האור. ומתוך שהם משתתפים יחד כתוב יום אחד. ר' יהודה אמר מה הטעם שבכל יום ויום כתוב ויהי ערב ויהי בקר. להודיע שאין יום בלא לילה. ואין לילה בלא יום. ואין צדיקים להפרד [יא] א"ר יוסי יום ההוא שהוציא אור הראשון. נתפשט בכל הימים. שכתוב בכלם יום. א"ר אלעזר כך נשמע שכתוב בכלם בקר. ואין בקר אלא מצד אור הראשון [יב] ר' שמעון אמר יום הראשון התחבר עם כלם. וכלם בו. כדי להראות שאין בהם פירוד והכל אחד:

ג) **ויאמר** אלהים יהי רקיע בתוך המים. א"ר יהודה בזה נפרדו מים עליונים ממים התחתונים. רקיע היינו התפשטות מים. וזהו שנאמר ויהי מבדיל בין מים עליונים לתחת נים [יג] כיא וראה בשעה שברא הקב"ה את העולם ברא ז' רקיעים למעלה. ברא ז' ארצות למטה. ז' ימים. ז' נהרות. ז' ימים. ז' שבועות. ז' שנים ז' פעמים. ז' אלפי שנים קיום העולם. הקב"ה נמצא ברקיע הז'. ז' רקיעין למעלה. ובכל אחד ואחד כבבים ומזלות ושמשים המשמשים בכל רקיע ורקיע. ובכל הרקיעים נמצא מרכבות אלה על אלה. לקבל עליהם עול מלכות רבונם. ובכל המרכבות נמצא שמשים משונים זה מזה אלה על אלה. מהם כו' כנפים. ומהם בד' כנפים. מהם בד' פנים. ומהם בשני פנים. ומהם באחד. מהם אש לוהם. מהם מים. מהם רוח. זש"כ ה) עושה מלאכיו רוחות משרתיו אש לוהם. וכל הרקיעים אלה על אלה בקל.פי בצלים. אלה למטה ואלה למעלה. וכל רקיע ורקיע הלך ורועש מפחד רבונו. על פיו הולכים ועל פיו עומדים. ועל כלם הקב"ה שנושא הכל בכחו וגבורתו. כדמיון זה ז' ארצות למטה. וכלן בישוב. אלא שאלה עליונים ואלה תחתונים [יד] וארץ ישראל גבוה מכלם. וירושלים גבוה מכל הישוב ובספרו של רב המנונא הזקן מבואר יותר. שכל הישוב מתגלגל בעיגול כמו כדור. אלה למטה. ואלה למעלה. וכל הבריות משונים במראה שלהם מן שינוי האויר. כפי כל מקום ומקום. ומתקיימים בקיומם כשאר האנשים [טו] ועל כן יש מקום בישוב כאשר אור לאלה חשך לאלה. לאלה יום ולאלה לילה [טו] ויש מקום שתמיד יום. ולא נמצא בו לילה מלבד בשעה אחת קטנה [טז] כדמיון זה הוא בים. שיש בו כמה בריות משונות זה מן זה. זש"כ ו) זה הים גדול ורחב ידים שם רמש ואין מספר חיות קטנות עם גדולות וגו'. והכל תולה זה בזה ומתקשר זה בזה. והכל

קמים עלמא אפילו רגעא חדא אלא אתגניז ואזדרע כדמי זרעא דעביד תולדין וזרעין ואיבין ומיה אתקיים עלמא ולית לך יומא דלא נפיק מניה בעלמא. ומקיים כלא דביה זן קב"ה עלמא וכלא אתר לגאן באוריתא בלילא חד מוסא נפיק מההוא אור גניז ואתמשך על אינון דלגאן בה סס"ד

ח) יומם יצוה ס' חסדו ובלילה שירה עמי

ב) **ויהי** ערב ויהי בקר יום אחד ויהי ערב מסגרא דחשך. ויהי בקר מסגרא דאור. ומנו דאינון מתתפי כחדא כתיב יום אחד רבי יהודה אתר מאי טעמא בכל יומא ויומא כתיב ויהי ערב ויהי בקר למנדע דהא לית יום בלא לילה ולית לילה בלא יום ולא אבעון לאתפרשא [יא] א"ר יוסי ההוא יום דנפק אור קדמאה אתפשט בכלהו יומי דכתיב בכלהו יום א"ר אלעזר מטמע דכתיב בכלהו בקר ולאו בקר אלא מסגרא דאור קדמאה [יב] ר' שמעון אמר יומא קדמאה אזיל עם כלהו וכלהו ביה בגין לאחזאה דלאו בהו פרודא וכלא חד

ג) **ויאמר** אלהים יהי רקיע בתוך המים א"ר יהודה בהאי אתפרשו מיין עלאין ממיין תתאין רקיע פשיטותא דמיין והא אתמר ויהי מבדיל בין מיין עלאין לתתאין [יג] תא חזי בשעתא דברא קב"ה עלמא ברא ז' רקיעים לעילא ברא ז' ארעות לתתא ז' יומין ז' נהרות ז' יומין ז' שבועות ז' שנין ז' פעמין ז' אלפי שנין דהוי עלמא קב"ה בשביעאה דכלא ז' רקיעין לעילא ובכל חד וחד כבבין ומזלות ושמשין דמשתמשין בכל רקיעא ורקיעא. ובכלהו רקיעין אית דתיכין אלין על אלין לקבלא עלייהו עול מלכותא דמאריהון. ובכלהו רתיכין אית שמשין משניין דא מן דא אלין על אלין מנהון בו' גדפין ותנהון בד' גדפין. מנהון בד' פנין ומנהון בתרין פנין ותנהון בחד מנהון אשא להום מנהון מיין ותנהון רוחא הס"ד ה) עושה מלאכיו רוח ת משרתיו אש לוהם וכלהו רקיעין אלין על אלין כגלגלי בגלים אלין לתתא ואלין לעילא וכל רקיעא ורקיעא אזלא ורעשא מאימתא דמאריהון על פוייה כאלין ועל פומיה קיימין ועילא מכלהו קב"ה דנטיל כלא בחיליה ותוקפיה. כגוונא דא ז' ארעות לתתא וכלהו ביבשה כד אלין עלאין ואלין תתאין [יד] ואנון ישראל עלאה מכלא. וירושלים עלאה מכל ישובא ובספרא דרב המנונא סבא פרים יתיר דהא כל ישובא מתגלגלא בעיגולא ככדור אלין לתתא ואלין לעילא וכל אינון בריין משניין בחזוייהו משומיא דאוירא כפום כל אתר ואתר. וקיימין בקיומייהו כשאר בני נשא [טו] ועל דא אית אתר ביישובא כד נהיר לאלין חשיך לאלין להלין יממא ולאלין ליליא [טו] ואית אתר דכוליה יממא. ולא אשתכח ביה ליליא בר בשעתא חדא זעירא [טז] כגוונא דא אית ביממא דאית ביה כמה בריין משניין דא מן דא הס"ד ו) זה הים גדול ורחב ידים שם רמש ואין מספר חיות קטנות עם גדולות וגו' וכלא תליא דא בדא ומתקשרא דא בדא וכלא

מראה מקומות א) תלים מ"ב ב) דף מו. ג) דף מו ד) ויקרא פ ה) תלים ק"ד ו) תנים ק"ד

זין הזהר

ולא תמורה: [יא] פי' כי סתם חשך או לילה מרמז על דין ועל רע. וסתם אור או יום מרמז על חסד ועל הטוב. לזאת יאמר שאין להפריד בין המדות שעל ידן הנהגת העולם ולחשוב ח"ו שיש שתי רשויות פועל טוב ופועל רע כמו שחשבו אנשות הקדמונים. אלא שהכל אחד. [יב] ר' יוסי זר' אלעזר שניהם מבוונים לענין אחד שאור יום הראשון אשר נברא בכח מדת החסד נתפשט ונתקשר בכל שאר הימים. ולולא זאת לא הי' קיום למעשה בראשית. וד' יוסי מוכיח ענין זה מן תיבת יום. ור' אלעזר מן תיבת בקר. כי שתי תיבות האלה ירמזו על אור מדת החסד: [יג] פי' על כדור הארץ מלמעלה ומלמטה כמבואר להלן. [יד] פי' גם אלה שמשונים בגוונם והם שחורים מתקיימים כמו האנשים היפים [טו] פי' בחצי הכדור שנמצא נגד השמש שם יום. ובחצי כדור השני לילה [טז] הם אלה הסקומות שעל האופק ואלה המקומות המסובים לשני צדדי הארץ בצפון ובדרום כמו מדינת „אלאסקא" שבצפון כדור הארץ. וכל זה מבואר דיבב בליסודי חכמת הנעאגרפיא. ואם היו יודעים חכמי אוה"ע קופערניק וקאלאמבוס מן דברי הזהר האלה לא היו מחשים כל

והבל כדמיון שלמעלה. ובבל העולמות אין שולט בכל מלבד האדם. והקב"ה עליון עליו ולולא רקיע הדוא שמפריש בין מים עליונים לתחתונים. הי' מחלוקת בעולם מהם. אבל רקיע הזה עשה שלום ביניהם. והעולם אין מתקיים אלא על שלום. בוא וראה הקב"ה נקרא שלום. הוא שלום ושמו שלום. והכל מתקשר בשלום:

ו) **ויעש** אלהים את הרקיע וגו'. א"ר יהודה ויהי רקיע לא כתוב אלא ויעש. שעשה בו מלאכה בגבורה עליונה. והחזיקו בכח עצום. א"ר יצחק בשני נברא גיהנם לרשעי עולם. בשני נברא מחלוקת. בשני לא נגמרה בו המלאכה. ולפיכך לא כת ב בו כי טוב. עד שבא יום השלישי ונגמרה בי המלאכה. לכן בו כי טוב שני פעמים. אחד על גמר המלאכה של יום ב'. ואחד לעצמו. ביום השלישי נתתקן יום ב' ונפרדה בו המחלוקת. ובו הזכן רחמים על רשעי גיהנם. ביום ג' נחלש אש הגיהנם. לפיכך נכלל בו יום ב' ונשתלם בו —:

ז) **ויאמר** אלהים יקוו המים מתחת השמים אל מקום אחד. וכתוב ולמקוה המים קרא ימים. א"ר אבא זה הכתוב נתבאר [יז] ובוא וראה רקיע ההוא שיש בו חמה ולבנה כוכבים ומזלות. זה הוא בית מקוה מים הגדול. שהוא מקבל כל מים ומשקה לארץ שהיא עולם התחתון. כיון שמקבל המים מפזרם ומחלקם לכל הצדדים. ומשם שותים כלם. ובזמן שהדין שולט. עולם התחתון אינו יונק מן רקיע ההוא. ויונק מן צד שמאל [יח] ואז נקרא ג) חרב לה' מלאה דם. וי לאותן היונקים אז ממנה ושותים ממנה —:

ז) **ויאמר** אלהים תדשא הארץ דשא. א"ר שמעון התחברות מים עליונים בתחתונים הוא לעשות פירות. מים עליונים פרים ורבים ועושים פירות. והתחתונים קורין לעליונים כנקבה לזכר. לפי שמים עליונים זכרים והתחתונים נקבות ולכן הארץ עושה פירות. שהרי היא מתעברת כנקבה מן זכר. ר' אלעזר אמר בל הכחות היו בארץ. ולא הוציאה כחותיה ותולדותיה עד יום הששי. שכתוב תוצא הארץ נפש חיה. ואם תאמר הרי כתוב ותוצא הארץ דשא. אלא שהוציאה תקון כחותיה להתישב אח"כ כראוי. והכל היה נגוז בה עד שנצרך. שהרי בתחלה כתוב תהו ובהו כתרגומו [יט] ואחר כך נתתקנה ונתישבה. וקבלה זרע דשאים ועשבים ועצים כראוי. והוציאה אותם אח"ב. והמאורות גם כן לא שמשו באור שלהם עד שנצרך:

ה) **ויאמר** אלהים יהי מארת ברקיע השמים וגו'. מארת חסר. ר' חזקיה אומר מארת. ששורה בו תוקף הדין. קליטת הדין [כ] ר' יוסי אמר יהי מארת. למטה היינו הלבנה [כא] שבה תולה אסכרה לילדי העולם. ובה

וכלא כגוונא דלעילא ובכלהו עלמין לא שלטא בכלא בר אדם וקב"ה עליה.. ואלמלא דהוא רקיע דאפרים בין יויין עלאי לתתאי. הוה פליגי בעלמא מנייהו אבל אתי רקיע עביד שלמא ביניהו. ועלמא לא אתקיימא אלא על שלום. ת"ח קב"ה אקרי שלום הוא שלום ומיה שלום. ואתקשר כלא בשלום

ו) **ויעש** אלהים את הרקיע וגו'. א"ר יהודה ויהי רקיע לא כתיב אלא ויעש דעביד ביה עבידתא בגבורה עילאה ואחסני ליה ברבו סגיא א"ר יצחק בשני אתברי גיהנם לחייבי עלמא בשני אתברי מחלוקת בשני לא אתשלים ביה עבידתא. ובגין כך לא כתיב ביה כי טוב. עד דאתא יום תליתאה ואתשלים ביה עבידתא בגין כך כי טוב תרי זמני. חד על אשלמות עבידתא דיום ב' וחד לגרמיה ביום תליתאה אתתקן יום ב' ואתפרש ביה מחלוקת וביה אתשלימו רחמי על חייבי גיהנם ביומא תליתאה מתתככין שביבין דגיהנם. בגין כך אתכליל ביה יום ב' ואתשלים ביה —

ז) **ויאמר** אלהים יקוו המים מתחת השמים אל מקום אחד. וכתיב ולמקוה המים קרא ימים א"ר אבא אלו אלו קרא אוקמוה [יז] ותא חזי דהוא רקיעא דאית ביה שמשא וסיהרא וכוכביא ומזלי דא איהו בי כנישות מיא רבה. דהוא נסיב כל מיין ואתכי לארעא דהיא עלמא תתאה כיון דנטלי מיא בדר לון ופליג לון לכל עיבר. ומתון אתשקיין כלא. וכזימנא דדינא שריא עלמא תתאה לא יניקא מן ההוא רקיעא. ויניקא מסטר שמאלא [יח] וכדין אקרי ג) חרב לה' מלאה דם. ווי לאינון דיניקין כדין מיניה ואתשקיין מיניה —:

ז) **ויאמר** אלהים תדשא הארץ דשא א"ר שמעון אתחברותא דמיין עלאין בתתאין למעבד פרין. מיין עלאין פרין ורבין ועבדי אינון ותתאי אקרון לון לעלאין כנוקבא לגבי דכורא בגין דמיין עילאין דכורין ותתאי נוקבין ועל דא ארעא עבדת תולדות דהא היא מתעברא כנוקבא מן דכורא. ר' אלעזר אמר כל חילין הוו בארעא. ולא אפיקת חילהא ואינון תולדותיה עד יום הששי. דכתיב תוצא הארץ נפש חיה ואי תימא הא כתיב ותוצא הארץ דשא. אלא אפיקת תקון חילהא לאתישבא כדקא יאות וכלא הוה גניז בה עד דאצטריך דהא בקדמיתא כתיב לזרע וריקניא כתרגומו [יט] ולבתר אתתקנת ואתישבת וקבלת זרעא ודשאין ועשבין וחילנין כדקא יאות. ואפיקת לון לבתר ואנהירת אלו מאי לא שמשו כהורא דלהון עד דאצטריך:

ה) **ויאמר** אלהים יהי מארת ברקיע השמים וגו'. מארת חסר ר' חזקיה אומר מארת דשריא ביה תוקפא דדינא [כ] קילטא דדינא. ר' יוסי אמר יהי מארת. לתתא איהי סיהרא [כא] דבה תליא אסכרא לרביי עלמא. ובה

מראה מקומות א) דף מו. ב) ואלא כת. ג) ישעי' ל"ד ד) דף מו. ה) דף לג.

זין הזהר

כך הרבה שנים עד שהשינו שהארץ כדורית ומיושבת בכל הצדדים והבריות והימים אין נופלים לתוך השמים הסובב את כדור הארץ מכל הצדדים לרגלי כח המושך החזק של תנועת הארץ הסובבת את השמש בשס"ה ימים [יז] דלמה בתחלה נאמר אל מקום אחד ואח"כ נאמר ולמקוה המים קרא ימים כדפירש"י. [יח] פי' מן מדת הדין כי ימין מרמז על חסד ושמאל על דין. [יט] כונת ר"א היא כמוכא בפירש"י על הפסוק אלה תולדות השמים והארץ בהבראם ביום עשות וגו'. ועל הפסוק וכל שיח השדה טרם יהיה בארץ. וגם על הפסוק יהי מאורות ברקיע השמים. שהכל נברא ביום ראשון ואח"כ נצטוו לצאת בפועל כל דבר בזמן הראוי לו אמנם צריך להבין מה שסביא ראיה מן התרגום צדיא וריקניא על הפסוק והארץ היתה תהו ובהו. וג"ל לפרש בונתו דהנה על תהו ובהו יש פירושים שונים. והתרגום שמפרש צדיא וריקניא הוא כאילו נכתב בפסוק והארץ היתה שממה וריקם. כדמצינו בכל מקום שכתוב בפסוק שממה ותרגום המתרגם צדיא כמו בישעיי' א' פסוק ז' וגם ס"ד פסוק ט"ו. ואם נדייק שם בשמעות שממה נבין בודאי פירושו שחסר החיצוניות שעל הארץ. אבל הכחות הפנימיים הם בשלימות. ולפי זה יפורש הפסוק והארץ היתה תהו ובהו היינו שהי' חסר החיצוניות שעל הארץ והיתה ריקם ממעל אבל בפנימיות היתה בשלימות כראוי לה עוד ביום הראשון ואח"כ יצא הכל מכח לפועל בזמן הראוי לו כפי רצון הבורא. [כ] ר' חזקיה דורש מארת על ספירה האחרונה שנקראת מלכות שיש בה תוקפא דדינא וקליטת הדין וצריכה תמיד להסתקה של חסדים: [כא] ר' יוסי דורש מארת על הלבנה דלמטה הסמוכה לארץ:

וכה תליא מארת בגין דאיהי נהורא וזמרא מכל נהורין וזיוין דרתסכת ולא מקבלת נהורא. ברקיע השמים. דא סוד רקיעא דאיהו כללא דכלהו בגין דנטיל כל נהורין והוא נהיר לתתי מהורא דלא סארת וכו' [כו] ר' אלעזר אמר יהי מארת אספקלריאה דלא סארת מנרמיס אלא על ידא דנהורין עלאין דנהרין לה [כו] כעסיסא דקלפא נהורא דנהיר ע"י יהי מארת לאכללא חיא ביבא דאטיל זוהמא. ועביד פרוזא דלא משמש שמשא בסיהרא [כו] מארת לזוטין ועל דא גרים דאתלפיא ארעא דכתיב ארזרס סלמתס ובגין כך מארת כתיב חסר יהי מארת דא סיהרא רקיע השמים דא שמשא. אתרוויהו בכללא חדא לאזדוגא לאגסרא עלמין לעילא ותתא וכו' [כו] מסמא דכתיב על הארץ ולא כתיב בארץ. משמע לעילא ותתא ר' שמעון אמר גימטריאות וחשבון תקופות ועבורין כלא הוא בסיהרא . ומתמן הוא שירותא לכל חשבונא ולכל מנין [כו] ועל דא סכא הוא אתר לכל תקופות וגימטריאות ועבורין וזמנין וחצי וחצאי ישראל דדבק בקב"ה עבדי חושבן לסיהרא ואינון דבקין בה וסלקין לה לעילא וכו'

דכתיב ואתם הדבקים בה' אלהיכם ור'

ט להאיר על הארץ א"ל אמר תא חזי כתיב [ג] המזליא במספר לבאם ור'. כלהו חיילין ומסריין וכוכביא קב"ה אפיק לון בשמא כל חד וחד ולא נטר אפילו חד. כל כוכביא ומזלי דרקיעין כלהו אתמנו נגידין ופקידין לשמשא עלמא כל חד וחד כדקא חזי ליה ולית לך עשבא זעירא בכל עלמא דלא שלטא עליה ככבא ומזלא ברקיע ועל ההוא ככבא ממנא חד דקא משמש קמיה דקב"ה כל חד וחד כדקא חזי ליה כל ככביא דברקיעין כלהו משמשי על האי עלמא וכלהו פקידין לשמשא כל מלה ומלה לאיתון דבהאי עלמא . ולא אתחזן ולא מנדלין עשבין וחילנין ודשאין ועשבי ברא . בר בחיזו דככביא דקא קיימי עלייהו. ואתחזון עלייהו לאפין לאפין . כל חד וחד כמה דאתחזי ליה . רזא מסריין דככביא ומזלי כלהו נפקין ברקיעא דלילא . עד תלת שעתי חסר רבעא . מתמן ולסלאה לא נפקין בר זעירין ואיתון ככביא כלהו לא משמשי לבמלה ולא אתחזון לבמלה ואית ככביא דקא משמשי כל לילא בגין לאנהרא ולגדלא כל איתון מלין דאתפקדו עלייהו . ואית ככביא דקא משמשו עד פלגות ליל . ואתחזן ומנדלין מרלעיתא דלילא עד סיום שעתא כל איתון מלין דאתפקדו עלייהו ואית ככביא דקא משמשי זעיר מלילא . דכיון דאתחזי בהדי סהרא עבדא לו סהרא דשמש. מיד אסליס שמשיה ולא אסריך יתיר בההוא לילא. וסא איתון לא קיימין לבמלה . וכיון דאסליס שמשיה לא אתחזון יתיר בההוא עלמא ועיילין לאתריהו

בספרא דחכמתא עלאה דבני קדם אמרי על כל איתון ככביא דסרביעא [כח] דקא משדרי סרביעא ברקיעא. אמרי דאית עשבין בארעא מאיתון דאתקרון סמי דחיי ואבנין יקרין אית בארעא ואסר שמש דמנדלא בו סגרי רשאי בחיל מיין דהפיא עליה . ולא חפיא אלא דעביד עליה . ואלמלא עלייהו כל איתון ככביא דסרביעא . ומנדלי אלין בגיניהו . וכל

וכה תלה קלה. לפי שהוא מאור הקטן מכל המאורות. ולפעמים נחשכת ואינה מקבלת אור. ברקיע השמים. והו הרקיע שהוא הכלל של כלם. משום שהוא מקבל כל המאורות. והוא מאיר לזה המאור שאין לו אור [כו] ר' אלעזר אמר יהי מארת. מאור שאינו מאיר מעצמו . אלא על ידי מאורות דעליונים המאירים לו [כו] כזכוכית הקלט אור המאיר ע"י יהי מארת. לכלול נחש הרע שהטיל זוהם. ועשה פרוד שאין השמש מתחבר בנבנה [כו] מארת קללות. ובעבור זה גרם שנתקללה הארץ, שכתוב ארורה האדמה. ולפיכך כתוב מארת חסר : יהי מארת. זו הלבנה. רקיע השמים. זה השמש. ושניהם בכלל אחד להזדוג להאיר העולמות למעלה ולמטה [כח] כן נשמע שכתוב על הארץ. ולא כתוב בארץ. משמע למעלה ולמטה. רבי שמעון אבר גימטריאות וחשבון תקופות ועבורין הכל הוא בהלבנה ומשם התחלת כל החשבונות וכל המספרים [כו] ועל כן הוא המקום לכל התקופות וגימטריאות ועבורין ומועדים וחגים ושבתות. וישראל שדבקים בהקב"ה עושים החשבון להלבנה. והם דבקים בה ומעלים אותה למעלה [כו] שכתוב ואתם הדבקים בה' אלהיכם וגו'.

ט להאיר על הארץ. א"ר אבא בוא וראה כתוב [ג] המוציא במספר צבאם וגו'. כל החילות והמחנות והכוכבים הקב"ה מוציאם בשם כל אחד ואחד. ולא נחסר אפילו אחד. כל הכוכבים והמזלות שברקיעים. כלם נתמנו שרים ופקודים לשמש העולם. כל אחד ואחד כראוי לו. ואין לך עשב קטון בכל העולם שלא ישלט עליו כוכב ומזל ברקיע. ועל כוכב ההוא יש ממונה אחד שהוא משמש לפני הקב"ה. כל אחד ואחד כראוי לו. כל הכוכבים שברקיעים משמשים לעולם הזה . וכלם פקודים לשמש כל דבר ודבר שנמצא בעולם הזה. ואין צומחים ואין מגדלים עשבים ועצים ודשאים ועשבי השדה. אלא במראה הכוכבים העומדים עליהם. ונראים עליהם פנים בפנים . כל אחד ואחד כראוי לו . רוב מחנות כוכבים ומזלות הם יוצאים בהתחלת הלילה. עד שלש שעות פחות רבע. משם והלאה אין יוצאים מלבד הקטנים. וכל הכוכבים אין משמשים לבטלה. ואינם נראים לבטלה. ויש כוכבים שמשמשים כל הלילה. כדי להצמיח ולגדל כל אותן הדברים שנפקדו עליהם. ויש כוכבים שמשמשים עד חצי הלילה. ומצמיחים ומגדלים מתחלת הלילה עד שעה ההיא כל אותן הדברים שנפקדו עליהם. ויש כוכבים שמשמשים זמן קצר מן הלילה. שכיון שנראים על עשב ההוא או דשא ההוא. מיד נגמר שימושו. ואין נצרך יותר באותו הלילה. והרי הם אין עומדים לבטלה. וכיון שגמרו שימושם אין נראים יותר בעולם ההוא ונכנסים למקומם:

בספר חכמה העליונה של בני קדם נאמר על כל אותן כוכבי השרביט [כח] המופיעים אור כשרבים ברקיע. כאשר שרש עשבים בארץ מאלה הנקראים סמי החיים. ואבנים יקרות יש בארץ, וחבב שהוא שגדל תוך הרים גבוהים במעט מים המכסים עליו. ולא שמכסים ממש אלא שנמשכים והולכים עלה. ושולטים עליהם כל כוכבי השרביט. והם גדלים בשבילם. וכל

מראה מקומות [ג] דף מו. [ג] תרגומו קמא: [ג] ישעי' מ'

זין הזהר

[כו] זו הספירה שנקראת תפארת והיא מאירה לספירת מלכות דלית לה אור של עצמה: [כו] ר' אלעזר דורש ג"כ מארת על ספירת מלכות כמו ר' חזקיה אלא שר' אלעזר נותן טעם אחר על מארת חסר. לא בשביל תוקף הדין שבה אלא משום שאין לה אור של עצמה: [כו] פי' שאין ספירות העליונות מזדווגות עם ספירת מלכות להשפיע בה אורות החסד. שהם כדמיון שמשא וסיהרא הנגלים: [כח] זה הדרש שהפסוק מרמז על הזדווגות עולמות וספירות העליונים עם ספירות מלכות להשפיע בה אור השפע כדמיון שמשא וסיהרא הנגלים ומביא ראי' דכתיב על הארץ. היינו בעולמות שמעל לארץ: [כו] פי' ע"י רגע המולד שלה: [כו] היינו השכינה הקדושה שנקראת סיהרא. והיא המקור של כל נשמות ישראל. והיא התעלית להזדווג עם הספירות ועולמות העליונים לקבלת השפע שנצרך להשפיע למטה ע"י עבודת ישראל בתורה ותפלה מצות ומעשים טובים: [כח] היינו כוכבי דשביט שנזכר בגמרא ונקרא „קאמעט":

וכל התקון וההגדלה שלהם אינם אלא ע"י המראה והגונה של השרביט ההוא. הנשלח מן כוכב ההוא שברקיע. וע"י זה נתקנים ונגדלים כל אלה הדברים. מחלות יש בין אנשים שגראים ירוקים או כמראה כדיל. שרפואתם תולה בזה שיסתכלו במראה של ברזל קלל הניצץ לעיניהם [כט] וצדיך החולה להסתכל בו. עד שיעבור ויתנוצץ לפניו מראה ההוא לצד זה ולצד אחר. כדמיון השרביט. שיפוד נציצי אור כמו ברק לפניו. ובהופעת נציצי ברק ההוא לעיניו יש לו רפואה. אף כך כל אותן הדברים ששולטים עליהם אלה הכוכבים. אין להם תקון והגדלה במה שגראים. אלא בהתפשטות עליהם אור השרביט. ובזה מתתקנים בתבנית ובמראה ובכח מראוי להם. ואמת הדבר. שהרי כדמיון זה נרמז בספר שלמה המלך. בענין חכמת אבנים יקרות. שאם חסר מהם נגה הניצוץ והלהם של הכוכבים הידועים. אין גדלים ואין מתתקנים לעולם. והבל הבין הקב"ה לתקון העולם. כמו שכתוב להאיר על הארץ. לכל מה שנצרך בעולם הזה לתקן אותו:

ט) **ויעש** אלהים את שני המארת הגדולים וגו'. ויעש. דיינו החזוק והתיקון של הבל כראוי. את שני המאורות הגדולים. בתחלה היו בחבור אחד שני המאורות שניהם יחד עלו בגדלות אחת. לא נתישבה הלבנה אצל השמש א"ל הקב"ה לכי ומיעטי עצמך [ל] ומאז אין לה אור מלבד מהשמש. שבתחלה ישבו כאחד במשקל אחד. אח"כ מיעטה עצמה בכל אותן מדרגות שלה. אעפ"י שהיא הראש עליהם [ט] עוד למדנו ויעש אלהים את שני המאורות הגדולים. זה עולם העליון ועולם התתתון. אחד בחינת זכר ואחד בחי' נקבה [לא] וכל זמן שזכר ונקבה נזכרים ביחד. שניהם נקראים בלשון זכר. וכשביל שעולם העליון נקרא גדול. לכן עולם התתתון שמתחבר עמו בכלל ג"כ נקרא גדול. כיון שנפרשו זה מזה. נזכרים כפרט כל אחד ואחד בראוי לו. זה נקרא מאור הגדול. וזה נקרא מאור הקטן [לב] ולפיכך אמרו רקדמונים. שיהי' אדם זנב לאריות. ולא ראש לשועלים. שכאשר נמצא בין אריות נקרא הכל בכלל האריות — :

ט) ויעש אלהים את שני המארות הגדולים. ר' יוסי כתוב ט) עשה ירח למועדים וגו'. עשה ירח בשביל לקדש בו ראשי חדשים וראשי שנים זש"ב והיו לאותות. אלה שבתות. שכתוב כי אות הוא. ולמועדים אלה ימים טובים. ולימים אלה ראשי חדשים. ולשנים אלה ראשי שנים. שיהיו אוה"ע עושים חשבון לשמש וישראל ללבנה — :

י) **ויאמר** אלהים ישרצו המים שרץ נפש חיה וגו'. א"ר אלעזר אלו מים התתתונים השורצים מינים כדמיון שלמעלה. אלו עליונים ואלו תתתונים. ר' חייא אמר העליונים הוציאו נפש חיה. ומה היא. זו נפש אדם הראשון. כמש"כ ויהי האדם לנפש חיה. ועוף יעופף על הארץ. אלו שליחים העליונים שנתגלים לאנשים בדמות איש. כן נשמע שכתוב יעופף על הארץ [לג] לפי שיש אחרים שאין נתגלים. אלא שהם ברוח ממש כפי השגת האנשים [לד] ולפיכך לא כתוב בדם למינהו. כאותן אחרים שכ"כ בדם ואת כל עוף כנף

וכל תקונה וגדולה דלהון לאו איהו אלא בחיזו וגנהה דההוא שרביטא דקא מסדר ההוא ככבא גו רקיעא וכדין אתתקנן ומתגדלין כל אינון מלין מרעין אית בבני נשא כגון ירוקין וקסמירין דאסוותא דלהון לא תלי אלא בחד מראה דפרזלא קליל גליץ לעיינין [כט] ואית ליה לאתריה דמרע לאסתכלא ביה עד דאעבר ההוא מראה לסמרא דא ולסמרא דא כגוונא דשרביטא דיוסף גליו דברק לאנפוי ובההוא אוסיפו דברק דקא גליץ לעיינין אתי ליה אסוותא אוף הכי כל אינון דשלטי עלייהו אינון ככבא לית לן תקונא וגדולא במה דאתחזי בר בההוא פסיקו דשרביטא ובהאי מתתקני בחיזו וגנון ובמילא כמה דאתחזי. ופסיר איהו. דהא כגוונא דא רמיז בספרא דשלמה מלכא בחכמתא דאבנין יקירן דאי חסר מנהון נגהא דגליהו ולסיקו דככבא ידיען לא מגדלין ולא מתתקנין לעלמין וכלא אתקין קב"ה לתקונא דעלמא כמה דאת אמר להאיר על הארץ בכל מה דאצטריך בהאי עלמא לתקנא ליה

ט) **ויעש** אלהים את שני המאורות הגדולים וגו' ויעש. רבויא ותקונא דכלא כדקא יאות את שני המאורות המאורות הגדולים בקדמיתא בחבורא חדא שני המאורות תרווייהו כחדא סליקו ברבותא חדא לא אתיסבא סיהרא לגבי שמשא א"ל קב"ה זילי ואזעירי גרמך [לא] ומתמן ית לה דהורא בר מסמשא דבקדמיתא הווי יתבי כחדא בשקילא לבתר אזעירת גרמה בכל אינון דרגין דילה אע"ג דהיהי ריבא עלייהו [ט] תו תנינן ויעש אלהים את שני המאורות הגדולים דא עלמא עלאה ועלמא תתאה חד דכר וחד נוקבא [לא] וכל זמנא דדכורא ונוקבא אתיין כחדא תרווייהו קריין בלישנא דדכורא. וכגון דעלמא עלאה אקרי גדול בגינה עלמא תתאה דאתחבר בהדיה בכללא אקרי גדול כיון דאתפרש דא מן דא. אדכרו בפרט כל חד וחד בדקא חזי ליה. דא אקרי מאור הגדול ודא אקרי מאור הקטן [לב] וכגון כך אמרו קדמאי דליהוי בר נש זנבא לאריותא ולא ריאשא לשועלא דכד איהו קיימא גו אריותא אקרי כלא בכללא דאריותא — :

ט) **ויתן** אתם אלהים ברקיע השמים א"ר יוסי כתיב ט) עשה ירח למועדים וגו' עשה ירח בגין לקדשא ביה ריש ירחין וריש שתין הה"ד והיו לאותות אלין שבתות דכתיב כי אות היא ולמועדים אינון ימים טובים ולימים אלין ריש ירחין ולשנים אלין ריסי שנין דלהון אוה"ע עבדין חושבן לשמשא וישראל לסיהרא —

י) **ויאמר** אלהים ישרצו המים שרץ נפש חיה וגו' א"ר אלעזר אלין מיין תתאין דרחשין זיינין כגוונא דלעילא אינון עלאי ואינון תתאי ר' חייא אמר עלאי אפיקו נפש חיה ומאי איהו דא נפש דאדם קדמאה כד"א ויהי האדם לנפש חיה ועוף יעופף על הארץ אלין שלוחי עלאין דאתחזון לבני נשא בחיזו דבר נש משמע דכתיב יעופף על הארץ [לג] בגין דאית אחרנין דלא אתחזון. אלא ברוחא מיתא לפיס סכלתנו דבני נשא [לד] ובגין כך לא כתיב בהאין למינהו. כאינון אחרנין דכתיב בהו ואת כל עוף כנף

מראה מקומות ט) דף כ. ט) תרומה קחו ג) דף רנו ד) תיקון ק"ד ס) דף לד

זין הזהר

[כט] היינו מה שנקרא „שמאהל". והוא ברזל היותר קשה ונעשה ממורט ומתנוצץ ע"י השחזה יפה. [ל] ירצה לתר' בזה שבתחלה נקראים שניהם גדולים ואח"כ נקרא אחד קטן [לא] כל עולם וספירה המשפיע נקרא בבחינת זכר וכל עולם וספירה המקבל נקרא בבחינת נקבה. כדמיון השמש ודלבנה שהשמש משפיע אור להאיר את הלבנה לכן השמש הוא בחינת זכר והלבנה בחינת נקבה. [לב] ולפי"ז יתורץ ג"כ מה שבתחלה נקראים שניהם בפסוק גדולים ואח"כ נקרא אחד קטן [לג] כי לשון עפיפה סציגנו אצל מלאכים כמובא לקמן: [לד] אלה המלאכים הם שכליים גבדלים והם מושגים לאנשים כפי מדרגת שכלם.

כנף למינהו בגין דהנין לא מסגיין ומזיגייהו לעלמין כהני מחרנין דלא כתיב בהו למינהו . ח) רבי שמעון אמר ועוף יעופף על הארץ יעוף יעבני ליה מהו יעופף אלא רזא הוא ועוף דא מיכאל דכתיב ג) ויעף אלי אחד מן השרפים יעופף דא גבריאל דכתיב ג) והאיש גבריאל אשר ראיתי בחזון מתחלה מועף ביעף על הארץ דא רפאל דאיהו מרגא לאסיתא דארעא דבגיניה אתרפיאת ארעא וקיים בר נש עלה וכפי לכל חיליה על פני רקיע השמים דא אוריאל וכלא הוא בקרא ובגין כך כתיב בתריה ויברא אלהים את התנינים הגדולים וא"ר אלעזר אלין אינון שבעין חמקן דרבקן על שבעין עמין ובגין כך אתבריאו כלהו למהוי שליטין על תרפא ואת כל נפש החיה הרומשת אלין הינון ישראל דאיהון נפש ודאי דההיא חיה ולהו ולקבלן גוי אחד בארץ אשר שלו המים למינ רס דאינון מסתדלין בחולייתא [ט] ואת כל עוף כנף למינהו אלין גדיקיא דבסין [ט] ובגין כך אינון נפש חיה ד"א ואת כל עוף כנף למינהו אלין מיכדי אינון אינון שלוחי עלמא [ולהו] ר' הבא אחר נפש חיה הינון ישראל בגין דאינון בגין לרב"ה ובמיתהון קדישין מגיה אתיין ז) רבי שמעון אמר ויברא אלהים את התנינים הגדולים הוא רזא דא לויתן יבת זונו תנינים כתיב הסר דקטל למקבא וסלקה קב"ה לגדיקיא ח) ר' יוסי אמר ואת כל עוף כנף למינהו כד"א ז) כי עוף השמים יוליך את הקול ובעל כנפים יגיד דבר [לא] זכלהון חסיה גדפין ולא מסגיין לעלמין ובגין כך כתיב למינהו חיאי למינהו לחיים דלעילא ואלין מתחסין ומתחפן עלמא בסית והמלן מוכדזי דבני נשא וסלקין לון לעילא ועל דא כתיב ז) גם בתדבר חלך אל תקלל וגו' כי עוף השמים יוליך את הקול ובעל כנפים יגיד דבר

ח) **ויאמר** אלהים תולא אתרך נפש חיה למינה א"ר אבא תא חזי כל רוחין דעלמא כלילן דכר ונוקבא וכד נפקין דכר ונוקבא נפקין ולבתר מיתפרסן בתרחייהו לי זכי בר נש לבתר חזקוני כהדא והיינו בת זוגי ומתחברן בזווגא חד בכלא רוחא ונופא דכתיב תולא אתרך נפש חיה לחיים חאי למינה דהוא רוחא דב"נ דנפיק זוגיה דדמי ליה ומאי אתרך כד"א [ט] רוקמתי בתחתיות אתרך יהא אוקמיה [יא] תולא אתרך ידאי דהא מנה נפקין נכס חיה כמה דאוקיינא דא נפשא דאדם קדישאה וע"ד מתכרסין כד נפקין מלעילא עד דהוה רעוא קדי קב"ה אי זכה ב"נ יהבין ליה זוגתו ואי לא תפרכין לה מגיה ויהבין לה לאתרא ויולדין בגין דלא כדקא יאות —

ט) **ויאמר** אלהים נעשה אדם בצלמנו כדמותנו דאתכליל בסית סגיין כליל מכלא כגוונא דלעילא ומא' בסייפי מתקנן ברזא דאתכתבא כדקא יאות כלא בתקונא עלאה נעשה אדם רזא דכר ונוקבא כלא בתכתבא קדישא עלאה בצלמנו כדמותנו לאתכתבא דא בדא ולמהוי הוא יחידאי בעלמא שלים על כלא יא) א"ר שמעון בזמנא דאתמרה שכינתא לקב"ה נעשה אדם עזא ועזאל הוו מקטרגי עליה ואמרו מה אדם ותדעהו מה את בעי למבדי אדם ותדעהו .

דעתיד

כנף למינהו. לפי שאלו אין נשתנים ממינם לעולם. כאותן אחרים שלא כתוב בהם למינהו ח) רבי שמעון אמר ועוף יעופף על הארץ. יעוף צריך לומר. מהו יעופף. אלא סוד הוא. ועוף זה מיכאל. שכתוב ג) ויעף אלי אחד מן השרפים. יעופף זה גבריאל. שכתוב ג) והאיש גבריאל אשר ראיתי בחזון מתחלה מועף ביעף על הארץ. א"ר אבא זה רפאל. שהוא ממונה לרפואת הארץ. שבכחו נרפאת הארץ ומתקיים האדם עליה. והוא רופא לכל חיל הארץ. על פני רקיע השמים. זה אוריאל. והכל נרמז בפסוק. ולפיכך כתוב אח"כ ויברא אלהים את התנינים הגדולים. וא"ר אלעזר אלו הם שבעים שרים גדולים שעל שבעים אומות. ובשביל זה נבראי כנפים להיות שולטים על הארץ. ואת כל נפש החיה הרומשת. אלו הם ישראל. שהם בודאי הנפש של חיה ההיא ולהו ונקראים גוי אחד בארץ. אשר שרצו המים למיניהם. שהם עוסקים בתורה [ט] ואת כל עוף כנף למינהו. אלו הצדיקים שבהם [ט] ולפיכך ישראל הם נפש חיה. ד"א ואת כל עוף כנף למינהו. אלו הם שלוחי העולם [לא] ר' אבא אמר נפש חיה הם ישראל. לפי שנקראים בנים להקב"ה. ונשמותיהם הקדושות מהקב"ה באות ז) רבי שמעון אמר ויברא אלהים את התנינים הגדולים הוא סוד. זה לויתן ובת זונו. תנינים כתוב חסר. שהרג הנקבה והטמינה הקב"ה לצדיקים. ח) ר' יוסי אמר ואת כל עוף כנף למינהו. כמש"כ ז) כי עוף השמים יוליך את הקול ובעל כנפים יגיד דבר [לב] ובלם משש כנפים ואין נשתנים לעולם. ולפיכך כתוב למינהו. מה למינהו. להמינים שלמעלה. והם פורחים ועפים דעולם בו' עפיפות. ורואים מעשה האנשים ומודיעים אותם למעלה. ועל זה כתוב ז) גם במדעך מלך אל תקלל וגו'. כי עוף השמים יוליך את הקול ובעל כנפים יגיד דבר:

ט) **ויאמר** אלהים תוצא הארץ נפש חיה למינה. א"ר אבא בוא וראה בל רוחות שבעולם כלולים מן זכר ונקבה. וכשיוצאים זכר ונקבה יוצאים. ואח"כ נפרדים בדרכיהם. אם זוכה האדם אח"כ מזדווגים יחד. וזו בת זוגו. ומתחברים ביות אחד בכל. ברוח ונוף. שכתוב תוצא הארץ נפש חיה למינה. מה למינה. זה רוח ההוא של האדם שיצא וזוגו הדומה לו. ומהו הארץ. כמש"כ [ט] רוקמתי בתחתיות הארץ. וזה נתבאר [יא] תוצא הארץ ודאי. שהרי ממנה יוצאת נפש חיה. כמו שביארנו שזה נפש אדם הראשון וע"כ נפרדים כשיוצאים מלמעלה עד שיהיה רצון מלפני הקב"ה. אם זוכה האדם נותנים לו זיווגו. אם לאו. מפרידים אותה ממנו ונותנים אותה לאחר. ומולידים בנים שאינם כראוי — :

י) **ויאמר** אלהים נעשה אדם בצלמנו כדמותנו. שיהי' נכלל בו' צדדים. כליל מהכל כדמיון שלמעלה [יא] באברים מתוקנים בסוד החכמה כראוי. הכל בתקון העליון. נעשה אדם. בסוד זכר ונקבה. הכל בחכמה קדושה העליונה. בצלמנו כדמותנו. להתיסד זה בזה. ולהיות הוא יחידי בעולם שולט על הכל. יא) א"ר שמעון בזמן שאמרה השכינה לקב"ה נעשה אדם. עזא ועזאל היו מקטרגים עליו. ואמרו מה אדם ותדעהו. למה אתה רוצה לברוא אדם ותדעהו.

שעתיד

מראה מקומות ח) דף מו כ) ישעי' ו' ג) דניאל ט ד) שמות לד ה) דף לד ו) קהלת י ז) נס ח) תוריע מג ט) תלים קל"ט י) דף מז. יא) דף כג.

זין הזהר

[לא] נפשות ישראל דקדושה נובעות ממקור השכינה הקדושה שנקראת חיה ועליה אמרו חיה אחת יש ברקיע וכו' כידוע: [לב] התורה נמשלה למים כדכתיב הוי כל צמא לכו למים : [לג] צדיקים נמשלו לעוף כנף על שיש בכחם לעוף השמימה. וגם תורתם ותפלתם פורחות השמימה בכח התרין נדפין של יראה ואהבה [לד] היינו המלאכים שנשלחים לזה העולם בפי נזרת השמים : [לה] עוף השמים ובעל כנפים היינו מלאכי מעלה שבשמים . [לו] שהשכינה הקדושה נקראת ארץ : [לז] ו' צדדים

שעתיד להטוא לפניך באשה שלו בזמן ההוא אמרה להם השכינה. בזה שאתם מקטרגים עתידים אתם לנכל. כבתוב ויראו בני האלהים את בנות האדם כי טובות הנה וגו'. דשק בדן והטאו בהן. ודפילה אותם השכינה דקדושה מקדושתם. אמרו הברים רבי רבי. אם כן עזא ועזאל לא היו משקרים בדבריהם. שראו בנקבה עתיד אדם להטוא. אמר להם כך אמרה השכינה. אתם שבאתם לקטרג לבני יותר מכל החיל שבמרום. אם אתם דייתם יפים כאדם במעשיכם. נאה לכם לקטרג עליו. אבל הוא עתיד להטוא באשה אחת. ואתם בנשים רבות. חטאותיכם ודילה מדמא האנשים. כמש"כ וירא בני האלהים את בנות האדם וגו'. את בת האדם לא נאמר אלא את בנות האדם. ולא עיד אלא אם אדם חוטא. הרי דקדמתי לו תשובה לשוב לרבונו. שיתקן במה שחטא [יז] אמרו לו הדברים. אם כן לכה כל כך הלא מוטב היה שלא יברוא האדם. שלא יחטא ויתרום כל מה שגרם למעלה. ולא היה לו לא עונש ולא שכר. אמר להם מן הדין הי' צריך להבראה כך. משום שהתורה בשבילו נבראת. שכתוב בה עונש לרשעים ושכר טוב לצדיקים. ולא היה שכר לצדיקים ועונש ל שעים אלא בשביל האדם ולא עוד אלא שהתורה שהיא מלבוש להשכינה. ואם האדם לא היה עתיד לברוא. היתה השכינה בלי לבוש [יח] כדמיון העני. ומשום זה כל מי שדיטא. כאלי דפשיט מן השכינה לבושי האורות. זה הוא עונש האדם [מד] וכל מי שמקיים מצות התורה. כאילו הוא מלביש להשכינה בלבושי אורית — :

ט) ויברא אלהים את האדם בצלמו. שאל ר' שמעון מגירה הקדושה לרועה הנאמן [מה] לאחר שאמר נעשה אדם בצלמנו כדמותנו. מה זה שאמר אח"כ ויברא אלהים את האדם בצלמו [מו] אמר לו מה שביארו על זה בעלי משנה. שהיו מהם שאמרו יברא. ומהם שאמרו לא יברא. והקב"ה מעצמו בראו. שכתוב ויברא אלהים את האדם בצלמו שנברא בכל הכחות והשליטו על הכל. ואם היו נותנים בי כל אחד חלקו. בזמן שהיו כועסים עליו. הי' כל אחד נוטל חלקו ממנו. אלא הקב"ה ברא אותו בצלמו. זו מדת מלכות הקדושה. שהיא תמונת כל [מז] ונאמר בה ג) ותמונת ה' יביט. שבה הסתכל הקב"ה וברא את העולם עם כל הבריות שברא בעולם. וכלל בה עליונים ותחתונים בלי פרוד כלל היא קשר הכל ושלימות הכל. לקיים בה ומלכותו בכל משלה ונקראת אמונת ישראל [מח] אמר ר"ש מנורה הקדושה ודאי שעתה אין בי שייכל לקחת ממנו חלקו. שהרי לא נתן בו דלק שום בריה שבעולם. אלא בורא העולם עלת הכל בלבדו. ובו תולה עונשו או שכרו. ולא במלאך ושרף. ולא בשום בריה שבעולם. ולפיכך אמרו רבנן בעלי המשנה. שהמשתף שם שמים ודבר אחר נעקר מן העולם. אשרי הלקו של

מראה מקומות ט) פנחס לח ג) מדבר י"ב

זין הזהר

היינו המדות חסד גבורה תפארת נצח הוד יסוד. וכלול מהכל היינו שיהי' בו גם חכמה בינה ודעת. וזהו סוד החכמה כ.וונא דלעילא [מג] וזהו עיקר תשובה נצחת של השכינה לשני המלאכים שלארם יש תקנה ע"י תשובה ולא למלאכים. [מג] עיין הלבושין יובן על דרך דמובא בגמרא שיש מלאך הקושר כתרים להקב"ה מן תפלות ישראל. וברמיון זה ענין לבושי אורות שנתוספו לדשכינד דקדושה מן תורה ומצות של ישראל: [מד] פי' לבל נטעה לחשוב שענין הפשטת לבושין מן השכינה הקדושה הוא ממש נרעון והסרון בראלהות כמובן בפשוט. אלא שענין זה היינו עונשא דארם בי ע"י נעשין נשמתין ערטילאין: [מה] בתיקונא קדישא זה רשב"י ורעיא מהימנא זו נשמת מרע"ה: [מו] בתחלה אמר בצלמנו לשון רבים ואח"כ בצלמו לשון יחיד. [מז] מדת או מלכות מלכות הקדושה והשכינה הקדושה הכל אחד. אלא שהאלהות שבשמים נקראת מלכות. ואור האלהות אשר יופיע מן מלכות שמים ותשכן באיזה מקום קדוש שבארץ נקראת שכינה. ויש בזה כמה וכמה מדרגות לפי ערך מקום הראוי לקבל האור והרי זה כדמיון השמש עם קרי אור של השמש שרבל אחר בהשורש. ונקראת תמונת בל משום שכל הספירות העליונות משפיעים בה אורות שלהם. ובשביל זה היא נקראת בבחינת נוקבא והעין מובן ע"י לסוד חכמת הקבלה [מח] זה בלל גדול בתורת הזוהר הקדוש שכתר עליון איהו כתר מלכות ועליי אתמר מיד בראשית אחרית וזה השער לה' צדיקים יבאו בו עם כל תפלותיהם כי מאת ה' היתה זאת. ובעין זה לסיבל נבראה חוה מן אדם עצם מעצמו ובשר מבשרו. ואין הכונה להתפלל אליה בלבד אלא שעל ידי שער הזה יעלו ויבאו התפלות עד אין סוף עלה

מתן

אמן דאסתדל בגלותא בתרתא למנדע לשכינתא. לאוקיר לה בכל פקודין. ולמסבל בגינה כמה דוחקין כמה דהתחר אגרא דכלה דוחקא [מט] ח) אמר רב מתיבתא לרבי שמעון רסידא קדישא מה אגבי לך מלה סתימא בגינא דנוכא דבר גם הכי הוא. רוחא מעם רוחא קדישא כמיתא מגו אילנא דחיי. כיון דרוחא קדישא יהב מילא מיד דתיכין דיליה יהבין חיוייהו מילא דלהון גרמי וסייפין כלהו מסברא דלהון ותקוייהו דא על דא סברא אחרא יהבת בסברא ומסברא דילה אתיא בסברא ולא מלה אחרא דתיכין דילה יהבין כל אינון גידין וערקין לאמשכא דמא לבסרא בהר דאלין יהבי חיוייהו סתיא יהבי חיוייהו ומאן איתן עור דאתמסך על כלא כגוונא דלהון לאגנא על אלין ולאפיא על כלא [ט] לבתר מתחברן סתיא ומרעא כחדא ויהבי ד' יסודי חלין. אשא מיא אוירא ועפרא לבתר כל חד נפיל חולקיה דיהיב. ואתבטל אתחברותא דלהון רוחא דקודשא ודתיכין דיליה חולקייהו קיימא רוחא דקודשא רוחא דיליה קיימא | ח) ובני תא סלקא דתיכין דרוחא דקודשא גרמין דלהון קיימין [ט] ובי"ד מהיבו דנוסא גרמין סוד ובג"כ כתיב ב) ועצמותיך ימלוך ובסרא לא כתיב ביה סכי וכל זמנא דבסרא דסברא אחרא קיימא בקיומא ההוא שבן קיימא לאסברא אתחביד בסרא ליה ליה רשו לאסברא דסא ליה ליה על מה דיסתמיך לבתר דבסרא מתבטלא לא יתבע דימא ולא קאים לאסברא ולא אדכר לבר גם בשום מלא דעלמא ח"ר שמעון עכשו ידענא מלין על תקוייהו ג) תו א"ר שמעון במאי דכתיב ויברא אלהים את האדם בצלמו בספרא דשלמה מלכא אסתכלא דבשעתא דזווגא אסתכא לתתא סדר קב"ה חד דיוקנא כפרלופא דבר גם רשימא חקיקא בגוונא וקיימא על ההוא זווגא ואלמלא אתיהיב רשו לעיינא לאחזי. אמי ב"נ על רישיה חד צורא רשימא כפרלופא דב"נ ובההוא צורא אתבני ב"נ. ועד דקיימא ההוא צורא דהדר ליה מאריה על ריסיה ושכתבא מאן לא אתבני ב"נ סס"ד ויברא אלהים את האדם בצלמו. ההוא צלם אחרמן לקבליה עד דנפיק לעלמא כד נפיק. בההוא צלם אתבני. בההוא צלם אזיל הכ"ד ז) אך בצלם יתהלך איש והאי צלם היכו אלעילא. בשעתא דאיזון רוחין נפקין מאתרייהו כל רוחא ורוחא אתתקן קמי מלכא קדישא בתקוני יקר בפרלופא דקאים בהאי עלמא ומההוא דיוקנא תקונא יקר נפיק הא צלם ידא אליתאה לרוחא [נכ] והקדיימת בהאי עלמא בשעתא דזווגא אסתכא ולית לך זווגא בעלמא דלא אסתכא צלם בגווייהו אבל ישראל קדישין האי צלם קדישא ומאתר קדישא הסתכא בגווייהו ולעמין עובדי כוכבים ומזלות האי צלם מהיכין זיינין ביתין מסברא דמסאבותא אסתכא בגווייהו ועל דא לא ליבעי ליה לאינים לאתערבא עולמא דילה בעולמא דעמין עובדי כומ"ז בגין דהאי קדישא והאי מסאבא ה) רבי אבא אמר אית לאסתכלא ביה בהאי קרא דכתיב ויברא אלהים את האדם בצלמו בצלם אלהים ברא אותו וגם בצלמו מאי בצלם אלהים ברא אותו [נג] הלא ודאי תרין דרגין דכלילן דכר ונוקבא. חד

של זה המשתדל בגלות האחרן לדיות דבוק בשכינת הקדושה. לכבדה בקיום המצות. ולסבול בשבילה דוחק הרבה. כמו שאמרו אגרא דכלה דוחקא [מט] ח) אמר ראש הישיבה לרבי שמעון. חכיר דקדוש בוא ואגלה לך סוד כמוס. בגין גוף האדם כך הוא. רוח שלו מן רוח הקודש. נשמתו מתוך עץ החיים. כיון שרוח הקודש נותן כחו. מיד גם המרכבות שלו נותנים כחותיהן. כחות שלהן הן דעצמות. וכל האברים הם מצד שלהן. שיהיו מתוקנים זה על זה. צד הטומאה נותנת הבשר. ומצד שלה בא הבשר ולא דבר אחר. המרכבות שלה נותנות כל אותן הגידים והעורקים להמשיך דם לבשר. ואחר שנתנו אלה כחותיהם. נותנים השמים כחותיהם ומדם. והדעו שנמשך על הכל כדמיון שלהם. להבן על אלה ולכסות על הבל [ו] אח"כ מתחברים שמים וארץ ביחד ונותנים ד' יסודות האלה. אש מים רוח ועפר. אח"כ כל אחד נוטל חלקו שנתן. ונתבטל התחברות שלהם. רוח הקודש ומרכבותיו החלקים שלהם קיימים הרוח של רוח הקודש קים [נא] ונשמה עולה. המרכבות של רוח הקודש עצמות שלהם קיימים. וע"כ השיבות הגוף הן העצמות. כמש"כ ג) ועצמותיך ידליץ. והבשר לא כתוב בו כך. וכל זמן שהבשר של צד הטומאה מתקיים בקיומו. עימד שכן דהוא להסטין. נתעכל הבשר אין לו רשות להסטין שהרי אין לו על מה לסמוך ' ולאחר שהבשר נתעכל אינו תיבע דין. ואינו עומד להסטי. ואינו מזכיר לאדם בשום הטא שבעולם. א"ר שמעון עכשו נודע לי הדבר על בוריו. ד) עוד א"ר שמעון במה שכתוב ויברא אלהים את האדם בצלמו. בספרו של שלמה המלך מצאת. שבשעה שהזווג נעשה לטטה. שולח הקב"ה צירה אחת כמרצוף אדם. רשום ודקיק בצלם. והיא עומדת על זוג ההוא. ואלמלא ניתן רשות לעין לראות. היה האדם רואה אז על ראשו צלם רשום כמרצוף אדם. ובצלם ההוא נברא האדם. ומהם שנמצא צלם ההוא ששילה לו רבינו על ראשו לעמוד שם. לא נברא האדם. זש"כ ויברא אלהים את האדם בצלמו. זה הצלם שהוכן בשבילו מהם שיצא לעולם. כאשר יצא. בצלם ההוא מתגדל. בצלם ההוא דולך. זש"כ ז) אך בצלם יתהלך איש. זה הצלם שהוא מלמעלה. בשעה שאלה הרוחות יוצאים ממקומם. כל רוח ורוח מתתקן לכני כלך הקדוש בתקוני כבוד. בהברצוף שעומד בעולם הזה. ומן אותה הצורה של תקון הכבוד יוצא זה הצלם. וזה כח שלישי להרוח [נב] ומקדמת לעולם הזה בשעה שנעשה הזוג. ואין לך זוג בעולם שלא יהי' צלם נמצא בינידם. אבל ישראל קדושים זה הצלם שלהם הוא קדיש. וממקום קדוש נמצא בינידם. יעלמים עובדי כוכבים ומזלות זה הצלם שלהם הוא ממינים הדעים של צד הטומאה שנמצא בינידם. וע"כ יהי' נזהר האדם שלא יתערב צלם שלו בהצלם של עמים עובדי כומ"ז. לפי שזה קדוש וזה טמא. ה) רבי אבא אמר יש לעיין בבסוק הזה. שכתוב ויברא אלהים את האדם בצלמו בצלם אלהים ברא אותו. כיון שאמר בצלמו. מה זה בצלם אלהים ברא אותו [נג] אלא ודאי שמרמז על ב' מדרגות הבוללות זכר ונקבה.

אחד

מראה מקומות ח) שלח לך קפ. ט) ישעי' נ"ח ג) אמור קד ד) תלים ל"ט ה) במדבר קיא.

זין הזהר

העלות להמשיך שפע מן בתר לטלכות ומסגה לעולם הגשמי בכלל או בפרט. ואין כאן מקום להאריך יותר בענין זה. זיל גמור בספרי קבלה ותבין כי זה עיקר אמונת ישראל: [מט] בלה רמז על השכינה הקדושה. ומן הדוחק שישראל סובלים בשבילה ינתן דרם אגרא מבא: [נ] כמו שהשמים סובבים ומכסים כדור הארץ עם כל בריותיה כן העור סובב ומכסה כל הגוף עם כל אבריו וגידיו [נא] מתקיים לטטה בגן עדן התחתון אם יזכה. או שסובל גלות וגיהנם אם יענש איזה זמן: [נב] י"ל כוונתו כי ידוע שחיות האדם מורכב מן נפש רוח נשמה נמצא שהרוח יש לו ב' בחות. ולזה יאמר שמלבד שני אלה הכחות יש לו עוד כח שלישי והוא זה הצלם. [נג] יקשה על כפל הלשון:

אחד לזכר ואחד לנקבה [נד] ולפיכך שני פרצופים היו בודאי. וסוף דכתוב מוכיח. שכתוב זכר ונקבה ברא אותם. כלומר הי' משני צדדים. ואעפ"י שהנקבה היתה דבוקה בצדו. הרי גם היא היתה כלולה משני צדדים להיות שלם בכל — :

רועה הנאמן

ס) **ויאמר** להם אלהים פרו ורבו וגו'. מצוה זו לעסוק בעולם הזה בפריה ורביה. להוליד תולדות שיתפשט שם הקדוש לכל הצדדים. וללקט רוחות ונשמות. להיות כבוד הקב"ה למעלה ולממה. שכל מי שאינו עוסק בפריה ורביה ממעט צלם רבונו. שלא יהי' נמצא בעולם הזה. וגורם שלא תשרה השכינה בעולם הזה. שהרי כמו שנתוסף רוחות ונשמות. כן נתוסף לדרת בעולם הזה זיו יקר המלך. שכתוב [נ] ברב עם הדרת מלך ובאפס לאום מחתת רזון. הדרת מלך. זה זיו יקר המלך. שנתוסף לדרת לעילם הזה. מחתת רזון. זה מיעוט צלם המלך שנתמעט מעולם הזה. וכך נתמעט גם למעלה. שהרי זיו ההוא אינו יורד [נא] ונחשב על איש ההוא כאילו שופך דמים. שכתוב כי בצלם אלהים עשה את האדם. והוא המעיט צלם אלהים לכמה וגם דמות דצלם למעלה. לכן צריך האדם לעסוק בכריה ורביה לעשית צלם אלהים. ולהרבות כבוד הקב"ה בכל הצדדים. ע"כ :

ג) **ויראו** אלהים את כל אשר עשה. א"ר שמעון את כל אשר עשה סתם. אפילו נחשים ועקרבים ויתושים. ואפילו אותן הנראות למחבלי עולם. בכלם כתוב והנה טוב מאד. כלם משמשים העולם. מנהיגי העולם. והאנשים אין יודעים. [נב] והנה טוב מאד. כאן נתתקן מה שלא נאמר כי טוב בשני. לפי שנבראה בו מיתה. וכאן נאמר והנה טוב מאד. זאת מתאים עם מאמר החברים והנה טוב מאד זה המות. ה) מה המעם לפי שכל בני העולם יודעים שימותו ויחזרו לעפר. והרבה הם שחוזרים בתשובה לרבונם בשביל יראה זו. ויראים להמוא לפניו. הרבה יראים מן המלך. מתוך שתולה רצועה לפניהם. כמה מובה רצועה זו אצל האנשים. שעושה אותם מובים וישרים. שמתקנים דרכיהם כראוי. וע"כ והנה טוב מאד. מאד ודאי וזה סוד הסודות שלמדנו מן המנורה [נג] והנה טוב. זה מלאך החיים. מאד. זה מלאך המות. שהוא מוב יותר. למה מלאך המות הוא מוב מאד אלא לפי שכאשר יגיע זמנו של אדם ללכת ולצאת מזה העולם. אינו יוצא עד שזה מלאך המות מפשיט לו לבוש הגוף הזה. שהוא מן מפה סרוחה. כיון שנפשט זה הגוף מרוח ההוא על ידי מלאך המות ההוא. הולך הרוח ומתלבש באותו גוף האחר אשר בגן עדן. שנפשט ממנו כאשר בא לזה העולם. ואין שמחה להרוח אלא עם גוף ההוא שנמצא שם. וישמח על שנפשט מזה הגוף שבעולם הזה. ונתלבש בלבוש אחר שלם כדמיון הגוף שבעולם הזה. ובו ישב וילך ויסתכל להבין בסודות העליונים. מה שלא הי' יכול להבין ולהסכתל בזה העולם בגוף זה. וכאשר תתלבש הנשמה בלבוש ההוא של עולם ההוא הרבה תענ גים והרבה תשיקות יש לה שם. מי

מד לזכר וחד לנוקבא [נד] ובגין כך דו פרצופין הוו ודאי וסיפא דקרא הוכח דכתיב זכר ונקבה ברא אותם כליל הוה מתרין סטרין והע"ג דנוקבא אחידת בסטרוי הא היא נמי כלילא מתרין סטרין דיהוי שלים בכלא — .

רעיא מהימנא

ס) **ויאמר** להם אלהים פרו ורבו וגו' פקודא דא לאתעסקא בהאי עלמא בכריה ורביה למעבד תולדין לאתפשטא שמא קדישא לכל סטרין ולאלקטא רוחין ונשמתין למהוי יקרא דקב"ה עילא ותתא דכל מאן דלא אתעסק בפריה ורביה אזעיר דיוקנא דמלכא דלא אשתכח בהאי עלמא ונריס דלא ברייה שכינתא בהאי עלמא דכמה דאתוספא רוחין ונשמתין הכי אתוסף לגאתא בהאי עלמא זיו יקרא דמלכא דכתיב [נ] ברב עם הדרת מלך ובאפס לאום מחתת רזון הדרת מלך דא זיו יקרא דמלכא דאתוסף לגאתא בהאי עלמא מחתת רזון דא זעירו דדיוקנא דמלכא דאזעיר מהאי עלמא והכי אזעיר לעילא דהא הוא זיוא לא מית [נא] ואתחשב על הוא כ"כ כאילו הושיד דיין דכתיב כי בצלם אלהים עשה את האדם ואיהו אזעיר לגו אלהים לתתא ודמות דיוקנא לעילא ועי"ד אצטריך כ"כ להתעסקא בפריה ורביה למעבד לגו אלהים לאסגאה יקרא דה' בכל סטרין ע"כ

ג) **ויראו** אלהים את כל אשר עשה א"ר שמעון את כל אשר עבה סתם אפילו נחשים ועקרבים ויתושים ואפילו אינון דאתחזון מחבלי עלמא בכלהו כתיב והנה טוב מאד כלהו משמשי עלמא מדברי עלמא ובני נשא לא ידעי [נ] והנה טוב מאד הכא אתתקן מה דלא אתמר כי טוב בשני בגין דאתברי ביה מותא והכא אתמר והנה טוב מאד ואזלא כמה דאמרי חברייא והנה טוב מאד זה מות ה) מאי טעמא בגין דהא כל בני עלמא ידעין דימותון ויתהדרון לעפרא וסגיאין אינון דיתהדרין בתיובתא לאתריהון בגין דחילו דא ודחלי למאני קמיה סגיאין דחלי מן מלכא מגו דאתליא לגופא לקמייהו כמה מבא ההיא לגופא לגבי בני נשא דעבדת לון מבין יקשין ומתקנין באורחייהו כדקא יאות ועי"ד והנה טוב מאד מאד ודאי רזא דרזין דאוליפנא מגו בוצינא [נא] והנה טוב דא מלאך חיים מאד דא מלאך המות דאיהי יתיר אמאי מלאך המות איהו טוב מאד . אלא בגין דכד מטי זמניה דבר נש למיסך ולנפקא מהאי עלמא לא נפיק עד דהאי מלאך המות אפשיט ליה לבושא דגופא דא דאיהו מפפא סרוחה כיון דאתפשט האי גופא מהסוא רוחא על ידא דהסוא מלאך המות אזלא רוחא ומתלבשא בהסוא גופא אחרא דבגנתא דעדן דאתפשיט כד אתי לאהאי עלמא ולית מדו לרוחא בר בהסוא גופא דתרין וחדי על דאתפשט מהאי גופא דהאי עלמא ואתלבש בלבושא אחרא שלים כגוונא דהאי עלמא וביה יתיב ואזיל ואסתכל למנדע ברזין עלאין. מה דלא יכיל למנדע ולאסתכלא בהאי עלמא בגופא דא וכד אתלבשא נשמתא בהסוא לבושא דהסוא עלמא כמה עדונין כמה כסופין דילה תמן מאן גריס

מראה מקומות ס) בהשמטות כ) מעני י"ד ג) לאור קו ד) דף מו ה) תרומה קפט .

זין הזהר

[נד] יתרץ שכפל הלשון מרמז על הרכבתו מן שני כרצופין של זכר ונקבה : [נה] מה שאדם מונע שלא ירד לעולם הזה זיו הקדוש ההוא זה גורם מיעוט הזיו למעלה . כי אין כן דוד בא עד שיבלו הנשמות שבגוף נמצא שזה מלכב הגאולה ואין לך המעפת דיוקנא דמלכא יותר מזה : [נו] מאמר החבריא מה שלמדו מן רבי שמעון בר יוחאי .

נרים להסוא נופא לאתלבשא ביה רוחא. סוי אימא סהוא דאפשים ליה לבושין אלין. וקב"ה עביד מיבו עם ברייו דלא אפשים ליה לב"ל לבושין אלין עד דאתקין ליה לבושין אחרנין יקירין וסגין מאלין. בר לאינון חייבי עלמא דלא אסדרו בתיובתא שלימתא לאתריסון דשרפילאין אתו לאלי עלמא וערפילאין יתעטון מנו. וכשמתא אחלא בכסופא לגבי אחרנין דלית להו לבושין כלל. ואתדנת בסהוא ניסכה דבארעא מנו סהוא אבא דלעילא. ואים מכהון דמלפלפי וסלקין. ואלין אינון חייבי עלמא דתשבי בלבייהו תשובה ומיתו ולא יכלו למעבד לה. אלין אתדנו תיון בגיהנם ולבתר מלפלפי וסלקין. מאי כמה לממנותא דקב"ה עם ברייתיו. דאפילו דאיסו חייבא יתיר. אי סרסר בתשובה ולא יכיל למעבד תשובה ומית אתי בודאי מקבל עונשא על דאזיל בלא תשובה. אבל סהוא רעותא אבא דשוי הסוא חייבא למעבד תשובה. סלקא קמי מלכא עלאה ולא אעדיאת מתמן. עד דקב"ה אתקין לסהוא חייבא דוכתא במדורא שאול. וכדין הסוא רעותא נחתא מקמי קב"ה ותברת כל גזיזין דתרעי מדורי ניסכה. ומסי לסהוא אתר דסהוא חייבא תמן. ובמקום ביה ואתעבר ליה הסוא רעותא כמלקדמין. וכדין מלפלפא סהיא כמתא לסלקא מנו מדורא דשאול. ולית רעותא אבא דיסתביד מקמי מלכא קדישא.. ה) וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד. וכי לא חמא ליה קודם אלא כלא חמא ליה קב"ה. ומאי דאמר את כל. לאסגאה כל דרין דייתון לבתר כן וכן כל מה דיתחדש בעלמא בכל דרא ודרא עד לא ייתון לעלמא אשר עשה. דא כל עובדין דברא"ה. דתמן אתברי יסודא ועקרא לכל מה דייתי ויתחדש בעלמא לבתר כן [ג"ז] וכדין כך חמא ליה קב"ה עד לא הוה. ושוי כלא בעובדא דברא"ה.

ו) ויהי ערב ויהי בקר יום הששי. מאי שנא בכלהו יומי דלא אתמר בהו ס"א [נח] אלא הכא כד אסתכלו עלמא. אתחברת נוקבא דבכורא בתבורא חדא ס"א אתחברת בששי דאיסו יסוד. לאסוי כלא חד [נט] ודא איסו ויכלו. דאסתכלו כלא כחד. אסתכללו מכלא ואסתלימו בכלא:

ז) ויכלו השמים והארץ וכל צבאם. א"ר שמעון דא עובדא ואומנותא דאורייתא שבכתב. ועובדא ואומנותא דתורה שבעל פה. וכל צבאם אלין פרטי דאורייתא אפין דאורייתא שבכתב אפין לאורייתא ויכלו. דאתקיימו ואסתכללו דא בדא. שמים וארץ פרט וכלל [ס] וכל צבאם רזין דאורייתא. דכיאן דאורייתא מסתכן דאורייתא:

ז) ויכל אלהים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה א"ר חזקיה תא חזי אע"ג דכל עבידן אסתלימו כל חד וחד עלמא כלא לא הוה שלים בקיומיה עד דאתא יומא שביעא דכד אתא יומא שביעאה כדין אסתלימו כל עבידן ואשלים ביה קב"ה עלמא. הש"ד ויכל אלהים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה. בשאי אסתלים בקיומא כל עבידתא דעבד

מי גרם לגוף ההוא שיתלבש בו הרוח. הרי בודאי זה שהפשיט לו לבוש הגוף הזה. והקב"ה עושה טובה עם הבריות שאין מפשיט לאדם לבוש הגוף הזה עד שמכין לו מלבושים אחרים נכבדים וטובים מאלה. מלבד לאותן רשעי העולם שלא חזרו בתשובה שלמה לרבונם. שערומים באו לעולם הזה, וערומים יחזרו שמה. והנשמות שלהם הולכות בחרפה אצל נשמות אחרות שאין להן מלבושים כלל. ונידונות באותו הגיהנם שבארץ בתוך האש ההוא שמלמעלה. ויש מהם שמצפצפים ועולים. ואלה הם רשעי העולם שחשבו בלבם לעשות תשובה ומתו. ולא יכלו לעשות התשובה. הם נידונים שם בגיהנם ואחר כך מצפצפים ועולים. ראה מה גדולה הרחמנות שעושה הקב"ה עם בריותיו. שאפילו אם הוא רשע גדול. אם הרהר בתשובה ולא יכל לעשות תשובה ומת. הרי זה בודאי נענש מפני שהלך בלי תשובה. אבל מחשבה טובה ההיא שחשב אותו הרשע לעשות תשובה. תעלה לפני המלך העליון ולא תסיר משם. עד שהקב"ה מכין לרשע ההוא מקום מנוס בהמדור שנקרא שאול. ואז מחשבה טובה ההיא יורדת מלפני הקב"ה וחותרת כל שערים החזקים של מדור הגיהנם. עד שמגעת למקום ההוא שזה הרשע נמצא שם. תבה בו ותעורר אותו ברצון ההוא שהיה לו מקדם. ואז מצפצפת נשמה ההיא לעלות מתוך מדור השאול. ואין כל מחשבה טובה נאבדת מלפני המלך הקדוש ה) וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד. וכי לא ראה להם קודם. אלא הכל ראה הקב"ה קודם. ומה שאמר את כל. לרבות כל הדורות שיבואו אחר כך. וכן ראה כל מה שיתחדש בעולם בכל דור ודור קודם שיבואו לעולם. אשר עשה. זה כל מעשה בראשית. שבהם נברא יסוד ועיקר לכל מה שיבוא ויתחדש בעולם אח"כ [ז"ז] ובשביל זה ראה אותם הקב"ה טרם שיהיו. והבין הכל במעשה בראשית:

ו) ויהי ערב ויהי בקר יום הששי. למה נשתנה בכל שאר הימים שלא נאמר בהם ה"א [נח] אלא כאן כאשר נתיסד העולם. נתחברה בחינת נקבה בבחי' זכר בחבור אחד. ה"א נתחברה עם ששי שהוא מדת היסוד. להיות הכל אחד [נט] וזה הוא ויכלו. שנתיסד הכל כאחד. נתיסדו מהכל ונשתלמו בכל:

ז) ויכלו השמים והארץ וכל צבאם. א"ר שמעון זו המלאכה והאומנות של תורה שבכתב. והמלאכה והאומנות של תורה שבעל פה. וכל צבאם. אלו הפרטים של התורה. אופני התורה. שבעים פנים לתורה. ויכלו. שנתקיימו ונתיסדו זה בזה. שמים וארץ. פרט וכלל [ס] וכל צבאם. סודות התורה. דיני טהרה שבתורה. דיני טומאה שבתורה:

ז) ויכל אלהים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה. א"ר חזקיה בוא וראה אע"פ שכל המלאכות נגמרו כל אחת ואחת. העולם כלו לא היה שלם בקיומו עד שבא יום השביעי. שכאשר בא יום השביעי אז נגמרו כל המלאכות. והשלים בו הקב"ה את העולם. וש"כ ויכל אלהים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה. בזה הזום נשלמה בקיום כל המלאכה

שעשה

מראה מקומות ה) דף מז. ו) דף מז. ז) דף מז: ז) מקודי רבב.

זין הזהר

[ג"ז] כי אין כל חדש תחת השמש. והיסודות של כל דבר נבראו בששת ימי בראשית. והתחדשות הוא רק בענין הרכבת היסודות. ולפיכך ברא הבורא כל היסודות לכל דבר העתיד להתחדש. כפי מה שראה הבורא כל דבר שיוצרך להתחדש: [נח] שלא נאמר בהם יום הראשון יום השני וכו': [נט] לאחר שנברא הכל בששת ימי המעשה בכח שש הספירות. כיון שבא יום השביעי יום השבת שהוא כנגד ספירת מלכות הנרמזת באות ה' האחרונה של השם הוי"ה ב"ה. שעל ידה מתנהג כל עניני עולם העשי' ושהיא בבחינת נוקבא. אז נתחברה מדה הזאת השביעית במדה הששית שנקראת יסוד. והיינו שביום השביעי נתעלה וישב על כסא כבודו. וזו היא התחברות אות ה' עם ששי. ועי"ז נתיסד הכל ונשתלם הכל: [ס] כמו שבפרט וכלל אין בכלל אלא מה שבפרט כך אין בארץ אלא מה שיש בשמים וכל מה שבארץ הוא כדמיון מה שיש למעלה בשמים:

שעשה. ח) בוא וראה בכל מעשה בראשית לא נאמר שם מלא אלא אלהים. אלדים. בכל מה שנברא. עד שכל המלאכה נתיסדה בע"ש. ואחר שנתיסדו כל המלאכות נקרא ה' אלהים. שם מלא. ואע"פ שבשם אלהים נברא הכל. לא נתיסד בעשיה כל מה שנברא עד ערב שבת. בשעה ההיא נתיסד הכל בעשיה. שכתוב ויכל אלהים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה. וישבת ביום השביעי מכל מלאכתו אשר עשה.

ונתקיים במעשה:

ג) **ויברך** אלהים את יום השביעי וגו' אשר ברא אלהים לעשות. א"ר שמעון לעשות. ליסד ולתקן הכל בכל יום ויום. להוציא רוחות ונשמות. ואפילו רוחות ושדים. ואפשר תאמר שאין הם לתקון דעולם. לא כן. שהרי הם לתקון העולם נבראו. ולהכות בדם לרשעי העולם. שהם הולכים לנגדם להוכיח להם. ולפיכך לתקון העולם נבראו. בוא וראה מה כתוב בשלמה ג) והוכחתיו בשבט אנשים ובנגעי בני אדם. מי הם נגעי בני אדם, אלה הכזיקין. בוא וראה בשעה שנבראו נתקדש יום השבת. ונשארו רוחות בלי גוף. ואלה הם בריות שלא נתיסדו. ומצד בחינת שמאל הם פסולת של זהב [פא] ועל כן משום שלא נגמרו והם חסרים. שם הקודש אין שורה בהם ולא נדבקו בו. ופחד שלהם מן שם הקדש הוא. ומזדוגים ומפחדים ממנו ובוא וראה אלה הבריות הן פגימים מלמעלה ומלמטה. ולפיכך אין נדבקים למעלה ואין נרבקים למטה. ואלה הם שכתוב בהם אשר ברא אלהים לעשות [פב] שלא נשלמו למעלה ולמטה —:

ד) **אלה** תולדות השמים והארץ. ראשי תיבות תה"ו. הרי ביארנו כל מקום שכתוב אלה פסל את הראשונים. ואלה הם תולדות של תהו שנרמזו בפסוק שני. והארץ היתה תהו ובהו. אלה הם שאמרו עליהם שהקב"ה ברא עולמות והחריבם. ועל כן הארץ היתה תוהה ובוהה. ואם תשאל איך ברא הקב"ה עולמות להחריבם. מימב היה שלא לברוא אותם. אלא ודאי כאן יש סור מה שאמרו שהחריבם. הקב"ה לא ישחית מעשי ידיו. אבל סור הדבר כך הוא. הקב"ה ברא העולם. וברא עם התורה. כמו שביארו בהפסוק בראשית [פג] שנאמר בה ה) ה' קנני ראשית דרכו. ובזה הראשית ברא את השמים ואת הארץ. והוא תימכם בתורה. לפי שברית כתוב בו בבראשית ונאמר בו ו) אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי שדתורה היא ישוב העולם. ואותן אומות העולם שהיו עוברי כוכבים ומזלות ולא קבלו את התורה. נשארו חרבים ויבשים [פד] וזה הוא שהקב"ה ברא עולמות והחריבם. אלה הם שלא רצו לקבל התורה. אבל לא שהקב"ה משחית מעשיו כמו שיחשבו אנשים:

ו) **בהבראם** ביום עשות ה' אלהים ארץ ושמים. למרנו בהבראם הוא צירוף באברה"ם. שהכל ריה תולה עד שנברא שמו של אברהם [פה] כיון שנשלם שמו של אברהם גם שם הקודש נשלם. וז"כ ביום עשות ה' אלהים ארץ ושמים. ח) ר' שמעון אמר אלה תולדות השמים והארץ בהבראם. ולמרנו באברהם. תולדות השמים והארץ. זה אדם וחוה. אלה השמים והארץ לא כתוב. אלא תולדות השמים והארץ

דעבד ט) תא חזי בכל עובדא דבראשית לא אתיר בם מלא אלא אלהים אלהים בכל מה דאתברי עד דכל עובדא תשתכלל בע"ש מדאשתכלו כל עובדין מקרי ה' אלהים. בם מלא. ואע"ג דבשם אלהים אתברי כלא לא אשתכלל בעשיה כל מה דאתברי עד ערב שבת. בהיא שעתא אשתכלל כלא בעשיה דכתיב ויכל אלהים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה וישבת ביום השביעי מכל מלאכתו אשר עשה. וקיימא במעשה.

ג) **ויברך** אלהים את יום השביעי וגו' אשר ברא אלהים לעשות ת"ר שמעון לעשות לשכללא ולאתקנא כלא כל יומא ויומא לאפקא רוחין ונשמתין ואפילו רוחין ושדין ולאי תימא דלאו אינון תקונא דעלמא לאו הכי. דהא אינון לתקונא דעלמא הוו. ולאלקאה בהו לחייבי עלמא דאינון אזלין לקבלייהו לאוכחא להו בגיני כך לתקונא הוו תא חזי מה כתיב בשלמה ג) והוכחתיו בשבט אנשים ובנגעי בני אדם מאן נגעי בני אדם. אלין אינון מזיקין. תא חזי בשעתא דאתברייאו אתקדש יומא. ואשתארו רוחא בלא גופא. ואלין אינון בריין דלא אשתכללו ומסטר שמאלא אינון זוהמא דהכא [פו] ועל דא בגין דלא אשתכללו ואינון פגימין שמא קדישא לא שריא בהו ולא אתדבקו ביה ודחילו דלהון משמא קדישא איהו. וזעין ודחלין מניה.. ותא חזי הכי בריין פגיזין אינון מסיאלא ומתתא. ובגיני כך לא מתדבקן לעילא ולא מתדבקן לתתא. ואלין דכתיב בהו אשר ברא אלהים לעשות [פז] דלא אשתלימו עילא ותתא —.

ד) **אלה** תולדות השמים והארץ. ראשי תיבות תה"ו הא אוקמוה כל אתר דכתיב אלה פסל את הראשונים. ואלין תולדין דתהו דאתרמיזו בקרא תנינא. והארץ היתה תהו ובהו אלין אינון דאתמר עלייהו דקב"ה ברא עלמין ומחריבן ובגין דא ארעא הוה פוסס ובוהה ואי תימא איך ברא קב"ה עלמין לחרבא לון אפיר הוה דלא לברי לון. אלא ודאי הכא איהו רזא מאי דאמרי ומחריבן. דקב"ה לא ישלי עובדי ידוי. אבל רזא דמלה כדין הוא. דקב"ה ברא עלאין ובריה באוריתא. כמה דאוקימוה בראשית [פח] דאתתר בה ה) ה' קנני ראשית דרכו ובהאי ראשית ברא את שמיא וית ארעא. ואיהו סמך לון ביה בגין דברית כתיב ביה בבראשית. ואתתר ביה ו) אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי דאוריתא איהי ישובא דעלמא ואינון דעלאין דהוו עבדו כוכבים ומזלות ולא קבלו לה אשתארו חרבין ויבשין [פט] ודא איהו דקב"ה ברא עלמין ומחריבן אלין אינון דלא בעי לקבלא אוריתא. ולא דישלי איהו עובדוי כמה דחשבין בני נשא.

ו) **בהבראם** ביום עבות ה' אלהים ארץ ושמים. תנינן בהבראם דא באברה"ם. דכלהו הוו תליין עד דאתברי שויה דאברהם [צ] כיון דאשתלים שמא דאברהם שמא קדישא אשתלים הה"ד ביום עבות ה' אלהים ארץ ושמים ח) ר' שמעון אמר אלה תולדות השמים והארץ בהבראם. ותנינן באברהם תולדות השמים והארץ דא אדם וחוה אלה השמים והארץ לא כתיב אלא תולדות השמים והארץ

מראה מקומות ט) מבפטים קיג: ט) דף מז ג) במוקל כ' ז' ד) דף כד ה) מבלי מ' ו) ירמי' ל"ג ז) דף ד. ח) דף קכת

זין הזהר

[פא] זהב מורח על דין מצד גוון האדום שלו. ופסולת של זהב היינו מוחרות ותגבורות הדינים: [פב] לעשות היינו שחסר להם נסר המלאכה שהיא הכשיה להתגשם בגוף. [פג] בשביל התורה שנקראת ראשית: [פד] בלי חכמה ובלי אנושית ובלי אמונה: [פה] כי אברהם הוא הראשון שהיה מודיע ומפרסם בעולם שיש רק בורא אחד ושהוא מנהיג העולם בהשגחה פרטית:

והארץ ולא תולדות בר כם ואיכון אתקיימו בגויה דאברהם [סו] ועד דאתא אברהם לא אתקיימו אדם וחוה בדוכתייהו בסהון עלמא

ט) **וכל** שיח שדה טרם יהיה בארץ וגו'. א"ר אבא בוא חזי דכל מה די בעלמא לא סוי אלא בגויה דאדם וכלהו בגויה מתקיימי ולא אתחזו בעלמא וכלהו אתעבדו עד דייתי סהון דאקרי אדם סס"ד וכל שיח השדה טרם יהיה בארץ וגו' טרם עד לא כתרגומו מסוס דדיוקנא עלאה לא אתחזי סס"ד ואדם אין כלומר כלהו אתעבדו בגויה דהאי דיוקנא עד דאתחזי —

י) **וייצר** ה' אלהים את האדם עפר מן האדמה וייצר בשתי ידי"ן בתרין יצרין יצר טוב ויצר רע. הד לקביל מיא והד לקבל אשא ה' אלהים סס מלא את האדם כליל דכר ונוקבא עפר מן האדמה דא עפרא דארעא קדישא דמתתן אתברי. והוא אתר דבי מקדשא. ויפח באפיו נשמת חיים דא נשמתא קדישא דאתיהבא מאיכון חיים דלעילא ויהי האדם לנפש חיה. שנכלל בנפשא קדישא מחיים עלאה דאפיקת ארעא [סז] דכתיב תולא הארץ נפש חיה דהסיא חיה עלאה.

י) **ויפח** באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה. א"ר יצחק בוא וראה כאשר ברא הקב"ה לאדם כנס עפרו מארבע סערין דעלמא ועבד גרמיה באתר דמקדשא לתתא ואמשיך עליה נשמתא דחיי מבי מקדשא דלעילא. ונשמתא איהי כלילא בתלת דרגין. ועל דא תלת שמהן איכון לנשמתא כגוונא דרזא עלאה [סח] נפש רוח נשמה. נפש סא אוקיינוס דאיהי תתאה מכלא רוח איהו קיומא דשלשא על נפש ואיהו דרגא עלאה עלה לקיימא עלה בכלא כדקא חזי. נשמה איהי קיומא עלאה על כלא ושלטא על כלא. דרגא קדישא עלאה על כלהו וחלין תלת דרגין כלילן בהו בבני נשא. לאיכון דזכאן לאולהנא דמאריהון. דהא בקדמיתא אית ביה נפש. ואיהי תקונא קדישא לאתתקנא בה בר כם כיון דאתי בר כם לאתדכאה בהאי דרגא אתתקן לאתעטרא ברוח דאיהו דרגא קדישא דשריא על נפש לאתעטרא ביה בר כם הסוא דזכי כיון דאתעטר בהו בנפש ורוח ועאל ואתתקן בפולחנא דמאריה כדקא יאות כדין שריא עליה נשמה דרגא עלאה קדישא דשלטא על כלא בגין לאתעטרא בדרגא עלאה קדישא וכדין איהו שלימא דכלא שליה בכל סערין לאזכי בעלמא דאתי ואיהו רחימא דקודשא בריך הוא כד"א [ז] להנחיל אוהבי יש מאן איכון אוהבי אלין איכון דנשמתא קדישא בהו [ה] רבי שמעון אמר תא חזי מנוקבא דתהומא רבא עלאה אתכחת חד נוקבא רוחתא דכל רוחין והא אוקיינוסא לילית שמה והיא אתכחת בקדמיתא לגבי אדם ובגינתא דאתברי אדם ואתחליס נופיה אזדמנו על הסוא גיפא אלף רוחין יסמרא דמאלא [סט] דא נשמא לאעלא ביה ודא בעא לאעלא ביה ולא הוה יכלי עד דנער בהו קב"ה ואדם הוה שכיב נופא בלא רוחא ואיזו דיליה ירוקא הוה וכל איכון רוחין סחרן עליה בהסיא שעתא נחית עננא חד ודחא לכל איכון רוחין תפיק הסוא רוחא דנפש חיה דלעילא

והארץ. ולא תולדות בן אדם. ואדם וחוה נתקיימו בעבור אברהם [סו] ועד שבא אברהם לא נתקיימו אדם וחוה במקומם במנוחה בעולם ההוא:

ט) **וכל** שיח השדה טרם יהיה בארץ וגו'. א"ר אבא בוא וראה שכל מה שנברא בעולם לא נברא אלא בשביל האדם וכלם בעבורו מתקיימים. ולא נתגלו בעולם. אלא כלם נתעבבו עד שבא זה שנקרא אדם. וש"כ וכל שיח השדה טרם יהי' בארץ וגו'. טרם. עד לא. כתרגומו. לפי שהצורה העליונה לא נתגלה. וש"כ ואדם אין. כלומר כלם נתעבבו בשביל איתה הצורה. עד שנתגלה — :

י) **וייצר** ה' אלהים את האדם עפר מן האדמה. וייצר בשתי ידי"ן. בשני יצרים. יצר טוב ויצר רע. אחד נגד מים. ואחד נגד אש. ה' אלהים שם מלא. את האדם. כולל זכר ונקבה. עפר מן האדמה. זו העפר של ארץ הקדושה שמשם נברא. והוא המקום של בית המקדש. ויפח באפיו נשמת חיים. זו הנשמה הקדושה שנמשכה מאותן החיים שלמעלה. ויהי האדם לנפש חיה. שנכלל בנפש קדושה מן חיה עליונה שהוציאה הארץ [סז] שכתוב תוצא הארץ נפש חיה. זו נפש מן חיה עליונה ההוא.

י) **ויפח** באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה. א"ר יצחק בוא וראה כאשר ברא הקב"ה לאדם כנס עפרו מארבעה רוחות העולם. ועשה את גופו במקום בית המקדש למטה. והמשיך עליו נשמת חיים מן בית המקדש שלמעלה. והנשמה היא כלולה בשלש מדרגות. ועל כן שלשה שמות הם להנשמה. כדמיון סוד העליון [סח] נפש רוח נשמה. נפש הרי ביארו שהיא למטה מכלם. רוח הוא הקיום השולט על הנפש. והוא מדרגה עליונה על הנפש לקיים עליה בכל כראוי. נשמה היא קיום העליון על הכל ושולטת על הכל. היא מדרגה קדושה עליונה על כלם. ואלה שלש מדרגות נכללות בהאנשים. לאלה הזוכים לעבודת רבונם. שהרי בתחלה יש בו רק נפש. והיא תיקון קדוש להתתקן בה האדם. כיון שבא האדם להטהר במדרגה הזאת. נתתקן להתעטר ברוח. שהוא מדרגה הקדושה השורה על הנפש. להתעטר בו אדם ההוא שזוכה לזה. כיון שנתעטר בהם בנפש ורוח. ונכנס ונתתקן בעבודת רבונו כראוי. אז שורה עליו גם נשמה. מדרגה עליונה הקדושה השולטת על הכל. בשביל להתעטר במדרגה עליונה הקדושה. ואז הוא שלימות של הכל. שלם בכל צדדים לזכות בעולם הבא. והוא אוהבו של הקדוש ברוך הוא. כמש"כ ז) להנחיל אוהבי יש. מי הם הנקראים אוהבי. אלה הם שנשמה קדושה יש בהם. ה) רבי שמעון אמר בוא וראה ממקור תהום רבה העליון נמצאת נקבה אחת. שהיא רוח מכל הרוחות. והרי ביארנו כי לילית שמה. והיא היתה נמצאת בתחלה אצל אדם הראשון. ובשעה שנברא אדם ונגמר גופו. נזדמנו על גוף ההוא אלף רוחות מצד בחינת שמאל [סט] זה בקש לכנוס בו וזה בקש לכנוס בו. ולא היו יכולים. עד שנעור בהם הקב"ה. ואדם הי' שוכב גוף בלי רוח. ומראה שלו ירוק היה. וכל אותן הרוחות היו סובבים עליו. בשעה ההיא ירד ענן אחד ודחה לכל אותן הרוחות.. הוציא רוח ההוא של נפש חיה העליונה

מראה מקומות ט) תזריע מז ב) תזריע מו ג) ויצא לה ד) מבל ח ה) ויקרא שי

זיו הזהר

[סו] כי אברהם ושרה היו מתקנים החטא של אדם וחוה כידוע. [סז] חיה עלאה היינו עולם הכינה שנקרא אימא עלאה. הארץ היינו עולם המלכות שנקרא אימא תתאה ונשמת אדם לא יכלה להופיע בעולם הזה ישר מסקור אימא עלאה אלא שנצרכה להשתלשל ע"י עולם המלכות. והיינו הרמז של תוצא הארץ [סח] סוד העליון הוא ג' העולמות יצירה בריאה אצילות שהם למעלה מעולם הנשמה שנקרא עולם העשיה. וכן באדם הגוף הנשמי מעולם העשיה ונפש האלהית נגד עולם היצירה והרוח נגד עולם הבריאה והנשמה נגד עולם האצילות: [סט] כחות הטומאה נקראים כשם שמאל כיון ששורשם הוא בגבורות הדין:

העליונה לנפוח בו באדם. שיהי' כליל משני צדדים כראוי [פז] וש"כ ויפח באפיו נשמת חיים יהי' האדם לנפש חיה. לנפש חיה ממש [עח] וכאשר עמד אדם היתה נקבתו דבוקה בצדו. ואותה נשמה הקדושה שבו היתה בבח לשמש לצד זה ולצד זה. והיתה די לזה ולזה. לפי שכך היתה נכללת [עט] את"כ נסר הקב"ה לאדם ותיקן לו נקבתו. וש"כ ויבן ה' את הצלע וגו' ויביאה אל האדם בתיקון שלה ככלה לחופה. כשראתה לילית כך ברחה. והיא בברכי הים. ועד עתה היא סוכנת לחדע לבני העולם — :

ח) ויטע ה' אלהים גן בעדן מקדם. א"ר יצחק גן עדן הוא בארץ נטוע עם אותן הנטיעות שנטע שם הקב"ה. הוא נטע אותו בשם שלם כדמיון העליון למעלה [פ] וכל הצורות העליונות מרוקמות ומצוירות בזה הגן עדן שלמטה. ושם אותן הכרובים אין הם מפותחים בפתוחי אנשים. מזהב או מדבר אחר. אלא שכל האורות שלמעלה מפותחים ומצוירים בציור מרוקם. מעשי ידי אומנות השם השלם של הקב"ה. וכלם מחוקקים שם. וגם כל הדמותים והצורות שבעולם הזה כלם מצוירים שם. ומפותחים ונחקקים שם. הכל כדמיון הנמצאים בעולם הזה. ומקום זה הוא מדור לרוחות הקדושים. בין אלה שבאו לעולם הזה. בין אלה שלא באו לעולם הזה, ואלה שעתידים לבוא לעולם הזה. כל אלה הרוחות מתלבשים בלבושים וגופות ופרצופים כדמיון עולם הזה. ומסתכלים שם בזיו כבוד רבונם. עד שבאים לעולם הזה. ובשעה שיוצאים משם לבוא לעולם הזה. מתפשטים אלה הרוחות מגוף ההוא ומן הלבוש אשר שם. ומתלבשים בגוף ובלבוש שבעולם הזה. ועושים מדורם בעולם הזה בלבוש וגוף הזה שהוא מטפה סרוחה. וכאשר בא זמנו ללכת ולצאת מעולם הזה. אינו יוצא עד שמלאך המות מפשיט לו לבוש הגוף הזה. ואח"כ כשזוכה הולך הרוח ומתלבש בגוף אחר ההוא אשר בגן עדן. שהפשיטו כאשר בא לעולם הזה. ואין שמחה להרוח מלבד בגוף ההוא הנמצא שם. ובה יושב והולך ומסתכל להבין בסודות עליונים. מה שלא יכל להבין ולהסתכל בעולם הזה בגוף הזה. וכאשר מתלבשת הנשמה באותו הלבוש של העולם ההוא. הרבה תענוגים והרבה שעשועים יש לה שם — :

ט) ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן וגו'. א"ר אלעזר כאשר ברא הקב"ה את העולם תמכו על עמוד אחד. וצדיק שמו. וצדיק זה הוא קיום העולם. וזה הוא המשקה והזן לכל [עז] שכתוב ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן [עח] ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים מהו יפרד. אלא שאותו המזון והמשקה של הנהר ההוא נוטל הכל הגן. ואח"כ מתפזרת משקה ההוא לארבע צדדי העולם. והרבה הם המצפים לשתות ולהזין משם. כמש"כ עיני כל אליך ישברו ואתה נותן להם את אכלם בעתו :

י) ויקח ה' אלהים את האדם ויניחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה. א"ר שמעון ויקח. מאין לקח אותו. אלא שלקחו מארבעה יסודות שנאמר בהם ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים הפריש אותו מהם ויניחהו בגן עדן. כדמיון

מראה מקומות ח) תרומה קג. ט) ויגש רפ ג) קף כו

דלעילא לנשבת ביה באדם כליל מתרין סטרין כדקא חזי [פז] סה"ד ויפח באפיו נשמת חיים ויסי סאדם לנפש חיה. לנפש חיה ממש [עח] וכד קם אדם הות מוקבביה מקופה בסטרוי. והיא נשמתא קדישא דביה הוה אסני לסאי לסטרא ולסאי סטרא. וסני לסאי ולסאי. בגין דהכי אתכלילת [עט] לבתר נסר קב"ה לאדם ותקין לנוקבייה הה"ד ויבן ה' אלהים וגו' ויביאה אל האדם בתקונא ככלה לחופה כיון דחמת לילית דא ערקת. והיא בברכי ימא. ועד כען איהי אמינא לאבאשא בני עלמא — .

ח) ויטע ה' אלהים גן בעדן מקדם. א"ר יצחק גן עדן איהו בארעא נטיע באינון נטיען דנטע ליה קב"ה. איהו נטע ליה בשמא שליים כגוונא עלאה לעילא [פ] וכל דיוקנין עלאין כלהו מרקמן ומתליירין בהאי גן עדן דלתתא ותרין איהו כרובים לאו איהו גליפין בגליפוי דבני נשא. מדהבא או ממלה אחרא. אלא כלהו נהורין דלעילא גליפין ומתליירין בציורא מרקמא. עובדי ידי אומנא דשמא שליים דקב"ה וכלהו מחקקן תמן. וכל דיוקנין וציורין דהאי עלמא כלהו מתליירין תמן. וגליפין ומתחקקן תמן. כלא כגוונא דהאי עלמא. ואתר דא איהו מדורא לרוחין קדישין. בין איהו דאתו לסאי עלמא. בין איהו דלא אתו לסאי עלמא ואינון דזמינין למיתי לסאי עלמא. כלהו אלין רוחין מתלבשן בלבושין וגופין ופרצופין כגוונא דהאי עלמא. ומסתכלין תמן בזיו יקרא דמאריהון. עד דאתיין לסאי עלמא. בשעתא דנפקי מתמן למיתי לסאי עלמא. מתפשטין איהו רוחין מהאהוא גופא ולבושא דתמן. ומתלבשין בגופא ובלבושא דסאי עלמא. ועבדי דיוריהון בסאי עלמא בלבושא וגופא דא דאיהו מטפה סרוחה וכד מטי זמניה למיסך ולנפקא מהאי עלמא. לא נפיק עד דמלאך המות אפשיט ליה לבושא דגופא דא. ולבתר אי זכי אזלא רוחא ומתלבשא בהאהוא גופא אחרא דבגנתא דעדן. דאתפשיט כד אתי לסאי עלמא ולית חדו לרוחא בר בהאהוא גופא דתמן. וביה יתיב ואזיל ואסתכל למודע ברזין עלאין מה דלא יכיל למנדע ולאסתכלא בהאי עלמא בגופא דא. וכד אתלבשת נשמתא בהאהוא לבושא דהאהוא עלמא כמה עדונין וכמה כסופין דילה תמן — :

ט) ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן וגו' א"ר אלעזר כד ברא קב"ה עלמא קאים ליה על סמכא חד. ולדיק שמיה והאי לדיק איהו קיומא דעלמא. ודא איהו דאשקי וזן לכלא [עז] דכתיב ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן [עח] ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים מהו יפרד. אלא ההוא מזונא ומשקיא דההוא נהר נטיל נטתא כלא. ולבתר אתבדר ההוא משקיא לד' סטרין דעלמא. וכמה איהו דמצפאן לאתשקיא ולאתזנא מתמן כד"א עיני כל אליך ישברו ואתה נותן להם את אכלם בעתו .

י) ויקח ה' אלהים את האדם ויניחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה א"ר שמעון ויקח מאן נטיל ליה. אלא נטיל ליה מד' יסודין דאתמר בהון ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים. אפרים ליה מנהון ושוי ליה בגנתא דעדן. כגוונא

זין הזהר

[פז] שני צדדים היינו זכר ונקבה : [פח] פי' כדמיון נפש חיה שבשמים הכללה מן בחי' זכר ובחי' נקבה ; [פט] פי' שגם הנשמה שלו היתה נכללת מן כ' בחינות של זכר ונקבה : [פנ] פי' כדמיון הגן עדן שלמעלה : [פא] הספירה השמשת להעביר השפע מעולם של בחינת זכר אל העולם של בחי' נקבה נקראת בשם יסוד ובשם צדיק וזהו יסוד צדיק בשבעה נעלם שהוא נעשה נעלם בסדה השביעית ספירה מלכות בחי' נקבה כאשר מעביר אליה השפע . והיינו ג"כ אות ברית הוא לעולם ועל ספירה זו שנקראת צדיק עומד העולם כי על ידו באה השפע מעולם העליון לעולם התחתון . והיינו שהוא משקה וזן לכל : [פב] עדן רמז על ספירת יסוד צדיק שנשפע על ידו השפע והנו רמז לספירת מלכות המקבלת השפע להשפיע בפרשיות להנבראים הנמצאים בעולם הזה :

כגוונא דא יעבד קב"ה לבר נש דאתבדי מד' יסודין. בזמנא
דמב בתיובתא ומתעסק באוריתא קב"ה נפיל ליה מתיון
ועלייהו אתמר ומשם יפרד אפרים נפקיה מתאוה דילהון ושוי
ליה בגנתא דיליה דאיהי שכינתא לעבדה בפקודין דעבד
ולשמרה בפקודין דלא תעבד אי זכה לנטרא לה. איהו ריחא
על ד' יסודין ואתעביד נהר דאתבקיין על ידיה ולא על ידא
אחרא ואתמודעין ביה דאיהי רבון וכלים עליהו. ואי עבר
על אורייתא. אתבקיין ממרירו דאילנא דרע דאיהו יצר הרע
וכל אבנין דאיהון מד' יסודין אתיזר בהון וימררו את חייהם
וגו'. ה) ר' אלעזר אמר כה תניון לעבדה ולשמרה אלין
קרבנין וכלא חד אבל דא רזא דפקודי אורייתא. לעבדה.
אלין רמ"ח שייפין עלמין. ולשמרה. אלין שס"ם שייפין
אחרין אלין עלמין דזכור. ואלין אתאי דשמור וכלא
חד [עו] זכאה איהו מאן דזכי לאשלמא לון. פקודין דאורייתא
נייס לבר נש לאשלמא רוחיה ונשמתיה בהאי עלמא ובעלמא
דאתי כל מאן דאתבדל באורייתא אתבדל בחייה חייה בהאי
עלמא וחייה בעלמא דאתי אתבדיב מכל עונשין ביסין דלא
יכלין לשלטא עליה אי באתבדלותיה הכי כל שכן מאן
דעביד עובדא ו) אמר ר' שמעון תא חזי בשעתא
דנחיל ליה קב"ה לאדם בגנתא דעדן סוה חמי ואסתכל
מכמן כל רזין עלאין וכל חכמתא בגין למנדע ולאסתכלא
בגרגא דמאריה שבעה היכלין מדורין איהון לעילא [עז] דאיהון
רזא דמסיתרותא עלאה ושבעה היכלין איהון לתתא כגוונא
דלעילא ובהו איתה דיוריה לאדם. ולבתר דאתתרך מגנתא
דעדן. אתקין לון קב"ה לנשמתהון דצדיקיא. לאשתעשעא בהו
כדקא חזי מזיוא דיקרא עלאה — :

ג) **ויצו** ה' אלהים על האדם לאמר וגו'. הא תניון דית
לו אלא עבודה זרה [עח] ה'. זו ברכת השם.
אלהים אלו הדיינין על האדם. זו שפיכת דמים לאמר
זו גילוי עריות מכל עץ הגן. ולא גזל. אכל תאכל ולא
אבר מן החי:

ד) **ויאמר** ה' אלהים לא טוב היות האדם לבדו וגו'.
א"ר אחא וכי לבדו היה והרי כתוב זכר
ונקבה בראם. ולמדנו אדם בשני פרצופים נברא. וכאן אמר
לא טוב היות האדם לבדו אלא שלא השתמש בנקבתו ולא
היתה לו עזר לנגדו. לפי שהיתה בצדו. והיו כאחד
מאחור. ואז היה האדם לבדו. אעשה לו עזר כנגדו.
מהו כנגדו. כנגד פניו. להתחבר זה בזה פנים בפנים.
מה עשה הקב"ה. נסר לה ונטל הנקבה ממנו. וש"כ ויקח
אחת מצלעותיו. מהו אחת. זו הנקבה שלו. כמש"כ אחת
היא יונתי תמתי. ויביאה אל האדם. התקין לה כללה והביא
אותה להיות כנגד פניו. להאיר פנים בפנים. ובזמן שריתה
הנקבה מחוברת בצדו. היה האדם לבדו. אח"כ עלו על
המטה שנים ועמדו שבעה ביחד [עט] בוא וראה בשעה שהתקנה
הה אצל אדם ברכם הקב"ה. וש"כ ויברך אותם אלהים.
כחזן שמברך לכלה בשבע ברכות. מכאן למדנו. חתן וכלה
כיון שנתברכו בשבע ברכות נדבקים הם ביחד כדמיון שלמעלה [פ]
ה) א"ר שמעון כך הוא בודאי שהאדם לבדו היה. שלא היה
לו עזרה מנקבתו. לפי שהיתה דבוקה בצדו. ולפיכך כתוב
אעשה

כדמיון זה עושה הקב"ה לכל אדם שנברא מן ד' יסודות. בזמן
שחוזר בתשובה ועוסק בתורה. הקב"ה לוקח אותו משם.
ועליהם נאמר ומשם יפרד. יפריש נפשו מתאוה שלהם וישם
אותו בגן שלו שהיא השכינה הקדושה. לעבדה במצות עשה.
ולשמרה במצות לא תעשה. אם זוכה לשמרה. נעשה הוא ראש
על הד' יסודות. ונעשה נהר ששותים על ידו ולא על ידי
אחר. וניכר בו שהוא האדון והשליט עליהם. ואם עובר
על התורה. הרי הוא שותה ממרירות עץ הדע שהוא יצר הרע.
וכל האבנים שהם מן ד' יסודות נאמר בהם וימררו את חייהם
וגו'. ו) ר' אלעזר אמר הרי למדנו לעבדה ולשמרה. אלה
הקרבנות. והכל אחד. אבל זה סוד של מצות התורה. לעבדה.
אלה רמ"ח אברים העליונים. ולשמרה. אלה שס"ה אברים
התחתונים. אלה העליונים של זכור. ואלה התחתונים של שמור.
והכל אחד [עו] אשרי לזה הזוכה להשלימם. מצות התורה
גורמין לאדם להשלים רוחו ונשמתו בעולם הזה ובעולם
הבא. כל מי שעמלו בתורה. הוא עמל בחיים. חיים בעולם
הזה. וחיים בעולם הבא. ניצל מכל עונשים רעים. שאין
יכולין לשלוט עליו. אם ע"י עמלו בתורה כך. כל שכן מי
שזוכה לשמור ולעשות. ז) א"ר שמעון בוא וראה בשעה
שהכניס הקב"ה לאדם בגן עדן. היה רואה והסתכל
מכמן כל רזי דות העליונים וכל החכמות. בשביל להבין ולהסתכל
בכבוד רבונו. שבעה היכלות מדורים הם למעלה [עז] שהם
סוד האמונה העליונה. ושבעה היכלות הם בג"ע שלמטה כדמיון
שלמעלה ובהם היה מדורו של אדם. ולאחר שנגרש מגן
עדן. התקין אותם הקב"ה עבור נשמות הצדיקים. להשתעשע
בהם כראוי מן הזיו של כבוד העליון — :

ג) **ויצו** ה' אלהים על האדם לאמר וגו'. הרי למדנו אין
צו אלא עבודה זרה [עח] ה'. זו ברכת השם.
אלהים. אלו הדיינים. על האדם. זו שפיכת דמים. לאמר.
זו גילוי עריות. מכל עץ הגן. ולא גזל. אכל תאכל. ולא
אבר מן החי:

ד) **ויאמר** ה' אלהים לא טוב היות האדם לבדו וגו'.
א"ר אחא וכי לבדו הוה והא כתיב זכר
ונקבה בראם. ותניון אדם דו פרצופין נברא. וכאן אמר
לא טוב היות האדם לבדו אלא דלא אתבדל בנוקביה ולא
הות ליה סמך לקבליה בגין דהות בסברוי והוו כחדא
מאחורא. וכדין הוה האדם לבדו לעבדה לו עזר כנגדו.
מהו כנגדו. לקבל אנפוי לאתדבקא דא בדא אנפין באנפין.
מה עבד קב"ה נסר ליה ונטיל נוקבא מניה. הה"ד ויקח
אחת מצלעותיו מהו אחת דא נוקבא דיליה כד"א אחת
היא יונתי תמתי. ויביאה אל האדם. אתקין לה כללא ואייתי
לה למהוי לקבל אנפוי נהירין אנפין באנפין. ובעוד דהוה
מתדבקא נוקבא בסברוי. הוה האדם לבדו לבתר סליקו
תרין וקמו שבע כחדא [עט] תא חזי בשעתא דאתתקנת
לגבי אדם קב"ה ברוך הוא הה"ד ויברך אותם אלהים
כחזן דמברך לכלה בשבע ברכות. מכאן אוליפנא חתן וכלה
כיון דאתברכו בשבע ברכות אתדבקו כחדא כדוגמא דלעילא [פ]
ה) א"ר שמעון הכי הוא ודאי דאדם לבדו הוה דלא הוה
ליה סמך מנוקביה. בגין דהות בסברוי. ובגין דא כתיב
אעשה

מראה מקומות א) תרומה קסה כ) דף לח. ג) דף נה. ד) תזריע מד ה) קדושים פג

זין הזהר

[עו] לרמ"ח מצות עשה קורא בשם אברים העליונים. ולשס"ה מצות ל"ת קורא בשם אברים התחתונים כמובן שמצות עשה חשובה יותר ממצות ל"ת. והכל אחד. כי משניהם נעשה הספר תרי"ג שהן תרי"ג אורות המלבושים להשכינה הקדושה: [עז] כונתו על הז' ספירות חג"ת נהי"ם שהן סוד האמונה: [עח] אלה הז' מצות שנצטוו עליהן בני נח: [עט] אדם וחוה קין עם תאומה והבל עם ב' תאומות. [פ] כי כן הוא בהזיווג של העשר ספירות שאין בהן התפרדות ואל עיקר הזיווג של הנ' ספירות תפארת יסוד מלכות נותנין שאר ז' הספירות ברכותיהן היינו שפע אורות שלהן:

אעשה לו עזר. ולא כתוב אברא לו עזר כבתיב זכר ונקבה בראם. אבל אעשה כתוב. ומהו אעשה. אתקן משמע. שהקב"ה לקח אותה מצדו והתקין אותה בתיקון והביא אותה לפניו.

ואז השתמש אדם עם אשתו והיתה לו לעזר:

ט) **ויבן** ה' אלהים את הצלע וגו'. א"ר חייא מה עשה הקב"ה. התקין לנקבה ההיא ויסד יפיה על הכל והביאה לאדם. זש"כ ויבן ה' אלהים את הצלע וגו' ויביאה אל האדם ב) רבי שמעון אמר ויביאה אל האדם. מכאן למדנו שצריכים אביה ואמה של הבלה להכניסה ברשות הדתן. כמש"כ ג) את בתי נתתי לאיש הזה לאשה. מכאן ואילך בעלה יבוא אצלה. שהרי הבית רשותה הוא שכתוב ויבא אליה. ויבא גם אל רחל. בתחלה היה ויביאה אל האדם. עד כאן מוטל על אב ואם לעשות. ואחר כך הוא יבא אצלה. וכל הבית ברשותה הוא. ויקח הבעל רשות ממנה. רמז על זה נמצא בכתוב ד) ויפגע במקום וילן שם. שנטל רשות בתחלה [כח] מכאן למדנו מי שמתחבר עם אשתו צריך לפיים ולבקש אותה ולהמתיק לה בדברי אהבה. ואם לאו אל ילין אצלה. כדי שיהיה רצון של שנידם בידך בלי שום אונס. וילן שם כי בא השמש. להראות שאסור לו לאדם לשמש מטתו ביום. ויקח מאבני המקום וישם מראשותיו. כאן למדנו שאפילו אם יש למלך מטה של זהב ומלבושי כבוד לשכב בהם. והמטרונה התקינה לו מטה עשויה מן אבנים. יעזב את שלו וישכב במה שהיא תתקין לו. שכתוב וישכב במקום ה"א. בוא וראה מה כת ב כאן ויאמר האדם זאת הפעם וגו'. הרי זה נעימות דברים להמשיך עמה אהבה. ולהמשיך אותה אל רצונו שיתעורר בה אהבה. ראה כמה נעימים דברים האלה. כמה דברי אהבה הם. עצם מעצמי ובשר מבשרי. כדי להראות לה שהם אחד. ולא נמצא פירוד ביניהם בכל. עתה התחיל לשבח אותה. לזאת יקרא אשה. זאת היא שאין נמצא כמותה. זאת היא תפארת הבית. כל דנשים אצלה כמו קוף בפני אנשים. אבל לזאת יקרא אשה. זו שלימות של הכל. לזאת ולא לאחרת. כל זה הוא דברי אהבה. כמש"כ ה) רבות בנות עשו חיל ואת עלית על כלנה. על כן יעזב איש את אביו ואת אמו ודבק באשתו והיו לבשר אחד. כל זה להמשיך אותה באהבה

ואח"כ להתחבר עמה —:

י) **והנחש** היה ערום מכל חית השדה. ר' יצחק אמר זה יצר הרע. ר' יהודה אמר נחש כמש. באו לפני רבי שמעון. אמר להם ודאי הכל אחד. וסמא"ל היה ונתראה על נחש. וצלם של נחש זה הוא השטן. והכל אחד. למדנו שבשעה ההוא ירד סמא"ל מן שמים רוכב על נחש זה. וצלמו ראו כל הבריות וברחו ממנו. ויבאו אל האשה בפיתוי דברים וגרמו מיתה לעולם. ודאי בחכמה הביא סמא"ל קללות על העולם. והשחית עץ הראשון שבראה הקב"ה בעולם [פב] ודבר זה הי' תולה על סמא"ל עד שבא עץ אחר הקדוש שהוא יעקב. ולקח ממנו הברכות שלא יתברך סמא"ל למעלה ועשו למטה. שהרי יעקב דמיון של אדם הראשון היה. ויפיו של יעקב יפיו של אדם הראשון היה כתוב והנחש היה ערום. זה יצר הרע. זה מלאך המות. ולפי שהנחש הוא מלאך המות גרם מיתה לכל העולם. יא) ועד שהגיעו ישראל להר סיני לא פסק זוהם שלו מן העולם. והרי אמרו כיון שחטאו אדם וחוה והתדבקו בהעץ ששורה בו מיתה למטה. מה כתוב וישמעו

תעשה לו עזר ולא כתיב אברא לו עזר כמ"ד זכר ונקבה ברא אבל אעשה כתיב ומהו אעשה אתקן משמע דקב"ה נטיל לה מסטרוי יתקין לה בתקונא ואייתי לה קיים.

וכדין הסתיים אדם באתתיה והוה ליה סמך

ט) **ויבן** ה' אלהים את הצלע וגו' א"ר חייא מה עבד קב"ה תקין לחסיא נוקבא ומכליל בפיוטה על כלא ועיילה לאדם. הה"ד ויבן ה' אלהים את הצלע וגו' ויביאה אל האדם. ב) רבי שמעון אמר ויביאה אל האדם. מהכא אוליפנא דבעלן אבא ואמא דכלה לאעלה ברשותיה דחתן. כדר"מ ג) את בתי נתתי לאיש הזה לאשה. מכאן ואילך בעלה ייתי לגבה דהא ביתא דילה הוא. דכתיב ויבא אליה ויבא גם אל רחל בקדמיתא ויביאה אל האדם דעד הכא איש לאבא ולאמא למעבד לבתר איהו ייתי לגבה וכל ביתא דילה הוא ויטול רשות מינה ועל דא אתערבא דכתיב ד) ויפגע במקום וילן שם דנטל רשו בקדמיתא [כח] מכאן אוליפנא דמאן דמתחבר בארתתיה בעי למפגע לה ולבסמא לה במלין ואי לאו לא יבית לגבה. בגין דיהא רעותא דלהון כחדא בלא מיסו וילן שם כי בא השמש לאחזאה דלסון ליה לגבי"ל לשמשא ערסיה ביומיא. ויקח מאבני המקום וישם מראשותיו. הכא אוליפנא דאפילו יהון למלכא ערסי דדהבא ולבושי יקר למיבת בהו ושבוחיתא תתקין ליה ערסא מתתקן באבנין. ישבוק דילה ויבית במה דאיהי תתקין דכתיב וישכב במקום ההוא תא חזי מה כתיב הכא ויאמר האדם זאת הפעם וגו' הא בסימן דמלין לאמשכא עמה חביבותא ולאמשכא לה לרעותיה לאתערא עמה רחימותא איהי כמה בסימין אינון מלין כמה מלי דרחימותא אינון. עלם מעצמי ובשר מבשרי בגין לאחזאה לה דאינון חד ולא אית פרודא ביניהו בכלא הכתא אדם לבתה לה. לזאת יקרא אשה דא היא דלא יתכתב כוותה דא היא יקרא דביתא כלהון נכין לגבה כקופא בפני בני נשא אבל לזאת יקרא אשה שלימו דכלא לזאת ולא לאחרא כלא הוא מלי רחימותא כדר"מ ה) רבות בנות עבו חיל ואת עלית על כלנה על כן יעזב איש את אביו ואת אמו ודבק באשתו והיו לבשר אחד כלא לאמשכא לה ברחימו ולאתדבקא בהדה —

י) **והנחש** היה ערום מכל חית השדה. ר' יצחק אמר דא יצר הרע. ר' יהודה אמר נחש כמש. באו לקמיה דר' שמעון אמר לון ודאי כלא חד. וסמא"ל הוא ואתחזי על נחש. וצלמיה דנחש דא איהו שמן וכלא חד. תניינא בהאיהו שעתא נחת סמא"ל מן שמיא רכיב על נחש דא. וצלמיה חזו המאן כל בריין וערקן מניה ומנו לגבי אתתא במלין וגרימו מותא לעלמא. ודאי בחכמה אייתי סמא"ל לוזמין על עלמא והבל אילנא קדמאה דברא קב"ה בעלמא [פג] ומלה דא הוה תלי על סמא"ל עד דאתא אילנא אחרא קדישא דאיהו יעקב. וכמל מינה ברכאן דלא יתברך סמא"ל לעילא ועבו לתתא דהא יעקב דיוקנא דאדם קדמאה הוה. ופופריה דיעקב שופריה דאדם קדמאה הוה. כתיב והנחש היה ערום. דא יצר הרע דא מלאך המות. ובגין דנחש איהו מלאך המות גרם מותא לכל עלמא.. יא) ועד דמטו ישראל לטורא דסיני לא פסק זוהמא דיליה מעלמא והא אתיר כיון דחטו ואתדבקו באילנא דשריא ביה מותא לתתא מה כתיב וישמעו

את

מראה מקומות א) בראשית נה. ב) דף מט ג) דברים כ"ב ד) בראשית כ"ח ה) משלי ל"א ו) דף לה. ז) דף נב.

זין הזהר

[פא] דורש ויפגע בלשון בקשה ופיוס: [פב] זה אדם הראשון כי האדם נמשל לעץ:

את קול ס' אלהים מתהלך בגן וגו'. מהלך אין כתיב כאן. אלא מ"ת הל"ך [פג] תא חזי עד לא חטא אדם הוה סוה סליק וקאים בחכמה דנהירו עלאה ולא סוה מתפרש מאילנא דחיי. כיון דאסני תיאובתא למכדע ולנחתא לתתא [פד] אתתיב אבתרייהו עד דאתפרש מאילנא דחיי וידע רע ובדק טוב וע"ד כתיב ג) כי לא אל חפץ רשע אתה לא יגורך רע. מאן דאתמשך בתר רע ליה דירה עם אילנא דחיי וכד לא חטאו הוו שמעין קלא מלעילא. והוו ידעי חכמתא עלאה וקיימי בקיומא דזיהרא עלאה ולא דחלי כיון דחטאו

אפילו קלא דלתתא לא הוו יכלין למיקם ביה —

ג) **ויאמר** אל האשה אף וגו'. ר' יוסי אמר באף פתח ואף הניח בעולם. אמר לה להאשה בעץ זה

ברא קב"ה עלמא ודאי [פה] אכלו ממנו והייתם כאלהים יודעי טוב ורע. דהא איהו סבי הוי אלהים. שמיה עץ הדעת טוב ורע. וע"ד והייתם כאלהים יודעי טוב ורע א"ר יהודה לא אמר סבי. דאילו אמר באילנא דא ברא קב"ה עלמא יאות סוה כי הוא כגרזן ביד החוצב בו [פו] אבל לא אמר אלא מאילנא דא אכל קב"ה וכדין ברא עלמא [פז] וכל אומן סבי לחבריה. אכלו ממנו ואתון תהון ברזא עלמין וע"ד כי יודע אלהים כי ביום אכלכם ממנו וגו' ובגין דאיהו ידע דא אפקיד לכו עליה דלא תיכלו מניה א"ר יצחק בכלא מלילו סקרא בשירותא דאמר סקרא סוה. דכתיב אף כי אמר אלהים לא תאכלו מכל עץ הגן. ולאו סבי דהא כתיב מכל עץ הגן אכל תאכל וכלהו ברא ליה ר' יהודה אמר מה עבד הסוה רשע. אמר הא מסיתי להאי אילנא ולא מתי אוף את קריב ומסי ביתך ביה ולא תיות. ומלה דא הוא אוסיף לה מגרמיה [פח] מיד ותרא סרכה כי טוב וגו' במה חמאת א"ר יצחק הסוה אילנא סליק ריחין כד"א ג) כריח שדה אשר ברכו ה'. ובגין הסוה ריח דהוה סליק ממדת ליה למיכל מניה —

ד) **ותרא** האשה כי טוב העץ למאכל וגו' א"ר שמעון תא חזי דהא בני נשא לא מסתכלין ולא ידעין ולא מסגיחין [פט] בשעתא דברא קב"ה לאדם ואוקיר ליה ביקירו עלאה. בשעה מניה לאתדבקא ביה בגין דיסתכח יחידאי. בלבא יחידאי ובאתר דדבקותא יחידאי דלא אתני ולא מתפסף לעלמין בהסוה קשורא יחודא דכלא ביה אתקשר הה"ד ועץ החיים בתוך הגן [צ] לבתר הסו מאורחא דמהימנותא ודבקו אילנא יחידאה עלאה מכל אילנין. ואתו לאתדבקא באתר דמסתני ומתפסף מגווזא לגווזא [צא] מעב לבים ומבים לעב. ואתי מעילא לתתא. ואתדבקו לתתא בשמויין סגיאין ודבקו אילנא יחידאה עלאה מכל אילנין הה"ד ה) אשר עשה האלהים את האדם ישר והמה בקשו חשבונות רבים. ודאי שאז נדפף לבם כמו צד ההוא ממש. פעמים

לטוב

וישמעו את קול ה' אלהים מתהלך בגן וגו'. מהלך אין כתוב כאן. אלא מ"ת הל"ך [פג] בוא וראה קודם שחטא אדם היה עולה והשיג בחכמת אור העליון. ולא היה נפרש מעץ החיים. כיון שחשק הרבה לדעת ולרדת למטה [פד] נמשך אחריהם עד שנפרש מעץ החיים. והבין את הרע ועזב את הטוב. ועל זה כתוב ג) כי לא אל חפץ רשע אתה לא יגורך רע. מי שנמשך אחר רע אין לו דירה עם עץ החיים. ומרם שחטאו היו שומעים הקול מלמעלה. והיו יודעים חכמה העליונה. ועמדו בקיום זוהר העליון ולא פחדו. כיון שחטאו

אפי' הקול שלמטה לא היו יכולים לעמוד בו — :

ג) **ויאמר** אל האשה אף וגו'. ר' יוסי אמר באף פתח ואף הניח בעולם. אמר לה להאשה בעץ זה

ברא הקב"ה את העולם בודאי [פה] אכלו ממנו והייתם כאלהים יודעי טוב ורע. שהרי הוא כך נעשה אלהים. שמו עץ הדעת טוב ורע. ועל כן והייתם כאלהים יודעי טוב ורע. א"ר יהודה לא אמר כך. שאילו אמר בעץ זה ברא הקב"ה את העולם. אמת הדבר. כי הוא כגרזן ביד החוצב בו [פו] אבל לא אמר אלא כי מעץ זה אכל הקב"ה ואז ברא את העולם [פז] וכל אומן שונא לחברו. אכלו ממנו ואתם תהיו בוראי עולמות. וע"כ כי יודע אלהים כי ביום אכלכם ממנו וגו'. ומשום שהוא יודע זאת פקד לכם עליו שלא תאכלו ממנו. א"ר יצחק בכל דבריו אמר שקר. גם בתחלת דיבורו שקר אמר. שכתוב אף כי אמר אלהים לא תאכלו מכל עץ הגן. ואינו כן. שהרי כתוב מכל עץ הגן אכל תאכל. וכל העצים התיר לו ר' יהודה אמר מה עשה רשע ההוא. אמר הרי נגעתי לעץ הזה ולא המית אותי. אף את קרבי ונגעי בידך בו ולא תמותי. ודבר זה הוא הוסיף לה מעצמי [פח] מיד ותרא האשה כי טוב וגו'. במה ראתה. א"ר יצחק עץ ההוא הי מעלה ריח טוב. כמש"כ ג) כריח שדה אשר ברכו ה'. ובשביל ריח טוב ההוא שהי' מעלה חמדה אותו לאכול ממנו — :

ד) **ותרא** האשה כי טוב העץ למאכל וגו'. א"ר שמעון בוא וראה איך שהאנשים אין מבינים ואין יודעים

ואין משגיחים [פט] בשעה שברא הקב"ה לאדם והיה מכבדו בכבוד עליון. בקש ממנו להתדבק בו. כדי שיהי' נמצא יחיד. בלב אחד. ובמקום הדביקות שלו אחד שלא נשתנה ולא מתהפך לעולם בקשר אחד ההוא שהכל נתקשר בו. וש"כ ועץ החיים בתוך הגן [צ] אח"כ סרו מן דרך האמונה. ועזבו עץ האחד שהוא העליון מכל העצים. ובאו להתדבק במקום שיש בו השתנות ומתהפך מן גוון לגוון [צא] ממטוב לרע ומרע למוב. וירדו מלמעלה למטה. והתדבקו למטה במקום שיש הרבה שינוים. ועזבו עץ האחד שהוא העליון מכל העצים. וש"כ ה) אשר עשה האלהים את האדם ישר והמה בקשו חשבונות רבים. ודאי שאז נדפף לבם כמו צד ההוא ממש. פעמים

לטוב

מראה מקומות ג) תלים ס' ה) דף לה ג) בראשית כ"ז ד) ייחי רבתי ה) קהלת ז

זין הזהר

[פג] רמז על הגזרה שהסיתה הולכת אליהם: [פד] פי' להבין ולהשכיל בחכמות החיצוניות והכשפים שהם לעומת הקדושה. [פה] פי' ע"י כחות שאינם נחשבים לעצמיות אלהות. אכלו ממנו פי' השבילו ממנו: [פו] כי אין שום כח בעולם שלא יהיה נשתלשל מעצמיות האלהות. והבורא משתמש עם כל הכחות כרצונו כחוצב עם הגרזן שגם הגרזן נעשה ע"י החוצב: [פז] פי' מעץ זה אכל היינו כמו שהאדם אוכל דבר מאכל שאינו עצמיות האדם והוא מקבל בח מן המאכל שיוכל לעבור ולעשות כל מלאכה. וכדמיון זה אמר הנחש על הבורא: [פח] פי' או שהבוזה היא שאדם הוסיף לאשתו איסור הנגיעה בדי להרחיקה מן העץ. על דרך שאיתא דאומרים לנזורא סחור סחור לכרמא לא תקרב. או שהכוזה היא שהנחש בבח דברי פיתוי שלו הכניס כלבה שתחשוב באמת שהצווי מן הבורא הי' גם איסור הנגיעה: [פט] שהרבה אנשים מחוסרי מדע סוברים שהענין כפשוטו שבשביל אכילת התפוח כעס הבורא וגזר מיתה על כל העולם. לכן יגלה כאן רשב"י את הסוד הכסוס במשל הזה מה היה עיקר החטא. הגם דקימא לן שאין המקרא יוצא מידי פשוטו. ובאשר אינני בכח לבאר הדבר באופן שהבל יבינו לכן אשים מחסום בענין זה לפי עמי. והנני סומך על כל מבין בחכמת הקבלה שכל אחד יבין כהודרגה לפי תרעת שכוחו: [צ] תפארת. שהיא דרך ישרה. [צא] מלכות. היא דרך של חשבונות רבים. וסוף כל סוף צריך להאמין שכך הי' רצון הבורא בראיתא במר"ר שמביא הפסוק נורא עלילה על בני אדם בענין זה :

לטוב פעמים לרע. פעמים לרחמים פעמים לדין. בזה הענין שהתדבקו בה ודאי בקשו חשבונות רבים והתדבקו בהם. אמר לו הקב"ה. אדם עזבת החיים ונדבקת במות. חיים. שכתיב ועץ החיים בתוך הגן. נקרא חיים. כי מי שמתחבר בו אינו טועם מיתה לעולם. ונדבקת בעץ אחר. הרי בודאי מות הוא לנגדך. וש"כ [ט] רגליה יורדות מות. וכתוב [ג] ומוצא אני מר ממות את האשה. ודאי במקום מיתה נדבק ועזב מקום החיים. לפיכך נגזר עליו ועל כל העולם מיתה. אם הוא חטא כל העולם מה חטאו. אפשר תאמר שכל דעולם אכלו מעץ זה שכך נזדמן לכל. אין כן. אלא בשעה שאדם עמד על רגליו. ראו אותו כל הבריות ופחדו ממנו. והיו מהלכים אדריו כעבדים אחר הבלך. והוא אמר להם אני ואתם [ג] באו ונשתחוה ונכרעה וגו'. והלכו כלם אחריו. כיון שראו שאדם השתחוה למקום זה והתדבק בו. כלם נמשכו אחריו וגרם מיתה לכל העולם. ואז נשתנה אדם לכמה גוונים. לפעמים דין לפעמים רחמים. לפעמים מיתה לפעמים חיים. ולא עמד תמיד בקיום של אחד מהם. לפי שמקום ההוא גרם לו כך. וע"כ נקרא חרב המתהפכת. שמתהפכת מצד זה לצד זה. ממוב לרע. מרחמים לדין. משלום למלחמה. מתהפכת היא בכל. למוב ולרע. שכתוב ועץ הדעת טוב ורע. ומלך העליון הי' מרחם על מעשיו. הזהירו ואמר לו ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו וגו'. והוא לא קבל ממנו ונמשך אחר אשתו ונתגרש משם לעולם — :

ז) **ותקח** מפריו ותאכל. הרי למדנו שסחטה ענבים ונתנה לו. וגרמו מיתה לכל העולם. שהרי עץ הזה שורה בו מיתה [נכ] והוא העץ השולט בלילה. וכאשר הוא שולט. כל בני העולם מועמים מעם מיתה — :

ח) **ותפקחנה** עיני שניהם. ר' חייא אמר שהרי נפקחו להבין ענינים רעים שבעולם. מה שלא הבינו עד עתה. כיון שהבינו ונפקחו להבין הרע. אז ידעו כי ערומים הם. שאבדו זיו העליון שהי' חופה עליהם. ונסתלק מהם. ונשארו ערומים ממנו ר' יוסי אמר שאז הבינו כל מיני כשפים שבעולם [י] ר' יהודה אמר וידעו כי ערומים הם. בוא וראה כיון שחטא אדם. לקח הקב"ה ממנו אותן מיני אותיות אורות הקדושים שהכתירו הקב"ה בהן. ואז פחדו והבינו שהרי נפשטו מהן. וש"כ וידעו כי ערומים הם. בתחלה היו מלובשים באותן כתרי כבוד כמו בכלי זיין. חפשי מהכל. כיון שחטאו נפשטו מהם. ואז הבינו שהרי המיתה קוראת להם. והבינו שנפשטו מן החירות של הכל. וגרמו מיתה להם ולכל העולם בשעה ההיא נגרעה זקיפת וקומת האדם מאה אמה. ואז נעשה התפרדות [נג] ועמד אדם בדין ונתקללה הארץ. [י] רבי יהודה אמר אז שלשה נכנסו לדין ונידונו. ועולם התחתון נתקלל. ולא נתקיים בקיומו בשביל זוהם הנהש. עד שעמדו ישראל אצל הר סיני :

ט) **ויקרא** ה' אלהים אל האדם ויאמר לו איכה. כאן רמז לו שעתיד בית המקדש להחרב ולבכות עליו איכה. וש"כ איכה ישבה בדד. א"י כ"ה [נד] :

י) **ויאמר** ה' אלהים אל הנחש כי עשית זאת ארור אתה וגו'. על גחונך תלך. אמר ר' שמעון מהו על גחונך לעבד זמכין לבים. זמכין לרחמי זמכין לדינא בהאי מלה דאתדבקו בה ודאי בקשו חשבונות רבים ואתדבקו בהו. אמר ליה קב"ה אדם שבקת חיי ואתדבקת במותא. חיי. דכתיב ועץ החיים בתוך הגן דאקרי חייס. דמאן דאחיד ביה לא טעים מותא לעלמין. ואתדבקת באילנא אחרא הא ודאי מותא הוא לקבלך הס"ד [ט] רגליה יורדות מות. וכתיב [ג] ומוצא אני מר ממות את האשה ודאי באתר דמותא אתדבק ובגין אתר דחיי בגין כך רתגזר עליה ועל כל עלמא מותא אי הוא חטא כל עלמא מה חטו. אי תימא דכל עלמא אכלי מאילנא דא ואתרמי לכלא. לאו הכי. אלא בשעתא דאדם קאים על רגלוי. חמו ליה ברייז כלהו ודחילי מקדמיה והוו כמלין אבתריה כעבדין באתר מלכא. והוא אמר לון אנא ואתון [ג] באו נשתחוה ונכרעה וגו'. ואזלו כלהו אבתריה כיון דחזו דאדם סגיד להאי אתר ואתדבק ביה. כלהו אתמשכו אבתריה וגרים מותא לכל עלמא. וכדין אבתי אדם לכמה גוונין זמכין דינא זמכין רחמי. זמכין מותא זמכין חיי. ולא קאים בקיומא תדיר בחד מנייהו בגין דהוהו אתר גרים ליה. וע"ד אקרי חרב המתהפכת המתהפכת מסטרא דא לסטרא דא מסד לבים מרחמי לדינא. מגלא לקרבא מתהפכת היא בכלא סב ורע. דכתיב ועץ הדעת טוב ורע ומלכא עלאה לרחמא על עבדוי. אוכח ליה ואמר ליה ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו וגו'. והוא לא קביל מניה ואתמשך בתר אתתיה ואתתרך לעלמין — :

ז) **ותקח** מפריו ותאכל. הא תנינן סחטה ענבים ויהבת ליה. וגרימו מותא לכל עלמא. דהא אילנא דא ביה שריא מותא [נכ] והוא אילנא דשלטא בלילא וכד איסי שלטא כל בני עלמא מעמי מעמא דמותא —

ח) **ותפקחנה** עיני שניהם ר' חייא אמר דהא אתפקחו למנדע בישין דעלמא מה דלא ידעו עד השתא כיון דידעו ואתפקחו למנדע בים כדין ידעו כי ערומים הם דאבדו והרא עלאה דהוה חפי עלייהו. ואסתלק מנייהו. ואשתארו ערומים מניה ר' יוסי אמר כדין ידעי כל זייני מרשין דעלמא [י] ר' יהודה אמר וידעו כי ערומים הם. תא חזי כיון דחב אדם. כמל קב"ה מניה אינון זייני אתוון נהירין קדישין דאטמר ליה קב"ה. וכדין דחלו וידעו דהא אתפשטו מנייהו הס"ד וידעו כי ערומים הם. בקדמיתא הוו מתלבשין באינון כתרי יקר מזייניין. דאינון חירו מכלא כיון דחבו אתפשטו מנייהו וכדין ידעו דהא מותא קרי לון וידעו דאתפשטו יחירו דכלא. וגרמו מותא לון ולכל עלמא בההיא שעתא אתגרע זקיפו וקומה דאדם מאה אמין וכדין אתעביד פרודא [נג] וקאים אדם בדינא ואתלטיא ארעא [י] רבי יהודה אמר כדין תלת עאלו בדינא ואתדנו. ועלמא תתאה אתלטיא ולא קיימא בקיומיה בגין זוהמא דנחש. עד דקיימו ישראל אצל טורא דסיני :

ט) **ויקרא** ה' אלהים אל האדם ויאמר לו איכה. הכא רמיז ליה דעתיד לחרבא בי מקדשא ולמבכי עלה איכה הס"ד איכה ישבה בדד א"י כ"ה [נד] :

י) **ויאמר** ה' אלהים אל הנחש כי עשית זאת ארור אתה וגו' על גחונך תלך. אמר ר' שמעון מאי על גחוכך

מראה מקומות א) משלי ה' ב) קהלת ד' ג) תליס ל"ה ד) דף לו ה) דף לו. ו) דף נב. ז) דף לו. ח) דף כט. ט) ויקלא קטא.

זין הזהר

(נכ) גם על פי פשטיות מובן שכל מין פרי עץ הגדל בארץ יש לו כח אחר בשמים מסעל: (נג) פי' התפרדות בין עילמות העליונים או הספירות הקדושות שהיחוד של קב"ה ושכונתיה יהיה רק לפעמים ולפרקים לא בתמידיות: (נד) פי' א"י ב"ה הנעשה מן תיבת איכה לרמז שמדת מלכות שנקראת כה נחסרה. וטעם הדבר הוא הפסק היחוד הקדוש:

נחוק תלך דאתברו סמכין דיליה וקליפו רגלוי ולית ליה על מה דקאים וכד ישראל לא בטלין לסיכה ליה לאורייתא אינון יהבין ליה סמכין ושוקין לקיימא ולאתתקפא בהו.

ט) **ויקרא** האדם שם אשתו חוה כי היא היתה אם כל חי. חוה וחיה במלה חדא סלקין ועל דאסתלק יו"ד ועייל וא"ו דא איהו כדקא יאות דהא וא"ו איהו חיין ודאי ועל דא חוה וחיה יו"ד כגלא חיין מן וא"ו [לה]:

י) **ויעש** ה' אלהים לאדם ולאשתו כתנות עור א"ר יהודה אלבשים לון קב"ה בלבושין דמסכא אתהני מנייהו. הה"ד כתנות עור בקדמיתא הוו כתנות אור. דהוו מסתיסין בהו בעלמין דלעילא. בגין דמלאכי עלאין הוו אתיין לאתהנאה מההוא נהורא. הה"ד [ג] ותחסרהו מעט מאלהים וכבוד והדר תעטרהו. והשתא דחבו כתנות עור. דמסכא אתהני מנייהו ולא נפשא [ד] ר' יאחק אמר כד חב אדם אתעדי מניה סהדא לבושא יקירא דאתלבש ביה בקדמיתא כד אעיל ליה בגנתא דעדן. ואלבשיה ליה בלבושא אחרא לבושא קדמאה דאתלבש ביה אדם בגנתא דעדן אינון דהוו מאינון רתיכין דאקרון אחורייה ואינון לבושין דאקרון לבושי מופרא וכד הוה בגנתא דעדן כל אינון רתיכין וכל אינון מסריין קדישין כלהו סחרין ליה לאדם. ואתנסיר מכלא. ולא הוה יכול מלה ביסא לאתקרבא בהדיה. כיון דחב ואתעדו מניה אינון לבושין דחיל ממלין ביסין ורוחין ביסין ואסתלקו מניה אינון מסריין קדישין. ולא אסתארו ביה אלא אינון רתכי מופרי דאלבשאן דסחרין לון לפופרין סחרו דזוהמא ספרא אחרא. ובג"כ לא ליבעי ליה לב"נ לרבאה אינון מופרין דזוהמא. הה"ד כיה דאסגיאו סכי נמי אסני עליה קסמורא. וידאג בכל יומא. ובעי לספרא לון ולא ירמי לון. דלא יפביד קלא בההוא אתר. דיכיל ההוא ב"נ לאתזקא. וכלא כגוונא עלאה. דהא לכלהו אחורייה סחרא ספרא אחרא ולא אלמריך ליה באתר דעלמא. לבתר עבד ליה לאדם לבושין אחרנין מסרפי אילני דגנתא דעדן דארעא דהא בקדמיתא הוו אינון לבושין מאינון אחורייה דגנתא דלעילא. והשתא מגנתא דארעא. ואינון לבושין הוו סלקין ריחין ובוסמין דגנתא. דנפשא מתיסבא בהו ואחדי בהו:

ה) **וישלחהו** ה' אלהים מגן עדן. א"ר חייא כד ברא קב"ה עלמא. אסתכל ביה באדם למהוי שליט על כלא והוה דאתי לאתאין ואתתין אמת ליה בדמו יקירא ואמו ליה בריין כדין אתכנו לגביה וסגידו לקבליה. ואימתא ודחלא נפלת עלייהו מדאתיה הה"ד ומורא אתכם וחתכם יהי' על כל חית הארץ וגו'. עייליה לגניה דנעם לגפריה למהוי ליה חדו על חדו ולאתתעטעא ביה. עביד ליה ארוגמבולין מחפיין באבני יקר. ומלאכין עלאין חדאן קמיה. והוה ידע חכמתא עלאה יתיר ממלאכי עלאי. והוה מסתכל בכלא. וידע ואסתמודע לאחריה יתיר מכל שאר בני עלמא לבתר פקיד ליה על אילנא חד. ולא קאים בפקודא דמאריה. בתר דחב אסתימו מניה מבועי דחכמתא. מאי כתיב וישלחהו ה' אלהים מגן עדן לעבוד את האדמה [ו]:

ו) **ויגרש** את האדם וישכן מקדם לגן עדן את הכרובים וגו'. א"ר אלעזר וישכן איהו אסרי לון באתר דא

בראה מקומות ו) תרומה קנו. ב) דף לו. ג) תנים מ' ד) תרומה רמ: ס) כגלא עם. ו) דף נג:

זין הזהר

[לה] וא"ו מרמזת על מדת התפארת שנקרא עץ חיים והוא משפיע חיים ביו"ד היינו מדה העשירית שהיא מלכות. וחיי לך פיסן שוב כאן מספר צ"ה. שלעתיד עם יהי"ה יעלה יפ"ת. ותבן זת: [ו] בחיים פשוטים ונמוכים כמו איכר העובד את האדמה:

נהיגך תלך. שנשברו תמיכות שלו ונקצצו רגליו. ואין לו על מה לסמוך. וכאשר ישראל אין רוצים לתמוך את התורה. נותנים להנחש תמיכות ושוקים להתקיים ולהתגבר בהם:

ט) **ויקרא** האדם שם אשתו חוה כי היא היתה אם כל חי. חוה וחיה בענין אחד עולות. ועל שנסתלקה יו"ד ונכנסה במקומה וא"ו זה הוא כראוי. שהרי וא"ו תרמז על חיים בודאי. וע"כ חוה מן חיה. יו"ד לוקחת חיים מן וא"ו [לה]:

י) **ויעש** ה' אלהים לאדם ולאשתו כתנות עור. א"ר יהודה הלבישם הקב"ה במלבושים שהעור נהנה מהם. וש"כ כתנות עור. בתחלה היו כתנות אור. שהיו משתמשים בהם עם המלאכים שלמעלה. לפי שמלאכים העליונים היו באים ליהנות מאור ההוא וש"כ [ג] ותחסרהו מעט מאלהים וכבוד והדר תעטרהו. ועתה שחטאו כתנות עור. שהעור נהנה מהם ולא הנפש: [ד] ר' יצחק אמר כאשר חטא אדם הוסר ממנו מלבוש הכבוד ההוא שנתלבש בו בתחלה. כאשר הכניסו בגן עדן. ועתה הלבישו בלבוש אחר. מלבוש הראשון שנתלבש בו אדם בגן עדן הוא היה מאותן המרכבות שנקראות אחוריים. והם לבושים שנקראים לבוש צפרניים. וכאשר היה בגן עדן כל אותן המרכבות וכל אותן מחנות הקדושים כלם סבבו לאדם. ונשמר מהבל. ולא היה יכול דבר רע לקרב אליו. כיון שחטא והוסרו ממנו אותן הלבושים נתירא מדברים רעים ורוחות רעים. ונסתלקו ממנו אותן מחנות הקדושים. ולא נשארו בו אלא אותן הצפרניים בראשי האצבעות. שסובב להצפרניים סביב הזוהם צד הטומאה. ולפיכך אל יגדל אדם אותן הצפרניים של הזוהם. שהרי כמו שהם גדלים כך מתרבה הפסולת. וידאג בכל יום. וצריך להתכם ואל ישליכם. שלא יגרם בזיון למקום ההוא. ויוכל להנזק. [אלא ישרפם] והכל כדמיון שלמעלה. שהרי לכל אחוריים סובב צד הטומאה. ולא נצרך במקום ישוב העולם. ואח"כ עשה לאדם מלבושים אחרים מעלי העצים של גן עדן התחתון. שהרי בתחלה היו אותן המלבושים מאותן האר' יים של גן עדן העליון. ועתה של גן עדן התחתון. ואותן המלבושים היו סעלים ריח בושם של הגן עדן. שהנפש מתישבת בהם. והיה שומח בהם:

ה) **וישלחהו** ה' אלהים מגן עדן. א"ר חייא כאשר ברא הקב"ה את העולם. הסתכל באדם להיות שולט על הכל. והיה רומה לעליונים ותחתונים. הורידו לארץ בדמות של כבוד. כשראו אותו הבריות. התאספו אצלו והשתחוו לפניו. ואימה ופחד נפל עליהם מיראתו. וש"כ ומוראכם וחתכם יהיה על כל חית הארץ וגו'. הכניסו לגנו שנטע שישמרנו. להיות לו שמחה על שמחה ולהשתעשע בו. עשה לו בימה יפה מחופה באבנים יקרות. ומלאכים עליונים שמחו לפניו. והבין חכמה עליונה יותר ממלאכים עליונים. והסתכל בכל. והבין ודכיר את רבונו יותר מכל שאר בני העולם. אח"כ צוה לו על עץ אחד. ולא עמד במצות רבונו. אחר שחטא נסתמו ממנו מעיני החכמה. מה כתוב וישלחהו ה' אלהים מגן עדן לעבד את האדמה [ו]:

ו) **ויגרש** את האדם וישכן מקדם לגן עדן את הכרובים וגו'. א"ר אלעזר וישכן

הזה שהאדם גרם לסתום דרכים ושבילין. ולהשרית דינים על העולם. והמשיך קללת מיום ההיא והלאה. ואת להט החרב המתהפכת. כל אותן המתפשטים בתוקף הדינים על העולם. שמתהפכים להרבה גוונים כדי להפרע מן העולם. לפעמים לגברים לבעמים לנשים. לבעמים אש לוהט. ולפעמים לרוחות שאין מי שיכיר בהם. וכל זה לשמור את הדרך עץ החיים. שלא יוסיפו לחטא כבתחלה. להט החרב. אלו הלוהטים אש ובדיל על ראשי הרשעים והדומאים. ומתהפכים בגוונים לבמה מינים לפי דרכם של האנשים [נז] וע"כ נקראים להט. כמש"כ [ח] ולהט אותם היום הבא וגו'. החרב. זה חרב להי'. כמש"כ [ב] חרב לה' מלאה דם וגו'. א"ר יהודה להט החרב. כל אותן שרי הדין שלמטה שמתהכבים מצורה לצורה. כלם ממונים על העולם להרע ולקברג על רשעי העולם. העוברים על מצות רבנים. בוא וראה כיון שחטא אדם המשיך עלי כמה משחיתים רעים וכמה שרי משפט וכחר מכלם. ולא היה יכול להתגבר עליהם המשיך עליו כח הטומאה וטימא עצמו ולכל בני העולם. ועל כן נשמע כי במה שהולך האדם. ולפי הדרך ההוא שמתדבק בו. כך מושך עליו כח ממונה שהולך לנגדו — :

[נ] **והאדם** ידע את חוה אשתו וגו'. א"ר אבא בוא וראה בזמן שאדם הולך בדרך האמת. וממשיך עליו רוח קדושה העליונה ומתדבק בו. הבן שיוליד ויצא ממנו לעולם. הוא מושך עליו קדושה עליונה. ויהיה קדוש בקדושה רבונו. כמו שכתוב [ז] והתקדשתם והייתם קדושים. וכאשר הוא הולך בצד שמאל. וממשיך עליו רוח הטומאה ומתדבק בו. הבן שיצא ממנו לעולם הוא ממשיך עליו רוח טומאה. ויטמא בהטומאה של צד ההוא אדם התדבק ברוח טומאה ההוא. ואשתו נדבקה בו בראשונה. ולקחה וקבלה זרם ההוא ממנו [ח] הבן שהוליד. בן זה בנו של רוח הטומאה הוא. וע"כ שני בנים היו. אחד מן רוח הטומאה ההוא. ואחד שנולד כאשר אדם הי' חוזר בתשובה. ולכן זה מצד הטומאה. וזה מצד הטהרה. רבי אלעזר אמר בשעה שדטיל הנחש זרם ההוא בחוה. קבלה אותו. וכאשר שמש אדם עמה הולידה שני בנים. אחד מצד הטומאה ההוא. ואחד מצד האדם. והיה הבל בדמות צורה שלמעלה. וקין בדמות צורה שלמטה [נא] ולפיכך נפרשו דרכיהם זה מן זה. ודאי שקין היה הבן של ריח דטומאה. שהוא נחש הרע. והבל היה דבן של אדם. ולפי שקין בא מצד מלאך המות. הרג את אחיו. שהי' הוא בצד שלו. וכמנו כל מדורים רעים ומזיקים ושדים ורוחות באים לעולם. רבי יוסי אמר קין. הוא קן של מדורים רעים שבאו מצד הטומאה לעולם. [ה] רבי יהודה אמר שנים באו על חוה ונתעברה מהם והולידה שנים. בן הראשון היה הבן של זרם הנחש. זה יצא למינו וזה יצא למינו. והרוחות שלהם היו נפרשים זה לצד זה. וזה לצד זה. זה הי' דומה לצד שלו וזה הי' דומה לצד שלו. מצד קין כל מדורים של צד משחיתים רעים ורוחות ושדים וכשפים באים לעולם. ומצד הבל בא צד הרחמים יותר. ולא בשלימות. שהי' עדיין כתערובת יין טוב ביין רע. ולא נתתקן העולם עמו עד שבא

שת

דלא דמיהו גריס וסתים אורחין וכבילין והברי דינין על עלית ומסיך לוזעין מהסות יומא ולעילא ואת להט החרב דמתהפכת כל מינון דברין בקוזפי דינין על עלמא. דמתהפכין לגוונין סגיאין בגין לאתפרעא מעלמא לזמנין גיברין לזמנין כשין לזמנין אבא מלסעא ולזמנין רוחין דלית מאן דקאים בהו וכל דא לבאור את דרך עץ החיים. דלא יוסיפון לאבאבא בקדמיתא להט הרב אלין דמלהפאן חבא וקוסבירי על רחביהון דרשיעיא וחייביא ומתהפכין גוונין לבמה זיינין לפום אתרחייהו דבני נשא [נז] ועל דא להט כד"א [ח] ולהט אותם היום הבא וגו' החרב. זה להט כד"א [ב] חרב לה' מלאה דם וגו' א"ר יהודה להט החרב כל מינון קסטרין דלתתא דמתהפכין מדיוקנא לדיוקנא כלהון ממנן על עלמא לאבאבא ולאסטאה לון לחייבי עלמא דעברין על פקודי דמאריהון את חזי כיון דחב אדם תיסיך עליה כמה זיינין ביסין וכמה גרדיני ניוסין ודיזל מכלהו ולא יכיל לקיימא עלייהו. אתסיך עליה חילא מסחב וסאיב ליה ולכל בני עלמא ועל דא במה דאזיל בר כש ובהסות אורחא דאתדבק ביה סכי מסיך עליה חילא מיגא דאזיל לקבליה —

[נ] **והאדם** ידע את חוה אשתו וגו' א"ר אבא את חזי בשעתא דבר נש אזיל באורח קשוט ומסיך עליה רוחא קדישא עלאה ואתדבק ביה ברא דיוליד ויפוק מניה לעלמא. הוא מסיך עליה קדושה עלאה ויהא קדיש בקדושה דמאריה. כמה דכתיב [ז] והתקדשתם והייתם קדושים וכד איהו אזיל בסטר שמאלא. ומסיך עליה רוח מסאבא ואתדבק ביה ברא דיפוק מניה לעלמא הוא אסיך עליה רוח מסאבא. ויסתאב במסאבו דהסוא סטרא.. אדם אתדבק בהסוא רוח מסאב ואתתיה אדבקא ביה בקדמיתא. וקבלת הסוא זרעא דמיה [נח] אוליד בר אלי ברא ברא דרוח מסאבא איהו ועל דא תרין בנין הוו. חד מהסוא רוח מסאב והד כד תב אדם בתיובתא ובגיני כך אלי מסטרא מסאבא והאי מסטרא דכיא רבי אלעזר אמר בשעתא דאתיל נחש הסוא זרעיה בה בחוה קבילת ליה וכד אתתיה עמה אדם אולידה תרין בנין. חד מהסוא סטרא מסאבא. והד מסטרא דאדם והיה דמי הבל בדיוקנא דלעילא. וקין בדיוקנא דלתתא [נט] ובגין כך אתפרשו אורחייהו דא מן דא. ודאי קין ברא דרוח מסאבא הוה איהו אויא ביה והבל ברא דאדם הוה ובגין דקין אתא מסטרא דמלאך המות. קטיל ליה לאחוי והוא בסטרא דיליה ומניה כל מדורין ביישין ויזיקין ושדין ורוחין אתיין לעלמא רבי יוסי אמר קין קינא דמדורין ביישין דאתו מסטרא דמסאבא לעלמא. [ה] ר' יהודה אמר תרין אתו עלה דחוה ואתעברת מנייהו ואולידת תרין. ברא קדמאה ברא דזוהרא הוה דא נפק לזנייה ודא נפיק לזנייה ורוחין דילהון אתפרשו דא לסטרא דא ודא לסטרא דא דא דמי לסטרוי ודא דמי לסטרוי מסטרא דקין כל מדורין דסטרא דזייניין ביישין ורוחין ושדין ומרשין אתיין. ומסטרא דהבל סטרא דרחמי יתיר ולא בשלימו אמר מב בחמר ביש. ולא אתתקן בהדיה עד דאתא את.

ואתייחסו

מראה מקומות [ח] מלאכי ג' [ב] ישעי' ל"ד [ג] דף נד. [ד] ויקרא כ' [ה] דף לו

זין הזהר

[נז] פי' להענישם כפי דרכם מדה כנגד מדה: [נח] פי' שנתעברה ממנו. [נט] י"ל פירוש צורה של מטה היינו עם זנב כמו קוף. וידוע שנמצא ביקרות אפריקא קופים גדולים כמו אנשים ונקראים „גאריל" וגם „אוראנג־אוטאנג". וקרוב לאמת שהם תולדות קין. והם ממוצע בין אדם לחיה גמורה. וההוקרים המחזיקים בשיטת „דארוואניזם" תומכים יתידותם שהאדם נתפתח מן הקוף „אוראנג־אוטאנג" כיון שהנופים דומים זה לזה. ועיקר מה שמחלק ביניהם הוא הזנב. והם מדברים כמומא בארובה מתנבאים ואין יודעים מה מתנבאים. כי מדברי הזוהר הקדוש מובן הפוך של כל הנבראים. ואם יש כאן התפתחות אין האדם נתפתח מן הקוף אלא להיפוך שזה הקוף תולדתו מן קין הנולד מן נחש ואשה. וגם ידוע הגמרא סנהדרין ק"ט שזו שאמרה נעלה ונעשה מלחמה נעשו קופין ורוחין ושדים ולילין:

ואתייחסו מניה כל אינון דרין דזכאי עלמא. וביה תכתיל עלמא ומקין אתיין כל אינון מליפין ורכפ ס וחייבי עלמא.

ח) ויהי מקץ ימים ויבא קין מפרי האדמה מנחה לה׳. א״ר שמעון מאי מקץ קין מפרי האדמה מנחה לה׳ ומאן אייתי. דא מלאך המות יקין מסהאה קץ ימים אייתי קרבנא. דייקא דקאמר מקץ ימים. ולא אתר מקץ ימין ב) אייתי דהה לקץ ימין ואתקריב לקץ ימים וכג״כ כתוב בדניאל ג) ואתה לך לקץ ותנוח ותעמד לגורלך ואמר דניאל לאן קץ. לקץ הימין או לקץ הימים אמר ליה לקץ הימין. וע״ד דוד דחיל ואמר ד) הודיעני ה׳ קצי ומדת ימי מה הוא לקץ הימים או לקץ הימין. וכאן מה כתוב ויהי מקץ ימים. ולא מקץ ימין. ולפיכך לא נתקבל קרבנו. שהרי מצד המומאה היה. בוא וראה מה כתוב והבל הביא גם הוא. מה גם הוא. לרבות זה בזה [ה] קרבנו היה הבל להקב״ה. ועיקר הקרבן להקב״ה. אלא שנתן חלק גם לצד המומאה. כמש״כ ומחלביהן [ו] קין עשה עיקר הקרבן למקץ ימים. סוד של צד המומאה. ונתן חלק גם להקב״ה. וע״כ לא נתקבל. ה) ר׳ אלעזר אמר והבל הביא גם הוא מבכורות. לרבות צד העליון שבא מצד הקדושה. ולפיכך וישע ה׳ אל הבל ואל מנחתו ואל קין ואל מנחתו לא שעה. לא קבלי הקב״ה. ועל כן ויחר לקין מאד ויפלו פניו. שהרי לא נתקבלו פנים שלו. אותן הפנים של צד שלו. לא קבלו הקב״ה להבל. ולפיכך כתוב ויהי בהיותם בשדה. בשדה זו אשה. כמש״כ כי בשדה מצאה. קין נתקנא על נקבה יתירה שנולדה עם הבל שת. ונתיחסו ממנו כל אותן הדורות של צדיקי העולם. ובו נשתל העולם. ומקין באים כל אותן החצופים והרשעים והחייבים שבעולם:

ט) ויהי מקץ ימים ויבא קין מפרי האדמה מנחה לה׳. א״ר שמעון מה מקץ ימים. זה הוא קץ כל בשר ומי הוא. זה מלאך המות. וקין מן קץ ימים ההוא הביא קרבן. כן משמע שאמר מקץ ימים. ולא אמר מקץ ימין. ג) קין דהה לקץ ימין ונתקריב לקץ ימים. ולפיכך כתוב בדניאל ג) ואתה לך לקץ ותנוח ותעמד לגורלך. ואמר דניאל לאיזה קץ. לקץ הימין או לקץ הימים. אמר לו לקץ הימין. ועל כן הי׳ דוד מפחד ואמר ד) הודיעני ה׳ קצי ומדת ימי מה הוא קץ הימים או לקץ הימין. וכאן מה כתוב ויהי מקץ ימים. ולא מקץ ימין. ולפיכך לא נתקבל קרבנו. שהרי מצד המומאה היה. בוא וראה מה כתוב והבל הביא גם הוא. מה גם הוא. לרבות זה בזה [ה] קרבנו היה הבל להקב״ה. ועיקר הקרבן להקב״ה. אלא שנתן חלק גם לצד המומאה. כמש״כ ומחלביהן [ו] קין עשה עיקר הקרבן למקץ ימים. סוד של צד המומאה. ונתן חלק גם להקב״ה. וע״כ לא נתקבל. ה) ר׳ אלעזר אמר והבל הביא גם הוא מבכורות. לרבות צד העליון שבא מצד הקדושה. ולפיכך וישע ה׳ אל הבל ואל מנחתו ואל קין ואל מנחתו לא שעה. לא קבלי הקב״ה. ועל כן ויחר לקין מאד ויפלו פניו. שהרי לא נתקבלו פנים שלו. אותן הפנים של צד שלו. לא קבלו הקב״ה להבל. ולפיכך כתוב ויהי בהיותם בשדה. בשדה זו אשה. כמש״כ כי בשדה מצאה. קין נתקנא על נקבה יתירה שנולדה עם הבל. כבתוב ותוסף לדת [קג]:

י) הלא אם תטיב שאת וגו׳. א״ר יהודה כך אמר לו. הלא אם תטיב מעשיך שאת. מה שאת. כבתוב ז) יתר שאת [קג] שהרי הבכור יש לו שבח יותר בכל ענין המיד. והדבר תלה במעשיו. ועל כן אם תיטיב שאת. ואם לא תיטיב לפתח חטאת רובץ. מה לפתח. זה הפתח שלמעלה. שממנו יוצאים הדינים בעבור מעשים רעים שבעולם. ולפתח ההוא חטאת רובץ. זה מלאך המות. והוא עתיד להפרע ממך. ואליך תשוקתו. עד שתכרת. ואתה תמשל בו. א״ר יהודה ואתה תמשל בו בתשובה. ח) רבי אבא אמר שאת. תתעלה למעלה ולא תרד למטה. ר׳ יוסי אמר כך שמעתי. שאת. יסיר ממך ויסלח לך התדבקות זו של רוח המומאה. ואם לא לכתח חטאת רובץ. מה לפתח. זה מקום דין העליון שהוא פתח של הבל. כמש״כ ט) פתחו לי שערי צדק. חטאת רובץ. צד ההוא שנדבקת בו ונתמשך עליך. יהיה נוטר לך להפרע ממך. כתרגומו [קד]:

י) ויהי בהיותם בשדה וגו׳. א״ר יהודה מה בשדה זו אשה. ועל כן עמד והרג אותו. שהרי מצד זה ירש להרג. מצד של סמא״ל שגרם מיתה לכל העולם. ונתקנא קין להבל עבור נקבתו. רבי חייא אמר הרי אנו רואים שכתוב ויחר לקין מאד ויפלו פניו. על שלא נתקבל קרבנו. אמר לו כך הוא האמת והבל היה לנגדו. י) ר׳ יצחק אמר בוא וראה בשעה שהרג קין להבל. לא היה יודע איך יוציא נשמתו ממנו. והיה נושכו בשיניו כנחש. באותה שעה קלל אותו

אותו

ליה

ליה

תראה מקומות א) דף נד. ב) נא לד. ג) דניאל י״ב ד) תלים ל״ט ה) דף נד. ו) דף לו ז) בראשית מ״ט ח) דף נד ט) תלים קי״ח י) דף לו. יא) דף נד.

זין הזהר

[ק] פי׳ שהרי בקרבנו תערובת חלק קפון לצד המומאה כענין מים אחרונים: [קא] בירדע שחלב הוא דבר איסור והוא מצד המומאה: [קב] ותוסף ללדת את אחיו את הבל. את את לרבות ב׳ תאיסות שנולדו קמו: [קג] פי׳ שהבכורה תהי׳ שייך אליו: [קד] שמתרגם ואם לא תטיב עובדך ליום דינא תשאר נטיר דעתיר לאתפרעא מנך אם לא תתוב:

אותו הקב"ה. והיה הולך לכל צדדי העולם. ולא היה מקום שיקבל אותו. עד שהכה על ראשו וחזר בתשובה לפני רבונו. אז קבלה דארץ אותו במדור שלמטה. ר' יוסי אמר הארץ קבלה אותו ללכת בה [קה] שכתוב וישם ה' לקין אות. ר' יצחק אמר אינו כן. אלא למטה קבלה אותו דארץ במדור אחד אשר תחתיה. שכתוב הן גרשת אותי היום מעל פני האדמה. מעל פני האדמה גרש. אבל למטה לא גרש. ובאיזה מקום קבלה אותו הארץ. בארקא. וכל אותן הדרים שם עלידם כתוב [ט] יאבדו מארעא ומתחות שמיא אלה. ושם עשה מדורו. וזהו שכתוב וישב בארץ נוד קדמת עדן [קו]:

ג) **ויאמר** קין הן גרשת אותי היום מעל פני האדמה וגו'.
א"ר אלעזר בשעה שרבא קין היה מפחד.
לפי שראה לפניו ביני מחנות מזוינים הבאים לדרגו.
וכאשר חזר בתשובה מה אמר. הן גרשת אותי היום מעל פני האדמה ומפניך אסתר. מה מפניך אסתר. אלא אהיה נהרס מבנין שלי [קז] רבי אבא אמר כמש"כ [ג] ולא הסתיר פניו ממנו [ד] ויסתר משה פניו ועל זה אמר ומפניך אסתר. מאותן פנים שלך אהיה נסתר שלא ישגיחו עלי [קח] ובשביל זה והיה כל מוצאי יהרגני:

ה) **וישם** ה' לקין אות וגו'. מהו אות. אות אחת מעשרים ושתים אותיות של התורה נתן עליו להגן עליו:

תוספתא

ו) **ויצא** קין מלפני ה' וגו'. כיון שאמר קין גדול עוני מנשא. מחל לו הקב"ה מחצה מעונשו. משום שגזר עליו בתחלה ואמר לו נע ונד תהיה בארץ. ועתה נשאר בהעונש של נד בלבדו. זש"כ ויצא קין מלפני ה' וישב בארץ נוד. כלומר שכאשר יצא מלפני ה'. היה בשביל להיות נד בארץ ולא נע. ועוד אמרו שכאשר יצא קין מלפני ה'. אמר לו אדם. בני מה נעשה על דינך. אמר לו קין. אבי כבר נתבשרתי שמחל לי הקב"ה להשאר בנוד בלבדו. אמר לו אדם איך נעשה כך. אמר לו קין בשביל שחזרתי בתשובה והודיתי לפניו. אמר אדם. וכי כך הוא רב וחזק כח התשובה. ואנכי לא ידעתי. התחיל לשבח לרבונו ולהודות לו. פתח ואמר מזמור שיר ליום השבת טוב להודות לה'. כלומר טוב לשבח ולשוב ולהתודות לפני הקב"ה. ע"כ:

ז) **ואחות** תובל קין נעמה. א"ר הייא מה ענין כאן שאמר הכתוב כי שמה נעמה. אלא משום שהיו אנשים זנים אחריה. ואפילו רוחות ושדים. רבי יצדק אמר אותן בני דאלהים עז"א ועזא"ל זנו אחריה. רבי שמעון אמר אמן של שדים היתה. שמצד קין יצאה. והיא נתמנית עם ליליי"ת באסכרה של תינוקות. א"ל ר' אבא והרי אמר מר שהיא נתמנית לשדק עם אנשים. א"ל כך הוא בודאי. שהרי היא באה ומשחקת עם אנשים. ולפעמים היא מולדת רוחות בעולם מדם. ועד עתה היא קיימת לשחק עם אנשים. ובכל מקום שאלה הרוחות מוצאים אנשים הישנים יחידי בבית. ישרון

ליה קב"ה. והוה אזיל לכל סמרי עלמא ולא הוה אתר דמקבל ליה עד דאתפח על רישיה ותב קמי מאריה קבילת ליה ארעא בחדוה לתתא ר' יוסי אמר ארעא קבילת ליה למיהך בה [קז] דכתיב וישם ה' לקין אות ר' יצחק אתר לאו הכי אלא לתתא קבילת ליה ארעא במדורא חדא דתחותה דכתיב הן גרשת אותי היום מעל פני האדמה. מעל פני האדמה גרש אבל לתתא לא גרש ובאן אתר קבילת ליה ארעא. בארקא וכל אינון דדיירי תחן עליהון כתיב [ט] יאבדו מארעא ותתת שמיא אלה. ותמן שוי מדוריה והיינו דכתיב וישב בארץ נוד קדמת עדן [קח]:

ג) **ויאמר** קין הן גרשת אותי היום מעל פני האדמה וגו'.
א"ר אלעזר בשעתא דחב קין הוה מסתפי.
בגין דחזא קמיה זיני מחנין מזיינין ואתיין לקבלא ליה.
וכד אהדר בתשובה מאי קאמר הן גרשת אותי היום מעל פני האדמה ומפניך אסתר מאי מפניך אסתר אלא אהא סתיר מבנינא דילי [קז] רבי אבא אמר כד"א [ג] ולא הסתיר פניו ממנו [ד] ויסתר משה פניו ועל דא ומפניך אסתר. מאינון פנים דילך אהא נסתר דלא יסגחון בי [קח] וע"ד והיה כל מוצאי יהרגני

ה) **וישם** ה' לקין אות וגו' מאי אות. אחד מעשרים ותרין אתוון דאוריתא יסיב עליה לאגנא עליה:

תוספתא

ו) **ויצא** קין מלפני ה' וגו'. כיון דאמר קין גדול עוני מנשא מחל ליה קב"ה פלגו מעונשיה בגין
דגזר עליה בקדימתא ואמר ליה נע ונד תהיה בארץ והשתא אשתאר בנד בלחודוי הה"ד ויצא קין מלפני ה' וישב בארץ נוד כלומר דכד נפיק מן קדם ה'. הוה בגין למהוי נד בארעא ולא נע. ועוד אמרו כד נפיק קין מן קדם ה'. אמר לו אדם בני מה אתעביד על דיך אמר לו קין. אבא כבר אתבשרתי דמחל לי קב"ה בנוד בלחודוי. אמר לו היך הוא אמר לו בגין דתבית ואודית קדמוי. אמר אדם וכי כדין הוא רב ותקיף חילא דתשובה. ואנא לא ידעית. שרא לשבחא למאריה ולאודאה ליה כתב ואמר מזמור שיר ליום השבת טוב להודות לה' כלומר טוב לשבחא ולאתבא ולאודאה קמי קב"ה. ע"כ.

ז) **ואחות** תובל קין נעמה א"ר חייא מאי אריא הכא דקאמר קרא דשמה נעמה. אלא בגין דסגיין
בני נשא אבתרה ואפילו רוחין ושדין. ר' יצחק אתר אינון בני האלהים עז"א ועזא"ל מנו אבתרה. רבי שמעון אמר אתון של שדים היתה. דמסטרא דקין נפקת. והיא אתחזא עם ליליי"ת באסכרה דרביי א"ל ר' אבא והא אמר מר דהיא אתיא לחייכא בבני נשא א"ל הכי הוא ודאי דהא אתיא אתיא וחייכא בהו בבני נשא. ולזמנין דהולדת רוחין בעלמא מנייהו ועד כאן אתיא קיימא לחייכא בהו בבני נשא וכל אתר דאינון רוחין אסכחן בני נשא ריימין יחידאין בביתא.
שרן

מראה מקומות [ט] ירמי' י' [ג] דף ע [ג] תלים כ"ג [ד] שמות ג' [ה] דף ע [ו] דף נד [ז] דף נה.

זין הזהר

[קה] פי' רק ללכת בה ממקום למקום אבל לא להתישב בה. שאם לא כן לא היה נצרך לאות בבדורא דלתתא: [קו] פי' שיתישב בארץ שכל יושביה יהיו נדים ונאברים: [קז] דורש פניך לשון, אף ואסתר לשון הריסת בנין שע"י האף יהרס בנין ע"ז ע"ז ישאר ממנו זרע אנשים זרע של קימא: [קח] דורש פניך לשון השגחה. ואסתר לשון הסתרה.

מרן עלייהו ואחידן לון ומתדבקן בהו ונפלי מגייהו תיאובתא ואולידן מגייהו ותו פגעין ביה במדעין ולא ידע וכל דא בגויהו דסברא אמר ליה רבי אבא והא איכון מתין כבני נשא. ומאי טעמא נעמה דא איסי קיימת עד השתא אמר ליה הכי הוא. אבל לילי"ת ונעי"ה ואגר"ת בת מחל"ת היוצאות מן צד הטומאה שלהן. כלן מתקיימות. עד שיעביר הקב"ה לרוח הטומאה מן העולם. שכתוב [ו] ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ. א"ר שמעון וי להם לאנשים. שאינם יודעים ואין משגיחים ואין מבינים. וכלם אטומים. שאין יודעים כמה העולם מלא מבריות משונות שאין נראות. וגם מדברים נעלמים [קח] שאלמלא ניתן רשות לעין לראות. היו מתפלאים האנשים איך יכולים להתקיים בעולם. בוא וראה נעמה זו אמן של שדים היתה. ומצדה באים כל אותן השדים שמתחממים מן אנשים. ונוטלים רוח התאוה מהם ומשתקים בהם ועושים אותם בעלי קרי. ולפי שבעל קרי בא מצד רוח הטומאה. צריך למבול עצמו להטהר ממנו:

ג) **זה** ספר תולדות אדם. א"ר שמעון בוא וראה וכי ספר היי' לו. אלא ביארו שהקב"ה הראה לו לאדם הראשון דור דור ודורשיו וכו'. איך הראה לו. אפשר תאמר שראה ברוח הקודש שהם עתידים לבא לעולם. כזה שרואה בחכמתא מה שעתיד לבוא לעולם. לא כן. אלא שראה בעין לבלם. ואותן הצורות שעתידים לעמוד בהן בעולם. כלן ראה בעין. מה המעם. לפי שמיום שנברא העולם. כל הנפשות העתידות לעמוד באנשים. כלן קימות לפני הקב"ה בא תה הצורה ממש שעתידות לעמוד בה בעולם הזה. כדמיון זה הם כל הצדיקים לאחר שיוצאים מזה העולם. כל נפשותם עולות. והקב"ה מזמין לדם צורה אחרת להתלבש בה. כדמיון שהיו בזה העולם. בשביל זה כלן עומדות לפניו. וראה אותן אדם הראשון בעין. [ג] ר' יצחק אמר זה כפר תולדות אדם. ביארו החברים לענין הצורות. שהראה הקב"ה לאדם הצורות של כל הדורות שיבואו לעולם. וכל חכמי העולם: מלכי העולם שעתידים להקים על ישראל. כשהגיע לראות לדוד מלך ישראל שנולד ומת. אמר מן שנים שלי אתן לו ע' שנים. ונגרעו מאדם ע' שנים והעלה אותן הקב"ה לדוד. וע"כ שבח דוד ואמר [ד] כי שמחתני ה' בפעלך במעשי ידיך ארנן. מי גרם לי שמחה בזה העולם. פעליך. זה הוא אדם הראשון. שהוא פעלו של הקב"ה ולא פעלו של בשר ודם. מעשי ידיו של הקב"ה ולא של אנשים. וע"כ נגרעו אותן שבעים שנה מאדם. מאלף שנים שהיה לו להתקים בהן. וכאשר הגיע לראות דורו של רבי עקיבא וראה תורתו היה שמח. ראה מיתתו והיה עציב. פתח ואמר [ה] ולי מה יקרו רעיך אל. מה עצמו ראשיהם [קז] זה ספר. ספר ודאי [קח] והרי ביארו שכאשר היה אדם בגן עדן. הוריד לו הקב"ה ספר על ידי **רזיאל** מלאך הקדוש. המסוגה על ס רות עליונים קדושים. ובספר הזה חקוקות צורות עליונים והכמה הקדושה. וע"ב מיני חכמות היו מתפרשות ממנו לשש מאות וע' צורות של סודות עליונים [קיב]..

ישרו עליהם ויאחזום ויתדבקו בהם. ומקבלים מהם התאוה שלהם ומולידים מהם. אח"כ פוגעים בו במדע"ת ואינו יודע מהם. וכל זה יעשו בזמן הסרון הלבנה. א"ל ר' אבא. וה"ו הם מתים כאנשים. ומפני מה נעמה זו היא מתקיימת עד עתה. אמר לו כך הוא. אבל לילי"ת ונעמ"ה ואגר"ת בת מחל"ת היוצאות מן צד הטומאה שלהן. כלן מתקיימות. עד שיעביר הקב"ה לרוח הטומאה מן העולם. שכתוב [ו] ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ. א"ר שמעון וי לם לאנשים. שאינם יודעים ואין משגיחים ואין מבינים. וכלם אטומים. שאין יודעים כמה העולם מלא מבריות משונות שאין נראות. וגם מדברים נעלמים [קח] שאלמלא ניתן רשות לעין לראות. היו מתפלאים האנשים איך יכולים להתקיים בעולם. בוא וראה נעמה זו אמן של שדים היתה. ומצדה באים כל אותן השדים שמתחממים מן אנשים. ונוטלים רוח התאוה מהם ומשתקים בהם ועושים אותם בעלי קרי. ולפי שבעל קרי בא מצד רוח הטומאה. צריך למבול עצמו להטהר ממנו:

ג) **זה** ספר תולדות אדם. א"ר שמעון בוא וראה וכי ספר היי' לו. אלא ביארו שהקב"ה הראה לו לאדם הראשון דור דור ודורשיו וכו'. איך הראה לו. אפשר תאמר שראה ברוח קודשא דאיכון זמינין ליתי לעלמא כמאן דחמא בחכמתא מה דייתי לעלמא. לאו הכי. אלא חמא בעינא לגלגו. וההוא דיוקנא דזמינין למיקם ביה בעלמא כלהו חמא בעינא מאי טעמא. בגין דמיומא דאתברי עלמא כלהו נפשאן דזמינין למיקם בבני נשא. כלהו קיימין קמי קב"ה בההוא דיוקנא ממש דזמינין למיקם ביה בהאי עלמא. כגוונא דא כל איכון לדיקיא בתר דנפקין מהאי עלמא. כלהו נפשאן סלקן. וקב"ה אזמין לון דיוקנא אחרא לאתלבשא בהו כגוונא דהוו בהאי עלמא. בגין כך כלהו קיימין קמיה וחמא לון אדם הראשון בעינא [ג] ר' יצחק אמר זה ספר תולדות אדם הא אוקמוה חבריא לדיוקני. דאחמי קב"ה לאדם דיוקני דכל איכון דיין דייתון לעלמא. וכל חכימא עלמא ומלכי עלמא דזמינין לקיימא עלייהו דישראל. כד מטא למחמי דוד מלכא דישראל דאתיליד ומית. אמר מאנין דלי אוזיף ליה ע' שנין ונגרעו מאדם ע' שנין ואסליק לון קב"ה לדוד. וע"ד שבח דוד ואמר [ד] כי שמחתני ה' בפעלך במעשי ידיך ארנן. מאן גרם לי חדוה בהאי עלמא. פעליך. דא הוא אדם קדמאה דאיהו פעלו דקב"ה ולא פעלו דבשר ודם מעשי ידיו דקב"ה ולא מבני נשא. וע"ד נגרעו איכון שבעין שנין מאדם מאלף שנין דהוה ליה לאתקיימא בהו. וכד מטא למחמי דריה דר' עקיבא וחמי אורייתא דדיה חדי. חמי מיתתיה ועציב. פתח ואמר [ה] ולי מה יקרו רעיך אל מה עלמו דראשיהם [קז] זה ספר ספר ודאי [קח] והא אוקימנא דכד הוה אדם בגנתא דעדן. נחית ליה קב"ה ספרא על ידא **דרזיאל** מלאכא קדישא. ממנא על רזי עלאין קדישין. ובה גליפין גלופי עלאין וחכמתא קדישא. ושבעין ותרין זינא דחכמתא הוו מתפרשן מנה לשית מאה ושבעין גליפין דרזי עלאי [קיב]..

והוה

מראה מקומות [ו] וכרי' יג ט) דף ל' ג) דף נה. ד) תלים ל"ב ה) תלים קל"ט

זין הזהר

[קח] מזה נראה ברור שרבי שמעון עם החבריא ידעו היטב כל החכמות שהתוקרים מן דורות האחרונים נודע להם ע"י כלי הראות שנתחדשו להם המגדילים כל דבר אלף אלפי פעמים. ובכח אותן הכלים יראו שנמצא באויר העולם כמה וכמה מיני תולעים קטנים מאד מאד שאין ביכולת עין אדם לראותם ובהם סם חזק וחריף נורא מאד המחוללים כל מיני מחלות "רח"ל. ויקראו לחכמה זו "באקטעריאלאגיא". והם יקגנו ביותר בכל מקום אי נקי. וכל אדם נמצא תמיד בסכנה סהם. ועל זה ירמז רבי שמעון שהעולם מלא מבריות משונות. 'ומה שאמר ממלין פתיומין. ירמז על שאר כחות נפתרים כגון המזיקים שהם רוחנים: [קי] פי' מה עצמו ראשיהם לעמוד בגמיון היותר גדול לסמור נפשם על קדושת השם: [קיא] ר' יצחק הביא מקודם דעת החברים שזה ספר מרמז על הצורות של כל הדורות. ועתה אופר דעתו שזה ספר היינו ספר מסש: [קיב] ירמז על השם הקדוש בן ע"ב אותיות שיוצאין ממנו תר"ע מיני פעולות

ודיה עמי צפון יגניז סבר ההוא עד שיצא אדם מגן עדן. שהרי בת־לה היה מחשב בו. והשתמש כל יום בגנזי איצרות של רבונו [קיג] ונתגל לו סודות עליונים. מה שלא ידעי מלאכים עליונים. כיון שחטא ועבר על מצות רבונו. פרח סבר ההוא ממנו. והיה אדם מכה בידיו על ראשי וביכה. ונכנס במי גיחון עד ערפו. והמים עשו בגופו בקיעות בקיעות ונשתנה זיו שלו. בשעה ההיא רמז הקב"ה לרפאל והדיר לו ספר ההוא. ובו היה עוסק אדם. והניח הספר לשת בנו. יכן לכל אותן התולדות [קיד] עד שהגיע לאברהם. ובו היה יודע לדסתכל בכבוד רבונו. וכן לחנוך ניתן לו ספר יהסתכל ממנו בכבוד העליון. ט) ר' אבא אמר ספר ודאי הורידו לו לאדם הראשון. ובו היה יודע חכמה העליונה. ספר זה הגיע לאנשי אלהים דכמי הדור. וכי שזכה להשגיח כי ידע בו הכמה העליונה. ודיו משגיחים בו יהבינו בו. וספר זה הוריד לו שר הרזים. ושלשה שליחים ממונים היו לפניו [קטו] ובשעה שיצא אדם מגן עדן אחז ספר ההוא. כאשר יצא פרח ממנו. התכלל ובכה לפני רבוני והחזירו לו כמקדם כדי שלא תשכח דהכמה מאנשים. ויתיגעו להכיר את רבונם וכך למדנו שסבר היה לו לחנוך. וספר הזה

מסקום ספר תולדות אדם היה

ט) **זכר** ונקבה בראם ויברך אותם וגו'. א"ר שמעון סידות עליונים נתגלו באלה שני הכתובים. זכר ונקבה בראם להבין מזה כבוד העליון סוד האמונה. שמכח הסוד הזה נברא האדם [קטז] בוא וראה שבזה הסוד שנבראו שמים וארץ נברא האדם. בהם כתוב אלה תולדות השמים והארץ. באדם כתוב זה ספר תולדות אדם. בהם כתוב בהבראם. באדם כתוב ביום הבראם זכר ונקבה בראם. מכאן שכל צורה שלא נמצא בה זכר ונקבה אין היא צירה עליונה כראוי. בוא וראה בכל מקום שלא נמצאו זכר ונקבה ביחד. אין הקב"ה משים מדורו במקום ההוא. וברכות אינן נמצאות אלא במקום שנמצאים זכר ונקבה. שכתוב ויברך אותם ויקרא את שמם אדם ביום הבראם. ולא כתוב ויברך אותם ויקרא את שמו אדם. שאפילו אדם לא נקרא אלא זכר ונקבה ביחד:

י) **ויחי** אדם שלשים ומאת שנה וילד בדמותו כצלמו ויקרא את שמו שת. א"ר יצחק מעת דהיא שהרג קין להבל התפרש אדם מאשתו. ושתי רוחות נקבות היו באות ומתחברות עמו. והוליד רוחות ושדים המשוטטים בעולם. ואל תקשה לך דבר זה. שהרי אדם כאשר הוא בחלומו. באות רוחות נקבות ומשחקות עמו. ומתחממות ממנו ומולידות אחר כך. ואלה נקראים נגעי בני אדם. ואינם מתהפכים אלא לצורות אנשים. ואין להם שערות בראשם. ועל זה כתוב בשלמה 7) והוכחתיו בשבט אנשים ובנגעי בני אדם. וכדמיון זה אפילו רוחות זכרים באים לנשי העולם. ומתעברות מהם ומולידות רוחות. וכלם נגעי בני אדם נקראים. אחר ק"ל שנה נתלבש אדם בקנאה. והתחבר באשתו והוליד בן. וקרא שמו שת. סוד סוף האותיות בהתקשרות הקיקיתן [קיז] ר' יהודה אמר זה סוד שהרוח שנאבד נתלבש בגוף אחר בעולם

והוה עתיד עתיד וגניז הסוא ספרא עד דנפק אדם מגנתא דעדן דהא בקדישתא הוה יתעיין ביה ומסתתים כל יומא בגיזתא דתריה [קיח] ואתגליין ליה רזין עלאין מה דלא ידעו בתרי עלאין כיון דהטא ועבר על פקודא דמריה פרח הסוא ספרא מניה והוה אדם מכה בידוי על ראשי וביכה ובכ ועהל בתרי גיחון עד קדליה ומית עבדין נופיה תלדין תלדין ואתתי זיוה בשעתא ההיא רמז קב"ה לרפאל ויהב ליה הסוא ספרא ובגיה הוה מתתדל אדם ומתם ליה לשת בריה יכן לכל אינון תולדין [קיט] עד דאתא לאברהם ובגיה הוה ידע לאסתכלא ביקרא דמריה יכן לחנוך אתיהב ליה ספרא ואסתכל מגיה ביקרא עלאה ט) ר' אבא אמר ספר ודאי אנתי ליה לאדם הראשון ובגיה הוה ידע מכמתא עלאה וספרא דא מטא לבני אלהין חכמי דרא ומאן דזכי לאסתכלא ביה ידע ביה הכמה עלאה ומסתכלין ביה ומדעין ביה וספרא דא נחית ליה תתאי דרזין ותלת שליחין ממנין קיים [קטו] ובשעתא דנפיק אדם מגנתא דעדן אחיד בהסוא ספרא כד נפיק אתם מניה לגי ובכה קמי מריה ואתיבו ליה כמלקדמין בגין דלא תתנסי חכמתא מבני נשא. ושתדלון למנדע למאריהון וכן תנינן דספר הוה ליה להנוך ודא ספר

מתתר דספרא דתולדות אדם הוה

ט) **זכר** ונקבה בראם ויברך אותם וגו' א"ר שמעון רזין עלאין אתגליין בהני תרי קראי זכר ונקבה בראם לאתנדע יקרא עלאה רזא דמהימנותא דאינון רזא דלא אתבדי אדם [קטז] תא חזי ברזא דאתבריאו שמים וארע נברא האדם. בהם כתוב אלה תולדות השמים והארץ. באדם כתוב זה ספר תולדות אדם. בהם כתוב בהבראם. באדם כתוב ביום הבראם זכר ונקבה בראם. מכאן שכל דיוקנא דלא אתתכא ביה דכר ונוקבא לאו מיהו דיוקנא עלאה כדקא חזי תא חזי בכל אתר דלא אתתכאו דכר ונוקבא כחדא. קב"ה לא שוי מדוריה בהסוא אתר וברכאן לא אתתכאו אלא באתר דאתתכא דכר ונוקבא דכתיב ויברך אותם ויקרא את שמם אדם ביום הבראם ולא כתיב ויברך אותו ויקרא את שמו אדם דאפי' אדם לא אקרי אלא דכר ונוקבא כחדא:

י) **ויחי** אדם שלשים ומאת שנה וילד בדמותו כצלמו ויקרא את שמו שת א"ר יצחק מהדיא שבעתא דקטל קין להבל אתפרש אדם מאתתיה ותרין רוחין נוקבין אזו אתיין ואזדווגין עמיה ואוליד רוחין ושדין דשאטן בעלמא. ולא תקשי לך אמאי דהא בר נש כד אינון בחלומא אתיין רוחין נוקבין ומייכן עמיה ואתחתמין מניה ואולידין לבתר ואלין אקרון נגעי בני אדם ולא מתפכן אלא לדיוקני בני נשא ולית לון שערין בראשא ועל דא כתיב בשלמה 7) והוכחתיו בשבט אנשים ובנגעי בני אדם ואפילו כהתי נוגעא רוחין דכורין אתיין לגבי עלמא ואתחברן מגייהו ואולידן רוחין וכלהון נגעי בני אדם אקרון בתר מאה ותלתין שנין אתלבש אדם בקינוגיא ואתחבר בהתתיה ואוליד בר וקרא שמיה שת דסיפא דאתוון בקיסרי גליפן [קיז] ר' יהודה אמר דא דרזא דרוחא דאתתביד אתלבש בגופא אחרא בעלמא

מראה מקומות ט) דף מ כ) דף נה ג) דף נד ד) משלי כ' ו'

זין הזהר

שונות: [קיג] היינו סוד הספירות העליונות והפרצופים שם המלאכים אין משיגים אותם ושיאלים איה מקום כבודו [קיד] היינו אלה ראשי עשרים הדורות שהיו צדיקים והיו יראוים להשתמש בספר ההוא: [קטו] שר הרזים שהוא המלאך רזיאל ספר לאדם ג' מלאכים מלמדים ללמוד עמו בספר ההוא [קטז] פי' מסוד הדרגות כדות האלהות שר בחינת זכר (בחי' נקבה שנקראים א רות וכ ספירות. והיינו הך שעליהם מרמז שמים וארץ מהפסוק אלה תולדות השמים והארץ. כי שמים מרמז על בחי' זכר ודאי ן מרמז עד בחי' נקבה [קיז] פי' ס"ף אותיות האל"ף בי"ת כמו שתן נקשרות בסדר חקיקתן נמצא בסופן שתי אותיות האלה ש"ת. והן מרמזות על התיסדות העולם כמו אבן שתיה משום

זין הזהר

בעלמא [קיח] הס"ד כי שת לי אלהים זרע אחר תחת הבל. ואע"ר יהודה כתיב ויולד בדמותו כצלמו. משמע שבנים האחרים לא היו בצורה שלו. וזה בדמותו כצלמו. בתיקון הגוף ובתיקון הנפש בדרך ישר. כמו שא"ר שמעון משמו של ר' ייבא הזקן. שבנים האחרים בהתדבקות זרם הנחש ואותו שרכב עליו. שהוא סמא"ל. היו [קיט] ולפיכך לא היו בצורתו של אדם. ואם תשאל הרי אמרת שהבל מצד"ן של אדם היה. כך הוא. אבל שנים לא היו בצורה שלמה [קכ] אמר לו ר' יוסי כך הוא. שהרי כתוב והאדם ידע את חוה אשתו ותהר ותלד את קין. ולא כתוב ויולד את קין. ואפילו בהבל לא כתיב ויולד. אלא ותוסף ללדת את אחיו את הבל. וזה הוא סוד הדבר. אבל בשת מה כתוב ויולד בדמותו כצלמו. רבי שמעון אמר מאה ושלשים שנה התפרש אדם מאשתו. וכל אותן מאה ושלשים שנה היה מוליד רוחות ושדים בעולם. מפני אותו הכח של הזוהם שהיה נמשך בקרבו [קכא] כיון שכלה סמנו זוהם הוא. חזר וקנא לאשתו והוליד בן. בזה כתוב ויולד בדמותו כצלמו. בוא וראה כל אדם שהולך לצד שמאל וממטא דרכיו. כל רוחות טמאות מושך על עצמו. ורוח הטומאה מתדבק בו ואינו סר ממנו. והתדבקות רוח הטומאה הוא נעשה באדם זה ולא באחר. משום שהתדבקות של הרוחות אין היא אלא באלה שמבקשים להתדבק בהם. אשרי אלה הצדיקים שה לכים בדרך הישר. הם זכאים באמת. ובניהם זכאי העולם. ועליהם כתוב [ט] כי ישרים ישכנו ארץ:

[ג] **ויהיו** כל ימי אנוש וגו'. א"ר אלעזר ביומי דאנוש הוו חכימין בני נשא בחכמה דמרשין וקוסמין למעבד לחיוי דשמיא ולא סיס בר כם מיומא דנפק אדם מגנתא דעדן ואפיק עיזיה מכיתא דסרפי חיולא דאתגדל בה. דהא אדם ואתתיה וחיוון דנפקו מניה. עד דאתא אנוש אנשיקו לה כד אתא אנוש חמא אלין חכמתאן עלאין. אתגדלו בהון ועבדין בהו עבידתין ומרשין וקוסמין. ואוליפו מהון עד דאתפשטת ההיא חכמה בדרא דמבול. וכלהו הוו עבדי עבידתייהו לאבאשא והוו מתתקפי לגבי כח בחיוון חכמתאן ואמרי דלא יכיל דינא לעלמא לאסרא עלייהו. דהא חיוון עבדי חכיתא לדחיא לכל חיוון מארי דדינא ומאנשי סריאלו כלהו לאתגדלא באלין חכמתאן. הס"ד אז סוחל לקרא בשם ה'. רבי יצחק אמר כל חיוון זכאין דהוו בהו לבתר בהאי דרא. כלהו הוו משתדלי לאתאה בהו כמו ירד מתושלח והנוך. ולא יכילו. עד דאתפשטו חייבין מרדי במאריהון ואמרו [ג] מה שדי כי נעבדנו. וכי האי פשיטא הוו קא אחזי אלא בגין דהוו ידעי כל חיוון חכמתאן. וכלהו ממנן דעלמא דאתפקדן עלייהו. והוו מרחקן בהו עד דאתיב קב"ה עלמא כדקא הוה דהא בקדמיתא הוה מיה במים ולבתר אתיב ליה לעלמא כקדמיתא. ולא אתחריב מכלא דהא ברחמין אסגה עלייהו דכתיב [ז] ה' למבול ישב ולא כתיב אלהים ביומוי דאנוש אפילו יומי דהיה דרא כלהו הוו מסגנן בחכמתאן עלאין והוו מסתכלן בהו. א"ר יוסא אי הכי פשטין הוו. דלא הוו ידעין דזמין קב"ה לאיתאה עלייהו מי טופנא ויתותין בהו א"ר ילחק מגדע ידעי. אבל אחידו מפשותא בלבייהו בעולם [קיח] זש"כ כי שת לי אלהים זרע אחר תחת הבל. ואמר ר' יהודה כתיב ויולד בדמותו כצלמו. משמע שבנים האחרים לא היו בצורה שלו. וזה בדמותו כצלמו. בתיקון הגוף ובתיקון הנפש בדרך ישר. כמו שא"ר שמעון משמו של ר' ייבא הזקן. שבנים האחרים בהתדבקות זרם הנחש ואותו שרכב עליו. שהוא סמא"ל. היו [קיט] ולפיכך לא היו בצורתו של אדם. ואם תשאל הרי אמרת שהבל מצד"ן של אדם היה. כך הוא. אבל שנים לא היו בצורה שלמה [קכ] אמר לו ר' יוסי כך הוא. שהרי כתוב והאדם ידע את חוה אשתו ותהר ותלד את קין. ולא כתוב ויולד את קין. ואפילו בהבל לא כתיב ויולד. אלא ותוסף ללדת את אחיו את הבל. וזה הוא סוד הדבר. אבל בשת מה כתוב ויולד בדמותו כצלמו. רבי שמעון אמר מאה ושלשים שנה התפרש אדם מאשתו. וכל אותן מאה ושלשים שנה היה מוליד רוחות ושדים בעולם. מפני אותו הכח של הזוהם שהיה נמשך בקרבו [קכא] כיון שכלה סמנו זוהם הוא. חזר וקנא לאשתו והוליד בן. בזה כתוב ויולד בדמותו כצלמו. בוא וראה כל אדם שהולך לצד שמאל וממטא דרכיו. כל רוחות טמאות מושך על עצמו. ורוח הטומאה מתדבק בו ואינו סר ממנו. והתדבקות רוח הטומאה הוא נעשה באדם זה ולא באחר. משום שהתדבקות של הרוחות אין היא אלא באלה שמבקשים להתדבק בהם. אשרי אלה הצדיקים שה לכים בדרך הישר. הם זכאים באמת. ובניהם זכאי העולם. ועליהם כתוב [ט] כי ישרים ישכנו ארץ:

[ג] **ויהיו** כל ימי אנוש וגו'. א"ר אלעזר ביומי דאנוש הוו חכימין בני נשא בחכמה דמרשין וקוסמין למעבד לחיוי דשמיא ולא סיס בר כם מיומא דנפק אדם מגנתא דעדן ואפיק עיזיה מכיתא דסרפי חיולא דאתגדל בה. דהא אדם ואתתיה וחיוון דנפקו מניה. עד דאתא אנוש אנשיקו לה כד אתא אנוש חמא אלין חכמתאן עלאין. אתגדלו בהון ועבדין בהו עבידתין ומרשין וקוסמין. ואוליפו מהון עד דאתפשטת ההיא חכמה בדרא דמבול. וכלהו הוו עבדי עבידתייהו לאבאשא והוו מתתקפי לגבי כח בחיוון חכמתאן ואמרי דלא יכיל דינא לעלמא לאסרא עלייהו. דהא חיוון עבדי חכיתא לדחיא לכל חיוון מארי דדינא ומאנשי סריאלו כלהו לאתגדלא באלין חכמתאן. הס"ד אז סוחל לקרא בשם ה'. רבי יצחק אמר כל חיוון זכאין דהוו בהו לבתר בהאי דרא. כלהו הוו משתדלי לאתאה בהו כמו ירד מתושלח והנוך. ולא יכילו. עד דאתפשטו חייבין מרדי במאריהון ואמרו [ג] מה שדי כי נעבדנו. וכי האי פשיטא הוו קא אחזי אלא בגין דהוו ידעי כל חיוון חכמתאן. וכלהו ממנן דעלמא דאתפקדן עלייהו. והוו מרחקן בהו עד דאתיב קב"ה עלמא כדקא הוה דהא בקדמיתא הוה מיה במים ולבתר אתיב ליה לעלמא כקדמיתא. ולא אתחריב מכלא דהא ברחמין אסגה עלייהו דכתיב [ז] ה' למבול ישב ולא כתיב אלהים ביומוי דאנוש אפילו יומי דהיה דרא כלהו הוו מסגנן בחכמתאן עלאין והוו מסתכלן בהו. א"ר יוסא אי הכי פשטין הוו. דלא הוו ידעין דזמין קב"ה לאיתאה עלייהו מי טופנא ויתותין בהו א"ר ילחק מגדע ידעי. אבל אחידו מפשותא בלבייהו

מראה מקומות [ט] משלי כ' כ' [ז] דף נ' [ג] איוב כ"ל [ז] תהלים כ"ט

זיו הזהר

שסמנו חושבת העולם. וכן מן שת נתיסר העולם: [קיח] רעת ר' יהודה שלפיכך נקרא שת על שם השיתה והשימה בקרבו רוחו של הבל על דרך גלגול: [קיט] בנוכר לעיל שהנחש שהוא סמא"ל בא על חוה והטיל בה זוהמא ומזה נולד קין, והזוהר מחולק בזה עם הנברא מנהדרין ל"ח כי לפי שסדרון שם השקות של יום ו' שכו נוצר האדם משמע שקין והבל קודם התחא נולדו: [קכ] שאעפ"י שהבל מכח אדם נברא מ"מ היה מעורב גם בו קצת זוהמא ולכן גם הוא לא נולד בצורה שלמה הראויה להיות באדם שלמה בעולם הגשמי: [קכא] היינו ע"י אכילת עץ הדעת שא"ר:

בלבם. שהם היו יודעים מלאך ההוא הממונה על אש ומלאך הממונה על מים. הוי יודעים לעציר אותם שלא יוכלו לעשות דין עלידם. והם לא ידעו שהקב"ה שולט על הארץ. יכסנו יבוא הדין על העולם. אלא הביני שהעולם נפקד בידי ממונים האלה. ובהם מתנהג כל עניני העולם. ולפיכך לא היו מסתכלים בהקב"ה. ולא היו משגיחים בבעוירתו. עד שנשחתה הארץ. והוה הקדש מכריז בכל יום ואומר. ה) יתבו חטאים מן הארץ ורשעים עוד אינם. והאריך הקב"ה לדם כל הזמן הדיא שהיו אלה הצדיקים. ירד מתושלח ידנך. מהקיימים בעולם. ביון שנסתלקו מן העולם אז הוריד הקב"ה את הדין עליהם ונאבדו. כמש"כ ויימחו מן הארץ.

ג) **ויתהלך** תוך את האלהים ואיננו וגו'. א"ר יוסי בוא וראה הנוך צדיק היה. והקב"ה ראה אותו שיחמא אח"כ. ולקח אותו טרם שיחמא. וש"כ ג) וללקוט שושנים. לפי שנותנים ריח טוב לוקח אותם הקב"ה טרם שיחטאו. ואתנו כי לקח אותו אלהים. ואינו להאריך ימים כשאר אנשים שהיו מאריכים ימים. מה הטעם. לפי שלקחו הקב"ה קודם שהגיע זמנו. ר"א אמר הנוך לקחו הקב"ה מן הארץ דעלהו לשבי מרומים. ומסר בידו כל אוצרות העליונים ומ"ה מכתהות מסתרי אותיות דקיקין. שבהן משתמשים מלאכי עליון. וכלם נמסרו בידו. ז) ר' אבא אמר למדנו שספר הי' לו לדנוך. וספר הזה מסבים הספר תולדות אדם היה. וזה הוא סוד של הכמה. שהדי מן הארץ נלקח [קכג] וש"כ ואינו כי לקח אותו אלהים. והוא שנקרא נער [קכד] ככתוב ח) הנוך לנער על כי דרכו. וכל אוצרות עליונים נמסרו בידו. ודוא מוסר וניהן בעשיית שליחות [קכד] ואלף מכההות נמסרו בידו. מאד ברבית נימל בכל יום וקושר עברות לרבינו [קכה]. מן זה העולם לקרי דקב"ה לשימושו. וש"כ כי לקח אותו אלהים. וסמנו נמסר הספר שנקרא סבר הנוך. כאשר העלה אותו הקב"ה הראה לו כל גנזי עליונים. הראה לו עץ הדיים בתוך אבצעות הגן ועליו וענפיו. הראה לו העץ שנצטוה עליו אדם. והראה לו מקומו של אדם בגן עדן. וראה שאלבלי שמר אדם מציה זו. דיה יכול להתקיים תמיד ולהיות תמיד שם. והכל אנ ריאים בסבר הגיך. זכאים הם אותן הכדים עליונים שהכמה דעליונה נהגלה לדם. לא תשכח מהם לעולם.

כמש"כ ט) סוד ד' ליראיו וברית להודיעם:

ט) **ויקרא** את שמו נח לאמר זה ינחמנו וגו'. א"ר יוסי מאין היה ידע. אלא בשעה שקלל הקב"ה את דעולם. שכתיב ארורה האדמה בעבורך. אמר אדם לפני הקב"ה. רבונו של עולם עד מתי ידיה העולם בקללה. א"ל עד שיי ליד לך בן מדול כדמיון שלך. והיו מצפים עד דשעה שנולד נח. וכיון שנולד ראה אותו מהול רשום באות הקדיש. וראה שהשכינה מתדבקת עמו. אז קרא שמו על מה שעשה אח"כ. בהדלד לא היו יודעים לזרע לקצר ולדרש. יהיו עושים עבודת האדמה בידיהם. כיון שבא נח ההכין לדם אומנות. כל הכלים הנצרכים לתקן האדמה שתעשה פירות. וש"כ זה ינחמנו מכעשנו ומעצבון ידינו מן האדמה. שדוא הוציא האדמה מכח שנתקללה. שהיו זורעים הכים יקרים קצים והדדרים. ולפיכך כתיב איש האדמה. רבי יהודה דמיון הוו ידעי הכא מלאכא דחמנא על אבא. והכות דחמנא על חיא והוו ידעין למעבד לון דלא יכלין לאעבד דינא עלייהו ומיומן לא הוו ידעי דקב"ה שליט על ארעא ומכיה ייתי דינא על עלמא אלא הוו ממלן דעלמא אתבקד בידא דהימון ממון והכא אתנהיג כל מלי עלמא. וכגוני כך לא הוו מסתכלן ביה בקב"ה ולא הוו מבגיחין בעבידתיה עד דארעא אתחבלת ורוח קודשא אכריז בכל יומא ואמר ה) יתבו חטאים מן הארץ ורשעים עוד איכם. ואורך קב"ה לון כל הכהא זמנא דהימון זכאין ירד מתושלח והנוך הוו קיימין בעלמא כיון דאסתלקו מעלמא כדין אנחנא קב"ה דינא עלייהו ואתחבידו. כד"א ויימחו מן הארץ

ז) **ויתהלך** תוך את האלהים ואינו וגו' א"ר יוסי תא חזי תוך זכאה הוה. וקב"ה חמא ליה דיסרא לבתר ולקיים ליה עד לא יסרא. הה"ד ז) וללקוט בושנים. בגין דיהבי ריחא עב לקיים לון קב"ה עד לא יסרון ואינון כי לקח אותו אלהים ואינון לארכא יומין כשאר בני נשא דהוו אורכי יומין מאי טעמא. בגין דלקח ליה קב"ה עד לא מטי זמניה ר"א אמר תוך נטיל ליה קב"ה מהרעא ואסקיה לשמי מרומים ואמסר בידיה כל גנזי עלאין ומ"ה מכתהן סתרי גליפין. דבהו משתמשו מלאכי עלאי. וכלהו אתמסרו בידיה. ז) ר' אבא אמר תנינן ספר הוה ליה לנוך ודא ספר מאתר דספרא דתולדות אדם הוה ודא הוא רזא דחכמתא דהא מארעא אתנטיל [קכג] הה"ד ואינו כי לקח ליהו אלהים והוא הנער [קכד] כדכתיב ח) הנוך לנער על פי דרכו וכל גנזי עלאי אתמסרן בידיה. ודא מסיר ויהיב עביד שליחותא [קכד] ואלף מפתחן מתמסרן בידיה. מהה ברבתן נטיל בכל יומא וקביר קשירין למאריה [קכה]. מעלמא נטיל ליה קב"ה לשמושיה הה"ד כי לקח אותו אלהים. ומן דא אתמסר ספרא דאקרי ספרא דחנוך. בשמותא דאחיד ליה קב"ה אהמי ליה כל גנזי עלאי אחיי לי אילנא דחיי בגו מליעות גנתא וטרפוי וענפוי אהמי ליה אילנא דאתפקד עליה אדם ואהמי ליה דוכתיה דאדם בגנתא דעדן. והמא דאלמלי נגר אדם פקודא דא יכיל לקיימא תדירא ולאיסוי תדירא תיון וכלא המיומן בספרא דחנוך זכאין מיומן הסידי עלאין דהכמתא עלאה אתגלי להו ולא אתכסי מנייהו לעלמין.

כד"א ו) סוד ה' ליראיו וברית להודיעם

ו) **ויקרא** את שמו נח לאמר זה ינחמנו וגו' א"ר יוסי מנא הוה ידע אלא בשעתא דאיים קב"ה עלמא. דכתיב ארורה האדמה בעבורך אמר אדם לפני קב"ה. רבונו של עולם עד מתי יהא עלמא בלעיותא א"ל עד דיתיליד לך בן מהול כנוונא דילך והוו מחכאן עד בעתא דאתיליד נח. וכיון דאתיליד חמא ליה גזיר רשים באת קדישא וחמא שכינתא מתדבקא בהדיה. כדין קרא שמיה על מה דעביד לבתר בקדמיתא לא הוו ידעי למזרע ולמחלד ולמיקרם. והוו עבדי פולחנא דארעא בידייהו. כיון דאתא נח אתקין אומנותא לון. וכל מאנין דצריכין לתקנא ארעא למעבד פירין הה"ד זה ינחמנו ממעשנו ומעצבון ידינו מן האדמה דאיהו אפיק ארעא ממה דאתלטיא. דהוו זרעין חטין וקצרין נוכין ודרדרין. ובג"כ כתיב איש האדמה. רבי יהודה

מראה מקומות ה) תלים ק"ד כ) דף נו ג) שיר ו' ד) דף לז ה) מבלי כ"ב ו) תלים כ"ה ז) דף נח.

זין הזהר

[קכג] פי' שנלקח לרקיע השמים ובודאי הי' לו מקודם כמה פעמים עליית נשמה והראה לו הקב"ה כל גנזי עלאין והוא כתב הכל בספר שהגיחו בזר העולם מרם שעלה לגמרי. [קכד] זר דוא דכראה מבמרו", שר דפנים [קכד] פי' בל סה שהוא משפיע למטה אין זה מידו בטה שבידו אלא שעושה הכל על דרך שליחות על פי הרצון והציווי מז גבוה שעל גבוה. [קכה] אלה העטרות הן מן תפלות ישראל:

יהודה אחר איש האדמה כד"א איש נעיזי בגין דאקרי גדיק ואפיק לה לארעא בקרבנא דעבד ממה דאתלקיא. דכתיב לא הוסיף לקלל עוד את האדמה בעבור האדם. ובגין דא אקרי איש האדמה. וע"ד קרא ליה שמא על מה דייתי [קכו]:

מ) **ויראו** בני האלהים את בנות האדם כי טובות הנה. אילין איכון מאלין נפילים מלעילא - דכד בעא קב"ה לאעבד אדם. דאמר נעשה אדם בצלמנו וגו'. בעא לאעבד ליה ריגא על עלאין. למהוי איהו פקיד על כלהו ולמהוי איכון פקידין על ידוי. כגוונא דיוסף דאתמר ביה [ב] ויפקד פקידים על הארץ. איכון בני לקבלנא ליה ואחיירו [ג] מה אנוש כי תזכרנו וגו'. דעתיד למחמי קמך ה"ל קב"ה מי אתון דיתון לתתא בתיה יתיר דיתון הכין מגיה. יתיר וירלו בני האלהים את בנות האדם וגו'. הנקו בהון וקב"ה אפיל לון לתתא בשלשלאן [קכז] ואיכון עז"א ועזא"ל דמגייהו נשמתהון דערב רב דאיכון נפילים דאפילו גרמייהו לזנות בתר נשיא דאיכון סבאן ובגין דא אפיל לון קב"ה מעלמא דאתי דלא יהא לון חולקא תמן ויהיב לון אגרייהו בהאי עלמא. כד"א ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו. ד) ר' חייא אמר בניי דקין הוו בני אלהים. דהא כד אתא סמא"ל על חוה אפיל בה זוהמא. ואתעברת ואולידת לקין ואיהו דיליה לא הות דמי לשאר בני נשא. וכל איכון דאתיין מסטרא דיליה לא הוו אקרין אלא בני האלהים. ה) רבי יוסי אמר אשתא דאתגזר של אדם ועל כל עלמא מיתה אמר אמאי אנא אוליד לבעתיתא יחיד אתפרש מאתתיה. ותרין רוחין דוקבין הוו אתיין ואזדווגן עמיה ואולידו. איכון דאולידו הוו מזיקין דעלמא. ואקרין נגעי בני אדם. אילין סאסן לבני אדם ושריין בפתחא דביתא ובבירלי ובבתי כסאי. וע"ד כ"ב דאסכא בפתחא דביתיה שמא קדישא **שדי** בכתרי עלאין [קכח] כלהו ערקאן ואתרחקן מניה הה"ד ו) ונגע לא יקרב באהלך. מאי ינגע לא יקרב. אילין נגעי בני האדם ומאיכון רוחין אוליד אדם בגתן דדמיין לספירו דעלאי ונכסירו דתתאי. וע"ד כתיב וירלו בני האלהים את בנות האדם כי טובות הנה וגו'. ופעמן כלא בתרייהו — :

נ) **הנפילים** היו בארץ וגו'. תני ר' יוסי אילין עז"א ועזא"ל. כמה דאתמר דאפיל לון קב"ה מקדוסתא דלעילא. ואי תימא היך יכלו לאתקיימא בהאי עלמא ה"ר חייא אילין הוו מאיכון דכתיב ועוף יעופף על הארץ. והא אתמר דאילין אתחזו לבני נשא כחזו דלהון. יאי תימא היך יכלין לאתפסכא הא אתמר דאתפסכן לכמה גווין. ובשעתא דנחתי אגליהו באוירא דעלמא ואתחזון כבני נשא. והני עז"א ועזא"ל דמרדו לעילא ואפיל לון קב"ה ואגליהי באורעא אתקיימו ביה ולא יכילו לאתפסקא מניה. ולבתר מעו בתר בני עלמא ועד כען יומא דא איכון קיימי ואולפי מרשין לבני נשא. ואולידו בנין וקרו לסו ענקים גבורים. ואיכון נפילים אקרון בני אלהים ח) המה הגבורים. א"ר יהודה בתין הוה באורעא כהוכבן דלעילא. כתיב הכא המה הגבורים אשר מעולם אנשי השם. וכתיב התם ט) ששים גבורים סביב לה — :

יהודה אמר איש האדמה. כמש"כ איש נעמי. לפי שנקרא צדיק. והוציא את האדמה בקרבן שעשה ממה שנתקללה. שכתוב לא אוסיף לקלל עוד את האדמה בעבור האדם. ובשביל זה נקרא איש האדמה. וע"כ קרא לו שם על מה שעתיד לבוא [קכו]:

מ) **ויראו** בני האלדים את בנות דאדם כי טובות הנה. אלה הם מאיתן הנפילים שנפלו מלמעלה. שכאשר בקש הקב"ד לברוא אדם. שאמר נעשה אדם בצלמנו וגו'. בקש לעשות אותו ראש על עליונים. להיות הוא נגיד ומציה על כלם. ולדיות הם נפקדים על ידו. כדמיון יוסף שנאמר כו [ב] ייפקד פקידים על הארץ. ואלה המלאכים קטרגו לו ואמרו [ג] מה אנוש כי תזכרנו וגו' שעתיד לחטוא לפניך. אמר להם הקב"ה אם אתם רייתם למטה כמוהו. יותר הייתם חוטאים ממנו. מיד ויראו בני האלהים את בנות האדם וגו'. חשקו בהן. והפילם הקב"ה למטה והסגירם בשלשלאות [קכז] יהם עז"א ועזא"ל. שמהם נשמות הערב רב. שנקראים נפילים. על שהפילו עצמם לזנות אחר נשים היפות. ולפיכך הפילם הקב"ה מן עולם הבא. שלא יהיה להם חלק שם. ונתן להם שכרם בעולם הזה. כמש"כ ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו. ד) ר' חייא אמר בניו של קין נקראו בני אלהים. שהרי כאשר בא סמא"ל על חוה הטיל בה זוהם. ונתעברה וילדה. אה קין. יתבנית שלו לא היתה דומה לשאר אנשים. וכל אותן הבאים מן צד שלו לא היו נקראים אלא בני האלהים. ה) ר' יוסי אמר משעה שנגזר על אדם ועל כל העולם מיתה. אמר למה אני מוליד לכהלה. מיד היה פורש מאשתו. ישתי רוחות נקבות היי באות ומזדוגות עמו וילדו ממנו. ואותן שנולדו היו המזיקים שבעולם. ינקראים נגעי בני אדם. והם מצוים אצל אנשים ושוהים בפתח הבית ובבורות ובבתי כסאות. ולכן האיש שנמצא בפתח ביתו שם הקדוש **שדי** עם התגין העליונים [קכח] כל אלה הרוחות בורחים ומתרחקים ממנו. וש"כ ו) ונגע לא יקרב באהלך. מה ינגע לא יקרב. אלו הנגעי בני אדם. ומאותן הרוחות הוליד אדם בנות הדומות ליופי העליונים וליופי התחתונים. ולכן כתוב ויראו בני האלהים את בנות האדם כי טובות הנה וגו'. יזנו כלם אחריהן — :

נ) **הנפילים** היו באדרץ וגו'. למה ר' יוסי שהם עז"א ועזא"ל. כמו שאמרו שהפילם הקב"ה מקדושה שלמעלה. ואם תשאל איך יכלו להתקיים בזה העולם. א"ר חייא הם היו מאיתן שכתוב בהם ועוף יעופף על הארץ. והרי אמרו שהם נראים לאנשים כתבנית אנשים. ואם תשאל איך יכולים להתהפך. הרי אמרו שיכולים להתהפך לכמה גונים. ובשעה שירדו נתגשמו באויר העולם והיו נראים כאנשים. ואלו עז"א ועזא"ל הם שמרדו למעלה והפילם הקב"ה ונתגשמו בארץ. נתקיימו כך ולא יכלו עוד להתפשט ממנו. ואח"כ זנו אחר נשי העולם. ועד היום הזה הם קיימים ומלמדים כשפים לאנשים. והולידו בנים וקראו להם ענקים גבורים. ואלה הנפילים נקראים בני אלהים. ח) המה הגבורים. א"ר יהודה ששים היו בארץ כמנין שלמעלה. כתוב כאן המה הגבורים אשר מעולם אנשי השם. וכתוב שם ט) ששים גבורים סביב לה — :

וירא וירא

מראה מקומות ח) דף כה. ט) כראשית מ"ח ג) תלים יד ד) דף לו. ה) אחרי מות שו: ו) תלים ל"ח ז) דף נח. ח) דף לו. ט) שיר ג'

זיו הזהר

[קכו] פי' על שם העתיד לבוא שעתיד לתקן להם מנוח ע"י כלי אומנות של תרישה וקצירה: [קכז] תחת תרי חשך: [קכח] ד' תגין כנזכר בספר מצות שטורים:

ו) **ויראה** ה׳ כי רבה רעת האדם בארץ וגו׳. א״ר יהודה כל רעות די עשים. ולא תמלאה סאתם ער שדיו שופכי דמים לדנם על הארץ. ומי דם. שהיו משרתים ורעם על הארץ. וש״כ רק רע כל הים. כתוב כאן רק רע. וכתוב שם [2]) ויהי ער בכור יהודה רע בעיני ה׳. א״ר יוסי וכי רע אין הוא רשע. א״ל לא. רשע אפילו המרים ידו לשד דברו. אע״פ שלא עשה לו כלום. נקרא רשע. כמו שכתיב [3]) ויאמר לרשע למה תכה רעך. דכתיב לא כתיב אלא תכה. אבל רע לא נקרא אלא מי שבמשחית זרעו. ומטמא עצמו ומטמא לארץ. ונתן כח ית קף לרוח הטומאה שנקרא רע. שכתוב רק רע כל היום. ואינו נכנס בהיכל המלך. ואינו רואה פני השכינה. לכי שבזה נדחית השכינה מהעולם —

ז) **וינחם** ה׳ כי עשה את האדם בארץ ויתעצב אל לבו. א״ר יוסי בא יראה כאשר הקב״ה עשה דין ברשעי העולם. אע״פ שדם ר טאים לפני הקב״ה ומרגזים לו כל יום אינו ריצה להאבידם מן העולם. וכאשר מסתכל במעשיהם מתגרים עליהם כפני שדם מעשי ידיו. ומאריך לדם בעולם כדי שדם מעשי ידיו מקבל חמה. ומתנחם עליהם וחס עליהם. וכאשר יבקש לעשות בדם דין. בכיכול נעצב. כי יען שדם מעשי ידיי נעצב עליהם. כמש״כ [1]) וחדוון לא הנעל קדמודי. ואם תשאל דרי כתוב [2]) הוד והדר לפניו עוז וחדוה במקומו. אבל היא וראד ויתעצב אל לבו כתוב. אל לבו נעצב לא למקום אחר. לבו. כמש״כ [3]) כאשר בלבבי ובנפשי יעשה [הכפ] רבי יצחק אמר וינחם ה׳. כמש״כ [4]) וינחם ה׳ על הרעה אשר דבר לעשות לעמו. רבי ייסא אמר לב. רבי חזקיה אמר לרע. רבי ייסא אמר לב. כמו שאמרו שהקב״ה מתגרים כפני שהם מעשי ידיו ודם עליהם. ויתעצב. מפני שהם ר טאים לפניו. ורבי חזקיה אמר לרע. שבאשר דקב״ה מבקש להאביד רשעי עולם. מקבל תרחמין עליהם. ומקבל תנחומין בכיכול כמו שמקבל תנחומין על מה שאבד. יכיון שמקבל תנחומין ודאי הדין נעשה [הכ] ואין הדבר תלוי בתשובה. מתי תולה בתשובה. טרם שמקבל תנחומין עלידם. ואם קבל הנחומין עלידם אין תולה עוד הדבר בתשובה כלל. והדין נעשה. ואז מוסיף דין על דין. ומגביר למקום דין הראוי לרשעי הדין. ומאביד את הרשעים מן העולם. והכל רמז במקרא שכתוב וינחם ה׳. קבל הנחומין. ואח״כ ויתעצב אל לבו. נתן גבורה למדת הדין לעשות הדין. רבי חייא אמר וינחם ה׳ כי עשה את האדם בארץ. קבל תנחומין וחדוה כאשר עשה הקב״ה לאדם בארץ. שהוא כדמיון דמות העליון [הל] ויכל מלאכי עליון היו משבחים להקב״ה כשראו אותו בדמות העליון. אמרו [5]) ותחסרהו מעט מאלהים וכבוד והדר תעטרהו. ולאדר שרמא אדם נעצב הקב״ה על שחטא. כיון שנתן פתחון פה למלאכי השרת שאמרו לפניו בתהלה כשהיה מבקש לברוא לאדם. מה אנוש כי תזכרנו ובן אדם כי תפקדנו. א״ר יהודה ויתעצב אל לבו. מפני שבקש לעשות בהם הדין. שנאמר [1]) בצאת לפני החלוץ ואומרים הודו לה׳ כי לעולם חסדו. ואמר ר׳ יצחק מפני מה לא כתוב כאן

ח) **וירא** ה׳ כי רבה רעת האדם בארץ וגו׳ א״ר יהודה כל ביכין הוו עבדי ולא אסתליס חובייהו עד דהוו חיבין דיין לאנגא על ארעא ומאן אינון דהוו מחבלין ארחייהו על ארעא הה״ד רק רע כל היום כתיב הכא רק רע וכתיב התם [2]) ויהי ער בכור יהודה רע בעיני ה׳ ה״ר יוסי וכי רע אין הוא רשע. א״ל לא רשע אפילו המרים ידיה לגבי חבריה הע״ג דלא עביד ליה מידי. אקרי רשע כמה דכתיב [3]) ויאמר לרשע למה תכה רעך הכית לא כת׳ תלא תכה אבל רע לא אקרי אלא מאן דמחבל אורחיה וסחיב גרמיה וסאיב ארעא ויהיב חילא ותוקפא לרוח מסאבא דאקרי רע דכתיב רק רע כל היום ולא עאל בפלגרין ולא חזי אפי שכינתא בגין דבהאי אסתלק שכינתא תעלא —

ז) **וינחם** ה׳ כי עשה את האדם בארץ ויתעצב אל לבו. א״ר יוסי תא חזי כד עביד קב״ה דינא בחייבי עלמא אע״ג דאינון חטאן קמי קב״ה וארגזין ליה כל יומא לא בעא לאובדא להו מעלמא וכד אסגח בעובדיהון אתגחם עלייהו על דאינון עובדי ידוי וחוריך לון בעלמא ובגין דאינון עובדי ידוי נפיל נחמה ואתנחם עלייהו וחיים עלייהו וכד בעי למעבד בהו דינא כביכול עביד דיין דעובדי ידוי אינון עביד עלייהו כמד״א [1]) וחדוון לא הנעל קדמוהי ואי תימא הא כתיב [2]) הוד והדר לפניו עוז וחדוה במקומו. אבל תא חזי ויתעצב אל לבו כתיב אל לבו עביד ולא לאתר אחרא לבו. כד״א [3]) כאשר בלבבי ובנפשי יעשה [הכפ] רבי יצחק אמר ויינחם ה׳ כד״א [4]) וינחם ה׳ על הרעה אשר דבר לעשות לעמו. רבי ייסא אמר לב רבי חזקיה אמר לבים. ר׳ ייסא אמר לעב כמה דאתמר דקב״ה נחים על דאינון עובדי ידוי וחיים עלייהו ויתעצב בגין דאינון חטאן קמיה ורבי חזקיה אמר לבים דכד קב״ה בעי לאובדא לחייבי עלמא נפיל ניחומין עלייהו ומקבל ניחומין כביכול כמאן דמקבל ניחומין על מה דאבד יכיון דקבל ניחומין ודאי דינא אתעביד והא [הכ] ולא תלא מלתא בתשובה אייתי תלא בתשובה עד לא קביל תנחומין עלייהו. הא קביל תנחומין עלייהו לא תלא מלתא בתשובה כלל ודינא אתעביד וכדין אוסיף דינא על דינא ואתקיף לאסגא אתר דדינא לאעבד דינא ואוביד לון לחייבי תן עלמא וכלא בקרא דכתיב וינחם ה׳. קבל תנחומין. ולבתר ויתעצב אל לבו. יהב תוקפא לדינא למעבד דינא רבי חייא אתר וינחם ה׳ כי עשה את האדם בארץ נפל תנחומין וחדוה כד עבד קב״ה לאדם בארעא. דאינון כגוונא עלאה [הכ] יכל מלאכי עלאי משבחן ליה לקב״ה כד חזו ליה בדיוקנא עלאה ואמרו [5]) ותחסרהו מעט מאלהים וכבוד והדר תעטרהו לבתר כד חטא אדם אתעצב קב״ה על דחטא דיהב פתחון פה לחילאי השרת דאמרו קמיה בקדמיתא כד בעא למברי ליה מה אנוש כי תזכרנו ובן אדם כי תפקדנו א״ר יהודה ויתעצב אל לבו בגין דבעי לאעבד בהו דינא שנאמר [1]) בצאת לפני החלוץ ואומרים הודו לה׳ כי לעולם חסדו. ואמר ר׳ יצחק מפני מה לא כתוב

כאן

מראה מקומות א) דף נו ב) בראשית כ״ח ג) שמות כ׳ ד) דף נז. ה) דניאל ו׳ ו) תנים כ״ו ז) שמואל א׳ כ׳ ח) שמות ל״ב ט) תנים ח׳ י) דברי״ כ׳ כ

זין הזהר

[קכט] לב ונפש ירחזו למדת מלכות ספירה התחתונה ועולם העשיה י [קל] מקשים איך יתכן לר׳ חזקיה הפסוק וינחם ה׳ על הרעה וגו׳. דשם משמע בודאי לטוב כדעת רבי ייסא ויש לתרץ דיש עוד חילוק שאם כתוב אח״כ ויתעצב אל לבו. משמע שניתן רשות וכח למדת הדין לעשות הדין בכל תוקף וזוז. אבל אם לא כתוב ויתעצב לא ניתן רשות להוציא העונש בכל תוקפו אלא שהגם שהדין נחלש להעשות כיון שכתוב וינחם. מ״מ נמתק דדין שהעונש יהי׳ נעשה לפרקים מעט מעט וע״ז כתוב וביום פקדי ופקדתי וגו׳ :
[קלא] פי׳ בעל קומה ובעל חכמה בינה ודעת.

הכא כי טוב. אלא בגין דאוביד עובדי ידוי קמייהו דישראל וקלנ[ו] כגוונא דא כד הוו ישראל עברין ימא. אתו מלאכי עלאי למימר שירה קמי קב"ה בההוא לילא אמר להון קב"ה ואיה עובדי ידי סבעין בימא ואתון אמרין שירה כדין כתיב ט) ולא קרב זה אל זה כל הלילה. אף כאן בכל זמן שיש איבוד רשעים מן העולם. אז עצבות נמצאת עליהם:

ג) **ויאמר** ה' אמחה את האדם וגו'. ר' יוסי פתח ג) כי לא מחשבותי מחשבותיכם. ביא וראה כאשר בעי לנקמא מאחרא. שתיק ולא אמר מידי. דאילו אודעיה יסתיר ולא יכיל ליה. אבל קב"ה לאו הכי עביד לא עבד דינא בעלמא עד דאכריז ואודע לה זמנא תרין ותלתא בגין דלא איתאי דימחי בידיה דיימא ליה מה עבדת. ולא יסתיר מניה ולא יכיל לקיימא קמיה תא חזי ויאמר ה' אחמה את האדם וגו' אודע לון על ידא דנח ואתרי בסון כמה זמנין ולא שמעו בתר דלא שמעו אייתי עליהון דינא ואוביד לון מעל פני אדמה:

ד) **ונח** מצא חן בעיני ה' א"ר ילחק תא חזי נח כד אתיליד קרון ליה על שמא דנחמה לאמר זה ינחמנו ממעשנו וגו' למהוי שמא גרים [קלנ] אבל לגבי קב"ה לאו הכי כ"ח בסיפוך אתוון ח"ן כד"א ונח מצא חן בעיני ה' א"ר יוסי ח"ן הייגו כ"ח בלדיקיא שמיהון גרים לעב. אבל בחייביא שמיהון גרים לבים בנח כתיב וכ"ח מצא ח"ן בעיני ה'. בער בכור יהודה אתהפכו אתוון לבים ע"ר ר"ע. רע בעיני ה'. תא חזי כיון דאתיליד נח. חמא עובדיהון דבני נשא דאיכון חטאן קמי קב"ה. והוה גניז גרמיה ואסתדל בפולחנא דמאריה בגין דלא למהך באורחייהו וכי תימא במה אסתדל. בההוא ספרא דאדם וספרא דחנוך והוה אסתדל בהו למפלח למאריה. תא חזי דהכי הוא דהא נח מנא הוה ידע לקרב קרבנא למאריה אלא בגין דאסכח חכמתא על מה מתקיים עלמא. וידע דעל קרבנא מתקיים ואלמלא קרבנא לא הוו קיימי עלאי ותתאי ה) פתח רבי שמעון ואמר כתיב ו) ואורח לדיקים כאור נוגה הולך ואור עד נכון היום מאי כאור נוגה כההוא נהורא דנהיר דברא קב"ה בעובדא דברהשית. דא הוא דגניז לון לדיקיא לעלמא דאתי הולך ואור. דאיהו סליק בנהוריה תדיר ולא נרע מניה. אבל בחייביא מה כתיב דרך רשעים כאפלה לא ידעו במה יכשלו ותא חזי זמין קב"ה לאנהרא לון לדיקיא לעלמא דאתי ולמיהב לון אגר חולקהון אתר דשיצא לא שלטא למיקם עליה. כד"א ז) עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחכה לו זכאין איהון לדיקיא בעלמא דין ובעלמא דאתי עלייהו כתיב ח) לדיקים לעולם יירשו ארץ יכתיב ט) אך לדיקים יודו לשמך ישבו ישרים את פניך. ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

כאן כי טוב. אלא לפי שהאביד מעשי ידיו בשביל ישראל [קלנ] כדמיון זה כשהיו ישראל עוברים את הים. באו מלאכי עליון ל מר שירה לפני הקב"ה בלילה ההיא. אמר להם הקב"ה והרי מעשי ידי טובעים בים ואתם תאמרו שירה. לכן כתיב ט) ולא קרב זה אל זה כל הלילה. אף כאן בכל זמן שיש איבוד רשעים מן העולם. אז עצבות נמצאת עליהם:

ג) **ויאמר** ה' אמחה את האדם וגו'. ר' יוסי פתח ג) כי לא מחשבותי מחשבותיכם. ביא וראה כאשר האדם רוצה לנקום מאחר. שותק ואינו אומר כלום. שאלו הודיעו ישמור עצמו ולא יוכל ליו. אבל הקב"ה אינו עושה כך. אינו עושה דין בעולם עד שמכריז ומודיע להם פעם ושתים ושלש. לפי שאין מי שיוכל למחות בידו. שיאמר לו מה תעשה. ואין ביכולת להשתמר ממנו. ואין ביכולת להתיצב נגדו בוא וראה ויאמר ה' אמחה את האדם וגו'. הודיעם על ידי נח. והתרה בהם כמה פעמים ולא שמעו. אחר שלא שמעו הביא עליהם הדין והאבידם מעל פני הארץ

ד) **ונח** מצא חן בעיני ה'. א"ר יצחק בוא וראה נח כאשר נולד קראו ל. על שם הנחמה. לאמר זה ינחמנו ממעשנו וגו'. להיות השם גורם [קלנ] אבל אצל הקב"ה אינו כן נ"ח בהיפוך האותיות הוא ח"ן. כמש"כ ונח מצא חן בעיני ה'. א"ר יוסי ח"ן הייגו כ"ח בצדיקים שמותם גורם לטוב. אבל ברשעים שמותם גורם לרע. בנח כתיב וכ"ח מצא ח"ן בעיני ה'. בער בכור יהודה נהפכו האותיות לרע ע"ר היינו ר"ע רע בעיני ה'. בוא וראה כיון שנולד נח. דאה מעשי האנשים שהם חוטאים לפני הקב"ה. והיה מסתיר עצמו ועמל בעבודת רבונו. כדי שלא ילך בדרכיהם. ואם תשאל במה היה עמל. בספר ההוא של אדם ובספר ההוא של חנוך. והיה עמל בהם לעבוד לרבונו. בוא וראה שכך הוא. שהרי נח מאין היה יודע להקריב קרבן לרבונו. אלא לפי שמצא בהספרים חכמה זו על מה מתקיים העולם. וידע שעל קרבן מתקיים. ולולא הקרבן לא היו מתקימים עליונים ותחתונים. ה) פתח רבי שמעון ואמר כתוב ו) ואורח צדיקים כאור נוגה הולך ואור עד נכון היום. מה כאור נוגה. כאור המאיר ההוא שברא הקב"ה במעשה בראשית. הוא האור שגנז להם להצדיקים לעולם הבא. הולך ואור. שהוא נתעלה באורו תמיד ולא נגרע ממנו. אבל ברשעים מה כתוב. דרך רשעים כאפלה לא ידעו במה יכשלו ובוא וראה עתיד הקב"ה להאיר להם לצדיקים לעולם הבא. וליתן להם שכר חלקם. מקום שעין לא שלטה להשיג אותו. כמש"כ ז) עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחכה לו זכאים הם הצדיקים בעולם הזה ובעולם הבא. עליהם כתוב ח) צדיקים לעולם יירשו ארץ. וכתוב ט) אך צדיקים יודו לשמך ישבו ישרים את פניך ברוך ה' לעולם אמן ואמן:

מראה מקומות א) שמות י"ד כ) דף נח ג) ישעי נ"ח ד) דף נח ה) דף נט. ו) מכל ד' ז) ישעי ס"ד ח) ישעי' ס' ט) תלים ק"ם

זין הזהר

[קלנ] שנפלו בני עמון ומואב והר שעיר לפני המלך יהושפט ע"י בח הבהלה שנשלחה עליהם מן השמים. [קלנ] פי' האנשים סדקדקים ומסתכלים לעשות סימן בהשם אבל הקב"ה אין מדקדק על השם. כי יש ששמותם נאים ומעשיהם בעורים. והעיקר הוא כיון שהאיש הולך תמים שנצא חן בעיני הקב"ה ומתברך בכל טוב:

ו) **אלה** תולדות נח. א"ר אלעזר למדנו בכל מקום שכתוב אלה פסל את הראשונים בוא וראה נח לסמה בבחינת יסוד הקדוש היה. כעין שלמעלה ו) וע"כ נקרא איש האדמה. וסוד למונ בזה שהרי נח נצרך להיבה. להתחבר בה ולקים זרע של הבל. שכתוב לחיות זרע וגו'. מה זאת תיבה. היינו ארון הברית [ב] ונח והתיבה למטה כך היו כדסיון שלמעלה. נח כתוב בו ברית. שכתוב והקימותי את בריתי אתך וגו'. ועד שלא הקים בו כח קדושת הברית לא נכנס לתיבה. שכתוב והקימותי את בריתי אתך ובאת אל התיבה. ואז היתה התיבה בבחינת ארון הברית. בשביל זה תיבה ונח הם כדסיון שלמעלה [ג] כמו שזה הברית שלמעלה הוא עושה תולדות. בדמיון זה נח למטה הוא עושה תולדות. נח איש צדיק. כך הוא בודאי כדסיון שלמעלה. וע"ז כתוב ב) וצדיק יסוד עולם. שהארץ על כח זה מתקימת. הוא העמוד שהעולם עומד עליו. ומי הוא. זה צדיק [ד] ונח נקרא איש צדיק למטה כדסיון שלמעלה. איש צדיק יסודו של העולם. איש האדמה וראי [ה] תמים היה ברורותיו. הוא היה שלם מכלם תמים היה שנולד מהול. כמו שכתוב ג) התהלך לפני והיה תמים בשביל זה אלה תולדות נח. אלה וראי. שהרי היא בבחינת יסוד העולם. שעשה תולדות להתקים בארץ.

ד) ר' אבא אסר אלה תולדות נח. סיום שעבר אדם על סצית רביני. כל בני העולם שנולדו אחר כך נקראו בני האדם. ולא לשבח נקראי כך. אלא כמי שאומר בניו של זה שעבר על סצית רבונו כיון שבא נח נקראו בני העולם על שמו של נח תולדות נח לשבח שהקים אותם בעולם. ולא תולדות אדם שרעבירם מן דעולם ונדם מיתה לכל. א"ל ר' יוסי אם כן הרי כתוב אח"כ וירד ה' לראות את העיר ואת המגדל אשר בני בני האדם. בני האדם כתוב. ולא כתיב בני נח. א"ל ספני שאדם חטא לפני רבוני. טוב לי שלא דיה נברא ולא יכתב עליו מקרא דזה. אלא בוא וראה כתיב ה) בן חכם ישמח אב. כאשר הבן טוב כל בני העולם מזכירים את אביו לטוב וכאשר היא רע הכל מזכירים את אביו לרע אדם לפי שחטא ועבר על סצות דבוני. כאשר באו אותן שמרדו ברבונם סה כתוב. אשר בנו בני האדם. בניי של אדם הראשון שמרד ברבונו ועבר על מצותי. ובשביל זה כתיב אלה תולדות נח. אלה ולא הראשונים. אלה שנכנסו להזר התיבה ויצאו והוציאו תולדות לעולם. ולא תולדות אדם. שיצא מגן עדן ולא היציא תולדות משם. בוא וראה אלו הוציא אדם תולדות מגן עדן לא היו נכרתים לדורי דורות. ולא היה נדשך אור הלבנה לעולם [ו] וכלם היו קיסים לעולם. ואפילו מלאכים עליונים לא היו יכולים לעמוד לפניהם באור וזיו וחכמה. כמש"כ בצלם אלהים ברא אותו. אבל כיון שגרם החטא. ויצא מגן עדן ועשה תולדות מבחוץ. לא נתקיימו בעולם ולא היו בראוי [ז] אמר ר' חזקיה וכי איך היו יכולים לעשות

ו) **אלה** תולדות נח. אמר ר' אלעזר תניון בכל אתר דכתיב אלה פסל את הראשונים אלא הזי זמן לתתא קיימא קדישא היה דנחא דלעילא [ו] ועד"ד אקרי הוא הקדמה. ודזא אוליפנא דהא נח אלעדיך לתיבה. לאתחברא בה ולקים זרע של הבל. שכתוב לחיות זרע וגו'. מאן תיבה דא ארון הברית [ב] ונח ותיבה לתתא הכי הוו כדוגמא דלעילא נח כתיב ביה ברית דכתיב והקימותי את בריתי אתך וגו' ועד דאתקים ביה ברית לא עייל לתיבתא דכתיב והקימותי את בריתי אתך ובאת אל התיבה וכדין הוה תיבה ארון הברית בגין דא תיבה ונח כלא כגוונא דלעילא [ג] כמה דהאי ברית לעילא הוא עביד תולדות כגוונא דא נח לתתא איהו עביד תולדות. נח איש צדיק הכי הוא ודאי כגוונא דלעילא וע"ד כתיב ב) וצדיק יסוד עולם דאתרעא על דא אתקיימת איהו עמודא דעלמא קיימא עליה. ומאן איהו. דא צדיק [ד] ונח אקרי איש צדיק לתתא כגוונא דלעילא איש צדיק יסודא דעלמא איש האדמה ודאי [ה] תמים היה בדוכתיה. הוא הוה שלים מכלהו תמים היה דאתיליד מהול. כמה דכתיב ג) התהלך לפני והיה תמים בגיני כך אלה תולדות נח. אלה ודאי. הא יסודא דעלמא איהו דעביד תולדות לקיימא באתרא.

ד) ר' אבא אחר אלה תולדות נח. חיוותא דעבר אדם על פקודא דמריה כל בני עלמא דאתילדו לבתר אקרון בני האדם. ולא לשבחא אקרון הכי אלא כאמר דאחר בנוי דההוא דעבר על פקודא דמריה כיון דאתא נח אקרון בני עלמא על שמיה דנח תולדות נח לשבחא דקאים לון בעלמא. ולא תולדות דאדם דאעבר לון מעלמא וגרים מותא לכלהו. א"ל ר' יוסי אי הכי הא כתיב לבתר וירד ה' לראות את העיר ואת המגדל אשר בנו בני האדם בני האדם כתיב. ולא כתיב בני נח. א"ל בגין דאדם חטא קדי מריה אב ליה דלא אחרי ולא יכתוב עליה אפי קרא אלא תא חזי כתיב ד) בן חכם ישמח אב. כד ברא אב כל בני עלמא אקרון ליה לאבוי לטב וכד איהו בים כלא אקרון ליה לאבוי לגיים אדם בגין דחטא ועבר על פקודא דמריה כד אתו אינון דמרדו במריהון מה כתיב אשר בנו בני האדם. בניי דאדם קדישא דמרד במריה ועבר על פקודיה וגיני כך אלה תולדות נח. אלה ולא קדמאי. אלה דאעלו גו תיבה ונפקו ואפיקו תולדין לעלמין. ולא תולדות אדם. דנפק מגנתא דעדן ולא אפיק לון מתמן. תא חזי אלו אפיק אדם תולדות מגנתא דעדן לא יתקלון לדרי דרין ולא אתתקן נהורא דסיהרא לעלמין [ו] וכלהו הוו קיימין לעלמין. ואפילו מלאכי עלאי לא הוו קיימי קדמיהו בנהורא וזיוא ומכמתא. כד"א בצלם אלהים ברא אותו. אבל כיון דגרים חטאה. ונפק איהו מגנתא דעדן ועבד תולדות לבר. לא אתקיימו בעלמא ולא הוו כדקא חזי [ז] א"ר חזקיה וכי איך הוו יכלין למעבד

מראה מקומות ו) דף נט: ב) מפלי ר' ג) בראשית י"ז ד) דף סב: ה) מפלי ר'

זין הזהר

פרשת נח [א] כי ספירת יסוד היא בחינת זכור. שעל ידה נמשכה השפע מטעל לספירת מלכות לצורך עולם הנשמי. לכן ספירת מלכות היא בחי' נקבה. ומי שהוא נוטר בריתו מן פגם נקרא צדיק כמו יוסף הצדיק ויש בכחו לפעול השפעת השפע לעולם הנשמי שנקרא ארץ ואדמה כש"כ ויוסף הוא המשביר לכל עם הארץ. ונח שהי' נוטר בריתו הי' בבחינת צדיק. ולכן נקרא איש האדמה כמו בעל האדמה: [ב] בונתו בענין מעלת התבה דכיון שהקשיד הקב"ה על שעור מדתה בגדולתה מובן מזה שנעשתה בכונה מיוחדת שתהי' ראויה שיופיע בה אור קדושת השכינה ששורשה היא ספירת מלכות כדסיון הגן עדן והמשכן והמזבח. ולזאת לא קבלה התבה בקרבה את החוטאים אפילו מן הבעלי חיים. [ג] פי' כעין יחור ספירת יסוד עם ספירת מלכות: [ד] היינו ספירת יסוד שעל ידה נמשכה השפע לקיום עולם הזה: [ה] כמו בעל האדמה כיון שהוא בזכותו היה מעורר למעלה השפעת השפע לקיום האדמה. [ו] אור הלבנה פי' אור ספירת מלכות והשכינה הקדושה: [ז] הנם דבגמרא סובא שעלו למטה שנים וירדו שבעה קודם החטא שהיו עוד אז בגן עדן. אבל הזוהר מתולק בזה עם התלמוד

ניעבד תולדות תתן דסח אלמלא לא אתעשיך עליה יצר הרע יתקייס איהו בעלמא בלהודוי ולא יעביד תולדות כגוונא דא אלמלא דחבו ישראל בעגלא ומשיכו עלייהו יצר הרע לא עבדו תולדות לעלמין ולא ייתון דרין אחרנין לעלמא א"ל אלמלא לא חטא אדם לא עביד תולדות כגוונא דא מסטרא דילה"ר. אבל עביד תולדות מסטרא דרוחא קדישא. דהכתא לא עביד תולדות אלא מסטרא דיצר הרע ובגין דכל תולדות דבני נשא כלהו מסטרא דיצר הרע בג"כ ליתי לון קיום ואי אתעבר לון לאתקיימא דסטרא אחרא אתערב בהו. אבל אילו לא חטא אדם ולא נגרש מגן עדן. היה מעמיד תולדות מצד רוח קודש דקדישין כמלאכי עלמין. קיימין לדרי דרין כגוונא דלעילא כיון דחטא ואוליד בנין לבר מגנתא דעדן. ולא זכה לאפקא לון מגנתא לא אתקיימו אפילו לאתפרשא בעלמא דא עד דאתא מה דאיהו לדיק ועבל בתיבה. ומן תיבה נפקו כל דרין דעלמא. ומתמן אתבדרו לכל ארבע רוחי דעלמא.

תוספתא

ח) **נח** איש לדיק. למה מה כתוב נח נח תרי זמני. אלא כל לדיק ולדיק די בעלמא איתי ליה תרין רוחין. רוחא חד בעלמא דין. ורוחא חד בעלמא דאתי. והכי תסכה בכלהו לדיקי משה משה. יעקב יעקב. אברהם אברהם. שמואל שמואל שם שם. בר מילחק דלא כתיב ביה כמה דכתיב בהו בגין דילחק בשעתא דאתקריב על נבי מדבחא נפקת נשמתיה דהות ביה בהאי עלמא. וכיון דאתמר ביה ברוך מחיה המתים [ח] תבת ביה נשמתיה דעלמא דאתי בגין דא תסכה דלא ייחד קב"ה שמיה אלא על יצחק. בגין דאתחסיב כמה וע"ד רמז קרא ואמר [ג] הן בקדושיו לא יאמין וגו'. דבר אחר אלה תולדות נח נח. בגין דהוה לדיק שבח ליה תרי זמני. תמיס היה בדורותיו. אבל בדרין אחרנין אינו נחשב לכלום. כמו דורו של אברהם ודורו של משה ודורו של דוד. ד"א ראה מה שעשה נח ברור שכלם רשעים. קל וחומר אילו היה בדור של צדיקים. ע"כ:

ג) **את** האלהים התהלך נח. אמר ראש הישיבה בכל מקום שכתוב תמים. היינו שנרשם ברושם הקדוש באות יסוד הברית. ובשביל ששמר הברית נקרא תמים בדורותיו. מה שלא היו כלם כך. שהם השחיתו דרכם. יע"כ כתיב את האלהים התהלך נח. וכי מי יכול לילך עמו. אלא כל מי ששומר ברית הקדוש. מזדווגת בו השכינה ושורה עליו. וע"ז כתוב [ד] תמים תהי' עם ה' אלהיך. תמים תהיה. ואח"כ עם ה' אלהיך בזיוג אחד. יען כי תשמר ברית זה. עם ה' תהיה ולא תתפרש ממנו נח מהול היה. ונקרא תמים ולא תם. שלא היה בשלימות כל כך. כי פריעה לא היתה בו. ומשום שלא היתה בו פריעה. מה כתוב. את האלהים התהלך נח. ולא אחר האלהים. לפניו לא היה. לפי שהיה מהול. לאחוריו לא היה. לפי שלא היתה בו פריעה. איך היה. את האלהים. סמוך ליס. ולא יכול להסתכל בו. שלא היה כשר כל כך:

ותשחת

תוספתא

ח) **נח** איש צדיק. מפני מה כתוב נח נח ב' פעמים. אלא כל צדיק וצדיק שבעולם יש לו שני רוחות. רוח אחד בעולם הזה. ורוח אחד בעולם הבא. וכך תמצא בכל הצדיקים. משה משה. יעקב יעקב. אברהם אברהם. שמואל שמואל. שם שם. מלבד יצחק שלא כתוב בו כמו שכתוב בהם. לפי שיצחק בשעה שנקרב על גבי המזבח. יצאה נשמתו שהיתה בו בעולם הזה. וכיון שנאמר בו ברוך מחיה המתים [ח] נכנסה בו נשמתו של עולם הבא. בשביל זה תמצא שלא היה מיחד הקב"ה שמו אלא על יצחק. לפי ש.חשב כמת. וע"ז מרמז המקרא ואומר [ג] הן בקדושיו לא יאמין וגו'. ד"א אלה תולדות נח נח. משום שהיה צדיק משבחו שני פעמים. תמים היה בדורותיו. אבל בדורות אחרים אינו נחשב לכלום. כמו דורו של אברהם ודורו של משה ודורו של דוד. ד"א ראה מה שעשה נח ברור שכלם רשעים. קל וחומר אילו היה בדור של צדיקים. ע"כ:

ג) **את** האלהים התהלך נח. אמר ראש הישיבה בכל מקום שכתוב תמים. היינו שנרשם ברושם הקדוש באות יסוד הברית. ובשביל ששמר הברית נקרא תמים בדורותיו. מה שלא היו כלם כך. שהם השחיתו דרכם. יע"כ כתיב את האלהים התהלך נח. וכי מי יכול לילך עמו. אלא כל מי ששומר ברית הקדוש. מזדווגת בו השכינה ושורה עליו. וע"ז כתוב [ד] תמים תהי' עם ה' אלהיך. תמים תהיה. ואח"כ עם ה' אלהיך בזיוג אחד. יען כי תשמר ברית זה. עם ה' תהיה ולא תתפרש ממנו נח מהול היה. ונקרא תמים ולא תם. שלא היה בשלימות כל כך. כי פריעה לא היתה בו. ומשום שלא היתה בו פריעה. מה כתוב. את האלהים התהלך נח. ולא אחר האלהים. לפניו לא היה. לפי שהיה מהול. לאחוריו לא היה. לפי שלא היתה בו פריעה. איך היה. את האלהים. סמוך ליס. ולא יכול להסתכל בו. שלא היה כשר כל כך:

ותשחת

מראה מקומות ח) דף נח: כ) מיכה ד' ג) שלה לך קפה. ד) דברים י"ח

זין הזהר

ח) כת דיהיר כאן היא. כיון דאתמר ביה באברהם ברוך מחיה מתים. ואין פירוש לגירסא זו. ונראה שתיבת כאברהם היא ט"ס או שהיא תיבה מיותרת אי שג"ל ביצחק. והכונה היא עפ"י הירוש שני ברכות הראשונות של התפלה אבות ונבורות וקדושת השם רן נגד אברהם יצחק ויעקב. וברכת מחיה מתים היא נגד יצחק. ותרמז על מה שהראה הקב"ה הנס הראשון של תחיית המתים ביצחק ושהוא יהיה השורש והמקור לנס הזה לכל ישראל לעתיד לבוא:

ח) **ותשחת** הארץ לפני האלהים. א"ר יהודה כיון שכתוב ותשחת דארץ. למה כתוב לפני האלהים. אלא כיון שעשו חטאותם בגלוי לעיני כל. לכן לפני האלהים כתוב. ר' יוסי אמר אני להיפוך דורש. ותשחת הארץ לפני האלהים בתדלה חטאו לפני האלהים. שלא היו עושים בגלוי. לפני האלהים עשו. ולא לבני אנשים. ולבסוף עשו בגלוי. זהו שכתוב ותמלא הארץ חמס. שלא היה מקום בכל הארץ בלי חטאותם בגלוי [מ] ולפי זה בשני אופנים יאמר הכתוב:

ט) **ויראא** אלהים את הארץ והנה נשחתה. א"ר חייא בוא וראה כאשר האנשים זכאים ושומרים מצית התורה. אז הארץ מתחזקת וכל שמחות נמצאות בה. מה הטעם. לפי שהשכינה שורה על הארץ. ואז כל העליונים והתחתונים בשמחה. וכאשר האנשים משחיתים דרכיהם ואין שומרים מצית התורה. וחוטאים לפני רבונם. אז כביכול דוחים לה להשכינה מן העולם. ונשארת הארץ נשחתה. שהרי השכינה נדחית ואינה שורה עליה. ואז נשחתה. מה הטעם נשחתה. משום ששורה רוח אחר עליה המשחית לעולם. וע"כ אנו אומרים שישראל נותנים עוז לאלהים. דיינו שמקימים העולם. אלהים זו השכינה [נ] ואם ח"ו ישראל נמצאים חייבים. מה כתוב ג) רומה על השמים אלהים וגו'. משום שרשת הכינו לפעמי. כפף נפשי. בסבת חמס ושנאת חנם. כרו לפני ש.חה וגו'. כדמיון דור המבול. שבשביל החמס שהיה ביניהם. שנאה ואיבה היו ביניהם בוא וראה כתוב ויראא אלהים את הארץ והנה נשחתה. נשחתה ודאי כמו שאמרנו שבזמן שנתרבו חטאות האנשים בגלוי. הארץ תשים פניה כמו נקבה חצופה שאין לה בושה מהבל. כמש"כ ז) והארץ חנפה תחת יושביה. וע"כ ויראא כי נשחתה בודאי. מה הטעם. בשביל כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ. ה) ר' יצחק שאל לרבי שמעון זה המקרא שכתוב ותשחת הארץ לפני האלהים. אם אנשים חוטאים הארץ במה חוטאת. א"ל לפי שכתוב כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ. וכדמיון זה כתוב ו) ותטמא הארץ ואפקד ע נה עליה. הרי אם אנשים חוטאים הארץ במה חוטאת. אלא עיקר הארץ הם האנשים. והאנשים משחיתים בחטאותם את הארץ. הוא נשחתת. והמקרא כך מוכיח שכתוב ויראא אלהים את הארץ והנה נשחתה כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ. בוא וראה כל דמאי האדם כל השחתות שלו תולה בתשובה. וזה החטא שמשליך זרעו על הארץ. ומשחית דרכו להוציא זרע על הארץ. משחית גופו [מא] ומשחית הארץ. ועליו כתוב ז) נבחתם עונך לפני. וכתוב בו ח) כי לא אל חפץ רשע אתה לא יגורך רע. ורק תשובה גדולה מועלת. וזה ענין הכתוב מ) ויהי ער בכור יהודה רע בעיני ה' וגו'. וזה נתבאר. עוד שאל לו מפני מה דן הקב"ה את העולם במים. ולא באש ולא בעונש אחר. א"ל סוד הוא. שהרי הם השחיתו דרכם ולא התחברו זכר ונקבה כדרך הארץ [מב] וכמו שהם השחיתו דרכם. ומים של זכרים ונקבות לא נתחברו. כדמיון

ט) **ותשחת** הארץ לפני האלהים. א"ר יוסה כיון דכתיב ותבחת הארץ אתמי לפני האלהים הלא כיון דעבדו חוביהון באתגלית לעיניהון דכלא כדין לפני האלהים כתיב ר' יוסי אמר אנא איפכא אמרית ותבחת הארץ לפני האלהים בקדמיתא לפני האלהים דלא הוו עבדי באתגלית. לפני האלהים עבדו ולא לפני בני נשא ולבסוף עבדו באתגלית הס"ד ותתלא הארץ חמס דלא הוה תתר בכל ארעא דלא הוה באתגלית [מג] ובג"כ בתרי גווני אמר קרא:

ג) **ויראא** אלהים את הארץ והנה נשחתה א"ר חייא תא חזי בשעתא דבני נשא זכאין ונטרי פקודי דאוריתא. כדין ארעא אתתקפת וכל חיזו אשתכחת בה אתי שעתא בגין דשכינתא שריא על ארעא. וכדין כלהו עילאי ותתאי בחדוה וכד בני נשא מחבלן אורחייהו ולא נטרי פקודי דאוריתא ואשלן קתי מאריהון כדין כביכול דחיין לה לשכינתא מעלמא ואשתארת ארעא מחבלא דהא שכינתא אתדחיא ולא שריא עלה וכדין אתחבלת אתי שעתא אתחבלת בגין דשריא רוחא אחרא עלה דאתחבלא עלמא. וע"ד אמרין דישראל יהבי עוז לאלהים דאקיימין עלמא אלהים דא שכינתא [נ] ואי הם ושלום ישראל יתחכאי חייבין מה כתיב ג) רומה על השמים אלהים וגו' משום דרכא הכינו לפעמי. כפף נפשי בסבת חמס ושנאת חנם כרו לפני שוחה וגו'. כגוונא דדור המבול דבגין חמס דהות ביניהון שנאה ואיבה הוה ביניהון תא חזי כתיב ויראא אלהים את הארץ והנה נשחתה נשחתה ודאי כמה דאתמר. דבזמנא דאסגיאו חובי בני נשא באתגלית ארעא שויתא אנפהא כנוקבא חציפתא דלית לה כסופא מכלא כד"א ז) והארץ חנפה תחת יושביה. וע"ד ויראא כי נשחתה ודאי מאי טעמא. בגין כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ ה) ר' יצחק שאל לרבי שמעון האי קרא דכתיב ותשחת הארץ לפני האלהים אי בני נשא חטאן ארעא במה א"ל בגין דכתיב כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ. כגוונא דא כתיב ו) ותטמא הארץ ואפקד עונה עליה הא בני נשא חטאן ארעא במה אלא עקרא דארעא בני נשא איכון. ואינון מחבלין ארעא והיא אתחבלת וקרא אוכח דכתיב ויראא אלהים את הארץ והנה נשחתה כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ. תא חזי כל חטאוי דבר נש כלהו חבלותא דיליה תליין בתשובה. ואתמה דאוסיף זרעא על ארעא ומחבלא אורחיה ואפיק זרעא על ארעא מחבל ליה [מא] ומחבל ארעא ועליה כתיב ז) נכתם עונך לפני וכתיב ביה ח) כי לא אל חפץ רשע אתה לא יגורך רע. בר בתשובה סני. וכתיב מ) ויהי ער בכור יהודה רע בעיני ה' וגו' והא אתמר תו שאיל ליה לאתי דאין קב"ה עלמא במיא ולא באשא ולא במלה אחרא א"ל רזא הוא. דהא איכון חבילו אורחייהו ולא אתחברו דכר ונוקבא כדקא יאות [מב] וכמה דאיכון חבילו אורחייהו. ומיין דכורין ונוקבין לא אתחברו כגוונא

מראה מקומות מ) דף פ נ) דף סא ג) תנים נ"ז ד) יבמי כ"ב ה) דף סב ו) ויקרא י"ח ז) ירמי' כ' ח) תנים פ' ט) בראשית ל"ח

זין הזהר

(מ) לפי דברי ר' יוסי יתפרש הכתוב בשני אופנים. ותשחת הארץ לפני אלהים. הוא אופן אחד. ותמלא הארץ חמס. הוא אופן ב'. וכזה יתורץ למה נכתב ב"פ הארץ. [נ] דע והבן שזה כלל גדול בענין העבודה שניתנה לישראל. תורה ותפלה ומצות. שאין להשוב בכל זה שהנברא מחזק להבורא ח"ו אלא שישראל נותנים בכל זה עוז להשם אלהים הרומז על השכינה הקדושה שעל ידה נשפעת השפע לעולם הזה. ואם ישראל עוסקים ברורה ותפלה ומצות מתחזקת ע"י השכינה הקדושה שיתיהדו עמה הספירות העליונות להשפיע בה די שפע. ובאם לאו אין מאיירים בה ספירות העליונות והיא נפרדת מהן ומרת הדין מתגבר על העולם. כי כן רצון הבורא שזה העולם יתנהג בדרך זה. נמצא שדבל לשוכת הנבראים: [נא] באן מדבר במוצא זרע לבטלה ע"י אבריו שגם כל הרופאים כותבים בן שזאת משחית ומבלה הגוף ומנפש ומקלקל הבטן ואני מבור כמה בחורים שע"ז נתקלקלו אצלם החושים ונעשו מטורפים בדעתם ואין ראוים עוד לישא אשה להוליד תולדות: [נב] באן מדבר במשחית זרעו עם אשתו

כגוונא דא מיין עלאין ומיין תתאין לא אתחברו [יג] וע"ד אתבנו במיא במה דאיכון חבו ומיין הוו רתיחן ופסקו משכא מיוייהו . כמה דאבילו אורהייהו במיין רתיחן דיגא לקבל דיגא הס"ד :בקעו כל מעינות תהום רבה. הא מיין תתאין וארובות השמים נפתחו דא מיין עלאין מיין עלאין ותתאין . ר' חייא ור' יהודה הוו מהלכים בדרך והגיעו אצל הרים גדולים. ומצאו בין ההרים עצמות אנשים שהיו מאותן של דור המבול. ופסעו שלש מאות פסיעות בעצם אחד. נתמהו ואמרו. זהו שאמרו דחברים שהם לא היו יראים מדינו של הקב"ה. כמו שכתוב [מ] ויאמרו לאל סור ממנו ודעת דרכיך לא חפצנו. מה עשו. היו סותמים ברגליהם מעינות התהום. והמים יצאו רותחין . ולא יכלו לעמד בהם. עד שהיו נשטמים ונפלו על הארץ וימיתו :

ג) **ויאמר** אלהים לנח קץ כל בשר בא לפני וגו'. א"ר יהודה שני קצין הם. אחד לימין ואחד לשמאל. ודם שני דרכים ללכת בהם האנשים לעולם ההוא . קץ לימינא שכתוב [נ] ותנוח לקץ הימין. וקץ לשמאל. שכתוב [ס] קץ שם להשך ולכל תכלית הוא חוקר אבן אופל וצלמות. קץ שם לחשך. זה מלאך המות. זה הנחש. קץ כל בשר. שהרי מצד הפסולת של זהב בא [יד] ולכל תבלית הוא חוקר. בזמן שהדין שורה על העולם הוא חוקר. להיות קטיגור לעולם להחשיך פני הבריות בוא וראה אף הקב"ה א"ל לנח קץ כל בשר בא לפני. מי הוא. זה הקץ המחשיך פני הבריות. שהוא קץ כל בשר בא לפני. מכאן למדנו שרשעי עולם מקדימים לו ומושכים אותו עלידם להחשיך להם. וכיון שנתנה לו רשות נוטל הנשמה. ואינו נוטל עד שנותנים לו רשות. וע"ז בא לפני לקחת רשות להחשיך פניהם של בני העולם. ולפיכך והנני משחיתם את הארץ. ר' חייא אמר ג' מאות שנים טרם שבא המבול. היה נח מתרה בהם על מעשיהם. ולא היו שומעים לו. עד שהקב"ה השלים הזמן שהאריך להם ונאבדו מן העולם. בוא וראה מה כתוב למעלה. ויהי כי החל האדם לרוב על פני האדמה ובנות יולדו להם. והיו מהלכים ערומים לעיני כל . מה כתוב ויראו בני אלהים את בנות האדם וגו' וזה היה יסוד ועיקר להמשך בחטאם. עד שגרם להם להכרת מן העולם. ולפיכך נמשכו אחר היצר הרע בגזעו ושורשו. ורחו להשכינה הקדושה מביניהם ונאבדו. כמו שנתבאר. לפיכך קץ כל בשר בא לפני ללמד חובה עליהם :

ה) **עשה** לך תבת עצי גפר. א"ר שמעון בוא וראה וכי לא יכל הקב"ה לשמור את נח באיזה מקום בעולם. שיהיה מבול בכל העולם. ולא יהיה במקום ההוא. כמו שכתוב בגדעון [י] יהי נא חרב אל הגזה לבדה. או לשמור אותו בארץ ישראל. שכתוב בה [ז] לא גשמה ביום זעם. שלא ירדו עליה מי המבול. אלא ביון שהמשחית ירד לעולם. מי שאין סוגר עצמו בבית ונמצא לפניו בגלוי. נתחייב בנפשו שהוא הרג את עצמו. מגלן מלום. שכתוב [ח] המלם על נפשן אל תבוא אחריך. מה טעם אל תבוא אחריך. לפי שהמשחיר הלך אחר כתפו. ואם יחזור ראשו ויסתכל בו פנים בפנים יכול להזיק לו. ועל כן כתוב בנח ויסגר ה' בעדו. שלא יתראה לפני המשחית. ולא ישלט עליו מלאך המות. [מ] ר' יהודה

כדמיון זה מים עליונים ומים תתתונים לא נתחברו [יג] וע"כ נידונו במים. במה שהם חטאו. והמים היו רותחין והפשיטו העור מהם. במו שהשחיתו דרכם במים רותחין. מדה כנגד מדה. וש"כ נבקעו כל מעינות תהום רבה. הרי מים תתתונים. וארובות השמים נפתחו . זהו מים עליונים. מים עליונים ותחתונים. ר' חייא ור' יהודה היו מהלכים בדרך והגיעו אצל הרים גדולים. ומצאו בין ההרים עצמות אנשים שהיו מאותן של דור המבול. ופסעו שלש מאות פסיעות בעצם אחד. נתמהו ואמרו. זהו שאמרו דחברים שהם לא היו יראים מדינו של הקב"ה. כמו שכתוב [מ] ויאמרו לאל סור ממנו ודעת דרכיך לא חפצנו. מה עשו. היו סותמים ברגליהם מעינות התהום. והמים יצאו רותחין . ולא יכלו לעמד בהם. עד שהיו נשטמים ונפלו על הארץ וימיתו :

ג) **ויאמר** אלהים לנח קץ כל בשר בא לפני וגו'. א"ר יהודה תרין קצין אינון חד לימינא וחד לשמאלא ואינון תרין אורחין לאיזדן בהו בני נשא להסוא עלמא קץ לימינא דכתיב [נ] ותנוח לקץ הימין וקץ לשמאלא דכתיב [ס] קץ שם לחשך ולכל תכלית הוא חוקר אבן אופל וצלמות קץ שם לחשך. דא מלאך המות דא נחש קץ כל בשר. דהא מסטרא דתהומא דלבא קתני [יד] ולכל תכלית הוא חוקר. בזמנא דדינא שריא על עלמא הוא חוקר לאיסוי קטיגורא לעלמא לאחשכא אפיהון דבריאתא תא חזי אוף קב"ה א"ל לנח קץ כל בשר בא לפני מאן אינון דא קץ דאחשך אפיהון דבריאתא דאינון קץ כל בשר בא לפני. מכאן אוליפנא חייבי עלמא מקדימין ליה ומשכן ליה עלייהו לאחשכא לון דכיון דיהבי ליה רשותא נטיל נשמתא ולא נטיל עד דיהבי ליה רשותא ועל"ז בא לפני למיטול רשו לאחשכא אפייהו דבני עלמא . ובג"כ והנני משחיתם את הארץ ר' חייא אמר תלת מאה שנין עד לא אתי טופנא הוה נח אתרי בהו על עובדיהון. ולא הוו שמעין ליה . עד דקב"ה אשלים זמנא דאוריך לון ואתאבידו מעלמא תא חזי מה כתיב לעילא . ויהי כי החל האדם לרוב על פני האדמה ובנות יולדו להם והוו אזלין ערטילאין לעיניהון דכלא מה כתיב וירא בני אלהים את בנות האדם וגו' ודא הוה יסודא ועקרא למינד בחוביהון. עד דגריש לון לאתנגדא מעלמא ובגין כך אתמשכלן בתר יצר הרע ובגזעוי ובשרשוי ודחו מסיעותא קדישא מביניהון ואתאבידו כמה דאתמר בגין כך קץ כל בשר בא לפני לאלפא קטיגוריא עלייהו

ה) **עשה** לך תבת עצי גפר א"ר שמעון תא חזי וכי לא יכיל קב"ה לנטרא ליה לנח באתר חד בעלמא דיהא מבול בכל עלמא ולא יהא בהסוא אתר כמה דכתיב בגדעון [י] יהי נא חרב אל הגזה לבדה או לנטרא ליה בארעא דישראל. דכתיב בה [ז] לא נשמה ביום זעם שלא אתי עלה מי טופנא אלא כיון דמחבלא נהת לעלמא מאן דלא סגיר גרמיה ואשתכח קמיה באתגלי אתחייב בנפשיה דאיהו קטיל גרמיה מגלן מלום. דכתיב [ח] המלם על נפשך אל תבוא אחריך מאי טעמא אל תבוא אחריך בגין דמחבלא אזיל באתר כתפוי ואי אהדר ריסיה ואסתכל ביה אנפין באנפין יכיל לזקא ליה. וע"ד כתיב ויסגר ה' בעדו דלא יתחזי קמיה מחבלא . ולא ישלוט עליה מלאך המות . [מ] ר' יהודה

מראה מקומות א) איוב כ"ח ב) דף סב . ג) דניאל י"ב ד) איוב כ"ח ה) ויקהל קנו' ו) שופטים ו' ז) יחזקאל כ"ב ח) בראשית י"ט ט) דף סג

זין הזהר

שאינו רוצה שתתעבר לקיים מצות פריה ורביה כמו שעשו ער ואונן . דש מבפנים וזורה מבחוץ . ודור המבול הטאו בהשחתת זרע בשו ר בנים . ובזה יובן כל העניין . [נ] יש באן בודר חילופי גרסאות . וגירסא זו מבוררת ופי' שעי"י הטאם גרמו למעלה פגם בזה ודע שמים עליונים רומז על בחי זכר ונקרא שם מים דוכרין ומים תתתונים רומז על בחי' נקבה שנקרא גם מים נוקבין . [יד] והב רומו על גבורה ובסף רומו על חסד . וסטולת הזהב היינו מותרות הדין הקשה . כחו של עשו וכחו של הנחש :

יהודה אמר למדנו בזמן שכיתה יש בעיר. אל יתראה אדם בשוק. לפי שיש לו רשות להמשחית להשחית הכל. לפיכך א"ל הקב"ה לנח. נצרך לך להסתר. ולא תתראה עצמך לפני המשחית. שלא ישלט עליך ואם תשאל מי נמצא כאן משרית. שהרי מים היו שהתגברו. בוא וראה אין לך דין בעולם. הן כשנמחה הדין. והן כאשר נמסר העולם בדין. שלא יהי' נמצא משחית ההוא שהולך בתוך אותן הדינים שנעשים בעולם. אף כך כאן. מבול היה והמשחית הלך בתוך המבול. והוא נקרא כך שנכלל בשם זה [עו] וע"כ אמר הקב"ה לנח שיסתיר עצמו ולא יתראה בעולם. ואם תשאל הרי התיבה נראית בתוך זה העולם שהמשחית הלך בתוכו. אבל כל זמן שלא נתראה פני האדם לפני המשחית. אינו יכול לשלט עליו. מגלן ממצרים. שכתוב [מ] ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר. מה הטעם. לפי שהמשחית נמצא ויכול הוא להשחית. ולא נצרך להתראות לפניו. לפיכך היה גנוז נח וכל אותן שעמו בתיבה. והמשחית לא יכל לשלוט עליו:

ג) **ואני** הנני מביא את המבול מים וגו'. כיון שאמר מביא את המבול אין אנו יודעים שהוא מים. אלא את המבול. לדבות מלאך המות. שאע"פ שמים היו. משחית היה הולך בעולם להשחית באותן המים. לשחת כל בשר. כמו שביארנו שזה הוא משחית העולם. כמו שכתוב [נ] ולא יתן המשחית לבוא אל בתיכם לנגף. וזה הוא לשחת כל בשר. מצד של קץ כל בשר בא לפני. שהרי כיון שהגיע הזמן שהאריך להם הקב"ה עד שהשלים נח לשש מאות שנה. אז הי' לשחת כל בשר:

ד) **והקימותי** את בריתי אתך ובאת אל התבה. א"ר אלעזר כל זמן שהאנשים דבקים בברית הזה ואין עוזבים אתו. אין אומה ולשון בעולם שיכלו להרע להם. ונח התחזק בברית זה ושמר אתו. לפיכך הקב"ה שמרו. וכל בני דורו לא שמרו אתו. לפיכך העבירם הקב"ה מן העולם. והרי ביארו שבאותו החטא ממש שהטאו. ברמיון זה נמחו מן העולם. א"ר שמעון אין לך דבר רע בעולם שהקב"ה יתקנא עליו. כמו חטא פגם הברית. ככתוב [ס] חרב נקמת נקם ברית. ובוא וראה שלא נתמלא חטא דור המבול. אלא לפי שחטאו בהשחתת זרעם על הארץ. ואע"פ שהיו נוזלים זה מזה. כבתוב ותמלא הארץ חמס. וכתוב כי מלאה הארץ חמס מפניהם. מכל מקום בשביל ותשחת הארץ לפני דאלהים הנני משחיתם. מדה כנגד מדה. הנני משחיתם בחטא ההשחתה. ויש אומרים שלא נתמלאה סאתם אלא בחטא החמס. שהיו נוזלים זה מזה. והיו רעים לשמים ולבריות. בוא וראה כמה הם הממונים למעלה. שנפקדו על הקלות מאלה המוסרים דין על חבריהם. בשביל הרעה שעושים להם. וע"כ כתיב כי מלאה הארץ חמס מפניהם. ולפיכך הנני משחיתם את הארץ. [ו] ר' אלעזר שאל לר' שמעון אביו. הרי למדנו כי בזמן שהעולם נתמלא בחטאות האנשים והדין יוצא. זי לוכאי הרוא שנמצא אז בעולם. שהוא נתפס בחטאי הרשעים בראשונה. ואיך ניצל נח שלא נתפס בחטאותם. א"ל הרי אמרו שהקב"ר בקש לרוציא ממנו תולדות לעולם מתוך התיבה. ועוד שהדין הדין לא יכל לשלט עליו. לפי שהיה נכסה ונגנז בתיבה ונעלם מן העין.. [ז] ר' יצחק אמר בכל

ג) **ואני** הנני מביא את המבול מים וגו'. כיון דאמר מביא את המבול. לא ידענא דאיהו מים. אלא את המבול. לאסגאה מלאך המות דאע"ג דמיא הוו. מחבלא הוה חזיל בעלמא לשילאה באיהו מיין לשחת כל בשר. כמה דאוקימנא דדא הוא מחבלא דעלמא כמ"ד [נ] ולא יתן המשחית לבוא אל בתיכם לנגוף ודא הוא לשחת כל בשר מסטרא דקץ כל בשר בא לפני. דהא כיון דמטא זמנא דאוריך לון קב"ה עד דאשלים נח לשש מאות שנה. כדין לשחת כל בשר:

ד) **והקימותי** את בריתי אתך ובאת אל התבה א"ר אלעזר בכל זמנא דבני נשא יתאחדון בברית דא ולא יסבקון ליה לית עם ולישן בעלמא דייכול לאבאשא לון. ונח אתקיף בברית דא ונטר ליה. בני כך קב"ה נטר ליה. וכל בני דריה לא נטרו ליה בגינו כך קב"ה אעבר לון מעלמא. והא אתמר בחטא חובא ממש דאיכון אחבו בחטא נוונא אתיחון מעלמא.. א"ר שמעון לית לך מלה בעלמא דקב"ה קני לה. כמו חובא דברית כד"א [ס] חרב נוקמת נקם ברית. ותא חזי לא אשתליש חובא דדרא דמופגא. אלא בגין דחבו בחבילו דאלהיהו על ארעא. ואע"ג דהוו מקפחי דא לדא. כדכתיב ותמלא הארץ חמס וכתיב כי מלאה הארץ חמס מפניהם. מכל מקום בגין ותשחת הארץ לפני האלהים הנני משחיתם. מדה כנגד מדה. הנני משחיתם בחובא דחבלותא. ולית דאמרי דלא אשתליש קסייהו אלא בחובא דחמס. דהוו מקפחין דא לדא והוו ביסין לשיזיב ולבריות. תא חזי כמה איכון ממון מלעילא דאתפקדון על קני דאיכון דמסרי דינא על חבריהון. על מה דעבדי לון. וע"ד כתיב כי מלאה הארץ חמס מפניהם. ובג"כ הנני משחיתם את הארץ. [ו] ר' אלעזר שאיל לר' שמעון אבוי. הא תנינן בשעתא דעלמא אתמליא חובי בני נשא ודינא נפק. ווי לההוא זכאה דאשתכח בעלמא. דאיהו אתפס בחובי דחייביא בקדמיתא. מה איך אשתזיב דלא אתפס בחובייהו א"ל הא אתמר דקב"ה בעא לאפקא מנהון תולדין לעלמא מנו תיבותא. ותו דהא דינא לא יכלא לשלטא עלוי. בגין דהוה סמיר וגניז בתיבה ואתכסיא מעינא.. [ז] ר' יצחק אמר כל

מראה מקומות מ) שמות י"ב כ) דף סט נ) שמות י"ב ד) דף פו ס) ויקרא כ"ו ו) דף פו ז) דף פת.

זין הזהר

[עו] פי' מלאך המות נקרא אז בשם מבול כי בכל מיני מגפות הבאות לעולם רח"ל נכלל שם מלאך המות בשם המגפה שנמצאת אז בעולם. על דרך שהמלאכים נקראים בשמות מאלה על שם השליחות שנשלחים לעשות.

כל זמנא דחייבי עלמא אסגיאו וכתיב דאתכתם ביניהון סוף נ"חסם בקדמיתא דכתיב [6]) ומיקדשי תחלו. ותנינן אל תקרא ממקדשי אלא ממקודשי ומה היך שזיב ליה קב"ה בין כל אינון חייבא אלא בגין דיפקון מניה תולדין בעלמא. דהיה צדיק כדקא יאות. ותו דאיהו אתרי בסו כל יומא ויומא. ומה קבילו מניה. וקיים בנפשיה קרא דכתיב [7]) ואתה בי הזהרת רשע וגו'. וכתיב ואתה את נפשך הצלת. מכאן שכל מי שמזהיר לרשע. אע"פ שלא קבל ממנו. הוא הציל את עצמו. ורשע ההוא נתפס בהטאו. ועד כמה יזהיר ויוכיח אתו. עד שיכנו. [1]) תניא א"ר יוסי בזמן שבני עולם נמצאים חייבים לפני הקב"ה. צדיק ההוא שנמצא בעולם. הקב"ה מספר עמו. בשביל שיבין לבקש רחמים על העולם ויתפיים עמהם. מה עושה הקב"ה. מספר עמו על אדות רשעי העולם. ואומר להטיב לו בלבדו ולהברית את כלם. מה דרכו של צדיק ההוא. עוזב את שלו ולוקח עצמו לבקש על כל העולם. כדי שיתפיים הקב"ה עמהם. מנין ממשה. שא"ל הקב"ה חטאו ישראל [7]) עשו להם עגל מסכה וגו'. [5]) הרף ממני ואשמידם וגו' ואעשה אותך לגוי עצום ורב ממנו. באותו השעה אמר משה אם בשביל כבוד שלי יכרתו ישראל מן העולם. מוטב שאמות ולא יאמרו שעזבתי מלבקש על כל העולם בשביל כבוד שלי. מיד ויחל משה את פני ה' אלהיו. ומסר עצמו למיתה בבמה מקומית בשביל ישראל. שכתוב [1]) ועתה אם תשא חטאתם ואם אין מחני נא מספרך. ולמדנו לא זז משה משם עד שמחל הקב"ה לישראל. וש"כ וינחם ה' על הרעה אשר דבר לעשות לעמו. וכתוב ויאמר ה' סלחתי כדבריך. אבל בנח כתוב ויאמר אלהים לנח קץ כל בשר בא לפני וגו'. אמר לו נח. ולי מה אתה עושה. אמר לו והקימותי את בריתי אתך וגו'. ולא בקש רחמים על העולם. ירד המבול והברית בני העולם. ולפיכך מי נח כתוב. מי נח ודאי. שבו היה תולה. על שלא בקש רחמים על העולם. מכאן א"ר יוסי מה זה שכתוב ויחל נח איש האדמה. ויחל. במ"ד לא יחל דברו. שנעשה חול. איש האדמה. שבעבורו נברתו בני העולם ביון שלא בקש רחמים עליהם. ד"א איש האדמה. שבזבותו נתקימה האדמה לאחר שנברתו כלם מלפניו. שכתוב לא אוסיף לקלל עוד את האדמה וגו'. [1]) א"ר יהודה אע"פ שצדיק היה נח. לא היה כדאי שהקב"ה יגין על העולם בשבילו. בוא וראה משה לא תלה הדבר בזכותו אלא בזכות אבות הראשונים. אבל נח לא היה לו במי לתלות הזכות כמו משה. א"ר יצחק אע"פ שכן ביון שא"ל הקב"ה והקימותי את בריתי אתך. היה לו לבקש רחמים עליהם. והקרבן שהקריב אח"כ. היה לו להקריבו מקודם. פן ישכך הדונו מן העולם. א"ר יהודה מה הי' לו לעשות. הרי רשעי העולם היו מרגיזים לפני הקב"ה. והוא יקריב קרבן. אלא ודאי נח על עצמו היה מפחד. בשביל שלא תפגע בו המיתה בתוך רשעי העולם. שהי' רואה מעשיהם הרעים בל יום.

ואיך שהיו מרגיזים לפני הקב"ה כל יום:

[1]) **ויאמר** ה' לנח בא אתה וכל ביתך אל התבה. א"ר שמעון למה בכל הכתובים נזכר אלהים. וכאן ה'. מה נשתנה כאן שנזכר ה' שם עליון של רחמים. אלא סוד הוא שלמדנו. אין דרך ארץ שתקבל אשה אורח אצלה אלא ברשות בעלה. אף כך נח בקש לכנוס בתיבה להתחבר עמה. ולא היה הדבר נאה עד שבעל התיבה יתן לו רשות לכנוס בה וכן שכתוב בא אתה וכל ביתך אל התיבה. ולפיכך

[6]) יחזקאל ט' ב) יחזקאל נ' ג) ויקרא יד ד) שמות ל"ב ה) דברים ע' ו) שמות ל"ב ז) דף כח ח) דף כו.

דין הזהר

(יא) ענין הדבר הוא בנוגע לעיל שהתבה רמז על סדור השכ נר הקדושה שנקראת אלהים. בחינת נקבה. והשם הוי"ה ב"ה רמז לזכר

ולפיכך כתוב כאן ה׳. בעל התיבה. ואז נכנס נח ונתחבר עמה. וכן למדנו שאין ל. לאורח רשות לכנס לבית. אלא ברשות בעל הבית. זש״כ אחר כך ויבא נח וגו׳. בוא וראה מה כתיב. כי אותך ראיתי צדיק לפני בדור הזה. מכאן למדנו שלא יקבל אדם אורח בביתו. אם הוא דושד בו שהוא רשע. אלא אם עומד בעיניו לזכאי. שאינו חש ד בעיניו כלל. זש״כ בא אתה וכל ביתך אל התיבה. מה המעם. לפי כי אותך ראיתי צדיק לפני בדור הזה ולמדנו שאם נותן רשות לו בלבדו. ואין נותן רשות לכל אותן הבאים עמו. אל יכנסם לבית. זש״כ בא אתה וכל ביתך אל התיבה. לכלם נתן רשות ליכנס. ומן הכתוב הזה אנו למדים סוד דרך ארץ א״ר יהודה בזמן ההוא שנאבדו אותן הרשעים מן העולם. הביט הקב״ה על העולם ולא ראה מי שיגין עליו. ואפשר האמר הרי נח שהיה לו להגין על דורו. [הרי ביארו שנח לא היה יכל להגין על עצמו. ולא ניצל אלא בשביל] להוציא ממנו תולדות לעולם. זש״כ כי אותך ראיתי צדיק לפני בדור הזה. בדור הזה דוקא [יז] ר׳ יוסי אמר בדור הזה. זה שבח שלו. שהיה בתוך דור של רשעים. ונמצא כל כך איש צדיק תמים. כל שכן אם היה בדורו של משה. אבל לא הי׳ יכל לדון על דע.לם. לפי שלא נמצאו עשרה זכאים בעולם. כמ״ש [ח] אולי ימצאון שם עשרה. ולא נמצא שם. אף כאן לא נמצאו עשרה. אלא הוא ושלשת בניו עם נשידם. ולא היו עשרה:

ג) **כי** ליכים עוד שבעה אנכי ממטיר על הארץ ארבעים יום וארבעים לילה. א״ר יהודה אלה מ׳ יום ומ׳ לילה כפני מה דם. אלא מ׳ יום להלקות רשעי העולם. וכתוב [ג] ארבעים יכנו לא יוסיף. כנגד ד׳ צדדי דעולם. לכל אחד עשרה. לפי שהאדם מן ד׳ צדדי העולם נברא. וע״כ ומחיתי את כל היקום. ונצרף ארבעים להלקות ולבהות העולם. [7] ר׳ יוסי שאל לרבי שמעון וא״ל. מה ראה הקב״ה להבריה כל היות השדה ועיפית השמים עם הרשעים. אם האנשים דומאים. בהמות ועופות השמים ושאר הבריות מה חטאו. א״ל לפי שכתוב כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ. כלם השחיתו דרכיהם. עזבו מינידם והתדבקו במינים אדרים. בוא וראה אלה רשעי העולם גרמו כך לכל הבריות. ובקשו להכחיש מעשה בראשית. והם גרמו לכל הבריות להשחית דרכיהם כמו שהם השחיתו. אמר הקב״ה אהם מבקשים להכחיש מעשה ידי. אני אשלים רצון שלכם. ומחיתי את כל היקום אשר עשיתי מעל פני האדמה. אהזיר העולם למים כמו שהיה בתחלה מים במים. מכאן ולהלאה אעשה בריות אחרות בעולם כראוי להיות:

ה) **ונח** בן שש מאות שנה והמבול היה וגו׳. וכי לבה בא חשבון הזה לדמנות. אלא אילו לא היה נח בן שש מאות שנה לא היה נכנס להיבה ולא נתחבר עמה. כיון שנשתלם בשש מאות שנה אז נרדבר עמה [יח] ועל כן מן היום שנתבלא חובתם של בני העולם. דאריך לדם דקב׳ה עד שנשתלם נח בשש מאות שנה. ונשרלבה מדרגתו כראוי להיות [יט] והיה צדיק תמים. ואז נכנס להיבה. והבל כדמיון

ובג״כ כתיב הכא ה׳. בעלה דתיבה וכדין עאל גם ואתחבר בהדה וכן אוליפנא דלית ליה רשו לאוכפיזא למיעל לביתא אלא ברשו מאריה דביתא הה״ד לבתר ויבא גם וגו׳ תא חזי מה כתיב כי אותך ראיתי צדיק לפני בדור הזה מכאן אוליפנא דלא יקבל בר נש אוכפיזא בביתיה אי איהו חשיב ביה דאיהו חייבא אלא אי קאים בעיניו לזכאה דלא חשיב בעיניו כלל. הה״ד בא אתה וכל ביתך אל התיבה מאי טעמא בגין כי אותך ראיתי צדיק לפני בדור הזה ואוליפנא דהי יהיב ליה רשו בלחודוי ולא יהיב רשו לכל איתון דהתיין עייליה לא ייעול לון לביתא. הה״ד בא אתה וכל ביתך אל התיבה לכלא יהיב רשותא למיעל ואקרא דא אוליפנא רזא דאורהוי דארעא א״ר יהודה בהסוא זמנא דאתאבידו איתון הייבין מעלמא קב״ה אסתכל על עלמא ולא חמא מאן דהגין עליה ואי תיוות הא גם דהוה ליה לאגנא על דריה [הא אקרייה דגם לא הוה יכיל לאגנא על גרמיה ולא אתחזיב הלא בגין] לאפקא מניה תולדין לעלמא הה״ד כי אותך ראיתי צדיק לכני בדור הזה בדור הזה דייקא [יז] ר׳ יוסי אמר בדור הזה דא בבחא דליה דהוה בגו ההוא דרא חייבא והכתיב כולי אתי חיש צדיק תמים כל שכן אי הוה בדרא דמשה אבל לא היה יכיל לאגנא על עלמא. בגין דלא אשתכחו עשרה בעלמא כד״א [ח] אולי ימצאון שם עשרה ולא אשתכחו תמן אוף הכא לא אשתכחו עשרה. הלא הוא ותלת בנוי ונוקבייהו. ולא הוו עשרה ·

ג) **כי** ליכים עוד שבעה אנכי מחטיר על הארץ ארבעים יום וארבעים לילה מ״ר יהודה אלה מ׳ יום ומ׳ לילה מאי עבידתייהו אלא מ׳ יום לאלקאה חייבי עלמא. וכתיב [ג] ארבעים יכנו לא יוסיף לקבל ד׳ ספרי עלמא לכל חד עשרה בגין דבר נש מד׳ ספרי עלמא אתברי. וע״ד ומחיתי את כל היקום והגמריך ארבעים לאלקאה ולאתחמי עלמא [7] ר׳ יוסי שאל לרבי שמעון וא״ל מאי חמא קב״ה לשיצאה כל חיות ברא ועופי שמיא עאהון דחייבא אי בני נשא אמאן בעירי ועופי שמיא ושאר ברייין מה אמאו א״ל בגין דכתיב כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ כלהו רוו מחבלי אורחייהו אבקו זוייהו ודבקי בזינא אחרא הא חזי איגון חייבי עלמא גרמו הכי לכל ברייין. ובעו לאכחשא עובדא דבראשית ואיגון גרמו לכל ברייין לאבלא אורחייהו כמה דאיגון מיהבלן אמר קב״ה אתון בעיתו לאכחשא עיבדי ידי אנא אשלים רעותא דלכון ואחיתי את כל היקום אבר עביתי מעל פני האדמה הדר עלמא למיין כמה דהוה בקדמיתא מיין במיין. מכאן ולהלאה אעביד בריין אחרנין בעלמא כדקא יאות

ה) **ונח** בן שש מאות שנה והמבול היה וגו׳ וכי אמאי אתא חיסבנא דא למאי אלא אילו לא הוה נח בן שש מאות שנה לא ייעול לתיבותא ולא יתחבר בהדה כיון דהשתלים בשש מאות שנה כדין אתחבר בהדה [יח] יעל דא מן יומא דאסתלים חובייהו דבני עלמא אוריך לון קב״ה עד דאסתלים נח בשש מאות שנה ואסתלים דרגיה כדקא יאות [יט] והוה צדיק שלים. יכדין עאל לתיבותא וכלא כגוונא

מראה מקומות [ח] בראשית י״ח [ז] דף פ״ח [ג] דברים כ״ה [ד] דף פ״ח. [ה] דף נה

זין הזהר

יזהר גבור שרוא בחיות זכר. ולפיכך כא, בנתינת רשות ליכנס לתבה כתוב ויאמר ה׳ דיינו בעל התבה דמשפיע לדשכינה הקדושה [יז] פי׳ בדור של רשעים היה הוא ה.ב לצדיק [יח] כלבר הפוד יש לקרב העני, אל השבל שאז הי ב. ת״ר שנה כמי ברורות הללו בן ס שנה. יכיון שבן, ס׳ לזקנה כמו כן, בן ת״ר או לזקנה ומי שלא פגם בריתו עד שהגיע לזקנה בטות שלא יחטא עוד בזה וע״כ ראוי הוא זה להקרא אז בשם צדיק ולזכות לדבקות השכינה. [יט] היינו כראוי להיות במדרגת צדיק תמים בבירור שלא יפגם עוד בזה.

כגוונא דלעילא [כו] ובגין כך לא אתיר כבן שם מאות שנה [כח]

ט) **ויבא** נח ובניו ואשתו ונשי בניו אתו אל התבה. א"ר חייא בוא וראה כאשר האדם חוטא לפני רבונו. ומושך עצמו להרע בהסתר. הקב"ה עושר בו דין בגלוי. וכאשר האדם מטהר עצמו. הקב"ה מסתיר אותו שלא יתראה ביום חרון אף ה'. שבודאי נצרך לו לאדם שלא יתראה לפני המשחית כאשר הוא שורה בעולם. שלא יסתכל בו. שהרי כל הנתראים לפניו יש לו רשות להשחיתם. וזהו שאמר רבי שמעון כל אדם בעל עין רעה. עין המשחית שורה עליו. והוא משחית העולם נקרא. ונצרך לו לאדם להשמר ממנו שלא יתקרב עמו כדי שלא ינזק. ואסור להתקרב עמו בגלוי. ולפיכך אם מאיש רע עין נצרך להשמר ממנו. מלפני מלאך המות על אחת כמה וכמה. ובשביל זה בקש הקב"ה לכסות לנח שיהי' נסתר מן העין. שלא יוכל רוח המזמאה לשלוט עליו. כדי שלא ינזק. זש"כ ויבא נח וגו' אל התבה. כמו שנתבאר בשביל שיהי' נסתר מן העין. מפני מי המבול. שהמים דחקו אותו. א"ר יוסי ראה למלאך המות שהיה בא [כז] ומשום זה נבנס לתיבה ונשמר בה שנים עשר חדשים. ולמה שנים עשר חדשים. נחלקו בזה ר' יצחק ור' יהודה. אחד אומר י"ב חדשים שכך הוא דינם של רשעים. ואחד אומר להשתלם במדרגת צדיק צריך י"ב מדרגות. שיהי' ראוי לצאת מן התבה [כז] ר' יהודה אמר ו' חדשים נידונים במים. ששה חדשים באש. והרי כאן רק מים הי'. ולמה י"ב חדשים. א"ל ר' יוסי בשני דינים של ניהנם נידונו. במים ובאש. במים. שהמים שירדו עליהם כלעלה היו קרים כשלג. באש. שהמים שיצאו מלמטה היו רותחין כאש. וע"כ בדין של ניהנם נידונו. באש ובמים עד שנכרתו מן העולם. ונח היה נסתר בתיבה ונעלם מן העין. והמשחית לא קרב אליו. והתיבה היתה צפה על פני המים. כמ"ש וישאו את התבה ותרם מעל הארץ. ארבעים יום לקו. שכתוב ויהי המבול ארבעים יום וגו'. ובשאר הזמן של המבול נמחו מן העולם. וש"כ וימחו מן הארץ. וי להם לאותן הרשעים. שהרי לא יקומו להחיות עוד בעולם ולעמד בדין. וימחו. כמש"כ [כ] שמם מחית לעולם ועד. שאפילו לעמד בדין לא יקומו:

כדמיון שלמעלה [כו] ולפיכך לא נאמר בבן שש מאות שנה [כח]:

ט) **ויבא** נח ובניו ואשתו ונשי בניו אתו אל התבה. א"ר חייא בוא וראה כאשר האדם חוטא לפני רבונו. ומושך עצמו להרע בהסתר. הקב"ה עושר בו דין בגלוי. וכאשר האדם מטהר עצמו. הקב"ה מסתיר אותו שלא יתראה ביום חרון אף ה'. שבודאי נצרך לו לאדם שלא יתראה לפני המשחית כאשר הוא שורה בעולם. שלא יסתכל בו. שהרי כל הנתראים לפניו יש לו רשות להשחיתם. וזהו שאמר רבי שמעון כל אדם בעל עין רעה. עין המשחית שורה עליו. והוא משחית העולם נקרא. ונצרך לו לאדם להשמר ממנו שלא יתקרב עמו כדי שלא ינזק. ואסור להתקרב עמו בגלוי. ולפיכך אם מאיש רע עין נצרך להשמר ממנו. מלפני מלאך המות על אחת כמה וכמה. ובשביל זה בקש הקב"ה לכסות לנח שיהי' נסתר מן העין. שלא יוכל רוח המזמאה לשלוט עליו. כדי שלא ינזק. זש"כ ויבא נח וגו' אל התבה. כמו שנתבאר בשביל שיהי' נסתר מן העין. מפני מי המבול. שהמים דחקו אותו. א"ר יוסי ראה למלאך המות שהיה בא [כז] ומשום זה נבנס לתיבה ונשמר בה שנים עשר חדשים. ולמה שנים עשר חדשים. נחלקו בזה ר' יצחק ור' יהודה. אחד אומר י"ב חדשים שכך הוא דינם של רשעים. ואחד אומר להשתלם במדרגת צדיק צריך י"ב מדרגות. שיהי' ראוי לצאת מן התבה [כז] ר' יהודה אמר ו' חדשים נידונים במים. ששה חדשים באש. והרי כאן רק מים הי'. ולמה י"ב חדשים. א"ל ר' יוסי בשני דינים של ניהנם נידונו. במים ובאש. במים. שהמים שירדו עליהם כלעלה היו קרים כשלג. באש. שהמים שיצאו מלמטה היו רותחין כאש. וע"כ בדין של ניהנם נידונו. באש ובמים עד שנכרתו מן העולם. ונח היה נסתר בתיבה ונעלם מן העין. והמשחית לא קרב אליו. והתיבה היתה צפה על פני המים. כמ"ש וישאו את התבה ותרם מעל הארץ. ארבעים יום לקו. שכתוב ויהי המבול ארבעים יום וגו'. ובשאר הזמן של המבול נמחו מן העולם. וש"כ וימחו מן הארץ. וי להם לאותן הרשעים. שהרי לא יקומו להחיות עוד בעולם ולעמד בדין. וימחו. כמש"כ [כ] שמם מחית לעולם ועד. שאפילו לעמד בדין לא יקומו:

ג) **וישאו** את התבה ותרם מעל הארץ. ר' אבא פתח [7] רומה על השמים אלהים וגו'. וי לון לרשעים שהם חוטאים ומרגיזים לרבונם בכל יום. ובחטאותם דוחים את השכינה מן הארץ. וגורמים שתסתלק מן העולם. והשכינה נקראת אלהים. ועליה כתוב רומה על השמים אלהים. ביאו וראה מה כתוב וישאו את התבה. שהיו דוחים אותה להלחוץ [כז] ותרם מעל הארץ. שלא שרתה בעולם ונסתלקה ממנו. וכאשר מסתלקת מהעולם הרי אין מי שישגיח בעולם. והדין שולט אז עליו. וכאשר נמחים רשעי העולם ומסתלקים מן העולם. מחזרת השכינה מדורה בזה העולם — :

ג) **וישאו** את התבה ותרם מעל הארץ. ר' אבא פתח [7] רומה על השמים אלהים וגו'. וי לון לחייבא דחיון חטאן ומרגיזין למריהון בכל יומא. ובחוביהון דחיין לה לשכינתא מארעא. וגרמין דתסתלק מעלמא. ושכינתא איקרי אלהים. ועלה כתיב רומה על השמים אלהים. תא חזי מה כתיב וישאו את התיבה. דדחין לה לבר [כז] ותרם מעל הארץ דלא שריא בעלמא ואסתלקת מנה וכד אסתלקת מעלמא הא ליתי מאן דיכנה בעלמא. ודינא שלטא כדין עלוי. וכד יתמחון חייבי עלמא ויסתלקון מעלמא. שכינתא אהדרת מדורה בעלמא — .

ה) **כל** אשר נשמת רוח חיים באפיו וגו'. שאל ר' חייא לר' אבא. הרי אמרו שהנשמה אינה נכנסת באדם עד

ה) **כל** אשר נשמת רוח חיים באפיו וגו'. שאיל ר' חייא לר' אבא. אמריתון דנשמתא לא עיילא בבר נש עד

מראה מקומות ט) דף פח. כ) תלים ע' ג) דף פח 7) תלים נ"ז ה) בבמטות

זיו הזהר

[כו] כי שש מאות שנה רמז על שש הספירות שספירה האחרונה היא יסוד צדיק: [כח] פי' שאלו הי' הכונה רק על מספר השנים בלבד הי' יכול לכתיב בבן שש מאות שנה. אבל יש כאן כונה אחרת שנח היה במדרגת שש מאות שנה. היינו שהי' בבחינת יסוד צדיק שהופיע עליו אור ספירה הששית הגרמות במספר שש מאות שנה כי מן חסד עד יסוד יש שש ספירות וכל ספירה כלולה מעשר ועד ר מעשר בפרטיות. לכן בהשתלם ספירה הששית נשתלם המספר שש מאות שנה. ודע כי שנ"ה בגימטריא ספירה [כז] והיינו מפני סי הסבול כי המלאך המות היה נקרא אז בשם מבול כנזכר לעיל. [כז] ביון שנח ותבה הם בבחי' יסוד ומלכות לכן בשביל קיום העולם אח"כ נצרך שתהי' התקשרות הזאת י"ב חדשים בנגד י"ב צירופי שם הוי"ה ב"ה: [כל] פי' שהיו רוחים להשכינה מעולם הזה כי לא

עד שמסתכל בעבודת הקב"ה. ואז נתנה לו הנשמה. ועוד אמרו שהנשמה היא קדושה ונאצלת מעליון שעל הכל. א"כ מה זה שאמר הכתוב כל אשר נשמת רוח חיים באפיו וגו'. כיון שהיו להם נשמות הי' להם לרגל. לא ידע להשיב. באו ושאלו לר' אלעזר בר' שבעין. אמר להם כך הוא. והמקרא הזה מוכיח כן. שכך אמר אבי. כי כאשר בא המבול לא היה אדם שיעשה הקב"ה חסד בזכותו אלא נח. וזכותו לא היה אלא להנן עליהם ועל בני ביתיהם. שלא היתה זכותו כל כך להנן על כל הדור. ואלה מן הקדמונים שהיו צדיקים. כגון חנוך ירד שהיו להם נשמות קדושות. והיו ראוים שיעשה הקב"ה הסד בזכיתם. בחרבה מתו כבר. ויהי שאמר כל אשר נשמת רוח חיים באפיו. אלה שנשמות קדושות היו בהם. ואל תאמר שעל אותן שהיו בזמן המבול נאמר. אלא על אלה שהיו מקודם. ולפיכך בא הכתוב: ואומר מכל אשר בחרבה. מתו [כה]!

ז) **וימח** את כל היקום אשר על פני האדמה וגו'. א"ר אבא את כל. לרבות כל אותן השרים המושלים שממונים על הארץ. וזה הוא היקום אשר על פני האדמה. שכאשר עושה הקב"ה דין בבני העולם. מעביר לאותן השרים הממונים עליהם בתחלה. ואח"כ לאותן היושבים תחת כנפיהם. שכתוב [ב] יפקד ה' על צבא מרום במרום. ואח"כ ועל מלכי האדמה על האדמה. ואיך מעבירם מלפניו. אלא שמעבירם באש האוכלת. זש"כ [ג] כי ה' אלהיך אש אכלה הוא אל קנא. אש האוכלת אש [כו] והיקום ההוא שעליהם העביר באש. ולאלה היושבים תחתיהם במים. ולפיכך כתוב וימח את כל היקום אשר על פני האדמה. ואח"כ מאדם ועד בהמה ועד רמש ועד עוף השמים. וימחו מן הארץ. כל הנמצאים למטה וימחו מן הארץ. נמחו מן הכל. בוא וראה בזמן ההוא שעתיד הקב"ה להחיות מתים. כל המתים שיהיו נמצאים בשאר ארצות העמים. הקב"ה יברא להם גופות כראוי. שהרי עצם אחד שנשאר בו באדם תחת האדמה. עצם ההוא יהי' נעשה כשאור בעיסה. ועליו יבנה הקב"ה לכל הגוף. ולא יתן להם הקב"ה נשמות אלא בארץ ישראל. שכתיב [ד] הנה אני פותח את קברותיכם והעליתי אתכם מקברותיכם עמי והבאתי אתכם על אדמת ישראל. שיתגלגלו שמה תחת הארץ. ואח"כ מה כתוב. ונתתי רוחי בכם וחייתם וגו'. שהרי בארץ ישראל יקבלו הנשמות כל אלה בני העולם. מלבד אותן שנטמאו וטמאו את הארץ [כז] באלה כתוב וימחו מן הארץ. מן הארץ דוקא [כח] ואע"פ שהקשו ונדלקו הקדמונים על זה. כי משמעות וימחו היא כמ"ש [ה] ימחו מספר חיים. א"ל ר' שמעון וראי אין להם חלק לעולם הבא, שכתוב וימחו מן הארץ. וכתוב לעולם יירשו ארץ [כט] אבל יקומו בדין. ועליהם כתוב [ו] ורבים מישני אדמת עפר יקיצו. אלה לחיי עולם ואלה לחרפות לדראון עולם וישאר אך נח. א"ר אבא אך למעט שלא נשארו בעולם מלבד נח ושהיו עמו בתיבה. ר' יוסי אמר פסח היה נח [ל] שהבישו ארי בתיבה. כמו שנתבאר:

ויזכר

ז) **וימח** את כל היקום אשר על פני האדמה וגו'. א"ר אבא את כל לאכלה כל מיון שליפין דשלמין מיתן על ארעא. ודא הוא היקום אשר על פני האדמה. דכד עביד קב"ה דינא בבני עלמא. אעבר לאיון בגיפין דמיתן עלייהו בקדמיתא ולבתר לאיון דיתבי תחות גדפייהו. דכתיב [ב] יפקד ה' על צבא מרום במרום ולבתר ועל מלכי האדמה על האדמה. והיך מתעבדן קדמיה אלא אעבר לון בנורא דדליק. דס"ד [ג] כי ה' אלהיך אש אכלה הוא אל קנא אשא דאכיל אשא. [כו] וההוא יקום דעלייהו אעבר באשא. ומיון דיתבי תחותייהו במיא. ובג"כ כתיב וימח את כל היקום אשר על פני האדמה ולבתר מאדם ועד בהמה ועד רמש ועד עוף השמים. וימחו מן הארץ. כל אלין דלתתא.. וימחו מן הארץ אתמחו מן כלא דא חזי בהיא זמנא דזמין קב"ה לאחיאה מתיא. כל מיון מתין דיתקמון לבר בשאר ארעין מוכרלין. קב"ה יברא לון גופייהו כדקא חזי. דהא גרמא חד דאתאחר ביה בבר גם תחות ארעא. סהון גרמא יתעביד כחמירא בעיסה. ועליה יבני קב"ה כל גופא. ולא יהיב לון קב"ה נשמתין אלא בארעא דישראל. דכתיב [ד] הנה אני פותח את קברותיכם והעליתי אתכם מקברותיכם עמי והבאתי אתכם אל אדמת ישראל. דיתגלגלון תחות ארעא. ולבתר מה כתיב. ונתתי רוחי בכם וחייתם וגו'. דהא בארעא דישראל יקבלון נשמתין כל מיון בני עלמא. בר אלין דאסתאבו וסאיבו ארעא [כז] באלין כתיב וימחו מן הארץ. מן הארץ דייקא [כח] ואע"ג דאקשו ואפלינו קדמאי על דא. הא וימחו כד"מ [ה] ימחו מספר חיים א"ל רבי שמעון ודאי אית לון חולקא בעלמא דאתי. דכתיב וימחו מן הארץ וכתיב לעולם יירשו ארץ [כט] אבל יקיצון בדין. ועלייהו כתיב [ו] ורבים מישני אדמת עפר יקיצו. אלה לחיי עולם ואלה לחרפות לדראון עולם.. וישאר אך נח א"ר אבא אך למעט שלא יזכו להתגלגל שם ולעבר שם בתחיה: [כט] רמז לארץ העליונה ארץ חיים הנצחיי. וכן כאן וימחו מן הארץ היינו מן ארץ החיים הנצחים: [ל] דורש אך נח מלשון הבאה שנשאר סוכה כמו ואך אתו בדבר:

ויזכר

עד דאסתכל בפולחנא דקב"ה וכדין להוי ליה סהיא נשמתא. ואמריתון דנשמתא היא קדישא מעילא על כלא ח"ה מאי סוא דאמר קרא כל אשר נשמת רוח חיים בחפיו וגו'. סוא"ל וסוא לסו נשמתא סוא לסו לאבתוכא לא סוא ביהיה. אתו שיילוא לר' אלעזר בר' שמעון אתר לסו סכי סוא. והא קרא מסייע ליה דסכי אמר אבא דכי אתא שיבנא לא סוא בר גם דיעביד קב"ה בגייסה אלא גם וזכיתיה לא סוא אלא לאגנא עליהון ועל בתיהון דלא סוא זכיתיה כל כך לאגנא על כל דרא ואיון דסוו זכאין בקדמיתא כגון חנוך ירד דסוו לסו נשמתא קדישא. ואתחזין למעבד קב"ה בגייסון בחרבה מתו והיינו דאמר כל אשר נשמת רוח חיים באפיו איון דנשמתא קדישא סוא בסון ולא תימא דעל איון דסוו בשופנא אמר. אלא על איון דסוו בקדמיתא ובגין כך אתא קרא ואמר מכל אשר בחרבה. מתו [כה].

ז) **וימח** את כל היקום אשר על פני האדמה וגו'. א"ר אבא את כל לאכלא כל איון שליפין דשלמין מיתן על ארעא. ודא סוא סיקום אשר על פני האדמה. דכד עביד קב"ה דינא בבני עלמא. אעבר לאיון בגיפין דמיתן עלייהו בקדמיתא ולבתר לאיון דיתבי תחות גדפייהו. דכתיב [ב] יפקד ה' על צבא מרום במרום ולבתר ועל מלכי האדמה על האדמה. והיך מתעבדן קדיה אלא אעבר לון בנורא דדליק. סה"ד [ג] כי ה' אלהיך אש אכלה הוא אל קנא אשא דאכיל אשא. [כו] וההוא יקום דעלייהו אעבר באשא. ואיון דיתבי תחותייהו במיא. ובג"כ כתיב וימח את כל היקום אשר על פני האדמה ולבתר מאדם ועד בהמה ועד רמש ועד עוף השמים. וימחו מן הארץ. כל אלין דלתתא.. וימחו מן הארץ אתמחו מן כלא דא חזי בהיא זמנא דזמין קב"ה לאחיאה מתיא. כל איון מתין דיתקמון לבר בשאר ארעין מוכרלין. קב"ה יברא לון גופייהו כדקא חזי. דהא גרמא חד דאתאחר ביה בבר גם תחות ארעא. סהון גרמא יתעביד כחמירא בעיסה. ועליה יבני קב"ה כל גופא. ולא יהיב לון קב"ה נשמתין אלא בארעא דישראל. דכתיב [ד] הנה אני פותח את קברותיכם והעליתי אתכם מקברותיכם עמי והבאתי אתכם אל אדמת ישראל. דיתגלגלון תחות ארעא. ולבתר מה כתיב. ונתתי רוחי בכם וחייתם וגו'. דהא בארעא דישראל יקבלון נשמתין כל איון בני עלמא. בר אלין דאסתאבו וסאיבו ארעא [כז] באלין כתיב וימחו מן הארץ. מן הארץ דייקא [כח] ואע"ג דאקשו ואפלינו קדמאי על דא. הא וימחו כד"מ [ה] ימחו מספר חיים א"ל רבי שמעון ודאי אית לון חולקא בעלמא דאתי. דכתיב וימחו מן הארץ וכתיב לעולם יירשו ארץ [כט] אבל יקיצון בדין. ועלייהו כתיב [ו] ורבים מישני אדמת עפר יקיצו. אלה לחיי עולם ואלה לחרפות לדראון עולם.. וישאר אך נח א"ר אבא אך למעט שלא יזכו להתגלגל שם ולעבר שם בתחיה: [כט] רמז לארץ העליונה ארץ חיים הנצחיי. וכן כאן וימחו מן הארץ היינו מן ארץ החיים הנצחים: [ל] דורש אך נח מלשון הבאה שנשאר סוכה כמו ואך אתו בדבר:

ויזכר

מראה מקומות [ה] דף סט. [ו] ישעי' כ"ד [ז] דניאל ד' [ח] יחזקאל ל"ז [ט] תנ"ל פ"ט [י] דניאל י"ב

זין הזהר

יכלה לסבל תועבותיהם: [כה] וכך יפורש מכל אשר בחרבה. אלה הצדיקים בעלי הנשמות שהיו בזמן החרבה קודם המבול. מתו כבר בחרבה קודם המבול. ולא נשאר גם אחד מהם שיוכל להנן על דור המבול [כו] פי' שהמלאכים שהם של אש מתבטלים במציאות בהאש אכלה של ה' אלהיך. וזהו העברתם ועונשם. וכמו שאנו רואים אם יתקרב שלהבת קטן של גר דולק אל להבה גדולה ידלג שלהבת הקטן לתוך הלהב הגדול ותכבה הגר' [כז] בהשחתת זרע: [כח] היינו ארץ ישראל שלא יזכו להתגלגל שם ולעבר שם בתחיה: [כט] רמז לארץ העליונה ארץ חיים הנצחיי. וכן כאן וימחו מן הארץ היינו מן ארץ החיים הנצחים: [ל] דורש אך נח מלשון הבאה שנשאר סוכה כמו ואך אתו בדבר:

ח) **ויזכר** אלהים את נח וגו'. א"ר שמעון בוא וראה בזמן שהדין נעשה לא כתוב בו זכירה כיון שנעשה דדין ונאבדו רשעי העולם. אז כתוב בו זכירה. שהרי כאשר הדין שורה בעולם אין היחיד שלבעלה נמצא [ח] והמשחית שורה על העולם. כיון שנתבטל דדין ונשתכך הרוגז. חזר הכל למקומו. ולפיכך כתוב כאן ויזכר אלהים את נח. היינו ששורה בו בחינת זכור. כיון שנח איש צדיק בתוב בו [לא] א"ר יהודה נח כאשר היה בתיבה נתירא אולי לא יזכירנו הקב"ה לעולם. וכיון שנעשה הדין ונאבדו רשעי העולם. אז מד כתוב. ויזכר אלהים את נח [לב] ר' אלעזר אמר בוא וראה בזמן שהדין שורה בעולם. לא נצרך לו לאדם שיהי' נזכר שמו למעלה. שהרי אם נזכר שמו יזכרו חטאיו ויבואו להשגיח בו. מנין שכך הוא ששונמית. שיום ההוא יום טוב שלראש השנה היה. והקב"ה דן אותה העולם. ואז א"ל אלישע ג) היש לדבר לך אל המלך. זה הקב"ה שנקרא אז מלך. מלך הקדוש. מלך המשפט. ותאמר בתוך עמי אנכי יושבת. אינני רוצה שיזכרו אותי וישגיחו בי. אלא בתוך עמי. מי שמכנים ראשו בין העם. אין משגיחים עליו לדון אותו לרע. לפיכך אמרה בתוך עמי. בוא וראה נח בזמן שהרוגז היה שורה בעולם לא נזכר. כיון שהדין נתבטל מה כתוב. ויזכר אלהים את נח. עתה נזכר שמו. ד"א ויזכר אלהים את נח. היינו על דרך הכתוב ואזכר את בריתי [לג]:

ט) **ויבן** נח מזבח לה' וגו'. ויבן נח מזבח. זה הוא המזבח שהקריב בו אדם הראשון. נח למה הקריב עולה. שהרי עולה באה רק בשביל הדהור הלב. ונח במה הטא. אלא נח היה מהרהר ואמר. הרי הקב"ה גזר דין על העולם שיחרב. אפשר מפני שהציל אותי נפקעכל זכות ממני. ולאנשאר לי זכות בעולם. מיד ויבן נח מזבח לה'. מזבח ההוא שהקריב בו אדם הראשון היה. אם כן למה ויבן [לד] אלא לפי שרשעי עולם גרמו שלא עמד המזבח במקומו. וכיון שבא נח כתוב בו ויבן [לה] ד) למדנו כאשר יצא נח מן התיבה. וראה איך שנחרב העולם. התחיל לבכות לפני השמים ואמר. רבון כל העולמים הרי נקראת רחום וחנון. היה לך לרחם על מעשי ידיך. השיב לו הקב"ה ואמר. רועה שוטה. עכשו אתה אומר כך. למה לא אמרת כך בשעה שאמרתי לך. כי אותך ראיתי צדיק לפני וגו'. ואח"כ הגני מביא את המבול מים. ואח"כ עשה לך תיבת עצי גפר. כל כך עכבתי ואמרתי לך. לבעבור שתבקש רחמים על העולם. ומאז ששמעת שאתה תנצל בתיבה. לא נכנס בלבך לבקש רחמים על ישוב העולם. ועשית תיבה ונצלת. ועתה שנאבד העולם פתחת פיך לדבר לפני בקשות ותחנונים. כיון שראה נח כך. הקריב קרבנות ועולות. שכתוב ויקח מכל הבהמה הטהורה וגו' ויעל עולות .. א"ר יהושע מה ראה נח שלא בקש רחמים על דורו. שחשב בלבו פן לא ינצל. שכתוב כי אותך ראיתי צדיק לפני בדור הזה. כלומר לפי ערך הדור הזה. ולפיכך לא בקש רחמים עליהם. א"ד אלעזר אפילו כך היה לו לבקש רחמים על העולם. לפי שבוב לפני הקב"ה מי שימליץ טוב על בניו. מנין. מגדעון בן יואש

ח) **ויזכר** אלהים את נח וגו' א"ר שמעון בוא וראה בזמן שהדין נעשה לא כתוב בו זכירה כיון דלתעביד דינא ואתאבידו חייבי עלמא. כדין כתיב ביה זכירה דהא כד דינא שריא בעלמא אתחבריתא לא לבתבה [לא] ומחבלא שריא על עלמא. כיון דלתעבר דינא ואתכיך רוגזא. תב כולא לאתריה וכג"כ כתיב הכא ויזכר אלהים את נח. דביה שריא זכור. דמה אים לדיק כתיב ביה [לב]. א"ר יהודה נח כד הוה בתיבה דחיל הוה דלא ידכר ליה קב"ה לעלמין וכיון דלתעביד דינא ואתעבדו חייבי עלמא. כדין מה כתיב. ויזכר אלהים את נח [לג] ר' אלעזר אמר בוא וראה בזמן דדינא שריא בעלמא לא אדכר. לא ליבעי ליה לאינש דיהכר בגיה לעילא. דהא אי אדכר שמיה ידכרון חובוי וייתון לאתגחא ביה מגלן מבומתא דההוא יומא יום טוב דרחם הכנה הוה. וקב"ה דאין עלמא. וכדין אמר לה אלישע ג) היש לדבר לך אל המלך. דא קב"ה דכדין אקרי מלך. מלך הקדוש. מלך המשפט. ותאמר בתוך עמי אנכי יושבת לא בעינא דיהכרון לי ויסגאון בי אלא בתוך עמי. מאן דעייל ריגיה בין עמא. לא יסגאון עליה לאיידון ליה לביש. בגיני כך אמרה בתוך עמי. תא חזי מה בשעתא דרוגזא שריא בעלמא לא אדכר. כיון דדינא אתעבר מה כתיב. ויזכר אלהים את נח. הכתא אדכר שמיה. ד"א ויזכר אלהים את נח כמה דאת אמר ואזכר את בריתי [לד]

ט) **ויבן** נח מזבח לה' וגו' ויבן נח מזבח. דא איהו מזבח דאקריב ביה אדם קדמאה. מה אמאי קריב עולה דהא עולה לא כלקא אלא בגין הרהורא לבא. ומה במאי חב. אלא מה הרהר ואמר הא קב"ה גזר דינא על עלמא דיתחריב. דילמא בגין דשזיב לי כל זכותא פקע לי. ולא יתאתר לי זכו בעלמא מיד ויבן נח מזבח לה'. ההוא מזבח דאקריב ביה אדם קדמאה הוה. אי הכי אמאי ויבן [לה] אלא בגין דחייבי עלמא גרמו דלא קיימא בדוכתיה. כיון דאתא נח כתיב ביה ויבן [לו] ד) תינון כד נפיק נח מן תיבותא. ואתהכל אוף עלמא אתחריב. הרי בכי קמי שמיא ואמר. מאריה דעלמא כלא הא אתקרית רחום וחנון. הוה לך לאתרחמא על עובדי ידך אתיב ליה קב"ה ואמר רעיא שביא הכתא אמרת דא. למה לא אמרת כדין בשעתא דאמרית לך כי אותך ראיתי צדיק לפני וגו' וכתיב כן הנני מביא את המבול מים וכתיב כן עשה לך תיבת עצי גפר כל האי אתעכבית ואמרית לך. בגין דתבעי רחמין על עלמא. ומן כדין די שמעתא דתכתיב בתיבותא לא עאל בלבך למבעי רחמין על יתיבא דעלמא. ועבדת תיבותא ואתתיבת וכען דאתתכיד עלמא פתחת פומך למללא קדמי בעיין ואתמונית. כיון דחזית מה כך. אקריב קרבנין ועלון דכתיב ויקח מכל הבהמה הטהורה וגו' ויעל עולות .. א"ר יהושע מאי חזית מה דלא בעי רחמין על דריה. אמיב בלביה דלמא לא יתחייב. דכתיב כי אותך ראיתי צדיק לפני בדור הזה. כלומר לפי דרא דא. וכג"כ לא בעי רחמין עליהו. א"ר אלעזר אפילו הכי הוה ליה למבעי רחמי על עלמא. בגין דיתתא ליה לקב"ה מאן דימר מבא על בניו. מנלן. מגדעון בר יואש

מראה מקומות ח) דף סט: ט) מלכים ב' ד' ג) דף סט: ד) בהמשות

זין הזהר

(לא) **זכירה** סרמז על התיחדות העולמות להשפעת השפע; (לב) לכן היה בכח לעורר יחוד העולמות להשפעת השפע; (לג) פי' שנתקשרה השכינה בספירות העליונות לקבלת השפע הנצרכת לקיום עולם הזה. ואת נח כמו עם נח. שסרמז על ספירת יסוד צדיק. ואלהים מ' השכינה. והיינו היחוד; (לד) דיינו בנזכר לעיל שסרמז על היחוד וההתקשרות יסוד צדיק שנקרא נ"כ אות הברית עם השכינה הקדושה; (לה) הלא עבר מוכן מבבר; (לו) פי' שהעסידו במקום הראוי לו נגד שער השמים;

ייאש. שלא היה צדיק ולא בן צדיק. ובשביל שאמר טוב על ישראל. א"ל הקב"ה ה) לך בכחך זה והושעת את ישראל מיד מדין. מה בכחך זה. היינו מה שהמלצת טוב על בני:

ג) **ויאמר** . אל לבו לא אסיף עוד לקלל את האדמה בעבור האדם. א"ר הזקיה מה זה לא אוסיף [לז] א"ר ייסא כך שמעתי מר' שמעון שאמר. כל זמן שהאש שלמעלה מוסיף לדגביר העשן. שהוא הדין שלמטה. מגביר דרוגז ומכלה הכל. לפי שכאשר יוצא האש אין לו הפסק עד שנגמר עינש הדין. וכאשר הדין שלמטה לא נתוסף להתגבר בדין שלמעלה. עושה הדין ופוסק. ואין נגמר עינש הדין לכלות. ולפיכך כתוב לא אוסיף. שלא אוסיף ליתן תוספת להגביר הדין שלמטה. אמר העלם ההיא שמעתי. לפי שכתוב אר רד האדמה בעבורך. שאז באותה שעה שנתקללה הארץ בעבור המא אדם. נתנה רשות שישלט עליה נחש דרע ההוא. שהוא משחית העולם ומכלה בני העולם. וביום ההיא שדקריב נח קרבן וירח אותו הקב"ה. נתנה רשות לארץ לצאת מתחת נחש דרוא. ויצאה כן הטומאה. ועל כן מקריבים ישראל קרבן לרקב"ה. כדי להאיר פני הארץ [לח] א"ר דזקיה כך היא. וזאת הי' תילה עד שעמדו ישראל על הר סיני:

ד) **ויברך** אלהים את נח ואת בניו וגו'. א"ר אבא בוא וראה מה כתוב בתחלה. ייאמר ה' לנח בא אתה וכל ביתך אל התבה. כמו שנתבאר שבעל התבה נתן לי רשות ליכנס [לט] אח"כ אמרה לי עקרת דבית לצאת. מ"ד נכנס ברשות בעלה. לבסוף יצא ברשות האשה. כבאן למדני שבעל דבית יב יב והאשה הרשה לצאת. וש"כ ויאמר אלהים אל נח לאמו' גא כן דתבה [מ] שהרשות ניתנה בידה שתאמר אל האורה לצאת. ולא לרכנוסי. כיון שיגא נתן מתנת יקרות ביד בעלה. שיתן לאשתו ולשמח בה. ולדרבות לה אדבה בבעלה. וש"כ ויבן נח מזבח לה' ויקח מכל הבהמה הטהורה וגו' ויעל עלת במזבח [מא] אלה המתנות שנתן ביד בעלה ליתן לאשתו. בשביל לדרבות לה אדבה בבעלה. ומכאן למדני דרך ארץ לאורח. שיתן מתנות ביד בעלה עבור אשתו ולא יתן היא בידה. כמו שכתוב ויבן נח מזבח לה' וגו' ויעל עלת במזבח. דקרבן דקריב לבדינת זכות לדרבות לה אדבה בבעלה. אח"כ היא ברכה אותו. וש"כ ויברך אלהים את נח וגו'.

ה) **ומוראכם** וחתכם יהיה על כל חית הארץ. א"ר אבא בוא וראה בתחלה כתב בבנים אלהים עשה את האדם. ובתיב בדמות אלהים עשה אתו. כיון שדמאו נשתני צורה תדם מאותה ג"ר דעליונה. ונדבכי דאנשים לבדד מכני חית הטדד בתחלה כל ברות שבעולם באשר נשאו עינדים וראו צורה קדמה דעליונה. זעי יכדו מבניה. כיון שהמאו נדפכי גוי תדים בעני דדיית לצורה אחרת. וע"כ נדפך שהאנשים זעו ובכדי מלכני שאר בריות. ובוא ראה כל אותן האנשים שאין הוטאים לכני רב נח. ואין עברים על מצות התורה. זו דצורה שלהם לא נשתנה כמראה הצורה העליונה. וכל בריות שבעולם זעים ומפחדים מפניהם. ובשעה שהאנשים

מראה מקומות ה) ביפעות ו ב) דף פ ג) דף פ ד) דף פא

יוחס דלא הוה זכאי ולא בר זכאי ותיבות דאתיר מיבותיר על ישראל אל קב"ה ה) לך בכחך זה והושעת את ישראל מיד מדין מאי בכחך זה דלא מיבותא דאתיר על בני

ג) **ויאמר** ה' אל לבו לא אוסיף לקלל עוד את האדמה בעבור האדם ה"ר הזקיה ייתי היה נח אוסיף [לז] א"ר ייסא הכי שמעתי מר' שמעון דהיה כל זמנא דאשא דלעילא מוסיף לתקבה תגגא דהיה דינא דלתתא להקיף רוגזא וכי כלא בגין דכד נפיק האשא ליה אפסקיתא עד דיכלים דינא. וכד דינא דלתתא לא אתוסיף לאתתקפא בדינא דלעילא עביד דינא פסק ולא יסתלים דינא ס נהה ובג"כ כתיב לא אוסיף דהא אוסיף למיהב תוספת נתקפא דינא דלתתא אתר הדין יוקרא בעינא בגין דכתיב ארורה האדמה בעבורך דהא בהדין בעיתא דלתתא אתרעא בהינא דהדם. התיהיב רשו לשלמהה עגא ההוא הוא ביבא דאיהו מחבלא דעליא וכי בני עלמא ומהדיא ויאא דקריב נה קרבנא והרה ליה קב"ה התיהיב רשו להרעא לנפקא מתחות ההוא נחש ובקא יתמסרבא ועל דא מקריבין ישראל קרבנא לקב"ה בגין להנהרה הפי אתרעא [לא] אמר רבי חזקיה יחוה הוה וההי הוה תליה עד דקיימו ישראל על טורא דסיני:

ד) **ויברך** אלהים את נח ואת בניו וגו' ה"ר אבא בוא חזי מה כתיב בקדמיתא ייאמר ה' לנח בא אתה וכל ביתך אל התבה כמה דתתיר דיאמריה דביתא יהב ליה רשו למיעל [לב] לבתר אתתא אמרה ליה לנכתה בקדמיתא עאל ברשותא דבעלה לסוף נכה ברשו דאתתא מכאן הוליכנא דמאמריה דביתא ועיל ואתתא תביק הה"ד ויאמר אלהים אל נח לאמר נא מן התבה [מ] דרשו היה בידה לאפקא ליה לאוספיזא. ולא לאעלא ליה כיון דנכה יהב ייתן ונבדבן בידא דבעלה למיהב לאתתיה ולאחדי בה ולאכנתה לה רחימותא בבעלה הה"ד ויבן נח מזבח לה' ויקח מכל הבהמה הטהורה וגו' ויעל עלת במזבח [מא] הגין ייתן דיהב בידא דבעלה למיהב לאתתיה בגין להסגהה לה רחימותא בבעלה ומכאן אוליפנא חזה הרעא לאוסגיה דיהב ייתן בידה דבעלה לאתתיה ולא בידה כמה דכתיב ויבן נח מזבח לה' וגו' ויעל עלת במזבח קודבנא דבכורה להסגהה לה רחימותא בבעלה בתר הכי הוה ברכה ליה הה"ד ויברך אלהים את נח וגו'

ד) **ומוראכם** וחתכם יהיה על כל חית הארץ אל"ר אבא הא חזי בקדמיתא כתב בבנים אלהים עשה את האדם וכתיב בדמות אלהים עשה אתו כיון דאתאו נשתני צורה תדם מאותה ג"ר דעליונה. ונדבכי דאנשים לבדד מכני חיות בתחלה כל ברות שבעולם באשר נשאו עינדים וראו צורה קדמה דעליונה. זעי יכדו מבניה. כיון שהמאו נדפכי גוי תדים בעני דדיית לצורה אחרת. וע"כ נדפך שהאנשים זעו ובכדי מלכני שאר בריות. ובוא ראה כל אינון בני נח דלא הוה מתן קמי מהריהון ולא עבדין על כרחי אוריתא זעו דייקנא דלהון לא תסרבי ייחזו דדייקנא עלאה וכל בריין דעלייא זעין ודהלין מקמייה ובשעתה דבני

זין הזהר

[לז] שהיה רי רכתוב לא אקלל עוד' [לח] היינו כדי להמשיך אור דשפע לעולם הזה באמצעות השכינה הקדושה: [לט] כנזכר לעיל שלאיבך כתוב בבואת דתבה השם הוי"ה כ"ד ולא השם אדהים [מ] כי אדהים הייני השכינה הקדושה: [מא] בזה יובן לשה כתוב בפסוק הזה מזבח לה' ולא כתוב אלהים ידקרבנות הם על דרך משל כמו מתנות.

דבני נשא עברין על פתגמי אורייתא אתחלף דיוקנא דלהון וכלהו זעין ודחלין מקמי ברייתא אחרנין בגין דאתחלף דיוקנא עלאה יתעבר מנייהו וכדין כלהו חיות ברא דהא לא המו בהו ההוא דיוקנא עלאה כדקמזי וע"ד הסתא דיון דכלהו אתחדש כמלקדמין ברוך לון ברכה דא ומוראכם ותתכם יהיה על כל חית הארץ. מכאן ולהלאה יהא לכון דיוקנין דבני נשא וחבלים לון על כלא כד"א וכל דני היס בידכם נתנו אפילו מני ימא ר' חייא אמר בידכם נתנו מקדמת דנא [מב] דכד ברא קב"ה עלמא מסר כלא בידהון דכתיב ורדו בדגת הים ובעוף השמים וגו'

ו) **ואתם** פרו ורבו וגו' בהני ברכאן לא אסתכמו מוקבי דכתיב ויברך אלהים את נח ואת בניו אבל מוקבי לא אמר קרא א"ר שמעון ואתם כללא דדכורי ונוקבי בהדא ותו ויברך אלהים את נח לאסגאה מוקביה ואת בניו לאסגאה מוקבי דילהון ובגין כך כתיב ואתם פרו ורבו למעבד תילדות. מכאן ולהלאה ברלו בארץ והכא יהיב לון קב"ה שבע פקודי אורייתא לון ולכל דאתו אבתרייהו עד דקיימי ישראל בטורא דסיני ואתיהיב לון כל פקודי אורייתא כחדא

ז) **ויאמר** אלהים זאת אות הברית אשר אני נותן וגו' את קשתי נתתי בענן וגו'. נתתי מקדם לזה [מג]

ז) א"ר יהודה זה הקשת הנראה בעולם בסוד עליון קים. וכאשר יצאו ישראל מן הגלות. עתיד זה הקשת להתקשט בגוניו. ככלה זו שמתקשטת לבעלה. והרי אמרו לא תצפה לרגלי המשיח. עד שיתראה זה דקשת בעולם. מתקשט בגוונים מאירים ויאיר לעולם. ואז תצפה לו למשיח. כגון שכתוב וראיתיה לזכור ברית עולם. ועתה שנראה הקשת בגונים הטובים. נראה לזכר שלא יבא מבול. אבל בזמן ההוא שיתראה בגונים מאירים. ומתקשט בתקון ככלה שמתקשטת לבעלה. ואז לזכור ברית עולם. שיזכר הקב"ה לברית דזה שהוא בגלות ויקים לו מעכר.

ח) **ויהיו** בני נח היוצאים מן התבה. א"ר אלעזר כיון שכתוב ויהיו בני נח. למה אמר היוצאים מן התבה. וכי בנים אחרים היו לו שלא יצאו מן התבה. א"ל ר' אבא הן. שהרי אח"כ הולידו בניו בנים. שכתוב ואלה תולדות שם וגו'. והם לא יצאו מן התבה. ולפיכך כתוב היוצאים מן התבה שם חם ויפת:

ה) **וחם** הוא אבי כנען. א"ר שמעון זה כסילת הזהב דנופל תחת כור דזהב [מד] התעוררת רוח הטומאה של נחש הקדמוני. ולפיכך מזכיר ואומר והם הוא אבי כנען. שהביא קללות על העולם. כנען ההוא שנתקלל. כנען ההוא שהחשיך פני הבריות. ולפיכך לא יצא מתוך הכלל של כלם אלא זה. שכתוב וחם הוא אבי כנען. זה שהחשיך את העולם. ולא כתוב בכלל זה ושם הוא אבי כך. או יפת הוא אבי כך. אלא מיד קפץ ואמר וחם הוא אבי כנען ודאי. ועל כן כאשר בא אברהם כה כתוב. ויעבר אברם בארץ וגו' והכנעני

שראנשים עוברים על דברי התורה. נחלפת הצורה שלהם. וכלם זעים ומפחדים מפני בריות אחרות. לפי שנחלפה צורה העליונה ונעברה מהם. ואז שולטים בהם חית השדה. שהרי אין רואים בהם צורה עליונה ההיא כראוי. וע"כ עתה כיון שהעולם נתחדש כמקדם. ברכם בברכה זו ומוראכם ותתכם יהיה על כל חית הארץ. מכאן ולהלאה יהיה לכם צורות אנשים. והשליטם על כלם. כמש"כ וכל דני הים בידכם נתנו. אפילו דני הים. ר' חייא אמר בידכם נתנו. מקודם לזה [מג] שכאשר ברא הקב"ה את העולם מסר כלם בידם.

שכתוב ורדו בדגת הים ובעוף השמים וגו':

ו) **ואתם** פרו ורבו וגו'. באלה הברכות לא נזכרו הנקבות. שכתוב ויברך אלהים את נח ואת בניו. אבל להנקבות לא אמר הכתוב. א"ר שמעון ואתם. כולל זכרים ונקבות ביחד. ועוד ויברך אלהים את נח. לרבות אשתו. ואת בניו. לרבות נשים שלהם. ולפיכך כתוב ואתם פרו ורבו לעשות תולדות. מכאן ולהלאה שרצי בארץ. וכאן נתן להם הקב"ה שבע מצות התורה. להם ולכל דבאים אחריהם. עד שעמדו ישראל בהר סיני. ונתנה להם כל מצות התורה ביחד:

ז) **ויאמר** אלהים זאת אות הברית אשר אני נותן וגו' את קשתי נתתי בענן וגי'. נתתי מקדם לזה [מג]

ז) א"ר יהודה זה הקשת הנראה בעולם בסוד עליון קים. וכאשר יצאו ישראל מן הגלות. עתיד זה הקשת להתקשט בגוניו. ככלה זו שמתקשטת לבעלה. והרי אמרו לא תצפה לרגלי המשיח. עד שיתראה זה דקשת בעולם. מתקשט בגוונים מאירים ויאיר לעולם. ואז תצפה לו למשיח. כגון שכתוב וראיתיה לזכור ברית עולם. ועתה שנראה הקשת בגונים הטובים. נראה לזכר שלא יבא מבול. אבל בזמן ההוא שיתראה בגונים מאירים. ומתקשט בתקון ככלה שמתקשטת לבעלה. ואז לזכור ברית עולם. ויזכר קב"ה לברית דזה שהוא בגלותא ויקים לו מעכרא

ח) **ויהיו** בני נח היוצאים מן התבה א"ר אלעזר כיון דכתיב ויהיו בני נח אמאי אמר היוצאים מן התבה וכי בנין אחרנין הוו ליה דלא נפקו מן תיבותא א"ל ר' אבא אין דהא לבתר אולידו בנוי בנין דכתיב והלה תולדות שם וגו' ואינון לא נפקו מנו תיבותא ובגין כך כתיב היוצאים מן התבה שם חם ויפת

ה) **וחם** הוא אבי כנען א"ר שמעון דא זוהמא דדהבא תחות קסטיפין [מד] אתערותא דרוחא מסאבא דנחש קדמאה ובגין כך לשיס ואמר והם הוא אבי כנען דאייתי לוופין על עלמא הוא כנען דאתלגיא. ההוא כנען דאחשיך אנפי בריין ובג"כ לא נפק מנו כללא דכלהו אלא דא דכתיב וחם הוא אבי כנען. הוא דאחשיך עלמא. ולא כתיב בכללא דא ושם הוא אבי כך או יפת הוא אבי כך אלא מיד קפץ ואמר וחם הוא אבי כנען ודאי ועל דא כד אתא אברהם מה כתיב ויעבר אברם בארץ וגו' והכנעני

הן

מראה מקומות א) דף פא ב) דף פא ג) דף פב: ד) דף פב ה) דף עב.

זין הזהר

[מב] יתרץ בזה ב' תיבות בידכם נתנו שהן מיותרות. וגם שאין להם התקשרות בסה שכתוב קודם ובכל דני הים ולא כתוב וכל דני הים. ולכן יאמר כי בידכם נתנו פי' מכבר קודם לזה. ומעם הפסוק כך הוא. מוראכם ותתכם יהיה גם ובכל דני הים אשר בידכם נתנו מכבר. ונתקלקל זאת בחטא דור המבול. עתה תחזור זאת לכם כבראשונה: [מג] יתרץ בזה קושית החוקרים הלא הקשת הוא ענין מבעי מתחילת הבריאה ממה שקרני אור השמש נשברות בתוך עב הענן המלא מים כשעה שעומד מול השמש. ולכן יאמר כי נתתי משמעותו מכבר ואין זה דבר חדש. רק שנתחדש שהקשת יהי' סימן לעולם שלא יהי' מבול. ומעם הפסוק כך הוא. את קשתי אשר נתתי בענן מכבר. מעתה לא יתראה עוד בפ"י מקרה במקדם אלא שיתראה בפ"י כ נה מיוחדת לאות לעולם שבאשר והיה בענני ענן על הארץ פי' שהדור יהי' ראוי להביא עליהם מבול. אז ונראתה הקשת בענן בפ"י השתת הבורא. שיסבב להעמיד עב הענן מול השמש למען יתראה בו הקשת כדי להראות לעולם שרק בשביל השבועה אינו מביא מבול עליהם. ויתנו לב להשיב מעשיהם: [מד] ידיע שזוהב רמז

אז בארץ. שעוד לא היה הקיום של האבות. ולא באו בני ישראל בעולם. שיצא משם שם כנען ויכנס שם עליון הקדוש. כאשר היו ישראל זכאים נקראת הארץ על שם זה ארץ ישראל. כאשר לא זכו נקראת הארץ על שם אחר ארץ כנען. וע"כ כתוב ויאמר ארור כנען עבד עבדים יהיה לאחיו. שהוא הביא קללות על העולם. ובנחש מה כתוב. ארור אתה מכל הבהמה. זהו שכתוב עבד עבדים.

ט) **ויחל** נח איש האדמה ויטע כרם. ר' יהודה ור' יוסי. אחד אמר מגן עדן נשלח הענף ונטעה כאן. ואחד אמר בארץ ישראל היה הענף ועקרה ונטעה. ובאותו היום עשה פירות ויצץ פרחים וענבים. וסחט אותם ושתה מן היין ונשתכר. רבי שמעון אמר סוד של חכמה יש כאן במקרא הזה. כאשר בא נח להקור בחטא ההוא שחקר אדם הראשון. לא להתדבק בו אלא להבין ולתקן העולם. ולא יכל. סחט ענבים לחקור בברם ההוא [מה] ביון שהגיע שמה. אז וישכר ויתגל. ולא היה לו כח לעמד. ולפיכך ויתגל. נתגלה פרצה של העולם שהי' סתום. בתוך אהלה כתוב בה"א. ועל זה כתוב ג) ואל תקרב אל פתח ביתה. בתוך אהלה של כרם ההוא. כדמיון זה בני אהרן. שלמדנו שתויי יין היו. וכי מי נתן להם יין במקום ההוא לשתות. אפשר תעלה על דעתך שמחוצפים היו ונשתכרו עם יין. אינו כן. אלא ודאי מיין ההוא נשתכרו [מו] שכתוב ג) ויקריבו לפני ה' אש זרה. כתוב כאן אש זרה. וכתוב שם 7) לשמרך מאשה זרה. והכל ענין אחד. וכן כדמיון זה וישת מן היין וישכר ויתגל. ועל זה נתעורר חם אבי כנען כמו שנתבאר. וניתן מקום לכנען לשלוט. ומה שהיה הצדיק הזה בסוד בחינת הברית סרסו. ותגיא שהעביר ממנו יסוד ההוא. ולפיכך אמר ארור כנען. שהרי קללות נתעוררו בתחלה על ידי בעולם. כמש"כ ארור אתה מכל הבהמה וגו'. הכל יתוקן לעתיד לבוא. והוא לא יתוקן. כלם יצאו לחירות והוא לא יצא. וזה סוד לאותן היודעים דרכי ושבילי התורה:

י) **הוא** היה גבור ציד לפני ה' וגו'. בוא וראה הוא היה גבור תקיף. בגדי אדם הראשון היה נלבש. והיה יודע לצוד ציד הבריות בהם. אמר ר' אלעזר נמרוד היה מפתה לבריות ללכת אחרי עבודת אלילים. והיה שולט בכח אותן הבגדים ונצח לבני העולם. ולזה אומר שהוא המושל בעולם. והשתחוו אליו האנשים. ולזה נקרא שמו נמרד. שמרד במלך העליון שלמעלה. שמרד בעליונים ומרד בתחתונים. באותן הבגדים היה מושל על כל בני העולם ומלך בהם. מרד ברבונו ואמר שהוא המושל בעולם. והיה מפתה לבריות אחריו. עד שהמשיך האנשים להתרחק מן עבודת רבון העולם. א"ר שמעון באלה הבגדים ידעו החברים סוד עליון:

י) **ויהי** כל הארץ שפה אחת ודברים אחדים וגו'. א"ר שמעון הרי אז היה העולם ביסוד ועיקר ושורש אחד ואמונה אחת בהקדוש ברוך הוא בלבדו. מה כתוב. ויהי

מז בארץ. דעד לא הוה קיומא דאבהן. ולא אתו זרעא דישראל בעלמא. דיפוק שמא דא וייעול שיא עלאה קדישא כד הוו זכאין ישראל אקרי ארעא על שמא דא ארץ ישראל כד לא זכו אקרי ארעא על שמא אחרא ארץ כנען. וע"ד כתיב ויאמר ארור כנען עבד עבדים יהיה לאחיו. דהיהו אייתי לוזפין על עלמא. ובנחש מה כתיב. ארור אתה מכל הבהמה. הייינו דכתיב עבד עבדים:

ט) **ויחל** נח איש האדמה ויטע כרם ר' יהודה ור' יוסי חד אמר מגן עדן אתרכת ונליב לה הכא וחד אמר בארעא [קדישא] הות ועקר לה ונטל לה. ובההוא יומא עבדת אילין ונגת לבלבין וענבין. והוה סחיט לה ונתי יין חמרא וזוי רבי שמעון אמר רזא דחכמתא איהו הכא בהאי קרא כד בעא נח למבדק בההוא חיבא דבדק אדם קדמאי. לאו לאתדבקא ביה אלא למנדע ולאתקנא עלמא ולא יכיל סחיט ענבין למבדק בההוא כרם [זה] כיון דמטא להאי כדין ושכר ויתגל ולא הוה ליה חילא למיקם ובג"כ ויתגל גלי פרצה דעלמא דהוה סתים. בתוך אהלה כתיב בה"א ועל דא כתיב ג) ואל תקרב אל פתח ביתה בתוך אהלה דההוא כרם. כגוונא דא בני אהרן דתניקן שתויי יין הוו וכי מאן יתיב לון חמרא בההוא אתר למשתי אי סלקא דעתך דאיהו חליפין הוו דהוו חמרא לאו הכי אלא ודאי מההוא חמרא הוו [מו] דכתיב ג) ויקריבו לפני ה' אש זרה כתיב הכא אש זרה. וכתיב התם 7) לשמרך מאשה זרה. וכלא חד מלה. וכן כגוונא דא וישת מן היין וישכר ויתגל. ועל דא אתער חם אבי כנען כמה דאתתר ואתיהיב אתר לכנען לשלטא. ומאי דהוה הדין לדיק ברזא דברית סרסו. ותניא דהעביר מניה ההוא קיומא. ובגין כך אמר ארור כנען. דהא ליזין אתערו בקדמיתא על ידיה בעלמא. כד"א ארור אתה מכל הבהמה וגו'. כלא יתתקן לזמנא דאתי. והוא לא יתתקן. כלא יפקין לחירו והוא לא יפוק. ורזא איהו לאיזון דידעי ארחוי ושבילי דאורייתא.

י) **הוא** היה גבור ציד לפני ה' וגו'. תא חזי הוא הוה גבר תקיף. לבושוי דאדם קדמאה הוה לבש והוה ידע למיצד לידה דבריאתא בהו. א"ר אלעזר נמרוד הוה מפתי לבריאתא למיהך בתר פולחן דעבודה זרה והוה שליט באיזון לבושין וגלא בני עלמא. והוה אמר דאיהו עליאה בעלמא. ופלחין ליה בני נשא. ומאלי אקרי שמיה נמרד. דמרד במלכא עלאה דעלילא. דמרד בעלאי ומרד בתתאי. באיזון לבושין שליט על כל בני עלמא ומלך בהו. ומרד במאריה ואמר דאיהו שליטא דעלמא. והוה מפתי לבריאתא לאתתריה. עד דמשך בני נשא למיפק מבתר פולחנא דאלהא עלמא. א"ר שמעון באלין לבושין ידעי בהו חבריא רזא עלאה:

י) **ויהי** כל הארץ שפה אחת ודברים אחדים וגו' א"ר שמעון הא כדין עלמא ביסודא ועקרא ומרבא חדא ומהימנותא חדא ביה בקודשא בריך הוא בלבדוי מאי כתיב ויהי

מראה מקומות א) דף פג. ב) מאלי ס. ג) ויקרא י' 7) משלי ד' ה) דף פג: ו) דף פד:

זין הזהר

על גבורה ודין והיינו שורש חם. וכנען שיצא ממנו הוא הסיג והפסולת של הזהב. והיינו מותרות הדין הקשה שורש נחש הקדמוני: [מה] כרם הזה היינו חכמות חיצוניות כגון כשפים והקירה הנקראת פילאזופיא. שכל זה מתעה לאדם מדרך האמונה הטהורה בבורא יחיד ומביאתו לידי כפירה. ויש להבין חסוד של משל סחיטת הענבים. דהנה משקה היין הוא דבר שנעשה מאליו ומתפתח לאט לאט ע"י כח התסיסה. ואין דומה כלל הנוטל מן הענבים להיין שנתפתח אח"כ מן גוילת הענבים ממילא מעצמו. והוא שנברא מעצמו מן דבר אחר הפחות ממנו בכח דרך הטבע. והנמשל הוא חכמת החקירה שיש חוקרים המבחישים בבריאת עולם ע"י בורא יחיד ולה. בפיהם שכל דבר נברא מעצמו בכח הטבע מן דבר הפחות ממנו במעלה והתפתח העולם מעט מעט לאט לאט דבר מדבר במשך רבבות ואלפי שנים. ויש מן החוקרים שנפלו לשעות המביא לידי ניחוך כאשר שהאדם התפתח מן קוף וקוף מן כלב וכלב מן תחול ותחול שמכבר ועוד כרוסה לשעותים כאלה. והענין של וישכר ויתגל היינו שנכשל בחכמות תהו ונפל מן האמונה הטהורה. [מו] היינו חכמות

ויהי בנסעם מקדם. מקדמתה עקרא דעלמא מהימנותא דכלא ויצלא בקעה מיניה תבכהו ונפקו כה מתחת מהימנותא עלים תא חזי גילה מתי כתיב ביה והמה ראשית ממלכתו בבל דהת מתין נפל לאתאחדא בדכו תהרת וחזן ומכת ויהיתי בקעה בהרן בנער מתין נפלו בלבייהו לאפקא מרשותא עלאה לרכו אחרא:

ט) **ויאמרו** הבה נבנה לנו עיר ומגדל וראשו בשמים ונעשה לנו שם. א"ר אבא שמות לקחו בלבבם. אבל בחכמה של רשעות באו. כדי לצאת מרשות עליון לרשות אחר. ולהחליף כבודו בכבוד אל נכר. ובכל הענין יש סוד חכמה עליונה. הבה נבנה לני עיר ומגדל. ביא וראה באשר הגיעו לבקעה זו. שהיא רשות אל נכר. ונתגלה להם מקום ממשלה זו. הנאחזת בתוך תהום הים [מא] אמרו הרי מקום לשבת ולדוק דלב ליהנות בו התדבקות [מב] מיד אמרו הבה נבנה לנו עיר. נתקן במקום זה עיר ומגדל. ונעשה לנו שם. מקום זה יהיה לנו לאלהים ילא אחר. ונבנה למקום זה עיר ומגדל. למה לנו לעלות למשלה גבוה שלא ניכל לירדת מכנה. הרי כאן מקום מתקן. ונעשה לני שם. אלהים לעבדו שם. פן נפוץ לשרים אחרים ונתפזר לצדדי העולם:

ג) **וירד** ה' לראות את העיר ואת המגדל. זהו אחד מאיתן עשרה פעמים שירדה השכינה לארץ. אבל מה זה לראות. וכי לא היה ידע מקודם לזה. אלא לראות להשגיח בדין. כמש"כ ג) ירא ה' עליכם וישפט. את העיר ואת המגדל. כאן צריך להבין שהרי לא כתוב לראות את בני האדם. אלא לראות את העיר ואת המגדל. למה כך. אלא בזמן שמשגיח הקב"ה בדין. בתחלה משגיח במדרגה העליונה. ואח"כ במדרגה התחתונה. בתחלה בעליונים ואח"כ בתחתונים. ולפי שענין המגדל נוגע למעלה. השגחה במה שלמעלה היתה בתחלה [ג] שכתוב לראות את העיר ואת המגדל אשר בנו בני האדם. מה בני האדם. בנין של אדם הראשון שמרד ברבונו וגרם מיתה לעולם. אשר בנו בני האדם. בנין ודאי אמרו ובקשו לבנות למעלה [מג]. ד) ועוד א"ר אבא כאן מובן במה שלמדנו שזה מלך זקן וכסיל. יורד וכסות. עולה ומקטרג. שהוא יכול לקטרג לאדם. מה הטעם. לפי שהוא נאמן על מעשי האנשים. אבל בוא וראה שכך הוא בדינו של יחיד. אבל בדינו של העולם כתוב וירד ה' לראות. וכתוב ה) ארדה נא ואראה שלא ניתן להאמין. אלא שהדבר ביד הקב"ה בלבדו. שאינו רוצה להאביר העולם על פי המקטרג. שהשקיות שלו היא תמיד לרשהית. מנין שכתוב ו) קץ שם להשך ולכל תכלית הוא חוקר. לדשחית הכל הוא חוקר. ז) ר' יצדק היה יושב לבני רבי שבעון. א"ל מה ראו אלה שעשו שמות זה למרוד בו בהקב"ה. וכלם בעצה אחת עמדו בזה. א"ל הרי אמרו שכתוב ויהי בנסעם מקדם. שנסעו מלמעלה למטה. נסעו מארץ ישראל וירדו לבבל. אמרו הרי כאן המקום להתדבק בו. נעשה לנו שם וגו'. ויתדבק העזר שלמטה במקום הזה. בשביל שכאשר יבא דין לשרות

ויהי בנסעם מקדם. מקדמתה עקרא דעלמא מהימנותא דכלא ויצלא בקעה מיניה תבכהו ונפקו כה מתחת מהימנותא עלים תא חזי גילה מתי כתיב ביה והמה ראשית ממלכתו בבל דהת מתין נפל לאתאחדא בדכו תהרת וחזן ומכת ויהיתי בקעה בהרן בנער מתין נפלו בלבייהו לאפקא מרשותא עלאה לרכו אחרא:

ט) **ויאמרו** הבה נבנה לנו עיר ומגדל וראשו בשמים ונעשה לנו שם. א"ר אבא שמות לקחו בלבבם. אבל בחכמה דרשעי התי בנין לנפקא מרשו ב הה לרכו אחרא ולאחלפא יקריה ליקרא מוכרהה ובכלא הית רזא דחכמתא עלאה הבה נבנה לני עיר ומגדל תא חזי כד מטו לאתי בקעה דתיהו רכו ניכראה ואתגלי להו אתר דכלמניתא דא תקיע בגו מוי ומא [מב] מיהו הא אתר לאיתבא ולרתקפא לבא לאתהנאה ביה תתחי [מג] מיד הבה נבנה לני עיר נתקן באתר דא עיר ומגדל ונעשה לנו שם אתר דא יהא לן לאלהא ילא אחרא ונבנה לאתר דא עיר ומגדל לאיה לן לסלקא לעילא דלא ניכול לאתרגרה תנה הא הכא אתר אתקנא ונעשה לנו שם דהיה לאיפלא תמן. פן נפוץ לדרגין אחרין ונתבדר לספרי עלמא

ג) **וירד** ה' לראות את העיר ואת המגדל דא הוא חד מאיתין עשר זמנין דנחתא שכינתא לארעא וכי מה הוא לראות ולא הוא ידע מקדמת דנא. אלא לראות לאתבנא בדינא כד"מ ג) ירא ה' עליכם וישפט את העיר ואת המגדל הכא אית לאסתכלא דהא לא כתיב לראות את בני האדם אלא לראות את העיר ואת המגדל אתאי אלא בשעתא דאתבנא קב"ה בדינא בקדמיתא ישגח בדרגא דלעילא ולבתר בדרגא דלתתא בקדמיתא בעלאי ולבתר בתתאי ובגין דהאי מלה אית לעילא לאשגחותא דלעילא הוא ביה בקדמיתא [ג] דכתיב לראות את העיר ואת המגדל אשר בנו בני האדם. מאי בני האדם בנוי דאדם קדמאה דמרד ביתריה וגרם מותא לעלמא אשר בנו בני האדם. בנין ודאי אמרו ובעו למבני לעילא [מג] ד) ועוד א"ר אבא הכא הוליפנא בהא דתנן דהאי מלך זקן וכסיל נחת יאסית סליק יסטין דהוא יכיל לאסגאה לבר נש מאי טעמא בגין דהיהו מהימן על עובדי דבני נשא אבל תא חזי האי בדינא דיחיד. אבל בדינא דעלמא כתיב וירד ה' לראות יכת ב ה) ארדה נא ואראה ולא אתיסיב מהימנותא אלא בדינא בלחודוי דהא לא בעא לאודעא עלמא על ייחר דהאי מקטרגא דתילוביתיה היהו תדיר לבינתה תנלן דכתיב ו) קץ שם להשך ולכל תכלית הוא חוקר לשיעלאה כלא הוא חוקר. ז) ר' יצחק הוה יתיב קמי דרבי שמעון א"ל יום חזי אלין דעבדו בעותא דא למרדא ביה בקב"ה וכלהו בעיתא חדא התקיימו בדא א"ל הא אתמר דכתיב ויהי בנסעם מקדם אתגמילו מעילא לתתא אתגמילו מארעא דישראל ונחתו לבבל אמרו הא הכא אתר למדבק. נעשה לנו שם וגו' ויתדבק סיועא דלתתא בהתר דא. בגין כך דינא אתי לאתראה

מראה מקומות א) דף פה ב) דף פה ג) ברות ה' ד) כא נג ה) בראשית יח ו) א וב כ"ח ז) דף פה

זיו הזהר

דחיצוניות כנזכר לעיל: [מז] פי' ברשות השר שבשמים שעל ארץ בבל. שזה השר היה או מושל בכיפה בין שבעים שרים שעל שבעים אומות יכן הוי' מדר מושל בכיפה למטה על הארץ. וכמו שבמדר השב שהשר שלו שבשמים הוא המושל והמנהיג לכל העולם. כן גם דור דפלגה חשבו כשראו גדלות זה השר בשמים לפיכך בקשו להתקשר במגיאה זו שמגאו וחשבו שעי"ז יוצו מרשות הנורא דעליון להיות הפשי במעשיהם לעשות מה שיוצו כפי שריות לבם [מח] מקום אחיזת הטומאה נקרא תהומא ריומא או שיפולי ימא. אפשר שגם בפנים הזהר ז"ל הנרסא כגון תהומא ימא או בגון שיפולי ימא [מט] כפי שריות לבם כרי עיר עבודה לרבון העולמים: [נ] להכניע מקודם בשמים לזה השר שבקשו לעשותו אלוה. [נא] למעלה בשמים לעבוד לזה השר בשם אלוה:

לשרות בעולם. הרי מקום זה יהיה כנגדו [ג.] ומכאן ידענה העולם ויהי' ניזון. שהרי למעלה צמצום הוא שיהי' ניזון דעולם מכנו [גג] ולא עוד אלא שנעלה לרקיע ונלחם עמו מלחמה. שלא ירד עוד מבול בעולם כבתחלה :

ט) **ויאמר** ה' הן עם אחד ושפה אחת לכלם. מפני שכלם יחד באחדות. כלם יעשו ויצילו במעשיהם. תפזרנה המדרגות כל אחת לצד שלה. ובשביל זה יתפזרו כל אלה שלמטה. מה כתוב ויפץ ה' אותם משם. ואפשר תשאל לשונם למה נתבלבל. אלא מפני שכלם היו מדברים בלשון הקודש. לשון ההוא היה עוזר להם. לפי שבמעשה ובדבור הכה תלוים ענינים האלה שתתדבק בהם כונת הלב. יבזה עשו עזר למקום הדוא שבקשו להקים [גד] וע"כ נתבלבל לשונם שלא יוכלו לחזק רצונם בכח לשון הקודש. כיון שנתחלף לשונם לא הצליחו במעשה הזה. לפי שהחיל שלמעלה אין יודעים ואין מכירים רק לשון הקודש. וכאשר נתבלבל לשונם. נחלש כחם ונשברה הגבורה שלהם. בוא וראה שזה הדבור שאומרים התחתונים בלשון הקודש. כל חילות השמים מכירים בו. ומתחזקים בו. ולשון אחר אין יודעים ואין מכירים בו. ועל כן דור הפלגה כיון שנתבלבל לשונם. מיד ויחדלו לבנות העיר. שהרי נשבר כחם. ולא יכלו לעשות עוד כלים בהרצון שלהם. ג) ר' חייא אמר בוא וראה מה כתוב ויהי בנסעם מקדם. מה מקדם. מקדמונו של עולם. וימצאו. ויראו צריך לומר. מה וימצאו. אלא מציאה מצאו שם מן המודות של חכמת הקדמונים. שהיה נשמר שם מן בני המבול. ובחכמה זו עמלו לעשות המעשה שעשו למרד בו בהקב"ה. והיו אומרים בפה ועשו מעשה [גה] ראה מה כתוב דן עם אחד ושפה אחת לכלם. לפי שהם בלב אחד ורצון אחד ומדברים בלשון הקודש. עתה לא יבצר מהם כל אשר יזמו לעשות. ואין מי שימנע מעשה שלהם. ומה בשביל שהיו ברצון ולב אחד ומדברים בלשון הקודש כתוב. לא יבצר מהם כל אשר יזמו לעשות. והדין שלמעלה לא ייכל לשלם בהם. אנחנו החברים העוסקים בתורה. ואנחנו בלב אחד ורצון אחד. על אחת כמה וכמה — :

י) **וימת** הרן על פני תרח אביו וגו'. א"ר יוסי מה משמיענו כאן. אלא שעד יום ההוא לא היה אדם מת בחיי אביו מלבד זה. וכאשר נשלך אברם לאש נדרג הרן. ומפני זה יצאו משם. מי הרג לו להרן. אלא כיון שהשליכו לאברם באור כשדים. נתגלה עליו הקב"ה והצילו. והיה הרן אחיו עומד שם. אמרו הכשדים בשביל זכות הרן ניצל. מיד יצאה שלהבת אש ושרפה את הרן זש"כ וימת הרן על פני תרח אביו. ויש אומרים שהכשדים אמרו אפשר אין אש שולט בזרעו של תרח. נשליך להרן באש. ואם לא ישרף נדע בודאי שאין אש שולט בזרעו. מיד השליכו להרן באש ונשרף. והיה תרח אביו עומד שם. זש"כ וימת הרן על פני תרח אביו. ביום ההוא ידעו כל אומה ולשון. שלא הציל לאברהם אלא הקב"ה. שהוא יחידו של עולם והיו מביאים בניהם לבית אברהם ואמרו לו. ראינו אותך שאתה בוטח בהקב"ה שהוא ארבונו של עולם. תלמד לבנינו מדרכיך

מראה מקומות ט) דף פב כ) דף פו. ג) דף פז

לתחתונה בעליונה. הא אתר דלא לקבליה [גו] ומסכנא אתהני עליונה ויתון דהא לעילא דחיקא איהו לאתזנא עליונה מניה [גז] ולא עוד אלא אלא אלן נסכ לרקיעא ונגח ביה קרבא. דלא יתות טופנא בעלמא כדבקדמיתא :

ט) **ויאמר** ה' הן עם אחד ושפה אחת לכלם בגין דכלהו כחדא ביחודא כלהון יעבדון ויצלהון בעובדייהו יתבדרון דרגין כל חד לסטריה ובגין כך יתבדרון כל הני דלתתא מה כתיב ויפץ ה' אותם משם. ואי תיימא ליבלבון אמאי אתבלבל אלא בגין דכלהון ממללין בלשון הקודש סהוא ליבנא קא עביד לון סיועא בגין דבעובדא ובמלולא דפומא תליין מלין אלין לאתדבקא כוונא דלבא ובדא עבדי סיועא לסהוא אתר דבעו לאקימא [גח] וע"ד אתבלבל ליבלבון דלא יכילו לאתתקפא רעותהון בלשון הקודש כיון דאתחלף ליבלבון לא אצלחו בעובדא דא. בגין דחילא דעילא לא ידעי ולא אסתמודעי בר בלשון הקודש. וכד אתבלבל ליבנא דילהון. אתחלש חילהון ואתבר תוקפא דלהון. תא חזי דהא מלה דאמרי תתאי בלשון הקודש. כלהו חילי שמיא ידעי ביה ואתתקפי ביה וליבן אחרא לא ידעין ולא אסתמודעי ביה ועל דא אלין כיון דאתבלבל ליבנא דלהון. מיד ויחדלו לבנות העיר דהא אתבר חילייהו ולא יכילו למעבד מידי ברעותא דלהון. ג) ר' חייא אמר תא חזי מאי כתיב ויהי בנסעם מקדם מאי מקדם. מקדמונו של עולם. וימצאו. וילאו מבעי ליה מאי וימצאו הלא מיבעי אסכחו תתן מרזי דחכמתא דקדמאי. דאתגבר תמן מן בני המבול. ובה אתגדלו למעבד בסהיא עבידתא דעבדו לסרבא ביה בקב"ה. והוו אמרי בפומא ועבדי עבידתא [גט] חיי מאי כתיב הן עם אחד ושפה אחת לכלם. בגין דאיהון בלבא חד ורעותא חד וממללי בלשון הקודש. עתה לא יבצר מהם כל אשר יזמו לעשות. ולית ממן דימנע עובדא דלהון. ומה בגין דהוו ברעותא ולבא חד ומתלי בלשון הקודש כתיב לא יבצר מהם כל אשר יזמו לעביד ודינא דלעילא לא יכיל לשלמא בהו. אלן חבריא דמתעסקין באורייתא ואלן בלבא חד ורעותא חד. על אחת כמה וכמה — :

י) **וימת** הרן על פני תרח אביו וגו'. א"ר יוסי מאי דחיין הכא. אלא עד הסוא יומא לא הוה בר בם דמית בחיי אבוי בר דא. וכד אתרמי אברם לנירא אתקטיל הרן. ובגין דא נפקו מתמן. מאן קטיל ליה להרן אלא כיון דרמו אברם לנירא דכשדאי אתגלי עליה קב"ה וזביה יהוה הרן דהוי קאים תמן אמרו כשדאי בגין זכותיה דהרן אתחיב. מיד נפק שלהבא דאתא ואוקדיה להרן. הה"ד וימת הרן על פני תרח אביו. ואית דאמרי זרעא דתרח לית אתא שלטא ביה אבל גרמי דהרן לנירא ואי לא אתוקד נדע בודאי דלא שלטא נורא בזרעיה. מיד רמו ליה להרן לנורא ואתוקד. והוה תרח אביו קאים תמן. הה"ד וימת הרן על פני תרח אביו בהסוא יומא ידעו כל אומיא ולישניא. דלא מיזביה לאברהם אלא קב"ה דאיהו יחידאי דעלמא. והוו מייתין בנייהו לאברהם ואמרין ליה. חמינן לך דאת רחיץ בקב"ה דאיהו רבוניה דעלמא. אוליף לבנינא מאורחך

זין הזהר

(גג) כל כך מעט לחשוב שזה השר יש לו כח להגן על עובדיו בפני הדין של רשות העליון : (גג) ענין הדוחק והצמצום בהשפעת השפע למעלה ברשות הקדושה הוא מה שהשפע צריכה להמשך לעולם הזה לפי ערך בשרון מעשי התחתונים : (גד) שבקשו להקים בבה פיהם אל זר ואל נכר כשמים : (כ) נזרו בפיהם כהשבעות מלאכים ושדים שיעזרו להם במעשה בנין המגדל :

מאורכך דאת ידע. ועליהם אמר כתיב [ח] נדיבי עמים נאספו עם אלהי אברהם:

ג) ותהי שרי עקרה אין לה ולד. ממה שאמר ותהי שרי עקרה אין אני יודע שאין לה ולד. מה אין לה ולד. אלא כך אמר ראש הישיבה. ולד לא דילידה. אבל נשמות הולידה. בהתדבקות התשיקה של שני צדיקים האלה. היו מולידים נשמות לגרים כל זמן ההוא שהיו בחרן. כמו שעושים הצדיקים בגן עדן [ט] כמו שכתוב ג) ואת הנפש אשר עשו בחרן. נפש עשו בודאי:

ד) ויקח תרח את אברם בנו ואת לוט בן הרן וגו' ויצאו אתם מאור כשדים. א"ר יוסי ויצאו אתו צריך לומר. שהרי כתוב ויקח תרח וגו'. מה ויצאו אתם. אלא תרח ולוט עם אברהם ושרה יצאו. שהם היו העיקר לצאת מתוך רשעים האלה. מתוך שראה תרח שאברהם בנו ניצל מתוך האש. חזר לעשות רצונו של אברהם. ובשביל זה ויצאו אתם תרח ולוט. ובשעה שיצאו מה כתוב. ללכת ארצה כנען. שהרצון שלהם היה ללכת שמה. מכאן למדנו כל מי שנתעורר להטהר. עזרים לו מלמעלה. בוא וראה שכך הוא. לפי שכתוב ויצאו אתם מאור כשדים ללכת ארצה כנען. מיד ויאמר ה' אל אברם לך לך. ועד שהוא נתעורר בתחלה לא כתוב לך לך. בוא וראה ענין שלמעלה לא נתעורר. עד שנתעורר למטה בתחלה על מה שתשרה הענין שלמעלה [י] וסוד הדבר. אור השחור אינו יכול להתקשר באור הלבן. עד שאור השחור נתעורר תחלה. כיון שהוא נתעורר תחלה. מיד אור הלבן שורה עליו [יא] וע"ז כתוב ה) אלהים אל דמי לך אל תחרש ואל תשקוט אל. כדי שלא יפסק אור הלבן מן העולם לנצח [יב] וכן ע"ז כתוב ו) המזכירים את ה' אל דמי לכם. כדי שיתעורר למטה על מה שתשרה התעוררות שלמעלה. שהרי כיון שמתעורר איש התעוררות בתחלה. אז נתעורר התעוררות שלמעלה. ובוא וראה כיון שכתוב ויצאו אתם מאור כשדים ללכת ארצה כנען. מיד ויאמר ה' אל אברם לך לך. ז) א"ר שמעון זהו סוד של חכמה בענין יחוד הקדוש. ה' האחרונה מן השם הקדוש היא אור של גוף תכלת ושחור [יג] שמתחבר עם יה"ו שהוא אור לבן המאיר [יד] בוא וראה לפעמים זה אור התכלת הוא ד'. ולפעמים ה'. בזמן שאין דבקים בו ישראל למטה. להדליקו שיתחבר עם אור הלבן. אז הוא ד'. ובזמן שישראל מעוררים לו שיתחבר עם האור הלבן. אז הוא ה'. מנין שכתוב ח) כי יהיה נערה בתולה. נער כתוב בלי ה"א. מה המעם. לפי שלא נתחברה עם זכר. ובכל מקום שלא נמצא זכר ונקבה. ה"א לא נמצאת. נסתלקת משם ונשאר דל"ת. וכן הוא כל זמן שאור התכלת והשחור נתחבר עם אור הלבן המאיר. נקרא ה'. שהרי אז הכל נתחבר ביחד. כי הוא נדבקת באור הלבן המאיר. וישראל דבקים בה וקימים

תתתיה

מדרכיך שאתה יודע. ועליהם אמר הכתוב [ח] נדיבי עמים נאספו עם אלהי אברהם

ג) ותהי שרי עקרה אין לה ולד. ממה שאמר ותהי שרי עקרה אין אני יודע שאין לה ולד. מה אין לה ולד. אלא כך אמר ראש הישיבה. ולד לא דילידה. אבל נשמות הולידה. בהתדבקות התשיקה של שני צדיקים האלה. היו מולידים נשמות לגרים כל זמן ההוא שהיו בחרן. כמו שעושים הצדיקים בגן עדן [ט] כמו שכתוב ג) ואת הנפש אשר עשו בחרן. נפש עשו בודאי:

ד) ויקח תרח את אברם בנו ואת לוט בן הרן וגו' ויצאו אתם מאור כשדים. א"ר יוסי ויצאו אתו צריך לומר. שהרי כתוב ויקח תרח וגו'. מה ויצאו אתם. אלא תרח ולוט עם אברהם ושרה נפקו. דאיכון סוד עקרא לאיפקא מגו איכון חייביא. דכיון דאמא תרח דאברהם ברייה אשתזיב מגו נורא אסדר לאעבד רעותיה דאברהם ובגין כך וילאו אתם תרח ולוט. ובשעתא דנפקו מאי כתיב ללכת לארצה כנען דרעותא דלהון סוס לאיסיך תמן אכלן אוליפא כל מאן דאתעבר לאתדכאה. מסייעין ליה מלעילא תא חזי דסכי סוד. דכיון דכתיב וילאו אתם מאור כשדים ללכת ארצה כנען מיד ויאמר ה' אל אברם לך לך. ועד דאיהו אתעבר בקדמיתא לא כתיב לך לך. תא חזי מלה דלעילא לא אתעבר. עד דאתעבר לתתא בקדמיתא על מה דתשרי סטיא דלעילא [יא] ורזא דמלה. נהורא אוכמא לא אתאחיד בנהורא חוורא עד דאיהי אתעברת בקדמיתא. כיון דאיהי אתעברת בקדמיתא. מיד נהורא חוורא שריא עלה [יב] ועד"ד כתיב ה) אלהים אל דמי לך אל תחרש ואל תשקוט אל. בגין דלא יתפסק נהורא חוורא מעלמא לעלמין [יג] וכן ע"ד כתיב ו) המזכירים את ה' אל דמי לכם. בגין לאתערא לתתא במה דישרי אתערותא דלעילא. דהא כיון דאתעבר בר נש אתערותא בקדמיתא. כדין אתעבר אתערותא דלעילא. ותא חזי כיון דכתיב וילאו אתם מאור כשדים ללכת ארצה כנען. מיד ויאמר ה' אל אברם לך לך. ז) א"ר שמעון הא רזא דחכמתא איהו ביחודא קדישא. דה' בתראה דשמא קדישא איהי נהורא תכלא ואוכמא [יד] דאתאחיד עם יה"ו דהוא נהורא חוורא דנהיר [טו] תא חזי לזמנין אי נהורא תכלא איהי ד'. ולזמנין ה' בזמנא דלא מתדבקן ביה ישראל לאדלקא ליה לאתאחדא בנהורא חוורא. איהי ד'. ובזמנא דישראל מתערי ליה לאתחברא עם נהורא חוורא. כדין אקרי ה'. מנלן דכתיב ח) כי יהיה נערה בתולה. נער כתיב בלא ה"ה. מאי טעמא. בגין דלא אתחברת בדכורא. ובכל אתר דלא אשתכחו דכר ונוקבא. ה"ה לא אשתכחת וסלקא מתמן ואשתאר דל"ת. והכי איהי כל זמנא דנהורא תכלא ואוכמא אתחבר בנהורא חוורא דנהיר. אקרי ה'. דהא כדין כלא אתחבר כחדא. איהי אתדבקת בנהורא חוורא דנהיר. וישראל מתדבקן בה וקיימי

תתתיה

מראה מקומות א) תליס מ"ז ב) שלח קפח. ג) בראשית י"ב ד) דף מו ה) תליס ס"ג ו) יבמות ס"ב ז) בראשית נא. ח) דברים כ"ב

זין הזהר

[נח] מכאן משמע שיש ענין זיון רוחני לנשמות הצדיקים וצדקניות בגן עדן שנולד מזה. נשמות תדשות: [נו] זה כלל גדול באמונה והעבודה שאתערותא דלעילא תליא באתערותא דלתתא: [נח] אור חגר הוא משל טוב לענין התיחדות העולמות בכח עבודת ישראל. באור הגר יש מלמטה גוון שחור או גוון תכלת. וזה האש אינו מאיר. רק מה שיש ממעל לזה אש לבנה הוא המאיר. ושני מיני אשות האלה צריכין זה לזה. וכל זה דולק ע"י השמן. הנמשל הוא שאש השחור או התכלת מרמז על השכינה הקדושה. אש הלבן מרמז על אור עליון המאיר לארץ. ושניהם חן בבחינת זכר ונקבה. ושניהם נצרכים להדלקה באמצעות השמן. והשמן היינו עבודת ישראל בתורה ותפלה ומצות. והבן זה היטב כי זה הכל: [נט] אור הלבן היינו אור שם הוי"ה כ"ה מדת הרחמים: [ס] אש התכלת רמז על השכינה הקדושה. בחי' נוקבא מקבלת השפע: [סא] אש הלבן הוא המאיר לארץ ולדרים עליה ברחמים. בחי' דוכרא משפיע השפע:

תתתיה להדליק אותה [סכ] ואז הכל יחוד אחד וש"ב [ר] כי ה' אלהיך אש אכלה הוא. וכת ב התם ואתם הדבקים בה אלהיכם חיים כלכם היום [סג] ברוך ה' לעולם אמן ואמן:

מחותה לאדלקא לה [סכ] וכדין כלא חד הס"ד [ר] כי ס' אלהיך אש אוכלה הוא וכתיב התם ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כלכם היום [סג] ברוך ה לעולם אמן ואמן.

פרשת לך לך

כ) ויאמר ה' אל אברם לך לך וגו'. אמר ר' שמעון סוד של חכמה יש כאן. לך לך לתקון עצמיותך [ח] מארצך מן צד הישוב ההוא שאתה ש קל בשבלך שנולדת בו [כ] וממולדתך. מן אותה התולדה שלך ומבית אביך שאתה מסתכל בשורש שלהם. אל הארץ אשר אראך. שם יתגלה לך מה שאתה מבקש. הכח ההוא הממונה עליה שהוא עמוק ונעלם [נ] ואעשך לגוי גדול נגד בחינת ימין. ואברכך נגד בר"צת שמאל ואגדלה שמך. נגד בחינת דממיצע והיד ברכה נגד בחינת ארץ ישראל והכל סיד המרכבה הקדושה [ז] מיד וילך אברם כאשר דבר אליו ה'. נ) ר' אלעזר אמר לך לך לטובתך להתקן עצמיותך. לתקן המדרגה שלך לך לך אין אתה כראי לעמד כאן בין הרשעים האלה. וסוד הענין לך לך. שהרי הקב"ה נתן לו לאברהם רוח חכמה. והיד יודע ומצרף הצדדים של ישובי העולם [ה] והסתכל בהם ושקל במשקל. ויודע הבחות הממונים על צדדי הישוב. כאשר הגיע לתוך נקודה האמצעית של דישיב [ו] שקל במשקל ולא היה עולה בידו. הסתכל לדעת הכח שהוא ממונה עליה. ולא היה יכול להשיג במחשבתו. שקל במר פעמים וראה שדרי משם נשתל כל העולם [ז] הסתכל וצרף ושקל לדעת. וראה שזה הכח העליון שעליה אין לו שיעור עמוק ונעלם. ואין הוא כדמיון צדדי המדרגות של הישוב [ח] הסתכל ושקל ויודע. שהרי כמו שמאותה הנקודה שריא אמצעות הישוב. ממנה נשתל כל העולם לכל צדדיו במו כן ידע שזה הכח השורה עליה. משם יצאו כל שאר כחות הממונים על כל צדדי רע לם. ובלם בו נאחזים [ט] ואז ויצאו אתם מאור כשדים ללכת ארצה כנען. עוד הסתכל ושקל וצרף לעמד על ברור הענין של מקום ההוא ולא היה יודע. ולא הי' יכול לעמד עליו להשיגו. כיון שראה תוקף ועז של מקום הזה שאינו יכול לעמד עליו להשיגו. מיד ויבאו עד חרן וישבו שם. מה מעמו של אברהם אלא שהוא ידע וצרף בכל אותן השרים מנהיגי העולם בכל צדדי הישוב. והיה שוקל ומצרף אותן השולטים בצדדי הישיב. מנהיגי הכוכבים והמזלות שלהם. מי המה המתנבדים אלה על אלה. והיה שוקל כל ישובי העולם. והיה עולה בידו [י] כשהגיע לבמום

ג) ויאמר ה' אל אברם לך לך וגו' אמר ר' שמעון
רזא דחכמתא הכא לך לך לתקונך
עצמיותך (ח) מארעך מסטרא דישובא דאת תקיל
דאתילדת ביה (כ) וממולדתך מסטרא דולדה דילך ומבית
אביך דאת אסנה בסרסא דלהון אל הארץ אשר אראך
תמן אתגלי לך מה דאת בעי הסוא חילא דממנא עלה
דהיסו עמיק וסתים (נ) ואעשך לגוי גדול לקבל סטר ימינא
ואברכך לקבל סטר שמאלא ואגדלה שמך לקבל סטר
אמצעיתא והיה ברכה לקבל סטר ארעא דישראל וג"ל
רזא דרתיכא קדישא (ז) מיד וילך אברם כאשר דבר אליו
ה' נ) ר' אלעזר אמר לך לך לגרמך לאתקנא גרמך
לאתקנא דרגא דילך לך לך לית אנת כדאי לאיקום הכא
בין חייבין אלין ורזא דמלה לך לך דהא קב"ה יהיב ליה
לאברהם רוחא דחכמתא והוא ידע ומצרף סטרי דישובי
עלמא (ה) ואסתכל בהו ואתקל בתיקלא וידע הילין די ממנן
על סטרא דישובא כד מטא לגו נקודא דאתעביתא
דישובא (ו) תקיל בתיקלא ולא הוה סליק בידיה אסגא למנדע
חילא די ממנא עלה ולא יכיל לאתדבקא ברעותיה תקיל
כמה זמנין וחמא דהא מתתן אכיל כל עלמא (ז) אסגא
ונריף ותקיל למנדע וחמא דהא חילא עלאה דעלה ליה
שעורא עמיק וסתים ולאו איהו כגווני דסטרי דרגי
דישובא (ח) אסגא ותקיל וידע דהא כמה דמסטרא נקודא
אתעביתא דישובא אתיה אתפיל כל עלמא לכל סטרוי
סב כמי ידע דהאי חילא דסרי עלה מתתן נפקו כל שאר
חילין דממנן על כל סטרי עלמא וכלהו ביה אחידן (ט)
כדין וילהו אתם מאור כשדים ללכת ארצה כנען עוד אסגא
ותקיל ונריף לאיקום על ברירא דמלה דהסוא אתר ולא הוי
ידע ולא יכיל לאיקום עלה לאתדבקא ביון דחתא תוקפא
דהאי אתר ולא יכיל לאיקום עליה מיד ויבאו עד
חרן, ויסבו סם מאי טעמא להברהם אלא לאיהו הוה ידע
ונריף בכל אינון שלטין דדברי עלמא בכל סטרי דישובא.
והוה תקיל ונריף איהו דשלטין בסטר דישובא דדברי
ככבייא ומזליהון אתן אינון תקיכין אלין על אלין
והוה תקיל כל ישובי דעלמא והוה סליק בידוי (י) כד מטי
לתמי

מראה מקומות ח) דברים ד כ) ירמיה נ ג) לך לך עז

זין הזהר

[סג] ישראל סדליקים המנורה הקדושה ע"י נתינתם השמן שהוא תורה תפלה ומצות ועי"ז אמו שלבר המע"ה ושמן על ראשן אל יחסר. [סג] כה' אלהיכם היינו השני אורות הנזכרים לעיל והדבקות היא ע"י תורה תפלה ומצות כדמיון השמן שבנר דבוס בשעת ההדלקה לשני מיני האשות וזהו חיים כלכם היות היינו שמזה כא לנ. החיי־

פרשת לך לך [א] יתרץ בזה הלשון לך לך שההליכה תהי לתקונך: [ב] שהיות תוקי בשבל להשיו הכר שלמעלה המשפיע בצד הישוב ההוא: [ג] כי כח המשפיע בארץ הקדושה הוא הכח הגבוה סכל הע' שרים וקשה להשיגו בכח המחקר.

[ד] עשר ספירות הקדושות הן סוד מרכבה הקדושה והן נקראות ג"כ מדות שעל ידן מתנהג העולם בבחינה ימין ושמאל אמצע המרכז על חסד דין ורחמים ובסופן כח המקבל מהן המשפע ונקרא לכור בחינת נוקבא ומשם תבא השפע ישר לארץ הקדושה [ה] היינו להבין איזה כחות משפיעים בהם [ו] ריינו ארץ הקדושה ונקו את נקודה אמצעית של הישוב ולא נקודה אמצעית שר כל כדור הארץ בכלל [ז] כי שם נמצאת אבן שתיה שבמנה הושתת העולם באמרם ז"ל [ח] שנשפעים ע"י הע שרים [ט] שרע שרים אמבלים השפע מן הכח המבור שעל ארץ הקדושה ואז פנה עצמו אל הראש. [י] פי' שהי' יכול להש"ב בכח המחקר שלו:

לחלי אתר. חמא תקיפי דעתיקין ולא יכיל למיקם ביה כיון דחמא קב"ה אתערותא דיליה ותיאובתא דיליה מיד אתגלי עליה ואמר ליה לך לך לאתגדע לך ולאתקרא גרמך מארלך מהסוה סמרא דישובא דהוית מתדבק ביה ומיולדתך מהסוה מכיה דלת מסגא ותקיל תולדתא דילך ורגעא וכמתא וזמנא דאתילדת ביה ובהסוה כוכבא ובהסוה מזלא ומבית אביך דלא תבגא בביתא דאבוך ואי אית לך סרסא לאלהא בעליתא [לך] מביתא דאבוך בגין כך לך לך מחכמה דא ומאבגמותך דא תא חזי דסכי הוא דהא נפקו מאור כשדים וסוו בחרן אתאי ייתא ליה לך לך תמרלך וממולדתך חלא עקרא דמלתא אל האחרן אשר מארלך [יח] מארלך מה דלא יכילא לאיקם עליה ולא יכילת לאגדע חילא דהסוה מרעא דאיהו עמיק וסתים ואתעך לגוי גדול בגין דכתיב לך לך ואברכך בגין דכתיב מארלך. ואגדלה שמך בגין דכתיב ומולדתך והיה ברכה בגין דכתיב ומבית אביך [יט]

ט) **וילך** אברם כאשר דבר אליו ה'. א"ר אלעזר תא חזי דהא לא כתיב וילא אברם כאשר דבר אליו ה' אלא וילך כד"א לך לך דהא יליחה בקדמיתא עבדו דכתיב וילאו אתם מאור כשדים ללכת ארצה כנען והתא כתיב וילך ולא כתיב וילא [יט] כאשר דבר אליו ה' דאבטח ליה בכלהו הבטחות וילך אתו לוט דאתחבר עמיה בגין לאילף מעובדוי ועם כל דא לא אוליף כולי האי וכל זימנא דהוה לוט בהדיה לא אתחבר בהדי רשיעיא כיון דאתפרש מיניה מה כתיב ויבחר לו לוט את כל ככר הירדן ויאהל עד סדום. מה כתיב בתריה. ואנשי סדום רעים וחטאים לה' מאד. א"ר אבא האי דאמרת וילך אברם ולא כתיב וילא אברם שפיר הוא אבל סיפא דקרא מה כתיב בלאתי יחכון א"ר אלעזר ממרן כתיב והשיא יויאה מארץ מולדתי הות בקדמיתא [כ] א"ר אלעזר לרבי שמעון אבוי האי דכתיב לך לך מארלך וממולדתך כיון דכלהו נפקי לאחוך תייתי לא אתמר ליה דכלהו יפקון דהא אע"ג דתרא הוה פלא לעבודה זרה כיון דאתער באתערותא סב לאיפק בהדיה דאברהם והאיכן דקב"ה אתרעי בתיובתא דאייבא וברא לאיפק אחתי לא כתיב לבו לכה [יח] ואמתי לאברהם בלאמודוי לך לך. א"ל רבי שמעון מי תימא דתרא כד נפק מאור כשדים בגין לאהדרא בתשובה הוה לאו הכי אלא כד נפק להכתובה נפק. דהוו כלהו בני ארעיה בעלן לאקבליה כיון דחזו דאבתיב אברהם הוו אמרי ליה לתרא אנת הוה דהוית מקעי לן באלין פסילין ומנו דחלא דלהון נפק תרא כיון דחבא לחרן לא נפק מתמן לבתר. דכתיב וילך אברם כאשר דבר אליו ה' וילך אתו לוט ואילו תרח לא כתיב. ובגין כך כתיב לך לך בגין לאגדרא לך. ולכל איזון דיפקון חיוך מכאן ילהלאה דבעא קב"ה לאדבקא ליה לאברהם בהסוה אור לעילא ולאגדרא תמן [מ] ג) רב מתיבתא תמר מאי דכתיב ויאמר ה' אל אברם לך לך מארצך וגו' בגין לאגדרא ביה נסיונא. כגוונא דא מקן דלא זכי בחתר דא יסך ויכפל גרמיה לאתר אחרא ויזכי ביה אנא דדליק ומסורא לא סליק ומסיר ביה יכפנעון ליה ויסלק ביה מסורא ואתסיר 7) תו א"ר שמעון מאי סעמא דגלויא

מראה מקומות ה) דף נח ב) דף פח: ג) שלח קסו. ד) דף סט

זהר הזהר

למקום הזה. ראה התוקף העמוק ולא הי' יכול לעמוד בו להבין. כיון שראה הקב"ה רצונו ותשוקתו. מיד נתגלה עליו ואמר לו לך לך. להכיר מדרגתך ולתקן עצמיותך. מארצך. מצד דישיב ההוא שהיית נדבק בו. ומטולדתך. מחכמה ההיא שאתה מסתכל ושוקל התולדה שלך. והרגע והשעה והזמן שנולדת בי. ובאיזה כוכב ובאיזה מזל. ומבית אביך. שלא תשניה בביתו של אביך. ואם יש לך שורש להצליח בעולם לך מביתו של אביך. ולכיכך נאמר לו לך לך מחכמה זו ומהסתכלות הזאת. בוא וראה שכך הוא. שדרי יצאו מאור כשדים והיו בחרן. למה נאמר לו לך לך מארצך וממולדתך. אלא עיקר הדבר ההליכה אל הארץ אשר אראך [יח] אראך מה שלא יכולת לעמד עליו. לא יכולת לדעת דבה של ארץ ההיא. שהוא עמוק ונעלם. ואעשך לגוי גדול. בעביר שכתוב לך לך. ואברכך. בעביר שכתוב מארצך. ואגדלה שמך. בעביר שכתוב וממולדתך. והיה ברכה. בעבור שכתוב ומבית אביך [יט]

ט) **וילך** אברם כאשר דבר אליו ה'. א"ר אלעזר בוא וראה מה שלא כתוב ויצא אברם כאשר דבר אליו ה'. אלא וילך כמש"כ לך לך שהרי היציאה בתחלה עשו מעצמם. שכתוב ויצאו אתם מאור כשדים ללכת ארצה כנען. ועתה כתוב וילך ולא כתוב ויצא [יג] כאשר דבר אליו ה'. שהבטיח לו בכל הבטחות. וילך אתו לוט. שהתחבר עמו בשביל ללמד ממעשיו. ועם כל זה לא למד כל כך וכל זמן שהיה לוט עמו לא התחבר עם רשעים. כיון שנפרד ממנו מה כתוב. ויבחר לו לוט את כל ככר הירדן ויאהל עד סדום. מה כתוב אחריו. ואנשי סדום רעים וחטאים לה' מאד. א"ר אבא זה שאמרת וילך אברם ולא כתוב ויצא אברם. יפה אמרת. אבל בסוף המקרא מה כתוב. בצאתו מחרן. א"ר אלעזר מחרן כתוב. אבל אותה היציאה שמארץ מולדתו היתה בתחלה מעצמו. [כ] א"ר אלעזר לר' שמעון אביו. זה שכתוב לך לך מארצך ומטולדתך קשה. דכיון שכלם יצאו ללכת. למה לא נאמר לו שכלם יצאו. שהרי אע"פ שתרח היה עובד עבודה זרה. כיון שנתעורר בהתעוררות טובה לצאת עם אברהם יראינו שהקב"ה רוצה בתשובת הרשעים. וגם התחיל לצאת. למה לא כתוב לכם [יח] ולמה לאברהם בלבדו נאמר לך לך. א"ל ר' שמעון. אפשר תאמר שתרח כשיצא מאור בשדים. בשביל להזור בתשובה היה. אינו כך. אלא כאשר יצא להנצל יצא. שהיו כל בני ארצו מבקשים להרגו. כיון שראו שניצל אברהם. היו אומרים לו לתרח. אתה הוא שהיית מטעה אותנו באלה הפסילים ומתוך יראתו מהם יצא תרח. כשהגיע לחרן לא יצא משם אחר כך. שכתיב וילך אברם כאשר דבר אליו ה' וילך אתו לוט. ואילו תרח לא כתוב ולפיכך כתוב לך לך. בשביל להאיר לך. ולכל אותן שיצאו ממך מכאן ילהלאה שרצה הקב"ה להדביק לו לאברהם באור העליון ההוא ולהאיר שם [מ] ג) ראש הישיבה אמר. מה שכתיב ויאמר ה' אל אברם לך לך מארצך וגו'. הוא בשביל להאיר בו אור הקדושה כדמיון זה מי שאינו זוכה במקום זה. ילך ויטלטל עצמו למקום אחר ויזכה בו. עץ הבוער יראור אינו עולה ומאיר בו. יע"ש. אותו ויעלה בו האור ויאיר: 7) עוד א"ר שמעון מה הטעם שהתגלות

(יח) כי היציאה מארץ מולדתם כבר עשו מעצמם. (יט) השבר של ר הבטחות ברה כנגד בעבור הר' מיני יציאות שנעשה עליהן: (יג) כנזכר לעיל שעיקר הצווי הי' על ההליכה לארץ כנען ולא על היציאה מארץ מולדתם שזא"ל כבר עשו מעצמם. (יד) פ' קודם שסת תרח בחרן: (טו) פי שיגרום בעבודתו האר" ויחוד בעולמות העליונים

שהתגלות הראשונה שנתגלה הקב"ה על אברהם פתח בלך לך. שהרי עד עתה לא דבר עמו הקב"ה. כפני מה פתח לך לך. אלא הרי אמרו שנרמז במספרו מאה. שהרי למאה שנים נולד לו בן. אבל בוא וראה כל מה שעשה הקב"ה בארץ. הכל סוד של חכמה הוא. לפי שאברהם לא היה דבוק בו בהקב"ה אז כראוי. לפיכך אמר לו לך לך. וזה רמז למקום ההוא שנצרך לו להתקרב אל הקב"ה. והיא מדרגה הראשונה ליכנס להקב"ה [מ] לפיכך אמר לך לך. וזאת המדרגה לא הי' יכול אברהם להתדבק בה עד שיכנס לארץ [יז] ושם יקבל לה למדרגה ההיא:

מ) ויקח אברם את שרי אשתו. א"ר אלעזר מהו ויקח. אלא שהמשיך אותה בדבורים טובים. לפי שאין לו רשות לאדם להוציא לאשתו ללכת בארץ אחרת בלא רצונה. וכך הוא אומר קח את אהרן. קח את הלוים. ולפיכך ויקח אברם. היינו שהמשיך אותה בדבורים. והודיע לה דרכי בני דורו כמה הם רעים. ובשביל זה ויקח אברם את שרי אשתו. ואת לוט בן אחיו. מה ראה אברהם לדבק עמו לוט. אלא בשביל שצפה ברוח הקודש שעתיד לצאת ממנו דוד. ואת הנפש אשר עשו בחרן אלו הגרים ודגיורות שהתקינו נפשותיהם. אברהם מגייר אנשים ושרה מגיירת נשים. ונחשב להם כאילו עשו אותם. א"ר אבא אם כן. הרבה אנשים היו. אפשר תאמר שכלם הלכו עמו. א"ר אלעזר כך הוא. ובשביל זה כל האנשים שהיו מהלכים עמו. כלם נקראים עם אלהי אברהם. והיה עובר בארץ ולא היה מפחד. שכתוב ויעבר אברם בארץ. א"ל ר' אבא אם היה נכתב והנפש אשר עשו בחרן. הייתי אומר כך. אבל ואת הנפש כתוב. את לרבות זכותן של כל הנפשות שהלכו עמו. שכל מי שמזכה לאחר. זכות הה"א תולה בו ואל תסיר ממנו. מניין. שכתוב ואת הנפש אשר עשו בחרן. זכותן של כל אותן הנפשות היתה מהלכת עם אברהם:

נ) ויעבר אברם בארץ וגו'. א"ר שמעון ויעבר. וילך צריך לומר. אלא שכאן נרמז השם הקדוש שנתתם בו העולם בע"ב אותיות חקוקות [יח] שכלן נמצאות בשם זה. כתוב כאן ויעבר. וכתוב שם ויעבר ה' על פניו ויקרא [יט] בספרו של רב ייסא סבא נמצא. כתוב כאן ויעבר אברם בארץ. וכתוב שם [נ] אני אעביר כל טובי. וזה רמז על קדושת הארץ. שנמשכת ממקום העליון כראוי [כ] עד מקום שכם עד אילון מורה. מצד זה לצד זה כראוי [כא] והכנעני אז בארץ. הרי נאמר שעד עתה שלט עוד שם נחש הרע שנתקלל והביא קללות על העולם. שכתוב ארור כנען עבד עבדים יהיה לאחיו. וכתוב ארור אתה מכל הבהמה. ושם נתקרב אברהם לפני הקב"ה. מה כתיב. וירא ה' אל אברם. כאן נתגלה לו מה שלא היה יודע. והיינו כח עמוק הזה השולט על הארץ. ולפיכך ראה מה שהי' נעלם ממנו. ואז ויבן שם מזבח לה' הנראה אליו. כיון שאמר

דגלויא קדישא דאתגלי קב"ה עליה דאברהם פתח בלך לך. דהא עד הכא לא מליל עמיה קב"ה. אתי פעמא כתיב לך לך אלא את קאמרו דרמז בהוכביה מאה דהא באין לאתה בגין לאתיליד ליה בר אבל הא חזי כל מה דעביד קב"ה בארעא כלא רזא דחכמתא איהו בגין דאברהם לא הוה דביק ביה בקב"ה כדין בדקא חזי אמר ליה לך לך ודא רמז להאי אתר דבעי להתקרבא בהדיה דקב"ה ואיהו דרגא קדישא לאעלא לקב"ה [מ] בגין כך לך לך ואתי דרגא לא יכיל אברהם לאתאחדא ביה עד דייעול לארעא [יז] דתמן יקבל ליה לאהוא דרגא

מ) ויקח אברהם את שרי אשתו. א"ר אלעזר מהו ויקח. אלא אמשיך לה בדלי מעליתא בגין דליית ליה רשו לבר גם לאפקא אתתיה לאיהך באורעא אחרא בלא רעותא דילה וכן הוא אומר קח את אהרן קח את הלוים. ובגין כך ויקח אברהם מכיך לה בדלין ואודע לה אורחיהון דאינון בני דרא כמה בישין ובגין כך ויקח אברהם את שרי אשתו. ואת לוט בן אחיו מה חמא אברהם לדבקא עמיה לוט. אלא בגין דצפה ברוח קודשא דזמין לאיפק מיניה דוד ואת הנפש אשר עשו בחרן אלין גרים ודגיורות דאתקינו נפשייהו אברהם מגייר גוברין ואברהם מגיירת נשין ומעלה עליהון כאילו עבדו להון א"ר אבא אי הכי כמה בני נשא הוו אי תימא דכלהו אזלו עמיה א"ר אלעזר אין ובגין כך כלהו בני נשא דהוו אזלין עמיה כלהו אקרון עם אלהי אברהם. והוה מעבר בארעא ולא הוה דחיל. דכתיב ויעבר אברהם בארץ א"ל רבי אבא אי הוה כתיב והנפש אשר עשו בחרן הוה אמינא הכי. אלא ואת הנפש כתיב את לאסגאה זכותא דכלהו נפשאן דהוו אזלי עמיה דכל מאן דמזכה לאחרא הוא זכותא תליא ביה ולא אעדי מניה. מגלן דכתיב ואת הנפש אשר עשו בחרן זכותא דאינון נפשאן הוה אזיל עמיה דאברהם.

נ) ויעבר אברהם בארץ וגו' א"ר שמעון ויעבר וילך מבעי ליה אלא הכא הוא דמ"ר שמעון שמא קדישא דאתחתים ביה עלמא בע"ב אתוון גליפן [יח] דכלהו בשמא דא כתיב הכא ויעבר. וכתיב התם ויעבר ה' על פניו ויקרא [יט] בספרא דרב ייסא סבא כתיב הכא ויעבר אברהם בארץ וכתיב התם נ) אני אעביר כל טובי. והא רמז לקדושא דארעא. דאתי מאתר עלאה כדקא חזי [כ] עד מקום שכם עד אילון מורה מסטרא דא לסטרא דא כדקא חזי [כא] והכנעני אז בארץ הא אתמר דעד כדין שלטא חויא ביש דאתלמיא ואייתי לוזמין על עלמא דכתיב ארור כנען עבד עבדים יהיה לאחיו וכתיב ארור אתה מכל הבהמה ותמן אתקריב אברהם לגבי קב"ה. מה כתיב וירא ה' אל אברהם הכא אתגלי ליה מה דלא הוה יודע. הא חילא עמיקא דשלטא על ארעא ובגין כך וירא מה דהוה מתכסי מניה וכדין ויבן שם מזבח לה' הנראה אליו כיון דאמר

מראה מקומות מ) דף פט. נ) דף פט: נ) שם.

זוי דזהר

(מז) זו ספירת מלכות ספירה הראשונה מתתא לעילא שעליה כתוב פתחו לי שערי צדק וגו'. וכיון שכל ספירה כלולה מעשר נמצא שמלכות ספירה העשירית שמאירין בה כל הספירות נכללת מעשר פעמים עשר שהוא מאה בכספר ל"ך ל"ך: [יז] כי שם מאירה ישר ספירת מלכות באור השכינה הקדושה: [יח] פי' שתיבת ויעבר היא צירוף ע"ב רי"ו רמז על השם בן ע"ב שיש בו רי"ו אותיות נ"פ ע"ב היוצאות מן הנ' פסוקים ויסע ויבא ויט בידוע וזהו ויעבר אברם בארץ לאחר שנתעלה אברהם להתדבק בשרשו מדת רחמד שבנו' ע"ב כי שם מאיר השם בן ע"ב אז פעל בעבודתו שזה השם בן ע"ב יאיר אורות חסדים למדת מלכות שנקראת ארץ: [יט] פי' כמו ויעבר דשם שהכונה היא שהי"ג מדות הרחמים המאירים לפעמים לעולם הוא ע"י השם בן ע"ב שנרמז בתיבת ויעבר כן הוא הרמז בויעבר דכאן. [כ] אעביר כל טובי הכונה שע"י השם בן ע"ב המאיר במדת החסד יושפע טעולם היותר עליון הכל טובי שדם אורות חסדים למדת מלכות: [כא] מקום שכם רמז על ה"פ חסד והי"ו דרועא ימינא ואילון מורה רמז על דרועא שמאלא מדת הגבורה כי אילון הוא מלשון גבורה. והכונה שפעל המתקת גבורה בחסד ע"י הארת אור החסד מן הרי"ו דשם אל הרי"ן דגבורה כי גבורה בגי'

דאמר לה׳ מהו סגראה אליו אלא סבא אתגלי ליה סהות דרגא דשלמא על ארעא [כב] ועאל ביה ואתקייס ביה.

ט) **ויעתק** מפס הסרה. מתין ידע הר ה׳. וכלהו דרגין דכתיבין בהאי אתר ויע אהלה בס״א כתיב פריס פריסו וקביל מלכו שמיא בכלהו דרגין דאחידן ביה [כג] וכדין ידע דקב״ה שליט על כלא וכדין בנה מזבח. ותרין מדבחין הוו בגין דסבא אתגלי ליה דהא קב״ה שליט על כלא וידע חכמה עלאה מה דלא הוה ידע מקדמת דנא בנה תרין מדבחין. חד לדרגא דאתגלית וחד לדרגא דה כסיא [כד] תא חזי דהכי הוה בקדמיתא כתיב ויבן שם מז ח לה׳ הנראה אליו ולבתר כתיב ויבן שם מזבח לה׳ סתם. ולא כתיב הנראה אליו וכלא רזא דחכמתא איהו וכדין אתעתר אברהם מדרגא לדרגא עד דסליק לדרגיה [כה] הה״ד ויסע אברם הלוך ונסוע הנגבה. דא דרום דהוא ה קיה דאברהם. הלוך ונסוע. דרגא בתר דרגא עד דסליק לדרום ותמן אתקשר כדקא יאות וסליק לדרגיה דדרום כיון דאתעתר אברהם בדרגוי בארעא קדישא. ועאל בדרגא קדישא כדין מה כתיב ויהי רעב בארץ [כו] דלא הוו ידעי ידיעה לקרבא לגבי דקב״ה

ט) **ויהי** רעב בארץ. דעד כען לא הוה חילא דעל ארעא יהיב תוקפא ומזונא על ארעא בגין דעד לא אתתקנת ולא קיימא בקיומא כיון דחמא אברהם דהא הוה חילא דמתנא על ארעא לא יהיב תוקפא וחילא קדישא כדקחזי. כדין וירד אברם מצרימה לגור שם. מנא ידע אברהם. דכתיב לזרעך אתן את הארץ הזאת כדין ידע אברהם דהא ארעא לא אתתקנת בתיקונא קדישא אלא בדרגין קדישין דיפקון מניה [כז] וכדין ידע אברהם רזא דחכמתא. דארעא לא תתתקן בקדושה אלא כדאמרן:

ג) **וירד** אברם מצרימה לגור שם. מאי טעמא למצריים אלא בגין דשקיל לגן ה׳. דכתיב כגן ה׳ כארץ מצרים. דתמן שקיל ונחית חד נהרא דאיהו ליתיבא [כח] דכתיב שם האחד פישון הוא הסובב את כל ארץ החילה אשר שם הזהב. ואברהם כיון דידע ועאל בהימנותא עליתא בעא לאכדע כל אינון דרגין דאתאחדן לתתא [כט] ומצרים הוה נמיל ליתיבא. ובגין כך נחת למצרים. ותא חזי כפנא לא אשתכח בארעא. אלא כד מסתלקי רחמי מן דינא [ל].

ז) **ויהי** כאשר הקריב לבוא מצרימה א״ר אלעזר כאשר הקריב. כאשר קרב מבעי ליה מאי כאשר הקריב אלא כדכתיב ופרעה הקריב. דאיהו אקריב להו לישראל לתיובתא לגוף הכא הקריב דאקריב גרמיה לקב״ה כדקא יאות. לבית מצריאה לאשגחא באינון דרגין ולאתרחקא מנייהו. ולאתרחקא מעובדי מצרים. א״ר יהודה תא חזי בגין דנחת אברהם למצרים בלא רשו. אסתעבידו בניו במצרים ד׳ מאה שנים. דהא כתיב וירד אברם מצרימה. ולא

שאמר לה׳. מה הנראה אליו. אלא כאן נתגלה לו מדרגה ההיא השולטת על הארץ [כב] ונכנס בה ונתקים בה:

ט) **ויעתק** משם ההרה. משם ידע הר ה׳. וכל המדרגות הגטועות במקום הזה. ויט אהלה. בה״א כתוב. הפריש פרישות וקבל מלכות שמים בכל המדרגות הגאחזות בה [כג] ואז ידע שהקב״ה שולט על הכל. ואז בנה מזבח. ושני מזבחות היו. לפי שכאן נתגלה לו שהקב״ה שולט על הכל. והבין חכמה העליונה מה שלא היה יודע מק דם לזה. לפיכך בנה שני מזבחות. אחד למדרגת הנגלה. ואחד למדרגת הנסתר [כד] בוא וראה שכך היה. בתחלה כתוב ויבן שם מזבח לה׳ הנראה אליו. ואח״כ כתיב ויבן שם מזבח לה׳ סתם. ולא כתוב הנראה אליו. והכל סוד של חכמה הוא. ואז נתעתר אברהם ממדרגה למדרגה. עד שעלה למדרגתו. [כה] זש״כ ויסע אברם הלוך ונסוע הנגבה. זה דרום שהוא חלקו של אברהם. הלוך ונסוע. מדרגה אחר מדרגה עד שעלה לדרום. ושם התקשר כראוי ועלה למדרגה של דרום. כיון שנתעתר אברהם במדרגתו בארץ הקדושה. ונכנס במדרגה הקדושה. אז מה כתוב. ויהי רעב בארץ [כו] שלא ידעו ידיעה איך להתקרב לפני הקב״ה:

ג) **ויהי** רעב בארץ. שעד עתה לא היה הכח שעל הארץ נותן תוקף ומזונות על הארץ. משום שעוד לא נתתקנה ולא נתחזקה בקיום. כיון שראה אברהם שזה הכח הממונה על הארץ אינו נותן תוקף וכח קדוש כראוי. אז וירד אברם מצרימה לגור שם. מאין ידע זאת אברהם. שכתוב לזרעך אתן את הארץ הזאת. מכאן הבין אברהם שהארץ הזאת לא תתתקן בתקון קדוש. אלא במדרגות הקדושות שיצאו ממנו [כז] ואז הבין אברהם סוד החכמה. שהארץ הזאת לא תתתקן בקדושה אלא באופן הנזכר:

ג) **וירד** אברם מצרימה לגור שם. מה המעם למצרים. אלא לפי ששקולה כגן ה׳. שכתוב כגן ה׳ כארץ מצרים. כי שם סובב והולך נהר אחד שהוא לימין [כח] שכתוב שם האחד פישון הוא הסובב את כל ארץ החילה אשר שם הזהב. ואברהם כיון שידע ונכנס באמונה השלמה. בקש להבין כל אותן המדרגות הנאחזות למטה [כט] ומצרים היה נוטה לימין. לפיכך ירד למצרים. ובוא וראה רעב לא שכיח בארץ. אלא כאשר נסתלק הרחמים מן הדין [ל]:

ז) **ויהי** כאשר הקריב לבוא מצרימה. א״ר אלעזר כאשר הקריב. כאשר קרב צריך לומר. מה כאשר הקריב. אלא ככתוב ופרעה הקריב. שהוא הקריב את ישראל לתשובה. אף כאן הקריב. שהקריב את עצמו להקב״ה כראוי. לבוא מצרימה. להסתכל באותן המדרגות ולהתרחק מהם. ולהתרדק ממעשי ארץ מצרים. א״ר יהודה בוא וראה בשביל שירד אברהם למצרים בלי רשות. נשתעבדו בניו במצרים ד׳ מאה שנים. שהרי כתוב וירד אברם מצרימה.

ולא

מראה מקומות ט) דף פ. ב) דף פ. ג) דף פא פא דף פא:

זין הזהר

ריי״ז. והיינו מספרא דא לספרא דא: [כב] היינו מדת הסלכות: [גג] פי׳ הפרוש עצמו מן תאות עוה״ז וסכל דבר ממא ואז השיג מדת הסלכות והבין איך שכל הספירות מאירות בה. ועי״ז הבין ג״ב הסוד של הר ה׳ היינו מקום בית המקדש: [כד] היינו נגד בינה וסלכות שנקראות אימא עלאה ואימא תתאה וגם לאה ורחל. כי כל ענין עבודת מזבח היא בעלמא דנוקבא: [כה] היינו שהתדבק בסדת החסד צד ימין שהוא דרום: [כו] על דרך הכתוב לא רעב ללחם ולא צמא למים כי אם לשמוע דבר ה׳: [כז] שהן יצחק ויעקב גבורה ורחמים עם י״ב שבטי ישורון: [כח] היינו בחי׳ הימין דס״א שנקרא ג״ב חסד כבתוב כי יקח את אחותו חסד הוא ולפיכך מצרים שמושי זמה היו: [כט] היינו המרכבה של הסט״א כי את זה לעומת זה עשה אלהים: [ל] ומרס שולד יעקב לי״

ולא כתוב רד מצרימה. ונגשר כל הלילה ההוא בשביל שרה:

ט) **ויאמר** אל שרה אשתו הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את. וכי עד השעה ההיא לא ידע אברהם שאשה יפת מראה היתה. אלא הרי ביארו שעד השעה ההיא לא נסתכל בצורתה של שרה. מגודל הצניעות שהיתה ביניהם. וכאשר קרב למצרים נתגלה פניה והסתכל בה [לח] דבר אחר במה ידע. אלא על ידי מזרח הדרך האדם מתבזה. והיא עמדה ביופיה ולא נשתנתה. דבר אחר הנה נא ידעתי. שראה עמה השכינה. ובשביל זה היה אברהם במוח ואמר אחותי היא. ודבר זה עולה לשני אופנים. אחד כמשמעו. ואחד ככתיב [ב] אמור לחכמה אחותי את. וכתוב [ג] ואת תדבר אלינו [לט] למען ייטב לי בעבורך. כנגד השכינה אמר. בעבורך ייטיב לי הקב"ה. והיתה נפשי בגללך. לפי שבזאת יתעלה האדם. ויזכה לעלית לדרך החיים. ר' ייסא אמר ידע היה אברהם שכל המצרים הם שמופי זמה. וכיון שכל זה ידע למה לא נתירא על אשתו. ולא חזר מן הדרך שלא יכנוס שמה. אלא בשביל שראה השכינה עמה:

ז) **אמרי** נא אחותי את א"ר אלעזר מקרא זה קשה. וכי אברהם שהיה ירא הטא אוהבו של הקב"ה. היה אומר כן על אשתו. כדי שייטיבו לו. אלא אברהם אע"פ שהיה ירא הטא לא סמך עצמו על זכותו. ולא בקש מן הקב"ה בשביל זכותו. אלא סמך עצמו על זכות אשתו שיר.יח בעבורה ממון שאר העמים [מ] שהרי ממון בעבור אשתו זוכה אדם. וש"כ [ה] בית והון נחלת אבות ומה' אשה משכלת. מי שזוכה באשה משכלת זוכה בכל. וכתוב [ו] במה בה לב בעלה ושלל לא יחסר. ואברהם היה מהלך בעבורה לאכל שלל משאר העמים. וסמך עצמו על זכותה. שלא יוכלו לענוש אותו ולצחק בה. ובשביל זה לא נתירא כלום לומר אחותי היא. ולא עוד אלא שראה מלאך אחד הלך לכניה. ואמר לו לאברהם אל תירא עבורה. הקב"ה שלחני להוציא לה ממון משאר העמים ולשמר אותה מהכל. ואז לא נתירא אברהם עבור אשתו אלא עבור עצמו. שלא ראה עמו מלאך אלא עמה. אמר הרי היא נשמרת. ואני לא נשמר. ובשביל זה אמר אמרי נא אחותי את וגו'. ייטב לי. ייטיבו לי צדיק לומר. שכתוב והיה כי יראו אותך המצרים ואמרו אשתו זאת. ולפי זה ייטיבו לי צדיק לומר [נ] אלא ייטב לי זה שהולך לפניך. ייטב לי הקב"ה בעולם הזה בממון. והיתה נפשי בעולם הבא. בגללך. שלא תסירי מן דרך האמת. שאם אזכה בעבורך ממון בעולם הזה. ואת תסירי מן דרך האמת. הרי מיתה מזומנת בעולם הזה [נא] אלא השמרי שתהי נפשי בעולם ההוא בגללך. ולפי שהמלאך ההוא הלך לכניה לשמרה. מה כתוב וינגע ה' את פרעה וגו'. על דבר שרי ודאי. שהיתה אומרת להמלאך הך. והוא מכה. וע"כ לא נתירא אברהם עבורה כלום. שהרי היא נשמרה. ומה שנתירא עבור עצמו נתירא. שלא ראה עמו שמירה כזו. בוא וראה עשר פעמים פקדה שרה להמלאך להבות לפרעה

ולא כתיב רד יתרימה ואלעזר כל הסות לילה בגיה דשרה

ח) **ויאמר** אל שרה אשתו הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את וכי עד הסות שעתה לא הוה ידע אברהם דאשה יפת מראה הות אלא הא אוקיות דעד הסיא שעתא לא אסתכל בדיוקנא דשרה בשביאות נגיעותא דהות ביניהון וכד קריב למצרים אתגליא מיסי וחיות בה [נא] דבר אחר במה ידע אלא על ידא דמזרח הדרכא בר נש מתבזה. והיא קיימא בשפירו דילה ולא אשתניא. דבר אחר הנה נא ידעתי. דחזיא עמה שכינתא ובגין כך אתרחיץ אברהם ואמר אחותי היא ומלה דא אסתלק לתרי גווונין חד כמשמעו וחד כדכתיב [ב] אחור לחכמה אחותי את וכתיב [ג] ואת תדבר אלינו [לט] למען ייטב לי בעבורך כלפי שכינה אמר בעבורך ייטיב לי קב"ה וחייתה נפשי בגלגך בגין דבדא יסתלק בר נש ויזכה לאסתלקא לאורחא דחיי ר' ייסא אמר ידע הוה אברהם דכלהו מצרי שייפין אינון בזמה וכיון דכל הא אמי ידע אמאי לא דחיל על אתתיה ולא אהדר מאורחא דלא ייעול לתמן. אלא בגין דחזיא שכינתא עמה

ז) **אמרי** נא אחותי את א"ר אלעזר הא אמרי לא אחותי את קרא קשיא. וכי אברהם דאיהו דחיל חטאה לא אמר אלא אחותי דקב"ה. הוה אמר כי על אתתיה בגין דיוטבין ליה אלא אברהם אע"ג דהוה דחיל חטאה לא סמיך על זכותא דיליה ולא בעא מן קב"ה לאפקא זכותיה אלא סמיך על זכותא דאתתיה דיהוה בגינה מיזונא דשאר עמין [מ] דהא מיזונא באתתיה זכי ליה בר נש הא"ד [ה] בית והון נחלת אבות ומה' אשה משכלת מאן דזכי באשה משכלת זוכה בכלא וכתיב [ו] במה בה לב בעלה ושלל לא יחסר. ואברהם הוה אזיל בגיה למיכל שלל משאר עמין וסמך על זכותא דילה דלא יכלון לאעקא ליה ולאחייכא בה ובגיני כך לא דחיל מידי למיתר אחותי היא ולא עוד אלא דחמא חד מלאכא אזיל קאתי ואמר ליה לאברהם לא תדחל מנה קב"ה שדר לי לאפקא לה מיזונא דשאר עמין ולנטרא לה מכלא וכדין לא דחיל אברהם מאתתיה אלא מניה דלא חמא עמיה מלאכא הלא עמה אמר הא היא מתנטרא ואנא לא נטירנא. ובגיני כך אמר אמרי נא אחותי את וגו' ייטב לי ייטיבו לי מבעי ליה דכתיב והיה כי יראו אותך המצרים ואמרו אשתו זאת ועל דא ייטיבו לי מבעי ליה [נב] אלא ייטב לי דא דאזיל קדך ייטיב לי בהאי עלמא בגלגל. דלא תסטי מן אורחא דקשוט דאי אזכי בגיך בממונא בהאי עלמא. ותסטי אנת באורחא. הא מיתה זמינא בהסוא עלמא [נג] אלא תסתמר דתהי נפשי בהסוא עלמא בגלגך. ובגין דהסוא מלאכא אזיל קמה לנטרא לה מה כתיב וינגע ה' את פרעה וגו'. על דבר שרי ודאי דהות אמרת למלאכא מאי והוא מאי וע"ד לא דחיל אברהם מגה כלום דהא הוא מתנטרא. ותו דדחיל מגרמיה לחיל. דלא חיא עייר נטולא הכי תא חזי עבר זמנין פקידת שרה למלאכא לאיתתה לפרעה

מראה מקומות מ) דף פא כ) מבני ו' ג) דברים ה ד) תזריע נב. ה) משלי י"ט ו) מבני ל"א

זין הזהר

האירה בעולם מדת הרחמים. [מ] אפשר שהיו פניה מכוסה תמיד במסוה דקה מחמת צניעות כנהוג בין נשי קדם. ושם נתגלו פניה ע"י ר.ה שאינה מצוי'. [לא] חכמה היינו חכמת תורה שבע"פ. וזהו ג"כ ואת תדבר אלינו שהיתה השכינה מדברת מתוך גרונו של משה: [לב] אין פירושו על דרך אונאה. אלא שזאת ידוע שכל מעשי אבות סימן לבנים. ואברהם פעל אז לדורות עולם עבור בניו שבאם יהיו ישראל נתפסים מן האומות יעבר הדבר שהאומות בעל כרחם יחזירום למקומם ועוד יענקו אותם בכל טוב ועשירות גדולה: [לג] כמו שיראו הוא לשון רבים כן היה צריך לומר ייטיבו בלשון רבים ולא ייטיב בלשון יחיד: [לד] ולא רצה אברהם שיהי הוא בגן

לפרעה. ובעשר מכתשין אלקי סיעתא עבדת שרה לבנסת בתרלה בתרלה בתרלה

ט) **ויהי** כבואו אברם מצרימה וירא את שרי פרעה כבואם מבני ליה ושרה היכן היתה. אלא הא אוקמוה דאברהם אעיל יתה בתיבותא וסגר עלה כיון דעבדא לאברים אמרו ליה הב מיכסא אמר אנא יהיב דאתאן. אחרו ליה מאתין את מעין אחר אנא יהיב דאתאן. אמרו ליה מיכסא את מעין אמר אנא יהיב דמיכסא. אמרו ליה מרגלאן את מעין אמר לו אנא יהיב מיכסא דמרגלאן. אמרו ליה אי אפשר אלא שתפתח תיבותא ונחזי מה בגווה. כיון דפתחו תיבותא אתנהרא ארעא דמצרים מנהורא דילה כנהורא דשמשא הה"ד כי יפה היא מאד ב) מאי מאד א"ר יהודה דאמר בתיבה דיוקנא נהורא אפיקו לה ואמו לה כמלקדמין (לו) הה"ד וירא אותה שרי פרעה כיון דכתיב וירא המצרים את האשה מאי וירא אותה שרי פרעה אלא דאפיקו לה ואמו לה כתלקדמין וכדין ויהללו אותה אל פרעה א"ר יצחק ווי לאילו מייבית דעלמא דלא ידעין ולא מסגיחין בעבידתיה דקב"ה ואינון לא מסתכלי דכל מה דהוי בעלמא מעם קב"ה איהו דאיהו ידע בקדמיתא מה דלהוי בסופא דכתיב ג) מגיד מראשית אחרית ואיהו חסתכי ועביד עבידן בקדמיתא. בגין לסלקא לון לבתר יומין. תא חזי אלמלא דאכסיבת שרה לגבי פרעה לא אלקי הוא ואלקאותא דא גרים אלקותא לבתר כן דילקון מצרים בנגעים גדולים כתיב הכא נגעים גדולים. וכתיב התם ד) ויתן ה' אותות ומופתים גדולים ורעים במצרים. מה להלן י' מכות אף כאן י' מכות כמה דעביד קב"ה ניסין וגבורן לישראל לילא. אוף הכא עביד לה קב"ה לשרה ניסין וגבורן לילא. ה) ר' יוסי אמר תא חזי כל ההוא לילא דשרה הות לגביה דפרעה אתי מלאכי עלאי לזמרא ליה לקב"ה בשירין ותושבחן אחר להו קב"ה כולכו זילו ועבידו מכתשין דרברין באלרים. דשימו לאלי דאנא זמין לאיעבד לבתר ו) ותא חזי שכינתא לא אתעדי מנה דשרה כל ההוא לילא אתא פרעה למקרב בהדה אתא מלאך ואלקי ליה כל אינתא דאחרה שרה אלקי הוא מלקי ואברהם הוא יתקיף באלרים דהא שרה לא יכלין לבלבאה עלה הה"ד ז) ולדיקים ככפיר יבטח והכא כשיזנא הוא דלא שרהר אבתריה דקב"ה א"ר יצחק תא חזי דבגין כך לא פקיד קב"ה לאברהם לנחתא לאלרים אלא הוא עצמו מגרמיה נחת בגין דלא יהא אתחזון פה לבני עלמא. דאמר ליה כן. ולבתר אנסער על אתתיה.

ח) **ויקרא** פרעה לאברם וגו' מיא הוא הוא ידע. דהא לא כתיב הכא כמה דאתמר באבימלך דכתיב ועתה השב אשת האיש כי נביא הוא וגו'. והכא לא אחר ליה מידי. א"ר יצחק הא כתיב על דבר שרי אשת אברם. דהכי היו אמרו ליה. על דבר שרי אשת אברם (לז) דהא לה הוא מתגליל עמיה כמה דממליל באבימלך. אלא במלה דא התיר ולא יתיר מכתשא דא על דבר שרי אשת אברם מיהו. ולא הוא ממליל עמיה כדין ידע דהא אתתיה דאברהם מיהו. מיד ויקרא פרעה לאברם ויאמר וגו'. ויטו עליו פרעה אנשים. למה בגין דלא יקרב בר נש לאבנשא לון ושלחו אותו. לויה

לפרעה. ובעשר מכות נלקה. סימן עשתה שרה לבניה אחריה במצרים.

ט) **ויהי** כבואו אברם מצרימה וירא אותה שרי פרעה. כבואם צריך לומר. ושרה היכן היתה. אלא הרי ביארו שאברהם הכניסה בתיבה וסגר עליה. כיון שהגיע למצרים אמרו לו תן מכס. אמר אני אתן מכס. אמרו לו כלים אתה טוען. אמר אני אתן מכס של כלים. אמרו לו בגדי משי אתה טוען. אמר אתן מכס בגדי משי. אמרו לו מרגליות אתה טוען. אמר להם אתן מכס מרגליות. אמרו לו אי אפשר אלא שתפתח התיבה ונראה מה נמצא בה. כשפתחו התיבה האירה ארץ מצרים מאור שלה כאור השמש. זש"כ כי יפה היא מאד ב) מה מאד. א"ר יהודה שראו בתיבה צורה מאירה. הוציאו אותה וראו אותה כבתחלה (לו) זש"כ וראו אותה שרי פרעה. כיון שכתוב ויראו המצרים את האשה. מה ויראו אותה שרי פרעה. אלא שהוציאו אותה וראוה כבתחלה. ואז ויהללו אותה אל פרעה. א"ר יצחק וי לאלה רשעי העולם. שאין יודעים ואין משגיחים במעשיו של הקב"ה. והם אין מסתכלים שכל מה שנעשה בע לם. מעם הקב"ה הוא. שהוא יודע מראשית מה שיהי' לבסוף. שכתוב ג) מגיד מראשית אחרית. וה.א צופה ועושה מעשים לראשונה. בשביל להעלותם לאחר זמן. בוא וראה ללא שנלקחה שרה אצל פרעה. הוא לא נלקה. והבאה זו גרמה הבאה לאחר זמן. להלקות המצרים בנגעים גדולים. כתוב כאן נגעים גדולים. וכתוב שם ד) ויתן ה' אותות ומופתים גדולים ורעים במצרים. מה שם י' מכות. אף כאן י' מכות. כמו שעשה הקב"ה נסים וגבורות לישראל בלילה. אף כאן עשה לה הקב"ה לשרה נסים וגבורות בלילה. ה) ר' יוסי אמר בוא וראה כל אותה הלילה ששרה היתה אצל פרעה. באו מלאכים העליונים לזמר לפני הקב"ה בשירות והשבחות. אמר להם הקב"ה כלכם לכו ועשו מכות גדולות במצרים. להיות רושם למה שאני עתיד לעשות אח"כ. ו) ובוא וראה שהשכינה לא זזה מן שרה כל הלילה ההוא. בא פרעה לקרב אצלה. בא המלאך והכה אותו. כל זמן שאמרה שרה הך. הוא היה מכה. ואברהם היה מתחזק ברבונו שבודאי שרה לא יכלו לשלט עליה. זש"כ ז) וצדיקים ככפיר יבטח. וכאן היה נסיון שלא הרהר אברהם אחרי הקב"ה. א"ר יצחק בוא וראה שבעבור זה לא פקד הקב"ה לאברהם לרדת למצרים. אלא הוא עצמו ברצונו ירד. כדי שלא יהיה פתחון פה לבני העולם. שצוהו על כך.

ואחר כך נצטער על אשתו:

ח) **ויקרא** פרעה לאברם וגו'. מאין היה יודע. שהרי לא כתוב כאן כמו שנאמר באבימלך. שכתוב ועתה השב אשת האיש כי נביא הוא וגו'. וכאן לא אמר לו כלום. א"ר יצחק הרי כתוב על דבר שרי אשת אברם. שכך היו אומרים לו. על דבר שרי אשת אברם (לז) שהרי לא היה מדבר עמו כמו שדבר עם אבימלך. אלא בלשון זה נאמר לו ולא יותר. מכה זו על דבר שרי אשת אברם היא. ולא היה מדבר עמו. אז ידע ששו אשת אברהם היא. מיד ויקרא פרעה לאברם ויאמר וגו'. ויצו עליו פרעה אנשים. למה. בשביל שלא יקרב איש להרע להם. וישלחו אותו. לויה

בראה מקומות א) בבמדבר ב) דף פב. ג) ישעי' מ"ו ד) דברים ד' ה) דף פב. ו) דף פב. ז) מלכי כ"ח ח) דף פב

זין הזהר

עדן ושרה אשתו בגיהנם. (לו) פי' שכאשר שרה היתה בתיבה וצורתה מאירה השבו שסבת הדבר היא שרופני התיבה סבוכות בפנים באיזה דבר או מין צבע המאיר ומשליך קרני אור על פניה. אבל כשיצאה משם וראו אותה מאירה כבתחלה אז ידעו שהאור הוא מסנה:
(לז) פי' המלאכים שהבו שעתו אמרו לו כך:

לויה עשו לו בכל ארץ מצרים. אמר לו הקב"ה. כך אתה עתיד לעשות לבניו. אתה תלוה להם מארצך. שכתוב ויהי בשלח פרעה את העם. שלוה להם מכל ארצו. א"ר אבא כל כך למה נזדמן לו לאברהם. ולמה נצרך לזה. אלא בשביל לגדל שמו של אברהם ושרה בעולם. שאפילו במצרים שהיו מכשפי העולם. ולא היה יכול איש להעצל מהם. נתגדל שם אברהם ונראלה למעלה. זש"כ ויעל אברם ממצרים. לאיזה מקום. הנגבה [לח]:

ח) **ויעל** אברם ממצרים וגו'. א"ר שמעון בוא וראה הכל סוד חכמה הוא. ומרמז כאן בחכמה את המדרגות שלממה. שירד אברהם להבין עומק שלהן. והבין אותן ולא התדבק בהן. ושב לפני רבונו. ולא נתפתה בהן כמו אדם הראשון. שכאשר הגיע למדרגה ההיא נתפתה מהנחש וגרם מיתה לעולם. ולא נתפתה כנח שכשהגיע למדרגה ההיא. מה כתיב [ב] וישת מן היין וישכר ויתגל בתוך אהלה. אהלה כתיב בה"א [לט] אבל באברהם מה כתוב. ויעל אברם ממצרים. שעלה ולא ירד. ושב למקומו למדרגה העליונה שהתדבק בה בתחלה. וענין זה היה בשביל להראות החכמה. שנתקים אברהם בקיום שלם ויחזק כראוי ולא נתפתה. עמד על מעמדו ושב למקומו הנגבה. זה דרום. היינו מדרגה העליונה שנדבק בה בתחלה. שכתוב הלוך ונסוע הנגבה. אף כאן הנגבה. זה המקום שנדבק בו בתחלה. בוא וראה סוד הדבר. אם אברהם לא היה ירד למצרים ולא היה נצטרף שם בתחלה. לא הי' נעשה חלק גורלו של הקב"ה [מ] כדמיון זה הוא לבניו. כשרצה הקב"ה לעשותם עם אחד עם שלם. ולקרבם אצלו. אם לא היו יורדים תחלה למצרים ולא היו נצטרפים שם. לא היו נעשים עם אחד שלו. כדמיון זה אם לא היתה נתנה ארץ הקדושה לכנען בתחלה שישלם בה. לא היתה הארץ הזאת חלקו וגורלו של הקב"ה. והכל סוד אחד. [ג] ובוא וראה בשעה שנכנס אברהם לארץ. נתגלה לו הקב"ה כמו שמבואר מהכתוב. לה' הנראה אליו. וקבל שם נפש ובנה מזבח למדרגה ההיא. אח"כ הלוך ונסוע הנגבה. וקבל רוח. אח"כ עלה להתדבק עם נשמה. אז ויבן שם מזבח לה' סתם [מא] זו היא נשמה. שהיא סתומה של כל הסתומות. וכיון שירד שנצרך להצטרף ולהתעטר במדרגות. מיד וירד אברם מצרימה. והנצל משם ולא נתפתה מאותן אורות חיצוניות. ונצטרף ושב למקומו. לאחר שירד ונצטרף מיד ויעל אברם ממצרים. עלה וראו ושב למקומו והתדבק בהקב"ה. ונעשה צד הימין של העולם [מב] ואז ואברם כבד מאד במקנה בכסף ובזהב. כבד מאד. בצד של מזרח. במקנה. בצד של מערב. בכסף. מצד של דרום. בזהב. מצד של צפון [מג] וילך למסעיו. לפקד מקומו ומדרגתו מנגב ועד בית אל. לתקן מקומו ולחבר המדרגות ביחוד שלם. שהרי מנגב ועד בית אל נמצא הסוד של חכמה כראוי [מד] אל המקום אשר היה שם אהלה בתחלה. אהלה בה"א. איזו אהלה. זה בית אל. ועוד רשם ואמר אל מקום המזבח אשר עשה שם בראשונה. שכתוב לה'

מראה מקומות ח) דף פג. כ) בראשית פ' ג) דף פג:

זין הזהר

[לח] למדרגתו מדת החסד קדושה ולא נדבק בו כלום ממומאת מצרים שהיא החכד דסומאה: [לט] היינו הנוקבא דסמ"א שהיא לעומת מלכות דקדושה [מ] כאמרם ז"ל שאין הקב"ה מעלה אדם לסדרגה גבוה אא"כ מנסהו בתחלה באיזה נסיון. [מא] פי' למדרגה יותר גבוה שנקרא עלמא דאתכסיא או איסא עלאה: [מב] שעל ידי עבודתו הקדושה ימשיך חסד לעולם: [מג] פי' שהשינו אור שאר הספירות הקדושות של ארבע צדדי העולם. כי כסף ודדום היינו חסד. והב וצפון היינו גבורה. סטרא דסורה היינו תפארת. סטרא דמערב היינו מלכות כבד מאד רמז על תפארת. כי כב"ד בני' הויה פשוטה. ומאד בני' הוי"ה דסילוי אלפי"ן המאירים בתפארת. כמקנה רמז על מלכות כי מקנ"ה בני' ה' הויות עם השם אדני והיינו כי ה' הויות של חסדים מסתיקים הדינים של השם אדני שהוא במלכות. והקב"ה. תן חכמה לאברהם להשיג כל זה כעבור שעמד בהנסיון של ירידתו למצרים ולא נכשל שם. [מד] פי' כי נגב היינו דרום רמז לחסד ובית אל היינו מלכות. ועבודות אברהם הי' להזריה אורות החסדים בהבית אל. היינו במלכות כדי להמתיק הדינים דשם:

לויה עבדי ליה בכל ארעא דמצרים. א"ל קב"ה. סבי אנת זיין למעבד לבנוי. אנת תזיף לון מארעך. דכתיב ויהי בשלח פרעה את העם דתוזיף לון מכל ארעיה. א"ר אבא כל כך למה אזדמן ליה לאברהם. ולמאי אצטריך אלא בגין לגדלא שמיה דאברהם ושרה בעלמא דאתגלו באינון מכשפי עלמא ולא הוה יכיל בר נש לאתעתיד מנייהו. אתגדל אברהם ואסתלק לעילא הה"ד ויעל אברם ממצרים. לאן אתר הנגבה [לח]

ח) **ויעל** אברם ממצרים וגו'. א"ר שמעון בוא וראה כלא רזא דחכמתא איהו וקא רמז הכא בחכמתא דרגין דלתתא דקא נחית אברהם לעומקיא דלהון. וידע לון ולא אתדבק בהו ותב לקמי מריה ולא אתפתא בהו כאדם דכד מטא לההיא דרגא אתפתא בנחש וגרם מותא לעלמא ולא אתפתא כנח דכד נחת ומטא לההיא דרגא. מה כתיב [ב] וישת מן היין וישכר ויתגל בתוך אהלה אהלה כתיב בה"א [לט] אבל באברהם מה כתיב. ויעל אברם ממצרים. דסליק ולא נחית ותב לאתריה לדרגא עלאה דאתדבק ביה בקדמיתא ומובדא דא הוה בגין לאחזאה חכמתא. דאתקיים בקיומא עליה כדקא חזי ליה ולא אתפתא וקם בקיומיה ותב לאתריה סנגבה דא דרום. דרגא עלאה דאתאחיד ביה בקדמיתא דכתיב הלוך ונסוע הנגבה. אוף הכא הנגבה אתר דאתדבק ביה בקדמיתא תא חזי רזא דמלה. אי אברהם לא יימות לאצרים ולא יאסרף תמן בקדמיתא לא יהא חולק עדביה בקב"ה [מ] כגוונא דא לבניי. כד בעא קב"ה לאעבד לון עתיד חדא עמא עליה. ולקרבא לון לגביה. אי לא נחתו בקדמיתא לאצרים ולא יאסרפון תמן. לא הוו עמא יחידא דיליה כגוונא דא אי לא אתייהיבת ארעא קדישא לכנען בקדמיתא ויהבא בה. לא הות ארעא חולקיה ועדביה דקב"ה וכלא רזא חדא. [ג] ותא חזי בשעתא דעאל אברהם לארעא. אתחזי ליה קב"ה כמה דאתמר דכתיב לה' הנראה אליו וקביל תמן נפש ובנה מזבח לההוא דרגא לבתר הלוך ונסוע הנגבה. דקביל רוח לבתר סליק לאתדבקא גו נשמה כדין ויבן שם מזבח לה' סתם [מא] דא היא נשמה דאיהי סתימא דכל סתימין וכיון דידע דבעי לאצטרפא ולאתעטרא בדרגין מיד וירד אברם מצרימה. ואתעתיד מתון ולא אתפתא גו אינון מסיין ואתאריך ותב לאתריה לבתר דנחת ואתאריך מיד ויעל אברם ממצרים. סליק ודאי ותב לאתריה ואתדבק בקב"ה. ואתעביד ימינא דעלמא [מב] כדין ואברם כבד מאד במקנה בכסף ובזהב. כבד מאד. בסטרא דמזרח. במקנה. בסטרא דמערב. בכסף. מסטרא דדרום בזהב. מסטרא דצפון [מג] וילך למסעיו. למפקד אתריה ודרגוי מנגב ועד בית אל. לאתקנא אתריה ולחברא לון ביחודא שלים דהא מנגב ועד בית אל אתחבר רזא דחכמתא כדקא יאות [מד] אל המקום אשר היה שם אהלה בתחלה אהלה בה"א מאן אהלה. דא בית אל. מו רשים ואמר אל מקום המזבח אשר עשה שם בראשונה. דכתיב

לה'

לה' הנראה אליו. וכדין ייקרא שם אברם בשם ה'. אז התדבק באמונה השלמה — .

מ) ויהי ריב בין רעי מקנה אברם וגו'. אמר רבי שמעון לוט בקש לחזיר ולעבוד עבודה זרה שעובדים אליה יושבי הארץ. וסוף המקרא מוכיח. שכתוב והכנעני והפריזי אז יושב בארץ. ומנין שלוט חזר לסרחנו לעבודה זרה. שכתוב ויסע לוט מקדם. מה מקדם מקדמונו של עולם. כתוב כאן ויסע לוט מקדם. וכתוב ויהי בנסעם מקדם. מה שם נסעו מקדמונו של עולם. אף כאן כך. כיון שידע אברהם שלוט לזה נוטה לבו. מיד ויאמר אברם אל לוט וגו' הפרד נא מעלי. אין אתה כדאי להתחבר עמי. אז נפרד אברהם ממנו. ולא רצה ללכת ולהתחבר עמו. שכל מי שנתחבר לרשעים. סופו ללכת אחריו ולהתענש בשבילו מניין מיהושפט שהתחבר עם אחאב. ולולא זכות אבות שעמדה לו הי' נענש שם. שכתוב [2] ויצעק יהושפט. ואז ניצל. כמו שכתוב ויסיתם אלהים ממנו. וע"כ לא רצה אברהם ללכת עם לוט. ואעפ"כ לא רצה לוט להזור מסרחנו. אלא ויבחר לו לוט את כל כבר הירדן. ויסע לו לוט מקדם. נסע מן קדמונו של עולם. ולא רצה להתדבק באמונה השלמה כאברהם. אברם ישב בארץ כנען. להתדבק במקום של האמונה. ולהבין החכמה איך להתדבק ברבונו. ולוט ישב בערי הככר ויאהל עד סדום. עם אותן רשעי העולם שיצאו מתוך האמונה. שכתוב ואנשי סדום רעים וחטאים לה' מאד. כל אחד נפרד לדרכו כראוי לו:

נ) ויישא לוט את עיניו וגו' כגן ה' כארץ מצרים באכה צער. א"ר אלעזר עד כאן לא נודע גן ה'. אם הוא ארץ מצרים. ואם הוא ארץ סדום. ואם הוא כגן ה' שנקרא גן עדן. אלא כגן ה' שיש בו ספוק ועדון של הכל. כן גם היה סדום. וכן גם היה מצרים. מה גן ה' לא נצרך לאיש להשקות לו. אף מצרים לא נצרך לאחר שישקה לו. משום שהגילום הוא עולה ומשקה לכל ארץ מצרים ואף סדום מה כתוב בה כי כלה משקה. כל תענוגי עולם היו בה. וע"כ לא בקשו שאנשים אחריב יתענגו בה — :

ד) והי' אמר אל אברם אחרי הפרד לוט מעמו שא נא עיניך וראה וגו'. א"ר אבא בוא וראה כמו שהשכינה אינה נתגלית אלא במקום הראוי לה. כן גם לא נראית ולא נתגלית אלא באדם הראוי לה. שהרי מן היום שעלה על רצונו של לוט להזור לסורחנו. נסתלק רוח הקודש מן אברהם. וכאשר נפרד לוט ממנו. מיד נחה רוח הקודש במקומו. וש"כ והי' אמר אל אברם אחרי הפרד לוט מעמו. בוא וראה כיון שראה אברהם שלוט חזר לסרחנו. היה נתירא אברהם. אמר אפשר חס ושלום כעבור התחברות הזאת. אבדתי חלק הקדושה שהכתיר לי הקב"ה. כיון שנפרש ממנו א"ל שא נא עיניך וראה מן המקום אשר אתה שם. מה מן המקום אשר אתה שם. שנדבקת בו בתחלה. ונתעטרת באמונה השלמה. צפונה ונגבה קדמה וימה. אלה הם מסעיו שעשה בתחלה. שכתוב וילך למסעיו. וכתוב הלוך ונסוע הנגבה. אלה הן מדרגות העליונות שנתעבר באמונה השלמה בתחלה [מה] ואז נתבשר שלא הסיר ממנו מן בניי

לה' מאד. כל חד מתפרש לאורחיה כדקא יאות:

נ) ויישא לוט את עיניו וגו' כגן ה' כארץ מצרים באכה צער. א"ר אלעזר עד הכא לא אתידע גן ה' מי הוא ארץ מצרים. ומי איהו ארץ סדום. ומי איהו גן ה' דאקרי גן עדן. אלא כגן ה' דאית ביה ספוקא ועדונא דכלא הכי נמי הוא סדום. והכי נמי מצרים. מה גן ה' לא אצטריך בר כם לאשקאה ליה. אוף מצרים לא אצטריך אחרא לאשקאה ליה בגין דגילום איהו אסיק ואשקי לכל ארעא דמצרים. אוף סדום מה כתיב ביה כי כלה משקה. כל עדונין דעלמא הוו בה. ועל דא לא בעאן דבני נשא אחרנין יתענגון בה — :

ד) והי' אמר אל אברם אחרי הפרד לוט מעמו שא נא עיניך וראה וגו' א"ר אבא תא חזי כמה דשכינתא לא אתגליא אלא באתרא דאתחזי לה אוף הכי לא אתחזי ולא אתגליא אלא בבר נש דאתחזי לה דהא מן יומא דסליק על רעותיה דלוט לאתפרשא בסרחניה. אסתלק רוחא קדישא מאברהם הכי אסתלק לוט מניה. מיד שרא רוחא קודשא בדוכתיה הא"ד והי' אמר אל אברם אחרי הפרד לוט מעמו. תא חזי כיון דחמא אברהם דלוט הוה תב לסרחניה הוה דחיל אברהם אחור דילמא חס"ו בגין חברותא דדא. הבידנה בגויה חולקא קדישא דאתעטר לי קב"ה כיון דאתפרש מיניה א"ל שא נא עיניך וראה מן המקום אשר אתה שם. מהו מן המקום אשר אתה שם דאתדבקת ביה בקדמיתא ואתעטרת באמונה השלמה. צפונה ונגבה קדמה וימה אלין תיקון מסעיו דהוו בקדמיתא דכתיב וילך למסעיו. וכתיב הלוך ונסוע הנגבה אלין דרגין עלאין דאתעבר באמונה שלימתא בקדמיתא [מה] וכדין אתבשר דלא יעדי מניה ומן בנוי

מראה מקומות א) דף פד. ב) דס"י כ' י"ח ג) וילא נא ד) דף פס.

זין הזהר

[מה] כמבואר לקיל שצפונה ונגבה קדמה וימה רמז על הספירות יכר גבורה תפארת מלכות. וזהו עיקר האמונה שהמלכות מנהגת עולם הזה עפ"י חגי ספירות תר"ר. חסד רין רחמים:

בגיו לעולם. שכתוב כי את כל הארץ אשר אתה רואה. מה אשר אתה רואה. זו מדרגה הראשונה שנתגלה לו. כמ"ש לה' הנראה אליו. ולכך כתוב אשר אתה רואה. לפי שמדרגה זו הראשונה נכללת מכל המדרגות [מז] וכלן נראות בה. ולפיכך כתוב כי את כל הארץ אשר אתה רואה וגו'.

ת' עוד א"ר אבא מה אשר אתה רואה. וכי לפי ראייתו של אברהם ירש הארץ ולא יותר. עד כמה רואה אדם. ג' פרסאות או ד' או ה' פרסאות. והוא אמר כי את כל הארץ אשר אתה רואה וגו'. אלא כיון שארבעה צדדי העולם ראה. כל הארץ ראה. שהרי ארבעה צדדי העולם הם כלל כל העולם. ועוד שזקפו הקב"ה על ארץ ישראל. והראה לו שהיא קשורה בצדדי העולם [מז] והיה רואה הכל.

כ) ויהי בימי אמרפל מלך שנער וגו'. א"ר אלעזר בוא וראה בשעה שנתחברו כל המלכים האלה להתגר מלחמה על אברהם. נוסדו יחד עליו להעבירו מן העולם. וכיון ששלטו בלוט בן אחיו של אברהם מיד הלכו משם. שכתוב ויקחו את לוט ואת רכושו בן אחי אברם וילכו. מאי הטעם. משום שצורתו של לוט היתה דומה לאברהם. ולפיכך וילכו. כי כל המלחמה ההיא בעבורו היתה [מח] מה הטעם לפי שהי' אברהם מוציא בני העולם מעבודה זרה. והכניסם בעבודת הקב"ה. ועוד עורדם הקב"ה למלחמה בעולם. כדי להגדיל שם אברהם בעולם. ולהקריב אותו לעבודתו — :

ג) ויחלק עליהם לילה הוא ועבדיו ויכם. א"ר יהודה כתוב [7] רגלי חסידיו ישמר ורשעים בחשך ידמו כי לא בכח יגבר איש. חסדו כתוב אחד זה אברהם. שהקב"ה הלך עמו תמיד. בשביל שלא יוכלו להזיקו ורשעים בחשך ידמו. אלה אותן המלכים שהרג הקב"ה בלילה ההוא שרדף אברהם אחריהם זש"כ בחשך ידמו. זה הלילה שנקשר בחשך והרגם [מט] אברהם רדף והלילה הרגם זש"כ ויחלק עליהם לילה הוא ועבדיו ויכם. ויחלק עליהם לילה. זה הקב"ה שחלק הרחמים מן הדין. כדי לעשות נקמות לאברהם. ולפיכך ורשעים בחשך ידמו. ויכם. ויכום צריך לומר [נ] אלא זה הקב"ה. כי לא בכח יגבר איש. שאברהם ואליעזר בלבדם היו. רבי יצחק אמר הדי למדנו במקום שהגזק מצוי אל יסמך אדם על הנס. ולא היה מקום שהגזק מצוי כמו כאן. שאברהם הלך אחר חמשה מלכים לרדף אחריהם ולהתגר מלחמה. א"ר יהודה כשהלך אברהם לזה. לא הלך להתגר מלחמה. ולא סמך על הנס. אלא צערו של לוט הוציאו מביתו. ולקח עמו כסף לפדותו. ואם לא. ימות עמו תוך השביה כיון שיצא ראה השכינה מאירה לפניו וכמה חילות סביביו בשעה ההיא רדף אחריהם והקב"ה הרגם. וש"כ ורשעים בחשך ידמו — :

ה) ומלכי צדק מלך שלם הוציא לחם ויין וגו'. א"ר שמעון בקש הקב"ה להוציא הכהונה מן שם. כמש"כ והוא כהן לאל עליון. כיון שהקדים ברכת אברהם לברכת

בכוי לעלמין דכתיב כי את כל הארץ אשר אתה רואה מהי אשר אתה רואה דא דרגא קדמאה דאתגליא ליה. כד"א לה' הנראה אליו וכגון כך אשר אתה רואה בגין דדרגא דא קדמאה אתכליל מכלהו דרגין [מו] וכלהו אתחזון ביה. וכגון כך כי את כל הארץ אשר אתה רואה ונומר.

ת) תו א"ר אבא מהי אשר אתה רואה וכי לפום חיזו דאברהם ירית ארעא ולא יתיר עד כמה אמי בר כם תלת פרסי או ארבע או אמם פרסי ואיהו אמר כי את כל הארץ אשר אתה רואה וגו' אלא כיון דארבע סטרין דעלמא חמי כל ארעא חמי דהא ארבע סטרי דעלמא כללא דכל עלמא. תו זקף ליה קב"ה על ארעא דישראל. ואחזי ליה דאיהי קטירא בסטרי דעלמא [מז] והוה חמי כלא

כ) ויהי בימי אמרפל מלך שנער וגו'. א"ר אלעזר תא חזי בשעתא דאתחברו כל אינון מלכין לאגחא קרבא עליה דאברהם אתיבו לאעברא ליה מן עלמא. וכיון דשלטו בלוט בר אחוה דאברהם מיד אזלו דכתיב ויקחו את לוט ואת רכושו בן אחי אברם וילכו מאי טעמא. בגין דדיוקניה דלוט הוה דמי לאברהם ובגין כך וילכו. דכל מלחמה קרבא בגיניה הוה [מח] מאי טעמא בגין דהוה אברהם אפיק בני עלמא מפולחנא נוכראה ואעיל לון בפולחנא דקב"ה. ותו קב"ה אתער לון בעלמא בגין לגדלא שמא דאברהם בעלמא. ולקרבא ליה לפולחניה — :

ג) ויחלק עליהם לילה הוא ועבדיו ויכם. א"ר יהודה כתיב [7] רגלי חסידיו ישמר ורשעים בחשך ידמו כי לא בכח יגבר איש. חסדו כתיב חד דא אברהם. דקב"ה אזיל עמיה תדיר בגין דלא ייכלון לאזקא ליה. ורשעים בחשך ידמו אלין אינון מלכין דקטל קב"ה בההוא ליליא דרדף בתרייהו ס"ד בחשך ידמו. דא לילה דאתקטר בחשוכא וקטל לון [מח] אברהם רדף וליליא קטל לון ס"ד ויחלק עליהם לילה הוא ועבדיו ויכם. ויחלק עליהם לילה. דא קב"ה דפליג רחמי מן דינא. בגין למעבד נוקמין לאברהם וכג"כ ורשעים בחשך ידמו. ויכם ויכוס מבעי ליה [נ] אלא דא קב"ה כי לא בכח יגבר איש דאינון ואליעזר הוו בלחודייהו רבי יצחק אמר הא תנינן באתר דאזקא שכיח לא יסמוך בר נש על ניסא ולא הוה דאזקא אשתכח כהאי דאברהם אזל בתר חמשה מלכין למרדף בתרייהו ולאגחא קרבא א"ר יהודה כד אזיל אברהם לתמי לא אזל לאגחא קרבא. ולא סמך על ניסא אלא לערא דלוט אפקיה מביתיה ונטל ממונא למפרק. ואי לאו. דימות בסדיה נו שביה כיון דנפק חמא שכינתא דנהרא קמיה. וכמה חילין סחרניה בההוא שעתא רדף בתרייהו וקב"ה קטיל לון. ס"ד ורשעים בחשך ידמו — :

ה) ומלכי צדק מלך שלם הוציא לחם ויין וגו'. א"ר שמעון בעא קב"ה למיפק כהונתא מנה. כד"א והוא כהן לאל עליון. כיון דאקדים ברכתא דאברהם לברכתא

בגין לעלמין דכתיב כי את כל הארץ אשר אתה רואה מהי אשר אתה רואה דא דרגא קדמאה דאתגליא ליה. כד"א לה' הנראה אליו וכגון כך אשר אתה רואה בגין דדרגא דא קדמאה אתכליל מכלהו דרגין [מו] וכלהו אתחזון ביה. וכגון כך כי את כל הארץ אשר אתה רואה ונומר.

ת) תו א"ר אבא מהי אשר אתה רואה וכי לפום חיזו דאברהם ירית ארעא ולא יתיר עד כמה אמי בר כם תלת פרסי או ארבע או אמם פרסי ואיהו אמר כי את כל הארץ אשר אתה רואה וגו' אלא כיון דארבע סטרין דעלמא חמי כל ארעא חמי דהא ארבע סטרי דעלמא כללא דכל עלמא. תו זקף ליה קב"ה על ארעא דישראל. ואחזי ליה דאיהי קטירא בסטרי דעלמא [מז] והוה חמי כלא

כ) ויהי בימי אמרפל מלך שנער וגו'. א"ר אלעזר תא חזי בשעתא דאתחברו כל אינון מלכין לאגחא קרבא עליה דאברהם אתיבו לאעברא ליה מן עלמא. וכיון דשלטו בלוט בר אחוה דאברהם מיד אזלו דכתיב ויקחו את לוט ואת רכושו בן אחי אברם וילכו מאי טעמא. בגין דדיוקניה דלוט הוה דמי לאברהם ובגין כך וילכו. דכל מלחמה קרבא בגיניה הוה [מח] מאי טעמא בגין דהוה אברהם אפיק בני עלמא מפולחנא נוכראה ואעיל לון בפולחנא דקב"ה. ותו קב"ה אתער לון בעלמא בגין לגדלא שמא דאברהם בעלמא. ולקרבא ליה לפולחניה — :

ג) ויחלק עליהם לילה הוא ועבדיו ויכם. א"ר יהודה כתיב [7] רגלי חסידיו ישמר ורשעים בחשך ידמו כי לא בכח יגבר איש. חסדו כתיב חד דא אברהם. דקב"ה אזיל עמיה תדיר בגין דלא ייכלון לאזקא ליה. ורשעים בחשך ידמו אלין אינון מלכין דקטל קב"ה בההוא ליליא דרדף בתרייהו ס"ד בחשך ידמו. דא לילה דאתקטר בחשוכא וקטל לון [מח] אברהם רדף וליליא קטל לון ס"ד ויחלק עליהם לילה הוא ועבדיו ויכם. ויחלק עליהם לילה. דא קב"ה דפליג רחמי מן דינא. בגין למעבד נוקמין לאברהם וכג"כ ורשעים בחשך ידמו. ויכם ויכוס מבעי ליה [נ] אלא דא קב"ה כי לא בכח יגבר איש דאינון ואליעזר הוו בלחודייהו רבי יצחק אמר הא תנינן באתר דאזקא שכיח לא יסמוך בר נש על ניסא ולא הוה דאזקא אשתכח כהאי דאברהם אזל בתר חמשה מלכין למרדף בתרייהו ולאגחא קרבא א"ר יהודה כד אזיל אברהם לתמי לא אזל לאגחא קרבא. ולא סמך על ניסא אלא לערא דלוט אפקיה מביתיה ונטל ממונא למפרק. ואי לאו. דימות בסדיה נו שביה כיון דנפק חמא שכינתא דנהרא קמיה. וכמה חילין סחרניה בההוא שעתא רדף בתרייהו וקב"ה קטיל לון. ס"ד ורשעים בחשך ידמו — :

ה) ומלכי צדק מלך שלם הוציא לחם ויין וגו'. א"ר שמעון בעא קב"ה למיפק כהונתא מנה. כד"א והוא כהן לאל עליון. כיון דאקדים ברכתא דאברהם לברכתא

בראה מקומות מ) ויצא קנט. נ) דף פו. נ) ויקא קיב. 7) שמואל א' כ' פ' דף פו.

זין הזהר

[מו] היינו שנתבשר שרשכינה הקדושה אל תסיר מישראל לעולם אף בטומאתם ואף בגלותם. והשכינה הקדושה שרשה במדרגה הראשונה הנכללת מכל המדרגות וכלן נראות בה. והיינו מדת המלכות ספירה העשירית שכל הספירות משפיעות בה ע"י ספירת היסוד והיא כמו אספקלריא שנתראות בה כל ספירות העליונות: [מז] פי' שכל הספירות משפיעיות במלכות והיא כמו מרכז להם. ולפיכך ארץ הקדושה נקראת נקודה אמצעית של ישוב העולם כמו נקודת המרכז להיגעל הסובב [מח] אפשר שהרגישו ע"י אצטגנינותם שיש בלוט נ"צ גדול ונורא הקדושה שהיא נשמת המשיח וזהו הקנין שצורתו של לוט היתה דומה לאברהם צורה היינו כח הרוחני. ולפיכך חשבו כי רי להם נחצות המלחמה במה שלקחו את לוט בשביה: [מט] פי' מדת הדין שנקרא חשך וגם לילה: [נ] ויכם משמעותו שאחר הכה

לברכתא דמריה. אמר ליה הברהם וכי מקדימין ברכתא דעבדא לברכתא דמריה מיד אתיהיבת כהונתא לאברהם דכתיב [פ] נאם ה' לאדוני שב לימיני. וכתיב בתריה נשבע ה' ולא ינחם אתה כהן לעולם על דברתי מלכי צדק. דכתיב והוא כהן לאל עליון. ואין זרעו כהן [ב] א"ר יוענר בוא וראה כאשר נמצאים צדיקים בעולם. נתעורר ברכות לכל העולמות. כיון שבא אברהם נתעורר ברכות לעולם. שכתוב ואברכך. והיה ברכה. מה והיה ברכה רמז שהתיינה נמצאות בעבורו ברכות למעלה ולמטה. שכתוב ונברכו בך וגו'. וכתוב ואברכה מברכיך. בא יצחק והודיע לכל שיש דין ויש דיין למעלה להפרע מהרשעים. והוא הי' מעורר דין בעולם. בשביל שיהיו יראים מהקב"ה כל בני העולם. בא יעקב והי' מעורר רחמים בעולם. והשלים האמונה בעולם כראוי. בימי אברהם מה כתוב. ומלכי צדק מלך שלם. שנתעטר כסא הכבוד במקומו. ואז נמצא מלך שלם בלי פגם כלל [גא] הוציא לחם ויין. שהמשיך שפע לכל העולמות כראוי. הוציא לחם ויין. שלא נמנעו ברכות מכל העולמות. הוציא. כמש"כ תוצא הארץ [גב] ממדרגות שלמעלה המשיך מזונות וברכות לכל העולמות. והוא כהן לאל עליון. שנמצא הכל בשלמות עליונה כראוי. להראות כמו שהרשעים עושים פגם בעולמות ומונעים הברכות. כן גם בשביל הצדיקים באות ברכות לעולם. ובזכותם מתברכים כל בני העולם. ויתן לו מעשר מכל. מה מעשר מכל. מאותן הברכות היוצאות מן כל [גג] לפי שהוא המקום שכל הברכות הבאות לעולם משם יוצאות. ד"א ויתן לו מעשר מכל. הקב"ה נתן לו מעשר. ומה הוא. זו המדרגה שכל פתחי האמונה והברכות שבעולם שם נמצאות [גד] וזהו מעשר. אחד מעשרה. ועשרה ממאה. מכאן ולהלאה נכנס אברהם בקיום שלמעלה כראוי:

ג) **אחר** הדברים האלה היה דבר ה' אל אברם במחזה לאמר. א"ר יהודה בוא וראה אחר הדברים האלה שרדף אברהם אחר המלכים. והרגם הקב"ה. היה אברהם תוהה ואמר. אפשר הם ושלום נגרע ממני שכר ההוא. שהייתי מקרב אנשים אצל הקב"ה. והתחברתי עמהם לקרבם אליו. ועתה נהרגו אנשים על ידי. מיד אמר לו הקב"ה אל תירא אברם אנכי מגן לך שכרך הרבה מאד. שכר תקח עליהם. שהרי כלם לא יהיו זוכאים לעולם. היה דבר ה' אל אברם במחזה לאמר. מה במחזה. אלא בהתוא מראה ומדרגה שכל הצורות נראות בו [גה] א"ר שמעון בוא וראה עד שלא נמול אברהם היתה מדרגה אחת מדברת עמו. ואיזו היא זו מחזה [גו] כמש"כ ד) מחזה שדי יחזה. כיון שנמול היו כל המדרגות שורות על מדרגה הזאת [גז] ואז דבר עמו. וש"כ וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי. וטרם שנמול לא היו אותן מדרגות שורות עליו לדבר עמו. ואם תשאל הרי בתחלה כתוב וירא ה' אל אברם. וכתוב ויסע אברם הלוך ונסוע הנגבה. וכתוב ויבן שם מזבח לה'. הרי נרמז כאן אותן מדרגות העליונות. ועתה אמרנו שטרם שנמול לא הוו

לברכת רבונו. אמר לו אברהם וכי מקדימים ברכת עבד לברכת רבינו. מיד נתנה הכהונה לאברהם. שכתוב [פ] נאם ה' לאדוני שב לימיני וכתוב אחריו נשבע ה' ולא ינחם אתה כהן לעולם על דברתי מלכי צדק. שכתוב והוא כהן לאל עליון. ואין זרעו כהן [ב] א"ר יוענר בוא וראה כאשר נמצאים צדיקים בעולם. נתעורר ברכות לכל העולמות. כיון שבא אברהם נתעורר ברכות לעולם. דכתיב ואברכך והיה ברכה מאי והיה ברכה רמז דיתכתבון ביוהי ברכאן לעילא ולתתא דכתיב ונברכו בך וגו' וכתיב ואברכה מברכיך אתא יצחק והודע לכלא דאית דין ואית דיין לעילא לאתפרעא מרשיעיא ואיהו אתעבר דינא בעלמא בגין דידחלון ליה לקב"ה כל בני עלמא אתא יעקב ואתעבר רחמי בעלמא ואשלים מהימנותא בעלמא כדקא חזי ביוחי דאברהם מה כתיב ומלכי צדק מלך שלם דאתעטרת כרסיא בדוכתיה וכדין אשתכח מלך שלם בלא פגיוו כלל [גא] הוליא לחם ויין דאפיק מזונין לעלמין כלהו כדקא חזי הוליא לחם ויין דלא אתמנעו ברכאן מכלהו עלמין הוליא כד"א תוצא הארץ [גב] מדרגין דלעילא אפיק מזונין וברכאן לעלמין כלהו והוא כהן לאל עליון דאשתכח כלא בשלימו עלאה כדקא חזי. לאתחזאה כמה דחייביא עבדי פגיוו בעלמא ומונעי ברכאן סבי מאי בגין זכאין אתיין ברכאן לעלמא ובגיניהו אתברכאן כל בני עלמא ויתן לו מעשר מכל. מאי מעשר מכל. מאיהון ברכאן דנפקו מכל [גג] בגין דאיהו אתר דכל ברכאן דאתתי לעלמא מתמן נפקי ד"א ויתן לו מעשר מכל קב"ה יהב ליה מעשרא. ומאן איהו דא דרגא דכל פתחין דמהימנותא ברלאן דעלמא ביה קיימי [גד] ואיהו מעשר. ואיהו חד מעשרה ואיהו עשרה ממאה. מכאן ולהלאה עאל אברהם בקיומא דלעילא כדקא חזי.

ג) **אחר** הדברים האלה היי דבר ה' אל אברם במחזה לאמר א"ר יהודה תא חזי אחר הדברים האלה דרדף אברהם בתר אילין מלכין. וקטיל לון קב"ה הוה אברהם תוהה ואמר דילמא חס"ו גרעינא ההוא אגרא דסויא אהדר בני נשא לגבי קב"ה ואתחדנא בהו לקרבא לון לגביה והשתא אתקטילו בני נשא על ידי מיד א"ל קב"ה אל תירא אברם אנכי מגן לך שכרך הרבה מאד. אגרא קבילת עלייהו. דהא כלהו לא יזכון לעלמין היה דבר ה' אל אברם במחזה לאמר מאי במחזה אלא בהתוא חיזו ודרגא דכל דיוקנין אתחזין ביה [גה] א"ר שמעון תא חזי עד לא אתגזר אברהם הוה חד דרגא מליל עמיה. ומאן איהו דא מחזה [גו] כמה דכתיב ד) מחזה שדי יחזה כיון דאתגזר הוו כלהו דרגין שרין על האי דרגא [גז] וכדין מליל עמיה. ההיא ד' ואתרא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי ועד לא אתגזר לא הוו איהון דרגין שרין עלוי כמלה ואי תימא דהא בקדמיתא כתיב וירא ה' אל אברם וכתיב ויסע אברם הלוך ונסוע הנגבה וכתיב ויבן שם מזבח לה' הא הכא איהו דרגין עלאין. והשתא אמרן דעד לא אתגזר לא הוו

מראה מקומות פ) תלים ק"י ב) דף פז ג) דף פח ד) במדבר כ"ד

אותם. ויכום משמלכיתו שרכים הבו אותם: [גא] פי' שהשפיע על כסא הכבוד מדת המלכות חסדים מסקומו היינו משרשו שהוא מדת החסד. ועי"ז נקראת מלך שלם משום שנתמלאית בשפע רב: [גב] פי' תוצא הארץ היינו שמדת המלכות תשפיע השפע לזה העולם מה שקבלה מעולמות דעליונים, וכן כאן הוציא לחם ויין הכונה שאברהם גרם השפעת שפע וברכה לזה העולם מעולמות העליונים: [גג] פי' מן ספירת יסוד שנקראת כל: [גד] פי' שהקב"ה נתן לאברהם ספירת המלכות שיוכל לפעול בה בכח עבודתו הקדושה בזמנו. והיא ספירה הקשורית שכל מיני השפע הנשפעות לעולם הזה נמצאות שם תחלה. וכיון שהיא אחת מעשר נקראת מעשר. והיא ג"כ עשר ממאה כיון שכל ספירה נכללת מעשר ספירות: [גה] היינו ספירת מלכות ספירה הראשונה מתתא לעילא: [גו] פי' שלא השיג רק ספירה האחרונה בלבד שנקראת מחזה: [גז] ואחר המילה השיג מן ספירה האחרונה גם שאר ספירות העליונות:

דיו אותן מדרגות עליונות שרות על מדרגה זו לדבר עמו אלא כוא וראה בתחלה נתן הקב"ה חכמה לאברהם. להבין דחכמה להתדבק בה. וידע סוד האמונה. אבל לדבר עמו לא היה אלא זו מדרגה התחתונה בלבדה. כיון שנמצי כל מדרגות העליונות היו שורות על מדרגה זו התחתונה בשביל לדבר עמו. ואז נתעלה אברהם בכל כמו שאמרנו [נח] בוא וראה עד שלא נמול אדם אינו נקשר בשם הקב"ה. כיון שנמול נכנס בשמו ונתקשר בו. ואם תשאל הרי אברהם נתקשר בו טרם שנמול. כך היה שנתקשר בו אבל לא כראוי. שהרי מתוך אהבה עליונה שהיה הקב"ה אוהב אותו היה מקרבו אליו. אח"כ צוה לו להמול. וניתן לו הברית [נט] קשר של כל מדרגות העליונות. הברית הוא הקשר המקשר הכל באחד. שהכלל זה בזה. ברית הקשר שהכל נקשר בו. ולפיכך אברהם טרם שנמול. הדבור לא היה עמו אלא במחזה כמו שנתבאר בוא וראה אנכי מגן לך. אנכי זו מדרגה הראשונה שנקשר בה בתחלה:

סתרי תורה

[ס] **אחר** הדברים האלה היה דבר ה' אל אברם במחזה לאמר. בכל מקום שכתוב בתורה במחזה. זה השם שנתגלה להאבות. ומי הוא. שד"י. שנאמר וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי. במש"כ [ע] אשר מחזה שדי יחזה. וזה הוא מראה שכל מראות העליונות נראין מתוכו [פ] באספקלריא הזה שכל הצורות נראות בו. והכל אחד. מראה ומחזה אחד הוא. זה תרגום וזה לשון הקודש. א"ד יוסי הרבה תיבות כאלה בתורה. וע"כ היה לו רשות לאונקלוס לתרגם בלשון ההוא שהראה הקב"ה בתורה. ולשון זה נסתר הוא מן מלאכים עליונים. במחזה. שהי' לשון נסתר מן מלאכים עליונים. שלא ידעו מזה בשדבר הקב"ה עם אברהם. מה המעם. לפי שאברהם לא היה נמול. והי' ערל. ערל בשר. ולפיכך הי' מעלים מהם לדבר עמו בלשון תרגום. כדמיון זה בלעם. שכתוב אשר מחזה שדי יחזה. נסתר הי' הדבר מן מלאכי השרת. כדי שלא יהי' לדם פתחון פה. שהקב"ה מדבר עם ערל ממא. שהרי מלאכים הקדושים אין נזקקים בלשון תרגום [פא] ואפשר תאמר שאין יודעים. הרי גבריאל למד ליוסף ע' לשון. ותרגום מע' לשון הוא. אלא ידיעה יודעים אבל לא נזקקים למדנו. שאין הוששים ואין משגיחים עליו. שהרי נמאס הוא לפנידם בכל שאר לשון. ואם תשאל הואיל ונמאס הוא כמלאכים עליונים. למה הרגם אונקלוס התורה בלשון דזה. ויונתן בן עוזיאל תרגם הבקרא. אלא נמאס הוא רק לבנידם וכן צריך להיות. שעי"ז אין קנאה למלאכים עליונים על ישראל יותר. וע"ב תרגם התורה ידבקרא כך. אבל האבות שאין בה לשון נמאס. שהרי בכמה מקומות כתב הקב"ה בתורה כך. ולפי שזה הלשון נסתר מן מלאכים עליונים הקדושים. לכן נתגלה בו הקב"ה לאברהם בדרך נסתר. שלא יסתבלו בו מלאכים הקדושים. ולא יהיה לדם פתחון פה שהקב"ה נתגלה על איש ערל. ומתי נגלה לו בהתגלות מלאכים עליונים. כאשר נתן לו ברית היסוד הקדוש. שכתוב

וידבר

היו אינין דרגין עלאין שרגן על האי דרגא למלגא עמיה. אלא תא חזי בקדמיתא יהב קב"ה חכמה לאברהם למנדע חכמה לאתדבקא ביה וידע רזא דמהימנותא אבל למלגא עמיה לא הוה אלא האי דרגא תתאה בלהודוי. כיון דאתגזר כלהו דרגין עלאין הוו שרגן על האי דרגא תתאה בגין למלגא עמיה וכדין אסתלק אברהם בכלא כמה דאתיר [נח] תא חזי עד לא אתגזר בר כם לא אתאחיד בשמא דקב"ה. כיון דאתגזר עאל בשמיה ואתאחיד ביה ואי תימא אברהם דאתאחיד ביה עד לא אתגזר הכי הוה דאתאחיד ביה ולא כדקא יאות דהא מגו רחימותא עלאה דרחים ליה קב"ה קריב ליה לבתר פקיד ליה דיתגזר. ואתיהיב ליה ברית [נט] קשורא דכלהו דרגין עלאין. ברית קשורא לאתקשרא כלא כחדא לאכללא דא בדא ברית קשורא דכלא אתקשר ביה ובגין כך אברהם עד לא אתגזר מלוי לא הוה עמיה אלא במחזה כמה דאתמר. תא חזי אנכי מגן לך אנכי דא הוא דרגא קדמאה דאתאחיד ביה בקדמיתא:

סתרי תורה

[ס] **אחר** הדברים האלה היה דבר ה' אל אברם במחזה לאמר בכל אתר דכתיב באורייתא במחזה דא שמא דאתגלי לאבהן. ומאן היהו. שד"י. שנאמר וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי. כד"א [ע] אשר מחזה שדי יחזה. ודא היהו מיזו דכל חזוון עלאין אתחזין מגויה [פ] כסאי מראה דכל דיוקנין אתחזין ביה. וכלא חד. מראה מחזה חד הוא. דא תרגום וזה לשון הקודש. א"ל יוסי סגיאין אינון באורייתא. ועל דא הוה ליה רשו לאונקלוס לתרגם בההוא ליסנא דגלי קב"ה באורייתא. ולישנא דא סתים היהו מגו מלאכי עלאי. במחזה. דהוה סתים ממלאכי עלאי. דלא ידעי בדא כד ממליל ביה באברהם. מאי טעמא בגין דאברהם לא הוה מהול. והוה ערל. סתים בשרא ובגין כך הוה סתים מנייהו בלשון תרגום. כגוונא דא בלעם דכתיב דאשר מחזה שדי יחזה. סתים הוה מלה מגו מלאכי השרת. בגין דלא יהא לון פתרא. דקב"ה ממלל בההוא ערל מסאבא דהא מלאכי קדישי לאו נזקקין בלשון תרגום [פא] ואי תימא דלא ידעי. הא גבריאל אוליף ליוסף ע' לשון ותרגום מע' לשון הוא. אלא ידיעה יודעי אבל לא נזקקין תנן. דלא חייסי ולא משגיחין עליה דהא מאיס היהו קמייהו מכל שאר לשון. ואי תימא הואיל ומאיס היהו ממלאכי עלאי. אמאי תרגם אונקלוס אורייתא בהאי לשון. ויונתן בן עוזיאל אמרגא. אלא מאיס הוא קמייהו וכי אלמרין. דלית קנאה למלאכי עלאי בהדייהו דישראל יתיר. וע"ד תרגם תורה ומקרא כך. ולאו מאיס היהו. דהא בכמה דוכתי קב"ה כתב באורייתא כך ובגין דסתים היהו מגו מלאכי עלאי קדישי. על דא אתגלי ביה באברהם באורח סתים דלא ישגחון ביה מלאכין קדישין. ולא יהא לון פתרא דקב"ה אתגלי על בר כם ערל ואימתי אתגלי ליה באתגליא דמלאכי עלאי. כד יהיב ליה ברית קיימא קדישא. דכתיב

וידבר

מראה מקומות [ס] דף פח: [ע] נמלבר כ"ד

זין הזהר

[פא] פי' שבתחלה הי' רק השנה ע"י הקורה שכלית בכח החכמה שנתן לו הקב"ה. ואח"כ השיג כל הספירות בהתגלות כמו בראשית ושמיעה הושיית' [פב] היינו השנת כח ספירה השניה שנקראת יסוד שהיא הקשר של כל הספירות. כי כל הספירות הכשפיעות שפע לשלכות נשפעת שפע ההיא דרך ספירת היסוד: [פ] היינו ספירת מלכות כזכר לעיל: [פא] פי' אם משביעין אותם או שיכניסו תפלה בזו

וידבר אתו אלהים לאמר אלהים שמא דקודשא. ולא כתיב בימחזה. שמא בהתגלית. לאמר. מאי לאמר. אלא לאמר ולאכרזא בכל לשון דלא מסא בהתכסיא. לאו בלישנא אחרא. אלא בלישנא דכלא מסתמיין בה. דיכלי למימר דא לדא. ולא יכלי לקמרגא ולמימר פסרא ופ"ד וידבר אתו אלהים לאמר אלהים ולא מחזה בגין דהוה מטייל ליה בברית קימא קדישא. וקריב ליה לגביה רבי יהודה אמר בגין כך את ה' לא אסיסיב ליה עד דאתגג. מאי מעמא. דאיהי ממש ברית אקרי. ופ"ד כיון דעאל בברית. כדין אתיסיב ליה את ה'. כמה דכתיב ואני הנה בריתי אתך והיית לאב המון גוים. ולא יקרא עוד את שמך אברם והיה שמך אברהם. ע"כ:

מ) ויאמר אברם אדני אלהים מה תתן לי. אדני. אל"ף דל"ת נו"ן יו"ד. אלהים. יו"ד ה"י וא"ו ה"י.

רזא דמלה הכורא דתרין עלמין כחדא. עלמא תתאה ועלמא עלאה [סג] מה תתן לי ואנכי הולך ערירי דלית לי בר. ואוליפנא דכל מאן דלית ליה ברא בהאי עלמא אקרי ערירי. כד"א [ב] עריריים יהיו. ואברהם על מה אמר מלה דא. דאמר מה תתן לי. כביכול כאילו לא סאמין ביה בקב"ה אלא כיון דאמר ליה קב"ה אנכי מגן לך. בהאי עלמא. אברך הרבה מאד. בעלמא דאתי. מיד אתעור אברהם ברזא דחכמתא ואמר מה תתן לי. דהא ידענא דלא קביל אגר לאיסל ביה בההוא עלמא בר מן דלא אוליד בר. ופ"ד אמר מה תתן לי ואנכי הולך ערירי. דהא לא תתן לי. דלא זכינא ביה. מכאן דב"ש דלא זכי בבנין בהאי עלמא. לא זכי בההוא עלמא לאתעלא גו פרגודא. [סד] ואברהם הוה חמי באלמגניתא דיליה דלא יוליד. מה כתיב ויוצא אותו החוצה. א"ל קב"ה לא תסתכל בהאי. אלא ברזא דשמי יהא לך בר. הה"ד כה יהיה זרעך. רזא דשמא קדישא. דמתמן אתקבר ליה ברא ולא מחילא אחרא. כה. דהוא ברעא לגלותא [סה] כה ישכח ברכה. כה ישכח בר מן אלתיה. כה. הוה סברא לאתיא מסברא דגבורה. דהא מסברא דגבורה קא אתא יצחק. והוה סברא דגבורה כה אקרי. דמתמן אתיין מזיגין ופירי לעלמא ולא מסברא לאתתא דכוכבא ומזלא. כדין והאמין בה'. אתדבק לעילא ולא אתדבק לאתתא. והאמין בה' ולא בכוכבא ומזלי. והאמין בה'. דאכמה ליה דיסגי אגריה לעלמא דאתי. והאמין בה'. בההוא דרגא דאתיסיב ליה. דמתמן ייתי ליה זרעא לאולדא בעלמא. ויחשבה לו לצדקה. ויחשבה לו דאף על גב דאיהי דינא. כאילו היא רחמי האי כה. ד"א ויחשבה לו לצדקה. דקשיר קברא עלאה בתתאה לחברא לון כחדא [סו] בוא וראה הרי אמרו. אברהם מוליד אברם אינו מוליד. ואם תשאל הרי הוליד לישמעאל בעוד דאיהו אברם. אבל זה הבן שהבטיחו הקב"ה. לא הוליד בעוד שהיה אברם. שהרי בעוד שהיה אברם הוליד למטה. כיון שנקרא אברהם ונכנס בברית אז הוליד למעלה [סז] ולפיכך אברם אינו מוליד בהתקשרות עליונה. אברהם מוליד כמו שאמרנו. והתקשר למעלה ביצחק. ג) ר' זירא שאל לר' אבא מה שכתוב והאמין בה' ויחשבה לו צדקה. אם הקב"ה חשבה לאברהם או אברהם להקב"ה. ואני שמעתי שהקב"ה

חשבה

וידבר אתו אלהים לאמר. אלהים זה שם הקודש. ולא כתוב במחזה. אלא שם הקודש בגלוי. לאמר. מה לאמר. אלא לאמר ולהכרזה בכל לשון. שלא תהיה בהסתר. לא בלשון אחד. אלא בלשון שהכל מדברים בו. שיוכלו לאמר זה לזה. ולא יוכלו לקטרג ולומר בפתחון פה. וע"כ וידבר אתו אלהים לאמר. אלהים ולא מחזה. לפי שהיה מכניסו בברית היסוד הקדוש. והקריבו אליו. רבי יהודה אמר לפיכך לא נתנה לו אות ה' עד שנימול. מה הטעם. לפי שהיא ממש ברית נקראת. וע"כ כיון שנכנס בברית. אז נתנה לו אות ה'. כמו שכתוב ואני הנה בריתי אתך והיית לאב המון גוים. ולא יקרא עוד את שמך אברם והיה שמך אברהם. ע"כ:

מ) ויאמר אברם אדני אלהים מה תתן לי. אדני. אל"ף דל"ת נו"ן יו"ד. אלהים. יו"ד ה"י וא"ו ה"י.

סוד הדבר חבור שני העולמות ביחד. עולם התחתון ועולם העליון [סג] מה תתן לי ואנכי הולך ערירי. שאין לי בן. ולמדנו שכל מי שאין לו בן בעולם הזה נקרא ערירי. כמש"כ [ב] עריריים יהיו. ואברהם כפני מה אמר דבר זה. שאמר מה תתן לי. כביכול כאילו לא האמין בו בהקב"ה. אלא כיון שאמר לו הקב"ה אנכי מגן לך. בעולם הזה. שכרך הרבה מאד. בעולם הבא. מיד נתעורר אברהם בסוד החכמה ואמר מה תתן לי. הרי יודע אני שאין אדם מקבל שכר ליכנס בו בעולם הבא אם לא הוליד בן. וע"כ אמר מה תתן לי ואנכי הולך ערירי. הרי לא תתן לי. לפי שאין אני יכול לזכות בהשכר. מכאן שהאיש שאין זוכה לבנים בעולם הזה. אינו זוכה בעולם הבא ליכנס לפנים מן הפרוכת. [סד] ואברהם ראה באצטגנינות שלו שלא יוליד. מה כתוב ויוצא אותו החוצה. א"ל הקב"ה אל תסתכל בזה. אלא בסוד של שמי יהי' לך בן. וש"כ כה יהיה זרעך. זה סוד שם הקדוש. שמשם יתמשך לו בן ולא מכח אחר. כה. שהוא שער התפלה [סה] בו ימצא ברכה. בו ימצא האדם בקשתו. כה. היינו הכח שבא מצד הגבורה. שהרי מצד הגבורה בא יצחק. וצד הרוא של גבורה כה נקרא. שמשם באים זרעים ופירות לעולם. ולא מצד שלמטה כה הכוכבים והמזלות. אז והאמין בה'. התדבק למעלה ולא התדבק למטה. והאמין בה'. ולא בכוכבים ומזלות. והאמין בה'. שהבטיחו להרבות שכרו לעולם הבא. והאמין בה'. במדרגה ההיא שנתנה לו. שמשם יבוא לו זרע להוליד בעולם. ויחשבה לו צדקה. ויחשבה לו שאף על פי שהוא דין. כאילו היא רחמים המדרגה בה. ד"א ויחשבה לו צדקה. שקשר קשר העליון בהתתון לחברם ביחד [סו] בוא וראה הרי אמרו. אברהם מוליד אברם אינו מוליד. ואם תשאל הרי הוליד לישמעאל בעוד שהיה אברם. אבל זה הבן שהבטיחו הקב"ה. לא הוליד בעוד שהיה אברם. שהרי בעוד שהיה אברם הוליד למטה. כיון שנקרא אברהם ונכנס בברית אז הוליד למעלה [סז] ולפיכך אברם אינו מוליד בהתקשרות עליונה. אברהם מוליד כמו שאמרנו. והתקשר למעלה ביצחק. ג) ר' זירא שאל לר' אבא מה שכתוב והאמין בה' ויחשבה לו צדקה. אם הקב"ה חשבה לאברהם או אברהם להקב"ה. ואני שמעתי שהקב"ה

חשבה

מראה מקומות מ) דף ל. מ) ויקרא כ' ג) בהעלותך קמח

זהר הזהר

לפנים: [סג] היינו ספירת מלכות עם ספירת ביתא אילא תתאה עם אילא עלאה: [סד] מקום שהנשמות נוחות תחת כנפי השכינה נקרא כך: [סה] היינו ספירת מלכות: [סו] פי' ויחשבה שהיה מכוון כונות בכח המחשבה שלו על ספירת מלכות ספירה תתאה בחינת נוקבא שנקראת צדק לקשרה עם לו צדקה. היינו עם ספירת יסוד קשר של כל שאר הספירות בחינת דוכרא שנקרא צדקה. ועי"ז יהיה נשפע השפעות מוכנות לעולם הזה: [סז] שאז השיג הכח ליחד העולמות למעלה להולדת נשמות הרשות וגרם התקשרות ויחוד העולמות למעלה

חשבה לאברהם. ולא נתישב בלבי. א"ל כך ביארנו אבל לא כן הוא. בוא וראה ויחשבה. ויחשיב לו לא כתוב. אלא ויחשבה. אברהם ודאי חשבה להקב"ה. שלמדנו כתיב ויוצא אותו החוצה. א"ל הקב"ה צא מאצטגנינות שלך. אין זה דדרך להבין שמי. אתה רואה ואני רואה. אברם אינו מוליד אברהם מוליד. מכאן ולהבא תשכיל בדרך אחר. כד ידיה זרעך. מה כה. היא כתר עשירי הקדוש של המלך. להבין בו שמו [סז] והוא כתר שדינים נתעוררים ממנו. ולמדנו כה יהיה זרעך. זרעך ממש. בשעה ההיא שמח אברהם להסתכל ולהבין שמו ולהתדבק בו. לפי שנתבשר בכ"ה. ואע"פ שדינים נתעוררים ממנה. חשבה אברהם לכתר ההוא אע"פ שהוא דין כאלו הוא רחמים. וש"כ ויחשבה. מה ויחשבה. [חשב לה] לכתר ההיא צדקה. [שהוא] רחמים [סח] א ר יצחק כ"ה כתר העשירי היא. ונקרא צד"ק. ודינים נתעוררים ממנה. ואברהם אע"פ שידע שדינים נתעוררים ממנה. מן צד"ק הזו. הוא חשבה צדק"ה. שדינים אין נתעוררים ממנו.

לפי שהוא רחמים:

ט) **והוא** יהיה פרא אדם ידו בכל וגו'. למד רבי שמעון אשריהם ישראל שהקב"ה קרא אותם אדם. שכתוב ג) ואתן צאני צאן מרעיתי אדם אתם. אדם כי יקריב מכם קרבן לה'. מה המעם קרא אותם אדם. לפי שכתוב ואתם הדבקים בה' אלהיכם שביון שאיש ישראל נימול נכנס בברית שכרת הקב"ה עם אברהם. שכתוב וה' ברך את אברהם בכל [סט] וכתוב ג) חסד לאברהם. והתחיל ליכנס בזה האדם [ע] כיון שזוכה לקיים מצות התורה. נכנס בו בזה האדם יותר. ונדבק בגופו של המלך. ואז נקרא אדם. וע"כ זרע ישראל נקרא אדם. בוא וראה כתוב בו בישמעאל והוא יהיה פרא אדם. פרא אדם ולא אדם. פרא אדם לפי שנימול. והתחלת של אדם היתה בו. שכתוב וישמעאל בנו בן שלש עשרה שנה בהמולו את בשר ערלתו. כיון שנימול נכנס בהתחלה הזאת שנקראת כ"ל. וש"כ והוא יהיה פרא אדם. ולא אדם. ידו בכל. ידו בכל ודאי ולא יותר לפי שלא קבל מצות התורה. התחלה היתה בו בשביל שנימול. ולא נשתלם במצות התורה. אבל זרע ישראל שנשתלמו בכל. נקראים אדם ממש. וכתוב 7) כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו בסוף המקרא מה כתיב. ועל פני כל אחיו ישכן. למדנו שכמה פנים לפנים יש לו להקב"ה. פנים מאירים ופנים שאין מאירים. פנים עליונים ופנים תחתונים. פנים רחוקים ופנים קרובים. פנים שבבפנים ופנים שבחוץ. פנים של ימין ופנים של שמאל [עא] בוא וראה אשריהם ישראל לפני הקב"ה. שדבוקים בפנים עליונים של המלך. באלה הפנים שהוא ושמו דבוקים בהם [עב] וישראל ושמו אחד הם. ושאר עמים דבוקים באותן פנים הרחוקים. באותן פנים התחתונים. ולפיכך הם רחוקים מגופו של המלך. שהרי רואים אנו כל אותן המצרים קרוביו של ישמעאל. שכמה אחים וקרובים היו לו. וכלם היו בפנים התחתונים. באיתן פנים הרחוקים. ובעבור אברהם כאשר נימול ישמעאל. זכה שישים מחוזו וחלקו במקום השולט על כל אותן פנים הרחוקים והתחתונים. על כל אותן פנים של שאר העמים. וש"כ ידו

הכבה לאברהם ולא אתחבה בלבאי אל סכי מוקימנא ולהו סכי הוי תא חזי ויחבבה ויחבוב לי לא כתיב. הלא ויחבבה אברהם ודאי חבבה לקב"ה דתניא כתיב ויוצא אותו החוצה א"ל קב"ה לא מחכמנינות שלך לאו סהיא הוריתא לחנדע אתי אנת היתי ואנא אמינא אברם אינו מוליד אברהם מוליד מכאן ולהלאה אשתדל באוריתא אחרא כה יהיה זרעך אתי כה היא כתרא עשירלאה קדישא דמלכא לחנדע בתיב [סז] והיא כתרא דדינין אתערין מנה ותנא כה יהיה זרעך זרעך מתם בהסיא שעתא הדי אברם להסתכלא ולחנדע אתיה ולאתדבקא ביה משום דאתבשר בכ"ה ואע"ג דדינין מתערין מנה חשבה אברהם לסהוא כתרא אע"ג דהיא דינא כאילו איהי רחמי הסה"ד ויחבבה מאי ויחבבה. [תכיב לה] סהיא כתרא לצדקה [דאיהו] רחמי [סח] א"ר יצחק כ"ה כתרא עשירלאה היא ואתקרי לדק. ודינין מתערין מנה יאברהם אע"ג דידע דדינין מתערין מנה מהאי לדק הוא חבבה לדקה דדינין לא מתערין מנה. בגין דהוא רחמי:

ט) **והוא** יהיה פרא אדם ידו בכל וגו'. תאמי רבי שמעון זכאין אינון ישראל דקודש"ה קרא לון אדם. דכתיב ג) ואתן צאני לאן מרעיתי אדם אתם. אדם כי יקריב מכם קרבן לה' מאי טעמא קרא לון אדם. משום דכתיב ואתם הדבקים בה' אלהיכם דביון דבר גם ישראל אתגזר עאל בברית דגזר קב"ה באברהם דכתיב וה' ברך את אברהם בכל [סט] וכתיב ג) חסד לאברהם. ואתחיל למיעל בהאי אדם [ע] כיון דזכה לקיימא פקודי אורייתא עאל ביה בהאי אדם יתיר. ואתדבק בגופא דמלכא. וכדין אקרי אדם ועד זרעא דישראל אקרון אדם. תא חזי כתיב ביה בישמעאל והוא יהיה פרא אדם פרא אדם ולא אדם. פרא אדם משום דאתגזר. ושירותא דאדם הוה ביה. דכתיב וישמעאל בנו בן שלש עשרה שנה בהמולו את בשר ערלתו. כיון דאתגזר עאל בהאי שירותא דאקרי כ"ל. הס"ד והוא יהיה פרא אדם ולא אדם. ידו בכל ידו בכל ודאי ולא יתיר משום דלא קביל פקודי אורייתא. שירותא הוה ביה בגין דאתגזר ולא אשתלים בפקודי אורייתא. אבל זרעא דישראל דאשתלימו בכלא אקרון אדם ממש וכתיב 7) כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו. סיפיה דקרא מה כתיב ועל פני כל אחיו ישכן. תאמא כמה פנים לפנים אית ליה לקב"ה. פנים דנהרין פנים דלא נהרין פנים עלאין פנים תתאין. פנים רחיקין פנים קריבין פנים דלגאו פנים דלבר. פנים דימינא פנים דשמאלא [עא] תא חזי זכאין אינון ישראל קמיה דקב"ה. דאחידן באנפין עלאין דמלכא. באינון פנים דהוא ושמיה אחידן בהו [עב] ואינון ושמיה חד הוא ושאר עמין אחידין באינון פנים רחיקין. באינון פנים תתאין. ובגיני כך אינון רחיקין מגופא דמלכא. דהא אחינא כל אינון דמצרים קריבוי דישמעאל. דכמה אחין וקריבין הוו ליה. וכלהו הוו באנפין תתאין. באינון פנים רחיקין ובגיניה דאברהם כד אתגזר ישמעאל. זכה דשוי מדוריה ואולקיה באתר דשליטא על כל אינון פנים רחיקין ותתאין. על כל אינון פנים דשאר עמין. הס"ד ידו

מראה מקומות ט) יחזו פ. כ) יחזקאל ל"ד ג) מיכה ז' 7) דברים ל"ב

זין הזהר

להמשיך נשמת יצחק: [סז] כי בהשגת ספירת המלכות נוכל להכין על ידה שמו. היינו כל העשר ספירות: [סח] כי ספירת המלכות נקראת צדק ודינים נתעוררים ממנה ונצריכה להתתקה ע"י ספירת היסוד שנקרא צדקה ובה ה' הויות של חסדים. ובאשר נפרקים ודינים ע"י החסדים נעשה מזה רחמים: [סט] פי' בספירת יסוד שנקרא כ"ל: [פ] היינו הספירות של בחינת דוברא במש"כ ועל דמות הכסא דמות בראה אדם עליו מלמעלה: [פא] כל זה רמז על ספירות העליונות. ויסוד ושמאל היינו חסד ודין: [עב] שהו היינו התורה עם תרי"ג מצות שספירת מלכות בלולה מהן. וזהו שאמרו חז"ל קוב"ה ואורייתא וישראל חד איתון:

ידו בכל ובגיני כך ועל פני כל אחיו ישכן. כלומר ישוי מדורים ומולקים לעילא תכלסו דתמא ידו תכל"ל דסלקא על כל שאר פנים דלתתא ובג"כ ועל פני כל אחיו ישכן זדאי דלא זכו כוותיה א"ל ר' חזקיה הא תניין גיורא כד אתגזר אקרי גר צדק ולא יתיר והכא אחר מר ידו בכל [ענ] א"ל ר' שמעון גיורא תניין ואתני ישמעאל דלאו גיורא הוא בריה דאברהם הוה בריה דקדישא הוה וכתיב ביה בישמעאל הנה ברכתי אותו כתיב הכא ברכתי אותו. וכתיב התם וה' בדך את אברהם בכל. וע"ד כתיב ידו בכל. ובגיני כך כתיב ועל פני כל אחיו ישכן. דאי שאר קריבוי אתגזרו אקרון גרי לדק ולא יתיר. והוא יותר ועלאה מכלהו.

ט) **ויהי** אברם בן תשעים שנה ותשע שנים וירא ה' וגו'

אני אל שדי התהלך לפני והיה תמים. מקרא זה יש לעיין בו והוא קשה בכמה אופנים. וכי עד עתה לא נתגלה הקב"ה לאברהם. אלא עתה כשהגיע לאותן ימים אז וירא ה' אל אברם ולא קודם. הרי כתוב ויאמר ה' אל אברם. וה' אמר אל אברם. ויאמר לאברם ידוע תדע. ועתה מונה מספר הימים. וכאשר מינה אותם כתוב וירא ה' אל אברם [עד] משמע שעד עתה לא נתגלה עליו. ועוד שכתוב בן תשעים ותשע שנים. בתחלה תשעים שנה ולבסוף תשע שנים [עה] אלא כך למדנו. כל אותן הימים לא כתיב בו וירא. מה הטעם. אלא כל זמן שהיה ערל וסתום. לא נתגלה עליו הקב"ה כראוי. עתה נתגלה עליו כראוי. שכתוב וירא. מה הטעם. משום שבקש לגלות בו זה האות של כתר הקדוש. ועוד שבקש הקב"ה להוציא ממנו זרע קודש. והקדושה אינה שורה בעוד שהוא ערל בשר. אלא אמר עתה שהוא בן תשעים שנה ותשע שנים. והזמן קרוב הוא שיצא ממנו זרע קודש. יהיה הוא קדוש תחלה. ואח"כ יצא ממנו זרע קודש. לפיכך מונה מספר ימים כאן [עו] ולא בכל אותן זמנים הראשונים. ועוד אומר תשעים שנה. כי כל ימים הראשונים לא היו שנים. אלא כשנה אחת. שלא היו ימיו ימים. עתה שהגיע לזה. הי' שנים. שנים הן ולא שנה [עז].

י) **ויאמר** אליו אני אל שדי וגו'. מה הטעם שעד עתה לא אמר אני אל שדי. אלא כך למדנו. עשה הקב"ה כתרים תתתונים שאינם קדושים למטה. וכל שאינם נימולים ימצאו בהם ונרשמים בהם. ואיזה רושם יש בהם. שנראה בהם שי"ן דל"ת ולא יותר. ולפיכך נטמאים בהם ונדבקים בהם. לאחר שנימולים יוצאים מרשותם ונכנסים בכנפי השכינה. ונתגלה בהם אות יו"ד. רושם קודש. אות ברית השלם. ונרשם רם שדי. ונשתלמים בקיום שלם. ועל כן כתוב בזה אני אל שדי. התהלך לכני והיה תמים. שלם. שעתה חסר אתה. ברושם של שי"ן ודל"ת. המול עצמך והתי' תמים ברושם אות יו"ד. ומי שנמצא ברושם הזה. ראוי להתברך בשם הזה. שכתוב [ג] ואל שדי יברך אותך. מהו אל שדי. זה השם שהברכות יוצאות ממנו [עח] הוא השולט

על

ידו בכל. ולפיכך ועל פני כל אחיו ישכן. כלומר ישוי מדורים ומולקים לעילא תכלסו דתמא ידו תכל"ל דסלקא על כל שאר פנים דלתתא ובג"כ ועל פני כל אחיו ישכן זדאי דלא זכו כוותיה א"ל ר' חזקיה הא תניין גיורא כד אתגזר אקרי גר צדק ולא יתיר והכא אחר מר ידו בכל [ענ] א"ל ר' שמעון גיורא תניין ואתני ישמעאל דלאו גיורא הוא בריה דאברהם הוה בריה דקדישא הוה וכתיב ביה בישמעאל הנה ברכתי אותו כתיב הכא ברכתי אותו. וכתיב התם וה' בדך את אברהם בכל. וע"ד כתיב ידו בכל. ובגיני כך כתיב ועל פני כל אחיו ישכן. דאי שאר קריבוי אתגזרו אקרון גרי לדק ולא יתיר. והוא יותר ועלאה מכלהו.

ט) **ויהי** אברם בן תשעים שנה ותשע שנים וירא ה' וגו'

אני אל שדי התהלך לפני והיה תמים. דאי קרא אית לעיינא ביה וקשיא בכמה אורחין. וכי עד השתא לא אתגלי ליה קב"ה לאברהם אלא אתידא כד אמר לבני יומין עד ה' אל אברם ולא קודם והכתיב ויאתר ה' אל אברם. ה' אמר אל אברם ויאתר לאברם ידוע תדע ואתידא מני חושבן יומין. וכד מני לסו כתיב וירא ה' אל אברם [עז] אשתעי דעד השתא לא אתגלי עלוי ועוד דכתיב בן תשעים שנה ותשע שנים. בקדמיתא שנה ולבסוף שנים [עח] אלא הכי תאנא. כל אינון יומין לא כתיב וירא. מאי טעמא אלא כל כמה דהוה אתיין וסתים קב"ה לא אתגלי עליה כדקאמי. דאתידא אתגלי עליה. דכתיב וירא מאי טעמא. משום דבעא לגלי ביה האי את כתרא קדישא ועוד דבעא קב"ה לאפקא מניה זרעא קדישא וקדישא לא לסוי בעוד דהיהו אתיין בשרא אלא אמר השתא דהוא בן תשעים שנה ותשע שנים וזמן קריב הוא דיפוק מניה זרעא קדישא. לסוי הוא קדישא בקדמיתא ולבתר יפוק מניה זרעא קדישא בגין כך מני יומוי בהאי [עו] ולא בכל אינון זמני קדמיתא דו תשעים שנה. דכל יומוי קדמאי לא הוו שנים. אלא כחד שנה. דלא הוו יומוי יומין השתא דמשתא לאתאי. שנים. שנים הון ולא שנה [עז].

י) **ויאמר** אליו אני אל שדי וגו' מאי משמע דעד השתא לא קאמר אני אל שדי. אלא הכי תאנא. עבד קב"ה כתרין תתאין דלא קדישין לתתא וכל אינון דלא אתגזרו יסתאבו בהון ורשימין בהון ומאי רשומא איה בהון דאתחזי בהון שי"ן דל"ת ולא יתיר ובגין כך אסתאבון בהו ואתדבקון בהו. בתר דאתגזרו נפקין מתלין ועאלין בגדפוי דשכינתא ואתגליא בהו יו"ד רשימא קדישא את קיימא עליה. ואתרשים בהו שדי ואשתלימו בקיומא עליה. יעל דא כתיב בהאי אני אל שדי התהלך לפני והיה תמיה. עליה דהשתא אית חסר. ברשימא דשי"ן ודל"ת נזר גרמך והוי עליה ברשימא דיו"ד ומאן דאיהו ברשומא דא. אתחזי לאתברכא בשמא דא. דכתיב [ג] ואל שדי יברך אותך. מהו אל שדי. אהוא דברכאן נפקן מניה [עח] הוא השולט

על

מראה מקומות [ז] דף נה. [ח] דף נה. [ט] ברעשית כ"ח

זין הזהר

[ענ] גר צדק נקרא על שם שנכנס בקדושת ספירת מלכות שנקראת צד"ק. וידו בכל היינו שיש לו אחיזה גם בספירת יסוד הגבוה יותר ונקרא כ"ל: [עס] פי' מדקאמר וירא הזה באמצע הפסוק אחר מספר ימיו ולא בתחלת פסוק כמו בריש סדרא זו משמע מזה דמספר ימיו היא הסבה להתגלות הזאת: [עס] אין קושייתו מדוע יאמר במספר תשעים לשון יחיד שנה ובמספר תשע ל"ר שנים. כי כן הוא ע"פ דקדוק ל"ק. רק קושייתו מדוע מונה כאן מספר הגדול תחלה ואח"כ מספר הקטן והי"ל כמו שכתוב ואברם בן חמש שנים ושבעים שנה בצאתו מחרן: [עס] בזה מתורץ המספר הימים שפיר היתה הסבה להתגלות הזאת: [עז] בזה מתורץ למה מונה מספר הגדול תחלה. כיון שבמספר הגדול שייך לומר שנה ובמספר הקטן שייך לומר שנים. מרמז בזה שכל ימיו הראשונים לא נחשבים לימים ואינן אלא כשנה אחת כיון שהי' ערל. ורק עתה שהגיע למצות מילה יחשבו לו מבאן ולהבא שנותיו לשנים: [עח] פי' לזה העולם:

על כל כתרים התחתונים. וכלם מיראתו יראים ומזדעזעים. לפיכך מי שנימול. כל אותן שאינם קדושים מתרחקים ממנו ואין שולטים בו. ולא עוד אלא שאינו יורד לגיהנם. שכתוב [ח] ועמך כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ. כל אלה הנימולים נקראים צדיקים. ולפיכך לעולם יירשו ארץ [עט] שאינו נוחל ארץ הזאת אלא מי שנקרא צדיק:

ג) **ויפל** אברם על פניו וידבר אתו אלהים לאמר. א"ר שמעון מכאן נשמע שהרם שנימול היה נופל על פניו והקב"ה מדבר עמו. לאחר שנימול עמד על עמדו ולא נתירא. אני הנה בריתי אתך. שמצא את עצמו מהול [כ]:

ג) **אני** הנה בריתי אתך וגו'. ולא יקרא עוד את שמך אברם והיה שמך אברהם. א"ר אבא בוא וראה כיון שנימול אברהם יצא מן הערלה. ונכנס בברית הקדוש ונתעטר בעטרה הקדושה. ונכנס בהיסוד שהעולם עומד עליו. ואז נתקיים העולם בזכותו. לפי שכתוב [7] אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי. [ה] ומאי המעם שלא קרא הקב"ה לאברם אברהם עד עתה. אלא כך ביארנו לפי שעד עתה לא היה נימול. וכאשר נימול נתחבר באות ה' הזו [פ] והשכינה שרתה עליו. ואז נקרא אברהם. וזהו שכתוב אלה תולדות השמים והארץ בהבראם. ולמדנו בה' בראם. ולמדנו באברהם. מה כונתם. אלא זה חסד וזו השכינה [פא] והכל נתמשך יחד. ולא קשה הענין. כי זה וזה הוו:

ו) **זאת** בריתי אשר תשמרו וגו' המול לכם כל זכר. א"ר אבא אשריהם ישראל שהקב"ה בחר בהם מכל שאר העמים. ונתן להם אות הברית הזה. שכל מי שיש בו אות הזה אינו יורד לגיהנם. אם הוא שומר הברית כראוי. שאין מכניסו ברשות אחר. ואינו משקר בשמו של הכלך. שכל מי שמשקר בזה כאילו משקר בשמו של הקב"ה. שכתוב [7] בה' בגדו כי בנים זרים ילדו. עוד א"ר אבא בשעה שהארם מביא בנו להכניסו בברית הזה. קורא הקב"ה לפמליא שלו ואומר. ראו מה בריה עושה בעולם. באותו שעה מזדמן אליהו ופורח העולם בר' פריחות ונזדמן שמה. וע"כ למדנו שצריך האדם להכין כסא אחר לכבודו. ויאמר זה הכסא של אליהו. ואם אינו אומר כן אינו שורה שם. והוא עולה ומעיד לבני הקב"ה. בוא וראה כתוב [ה] מה לך פה אליהו וגו'. והשיב קנא קנאתי לה' אלהי צבאות כי עזבו בריתך בני ישראל וגו' א"ל חייך בכל מקום שזה הרשום הקדוש ירשמו אותו בני בבשרם. אתה תזדמן שמה. והפה שהעיד שישראל עזבו. הוא יעיד שישראל מקיימים ברית הזה. והרי למדנו על מה נענש אליהו לפני הקב"ה. על שאמר רכילות על בניו

ח) **ובן** שמנת ימים ימול לכם כל זכר לדרתיכם. א"ר שמעון זר האדם שהוליד בן נקשר בהשכינה. שהיא הפתח של כל פתחים העליונים. הפתח שנתקשר בהשם הקדוש [כג] ודם ההוא שיוצא מן הילד הנימול נשמר לפני דקב"ה. ובזמן שדינים נתעוררים בעולם. צופה הקב"ה בדם ההוא ומציל העולם. ולכיכך כתוב ובן שמנת ימים ימול

על כל כתרין תתאין וכלהו יתחלחלין ומזדעזעין. בגיני כך מאן דאתגזר כל חיון דלא קדישין מתרחקן מניה ולא שלטין ביה ולא עוד אלא דלא נחית לגיהנם דכתיב [ט] ועתך כלם לדיקים לעולם ירשו ארץ. כל אינון דאתגזרו איקרון לדיקים וכגין כך לעולם ירשו ארץ [עט] דלא ירית האי ארץ אלא מאן דאקרי לדיק

ג) **ויפל** אברם על פניו וידבר אתו אלהים לאמר א"ר שמעון מכאן דעד דלא אתגזר הוה נפיל על אנפוי ומליל עמיה. בתר דאתגזיר קאים בקיומיה ולא דחיל. אני הנה בריתי אתך. דאשכח גרמיה גזיר [כ]:

ג) **אני** הנה בריתי אתך וגו'. ולא יקרא עוד את שמך אברם והיה שמך אברהם. א"ר אבא בוא וראה כיון דאתגזר אברהם נפק מערלה. ועאל בקיומא קדישא ואתעטר בעטרא קדישא. ועאל בקיומא דעלמא דעליה עליה. וכדין אתקיים עלמא בגיניה. בגין דכתיב [7] אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי. [ה] ואי מאי טעמא לא קרא קב"ה לאברם אברהם עד השתא אלא הכי תוקימנא דעד השתא לא אתגזר וכד אתגזר אתחבר בהאי ה' [פא] ושכינתא שריא ביה. וכדין אקרי אברהם והייבו לכתיב אלה תולדות השמים והארץ בהבראם ואתמר בה' בראם. ואתמר באברהם. מאי קאמרי. הא דא חסד ודא שכינתא [פב] וכלא אחיד כחדא ולא קשיא מלה. דהאי והאי הוי:

ו) **זאת** בריתי אשר תשמרו וגו' המול לכם כל זכר. א"ר אבא זכאין אינון ישראל דקב"ה אתרעי בהון מכל שאר עמין ויהיב לון את קיומא דא. דכל מאן דאית ביה האי את לא אחיד לגיהנם. מי איהו נטיר ליה כדקא יאות. דלא עייל ליה ברשותא אחרא ולא משקר בשמיה דמלכא דכל מאן דמשקר בהאי כמאן דמשקר בשמיה דקב"ה דכתיב [7] בה' בגדו כי בנים זרים ילדו. תו א"ר אבא בזמנא דבר נש אסיק בריה להעליה לתתא ברית. קרי קב"ה לפמליה דיליה ואמר. חמו מאי בריה עבדית בעלמא דיה שעתא אזדמן אליהו ופאם עלמא בד' פאסין ואזדמן תמן. וע"ד תניין דבעי בר נש לתקנא כרסיא אחרא ליקרא דיליה ויימא דא כרסיא דאליהו ומי אלהו לא שרי תמן. והוא אליך ואסיר דאליהו קמי קב"ה תא חזי כתיב [ה] מה לך פה אליהו וגו' ואתיב קנא קנאתי לה' אלהי צבאות כי עזבו בריתך בני ישראל וגו'. א"ל חייך בכל אתר דהאי רשימא קדישא ירשמון ליה בני בבשרהון. אנת תזדמן תמן ופומא דאסיר דישראל עזבו. הוא יסהיד דישראל מקיימין האי קיומא והא תניין על יתה אתעניש אליהו קמי קב"ה על דאמר דלעורא על בניו

ח) **ובן** שמנת ימים ימול לכם כל זכר לדרתיכם. א"ר שמעון האי בר נש דאוליד בר אתקשר בשכינתא. דהיא פתחא דכל פתחין עלאין. פתחא דאתקשר בשמא קדישא [פג] והאהו דמא דנפיק מיסתא רבא דאתגזיר נטיר קמיה קב"ה. ובשעתא דדינין אתערין בעלמא. אסגח קב"ה בהאהו דמא ואזיב עלמא. ובגין כך כתיב ובן שמנת ימים ימול

מראה מקומות ט) ישעי' פ' נ: ב) דף לא: ג) דף לא: ד) ירמי' נ: ה) דף לב. ו) דף לב. ז) הושע פ' ח) מלכים א' י"ח ט) ויקרא יד

זין הזהר

[פא] ארץ היינו ארץ העליונה שנקראת עולם הבא. או שהכונה על השכינה הקדושה שנקראת ג"כ ארץ: [פב] כאמרם ז"ל על הכתוב וברות עמו הברית שבביכול הקב"ה מל אותו: [פג] היינו ה"א אחרונה של השם הוי"ה ב"ה שורש מדת מלכות: [פד] הייבו כח החסד מדתו של אברהם. בה"א בראם היינו בכח מדת המלכות. וע"י שני כחות האלה נברא העולם כדי שיוכל להתקיים: [פה] **זו מדת מלכות** הכוללת תרי"ג מצות התורה שנקראת שם הקדוש באמרם ז"ל שכל התורה שמותיו של הקב"ה:

יחול לכם כל זכר. וכתיב [ח] ואם בגבורות שמנים שנה. וכלא בחד מתקלא סלקא [פד] ותאנא בסטרא דמא זכי עלמא לאתכסיא בחסד וקיימין כלהו עלמין דכתיב אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי.. ומאן דזכי לכסיא לאמי ברית כדקא יאות ולא חפי ביה כל יומוי אחיד בהו ביומם ולילה. חסד ודינא וזכי לתרין עלמין עלמא דא ועלמא דאתי. ועל דא אקרי אברהם שלים דכתיב התהלך לפני והיה תמים. ואיתי אקרי שלים. כד זכה בתרווייהו. ביומם ולילה. דכתיב [ט] יומם ה' חסדו ובלילה שירה עמי. ותרווייהו אחסין אברהם ולא אתקימא ביה חסד בקיומא שלים עד דאתגזר כיון דאתגזר אתקיים ביה וזכה לתרווייהו ואקרי שלים

[ג] **והיתה** בריתי בבשרכם לברית עולם. פתח ואמר כתיב [ז] ומבשרי אחזה אלוה. מאי ומבשרי ומעצמי מבעי ליה. אלא מבשרי ממש. ומאי הוא דכתיב [ח] ובשר קדש יעברו מעליך. וכתיב והיתה בריתי בבשרכם דתניא בכל זמנא דאתרשים בר נש בסאני רשומא קדישא דסאי חת. מניה ממי לקב"ה. מניה ממש [פה] ונשמתא קדישא מתאחדא ביה. ואי לא זכי דלא נמיר סאי את. מה כתיב [י] מבשרי אלוה יאבדו. דסא רשימו דקב"ה לא אתמיר ואי זכי ונמיר ליה שכינתא לא אתפרש מניה אימתי מתקיימת ביה. כד אתנסיב והאי את עייל באתריה.. [י] תאנא כל מאן דקריב בריה לקרבנא דא כאילו אקריב כל קרבנין דעלמא לקמיה דקב"ה וכאילו בני מדבחא שלימתא קמיה. בגיני כך בעי לסדרא מדבחא במאנא חד מלא ערעא למגזר עליה סאי קימא קדישא. והתחשיב קמי קב"ה כאילו אדבח עליה עלוון וקרבנין עאלא יתורי ויתא ליה יתיר מכלהו דכתיב [ח] מזבח אדמה תעשה לי וזבחת עליו את עולותיך ואת שלמיך וגו'. בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתיך. מהו אזכיר את שמי דא מילה דכתיב בה [ט] סוד ה' ליראיו וברית אתודיעם. וזהו מזבח אדמה ודאי כמה דאמינא. בתריה מה כתיב ואם מזבח אבנים תעשה לי. רמז לגיורא כד אתגייר דאיהו מעם קשי קדל וקשי לבא. סאי אקרי מזבח אבנים. לא תבנה אתהן גזית. מאי הוא. דבעי לאעלא ליה בפולחנא דקב"ה. ולא יגזר יתיה עד דינסי פולחנא אחרא דעבד עד סכא. ועבדי מניה סהוא קשיו דלבא ואי אתגזר ולא אעדי מניה סהוא קשיו דלבא לאיתעל בפולחנא קדישא דקב"ה. הרי הוא כהאי פסילא דאבנא. דגזרי ליה מהאי גיסא ומהאי גיסא ואתתאר אבנא כדבקדמיתא. בגין כך לא תבנה אתהן גזית. דאיהו אתתאר בקשיותיה כי מרבך הגפת עליה ותחלליה. כלומר האי גזירו דאתגזר לא מסגיא ליה. בגיני כך זכאה חולקיה דמאן דאקריב האי קרבנא בחדוותא ברעוא קמי קב"ה.. [י] ועל דא כתיב אשרי תבחר ותקרב ישכן חצריך וגו' דהאי מאן דאקריב בריה קרבנא קמי קב"ה. רעוא דקב"ה בההוא קרבנא ואתרעי ביה וקריב ליה וטוי מזוריה בתרין אדרין ואחיד לאמי ולאבי ופו דאיהו תרין אתקשרו כחדא. דכתיב ישכון חצריך. חצריך ודאי תרי. בגיני כך חסידי קדמאי סבלן דהכא כד מקריבין בנייהו לקרבנא דא. פתחו ואמרו אשרי תבחר ותקרב ישכן חצריך. ואיהו דקיימי עלייהו אמרי

ימול לכם כל זכר. וכתיב [ח] ואם בגבורות שמנים שנה. והכל במשקל אחד עולה [פד] ולמדנו שברם ההוא זוכה העולם להמתקה בחסד. ונתקיימים כל העולמות. שכתוב אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי ומי שזוכה לנטור לזה הברית כראוי. ואינו חוטא בו כל ימיו. נדבק בהם ביומם ולילה. בחסד בדין. שזוכה לשני עולמות. עולם הזה ועולם הבא. וע"כ נקרא אברהם תמים. שכתוב התהלך לפני והיה תמים. ומתי נקרא תמים. כאשר זכה בשניהם. ביומם ולילה. שכתוב [ט] יומם יצוה ה' חסדו ובלילה שירה עמי. ושניהם ירש אברהם. ולא נתקיים בו חסד בקיום שלם עד שנימול. כיון שנימול נתקיים בו. וזכה לשניהם ונקרא תמים:

[ג] **והיתה** בריתי בבשרכם לברית עולם. פתח ואמר כתוב [ז] ומבשרי אחזה אלוה. מה ומבשרי. ומעצמי צריך לומר. אלא מבשרי ממש. ומה הוא. כמו שכתוב [ח] ובשר קדש יעברו מעליך. וכתוב והיתה בריתי בבשרכם. שלמדנו בכל זמן שנרשם האדם בזה הרושם הקדוש של אות הזה. ממנו יכול לראות להקב"ה. ממנו ממש [פה] ונשמה קדושה נקשרת בו. ואם אינו זוכה. שאינו נומר זה האות. מה כתוב [י] מבשרי אלוה יאבדו. שהרי הרושם של הקב"ה לא נשמר. ואם זוכה ונומר בריתו. השכינה אינה נפרדת ממנו. מתי מתקיימת בו. כאשר ישא אשה זה האות יכנס במקומו [י] למדנו כל מי שמקריב בנו לקרבן הזה. כאילו הקריב כל קרבנות העולם לפני הקב"ה. וכאילו בנה מזבח שלם לפניו. לפיכך צריך להכין מזבח מן כלי אחד מלא עפר. למול עליו זה הברית הקדוש. ונחשב לפני הקב"ה כאילו זבח עליו עולות וקרבנות צאן ובקר. וזאת חביב לו יותר מהכל. שכתוב [ח] מזבח אדמה תעשה לי וזבחת עליו את עולותיך ואת שלמיך וגו'. בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתיך. מהו אזכיר את שמי. זו המילה שכתוב בה [ט] סוד ה' ליראיו וברית להודיעם. וזהו מזבח אדמה בודאי כמו שנתבאר. אחריו מה כתוב. ואם מזבח אבנים תעשה לי. רמז לגר שנתגייר שהוא מעם קשה ערף וקשה לב. זה נקרא מזבח אבנים. לא תבנה אתהן גזית. מהו גזית. הייטו שנצרך קודם להכניסו בעבודת הקב"ה. ולא ימול אותו עד שישכח העבודה זרה שעבר עד עתה. ויסור ממנו קשיות הלב. ואם נימול בלתי הסרת ממנו קשיות הלב ההוא. שיבקש ליכנס בעבודה הקדושה של הקב"ה. הרי הוא כמו אבן הנפסל. שגוזרים אותו מצד זה ומצד זה ונשאר אבן בבתחלה. לפיכך לא תבנה אתהן גזית. כי הוא ישאר בקשיותו. כי חרבך הנפת עליה ותחלליה. כלומר זו המילה שנימול לא תיטיב לו. לפיכך אשרי חלקו של זה המקריב קרבן הזה בשמחה ברצון לפני הקב"ה.. [י] ועל זה כתוב אשרי תבחר ותקרב ישכן חצריך וגו'. כי מי שמקריב את בנו כמו קרבן בהמילה לפני הקב"ה. רצון הקב"ה בקרבן זה. יבחר בו ויקרבו וישים מדורו בשני הכלות. ונקשר לזה ולזה [פו] שאלו השנים נקשרים ביחד. כבתוב ישכון חצריך. חצריך ודאי שנים. לפיכך חסידים הראשונים וזקנים שבבאן. כשמקריבין בניהם לקרבן זה. פותחים ואומרים אשרי תבחר ותקרב ישכן חצריך. והעומדים שם אומרים

מראה מקומות [ח] תלים ל' כ. תלים פ"ב ג. [ז] דף נד. [ד] איוב י"ט כ. יחזקאל י"ח ו. איוב ל' ז. דף נה. [ח] שמות כ' ט. תנים כ"ה י. דף נד

זין הזהר

[פד] פי' זה רמז כי לצעבור השמנת ימים היינו מדה השמינית שנקראת ביגה דמינה גבורות ודינין מתערין ימול לכם כל זכר וכוכות זה יומתקו הגבורית ודינין: [פה] פי' שע"י המילה יתעלה למדרגה גדולה בכח שיזכה לנשמה קדושה. ועי"ז יהי' בכח להשיג גדלות הבורא: [שם] פי' פגן ערן שלמטה ובגן ערן שלמעלה:

אומרים. נשבעה במוב ביתך קדוש היכלך. אח"כ מברך אשר קב"ו להכניסו בבריתו של אברהם אבינו. והעומדים שם אומרים. בשם שהכנסתו לברית כן הכניסנו לתורה ולחופה ולמעשים טובים:

מ) **ויאמר** אברהם אל האלהים לו ישמעאל יחיה לפניך.

נאמר ר' חייא ובכה. פתח ואמר ותהי שרי עקרה אין לה ולד. וי על זה. וי על זמן ההוא שילדה הגר את ישמעאל. א"ל ר' יוסי ולמה. הרי ילדה שרה אח"כ והיה לה בן נזע קדוש. א"ל אתה רואה ואני רואה. וכך שמעתי מפיו של רבי שמעון הענין וע"ז אני בוכה. וי על זמן ההוא. שלפי ששרה נתעכבה כתוב. ותאמר שרי אל אברם וגו' בוא נא אל שפחתי וגו'. ומפני זה עמדה רשעה להגר לרשת לשרה גבירתה. והיה לה בן מאברהם. ואברהם אמר לו ישמעאל יחיה לפניך. ואע"פ שדקב"ה הי' מבשר לו על יצחק. התדבק אברהם בישמעאל. עד שהקב"ה השיבו ולישמעאל שמעתיך וגו'. אח"כ נימול ונכנס בברית הקדוש עד שלא יצא יצחק לעולם. ובוא וראה ארבע מאה שנים עמד השר ההוא של בני ישמעאל ובקש לפני הקב"ה. וא"ל מי שנימול היש לו חלק בשמך. אמר לו הן. א"ל והרי ישמעאל שנימול מפני מה אין לו חלק בך כמו יצחק. א"ל יצחק נימול בראוי וכתקונו [פז] וזה אינו כן. ולא עוד אלא שאלו נדבקים בי כראוי לשמנה ימים. ואלה רחוקים ממני עד כמה ימים. א"ל אף על פי כן כיון שנימול. האם לא יהי' לו שכר טוב בעבור זה. וי על זמן ההוא שנולר ישמעאל בעולם ונימול. מה עשה הקב"ה. הרחיק לבני ישמעאל מדבקות העליונה. ונתן להם חלק למטה בארץ הקדושה. בעבור מילה ההיא שבהם. ועתידים בני ישמעאל לשלם בארץ הקדושה כשהוא ריקם מהבל זמן רב. כמו שהמילה שלהם ריקנית בלי שלימות. והם יעכבו לבני ישראל מלשוב למקומם. עד שתכלה זכות דהוא של בני ישמעאל. ועתידים בני ישמעאל לעורר מלחמות חזקות בעולם. ויתאספו בני אדום עליהם ויתגרו מלחמה בהם. אחת על הים. ואחת על היבשה. ואחת סמוך לירושלים. וישלטו אלה באלה. וארץ הקדושה לא תמסר לבני אדום. בזמן ההוא יתעורר עם אחד מסוף העולם על רומא הרשעה. ויתגר בה מלחמה שלשה ירחים. ויתאספו שמה עמים ויפלו בידיהם. עד שיתאספו כל בני אדום עליה מכל קציי ארץ. ואז יתעורר הקב"ה עליהם. וש"כ [ג] כי זבח לה' בבצרה וגו'. ואח"כ מה כתוב. לאחוז בכנפות הארץ וגו'. ויכרית לבני ישמעאל ממנה. וישבר כל השרים עלהם למעלה. ולא ישאר שר למעלה על אומות העולם. אלא השר של ישראל בלבדו. ועל זמן ההוא כתוב [ג] כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כלם בשם ה' לעבדו שכם אחד. וכתוב ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד. ברוך ה' לעולם אמן ואמן:

אמרי נשבעה בשוב ביתך קדוש היכלך לבתר מברך אשר קב"ו להכניסו בבריתו של אברהם אבינו. ואיכון דקיימי עלייהו אמרי. כשם שהכנסתו לברית כן תכניסנו לתורה ולחופה ולמעשים טובים

מ) **ויאמר** אברהם אל האלהים לו ישמעאל יחיה לפניך.

אתנייד ר' חייא ובכה פתח ואמר ותהי שרי עקרה אין לה ולד ווי על דא. ווי על הסוא זמנא דאולידת הגר לישמעאל א"ל רבי יוסי אמאי. והא אולידת לבתר והוה לה ברא נזעא קדישא. א"ל את חמי ואנא חמינא. והכי שמענא מפומוי דרבי שמעון מלה ובכינא. ווי על הסוא זמנא. דבגין דשרה אתעכבת כתיב. ותאמר שרי אל אברם וגו' בא נא אל שפחתי וגו'. ועל דא קיימא שעתא לגר למירת לשרה גבירתה. והוה לה ברא מאברהם ואברהם אמר לו ישמעאל יחיה לפניך. ואע"ג דקב"ה הוה מבשר ליה על יצחק אתדבק אברהם בישמעאל עד דקב"ה אתיב ליה ולישמעאל שמעתיך וגו'. לבתר אתגזר ועאל בקיימא קדישא עד לא יפוק יצחק לעלמא ותא חזי ארבע מאה שנין קיימא הסוא ממנא דבני ישמעאל ובעא קמי קב"ה. וא"ל מאן דאתגזר אית ליה חולקא בשמך. א"ל אין. א"ל וסא ישמעאל דאתגזר אמאי לית ליה חולקא בך כמו יצחק. א"ל דא אתגזר כדקא יאות וכתיקונוי [פז] ודא לאו הכי. ולא עוד אלא דאלין מתדבקין בי כדקא יאות לתתא יומין ואלין רחיקין מני עד כמה ימים. א"ל ועם כל דא כיון דאתגזר. לא יהא ליה אגר טב בגיניה ווי על הסוא זמנא דאתיליד ישמעאל בעלמא ואתגזר מה עבד קב"ה ארחיק להו לבני ישמעאל מדבקותא דלעילא. ויהב להו חולקא לתתא בארעא קדישא בגין הסוא גזירו דבסון. וזמינין בני ישמעאל למסלם בארעא קדישא כד אינשי ריקנין מכלא זמנא סגי. כמה דגזירו דלסון בריקנין בלא שלימו ואינון יעכבון לסון לבני ישראל לאתבא לדוכתייהו עד דישתלים הסוא זכותא דבני ישמעאל וזמינין בני ישראל לאתערא קרבין תקיפין בעלמא ולאתפכא בני אדום עלייהו ויתערון קרבא בהו. חד על ימא וחד על יבשתא. וחד סמוך לירושלים וישלטון אלין באלין וארעא קדישא לא יתיסר לבני אדום בהסוא זמנא יתער עמא חד מסייפי עלמא על רומי חיבא. ויגע בה קרבא תלת ירחין ויתכנשון תמן עממיא ויפלון בידייהו עד דיתכנשון כל בני אדום עלה מכל סייפי עלמא. וכדין יתער קב"ה עלייהו הס"ד [ג] כי זבח לה' בבצרה וגו' ולבתר דא מה כתיב. לאחזו בכנפות הארץ וגו'. ויכלי לבני ישמעאל מינה ויתבר כל חילין דלעילא ולא יתאתר חילא לעילא על עמין דעלמא אלא חילא דישראל בלחודוי. ובהסוא זמנא כתיב [ג] כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כלם בשם ה' לעבדו שכם אחד וכתיב ביום הסוא יהיה ה' אחד ושמו אחד. ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

מראה מקומות מ) ותרא לב. ג) ישעי' ל"ד ג) נפנים ג'

זיו הזהר

פז) יצחק נימול במילה ופריעה לח' ימים וישמעאל נימול בן י"ג שנה ואחר חיתוך הערלה קפץ ממקומו ולא הניח לעשות בו פריעה. וכן הישמעאלים שעושים המילה היא לאחר כמה שנים ובלתי פריעה:

ט) **וירא** אליו ה׳ באלוני ממרא. א״ר חייא כיון דמטא
הסוא זמנא דברית אסתכם ביה באברהם ואתגזר
כדין אתקיים עלמא. ומלה דקב״ה סוס באתגליא ביה סס״ד
וירא אליו ס׳. ב) והוא יושב פתח האהל כחום היום. א״ר
שמעון פתח האהל. זה הוא כתר עשירי של המלך [א]
שהוא פתח לכל משכן קדוש של שאר הכתרים. וקראו דוד
המלך לכתר הזה צד״ק. שכתוב פתחו לי שערי צדק וגו׳.
וכתוב זה השער לה׳. כחום היום. כאשר האיר אור החסד.
חלק גורלו של אברהם. ג) ר׳ אלעזר אמר בוא וראה טרם
שנימול אברהם לא היה מדבר עמו אלא מתוך מדרגה
התחתונה. ומדרגות העליונות לא נתקיימו על מדרגה
התחתונה ההיא [ב] כיון שנימול מה כתוב. וירא אליו ה׳. למי.
שהרי לא כתוב וירא ה׳ אל אברהם. שאם לאברהם מה
שבח יש כאן יותר מבתחלה טרם שנימול. שכתוב וירא
ה׳ אל אברם. אלא סוד כמוס הוא. וירא אליו ה׳. למדרגה
ההיא שדברה עמו. מה שלא היה מקודם לזה טרם שנימול.
שעתה נתגלה הקול ונתחבר בדבור כאשר דיבר עמו [ג]
והוא יושב פתח האהל. והוא. ולא גלה מי. אלא כאן גלה
החכמה. שכל המדרגות נחו על מדרגה התחתונה הזאת לאחר
שנימול אברהם [ד] בוא וראה וירא אליו ה׳. זה הוא סוד
הקול שנשמע. שהתחבר עם הדבור ונתגלה בו. והוא יושב
פתח האהל. זה עולם העליון שעמד להאיר עליו. כחום
היום. שהרי הוארה בחינת הימין. המדרגה שאברהם נדבק
בה [ה] ד״א כחום היום. בשעה שנתקרבו מדרגה למדרגה
בהשתוקקת של זו לנגד זו [ו] [ז] ר׳ אבא אמר וירא אליו.
עד שלא נימול אברהם היה סתום [ח] כיון שנימול נתגלה
לו הכל. ושרתה עליו השכינה בשלימות כראוי. בוא וראה
והוא יושב פתח האהל. והוא. זה עולם העליון השורה על
זה עולם התחתון. אימתי. כחום היום. בזמן ההשתוקקת של
צדיק האחד לשרות בו [ט] מיד וישא עיניו וירא והנה שלשה
אנשים נצבים עליו. מי הם שלשה אנשים. אלו אברהם
יצחק ויעקב שעמדו על אותה המדרגה [כ] ומדם יונקת
וניזונת. אז וירא וירץ לקראתם. שהשתוקקת מדרגה התחתונה
הזאת להתחבר בהם. וחדוה שלה היא להמשך אחריהם.
וישתחו ארצה. להכין כסא לפניהם [י]. י) ובוא וראה לאחר
שנימול אברהם היה יושב וכואב. והקב״ה שלח אליו שלשה
מלאכים בהתגלות. וכי מי יכול לראות מלאכים. הרי כתוב
י) עושה מלאכיו רוחות וגו׳. אלא ודאי ראה אותם. שירדו
לארץ בדמיון דמות אנשים. ואל יקשה לך זאת. שהרי
בודאי הם רוחות קדושות. ובשעה שיורדים לעולם מתלבשים
באויר וביסודות של נשמיות. ונראים לאנשים ממש כמראה
הדמות

ט) **וירא** אליו ה׳ באלוני ממרא. א״ר חייא כיון שהגיע
זמן ההוא שברית נפצא בו באברהם ונימול.
אז נתקיים העולם. ודבר הקב״ה היה בו בגלה. זש״כ
וירא אליו ה׳. ב) והוא יושב פתח האהל כחום היום. א״ר
שמעון פתח האהל. זה הוא כתר עשירי של המלך [א]
שהוא פתח לכל משכן קדוש של שאר הכתרים. וקראו דוד
המלך לכתר הזה צד״ק. שכתוב פתחו לי שערי צדק וגו׳.
וכתוב זה השער לה׳. כחום היום. כאשר האיר אור החסד.
חלק גורלו של אברהם. ג) ר׳ אלעזר אמר בוא וראה טרם
שנימול אברהם לא היה מדבר עמו אלא מתוך מדרגה
התחתונה. ומדרגות העליונות לא נתקיימו על מדרגה
התחתונה ההיא [ב] כיון שנימול מה כתוב. וירא אליו ה׳. למי.
שהרי לא כתוב וירא ה׳ אל אברהם. שאם לאברהם מה
שבח יש כאן יותר מבתחלה טרם שנימול. שכתוב וירא
ה׳ אל אברם. אלא סוד כמוס הוא. וירא אליו ה׳. למדרגה
ההיא שדברה עמו. מה שלא היה מקודם לזה טרם שנימול.
שעתה נתגלה הקול ונתחבר בדבור כאשר דיבר עמו [ג]
והוא יושב פתח האהל. והוא. ולא גלה מי. אלא כאן גלה
החכמה. שכל המדרגות נחו על מדרגה התחתונה הזאת לאחר
שנימול אברהם [ד] בוא וראה וירא אליו ה׳. זה הוא סוד
הקול שנשמע. שהתחבר עם הדבור ונתגלה בו. והוא יושב
פתח האהל. זה עולם העליון שעמד להאיר עליו. כחום
היום. שהרי הוארה בחינת הימין. המדרגה שאברהם נדבק
בה [ה] ד״א כחום היום. בשעה שנתקרבו מדרגה למדרגה
בהשתוקקת של זו לנגד זו [ו] [ז] ר׳ אבא אמר וירא אליו.
עד שלא נימול אברהם היה סתום [ח] כיון שנימול נתגלה
לו הכל. ושרתה עליו השכינה בשלימות כראוי. בוא וראה
והוא יושב פתח האהל. והוא. זה עולם העליון השורה על
זה עולם התחתון. אימתי. כחום היום. בזמן ההשתוקקת של
צדיק האחד לשרות בו [ט] מיד וישא עיניו וירא והנה שלשה
אנשים נצבים עליו. מאן אינון ג׳ אנשים אלין אברהם
יצחק ויעקב דקיימי עליה דהאי דרגא [כ] ומנייהו יניק
נאתזן כדין וירא וירץ לקראתם. דתיאבתא דהאי דרגא התאה
לאתחברא בהו וחדוותא דילה לאתמשכא אבתרייהו
וישתחו ארצה להתקנא כרסייא לגבייהו [י]. י) והא חזי בתר
דאתגזר הברהם הוה יתיב וכאיב. והקב״ה שדר לגביה תלת
מלאכין בהתגליא וכי מאן יכיל למחמי מלאכין והא כתיב
י) עושה מלאכיו רוחות וגו׳. אלא ודאי חמא לון. דנהתי
לארעא כגוונא דבני נשא. ולא יקשה לך האי דהא
ודאי אינון רוחין קדישין ובשעתא דנחתי לעלמא מתלבשין
באווירי וביסודי דנולמין. ואתחזו לבני נשא ממש כהיזו
דיוקנא

מראה מקומות ט) דף ל״ט. כ) ויקרא יד. ג) דף נ״א. ד) דף נ״ב. ה) דף נ״ג. ו) תלים ק״ד

זין הזהר

פרשת וירא [א] א׳ ספירה האחרונה מעשר הספירות הקדושות שנקראת מלכות שורש השבינה הקדושה והיא בחי׳ פתח להשיג על
ידה שאר הספירות: [ב] פי׳ שקודם המילה לא היתה בשלמות הראוי ההזדוגות של ספירת מלכות שהיא בחי׳ נוקבא
עם הספירות העליונית שהן בחי׳ דוכרא: [ג] קודם המילה בא אליו רק ענין קול בלבד שלא בהתגלות ע״י שמיעת דיבור אלא בהשגה
שכלית. ואחר שנימול גרם הזדוגות בשלמות הראוי כספירת התפארת שהיא בחי׳ קול עם ספירת מלכות שהיא בחי׳ דיבור ובא הקול
לאברהם בהתגלות ע״י שמיעת דיבור. ומפרש וירא אליו ה׳ שספירות העליונות נתראו ונתגלו באורות שלהן על ספירת מלכות בשלמות
הראוי: [ד] היינו שספירות העליונות נתיחדו ונזדווגו בשלמות הראוי עם ספירת מלכות: [ה] הנה מדת החסד נקרא יום ומדת הדין
נקראת לילה. ומדרגת אברהם היתה מדת החסד. וזהו כחם היום. שע״י המילה גרם שיהי׳ חם היום. היינו שיהי׳ נשפע מעולמות
העליונים הרבה אורות חסדים למדת החסד שהיא מדרגת אברהם: [ו] עתה יפרש כחם היום רמז שע״י קיום מצות מילה גרם השתוקקות
במדת היום להזדווג עם מדת הלילה שיאיר החשך מן האור הנשפע בו: [ז] פי׳ שהשנתו ברוח הקודש ובנבואה היתה מתומה: [ח] ספירת
היסוד היא המחברת בהשתוקקות ספירות העליונות עם ספירת המלכות והיא נקראת בשם צדיק. והשתוקקות הזאת נעשית ע״י קיום
המצות בכלל ובמצות מילה בפרט: [ט] פי׳ שראה שהג׳ מדרגות חסד גבורה תפארת שהן שורש אברהם יצחק ויעקב ושורש הג׳ מלאכים
מיכאל גבריאל רפאל הן מזדווגות עם מדת המלכות להשפיע לה שפע אורות שלהן להיות לה יניקה ומזון מהן להשפיע שפע לעולם הזה:
[י] פי׳ בסא היינו שיוכל להיות בבחינת מרכבה לאורות האלה:

הדמות שלהם. ובוא וראה אברהם ראה אותם כדמות אנשים. ואע"פ שהי' כואב מהמילה. יצא ורץ אחריהם. בשביל שלא לגרוע ממה שהיה עושה מקודם לזה. א"ר שמעון ודאי כדמות מלאכים ראה אותם. ממה שכתוב ויאמר אדני. באל"ף דל"ת [יח] השכינה היתה באר. ואלו המלאכים היו תומכים שלה וכסא אליה. לפי שהם הג' גוונים אשר תחתיה [יב] וראה עתה בשביל שנימול. מה שלא היה רואה קודם מהם שנימול. בתחלה לא היה יודע אלא שהם אנשים. ואחר כך ידע שהם מלאכים קדושים. ובאו בשליחות אצלו. בשעה שאמרו לו איה שרה אשתך ובשרו לו בשורת יצחק — :

תוספתא

ח) **ויראו** אליו ה' באלוני ממרא. למה באלוני ממרא ולא במקום אחר. אלא לפי שנתן לו עצה על כריתה הברית מילה שלו. בשעה שאמר הקב"ה לאברהם לדבול. הלך אברהם להתיעץ עם הכיריו [יב] א"ל ענר אתה בן תשעים שנה ואת תכאיב עצמך. א"ל ממרא זכור היום שהשליכו הכשרים אותך בתנור אש. וגם הרעב ההוא שעבר על העולם. שכתוב ויהי רעב בארץ וירד אברם מצרימה. וגם אותן המלכים שרדפת אחריהם והכיתם. והקב"ה הצילך מכלם. ולא יכול איש לעשות לך רע. קום עשה מצות רבונך. א"ל הקב"ה. ממרא אתה נתת לו עצה להמול. חייך שאין אני נתגלה עליו אלא בהיכל שלך. וש"כ באלוני ממרא. ע"כ :

סתרי תורה

כ) **ויראו** אליו ה' באלוני ממרא. נראתה ונתגלתה לו השכינה בתוך אותן המדרגות שנתדברו בצדדיה. **מיכאל** לצד הימין. **גבריאל** לצד השמאל. **רפאל** לפנים. **אוריאל** לאחור. ועל כן נתגלה עליו השכינה באלה עצי בשמים של העולם [יד] בשביל להראות לפניהם עצין ברית קודש. שהוא בכל העולם בסוד האמונה [מו] והוא יושב פתח האהל, כמו פתח האהל. זה המקום שנקרא ברית. סוד האמונה [מז] כתום היום. זה הסוד שנדבק בו אברהם [יז] תוקף של צד הימין שהוא המדרגה שלו. [ועוד] פתח האהל. זה סוד השער של צד"ק. פתח האמונה [יח] שאז נכנס בו אברהם ברושם הקדוש הזה. כתום היום. זה צדי"ק. מדריגת ההתחברות האחת שנכנס בה מי שנימול. ונרשם בו רושם דקודש. שהרי יצא מן הערלה. ונכנס בהקיום של שתי מדרגות האלה. שדן סוד דאמונה. והנה שלשה אנשים נצבים עליו. אלה שלשה מלאכים השלוחים שמתלבשים

מראה מקומות מ) דף נח: כ) דף נז

זין הזהר

[יח] שעל פי הסמורה הוא קודש : [יט] ג' גוונים סרמזים על הג' מדות חסד דין ורחמים שהעולם מתנהג על ידם : [כ] פי' של העצה היינו אם ימול ע"י עצמו אן ע"י שליח. כיון שיש סכנה יותר ע"י עצמו מע"י שליח. לכן הי' מסופק אם שייך אצלו הדין שמצוה בו יותר מבשלוחו. וגם שהי' לו ספק אם ע"י שליח מן הדרש על הפסוק המול ימול שהמוהל צריך להיות בעצמו ניטול ולא ערל ואין הרי כלם היו ערלים וסמרא נתן לו עצה שיבטח בהקב"ה וימול עצמו ע"י עצמו : [כא] היינו ד' מלאכים האלה : [כב] פי' להראות גודל כח מצות מילה שעי"ז נזדוגים אחדות העליונים עם מדת מלכות להשפיע בה השפע הנצרכת להנהגת עולם הזה ע"י השכינה שנקראת רוא דמהימנותא [כג] שע"י מצות מילה נתעלה אברהם להשיג ספירת היסוד שנקראת ברית המשפיע כל ההשפעות דלעילא בהאהל שהיא ספירת מלכות : [כד] היינו מדת החסד שורש קדושת אברהם. והשיג ע"י מצות מילה איך שגרם בזה השפעת הסדים מן מדת החסד אל ספירת היסוד להשפיע החסדים במלכות. וחום רמז לתשוקת המשפיע. ולהיפך מניעת ההשפעה נקראת קרישד. נמצא לפי פירש זה שתרמז של והוא יושב פתח האהל כתם היום מוסב על שתי הספירות יסוד וחסד : [כה] שהו כמו דבר אחר שמפרש הרמז באופן אחר.

דיוקנא דילהון ותא חזי אברהם ממא לון כחיזו בני נשא ואע"ג דהוה כאיב ממילה נפק ורהט אבתרייהו. בגין דלא למנרע מה דהוה עביד מקדמת דנא. א"ר שמעון ודאי כחיזו דמלאכין חמא לון. ממה דכתיב ויאמר אדני. באל"ף דל"ת [יח] שכינתא הוה אתיא. ואלין הוו סמיכין דילה וכרסא לנבה. בגין דאינון תלת גוונין דתחותה [יב] וחמא השתא בגין דאתגזר. מה דלא הוה חמי מקדמת דנא עד לא אתגזר בקדמיתא לא הוה ידע אלא דאינון בני נשא. ולבתר ידע דאינון מלאכין קדישין. ואתו בשליחותא לגביה. בשעתא דאמרו ליה איה שרה אשתך ובשרו ליה בשורת יצחק — :

תוספתא

ח) **ויראו** אליו ה' באלוני ממרא. אמאי באלוני ממרא ולא באתר אחרא. אלא בגין דיהיב ליה עיטא על נזירו דקיימא דיליה. בשעתא דאמר קב"ה לאברהם למגזר אזל באברהם לימלך עם חבריו [יג] א"ל ענר אנת בן תשעין שנין ואת מעיק גרמך. א"ל ממרא דכרת יומא דרמו לך כשדאי באתון דנורא והשתא כפנא דעבר על עלמא. דכתיב ויהי רעב בארץ וירד אברם מצרימה. ואינון מלכין דרדפת בתריהון ומחית יתהון. וקב"ה אזדיק מכלא. ולא יכיל בר נש למעבד לך ביש. קום עביד פקודא דמרך. א"ל קב"ה. ממרא אנת יהבת ליה עיטא למגזר. חייך לית אנא מתגלי עליה אלא בפלטרין דילך. סס"ד באלוני ממרא. ע"כ :

סתרי תורה

כ) **ויראו** אליו ה' באלוני ממרא. אתחזי ואתגלי ליה שכינתא בגו אינון דרגין דאתחברו בסטרוי **מיכאל** לסטר ימינא. **גבריאל** לסטר שמאלא **רפאל** לקמא **אוריאל** לאחורא. ועל דא אתגלי עליה שכינתא בהני אלני בוסמין דעלמא [יד] בגין לאחזאה קמייהו ברית קדישא דהוה בכל עלמא ברזא דמהימנותא [מו] והוא יתיב פתח האהל כמו פתח האהל. דא אהר לתקרי ברית. רזא דמהימנותא [מז] כתום היום. דא רזא דאתדבק ביה אברהם [יז] תוקפא דסטרא דימינא דאיהו דרגא דיליה. פתח האהל. רזא דהרעא דצד"ק. פתחא דמהימנותא [יח] דכדין עאל ביה אברהם ברשומא קדישא. כתום היום. דא צדי"ק. דרגא דאתחברותא חדא דעאל ביה מאן דאתגזר. ואתרשים ביה רשימא קדישא. דהא אתעבר מערלה. ועאל בקיומא דתרין דרגין אלין דאינון רזא דמהימנותא. והכא אלה אנשים נצבים עליו. אלין אלה מלאכין שליחן דמתלבשן

דיוקנא דילהון ותא חזי אברהם ממא לון כחיזו בני נשא ואע"ג דהוה כאיב ממילה נפק ורהט אבתרייהו. בגין דלא למנרע מה דהוה עביד מקדמת דנא. א"ר שמעון ודאי כחיזו דמלאכין חמא לון. ממה דכתיב ויאמר אדני. באל"ף דל"ת [יח] שכינתא הוה אתיא. ואלין הוו סמיכין דילה וכרסא לנבה. בגין דאינון תלת גוונין דתחותה [יב] וחמא השתא בגין דאתגזר. מה דלא הוה חמי מקדמת דנא עד לא אתגזר בקדמיתא לא הוה ידע אלא דאינון בני נשא. ולבתר ידע דאינון מלאכין קדישין. ואתו בשליחותא לגביה. בשעתא דאמרו ליה איה שרה אשתך ובשרו ליה בשורת יצחק — :

תוספתא

ח) **ויראו** אליו ה' באלוני ממרא. אמאי באלוני ממרא ולא באתר אחרא. אלא בגין דיהיב ליה עיטא על נזירו דקיימא דיליה. בשעתא דאמר קב"ה לאברהם למגזר אזל באברהם לימלך עם חבריו [יג] א"ל ענר אנת בן תשעין שנין ואת מעיק גרמך. א"ל ממרא דכרת יומא דרמו לך כשדאי באתון דנורא והשתא כפנא דעבר על עלמא. דכתיב ויהי רעב בארץ וירד אברם מצרימה. ואינון מלכין דרדפת בתריהון ומחית יתהון. וקב"ה אזדיק מכלא. ולא יכיל בר נש למעבד לך ביש. קום עביד פקודא דמרך. א"ל קב"ה. ממרא אנת יהבת ליה עיטא למגזר. חייך לית אנא מתגלי עליה אלא בפלטרין דילך. סס"ד באלוני ממרא. ע"כ :

סתרי תורה

כ) **ויראו** אליו ה' באלוני ממרא. אתחזי ואתגלי ליה שכינתא בגו אינון דרגין דאתחברו בסטרוי **מיכאל** לסטר ימינא. **גבריאל** לסטר שמאלא **רפאל** לקמא **אוריאל** לאחורא. ועל דא אתגלי עליה שכינתא בהני אלני בוסמין דעלמא [יד] בגין לאחזאה קמייהו ברית קדישא דהוה בכל עלמא ברזא דמהימנותא [מו] והוא יתיב פתח האהל כמו פתח האהל. דא אהר לתקרי ברית. רזא דמהימנותא [מז] כתום היום. דא רזא דאתדבק ביה אברהם [יז] תוקפא דסטרא דימינא דאיהו דרגא דיליה. פתח האהל. רזא דהרעא דצד"ק. פתחא דמהימנותא [יח] דכדין עאל ביה אברהם ברשומא קדישא. כתום היום. דא צדי"ק. דרגא דאתחברותא חדא דעאל ביה מאן דאתגזר. ואתרשים ביה רשימא קדישא. דהא אתעבר מערלה. ועאל בקיומא דתרין דרגין אלין דאינון רזא דמהימנותא. והכא אלה אנשים נצבים עליו. אלין אלה מלאכין שליחן דמתלבשן

דמתלבשן באוירא. ומתי לתתא עלמא מחיזו דבר כם. ותלת הוו כגוונא דלעילא. בגין דקשת לא אתחזי אלא בגוונין תלתא חוור וסומק וירוק והכי הוא ודאי וימ) ואלין אינון שלשה אנשים תלתא גוונין גוון חוור גוון סומק גוון ירוק. גוון חוור דא מיכאל. בגין דאיהו סגרא דימינא גוון סומק דא גבריאל סגרא דשמאלא. גוון ירוק דא רפאל. והכי אינון תלת גוונין דקשת דהא קשת לא אתחזיא אלא עמהון. ובגין כך וירא אליו גלוי שכינה בתלת גוונין אלין. וכלהו אסתריכו. חד לאסיא מן המילה. ודא רפאל מאריה דאסוון. וחד לבשרא לשרה על ברא. ודא איהו מיכאל. בגין דאיהו אתמנא לימינא וכל סגין וברכאן בידיה אתמסרן מסגרא דימינא וחד להפכא לסדום ודא איהו גבריאל דאיהו לשמאלא ואיהו ממנא על כל דינין דעלמא מסגרא דדינא דשמאלא ובגין דאלין מלאכין אינון חבורה דילה וסמכין דילה בכלא אתחר שמא אדני וכו דהא שמא דא אתגלי ליה כליל ברזין עלאין. ואתגלי ליה באתגליא מה דלא הוה מקדמת דנא דלא הוה גזיר. ועד דאתגזר לא בעא קב"ה לאפקא מניה זרעא קדישא. כיון דאתגזר מיד נפק מניה זרעא קדישא. ובגין כך אתגלי עליה שכינתא באינון דרגין קדישין.. ואינון אצלימו בגיורא דאורייתא לשלשה אנשים וכו) והו אכלי. אכלי ודאי. דאשא דלהו אכל ושלי כלא ואתעביד נחת רוח לאברהם איהו אשא ודאי. וההוא אשא אתכסי בגיורא דאורייתא ולא אתחזי. וההוא מיכלא אשא מלבשא ואכלא ליה. ואברהם קבל נחת רוח מהאי. כיון דאסתלק שכינתא מה כתיב. ויעל אלהים מעל אברהם. מיד מסתלק בהדה מיכאל. דכתיב ויבאו שני המלאכים סדומה וגו'. שלשה כתיב בקדמיתא והשתא תרין. אלא מיכאל דאיהו ימינא אסתליק בהדי שכינתא.. ואשתארו רפאל וגבריאל. ועליהם כתיב שני המלאכים סדומה. בערב. בשעתא דדינא תליא על עלמא. לבתר אסתלק חד ואשתאר גבריאל בלבדו. ובזכותיה דאברהם אשתזיב לוט. ואיהו לוט הכי זכה בהו. ועל דא אתי לגביה ע"כ.

מ) יקח נא מעט מים ורחצו רגליכם והשענו תחת העץ.

א"ר אלעזר בוא וראה כל מה שאכל אברהם בטהרה היה אוכל. ולפיכך הקריב לפנידם ואכלו. ושמר אברהם בביתו טהרה וטומאה. ואיש טמא לא הי' יכול אפילו ליקרב לביתו. ואז ידע אברהם שזה טמא הוא. ועשה לי מבילה. או עשה לו לשמור שבעת ימים כראוי לו בביתו. ואברהם ושרה היו מתקנים מבילה לכלם. הוא לאנשים והיא לנשים. מה הטעם שעסק אברהם למהר לאנשים. לפי שהוא טהור ונקרא טהור. שכתוב ג) מי יתן טהור ממטא לא אחד. טהור זה אברהם שיצא מתרח. ר' שמעון אמר בשביל לתקן אותה המדרגה של אברהם. ומה היא. מים [כנ] לפיכך התקין לטהר בני העולם במים. ובשעה שהזמין למלאכים. בראשית דבריו מה כתוב. יקח נא מעט מים. בשביל להתחזק במדרגה הזאת שדמים שורין בה [כנ] ולפיכך היה מטהר לכל האנשים מהכל. הי' מטהרם

מצד

דמתלבשן באוירא. ומתי לתתא עלמא מחיזו דבר כם. ותלת הוו כגוונא דלעילא. בגין דקשת לא אתחזי אלא בגוונין תלתא חוור וסומק וירוק והכי הוא ודאי וימ) ואלין אינון שלשה אנשים תלתא גוונין גוון חוור גוון סומק גוון ירוק. גוון חוור דא מיכאל. בגין דאיהו סגרא דימינא גוון סומק דא גבריאל סגרא דשמאלא. גוון ירוק דא רפאל. והכי אינון תלת גוונין דקשת דהא קשת לא אתחזיא אלא עמהון. ובגין כך וירא אליו גלוי שכינה בתלת גוונין אלין. וכלהו אסתריכו. חד לאסיא מן המילה. ודא רפאל מאריה דאסוון. וחד לבשרא לשרה על ברא. ודא איהו מיכאל. בגין דאיהו אתמנא לימינא וכל סגין וברכאן בידיה אתמסרן מסגרא דימינא וחד להפכא לסדום ודא איהו גבריאל דאיהו לשמאלא ואיהו ממנא על כל דינין דעלמא מסגרא דדינא דשמאלא ובגין דאלין מלאכין אינון חבורה דילה וסמכין דילה בכלא אתחר שמא אדני וכו דהא שמא דא אתגלי ליה כליל ברזין עלאין. ואתגלי ליה באתגליא מה דלא הוה מקדמת דנא דלא הוה גזיר. ועד דאתגזר לא בעא קב"ה לאפקא מניה זרעא קדישא. כיון דאתגזר מיד נפק מניה זרעא קדישא. ובגין כך אתגלי עליה שכינתא באינון דרגין קדישין.. ואינון אצלימו בגיורא דאורייתא לשלשה אנשים וכו) והו אכלי. אכלי ודאי. דאשא דלהו אכל ושלי כלא ואתעביד נחת רוח לאברהם איהו אשא ודאי. וההוא אשא אתכסי בגיורא דאורייתא ולא אתחזי. וההוא מיכלא אשא מלבשא ואכלא ליה. ואברהם קבל נחת רוח מהאי. כיון דאסתלק שכינתא מה כתיב. ויעל אלהים מעל אברהם. מיד מסתלק בהדה מיכאל. דכתיב ויבאו שני המלאכים סדומה וגו'. שלשה כתיב בקדמיתא והשתא תרין. אלא מיכאל דאיהו ימינא אסתליק בהדי שכינתא.. ואשתארו רפאל וגבריאל. ועליהם כתיב שני המלאכים סדומה. בערב. בשעתא דדינא תליא על עלמא. לבתר אסתלק חד ואשתאר גבריאל בלבדו. ובזכותיה דאברהם אשתזיב לוט. ואיהו לוט הכי זכה בהו. ועל דא אתי לגביה ע"כ.

מ) יקח נא מעט מים ורחצו רגליכם והשענו תחת העץ.

א"ר אלעזר בוא וראה כל מה דאכיל אברהם בטהרה איהו הא אכיל ובגין כך אקריב קמייהו ואכלו. ונטיר אברהם בביתיה דכיא ומסאבותא דאפילו בר כם דאיהו מסאב לא יכיל לקרבא לביתיה. וכדין ידע אברהם דהא מסאב איהו. ועביד ליה מבילה או עביד ליה לנטרא שבעא יומין כדקא חזי ליה בביתיה.. ואברהם ושרה הוו מתקני מבילה לכלהו. איהו לגברי ואיהי לנשי. מאי טעמא אעסק אברהם לדכאה לבני נשא. בגין דאיהו טהור ואקרי טהור. דכתיב ג) מי יתן טהור מטמא לא אחד טהור דא אברהם דנפק מתרח ר' שמעון אמר בגין לתקנא דרגא דאברהם. ומאן איהו. מים [כנ] בגין כך אתקין לדכאה בני עלמא במיא. ובשעתא דאזמין למלאכין. שירותא דמלוי מה כתיב יקח נא מעט מים. בגין לאתתקפא בההוא דרגא דמיין שרין בה [כנ] ובגיני כך הוה מדכי לכל בני נשא מכולא מדכא לון

מסטרא

מראה מקומות מ) דף קג. נ) איוב י"ד

דין הזהר

והיינו שפתח האהל מרמז על סלכות שנקראת צד"ק. וכתם היום מרמז על יסוד שנקרא צד"ק. וגם נקרא מדרגת התחברות כי הוא המחבר ספירת סלכות בחי' נוקבא עם ספירות העליונות שהן בחי' דזכרא וזה נקרא סוד האמונה. וע"י מצות מילה נתעלה אברהם להשיג ספירת צד"ק וצדי"ק סלכות ויסוד. וכן כל הנימול זוכה ליכנס בשתי קדושות האלה. (ס) ג גוונים האלה מרומים על הג' מדות חסד דין ורחמים שהן הנהגת עולם הזה. וכן שהוא קודש על אי הסטירה והוא השב של השכינה הקדושה. (כא) פי' כלבוש של אויר: [כנ] מים רמז לסדרת החסד מדרגת אברהם: [כנ] פי' להתחזק בסדרת החסד ששורין בה רק חסדים:

מצ של ע"ז. והי' מטהרים מצד הטומאה. וכמו שהוא היה מטהר לאנשים. כן גם שרה מטהרת לנשים. ונמצאים כלם שבאו אצלם טהורים מהכל. בוא וראה עץ נטע אברהם בכל מקום שהיה מדורו שם. ולא היה נתגדל העץ בכל מקום בראוי. מלבד בזמן שהי' מדורו בארץ כנען. ובעץ ההוא היה מכיר מי שנדבק בו בהקב"ה. ומי שנדבק בעבודה זרה. מי שנדבק בהקב"ה היה העץ פושט ענפיו וכסה על ראשו. ועשה עליו צל נאה. ומי שנדבק בצד של ע"ז. עץ ההוא היה נסתלק ממנו. וענפיו היו עולים למעלה. אז הי' אברהם מכירו והוכיח אותו. ולא סר משם עד שנדבק באמונתו של הקב"ה. וכן גם מי שהיה טהור היה העץ מקבלו. ומי שהי' טמא לא קבלו העץ. אז הבירם אברהם והי' מטהרם במים. ומעין מים היה תחת עץ ההוא. ומי שהי' צריך מבילה מיד. עלו המים אליו. והעץ נסתלקו ענפיו. אז הכיר בו אברהם שהוא טמא. וצריך מבילה מיד. ואם לא [כד] חדבו המים. אז הכיר שנצרך להיות טמא ולהשמר שבעת ימים. בוא וראה שאפילו בשעה שהזמין את המלאכים. אמר להם והשענו תחת העץ. בשביל לראות ולבדוק אותם. ובעץ ההוא היה בודק לכל בני העולם. והסוד הוא שבשביל הקב"ה אמר כך. שהוא עץ החיים של הבל. ולפיכך אמר והשענו תחת העץ. ולא תחת ע"ז. ובוא וראה כאשר חטא אדם. בעץ הדעת טוב ורע חטא. שכתוב ומעץ הדעת וגו'. יגרם מיתה לעולם. מה כתוב. ועתה פן ישלח ידו ולקח גם מעץ החיים וגו'. באשר בא אברהם. בעץ אחר הי' מתקן את העולם. שהוא עץ החיים.

והודיע האמונה לכל בני העולם:

ט) **ויאמרו** אליו איה שרה אשתך וגו'. וכי לא ידעו מלאכים העליונים ששרה הנה באהל. ולמה כתוב איה. אלא שאין יודעים בזה העולם. רק מה שנמסר להם לדעת. איה שרה אשתך. שלא רצו לאמר לפניה. וכיון שאמר הנה באהל. מיד ויאמר שוב אשוב אליך כעת חיה והנה בן לשרה אשתך וגו'. בוא וראה דרך ארץ. כי מרם שדזכין אברהם לפניהם לאכל. לא אמרו לו כלום. כדי שלא יהי' נראה שבעבור אותה הבשורה הזמינם לאכל. לאחר שכתוב ויאכלו. אז אמרו לו בשורה הזאת. ויאכלו. התעלה על דעתך שמלאכים עליונים אוכלים. אלא בשביל כבודו של אברהם נראה כך. א"ר אלעזר ויאכלו בודאי. לפי שהם אש האוכל אש. ולא היה ניכר. וכל מה שנתן להם אברהם היו אוכלים. לפי שמצדו של אברהם אוכלים למעלה [כה]:

י) **ויאמר** שוב אשוב אליך כעת חיה וגו'. א"ר יצחק שוב אשוב. שוב ישוב צריך לומר. שהרי מפתח הזה לפקוד עקרות בידו של הקב"ה הוא. ולא ביד שליח אחר. כמו שלמדנו שלשה מפתחות הם שלא נמסרו ביד שליח. של יולדת. של תחיית המתים ושל גשמים. והואיל שלא נמסרו ביד שליח. למה כתוב שוב אשוב. אלא ודאי הקב"ה שהי' עומד עליהם אמר הדבר. לפיכך כתוב ויאמר שוב אשוב אליך. ובוא וראה בכל מקום שכתוב ויאמר סתם או ויקרא סתם. הוא מלאך הברית ולא אחר [כו] ויאמר. שכתוב י) ויאמר אם שמוע תשמע בקול ה' אלהיך וגו'. ויאמר. ולא אמר מי הוא. ויקרא. שכתוב ויקרא אל משה. ולא

מראה מקומות ט) דף קח · י) דף קכ: יא) שמות ט"ז

מסמרת דע"ז. ומדכי לון מסמרת דמסאבת. וכמה דאיהו מדלי לנוברין. הכי נמי שרה תדכלת לנשין. ואתכנו כלהו דאתיין לגבייהו דכיין מכלא. תא חזי אילנא נטע אברהם בכל אתר דדיוריה תמן. ולא הוה סליק בכל אתר כדקא יאות. בר בשעתא דדיוריה באתרא דכנען. ובההוא אילנא הוה ידע מאן דאתאחיד ביה בקב"ה. ומאן דאתאחיד בע"ז. מאן דאתאחיד בקב"ה אילנא הוה פריש ענפוי ואפי על ריסיה. ועביד עלוי ללא יאה ומאן דאתאחיד בסטרא דע"ז. ההוא אילנא הוה אסתלק וענפוי הוו סליקין לעילא. כדין הוה ידע אברהם ואוכיח ליה ולא אעדי אתמן עד דאתאחיד במהימנותא דקב"ה והכי נמי מאן דאיהו דכיא מקבל ליה אילנא ומאן דאיהו מסאב לא מקבל ליה כדין ידע אברהם ומדכי לון במיא. ומעיינא דמיא הוה מתות ההוא אילנא. ומאן דצריך מבילה מיד מיין סלקין לגביה. ואילנא אסתלקין ענפוי. כדין ידע אברהם דאיהו מסאבא. ובגין מבילה מיד ואם לאו [כד] מיא נגיבן כדין ידע דבעי לאסתאבא ולאסתמרא שבעה יומין. תא חזי דאפילו בשעתא דאזמין לון למלאכין. אמר לון והשענו תחת העץ. בגין למחמי ולמבדק בהו. בהאי אילנא אילנא הוה בדיק לכל בני עלמא. ורזא איהו דבגין קב"ה קאמר הכי. דאיהו אילנא דחיי לכלא ובגין כך והשענו תחת העץ. ולא תחת ע"ז. ותא חזי כד חב אדם. בעץ הדעת טוב ורע חב דכתיב ומעץ הדעת וגו' ונרם מותא לעלמא. מה כתיב. ועתה פן ישלח ידו ולקח גם מעץ החיים וגו'. וכד אתא אברהם. בהאי אילנא דהוה אתקין עלמא. דהוא אילנא דחיי. ואודע מהימנותא לכל בני עלמא:

ט) **ויאמרו** אליו איה שרה אשתך וגו' וכי לא הוו ידעי מלאכי עלאי דשרה הנה באהל. אמאי כתיב איה. אלא לא ידעי בהאי עלמא. אלא מה דאתמסר להו למנדע.. איה שרה אשתך. דלא בעי לומר מקמה. כיון דאמר הנה באהל מיד ויאמר שוב אשוב אליך כעת חיה והנה בן לשרה אשתך וגו'. תא חזי אורח ארעא. דעד לא אזמין אברהם קרייהו למיכל. לא אמרו ליה מידי. בגין דלא יתחזי דבגין הסיא בשורה קא אזמין להו למיכל. בתר דכתיב ויאכלו. כדין אמרו ליה הסיא בשורה. ויאכלו. סלקא דעתך דמלאכי עלאי אכלי. אלא בגין יקרא דאברהם אתחזי הכי. א"ר אלעזר ויאכלו ודאי. בגין דאינון אשא דאכיל אשא. ולא אתחזי. וכל מה דיהב לון אברהם אכלי. בגין דמסטרא דאברהם אכלי לעילא [כה]:

י) **ויאמר** שוב אשוב אליך כעת חיה וגו'. א"ר יצחק שוב אשוב. שוב ישוב מבעי ליה. דהא מפתחא דא למפקד עקרות בידא דקב"ה איהו ולא בידא דשליחא אחרא. כמה דתנינן תלת מפתחות אינון דלא אתמסרו בידא דשליחא. דחיה ותחיית המתים וגשמים. והואיל דלא אתמסרו בידא דשליחא אמאי כתיב שוב אשוב. אלא ודאי ודאי קב"ה דהוה קאים עלייהו אמר מלה בג"כ כתיב ויאמר שוב אשוב אליך. ותא חזי בכל אתר דכתיב ויאמר סתם או ויקרא סתם. הוא מלאכא דברית ולא אחרא [כו] ויאמר. דכתיב י) ויאמר אם שמוע תשמע בקול ה' אלהיך וגו'. ויאמר. ולא קאמר מאן הוא. ויקרא דכתיב ויקרא אל משה. ולא

זין הזהר

[כד] פי' שאם הי' טמא טומאה חמורה ולא הי' ראוי לטבילה מיד: [כה] פי' מצד מדת החסד כי אין להם עבודה של בחירה נגד יצר הרע. ולכן מזונם נקרא נהמא דכסופא: [כו] היינו השכינה הקדושה:

ולא קאמר מאן הוא אמר דכתיב ו) ואל משה אמר עלה אל ה'. ולא אמר מאן הוא אוף הכא דכתיב ויאמר שוב אשוב. ויאמר סתם. ולא קאמר מי, היה אלא בכל מי מלאכא דברית הוה. וכלא בקב"ה אתיר. וכ"ש כתיב ויאחר שוב אשוב אליך וגו'. והכא בן לשרה אשתך. מאי טעמא לא כתיב והכא בן לך. אלא בשביל שלא יחשוב דהא מן הגר היה כדבקדמיתא.. רבי שמעון אמר והכא בן דא הוא בן ודאי ולא ישמעאל. דא הוא בן דאוקיר לאבוי כדקא חזי. אימתי כבד ליה. בשעתא דעקד ליה על גבי מדבחא ובעא למקרב ליה קרבנא. וילחק בר תלתין ושבע שנין הוה. ואברהם הוה סבא. דאילו הוה בעיא ליה ברגלא חדא לא יכיל למיקם קמיה. ואיהו אוקיר ליה לאבוי. ועקד ליה כחד אימרא. בגין למעבד רעותיה דאבוי. והכא בן לשרה אשתך. בן לשרה דבגייה מיתת. דבגייה כאיבת נפשה עד דנפקת מינה. והכא בן לשרה. לאסתלקא בגייה בשעתא דקב"ה יתיב בדינא על עלמא. דכדין וה' פקד את שרה וגו'. דהא מדכרי לשרה בגייה דילחק [כז] וע"ד איהו בן לשרה.

ג) **ושרה** שומעת פתח האהל והוא אחריו מאי והוא אחריו. והיא אחריו מבעי ליה אלא רזא איהו. ושרה שומעת מה דהוה אחר פתח האהל. דא דרגא תתתאה פתחא דמהימנותא [כח] והוא אחריו דאודי ליה דרגא עלאה. ומן יומא דהות שרה בעלמא לא שמעת מלה דקב"ה. בר הכיא שעתא. דבר אחר ושרה שומעת. דהות יתבה שרה פתח האהל בגין למשמע מילין. והיא שמעת אלין מלה דתתבשר בה אברהם. והוא אחריו. דא אברהם דהיה יתיב אחורוי דשכינתא. ג) רבי שמעון אמר ושרה שומעת פתח האהל. דא הוא פתחא דלד"ק. כד"א פתחו לי שערי צדק. דא פתחא קדמאה לאעאלא ביה [כט] ובאלין פתחא אתחזון כל שאר פתחין עלאין. מאן חזי לאלין. זכי למנדע ביה ובכלהו שאר פתחין. בגין דכלהו שרגין עליה [ל].. בגין כך כד אתבשר אברהם אלין דרגא הוה אמר. כמה דאתמר דכתיב ויאמר שוב אשוב אליך כעת חיה. ויאמר. ולא כתיב מאן הוה. ודא הוא פתח האהל. ועל דא שרה שומעת אלין דרגא דהוה מליל עמיה מאי דלא הוה שמעת מקדמת דנא דכתיב ושרה שומעת פתח האהל דהוה מבשר ואמר. שוב אשוב אליך כעת חיה והכא בן לשרה אשתך. תא חזי כמה הוא חביבותא דקב"ה לגייה דאברהם. דהא לא נפיק מגיה ילחק עד דאתגזר לבתר דאתגזר אתבשר ביה בילחק בגין דאיהו כדין זרעא קדישא ועד לא אתגזר לאו איהו זרעא קדישא. וכדין איהו כמה דכתיב אשר זרעו בו למינהו. ותא חזי עד לא אתגזר אברהם הוה זרעא דיליה לא הוה קדישא. בגין דנפק בנו ערלה ואתדבק בערלה לתתא [לא] לבתר דאתגזר נפק הוה זרעא בנו קדישא. ואתדבק בקדושה דלעילא ואוליד לעילא [לב] ואתדבק אברהם בדרגיה כדקא יאות

ד) **ואברהם** ושרה זקנים באים בימים מאי באים בימים. שעורין דיומין דאתחזי כדין להו. חד מאה וחד

ולא אמר מי הוא. אמר. שכתוב ו) ואל משה אמר עלה אל ה'. ולא אמר מי הוא. אף כאן שכתוב ויאמר שוב אשוב. ויאמר סתם. ולא אמר מי היה. אלא בכל אלה סלאך הבריה היה. והכל בהקב"ה נאמר. ולפיכך כתוב ויאמר שוב אשוב אליך וגו'. והנה בן לשרה אשתך. מה הטעם שלא כתוב והנה בן לך. אלא בשביל שלא יחשוב שזה מן הגר יהיה כבתחילה. רבי שמעון אמר והנה בן. זה הוא בן בודאי ולא ישמעאל. זה הוא בן שכבד לאביו כראוי. אימתי כבד אותו. בשעה שעקדו על גבי המזבח. ורצה להקריב אותו לקרבן. ויצחק בן שלשים ושבע שנים היה. ואברהם היה זקן. שאילו היה בועט בו ברגל אחת. לא הי' יכול לעמוד לפניו. והוא כבד את אביו. ועקדו ככבש אחד. כשביל לעשות רצון אביו. והנה בן לשרה אשתך. בן לשרה שבשבילו מתה. שבשבילו נצטערה נפשה עד שיצאה מסנה. והנה בן לשרה. להתעלות עבודתו בשעה שהקב"ה יושב בדין על העולם. שאז וה' פקד את שרה וגו'. שהרי נזכרת שרה בשביל זכותו של יצחק [כז] וע"כ הוא בן לשרה:

ג) **ושרה** שומעת פתח האהל והוא אחריו. מה והוא אחריו. והיא אחריו צריך לומר. אלא סוד הוא. ושרה שומעת מה שהיה אומר פתח האהל. זו סדרגה התחתונה פתח האמונה [כח] והוא אחריו. שהודה לו סדרגה העליונה. ומן היום שהיתה שרה בעולם לא שמעה דבר הקב"ה. כלבד בשעה ההיא. דבר אחר ושרה שומעת. שהיתה יושבת שרה פתח האהל בשביל לשמוע הדברים. והיא שמעה דבר הזה שנתבשר בו אברהם. והוא אחריו. זה אברהם שהיה יושב אחורי השכינה. ג) רבי שמעון אמר ושרה שומעת פתח האהל. זה הוא הפתח של צד"ק. כמ"ש פתחו לי שערי צדק. זה פתח הראשון ליכנס בו [כט] ובפתח הזה נראים כל שאר פתחים העליונים. מי שזוכה להשיג פתח הזה. זוכה להבין בו ובכל שאר הפתחים. לפי שכלם תלוים עליו [ל].. לפיכך כשנתבשר אברהם. מדרגה זו היתה אומרת. כמו שנתבאר שכתוב ויאמר שוב אשוב אליך כעת חיה. ויאמר. ולא כתוב מי היה. וזה הוא פתח האהל. ועל כן שרה שומעת מדרגה זו שהיתה מדברת עמו. מה שלא שמעה מקודם לזה. שכתוב ושרה שומעת פתח האהל שהיה מבשר ואומר. שוב אשוב אליך כעת חיה והנה בן לשרה אשתך. בוא וראה כמה היא אהבת הקב"ה אל אברהם. שהרי לא יצא ממנו יצחק עד שנימול. לאחר שנימול נתבשר בו ביצחק. לפי שהוא עתה זרע קודש. וטרם שנימול אין הוא זרע קודש. ועתה הוא כמו שכתוב אשר זרעו בו למינהו. ובוא וראה טרם שנימול אברהם. אותו הזרע שלו לא היה קודש. לפי שיצא בתוך הערלה. ונדבק בהערלה לסמה [לא] לאחר שנימול יצא זרע ההוא בתוך קדושה. ונדבק בקדושה שלמעלה והוליד למעלה [לב] ונדבק אברהם במדרגתו כראוי:

ד) **ואברהם** ושרה זקנים באים בימים. מה באים בימים. קצב הימים שראוי אז להם. לאחר מאה ולאחר

בראה מקומות ו) שמות כ"ד כ) דף קג. ג) דף קג ד) דף קג

זין הזהר

[כז] שקורין ישראל בר"ה הפרשה וה' פקד את שרה כדי להזכיר זכות עקדת יצחק: [כח] פי' שרה שמעה דברי השכינה הנקראת פתח האהל בשורת הבן ע"י המלאך מיכאל שהי' אז מרבבה להשכינה. [כט] היינו ספירה האחרונה שנקראת מלכות: [ל] פי' שכספירת מלכות נראין כל שאר ספירות עליונות החונים עליה להזדווג עמה ולהשפיע בה שפע. [לא] היינו כח הטומאה חלקו של נחש הקדמוני: [לב] פי' שהי' בכחו להמשיך מלמעלה הנשמה הקדושה של נשמת יצחק:

לאחר תשעים. נכנסו בימים בקצבת הימים כראוי (לג) באים בימים. כמו שכתוב כי בא היום. שנחשך היום להכנס. חדל להיות לשרה אורח כנשים. ובאותה השעה הרגישה עצמה בעדון אחר (לד) ולפיכך אמרה וארני זקן. שהרי הוא אינו ראוי לה ליר. לפי שהוא זקן:

מ) ויקמו משם האנשים וישקיפו על פני סדום. ר' אלעזר אמר בוא וראה כמה נוהג הקב"ה טובה עם כל הבריות. וכל שכן לאותן ההילכים בדרכיו. שאפילו בזמן שרוצה לדון העולם. הוא גורם למי שאיהב אותו לזכותו במצוה. מרם שיבוא דין ההוא לעולם. שלמדנו בשעה שהקב"ר אוהב לאיזר איש שילח לו מתנה. ימה היא. עני. בשביל שיזכה ב'. וכיון שזכה בו הוא ממשיך עליו חוט של חסד. הנמשך מצד בחינת רחמים. ופירם אותו על ראשו ורושם אותו. כדי שבשיבוא הדין לעולם. אותו המחבל יהי' נזהר בו. שכאשר זוקף עיניו וראה אותו הרושם. אז מסתלק ממנו ונזהר בו. לפיכך הקדים לו הקב"ה במה לזכות. ובוא וראה כשבקש הקב"ה להביא דין על סדום. הי' מזכה תחלה לאברהם. ושלח לו מתנה לזכות עמהם. בשביל להציל את לוט בן אחיו משם. וש"כ ויזכר אלהים את אברהם וישלח את לוט מתוך ההפכה. ולא כתוב ויזכר אלהים את לוט. שהרי בזכותו של אברהם ניצל. ומהו ויזכר. שזכר לו מה שזכה מקדים עם אותן שלשת המלאכים. כדמיון זה אדם הזוכה בצדקה עם אנשים. בשעה שהדין שורה בעולם. הקב"ה זוכר לצדקה ההיא שעשה. לפי שבכל זמן שזוכה האדם. נבתב כך עליו למעלה. ואפילו בזמן שהדין שורה עליו. והקב"ה זוכר לטובה ההיא שעשה וזכה עם האנשים. כמ"ש וצדקה תציל ממות. לפיכך הקדים לו הקב"ה לאברהם. בשביל שיזכה ויציל ללוט. בוא וראה ויקומו משם האנשים. מאותה הסעודה שהתקין להם אברהם וזכה בהם. ואף על פי שמלאכים היו זכה בהם. וכל מאכל ההוא לא נשאר ממנו כלום. בשביל אברהם לזכות בהם. שהרי כתוב ויאכלו. בהאש שלהם נשרף. ואם תשאל הרי ג' מלאכים היו. אחד של אש. ואחד של מים. ואחד של רוח. אלא שכל אחד ואחד נכלל בחברו. ולפיכך ויאכלו כדמיון זה ג) ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו. אכילה ודאית אכלו שניזונו מן השכינה. אף כאן ויאכלו. להיות ניזון מצד ההוא שאברהם נדבק בו (לה) ולפיכך לא השאירו כלים ממה שנתן להם אברהם. כדמיון זה נצרך לי לאדם לשתות מן הכוס של ברכה. בשביל שיזכה לברכה ההיא שלמעלה. ואף המלאכים אכלו ממה שהכין להם אברהם. בשביל שיזכו להיות ניזון מצדו של אברהם. שהרי מן צד ההוא יוצא מזון לכל מלאכים עליונים. וישקיפו על פני סדום. וישקיפו. זו התעוררת הרחמים להציל את לוט. כתוב כאן וישקיפו. וכתוב שם ג) השקיפה ממעון קדשך מן השמים. מה שם לרחמים. אף כאן לרחמים. ואברהם הולך עמם לשלחם. לעשות להם לויה. א"ר יסא אם תאמר שאברהם ידע שמלאכים הם. למה עשה להם לויה. אלא א"ר אלעזר אע"פ שהיה יודע. מה שהיה ראוי לעשות עם אנשים. עשה עמהם ולויה אותם. לפי שכן נצרך לו לאדם לעשות לויה לאורחים. שהרי הכל בזה תולה. וכאשר הוא היה הולך עמהם נגלה רקב"ה

מראה מקומות לו) דף קד. ט) במות כ"ד ג) דברים כ"ז

מ) ויקמו מכם האנשים וישקיפו על פני סדום. ר' אלעזר אמר תא חזי כמה אנהג קב"ה עימנו עם כל בריין וכל שכן לאינון דאזלי באורחוי דאפילו בזמנא דבעי למידן עלמא. מיהו גרים לאינון דרחים ליה למזכי במלה עד לא ייתי הסוא דינא לעלמא דתניכן בשעתא דקב"ה רחים ליה לבר נש מסדר ליה זוכא ואתן מיהו. מסכנא בגין דיזכי ביה. וכיון דזכי ביה מיהו אמשיך עליה חד חוטא דחסד. דאתמשך מסטר ימינא ופרים אריסיה ורשים ליה בגין דכד ייתי דינא לעלמא. הסוא מחבלא יזדכר ביה דכד זקיף עיניו ואתא לההוא רשימו כדין אסתלק מניה ואזדכר ביה בגינו כך אקדים ליה קב"ה במה דיזכי. ותא חזי כד בעא קב"ה לאיתאה דינא על סדום. אזכי קודם לאברהם. ושדר ליה זוכא לאזכא עיתהון בגין לשזבא לוט בר אחוה מתמן. הה"ד ויזכר אלהים את אברהם וישלח את לוט מתוך ההפכה ולא כתיב ויזכר אלהים את לוט. הא בזכותיה דאברהם אשתזיב. ומאי ויזכר. דדכיר ליה מאי דאזכי קודם עם אינון תלת מלאכין כגוונא דא בר נש דיזכי בצדקה עם בני נשא. בשעתא דדינא שריא בעלמא קב"ה אדכר ליה להסיא לצדקה דעבד. בגין דבכל שעתא דזכי בר נש. הכי אכתיב עליה לעילא. ואפילו בשעתא דדינא שריא עליו. וקב"ה אדכר ליה להסוא מיבו דעבד וזכה עם בני נשא. כד"א וצדקה תציל ממות בגינו כך אקדים ליה קב"ה לאברהם. בגין דיזכי ויאזיב לוט. תא חזי ויקומו משם האנשים. מהסוא סעודה דאתקין לון אברהם וזכה בהו. ואף על גב דמלאכין הוו זכה בהו. וכל הסוא מיכלא לא אשתאר מיניה כלום. בגינו דאברהם לאזכי ביה. הסא כתיב ויאכלו. באשא שלהם נשרף. ואי תימא הא תלת מלאכין הוו. הא חדא אשא והא מיא. והא רוחא. אלא כל חד וחד כליל בחבריה. ובגינו כך ויאכלו כגוונא דא ג) ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו אכילה ודאית אכלו. דאתזנו מן שכינתא. אף הכא ויאכלו לאתזנא מהסוא סטרא דאברהם אתדבק ביה (לה) ובגין כך לא אשארו ממה דיהיב לון אברהם כלום. כגוונא דא בעי ליה לבר נש לאשתי מהסוא כסא דברכה. בגין דיזכי להסיא ברכה דלעילא. ואף אינון אכלו ממה דאתקין לון אברהם. בגין דיזכון לאתזנא מסטרא דאברהם. הא מהסוא סטרא נפיק מזוני לכלהו מלאכי עלאי. וישקיפו על פני סדום וישקיפו. אתערותא דרחמי לאזכא לוט כתיב הכא וישקיפו. וכתיב התם ג) השקיפה ממעון קדשך מן השמים. מה לתלן לרחמי. אף הכא לרחמי. ואברהם הולך עמם לשלחם. למעבד לון לויה. א"ר יסא אי תימא דאברהם ידע דמלאכין אינון. אמאי עביד לון לויה. אלא א"ר אלעזר אע"ג דהוה ידע. מה דהוה חייל למעבד עם בני נשא. עביד בהו ולוי לון. בגין דכך אצטריך ליה לבר נש למעבד לויה לאוסחין. דהא כלא בהאי תליא. ובגוד דאינון הוה אזיל אתגלי

קב"ה

וחד תשעים אעלי ביומין שעורא דיומין כדקא יאות (לג) באים בימים. כמה דאת אמר כי בא היום. דהערב יומא למיעל חדל להיות לשרה אורח כנשים. והאיא שעתא תיתא נרמה בעדונא אחרא (לד) וכגין כך אמרה וארני זקן. דהא איהו לאו כדאי לאולדא בגין דאיהו סבא:

מ) ויקמו מכם האנשים וישקיפו על פני סדום. ר' אלעזר אמר תא חזי כמה אנהג קב"ה עימנו עם כל בריין וכל שכן לאינון דאזלי באורחוי דאפילו בזמנא דבעי למידן עלמא. מיהו גרים לאינון דרחים ליה למזכי במלה עד לא ייתי הסוא דינא לעלמא דתניכן בשעתא דקב"ה רחים ליה לבר נש מסדר ליה זוכא ואתן מיהו. מסכנא בגין דיזכי ביה. וכיון דזכי ביה מיהו אמשיך עליה חד חוטא דחסד. דאתמשך מסטר ימינא ופרים אריסיה ורשים ליה בגין דכד ייתי דינא לעלמא. הסוא מחבלא יזדכר ביה דכד זקיף עיניו ואתא לההוא רשימו כדין אסתלק מניה ואזדכר ביה בגינו כך אקדים ליה קב"ה במה דיזכי. ותא חזי כד בעא קב"ה לאיתאה דינא על סדום. אזכי קודם לאברהם. ושדר ליה זוכא לאזכא עיתהון בגין לשזבא לוט בר אחוה מתמן. הה"ד ויזכר אלהים את אברהם וישלח את לוט מתוך ההפכה ולא כתיב ויזכר אלהים את לוט. הא בזכותיה דאברהם אשתזיב. ומאי ויזכר. דדכיר ליה מאי דאזכי קודם עם אינון תלת מלאכין כגוונא דא בר נש דיזכי בצדקה עם בני נשא. בשעתא דדינא שריא בעלמא קב"ה אדכר ליה להסיא לצדקה דעבד. בגין דבכל שעתא דזכי בר נש. הכי אכתיב עליה לעילא. ואפילו בשעתא דדינא שריא עליו. וקב"ה אדכר ליה להסוא מיבו דעבד וזכה עם בני נשא. כד"א וצדקה תציל ממות בגינו כך אקדים ליה קב"ה לאברהם. בגין דיזכי ויאזיב לוט. תא חזי ויקומו משם האנשים. מהסוא סעודה דאתקין לון אברהם וזכה בהו. ואף על גב דמלאכין הוו זכה בהו. וכל הסוא מיכלא לא אשתאר מיניה כלום. בגינו דאברהם לאזכי ביה. הסא כתיב ויאכלו. באשא שלהם נשרף. ואי תימא הא תלת מלאכין הוו. הא חדא אשא והא מיא. והא רוחא. אלא כל חד וחד כליל בחבריה. ובגינו כך ויאכלו כגוונא דא ג) ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו אכילה ודאית אכלו. דאתזנו מן שכינתא. אף הכא ויאכלו לאתזנא מהסוא סטרא דאברהם אתדבק ביה (לה) ובגין כך לא אשארו ממה דיהיב לון אברהם כלום. כגוונא דא בעי ליה לבר נש לאשתי מהסוא כסא דברכה. בגין דיזכי להסיא ברכה דלעילא. ואף אינון אכלו ממה דאתקין לון אברהם. בגין דיזכון לאתזנא מסטרא דאברהם. הא מהסוא סטרא נפיק מזוני לכלהו מלאכי עלאי. וישקיפו על פני סדום וישקיפו. אתערותא דרחמי לאזכא לוט כתיב הכא וישקיפו. וכתיב התם ג) השקיפה ממעון קדשך מן השמים. מה לתלן לרחמי. אף הכא לרחמי. ואברהם הולך עמם לשלחם. למעבד לון לויה. א"ר יסא אי תימא דאברהם ידע דמלאכין אינון. אמאי עביד לון לויה. אלא א"ר אלעזר אע"ג דהוה ידע. מה דהוה חייל למעבד עם בני נשא. עביד בהו ולוי לון. בגין דכך אצטריך ליה לבר נש למעבד לויה לאוסחין. דהא כלא בהאי תליא. ובגוד דאינון הוה אזיל אתגלי

קב"ה

זיו הזהר

(לג) יתכן לפרש שהמספר מאה ותשעים היינו ק"ן. והרמז שהגיע זמן תולדות יצחק בעבור הקץ של גלות מצרים כי הקב"ה חשב את הקץ שיסגר מעת תולדות יצחק כידוע: (לד) היינו שפרסה נרה. לכן יפרש הכתוב שעד זמן ההיא חדל כבר להיות לשרה אורח כנשים ועתה נעשה שינוי אצלה: (לה) כי המלאכים ניזונים למעלה מכח מדת החסד שורשו של אברהם בגזבר לעיל:

קב"ה עליה דאברהם דכתיב וה' אמר המכסה אני מאברהם וגו'. וה'. הוא ובית דינו. בגין דקב"ה סוה מזיל עיתהון. תא חזי כד ב"נ עביד ליה לחבריה איהו אמשיך לשכינתא לאתחברא בהדיה. וליתהך עיתיה בתורתא לגזבא ליה ובגין כך בעי ליה לבר נש לגלויי לחסיזתא

ט) **וה'** אמר המכסה אני מאברהם אשר אני עושה. א"ר יהודה הקב"ה נתן כל הארץ לאברהם. להיות לו אחוזת נחלה לעולם. שכתוב כי את כל הארץ אשר אתה רואה לך אתננה ולזרעך. וכתיב שא נא עיניך וראה וגו'. ואחר שבקש הקב"ה לעקור מקומות האלה. אמר הקב"ה כבר נתתי את הארץ לאברהם. והוא אב לכלם. שכתוב כי אב המון גוים נתתיך. ולא נאה לי לטחות הבנים ולא אודיע לאבידם. שקראתי לו אברהם אוהבי. ולפיכך היה צדיק להודיע לו. וש"כ וה' אמר המכסה אני מאברהם אשר אני עושה. א"ר אבא בוא וראה ענותניותו של אברהם. שאע"פ שא"ל הקב"ה זעקת סדום ועמורה כי רבה. ואחר כל אלה שהאריך לדבר עמו והודיעו שרוצה לעשות דין בסדום. לא בקש מלפניו שיציל את לוט ולא יעשה בו דין. מה הטעם. בשביל שלא יתבע שכר על מעשיו. ועל כן שלח הקב"ה את לוט והציל אותו בזכות אברהם. שכתוב ויזכר אלהים את אברהם וישלח את לוט מתוך ההפכה וגו':

י) **ואברהם** היו יהיה לגוי גדול ועצום. מה הטעם של ברכה זו באן. אלא בשביל להודיע. שאפילו בשעה שהקב"ה יושב בדין על העולם לא נשתנה. שהרי יושב בדין על זה וברחמים על זה. והכל ברגע אחד ובשעה אחת. אר"י והרי כתוב ואני תפלתי לך ה' עת רצון. פעמים שהיא עת רצון ופעמים שאין היא עת רצון. פעמים שומע תפלה ופעמים שאינו שומע. פעמים שנמצא ופעמים שאינו נמצא. שכתוב [ג] דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב. א"ר אלעזר כאן ליחיד כאן לצבור. כאן למקום אחד וכאן לכל העולם. לפיכך היה מברך לאברהם. שהוא שקול ככל העולם. שכתוב אלה תולדות השמים והארץ כהברא"ם. ולמדנו באברה"ם. יהי"ה בגימטריא שלשים. כך למדנו שלשים צדיקים מזמין הקב"ה בכל דור ודור לעולם. כמו שהזמין את אברהם:

ז) **כי** ידעתיו למען אשר יצוה את בניו וגו' ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט. והלא כיון שכתוב ושמרו דרך ה'. למה כתב לעשות צדקה ומשפט. אלא מי ששומר דרכי התורה. כביכול הוא עושה צדקה ומשפט. ומהו צדקה ומשפט. זה הקב"ה [ו] בכה רבי שמעון ואמר וי להם לאנשים. שאין יודעים ואין מסתכלים בכבוד רבונם. מי הוא העושה שם הקדוש בכל יום [ז] הלא תדע שזה הוא הצותן צדקה לעניים. בוא וראה שביארו שהעני נקשר בתורת הדין. וכל מאכלו בדין הוא. וזהו המקום שנקרא צד"ק [ח] ימי שנותן צדקה לעני. הוא עושה למעלה שיהי' השם הקדוש בשלמות כראוי. לפי שצדק"ה היא עץ החיים [ט] וצדק"ה משפיע לצד"ק. וכאשר משפיע לצדק אז

מתחבר

הקב"ה עליה דאברהם. שכתוב וה' אמר המכסה אני מאברהם וגו'. וה'. הוא ובית דינו. לפי שהקב"ה היה הולך עמהם. בוא וראה כאשר האדם עושה לזה לחברו. הוא ממשיך להשכינה שתתחבר עמו. וללכת עמו בדרך הזה להצילו. ולפיכך נצרך לו לאדם ללות לאורחים:

ט) **וה'** אמר המכסה אני מאברהם אשר אני עושה. א"ר יהודה הקב"ה נתן כל הארץ לאברהם. להיות לו אחוזת נחלה לעולם. שכתוב כי את כל הארץ אשר אתה רואה לך אתננה ולזרעך. וכתיב שא נא עיניך וראה וגו'. ואחר שבקש הקב"ה לעקור מקומות האלה. אמר הקב"ה כבר נתתי את הארץ לאברהם. והוא אב לכלם. שכתוב כי אב המון גוים נתתיך. ולא נאה לי לטחות הבנים ולא אודיע לאבידם. שקראתי לו אברהם אוהבי. ובגין כך אצטריך לאודע ליה. סה"ד וה' אמר המכסה אני מאברהם אשר אני עושה א"ר אבא תא חזי עמותנותא דאברהם. דאע"ג דא"ל קב"ה זעקת סדום ועמורה כי רבה. ועם כל דא דאוריך עמיה ואודע ליה דבעי למעבד דינא בסדום לא בעא קמיה לשזבא ליה לוט ולא יעביד ביה דינא מאי טעמא בגין דלא למתבע אגרא מן עובדוי. ועל דא שלח קב"ה לוט ושזיב ליה בגיניה דאברהם דכתיב ויזכר אלהים את אברהם וישלח את לוט מתוך ההפכה וגו'.

י) **ואברהם** היו יהיה לגוי גדול ועצום. מאי טעמא ברכה דא הכא. אלא בגין לאודעא דאפילו בשעתא דקב"ה יתיב בדינא על עלמא לא אשתני. דהא יתיב בדינא על דא וברחמי על דא. וכלא ברגעא חדא ובשעתא חדא אר"י והא כתיב ואני תפלתי לך ה' עת רצון. זמנין דאיהו עת רצון וזמנין דלאו איהו עת רצון. זמנין דשמע וזמנין דלא שמע. זמנין דאשתכח וזמנין דלא אשתכח דכתיב [ג] דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב. א"ר אלעזר כאן ליחיד כאן לצבור. כאן לאתר חד וכאן לכולי עלמא. בגין כך ברך ליה לאברהם. דאיהו שקיל ככל עלמא. דכתיב אלה תולדות השמים והארץ בהברא"ם ותרין באברה"ם. יה"ה בגימטריא שלשים. הכי תניין תלתין צדיקים אזמין קב"ה בכל דרא ודרא לעלמא. כמה דאזמין לאברהם:

ז) **כי** ידעתיו למען אשר יצוה את בניו וגו' ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט. וכי כיון דכתיב ושמרו דרך ה'. אמאי לעשות צדקה ומשפט אלא מאן דאסיר אורחוי דאורייתא. כביכול הוא עושה צדקה ומשפט. ומאי צדקה ומשפט. דא קב"ה [ל] בכה רבי שמעון ואמר ווי לון לבני נשא. דלא ידעין ולא משגיחין ביקרא דמאריהון. מאן עביד שמא קדישא בכל יומא [לא] הוי אימא מאן דיהיב לדקה לאסכני. הא חזי הא אוקמוה דאסכנא אחיד ביה בדינא. וכל מיכלייהו בדינא הוא. אתר דאתקרי צד"ק [לב] ומאן דיהיב ליה לדקה לאסכנא. הוא עביד לעילא שמא קדישא שלים כדקא יאות. בגין דצד"ק דא אילנא דחיי [לג] ולדק"ה יהיב לצד"ק. וכד יהיב לדק כדין

אתחבר

מראה מקומות ט) דף קד: ט דף קס: ג) ישעי' נ"ח ד) נחקתי קיג.

זין הזהר

[ו] פי' עושה מלשון תקון קנין וכניסה ואסיפה והיינו עשיית התחברות חדשה. וצדקה רמז על ספירת תפארת עץ החיים שבה מאיר השם הוי"ה כ"ה. ומשפט רמז על ספירת מלכות שנקראת צד"ק. או על השכינה הקדושה. ושם מאיר השם ארנ"י. וע"י שמירת דרך ה'. ובפרט ע"י נתינת צדקה לעני. נודע עשיה והתחברות למעלה צדקה עם משפט. תפארת עם מלכות. והיינו יחוד קוב"ה ושכינתיה. הוי"ה וארנ"י: [ז] פי' שנודע יחוד קוב"ה ושכינתיה השם הוי"ה עם השם ארנ"י. היינו עשיית שם הקדוש. [ח] היינו מלכו"ת בחי' מקבל וילית לה מגרמה כלום אלא מה שמשפיעים בה שאר הספירות. כמו הלבנה שאין לה אורה רק מן השמש. ומקורה השם ארנ"י: [ט] היינו ספירת תפאר"ת שנקרא עץ חיים כח המשפיע. ומקורה השם הוי"ה כ"ה. וע"י מצות צדקה נעשה יחוד ב'

נתחבר זה בזאת. והשם הקדוש נמצא בשלמות. ומי שעושה התעוררות הזאת למטה. ודאי כאילו עשה שיהיה שם הקדוש בשלמות. כרמיון שהוא עושה למטה כך נתעורר למעלה. וע"כ כתוב [מ] אשרי שומרי משפט עושה צדקה בכל עת. עושה צדק"ה זה הקב"ה [מ] כביכול היא עושה אותו אשרי חלקו שזכה לעשות השם הקדוש למעלה. לפיכך צדקה עולה על הכל. וחזקא צדקה לשמה. שהרי נתעורר צדק"ה לצד"ק לחברם ביחד. ולהיות כל השם הקדוש כראוי — :

[נ] **ויאמר** ה' זעקת סדום ועמורה כי רבה וגו'. א"ר אלעזר בוא וראה א"ל הקב"ה לאברהם זעקת סדום. שהרי עלה לפני מה שהם עושים לכל העולם. שמנעו רגלי אנשים שלא יכנסו בסדום ועמורה. שכתוב [נ] פרץ נחל מעם גר הנשכחים מני רגל דלו מאנוש נעו. פרץ נחל מעם גר. פרצה הי' פורץ הנחל לאותן בני העולם שנכנסו לשם. שכלם כשראו סי שנתן לאכל ולשתות לאיש אחד. היו משליכים אותו בלחיצת הדרך. וזה שלקח מהם הלחם עשו לו ג"כ כך. וע"כ כל בני העולם היו נשכחים מני רגל. שמנעו רגליהם לבלתי בוא שמה. ומי שבא שמה דלו מאנוש נעו. שהיו מענים גופם ברעב. כי לא היו נותנים לו לאכל ולשתות. ונשתנה צורתו משאר בני העולם. ועוד נעו ככתוב [נ] נעו מעגלותיה. שהיו נוטים ללכת במעגל ודרך עקום שלא לכנס לשם. ואפילו עופות השמים נמנעו לבוא שמה. שכתוב [נ] נתיב לא ידעו עיט וגו'. ולפיכך כל העולם היה צועק על סדום ועל עמורה ועל כל הערים. שכלם ברמיון אחד היו. זעקת סדום ועמורה כי רבה. א"ל אברהם למה. א"ל וחטאתם כי כבדה מאד. לפיכך ארדה נא ואראה:

[נ] **ארדה** נא ואראה הכצעקתה הבאה אלי עשו כלה. א"ר שמעון מהו ארדה נא. וכי לא ידע הקב"ה שהי' צריך לומר ארדה נא ואראה. והרי הכל גלוי לפניו. אלא ארדה נא מן מדרגת הרחמים למדרגת הדין. וזהו ירידה [מא] ואראה. ראיה הזאת היא להשגיח עליהם באיזה דין לדון אותם. מצאנו ראיה לטוב ומצאנו ראיה לרעה. ראיה לטוב. שכתוב [נ] וירא אלהים את בני ישראל וידע אלהים. ראיה לרעה. שכתוב ארדה נא ואראה. לדשגיח עליהם בדין. וע"כ אמר הקב"ה המכסה אני מאברהם. הכצעקתה. הכצעקתם צריך לומר. שהרי כתוב זעקת סדום ועמורה. ושתי ערים היו. ולמה הכצעקתה. אלא מהו הכצעקתה. זו גזירת הדין התובעת דין בכל יום. שכך למדנו. הרבה שנים עמדה מדת הדין ותבעה מלפני הקב"ה דין על שמכרו אחי יוסף את יוסף. לפי שמדת הדין צועקת על דין. וע"כ כתוב הכצעקתה הבאה אלי. מהו הבאה אלי. זה הוא סוד. כמש"כ בערב היא באה וכבקר היא שבה. וזהו הבאה אלי תמיד [מב] עשו כלה. למי אמר כך. אפשר תאמר לאותן המלאכים. מי ראה מדבר עם זה ומפקד לאחר [מג] אלא לאברהם אמר כך. שברשותו עמדו אלה המקומות. ולמה עשו. עשה צריך לומר. אלא זה אברהם והשכינה שלא סרה ממנו. ד"א עשו. שאמר כך להמלאכים מה

מראה מקומות מ) תלים ק"י ג) דף קכ נ) היוב כ"ח ד) מכני ב ה) תיוב כ"ח ו) דף קה: ז) שמות ב

מתחבר דא בדא ושמא קדישא אשתכח אלים ממלן דעביד אתערותא דא לתתא ודאי כאילו עביד שמא קדישא דשלימו. כגוונא דאיהו עביד לתתא הכי אתער למילא. וע"ד כתיב [מ] אשרי שומרי משפט עושה צדקה בכל עת. עושה צדק"ה דא קב"ה [מ] כביכול הוא עביד ליה.. זכאה מולקיה דזכי למעבד שמא קדישא למילא. בגין כך צדקה סליק על כלא והכי מילי לצדקה לשמה דהא אתער לדק"ה לגד"ק לחברא לון כחדא. ולמהוי כלא שמא קדישא כדקא יאות — :

[נ] **ויאמר** ה' זעקת סדום ועמורה כי רבה וגו'. א"ר אלעזר תא חזי א"ל קב"ה לאברהם זעקת סדום ועמורה כי רבה דהא סליקת קדמי מה דאימון עבדין לכל עלמא מכמי רגלייהו דלא למיעול בסדום ועמורה. דכתיב [נ] פרץ נחל מעם גר הנשכחים מני רגל דלו מאנוש נעו פרץ נחל מעם גר. פרצה הוה פריץ נחל לאימון בני עלמא דעאלו לתתן דכלהו דחמאן למאן דהוו יהבי למיכל ולמשתי לבר מן חמרא שדיין ליה בעומקא דנהרא ואיהו דנטיל ליה הכי נמי ועל דא כלהו בני עלמא הוו נשכחים מני רגל. דמכמי רגלייהו דלא למיעל תתן. ומאן דעאל דלו מאנוש נעו דהוו דלי גופא בכפנא. דלא הוו יהבו ליה למיכל ולתשתי. ואשתני דיוקניה משאר בני עלמא ועוד נעו כדכתיב [נ] נעו מעגלותיה. דהוו סטאן מעגלין ואורחין דלא למיעל תתן. ואפילו עופי שמיא הוו מכמי למיעל תתן דכתיב [נ] נתיב לא ידעו עיט וגו'. ובגיני כך כולי עלמא הוו לווחין על סדום ועל עמורה ועל כלהו קרתי דכלהו כגוונא חדא הוו זעקת סדום ועמורה כי רבה. א"ל אברהם למאי א"ל וחטאתם כי כבדה מאד. בג"כ ארדה נא ואראה.

[נ] **ארדה** נא ואראה הכצעקתה הבאה אלי עשו כלה. א"ר שמעון יאי ארדה נא. וכי לא הוה ידע קב"ה דאיהו אמר ארדה נא ואראה. והא כלא אתגלי קמיה. אלא ארדה נא מדרגא דרחמי לדרגא דדינא והיינו ירידה [מא] ואראה דאיהו דא היא לאשגחא עליהון במאן דינא ידין לון אשכחן דאיהו לטב ואשכחן דאיהו לגיס. דאיהו לטב דכתיב [נ] וירא אלהים את בני ישראל וידע אלהים. דאיהו לגיס. דכתיב ארדה נא ואראה. לאשגחא עלייהו בדינא ועד"ד אמר קב"ה המכסה אני מאברהם הכצעקתה הכצעקתה מבעי ליה דהא כתיב זעקת סדום ועמורה ותרי קרתי הוו אמאי הכצעקתה. אלא מאן הכצעקתה דא גזרת דינא דתבעא דינא כל יומא. דהכי תנינן. כמה שנין קיימא גזרת דינא ותבעא מקמי קב"ה על דזביו אחוי דיוסף ליוסף בגין דגזרת דינא לוחת על דינא. וע"ד הכצעקתה הבאה אלי. מאי הבאה אלי. דא הוא רזא. כד"א בערב היא באה ובבקר היא שבה. ודא הוא הבאה אלי תדיר [מב] עשו כלה למאן קאמר. אי תימא לאינון מלאכין מאן אמא מליל עם דא ופקיד לדא [מג] אלא לאברהם קאמר. דברשותיה קיימין אינון אתרי ומאי עבדא עשו עבד מבעי ליה. דא אברהם ושכינתא דלא אעדי מניה דבר אחר עשו. דאתמר למלאכין מס

השמות שנקרא יחוד קוב"ה ושכינתיה. וזהו ענין שלמות השם הקדוש. כי בלתי זה היתור אין השם הקדוש בשלמות [מ] פי' בדיוק לומר שהאדם גורם תקון בהאלהות אבל ענין התקון היינו לצורך הנהגת העולם והמשכת השפע ועי"ז נאמר יעשו שנים לחלם. שגם תחילה לחשוב כן על עצמיות האלהות' [מא] כי רצון הקב"ה הוא רק להטיב ולא להרע. וע"כ התגברות מדת הדין לרע היא ירידה ברצון הבורא ית': [מב] לקמרג על העולם כאשר יבא השמן בא.ב בארץ: [מג] קתה רוצה לפרש עשו כלה בדרך אופן הצווי. וחבא העי"ן בניקוד חש"ף קמ"ץ. לכן מקשה דכיון שהקב"ה דבר עם אברהם לא יתכן הצווי להמלאכים:

מה דאתמר לאברהם. בגין דהוו זמינין תמן והוו מסתכלין למעבד דינא. ועי"ד עשו דבר אמר עשו. כתרגומו עבדו [מד]

ח) ויגש אברהם ויאמר האף תספה צדיק עם רשע. א"ר יהודה מאן חמא אבא דרחמנותא כאברהם תא חזי בגין כתיב ויאמר אלהים לנח קץ כל בשר בא לפני וגו'. עשה לך תבת עצי גפר. ושתק נח ולא אמר לו כלום. ולא בעא רחמי. אבל באברהם בשעתא דא"ל קב"ה זעקת סדום ועמורה כי רבה וגו'. ארדה נא ואראה וגו'. מיד כתיב ויגש אברהם ויאמר האף תספה צדיק עם רשע. א"ר אלעזר אף אברהם לא עבד שלימו כדקא יאות נח לא עביד מידי לא סאי ולא האי אברהם תבע דינא כדקא יאות. דלא יאות זכאה עם הייבא. ושאלי מחמשים עד עשרה. עבד ולא אסליס דלא בעא רחמי בין כך ובין כך דאמר אברהם לא בעינא למתבע אגר עובדוי אבל מאן עבד שלימו כדקא יאות דא מסה. דכיון דאמר קב"ה סרו מהר מן הדרך אשר צויתים עשו להם עגל מסכה וגו' מיד מה כתיב ויחל משה את פני ה' אלהיו וגו'. עד דאמר ועתה אם תשא חטאתם ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת. אף על גב דכלהו חטו. ולא זז משם עד דאמר ליה סלחתי כדבריך אבל אברהם לא אסגא אלא אי אסתכא בהו זכאי ואם לאו לא ועל דא לא הוה בעלמא בר נש דיגין על דריה כמשה דאיהו רעיא מהימנא. ויגש אברהם ויאמר אתקין גרמיה לאתבע דא אולי ימלאון שם חמשים שרא מחמשים דאיהו שירותא למנדע [מה] עד עשרה דאיהו עשירותא סופא דכל דרגין א"ר יצחק עד עשרה אלין עשרה יומין דבין ראש השנה ליום הכפורים. בגין כך שרא מחמשים עד עשרה וכיון דמטא לעשרה אחר מכאן זלהתא לאו הוא אתר דקיימא בתשובה [מו] בגין כך לא נחת לתתא מעשרה

ט) ויבאו שני המלאכים סדומה בערב וגו'. א"ר יוסי תא חזי מה כתיב לעילא. וילך כ' כאשר כלה לדבר אל אברהם דהא כיון דאתפרס שכינתא מאברהם. ואברהם תב לאתריה כדין ויבאו שני המלאכים סדומה בערב. דהא חד אסתלק בשכינתא. ואשתארו תרין כיון דחמא לון לוט רהט באתרייהו. מאי טעמא. זכי כל מינון דהוו אתיין איהו אעיל לון לביתיה ויעיד לון לאיכל ולמשתי. ובני מתא היך לא קבלין ליה. דהא לבתריה עבדו דינא. ומאי הוא. דבתריה דלוט יהבת פתא דנהיתא לחד עניא. ידעו בה שפוה דובשא ואותבוה ברים לאיגרא עד דאכלוה גרעי אלא בגין דהוה בליליא. חשיב דלא יסתכלון ליה בני מתא. ועם כל דא כיון דאעלו לביתא. אתכנשו כלהו ואסחרו לביתא. א"ר יצחק אמאי רהט לוט לאתרייהו. דכתיב וירא לוט ויקם לקראתם רבי חזקיה ורבי יסא חד אמר דיוקנא דאברהם חמא עמהון [מז] וחד אחר שכינתא אתיא עלייהו כתיב סבא וירא לוט ויקם לקראתם. וכתיב התם וירץ לקראתם מפתח האהל. מה לסלק חיא שכינתא. אף הכא חמא שכינתא. ויאמר הנה נא אדנ"י באל"ף דל"ת נו"ן יו"ד. סורו נא. נשו נא מבעי ליה. מאי סורו נא. אלא לאסדרא לון סחריה דביתא בגין דלא יחמון מה שאמר לאברהם. לפי שהיו מזומנים שם והיו נמצאים שם לעשות הדין. וע"כ אמר עשו. ר"א עשו. כתרגומו עבדו [מד]

ח) ויגש אברהם ויאמר האף תספה צדיק עם רשע. א"ר יהו, ה מי ראה אב רחמן כאברהם. בוא וראה בנח כתיב ויאמר אלהים לנח קץ כל בשר בא לפני וגו'. עשה לך תבת עצי גפר. ושתק נח ולא אמר לו כלום. ולא בקש רחמים. אבל אברהם בשעה שא"ל הקב"ה זעקת סדום ועמורה כי רבה וגו'. ארדה נא ואראה וגו'. מיד כתוב ויגש אברהם ויאמר האף תספה צדיק עם רשע. א"ר אלעזר אף אברהם לא עשה בשלמות כראוי. נח לא עשה כלום לא כך ולא כך. אברהם תבע שיהי' הדין כראוי. שלא ימות הזכאי עם החייב. והתחיל מחמשים עד עשרה. עשה ולא גמר. שלא בקש רחמים בין כך ובין כך. שאמר אברהם אינני מבקש לתבע שכר מעשי. אבל מי עשה בשלמות כראוי. זה משה. שכיון שאמר הקב"ה סרו מהר מן הדרך אשר צויתים עשו להם עגל מסכה וגו'. מיד מה כתוב ויחל משה את פני ה' אלהיו וגו'. עד שאמר ועתה אם תשא חטאתם ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת. אף על פי שכלם חטאו. ולא זז משם עד שאמר לו סלחתי כדבריך. אבל אברהם לא הסתכל אלא אם נמצא בהם צדיקים. ואם אין לא. ועל כן לא היה בעולם איש שיגין על דורו כמשה. שהוא רועה נאמן. ויגש אברהם ויאמר. הבין עצמו לתבע כך. אולי ימצאון שם חמשים. התחיל מן חמשים שהוא תחלת ההשנה [מה] עד עשרה שהוא מדרגה העשירית סוף כל המדרגות. א"ר יצחק עד עשרה. אלו עשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכפורים. לפיכך התחיל מחמשים עד עשרה וכאשר הגיע לעשרה אמר מכאן ולמטה אין הוא המקום שעומד בתשובה [מו] לפיכך לא ירד למטה מעשרה:

ט) ויבאו שני המלאכים סדומה בערב וגו'. א"ר יוסי בוא וראה מה כתוב למעלה. וילך ה' כאשר כלה לדבר אל אברהם. שהרי כיון שנסתלקה השכינה מאברהם. ואברהם שב למקומו. אז ויבאו שני המלאכים סדומה בערב. שהרי אחד נסתלק עם השכינה. ונשארו אלו השנים. כיון שראה אותם לוט רץ אחריהם. מה הטעם. וכי כל אותן שהיו באים שמה. הוא הכניסם לביתו ונתן להם לאכל ולשתות. ובני העיר איך לא הרגוהו. שהרי לבתו עשו דין. ומה הוא. שבתו של לוט נתנה פת לחם לעני אחד. הכירו בה. משחזה ברבש והושיבוה בראש הגג עד שאכלוה הדבורים. אלא לפי שהי' בלילה. חשב שלא יסתכלו בו בני העיר. ועם כל זה כשנכנסו לבית. נאספו כלם וסבבו הבית. א"ר יצחק מפני מה רץ לוט אחריהם. שכתוב וירא לוט ויקם לקראתם. רבי חזקיה ורבי יסא. אחד אמר צורתו של אברהם ראה עמהם [מז] ואחד אמר שהשכינה שרתה עליהם. כתוב כאן וירא לוט ויקם לקראתם. וכתוב שם וירץ לקראתם מפתח האהל. מה שם ראה השכינה. אף כאן ראה השכינה. ויאמר הנה נא אדנ"י באל"ף דל"ת נו"ן יו"ד. סורו נא. נשו נא צריך לומר. מהו סורו נא. אלא להנהגתם אחורי הבית. כדי שלא

יראו

זין הזהר

[מד] לפי"ז יפורש כפירש"י. ותבא העי"ן בניקוד קמ"ץ כמו שהוא בתומשים שלנו: [מה] היינו שבקש אברהם אולי נמצאים בהם בעלי תשובה. ורצה לעורר רחמים ולהסתיק הדינים בעולם ששם הוא המתקת הדינים והיינו עולם הבינה שיש בו חמשים שערי בינה. וזה העולם נקרא תחלת ההשנה מעילא לתתא עד עשרה היינו עולם המלכות ספירה האחרונה: [מו] כאמרם ז"ל עה"פ דרשו ה' בהמצאו אלו עשרת ימי תשובה שנמצא אז גם ליחיד. ועפ"י דברי ר' יצחק הני זה רמו לדורות: [מז] זה פלא. ואפשר בסיגור לשנ"ר ברוך

יראו אותם בני העיר. ולא יכנסו בדרך ישר לבית. ולפיכך אמר סורו נא. [6] ר' חזקיה אמר בוא וראה כיון שראה הקב"ה מעשה סדום ועמורה. שלח אותן המלאכים להשחית לסדום. מה כתוב ויירא לוט. ראה להשכינה. וכי מי יכל לראות את השכינה. אלא שראה אור מזהיר שהאיר ועלה על ראשיהם. ואז ויאמר הנה נא אדני'. באל"ף דל"ת כמו שנתבאר. ובעבור אותו האור של השכינה שהיה מאיר. אמר סורו נא אל בית עבדכם ולינו ורחצו רגליכם. אברהם לא עשה כך. אלא בתחלה אמר ורחצו רגליכם. אח"כ ואקחה פת לחם. אבל לוט אמר סורו נא אל בית עבדכם ולינו. ואח"כ ורחצו רגליכם והשכמתם והלכתם לדרככם. כדי שלא יכירו בהם אנשים. ויאמרו לא כי ברחוב נלין. לפי שכך היו עושים האורחים שנכנסים שמה. שלא הי' איש שיכניסם לבית. וע"כ אמרו לא כי ברחוב נלין. מה כתוב ויפצר בם מאד וגו'. בוא וראה הקב"ה כשעושה דין בעולם. שליח אחד עושה לזה. וכאן אנו רואים שני שלוחים. למה. וכי לא היה די באחד. אלא לפי שאחד היה להוציא את לוט ולהציל אותו. ואחד להפוך את העיר ולהשחית את הארץ:

ג) **וה'** המטיר על סדום ועל עמורה וגו'. וה'. זו מדרגת הבית דין שלמטה שנוטל רשות משלמעלה. ר' יצחק אמר שעשה הדין ברחמים. שכתוב מאת ה' מן השמים. בשביל שיהי' נמצא הדין עם רחמים. ואם תשאל מהו רחמים כאן. שכתוב ויהי בשחת אלהים את ערי הככר ויזכר אלהים את אברהם וגו'. ואח"כ יצאו מכנו שתי אומות שלימות. וזכה שיצא ממנו דוד ושלמה המלך [מ"ה]. ובוא וראה סדום בדין של גיהנם נידון. שכתוב וה' המטיר על סדום ועל עמורה גפרית ואש מאת ה' מן השמים. זה מצד של מים וזה מצד של אש. זה וזה הוא דין של גיהנם. ורשעי גיהנם בשני דינים האלו נידונים [ג] בוא וראה שבני המבול לא נידונו אלא באש ומים. מים קרים ירדו מלמעלה. ומים רותחין עלו מלמטה כאש. ונידונו בשני דינים. לפי שהדין שלמעלה כך הוא. ולפיכך בסדום הי' גפרית ואש. ואלו אנשי סדום ועמורה לא יקומו ליום הדין. והמקרא מוכיח כך. שכתוב [7] גפרית ומלח שרפה כל ארצה וגו'. במדפכת סדום ועמורה אשר הפך ה' באפו ובחמתו. אשר הפך ה' בעולם הזה. באפו בעולם הבא. ובחמתו בזמן שעתיד הקב"ה להחיות מתים. וכמו שארצם נאבדה לעולם ולעלמי עולמים. כן גם נאבדו הם לעולם ולעלמי עולמים. ובוא וראה דין של הקב"ה מדה בנגד מדה. הם לא היו משיבים נפש העני במאכל ומשתה. אף כך הקב"ד אל ישיב להם נפשותיהם לעולם הבא. ובוא וראה הם נמנעו מצדקה שנקראת חיים. אף הקב"ה מנע מהם היים בעולם הזה ובעולם הבא. וכמו שהם מנעו דרכים ומסילות מבני העולם. כן גם הקב"ה מנע מהם דרכים ומסילות הרחמים. מלרחם עליהם בעולם הזה ובעולם הבא. רבי אבא אמר כל בני העולם יקומו. ויעמדו לדין. ועליהם כתוב [ה] ואלה לחרפות ולדראון עולם. והקב"ה בעל הרחמים הוא. כיון שדן אותם בזה העולם וקבלו הדין. אל ידונו בבל הדינים:

ד) **ותבט** אשתו מאחריו וגו'. מאחריו. מאחריה צריך לומר. אלא מאחורי השכינה. ר' יוסי אמר מאחריו

יחמון לון בני מתא. ולא יעלון בארחא מיסר לבית ובגין כך סורו נא. [6] ר' חזקיה אמר תא חזי כיון דחמא קב"ה עובדין דסדום ועמורה. סדר לון לאינון מלאכין לחבלא לסדום. מה כתיב ויירא לוט. חמא לשכינתא. וכי מאן יכיל למחמי שכינתא. אלא חמא זהרא חד דנהיר דקא סלקא על ריסייהו. וכדין ויאמר הנה נא אדני'. באל"ף דל"ת כמה דאתמר. ובגין סהדו נהירו דשכינתא דנהיר. קאמר סורו נא אל בית עבדכם ולינו ורחצו רגליכם. אברהם לא עביד הכי. אלא בקדמיתא אמר ורחצו רגליכם לבתר ואקחה פת לחם. אבל לוט אמר סורו נא אל בית עבדכם ולינו. ולבתר ורחצו רגליכם והשכמתם והלכתם לדרככם. בגין דלא יסתמודעין בהו בני נשא. ויאמרו לא כי ברחוב נלין בגין דכך הוו עבדי אורחין דאתלין תמן דלא הוה בר נש דיכנוס לון בביתא. וע"ד אמרו לא כי ברחוב נלין. מה כתיב ויפצר בם מאד וגו'. תא חזי קב"ה כד עביד דינא בעלמא. שליחא חדא עביד ליה. והשתא חמינן תרי שלוחי. אמאי. וכי לא סגי בחד. אלא בגין דחד הוה לאפקא ליה לוט ולשזבא ליה וחד למיהפך לקרתא ולחבלא ארעא:

ג) **וה'** המטיר על סדום ועל עמורה וגו'. וה'. דא דרגא דבי דינא לתתא דנטיל רשו מעילא. ר' יצחק אמר דעביד דינא ברחמי. דכתיב מאת ה' מן השמים. בגין לאשתכחא דינא ברחמי. ואי תימא מאי רחמי הכא. דכתיב ויהי בשחת אלהים את ערי הככר ויזכר אלהים את אברהם וגו'. ולבתר נפקו מניה תרין אומין שלמין. וזכה דנפיק מניה דוד ושלמה מלכא [מ"ה].. ותא חזי סדום בדינא דגיהנם אתדן. דכתיב וה' המטיר על סדום ועל עמורה גפרית ואש מאת ה' מן השמים. דא מסטרא דמיא ודא מסטרא דאשא. דא ודא הוא דינא דגיהנם. וחייבין דגיהנם בתרין דינין אלין אתדני. [ג] תא חזי דבני מובולא לא אתדנו אלא באשא ומיא. מיא קרירין מתתי מלעילא ומיא רתיחין סלקי מתתא כאשא. ואתדנו בתרי דינין. בגין דדינא דלעילא הכי הוי. בגין כך בסדום גפרית ואש. ואלין דסדום ועמורה לא יקומון ליומא דדינא. וקרא אוכח. דכתיב [7] גפרית ומלח שרפה כל ארצה וגו'. במהפכת סדום ועמורה אשר הפך ה' באפו ובחמתו. אשר הפך ה' בעלמא דין. באפו בעלמא דאתי. ובחמתו בזמנא דזמין קב"ה לאחיא מתיא. וכמה דארעא דלהון אתאביד לעלם ולעלמי עלמיא הכי נמי אתאבידו אינון לעלם ולעלמי עלמיא. ותא חזי דינא דקב"ה דינא לקבל דינא. אינון לא הוו מייבין נפשא דמסכנא בחיכלא ובשתיא. אוף הכי קב"ה לא אתיב לון נפשייהו לעלמא דאתי. ותא חזי אינון אתמנעו מלדקה דאקרי חיים. אוף קב"ה מנע מנייהו חיים בעלמא דין ובעלמא דאתי. וכמה דאינון מנעו אורחין וסבילין מבני עלמא. הכי נמי קב"ה מנע מנייהו אורחין וסבילין דרחמי מלרחמא עלייהו בעלמא דין ובעלמא דאתי. רבי אבא אמר כל בני עלמא יקומון. ויקומון לדינא. ועלייהו כתיב [ה] ואלה לחרפות ולדראון עולם. וקב"ה מארי דרחמין הוא. כיון דדן לון בהאי עלמא וקבלו דינא. לא יתדנו בכולהו דינין:

ד) **ותבט** אשתו מאחריו וגו'. מאחריו. מאחריה מבתרי ליה. אלא מבתר שכינתא. ר' יוסי אמר מבתריה

מראה מקומות [6] דף קז [ט] דף קז [ג] דף קת [7] דברים כ"ט כ"ב [ה] דניאל י"ב ו' דף קת:

זין הזהר

אשר. כי אברהם שליחו את המלאכים כדרכו לעשות עם אורחים האציל בזה עליהם מן האור מקיף שלו. **בידוע בסוד לויה ולוט** כיון שנתגדל בבית אברהם הי' מביר ואת. ושה"י: [מת] היינו רות המואביה:

מבתריה דלוט דמחבלא לחזיל מבתריה. וכי מבתריה לחזיל. והא הוא סדר ליה [מט] אלא בכל מקום שהלך לוט היה מעכב המשחית מלחבל. וכל מקום שהלך לוט כבר ועזבו לאחריו. הי' מהפכו המשחית. ולפיכך אמר לו אל תבט אחריך. שהרי אני משחית אחריך. ועל כן כתוב ותבט אשתו מאחריו. וראיתה המשחית. אז ותהי נציב מלח. שהרי כל זמן שהמשחית אין רואה פני האיש, אינו משחית אותו. וכיון שאשתו החזירה פניה להסתכל אחריו. מיד ותהי נציב מלח. [נ] א"ר יצחק בוא וראה בזמן שהדין שורה בעולם. הרי אמרו שיהי' נזהר אז האדם מלהמצא בשוק. לפי שכיון שהדין שורה אינו משגיח בין צדיק לרשע. וע"כ יהי' נזהר מלהמצא שם. והרי אמרו שבשביל זה נסתר נח בהתיבה. שלא יסתכל בעולם בזמן שהדין נעשה. וכן כתוב [נא] ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר. עד שיהי' נעשה הדין. אף כאן בשביל זה ויאמר המלאך על נפשך אל תביט אחריך וגו' :

[נ] **ויהי** בשחת אלהים וגו' וישלח את לוט מתוך ההפכה בהפך את הערים אשר ישב בהן לוט. א"ר חייא מהו בהפך את הערים אשר ישב בהן לוט [נב] אלא בכל הערים עשה לוט דירתו. שכתוב ולוט ישב בערי הככר ויאהל עד סדום. שלא קרלו אותו. מלכר מלך סדום שקבל אותו בסדום בשביל אבו הם [נג] ר' אבא אמר מהו אשר ישב בהן לוט. וכי בכל הערים ישב לוט. אלא בשביל לוט היתה ישיבה בהערים. שלא נחרבו עד עתה. לפי שכלם היו רשעים. ולא נמצא ביניהם שיהי' בו איזו זכות. מלבד לוט. ואפשר תאמר בזכותו. לא. אלא בזכותו של אברהם. מכאן למדנו שכל מקום שיושבים בו רשעים הוא נחרב. א"ר שמעון בוא וראה שהשמוש שעושה אדם לצדיק. שמוש הזה מגין עליו בעולם. ולא עוד אלא שאע"פ שהוא רשע. לומד מדרכיו ועושה אותם. בוא וראה שהרי בשביל שנתחבר לוט עם אברהם. אע"פ שלא למד כל מעשיו. למד לעשות טובות עם הבריות. כמו שהיה עושה אברהם. ובזה היה קיום הישוב לכל אותן הערים. כל זמן ההוא ששבו בהן. לאחר שנכנס לוט ביניהם [נד] :

ה) **ויעל** לוט מצוער וישב בהר הוא ושתי בנותיו עמו. מה המעם. לפי שראה שהיה קרוב לסדום יצא משם. [נה] א"ר אלעזר בוא וראה לוט יצאו ממנו ומבנותיו שתי אומות נפרדות. ונתקשרו בצד ההוא הראוי להן [נו] ועל כן הקב"ה מסבב סבות ומגלגל גלגולים בעולם. שיהי' נעשה הכל כראוי. ויתקשר הכל במקומו. בוא וראה יפה הי' לו ללוט. שהקב"ה יוציא ממנו ומאשתו שתי אומות האלה. אלא נתגלגל כך כדי שיתקשרו במקומם הראוי להן. ויצאו מתוך יין. ויין ההוא נזדמן להם ברמערה בלילה ההוא. וזהו הסוד שנעשו כמו שכתוב וישת מן היין וישכר [נז] וענין זה נתבאר. בוא וראה מואב ועמון הן קראו להם שמות. מואב מאב. דבי יוסי אמר הבכירה בעזות אמרה. מואב מאבי הוא. והצעירה גם הוא ילדה בן ותקרא שמו בן עמי. בצניעות אמרה. בן עמי שנולד מעמי. ולא אמרה ממי הוה. בוא וראה בתחלה כתוב ולא ידע בשכבה ובקומה בוא"ו. ונקוד על וא"ו. לפי שעזר מלמעלה

הוה

מאחריו של לוט. שהמשחית הלך אחריו. וכי אחריו הלך. הלא הוא שלחו משם [מט] אלא בכל מקום שהלך לוט היה מעכב המשחית מלחבל. וכל מקום שהלך לוט כבר ועזבו לאחריו. הי' מהפכו המשחית. ולפיכך אמר לו אל תבט אחריך. שהרי אני משחית אחריך. ועל כן כתוב ותבט אשתו מאחריו. וראתה המשחית. אז ותהי נציב מלח. שהרי כל זמן שהמשחית אין רואה פני האיש, אינו משחית אותו. וכיון שאשתו החזירה פניה להסתכל אחריו. מיד ותהי נציב מלח. [נ] א"ר יצחק בוא וראה בזמן שהדין שורה בעולם. הרי אמרו שיהי' נזהר אז האדם מלהמצא בשוק. לפי שכיון שהדין שורה אינו משגיח בין צדיק לרשע. וע"כ יהי' נזהר מלהמצא שם. והרי אמרו שבשביל זה נסתר נח בהתיבה. שלא יסתכל בעולם בזמן שהדין נעשה. וכן כתוב [נא] ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר. עד שיהי' נעשה הדין. אף כאן בשביל זה ויאמר המלאך על נפשך אל תביט אחריך וגו' :

[נ] **ויהי** בשחת אלהים וגו' וישלח את לוט מתוך ההפכה בהפך את הערים אשר ישב בהן לוט. א"ר חייא מהו בהפך את הערים אשר ישב בהן לוט [נב] אלא בכל הערים עבד לוט דיוריה. דכתיב ולוט ישב בערי הככר ויאהל עד סדום. דלא קבילו ליה. כד דמלך סדום קביל ליה בסדום בגיני דאברהם [נג] ר' אבא אמר מהו אשר ישב בהן לוט וכי בכלהו הוה יתיב לוט אלא בגיניה דלוט הוו יתבי דלא אתחרבו עד כען. בגין דכלהו הוו חייבין ולא אסתכם ביניהו דאית ליה מידי דזכו. כד לוט. ואי תימא בזכותיה לא. אלא בזכותיה דאברהם. מכאן אוליפנא בכל אתר דדיירין ביה חייבין חריב ליהו אע"ג דמעון תא חזי דשמושא דעביד בר נש לזכאה. דהוא שמושא מגין עליה בעלמא. ולא עוד אלא דאע"ג דאיהו חייבא. אוליף מאורחוי ועביד לון. תא חזי דהא בגין דאתחבר לוט בהדיה דאברהם. אע"ג דלא אוליף כל עובדוי. אוליף למעבד מיבו עם ברייו. כמה דהוה עביד אברהם. ודא הוא דאותיב לכל אינון קרתי כל דהוה זמנא דיתבו. בתר דעאל לוט ביניהו [נד]

ה) **ויעל** לוט מצוער ויסב בהר הוא ושתי בנותיו עמו. מאי טעמא. בגין דחמא דהוה קריב לסדום אסתלק מתמן [נה] א"ר אלעזר תא חזי לוט נפקו מניה ומבנתיה תרין אומין מתפרקן. ואתקשרו בהדהוא סטרא דאתחזי לון [נו] ועל דא קב"ה מסבב סבובין ומגלגל גלגולין בעלמא. דיתעביד כלא כדקא יאות. ויתקשר כלא באתריה. תא חזי יאות הוה ליה ללוט. דקב"ה יפיק מניה ומאתתיה תרין אומין אלין. אלא בגין לאתקשרא באתרייהו דאתחזי לה. ואתעבידו מנו יינא. וההוא יינא אזדמן לון במערתא בהיא ליליא. ודא הוא רזא דאתעבידו כמה דאת אמר וישת מן היין ויישכר [נז] והא אתמר ואוקמוה. תא חזי מואב ועמון איכון קרלן לון שמהן. מואב מאב. דבי יוסי אמר בכירה בתגליפו אמרה. מואב מאבא הוא. והצעירה גם הוא ילדה בן ותקרא שמו בן עמי בלגיטו אמרה בן עמי בר עמי. ולא אמרה ממאן הוה. תא חזי בקדמיתא כתיב ולא ידע בשכבה ובקומה בוא"ו ונקוד על וא"ו. בגין דסיועא דלעילא

הוה

מראה מקומות מ) דף קז: נ) שבת י"ב ב) דף קח. נא) דף קט. נב) דף קט. נג) דף ק'.

זהר הזהר

[מט] פי' הלא מלאך המשחית שלח את לוט מסדום והוא נשאר שם להשחית ולהפוך. [נ] קשי' ליה הלשון רבים הערים אשר ישב בהן בי הי' צ"ל העיר אשר ישב בה: [נא] ובזה יתורץ אשר ישב בהן לוט היינו שבזכותו נתקיים הישוב בהן: [נב] פי' לחולד מן הערוה של אב ובתו: [נג] היינו שכח התרחק מן הקדושה ונתקרב להסטרא אחרא כנזכר לעיל וכן לוט. וזה היה סיבה מן השמים להוציא

היה נמצא במעשה הנצא. שעתיד מלך המשיח לצאת ממנו. ולפיכך נשלם כאן בוא"ו. ובשניה כתוב ובקמה חסר וא"ו. לפי שלא יצא ממנה חלק להקב"ה כמו מהראשונה [ד.] וע"כ כתוב בראשונה הבבירה ובקומה. בוא"ו מלא ונקודה עליה. רבי שמעון אמר לא ידע שעתיד הקב"ה להעמיד ממנו דוד המלך ושלמה וכל שאר מלכים ומלך המשיח. בוא וראה זו הקימה שכתיב ברות. [ו] ותקם בתרם יכיר איש את רעהו וגו'. ביום ההוא הי' לה קימה בודאי. שנתחבר עמה בעז להקים שם המת על נחלתו. ויצאו ממנה כל אותן המלכים וכל החשובים שבישראל. ולא ידע בשכבה. שכתוב ותשכב מרגלותיו עד הבקר. ובקומה. שכתוב ותקם בתרם יכיר איש את רעהו וגו'. לפיכך ובקומה נקוד וא"ו. בוא וראה ענותנותו של אברהם. שהרי אפילו בתחלה כשרצה הקב"ה לעשות דין בסדום. לא בקש ממנו רחמים על לוט. ואח"כ שכתוב וירא והנה עלה קיטור הארץ כקיטור הכבשן. לא הי' שואל על לוט. ולא אמר עליו להקב"ה כלום. וכן גם הקב"ה לא אמר לו דבר. כדי שלא יחשוב אברהם שהקב"ה גרע מזכותו כלום. ואפשר תאמר שאברהם לא היה מחשיב את לוט בלבו כלל. הרי מסר נפשו ללכת להתגר מלחמה בחמשה מלכים גבורים. כמש"כ וישמע אברם כי נשבה אחיו וגו'. וכתוב ויחלק עליהם לילה ויכם. וכתוב וישב את כל הרכוש וגם את לוט אחיו ורכושו השיב. אבל מאהבתו שאהב להקב"ה. וראה מעשיו של לוט שאינן ביושר כראוי. לא רצה אברהם שבעבורו יוותר הקב"ה כלום משלו. ולפיכך לא תבע עליו רחמים. לא בתחלה ולא בסוף:

ג) **ויסע** משם אברהם ארצה הנגב. כל נסיעותיו היו לצד דרום. יותר מלצד אחר. לפי שדרכי בחכמה עשה כך להתדבק בבחינת הדרום [ה.]:

ג) **ויאמר** אברהם אל שרה אשתו אחותי היא. למדנו שאין נצרך לו לאדם לסמוך על גם. ואם הקב"ה עושה גם לאדם. אין לו לסמוך על הגם פעם אחר. לפי שאין בכל שעה ושעה נזדמן הגם. ואם סכנים האדם עצמו במקום שתזק שכיח לעין. הרי נתמעטה כל זכותו ממה שעשה בתחלה וזה מבואר. כמש"כ קטנתי מכל החסדים וגו'. ואברהם כיון שעלה ממצרים וניצל פעם אחת. עתה למה הכנים עצמו בצער כבראשונה ואמר אחותי היא. אלא אברהם לא סמך על זכותו כלל. כי ראה השכינה תדיר במדורה של שרה ולא זזה משם. ולפי שהיתה השכינה שם סמך עליה אברהם ואמר אחותי היא. כבתוב [ז] אמור לחכמה אחותי את.. ר' שמעון אמר אברהם בחכמה עשה. שאמר בשביל השכינה שהיתה עם שרה אחותי היא. מה הטעם. לפי שאברהם מצד בחינת הימין הוא לכך אמר אחותי היא. וסוד הזה כמש"כ [ח] אחותי רעיתי יונתי תמתי [ט] וע"כ אברהם קראה תמיד אחותי. לפי שנדבק עמה ולא יתפרדו זה מן זה לעולם. לבסוף מה כתוב. הנם אמנה אחותי בת אבי היא וגו'. וכי כך הי'. אלא הכל בשביל השכינה אמר אחותי היא בתחלה. שכתוב [י] אמור לחכמה אחותי את. אח"כ אמר הנם אמנה אחותי בת

סוה אשתכח בסהון עובדא. דזמין מלכא משיחא לנפקא מיניה וכגון כך אשתלים הכא בוא"ו. ובאחרא כתיב ובקומה חסר וא"ו בגין דלא נפיק מנה חולקא לקב"ה כהאי אחרא [ד.] וע"ד כתיב בהאי אחרא קשיטא יבקומה. בוא"ו מלא ונקוד עלה רבי שמעון אחר לא ידע דזמין קב"ה לאוקמא תניה דוד מלכא ושלמה וכל שאר מלכין ומלכא משיחא. תא חזי קימה דכתיב ברות [ו] ותקם בתרם יכיר איש את רעהו וגו' בההוא יומא הוה לה קימה ודאי. דאתחבר עמה בעז להקים שם המת על נחלתו. ואתקם מנה כל אינון מלכין וכל עלויא דישראל. ולא ידע בשכבה. דכתיב ותשכב מרגלותיו עד הבקר. ובקומה דכתיב ותקם בתרם יכיר איש את רעהו וגו' בגין כך ובקומה נקוד וא"ו. תא חזי ענותנותא דאברהם דהא אפילו בקדמיתא כד בעא קב"ה לאעבד דינא בסדום לא בעא מניה רחמי על לוט. ולבתר דכתיב וירא והנה עלה קיטור הארץ כקיטור הכבשן. לא תבע עליה דלוט ולא אחר עליה לקב"ה כלום אף הכי קב"ה לא אחר ליה מידי. בגין דלא יחשב אברהם דקב"ה גרע מזכותיה כלום. ואי תימא דאברהם לא הוה חשיב ליה לוט בלביה כלום הא אסר נפשיה למיהך לאתגרא קרבא בחמשה מלכין תקיפין כד"א וישמע אברם כי נשבה אחיו וגו' וכתיב ויחלק עליהם לילה ויכם וכתיב וישב את כל הרכוש וגם את לוט אחיו ורכושו השיב אבל בר"ח זותא דרחמים לקב"ה ואיהו עובדוי דלוט דלא כשרן כדקא יאות לא בעא אברהם דבגינה יסבוק קב"ה כלום מדיליה. ובגינה כך לא תבע עליה רחמי לא בקדמיתא ולא בסופא

ג) **ויסע** משם אברהם ארצה הנגב. כל משלנוי הוה לסטרא דדרומא יתיר מסטרא אחרא. בגין דהא בחכמתא עביד לאתדבקא בדרומא [ה.]:

ג) **ויאמר** אברהם אל שרה אשתו אחותי היא. תניינו לא ליבעי ליה לבר נש לסמכא על נישא ואי קב"ה ארחיש נישא לבר נש. לא אית ליה לסמכא על נישא זמנא אחרא. בגין דלאו בכל שעתא ושעתא אתרחיש נישא ואי ייעול בר נש גרמיה באתר דנזקא אשתכח לעינא הא פקע כל זכותיה דעבו בקדמיתא ואוקיתוה. כד"א קטנתי מכל החסדים וגו' ואברהם כיון דסליק ממצרים ואשתזיב זעירא חדא. הכתא אחתי לעיל גרמיה בנעורא בקדמיתא ואמר אחותי היא אלא אברהם לא סמך על גרמיה כלום. דהתא שכינתא תדיר בדיוקא דשרה ולא אעדי מתמן ובגין דהות תמן אסתיך אברהם ואמר אחותי היא כמה דכתיב [ז] אמור לחכמה אחותי את. רבי שמעון אמר אברהם בחכמתא עבד. דאמר בגין שכינתא דהות עמה דשרה אחותי היא. מאי טעמא בגין דאברהם אסטרא דימינא איהו אמר אחותי היא. ורזא דא כד"א [ח] אחותי רעיתי יונתי תמתי [ט] וע"ד אברהם קרא לה תדיר אחותי בגין דאתדבק בהדה ולא יתעדון דא מן דא לעלמין. לסוף מה כתיב וגם אמנה אחותי בת אבי היא וגו' וכי הכי הוה אלא כלא בגין שכינתא קאמר אחותי היא בקדמיתא [י] אמור לחכמה אחותי את. ולבתר וגם אמנה אחותי בת

מראה מקומות ו) רות ג' כ) דף קיח ג) דף קיח ד) משלי ז' ה) שיר ה' ו) משלי ז'

זין הזהר

בן הקליפות נשמות הקדושות כידוע [ד.] כי מהבבירה יצאה רות אם המלך דוד ושלמה. והיינו ג"כ נשמת המשיח ומהצעירה יצאו רק נעמה אשת רחבעם. והיא רק כמו שאר הנשים של מלכי בית דוד. [ה.] היינו במדת החסד בחינת הימין: [ו] מה שם אחותי מוסב על השכינה הקדושה אף כאן כן. כי שורש קדושת אברהם שהיא מדת החסד בחינת הימין ושורש השכינה הקדושה שניהם מסתר

בת אבי היא. מאי וגם להתוספא על מה דקאמר בקדמיתא אחותי בת אבי היא. ברתיה דחכמה עלאה [נז] ובגין כך אתקרי אחותי ואתקרי חכמה. אך לא בת אמי. מאתר דשירותא דכלא סתימא ילאה [נח] וע"ד ותהי לי לאשה באחוה בחביבותא. דכתיב [ט] וימינו תחבקני. וכלא רזא דחכמתא איהו תא חזי בקדמיתא כד נחתו למלריס סכי קאמר בגין לאתדבקא בגו מהימנותא [נט] וקרא לה אחותי בגין דלא יסעון גו איהו דרגין דלבר. אוף סכא אחותי. בגין דלא אתעדי מגו מהימנותא כדקא יאות. דהא אבימלך וכל איהו יתבי ארעא הוו אזלי בתר פולחנא נוכראה ואיהו אתדבק גו מהימנותא. ובגין כך עאל לתמן ואמר אחותי היא. מה אחות לא אתפרשא מאחא לעלמין. אוף סכא סכי דהא אתתא יכילא לאתפרשא אבל אחות לא אתפרשא דהא תרין אחין לא יכלין לאתפרשא לעלמין ולעלמי עלמין. ובג"כ אמר אברהם אחותי היא דהא כלהון הוו להומין גו מסרי כוכבים ומזלי ופלחי לון ואברהם הוה אתדבק גו מהימנותא ואמר אחותי היא. דלא אתפרש לעלמין וסימך [י] ולאחותו הבתולה. דאתמר לכהן אתרא דאברהם אריא ביה [כ] .. ובגין כך אתדבק אברהם במהימנותא כד נחית למלריס וכד אזיל לארעא דפלשתים לבר גם דבעא לנחתא גו גובא עמיקא ודחיל דלא יכיל לסלקא מנו גובא. מה עביד קבר חד קברא, אבל לעילא מן גובא ואמר הוא דקטילא קברא דא מכאן ולהלאה אעול תמן כך אברהם בשעתא דבעא לנחתא למלריס עד לא ייחות תמן קבר קברא דמהימנותא בקדמיתא לאתתקפא ביה ולבתר נחת. אוף סכי נמי כך עאל לארעא דפלשתים

ג) **ויבא** אלהים אל אבימלך וגו'. וכי קב"ה אתא לגבייהו דרשיעיא כמה דכתיב ויבא אלהים אל לבן. ויבא אלהים אל בלעם. אלא ההוא ממנא עליאה דאתפקדא עלייהו הוה בגין דכלהו כד עבדי עליאותא נפלי זמא דא ומסמרא דדיקא קא אתיין. וע"ד ויבא אלהים אל אבימלך בחלום הלילה. ד) ר' אחא אמר בשם שכתוב ויבא אלהים אל אבימלך. מפני מה באומות העולם ויבא אלהים. ולישראל לא. אלא כך למדנו. אלהים שכתוב כאן. זה כח השר הממונה עליו היה. וזה הוא הסוד של אלהים אחרים. כדמיון זה ויבא אלהים אל לבן. ויבא אלהים אל בלעם. זה הכח הממונה עליהם היה. אף כאן ויאמר אליו האלהים בחלום. כך הוא בודאי. גם אנכי ידעתי. גם למה כתוב כאן. אלא לרבות הוא בא. שאע"פ שלמעלה ממני ידוע. גם אנכי ידעתי. ואחשך גם אנכי. גם לרבות. אותך מחטו לי. מחטו דסר אל"ף כתוב. ומפני מה אמר לי. הלא החטא אינו נגד השר. אלא כך למדנו. בחטאי העם שלמטה נעשה פגם למעלה. בעבור חטאי העם שלמטה מעבירים להשר שלהם למעלה מן ממשלתו. וש"כ ואחשוך גם אנכי אותך. שאע"פ שבמקום גבוה ממני תולה הדבר. אחשך גם אנכי. גם לרבות למובת עצמו. מחטו לי. כדי שלא יהי' נמצא בי כמו מחט הנעוץ בבשר. שלא תגרום לי אתה בחטאך להעביר אותי מן ממשלתי ויקצו בי. כד"א ה) ואקץ בם. שלא תדקר אותי במחטך כקוצים הנעוצים בבשר.. ויש לך לדעת כי שם הקב"ה ו) רם ונשא שוכן עד וקדוש שמו

בת אבי היא. מה וגם. להוסיף על מה שאמר בתחלה. אחותי בת אבי היא. בת של חכמה העליונה [נז] ולפיכך נקראת אחותי. ונקראת חכמה. אך לא בת אמי. אלא ממקום ראשית הכל סתום העליון [נח] וע"כ ותהי לי לאשה. באחוה בחביבות. שכתוב [ט] וימינו תחבקני. והכל סוד של חכמה הוא. בוא וראה בראשונה כאשר ירדו למצרים כך אמר. בשביל להתדבק עם האמונה [נט] וקרא לה אחותי. בשביל שלא ימעו באותן מדרגות החיצונות. אף כאן אחותי. בשביל שלא יסור מן האמונה בראוי. שהרי אבימלך וכל אותן יושבי הארץ היו הולכים אחר עבודה זרה. והוא נדבק עם האמונה. ולפיכך נכנס שמה ואמר אחותי היא. מה אחות אינה נפרדת מן האח לעולם. אף כאן כך. שהרי אשה יכולה להתפרד. אבל אחות אינה נפרדת. שהרי שני אחים אין יכולים להפרד לעולם ולעלמי עולמים. ולפיכך אמר אברהם אחותי היא. שהרי כלם היו להומים אחר האורות של כוכבים ומזלות ועבדו להם. ואברהם נדבק עם האמונה ואמר אחותי היא. שלא יפרד לעולם. וסימנך [י] ולאחותו הבתולה. הנאמר לכהן. הוא המקום שאברהם שורה בו [כ] .. ולפיכך נדבק אברהם בהאמונה כאשר ירד למצרים וכאשר הלך לארץ פלשתים. משל לאדם הרוצה לרדת תוך בור עמוק. ומפחד שלא יוכל לעלות מתוך הבור. מה עושה. קושר קשר של חבל למעלה מן הבור. ואומר כיון שקשרתי קשר זה. מכאן ולהלאה אכנס שמה. כך אברהם בזמן שבקש לירד למצרים. טרם שנכנס שמה קשר הקשר של האמונה בתחלה להתחזק בו. ואחר כך ירד. אף כך עשה כשנכנס לארץ פלשתים:

ג) **ויבא** אלהים אל אבימלך וגו'. וכי הקב"ה בא אצל הרשעים. כמו שכתוב ויבא אלהים אל לבן. ויבא אלהים אל בלעם. אלא אותו ממונה השליח שנתמנה עליהם היה. לפי שכלם כאשר עושים השליחות. נוטלים השם הזה. ומצד הדין הם באים. ולכך ויבא אלהים אל אבימלך בחלום הלילה. ד) ר' אחא אמר במה שכתוב ויבא אלהים אל אבימלך. מפני מה באומות העולם ויבא אלהים. ולישראל לא. אלא כך למדנו. אלהים שכתוב כאן. זה כח השר הממונה עליו היה. וזה הוא הסוד של אלהים אחרים. כדמיון זה ויבא אלהים אל לבן. ויבא אלהים אל בלעם. זה הכח הממונה עליהם היה. אף כאן ויאמר אליו האלהים בחלום. כך הוא בודאי. גם אנכי ידעתי. גם למה כתוב כאן. אלא לרבות הוא בא. שאע"פ שלמעלה ממני ידוע. גם אנכי ידעתי. ואחשך גם אנכי. גם לרבות. אותך מחטו לי. מחטו דסר אל"ף כתוב. ומפני מה אמר לי. הלא החטא אינו נגד השר. אלא כך למדנו. בחטאי העם שלמטה נעשה פגם למעלה. בעבור חטאי העם שלמטה מעבירים להשר שלהם למעלה מן ממשלתו. וש"כ ואחשוך גם אנכי אותך. שאע"פ שבמקום גבוה ממני תולה הדבר. אחשך גם אנכי. גם לרבות לטובת עצמו. מחטו לי. כדי שלא יהי' נמצא בי כמו מחט הנעוץ בבשר. שלא תגרום לי אתה בחטאך להעביר אותי מן ממשלתי ויקצו בי. כד"א ה) ואקץ בם. שלא תדקר אותי במחטך כקוצים הנעוצים בבשר.. ויש לך לדעת כי שם הקב"ה ו) רם ונשא שוכן עד וקדוש שמו

מראה מקומות ט) שיר כ' כ) ויקרא כ"ח ג) דף קיח: ד) ויקרא ת. ה) ויקרא כ' ו) יסודי נ"ש

זין הזהר

קדושה אחת נובעין. וחיינו מן ספירת חכמה עולם האצילות שנקרא אבא: [מ] וחיינו ספירת חכמה עולם האצילות שנקרא אבא: [נא] כי עולם האצילות הוא סתום ונבוה מהשנתנו. כנזכר לעיל שספירת בינה הנקרא עולם הבריאה היא ראשית השנתנו: [נב] וחיינו השכינה הקדושה: [נג] כי גם הבהן שרשו הוא מדת החסד כמו באברהם:

שמו. והוא בלבדו מלך על כל מה שנמצא. בין למעלה בין למטה. והיכל הקדוש שלו באמצע הוכן. וסביבו יש שכעים כתרים. ומהם נשפעים ע' שרים. ונתכנו על ע' אומות העולם. להיות כל אחד ואחד שולט על עמו ועל ארצו. והקב"ה נתן לישראל בלבדם סוד שמו הקדוש [סח] והוא שולט על ישראל וירושלים. וש"כ [ז] כי שמך נקרא על עירך ועל עמך. ואין לעם אחר חלק בהקב"ה. שכתוב [ז] כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו ועם ישראל בדמאיהם עושים פנם למעלה. ומה הוא. כמש"כ [ז] ובפשעכם שלחה אמכם:

[ז] **וה' פקד את שרה כאשר אמר וגו'.** א"ר שמעון פקידה אין היא מן המזל. ואם תשאל הרי בנים במזל תולה ולא למטה [סט] אבל כאן בשרה לא היה תולה במזל. אלא וה' כתוב. הכל ביחוד [ע] אם כן למה כתוב פקידה [סז] אלא ודאי שזכירה היתה בתחלה. ונמסר מפתח הזה למטה [סח] כמו שכתוב ואת בריתי אקים את יצחק אשר תלד לך שרה למועד הזה בשנה האחרת. ואחר כך כיון שכבר נזכרה בסוד עליון. נאמר אחרי כן בסוד בחינת נוקבא פקידה. להיות כולל הכל ביחוד. [ח]) ולמדנו פקד את שרה. פקידה לנקבה. זכירה לזכור. ולפיכך וה' פקד את שרה כאשר אמר. שכתוב שוב אשוב אליך כעת היה וגו'. מכאן נשמע שכתיב ויאמר שוב אשוב אליך. ויאמר סתם. שהוא בעצמו היה ולא שליח אחר. ויעש ה' לשרה כאשר דבר. כיון שאמר וה' פקד את שרה. מהו ויעש ה' לשרה. אלא כך למדנו. שפרי מעשיו של הקב"ה נשפעים מן הנהר ההוא שנמשך ויוצא מעדן והוא נקרא מזל [סז] כי כל ברכות טובות ונשמי ברכה נ ולים מכנו. ומשם יוצאות נשמות הצדיקים. שכתוב להשקות את הגן. שהוא מזיל ומשקה מלמעלה למטה בתוך הגן [סז] ובנים בזה המזל הולים ולא במקום אחר. וע"כ כתוב וה' פקד את שרה. פקידה בלבד. ויעש ה' לשרה. עשיה היא יותר עליונה ממדרגה זו [סח] כמו שנתבאר שזה תולה במזל. וע"כ כתוב כאן פקידה. וכאן עשיה. ולכיכך כתוב ה' וה' [כט] והכל אחד:

[ח] **אמר ר' יהודה** בוא וראה כאיר נכקדה שרה כמדרגה דזאת. לא נכקד אוהד אלא בסוד הוא"ו. שכתוב וה' נכקד את שרה וגו' [ע] לכי שדכל בסוד הוא"ו הוא. ובזה נכלל הכל. ובו נתגלה הכל. לפי שכל דבר שהוא נעלם. הוא מביא להתגלית כל דנעלם. ואין ביכולת למי שהוא בדתגלות לגלות מה שהוא נעלם [מ]. [ז]) ובוא וראה דסוד שלבדתי. בשעה שכנסת ישראל הגלתה ממקומה. אז דאיתיות של השם דקדוש כביכול נתפרדו. שנפרדה ה מן ו [עא] ולפי שנתפרדו מה כתוב [ח] נאלכתי דומיה. לפי שנכתלק ו מן ה. וקול לא נכצא. אז דדביר נאלם [עב] ולפיכך היא שוכבת בעפר כל היום ההיא של ה"א. ואיזה הוא. זה אלף החמישי. ואע"פ שדקדיבה בגלות קדם

מראה מקומות מ) דניאל ט' כ) דברים ל"ב ג) יבמי' ל' ד) ויצא קנט ה) דף קטו. ו) דף קיז. ז) דף קטז ח) תניא ל"ע

שיו. והוא בלחודוי מלכא על כל מה דאתתכח בין לעילא בין לתתא והיכלא קדישא דיליה בחלעיתא לתתקן וסחרניה לית שבעין כתרין. ומנהון אתתסכו ע' רברבין ואתתנו על ע' עמין דעלמא למהוי כל חד וחד שליט על עתיה ועל ארעיה וקב"ה יהב לישראל בלבדם סוד שמו הקדוש [סח] והוא שליט על ישראל וירושלים. הה"ד [ז]) כי שמך נקרא על עירך ועל עמך ולית לעתא אחרא חולקא ביה בקב"ה דכתיב [ז]) כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו ועתה דישראל במודיהון עבדין פגיתי לעילא ותתי מיהו. כד"א [ז]) ובפשעכם שלחה אמכם

[ז]) **וה' פקד את שרה כאשר אמר וגו'.** מ"ר שמעון פקידה לאו מזלא היא ולא תימא דהא בין בזלא תליין ולא לתתא [סט] הכא בשרה לאו בזלא הוה אלא וה' כתיב כלא כחדא [ע] אי הכי לאתאי כתיב פקידה [סז] אלא ודאי זכירה הות מקדמת דנא ואתתסר מפתחא דא לתתא [סח] כמה דכתיב ואת בריתי אקים את יצחק אשר תלד לך שרה למועד הזה בשנה האחרת ולבתר כגוונא דא כיון דאתכרת ברזא דלעילא לבתר התתר ברזא דנוקבא פקידה למהוי כלא דכלא כחדא [ח]) ותתיכון פקד את שרה. פקידה לנוקבא זכירה לדכורא ובגין כך וה' פקד את שרה כאשר אמר דכתיב שוב אשוב אליך כעת חיה וגו' מהכא משמע דאתר ויאמר שוב אשוב אליך ויאמר סתם דאיהו הוה ולא שליחא אחרא ויעש ה' לשרה כאשר דבר. כיון דאתיר וה' פקד את שרה מהו ויעש ה' לשרה אלא הכי תניא דאיבא דעיבדוי דקב"ה מההוא מזלא נסר דעגיד ונפיק מעדן מיהו ואיהו מזלא [סז] דכל ברכאן מבאן ונשמי ברכאן נזלי מניה ומתיין נפקין נשמתהון דצדיקיא. דכתיב להשקות את הגן דאיהו מזיל ומשקה מעילא לתתא בגן [סז] ובני בהאי מזלא תליין ולא באתר אחרא וע"ד כתיב וה' פקד את שרה פקידה בלחודוי ויעש ה' לשרה. עשיה איהו לעילא מהאי דרגא [סח] כמה דאתתר דהא במזלא תליא. וע"ד כאן פקידה וכאן עשיה. ובגין כך אמר ה' וה' [כט] וכלא חד:

[ח]) **אמר ר' יהודה** תא חזי כך אתפקדא שרה מהאי דרגא. לא פקיד לה אלא ברזא דוא"ו. דכתיב וה' פקד את שרה וגו' [ע] בגין דכלא ברזא דוא"ו איהו. ובהא כליל כלא ובזה אתגליא כלא בגין דכל מלה דאיהי סתימא. איהי גלי כל סתים ולא אתי מאן דאיהו ברתגליא ויגלי מה דאיהו סתום [עא]. [ז]) ותא חזי רזא דאוליפנא בשעתא דכנסת ישראל אתגליא מאתרה. כדין אתוון דשמא קדישא כביכול אתפרשו. דאתפרשא ה מן ו [עב] ובגין דאתפרשו מה כתיב [ח]) נאלכתי דומיה בגין דאכתלק ו מן ה. וקול לא אתשכח כדין דבור אתאלם [עג] ובגין כך היא שכיבת בעפרא כל הסוא יומא דה"ל. ומאן איהו אלף חמשאה ואע"ג דאקדימת בגלותא עד

זין הזהר

[סח] סוד שמו הקדוש היינו השכינה הקדושה שעליה נאמר ביום הדוא יהי' ה' אחד ושמו אחד: [סט] פי' ולא בבח השבע בלבד:
[ע] כי ב"מ שכתוב וה' היינו הוא ובית דינו. כלומר כל המדות דקדושות: [עא] כי הלא פקידה מרמז רק על מדת מלכות עילאה דנוקבא [עב] והפקידה היינו מסירת המפתח להוציא ככח אל המעגל הזכירה שהיתה מקודם בספירות העליונות שהן בחינת דוכרא:
[עג] היינו ספירת היסוד שנקרא מו"ל כי הוא הצינור שעל ידו נזול השפע מעולכות העליונים לספירת מלכות לצורך הנהגת זה העולם:
[עד] בתוך הגן פי' בתוך ספירת המלכות: [עה] ועפי"ז יפורש פקידה בספירת מלכות והעשיה בספירת יסוד מו"ל. והוא העושה. כי הוא המביא את השפע לידי התגלות. [עו] בזה יתורץ שהי' די לכתוב ויעש לשרה כאשר דבר. אלא שכפל השם יען כי השם הראשון הוא בספירת מלכות והשם השני הוא בספירת יסוד. וכלא חד. היינו שנתאחדו שניהם ונגמר הדבר: [ע] דוא רוא"ן היינו מדת היסוד המביא כל מיני השפעות לידי התגלות בספירת מלכות. [עז] פי' שספירת מלכות שהיא בהתגלות אין ביכולתה להוציא השפע הנעלמה בספירות העליונות כי אם ע"י ספירת היסוד: [עח] פי' שאין ספירות העליונות כתיחודות עם ספירת המלכות כראוי: [עט] דבור היינו ספירת מלכות וקול היינו ספירת תפארת שהיא ספירת המרכז בין שאר ספירות העליונות כמבואר בספרי הקבלה:

אי לא ייעול בסיפא אלף ממשלה רזא דס"א [עד] וכד ייתי אלף שתיתאה דאיהו רזא דוד"ו כדין ו יוקים לה מעפרא עכלל שתין ושתין מיסטוא אלף שתיתאה. לתתקן ה וסלקא בדרגוי לאתתקנא. ובגין מאה שנין לשתיתאה יתפתחון תרעי דחכמתא לעילא. ומבועי דחכמתא לתתא ויתתקן עלמא לאתעלא בשביעאה כבר כם דיתתקן ביומא שתיתאה מכי ערב שבתא לאתעלא בשבתא לוף שכי כמי וסימנך בשנת שש מאות שנה לחיי נח וגו' נבקעו כל מעיינות תהום רבה וכדין יתחזי קשתא בענגא בגווני נהירין. כלתתא דמתקשטא לבעלה דכתיב ורליתיה לזכור ברית עולם ורליתיה בגווני נהירין כדקא יאות. וכדין לזכור ברית עולם מאן ברית עולם דא כנסת ישראל ויתחבר ו בה ויוקים לה מעפרא כד"א ויזכר אלהים את בריתו דא כנסת ישראל דאיהי ברית. כד"א וסיתה לאות ברית וגו' כד יתער ו לגבי ה כדין אתין עלאין יתערון בעלמא. ובגוי דרלוזן זמינין דיתערון קרבין בכל עלמא. וכנסת ישראל יוקים לה מעפרא וידכר לה קב"ה. ויסתכם קב"ה לגבה גו גלותא כמוסכן דין [עה] ו זמנין י [עשרות] י זמנין ו שנין ו וכדין תיקוש ויתפקד עלמא למעבד מוקמין. ומאן דאיהו מאיך יתרמי ת"ר יוסי כמה אית לן לאתתסכא גו גלותא עד ההוא זמנא וכלא תלי ליה קב"ה כד יתובון בתיובתא [עו] מי יזכו ואי לא יזכו כמה דאתתר בסאי קרא. דכתיב [פ] אני ה' בעתה אחישנה. זכו אחישנה לא זכו בעתה

קדם שנכנס אותו אלף החמישי סוד של ה"א [עז] וכאשר יבוא אלף הששי. שהוא סוד הוא"ו. אז ו יקים לה מהעפר ובכל ששים וששים של אלף הששי. תתגבר ה ותעלה במדרגות להתחזק. ובשש מאות שנה לאלף הששי יופתחו שערי החכמה למעלה. ומעיני החכמה למטה. ויכין עצמו העולם ליכנס באלף הז'. כאדם המכין עצמו ביום הששי אחר צהרים להכנסת שבת. כן גם בזה. וסימנך בשנת שש מאות שנה לחיי נח וגו' נבקעו כל מעיינות תהום רבה ואז יתראה הקשת בענן בגונים מאירים. כאשה המתקשטת לבעלה. שכתוב וראיתיה לזכור ברית עולם. וראיתיה בגונים מאירים כראוי. ואז יהי' לזכור ברית עולם. מהו ברית עולם. זו כנסת ישראל. ויתחבר ו בה ויקים לה מהעפר. כמש"כ ויזכר אלהים את בריתו. זו כנסת ישראל שהיא הברית. כמש"כ והיתה לאות ברית וגו'. כאשר יתעורר ו אל ה אז אותות עליונים יתעוררו בעולם. ובני ראובן עתידים לעורר מלחמות בכל העולם. וכנסת ישראל יקים לה מהעפר ויזכירנה הקב"ה. ויהי' נמצא הקב"ה אצלה בהגלות כמספר דין [עח] ו פעמים י עשיריות. י פעמים ו שנים. ואז תקים. ויופקד העולם לעשות נקמות. ומי שהוא שפל ירום א"ר יוסי כמה יש לנו להאריך תוך הגלות עד זמן ההוא. אבל הכל תלה לו הקב"ה הדבר אם יחזרו בתשובה [עט] אם יזכו ואם לא יזכו. כמו שאמרו בזה הכתוב. שכתוב [פ] אני ה' בעתה אחישנה. זכו אחישנה. לא זכו בעתה:

מאמר בר יוחאי בסוד קץ הגאולה משנת תר"ס עד ת"ש באלף הששי

[כ] רבי שמעון פתח ואמר וזכרתי את בריתי יעקוב מלא בוא"ו למה. אלא בתרין ספרין דאיהו רזא דחכמתא. חדא דאיהו רזא דרגא דחכמתא דתר דסרי ביה יעקב [עז] אבל אפי קרא על גלותא דישראל לתמר דכד איהו גו גלותא סטוא ומכא דיתפקדון יתפקדון ברזא דואו. ואיהו בלף שתיתאה ופקידה ברזא דוין שית רגעי ופלג עידן [עח] ובזמנא דשתין שנין לעבורא דדשא

[כ] רבי שמעון פתח ואמר וזכרתי את בריתי יעקוב מלא בוא"ו למה. אלא בשני אופנים הוא סוד של חכמה. אחד. שהוא סוד מדרגה של חכמה. מקום שורש של יעקב [עז] ועוד שזה הכתוב על גלות ישראל נאמר. שכאשר יהיו בגלות. זמן ההוא שיופקדו. יופקדו בסוד הוא"ו. שהיא באלף הששי. והפקידה בסוד הוי"ן. ששה רגעים וחצי מועד [עח] ובזמן של ששים שנה לבריח הדלת

מראה מקומות [פ] יחפ"ו פ' כ' דף קיט

זין הזהר

[עד] רוא דה"א היינו ספירת הו"ד ספירה החמישית כנגד אלף החמישי. והו"ד נהפך לצירוף דו"ה שעל זה מרמז הפסוק נתנני שוממה כל היום דו"ה: [עה] כצ"ל בחילוי יו"ד. ודורש אותיות המילוי באופן זה. ו פעמים י. י פעמים ו. וכך יש לפרש כונתו. ו פעמים י היינו ששה פעמים עשר עשיריות העולה ת"ר י פעמים ו היינו עשרה פעמים ששה העולה ס'. והמכיון הוא באלף הששי. במאה הששית. ובעשיריות הששי שהוא שנת תר"ס באלף הששי: [עו] ר יוסי אתמה על א"יכות הקץ ואומר שהכל תולה בתשובה ואם יזכו יהי' אחישנה. [עז] שורש יעקב הוא ספירת תפארת שעליה מודה אות ו של השם הוי"ה ב"ה. [עח] הנה בעוד הצוד וישועתו אבאר בדרך אפשר זה המאמר שהוא סתום וחתום. ושה"י ראשית גבין שאות ו יש לה ג' מילוים כזה. ואו ויו וו. לפי"ז נובל להבין מעט דברי רשב"י בסוד קץ הפלאות לזמר שבילוי ואו הוא שנתוסף אל. זה רמז על אלף הששי שהוא נגד ספירת יסוד הנקרא גואל כידוע. והמילוי ויו הוא שנתוסף יו. זה רמז על שנה שבספרו הוא י' פעמים ו'. וחיינו שבסר ס'. ומה שאמר ופקידה ברזא דוין שית רגעי ופלג עידן כך יש לפרשו. הנה ידוע שיומו של הקב"ה הוא אלף שנה. וכיון שהתחלקות זמן היום הוא על ד' חלקים הנקראים יום שעות רגעים ודקים. והתחלקות מספרי החשבון הוא ג"כ על ד' חלקים שהם יחידיות עשיריות מאות ואלפים. לפי זה נמצא שאם נחלק היום שהוא אלף שנה על חלקי המאות ונקראם שעות יעלה לך עשר מאות שעות. ואם נחלק המאה על עשיריות. והיינו שנחלק השעה על עשרה חלקים שנקראם רגעים יעלה לך בהאלף שנים מאה רגעים כי י' פעמים י' הוא ק'. ואם נחלק הרגע על עשר יחידיות שנקראם עשרה דקים יעלה לך בהאלף שנה אלף דקים כי י' פעמים ק' הוא אלף. נמצא לפי זה החשבון ששעה אחת מן האלף היא מאה שנה. ורגע אחד מן האלף הוא עשר שנים. ודקה אחת מן האלף היא שנה אחת. עתה יוכן מה שאמר כאן רשב"י שית רגעי שהם ו' פעמים י'. והיינו ס' שנה. ומה שאמר ופלג עידן. והיינו חצי מועד. כונתו שהחשבון של נסר הששים שנה יהי' נמנה בשנה שמספר שלה הוא מספר של חצי מועד. לפי חשבון השנים של בריאת העולם. והכונה כי מוע"ד בגימטריא ק"כ. וחצי מועד הוא מספר ס'. והסימן הזה של חצי מועד הוא לקוח מסוף דניאל שנשבע המלאך בחיי העולם כי קץ הפלאות הוא למועד מועדים וחצי. ויש לפרש הכונה שהגלות תוכל להאריך עד הזמן של הג' מועדים. ועוד עד הזמן של חצי מועד. ופתם מועדים חיינו שלשה. שהם חג המצות חג השבעות וחג הסכות בנוסר בסוף ראה. שלש פעמים בשנה וגו' בחג המצות ובחג השבעות ובחג הסכות. והשבון שמות הג' מועדים מצו"ת שבע"ת סכו"ת בגימטריא אלף וח' מאות. ומה שאמר עוד וחצי. יש לפרש הכונה על חצי מספר מוע"ד שהוא ס'. והיינו עד שאומר תת"י מאות שנה תגיע שנה שלפי חשבון שנות בריאת העולם יהי' לה המספר ס'. ואז תהי' פקידה על הגאולה. וכיון שיש חלוקי דעות בזמן חורבן בית שני אם בשנת תתב"ח או תתכ"ט או תת"ל לאלף הרביעי ואפשר שזמן החורבן נמשך ג' שנים. ואם נחשוב מזמן נסר החורבן שהוא שנת תת"ל נמצא שנסר ת"י מאות שנה הוא בשנת תר"ל לאלף הששי. והשנה של חצי מועד

הדלת באלף השישי [עמ] יקים אלהי השמים פקידה לבת יעקב. ומזמן ההוא עד שיהי' לה זכירה שש שנים וחצי [כז] ומזמן ההוא עוד שש שנים אחרות [וחצי]. שהן שבעי"ם ושלש. [ושתים וחצי] [כח] בשנת השישים ושש יתגלה מלך המשיח בארץ הגליל [כט] וכיבב אחד שבצד מזרח יבריע ז' כוכבים מצד צפון [לא] ושלהבת אש שחורה תהי' תלויה ברקיע ששים יום. וכלרמית יתעוררו בעולם לצד גפין. ושני מלכים יפלו באלו המלחמות. ויתחברו כל העמים על בת יעקב לרחוותה מן העולם. ועל זמן ההוא כתוב [ל] עת צרה הוא ליעקב וממנה יושע. ואז יכלו הנפשות מהגיף ויוצרכו להתחדש [לא] וסימנך [ג] כל הנפש הבאה ליעקב מצריה וגו' כל נפש ששים ושש [לב] בשנת הע"ג כל מלכי העולם יתאספו להוך עיר הגדולה של רומא. והקב"ה יעורר עליהם אש וברד ואבני אלגביש ויאבדו מן העולם. מלבד המלכים שלא יבואו שמה. ויחזרו להתגר מלחמות אחרות. ומזמן ההוא מלך המשיח יעורר בכל העולם. ויתאספו עמו כמה עמים וכמה היילות מכל קצוי ארץ. וכל בני ישראל יתאספו בכל אלה המקומות. עד ששתלמו אותן השנים למאה [לג] אז יתחבר ב"ה. ואז [ג] והביאו את כל אחיכם מכל הגוים מנחה לה' וגו'. ובני ישמעאל עתידים בזמן ההוא לעורר יחד עם כל עמי העולם לבוא ירושלים. שכתוב [ד] ואספתי את כל הגוים אל ירושלים למלחמה וגו'. וכתוב [ה] ויצאו מלכי ארץ ורוזנים נוסדו יחד על ה' ועל משיחו. וכתוב יושב בשמים ישחק ה' ילעג למו. אח"כ [ו] דקבנה תתעורר להתחבר [לד] ולחדש דנשמות השניות. כדי לחדש דעולם. כמו שכתוב ישמח ה' במעשיו. וכתוב ידי כבוד ד' לעולם. להתחבר בראוי. ישמח ה' במעשיו. להשפיע לזה העולם. ולהיות כלם בריות חדשות

דדשא בחלף שתיתאה [עמ] יקים אלה דשתיתא פקידו לבריתיה דיעקב ותהסיתא זימא עד דיהא לה זכירה שית שנין ופלגא [לה] ומסהוה זימא שית שנין אחרנין [ופלגא] ותיתון שבעין ותלת [ותרין ופלגא] [לו] בשיתין ותית יתגלי מלכא משיחא בארעא דגליל [לז] ותד ככבא דבשמי יזרח יבלע שבע ככביא מסער לפון [לח] ובלהוטא דאשא תהוא תליא ברקיעא שיתין יומין וקרבין יתערון בעלמא לסער לפון ותרין מלכין יפלון בתיתון קרבין ויזדוונין כלהו עתיידא על בריתיה דיעקב לאתחיא לה מצלמא ועל סהות זימנא כתיב [ט] עת צרה היא ליעקב ומתמנה יושע וכדין יסתי מן נפשין מגופא ובעיין לאתחדשא [לט] וסימנך [ג] כל הנפש הבאה ליעקב מצרים [מ] וכל נפש ששים ושש [מא] בשנת הע"ג כל מלכי עלמא יתכנשון לגו קרתא דרומי. וקב"ה יתער עליהון אשא ובדא ואבני אלגביש ויתאבדון מן עלמא בר מאינון מלכין דלא יתמן לתתן ויסדרון לתנתא קרבין אחרנין ומסהוה זימנא מלכא משיחא יתער בכל עלמא. ויתכנשון עתיד כתיב עתין וכתיב חיילין מכל סייפי עלמא. וכל בני ישראל יתכנשון בכל אינון תרי עד דאתבליהון תינון שנין לזמנא [מב] כדין ן יתחבר ב"ה וכדין [ג] והביאו את כל אחיכם מכל הגוים מנחה לה' וגו' ובני ישמעאל זמינין בההוה זימנא לאתערא עם כל עמין דעלמא לאיתי על ירושלים דכתיב [ד] ואספתי את כל הגוים אל ירושלים לאלחמה וגו' וכתיב [ה] יתיצבו מלכי ארץ ורוזנים יסדו יחד על ה' ועל משיחו. וכתיב יושב בשמים ישחק ה' ילעג למו. אח"כ [ו] דקבנה תתעורר לאתחברא [מג] ולהדשא כשיתין דהוו עתיקין בגין לאתתא עליה כמה דכתיב ישמח ה' במעשיו וכתיב יהי כבוד ה' לעולם לאתחברא כדקא יאות ישמח ה' במעשיו לנמתא לון לעלמא ולמהוי כלהון בריין חדתין

מראה מקומות ט) ירמי' ל' כ) כלאכית מ"ו ג) יבמי כ"ו ד) זכרי י"ד ה) תנים כ'

זין הזהר

שהיא שנת ס' לחשבון בריאת העולם מגיע בשנת תר"ם לאלף השישי. וזה סבוון עם דברי רשב"י ודברי ר' יהודה לעיל שבשנת תר"ם לאלף השישי תהי' פקידה להגאולה. ועתה ביאינו ניבר אמתת דבריהם. הפקידה נראית היטב שהתחיל הזמן של חבלי משיח לנפין יד עם קודש בכל מקומות מושבותיהם ברדיפות של שפיכת דמים. תרתי משמע וגם מרחמות גדולות מתחילת להתעורר בעולם. וי"ל שנם זאת נרמז בדניאל שם בהפסוק אשרי המחכה ויגיע ליומים אלף שלש מאות שלשים וחמשה. ויפורש עפ"י הידוע שבריאת העולם היא על משך ו' אלפים שנה. ו' אלפים ימי מעשה ואלף הז' שבת. ולאחר שיעברו מאלף השישי תרס"ה שנה ישאר עוד מזמן קיום העולם אלף שלש מאות שלשים וחמשה שנים. וע"ז הזמן, אמר אשרי המחכה ויגיע וגו'. ובעת אנו רואים שהצדיות של חבלי משיח מתגברות מאד בעתים הללו בכל שנה ושנה יותר ויותר ואין אנו מבינים על זה האשרי. [עמ] עתה ידבר בענין מילוי הנ' של אות ן שהיא ן"ן. וזהו הרמז של עבורא דדשא כי בריח הדלת ברמז, על אות ן של אופן מילוי הנ'. כי בריח עץ של הדלת צורתו תחיכת עץ ארוכה ופשוטה עם בף בראש אחד והיינו צורת ן. וכיתי לרמז על שנת הס' שאחר מאה ן הנרמזת בהמשל של עבורא דדשא. וזה מדוקדק היטב בדבריו שאמר לעבורא דדשא ולא אמר בעבורא דדשא כמו שאמר באלף שתיתאה. והיינו כי לעבורא כונתו לאחר עבודא דדשא. לאחר שיעבור הזמן של עבורא דדשא שהיא מאה ן. ועוד ירמז בזה להבין שאות ן שנמשלת לעבורא דדשא היא רמז על ספירת יסוד הנקראת גיא"ל. והיא תתחיל להתעורר פקידה להגאולה ביום ן זה אלף השישי. בשעה ן היינו אחר מאה השישית. וברגע ן היינו שנת ס' למספר בריאת העולם. ומסתמא גם בר"ש ן שהוא הודש ניסן דשנת תר"ם באלף השישי. והיינו שאומר אח"כ שאחרי עבור עוד זמן של ב' ווי"ן שהוא ו' שנים עם ו' חדשים. והיינו אחר שנת תר"ו אז תהיה התעוררות יתרה להגאולה בבחי' זכירה. ואחרי עבור עוד זמן של שית שנין אחרנין והיינו בהתחלת שנת הע"ג לפי גירסת שבעין ותלת. ולפי גירסת שבעין ותרין ופלגא היינו בניסן דשנת הע"ג אז תהי' התעוררות יותר גדולה להגאולה. ונראה שזו גירסא נכונה לטעון יהי' עוד ב' ווי"ן. שהן ו' שנים עם ו' חדשים. ולפי גירסא זו צריך לגרוס קודם ומהוהא זמנא שית שנין אוחרנין ופלגא [מ] ענין הזכירה הוא כמבואר אח"כ שאז יתגלה מלך המשיח בארץ הגליל אבל אין מבואר בדבריו אם התלות הזאת תהי' מפורסמת בעולם או לא. [מא] כאן, יש כ' גירסאות. גירסא א', ומהוהא זמנא שית שנין אחרנין ואינון שבעין ותלת. גירסא ב'. ומהוהא זמנא שית שנין, אחרנין ופלגא ואינון שבעין ותרין ופלגא. וזה נתבאר לעיל. והתעוררות יתרה לגאולה של שנת הע"ג מזכיר לקמן בסה שאומר בשבעין ותלת בל מלכי עלמא יתכנשון לגו קרתא רבתא דרומי ויכול להיות שזהו העיר קאנסטאנטינאפאל שנקראת כן: [מב] ארץ הגליל זו חלק ארץ ישראל הנקרא גליל. כי ארץ ישראל נחלקת על ג' חלקים. יהודה. עבר הירדן והגליל [מג] יל כונתו באלו הכוכבים שהם המלכים שילחמו אז, ומלך אחד מגזרת יונצח ז' מלכים מצפון העולם: [מד] ירמז על הא דאיתא בגמרא שאין בן דוד בא עד שיכלו כל הנפשות שבגוף. והיינו אוצר הנשמות הנקרא חקל תפוחין קדישין: [מה] זה רמז שבשנת ששים ושש שהיא שנת תרס"ו באלף השישי תהי' כל נפש במצרי"ם. שהוא מצרים הגלות והיינו הצרות של חבלי משיח. [מו] וזה משמע שאף לאחר שתתעורר בשמים פקידה להגאולה ויתגלה מלך המשיח בארץ הגליל לא תהי' עוד קבוץ גליות בשלמות. אלא שעד שנת ש"ת תהי' קבוץ גליות בשלמות לארץ הקדושה עם מלכם מלך המשיח בראשם ויל בזה רמז שאז תאמר ירושלים הפסוק כי ש"ת לי אלהים זרע אחר תחת הבל כי הרגו קין וגם יכול להיות שזמן אחיזת ישראל בארץ הקדושה נקצב עד שנת ש"ת בשכר מצות מילה כמובא לעיל בסוף פרשת לך. [מז] ואי"ו ויזירא היינו ספירת יסוד שהיא ספירת ששית וסתם ואי"ו רומז על מדת התפארת וענין התעוררת החיבור היינו עם מדת המלכות להשפיע שפע טוב וחסד לזה העולם:

מדתין לחברת עלין כלהו כחד. זכאין אינון כל אינון דיסתמרון בעלית בסייפי אלף שתיתאה למיעל בשבתא [פח] דהא כדין איהו יומא חד לקב"ה בלחודוי לאודווגא כדקא יאות. ולמלכא נשתתין מדתין למהוי בעלמא עם אינון דאסתמרו בקדמיתא דכתיב [מ] והיה הנשאר בציון והנותר בירושלם קדוש יאמר לו כל הכתוב להיים בירושלם:

בענין תחיית המתים

[נ] **אמר רבי שמעון** בהסות זוגא דיתערון מתי עלמא ויתעתדון בארעא קדישא יקומון חיילין חיילין כלהו על ארעא דגליל. בגין דתתן זמין מלכא משיחא לאתגלאה. בגין דאיהו חולקיה דיוסף ותמן אתחרב בקדמיתא ומתתן שארו לאגלאה מכל אתרייהו ולאתבדרא ביני עממיא כמה דאת אמר [נ] ולא נחלו על שבר יוסף ולמאי יקומון תתן. בגין דאיהו חולקיה דהסות דאשתוי באורונא דכתיב ויישב באורן במצרים. ולבתר אתקבר בארעא קדישא דכתיב [ז] ואת עצמות יוסף אשר העלו בני ישראל ממצרים קברו בשכם. ודא איהו דקאים בקיומא דברית יתיר מכלא. ובהסות זמנא דיתערון כלהו חיילין חיילין כלהו יהכון דא לחולק אבהתהון. ודא לחולק אבהתהון דכתיב [ה] ושבתם איש אל אחוזתו ויסתמודכון דא לדא. ומתן קב"ה לאלבשא לון לכל חד וחד לבושי מרקמן וייתון כלהו ויסבמון למאריהון בירושלם. ויתחברון תמן אוכלוסין אוכלוסין. וירושלם יתמשך לכל סטרין. יתיר ממה דאתמשך כד אתחברו תמן מגלותא. כיון דיתחברון ויסתבמון למאריהון. קב"ה יחדי עמהון. הה"ד [י] ובאו ורננו במרום ציון. ולבתר ונהרו אל טוב ה' וגו'. כל חד וחד לחולקיה וחולק אבהתוי. ואהאנתהון דישראל תהא עד מתא דרומאי. ותמן ילפון אורייתא. והא אוקימוה.

[י] **ויקרא** אברהם את שם בנו הנולד לו וגו' א"ר שמעון בוא וראה אף על גב דאברהם כתיב ביה ויסע אברם הלוך ונסוע הנגבה. וכל מסעיו היו לדרומא ואתקשר ביה [פט] לא סליק לדוכתיה כדקא יאות עד דאיתליד יצחק. כיון דאתליד יצחק אסתלק לאתריה. ואיהו אסתתף בהדיה ואתקשרו דא בדא [ק] בגין כך איהו קרי ליה יצחק ולא אחרא. בגין לסתפא מיה בחסדא [קא] דכתיב ויקרא אברהם את שם בנו הנולד לו אשר ילדה לו שרה יצחק. מאן הנולד לו הם ממים [ב] ותא חזי יצחק בדיוקנא חדוש. דאתלף מיא בחסדא ואשא במיא. ועל דא אקרי הכי. ובגין כך קב"ה קרא ליה הכי עד לא יפוק לעלמא שמא דא. ואודע ליה לאברהם. כמה"כ ויאמר אלהים אבל שרה אשתך ילדת לך בן וקראת את שמו יצחק. ותא חזי בכלהו אתרין שבק לון קב"ה למקרי ליה שמהן ואפילו נשי הוו קראן לבנייהו שמהן. אבל הכא לא שבק קב"ה לאמיה למקרי ליה שמא. אלא לאברהם דכתיב וקראת את שמו יצחק. אגם ולא אחרא. בגין לאחלפא זיה בחסדא. ואשא במיא. לאכללא ליה בסטרין וגו'.

[מ] **וינדל** הילד ויגמל ויעש אברהם משתה גדול וגו'. א"ר שמעון כל מאן דחדי באינון מועדיא. ולא חדשות. לחבר כל העולמות ביחד. אשריהם לכל אלה שישארו בעולם בסוף אלף הששי ליכנס בשבת [פח] שהרי אז הוא יום אחד להקב"ה בלבדו להודות כראוי. וללקט נשמות חדשות שיהיו בעולם עם אותן שנשארו בתחלה. שכתוב [מ] והי' הנשאר בציון והנותר בירושלם קדוש יאמר לו כל הכתוב לחיים בירושלם:

בענין תחיית המתים

[נ] **אמר רבי שמעון** בזמן ההוא שיתעוררו מתי העולם. ויתיצבו בארץ הקדושה. יקומו מחנות מחנות כלם בארץ הגליל. לפי ששם עתיד מלך המשיח להתגלות. לפי שהוא חלקו של יוסף. ושם נחרב תחלה. ומשם התחילו להגלות מכל שאר המקומות ולהתפזר בין העמים. כמו שכתוב [נ] ולא נחלו על שבר יוסף ולמה יקומו שם. לפי שהוא חלקו של זה שהושם בארון. שכתוב ויישם בארון במצרים. ואח"כ נקבר בארץ הקדושה. שכתוב [ז] ואת עצמות יוסף אשר העלו בני ישראל ממצרים קברו בשכם. וזה הוא שעמד בקיום הברית הקדוש יותר מכלם. ובזמן ההוא שיתעוררו מחנות מחנות. כלם ילכו אלו לחלק אבותם. ואלו לחלק אבותם. שכתוב [ה] ושבתם איש אל אחוזתו. ויכירו זה לזה. ועתיד הקב"ה להלביש לכל אחד ואחד בגדי צבעונים. ויבאו כלם וישבחו לרבונם בירושלים. ויתחברו שם המונים המונים. וירושלם תתמשך לכל הצדדים. יותר ממה שנתמשכה כשנקבצו שמה מהגלות. כאשר יתחברו וישבחו לרבונם. הקב"ה ישמח עמהם. וז"כ [י] ובאו ורננו במרום ציון. ואח"כ ונהרו אל טוב ה' וגו'. כל אחד ואחד לחלקו ולחלק אבותיו. ונחלת ישראל תגיע עד העיר רומא. ושם ילמדו תורה. והרי נתבאר:

[י] **ויקרא** אברהם את שם בנו הנולד לו וגו'. א"ר שמעון בוא וראה אף על פי שאברהם כתוב בו ויסע אברם הלוך ונסוע הנגבה. וכל מסעיו היו לדרום ונקשר בו [פט] לא נתעלה למקומו כראוי עד שנולד יצחק. כיון שנולד יצחק נתעלה למקומו. והוא נשתתף עמו ונתקשרו זה בזה [ק] לפיכך אברהם קרא אותו בשם יצחק ולא אחר. כדי לחבר מים באש [קא] שכתוב ויקרא אברהם את שם בנו הנולד לו אשר ילדה לו שרה יצחק. מהו הנולד לו. אש ממים. [ב] ובוא וראה יצחק לשון שמחה וחדוה. שנחלף מים באש ואש במים. וע"כ נקרא כך. ולפיכך הקב"ה קרא אותו כך טרם שיצא לעולם בשם הזה. והודיע זה לאברהם. כמש"כ ויאמר אלהים אבל שרה אשתך ילדת לך בן וקראת את שמו יצחק. ובוא וראה בהנולדים האחרים הניח הקב"ה לקרוא להם שמות. ואפילו נשים קראו לבניהן שמות. אבל כאן לא הניח הקב"ה לאמו לקרוא לו שם. אלא לאברהם. שכתוב וקראת את שמו יצחק. אתה ולא אחר. כדי להחליף מים באש. ואש במים. להכליל אותו בצדו וגו':

[מ] **וינדל** הילד ויגמל ויעש אברהם משתה גדול וגו'. א"ר שמעון כל המשמח עצמו באותן המועדים. ואינו

מראה מקומות [מ] יבמות ד' כ. ויקהל רכ. [נ] עמוס ו' ד [ז] יהושע כ"ד ל [ה] ויקרא כ"ה ו [ו] ישעי' ל"ח ג [ז] דף קיח. [ח] דף קנ. [ט] בראשית י':

זין הזהר

[פט] הייגו באלף השביעי יום שכלו שבת: [פט] הייגו במדת החסד בחינת ימין: [ק] פי' שנעשה הסתכלות הדין של שורש יצחק ע"י מדת החסד שורש אברהם: [קא] פי' חסד בגבורה: [קב] פי' להסתים הגבורות בחסדים:

ואינו נותן חלק להקב"ה. זה הרע עין שונא השמן אותו. ומקטרג עליו ומסלקו מן העולם. והרבה צרות על צדות מסבב לו. חלקו של הקב"ה הוא לשמח לעניים כפי מה שיכול לעשות. מי לנו בע לם גדול מאברהם. שעשה טובות לכל הבריות. וביום שעשה משתה מה כתוב. ויעש אברהם משתה גדול ביום הגמל את יצחק. עשה אברהם משתה וקרא לכל גדולי הדור לשעודה ההיא. ולמדנו שבכל סעודה של שמחה מקטרג ההוא הולך ורואה. אם איש ההוא הקדים טובה לעניים. וכאם נמצא שם עניים בבית. נפרד מקטרג ההוא מן הבית ואינו נכנס שמה. ואם לא. נכנס לשם ורואה ערבוב השמחה בלי עניים. ובלתי טובה שהקדים לעניים. עולה למעלה ומקטרג עליו. אברהם כיון שהזמין לגדולי הדור. ירד המקטרג ועמד על הפתח כדמיון עני. ולא היה מי שישגיח בו. אברהם היה משמש לאותן המלכים והשרים. שרה הניקה בנים לכלם. כי לא היו מאמינים שהיא ילדה. אלא אמרו אסופי הוא. ומן השוק הביאו הילד הזה. לפיכך הביאו ילדיהן עמהן. ושרה לקחה אותם והניקה אותם לפנידם. וש"כ מי מלל לאברהם הניקה בנים שרה. בנים ודאי. וכאשר מקטרג ההוא עמד על הפתח. אמרה שרה צחוק עשה לי אלהים. מיד עלה מקטרג ההוא לפני הקב"ה ואמר לו. רבון העולם. אתה אמרת אברהם אוהבי. עשה סעודה ולא נתן לי כלום ולא לעניים. ולא הקריב לפניך אפילו יונה אחת. ועוד אמרה שרה שצחקת בה. א"ל הקב"ה מי בעולם כאברהם. ולא זז משם עד שבלבל כל שמחה ההיא. ופקד הקב"ה להקריב יצחק לקרבן. וגזר על שרה שתמות בשביל צער בנה. כל צער ההיא גרם על שלא נתן כלום לעניים:

ט) **ותרא** שרה את בן הגר המצרית אשר ילדה לאברהם מצחק. א"ר חייא מיום שנולד יצחק. והיה ישמעאל בבית אברהם. לא נתעלה ישמעאל בשמו. במקום שהזהב מונח. הפסולת לא נזכר לפניו. ולפיכך כתוב בן הגר המצרית. גבר שאינו ראוי להזכר לפני יצחק. א"ר יצחק ותרא שרה, בעין של בזיון ראתה אותו שרה. שלא ראתה איתו בעין שהוא בנו של אברהם. אלא שהוא בן הגר המצרית. ולפיכך כתוב ותרא שרה. שרק שרה ראתה אותו בעין זו. ולא אברהם. שהרי באברהם לא כתוב בן הגר. אלא בנו. בוא וראה אח"כ מה כתוב. וירע הדבר מאד בעיני אברהם על אודות בנו. ולא כתוב על אודות בן הגר המצרית. לפיכך כתוב ותרא שרה את בן הגר המצרית. ולא ראתה שהוא בנו של אברהם. רבי שמעון אמר זה הכתוב שבחה של שרה הוא. לפי שראתה אותו מצחק לעבודה זרה. אמרה ודאי אין זה הבן בנו של אברהם. שיעשה מעשיו של אברהם. אלא בן הגר המצרית. הוא חוזר לחלק של אמו. לפיכך ותאמר לאברהם גרש האמה הזאת ואת בנה. כי לא יירש בן האמה הזאת עם בני עם יצחק. וכי תעלה על דעתך ששרה היתה מקנא לה או לבנה. אם כן לא הי' מסכים הקב"ה עמה. שכתוב כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה. אלא לפי שראתה אותו מצחק בע"ז. ואמו למדה לו משפטי ע"ז. לפיכך אמרה שרה כי לא יירש בן האמה הזאת וגו'. אני ידעתי שלא יירש לעולם חלק בהאמונה. ולא יהיה לו עם בני חלק. לא בעולם הזה ולא בעולם הבא. ולפיכך הסכים עמה הקב"ה. והקב"ה רצה להפריש בלבדו זרע הקדוש כראוי. כי בשביל זה ברא העולם. שהרי ישראל עלה ברצון הקב"ה עד שלא נברא העולם. ולפיכך יצא אברהם לעולם. והעולם נתקיים בשבילו

ולא יסיב מולקיה לקב"ה. סהוא רע עין שמן שונא אותו. וקא מקטרג ליה וסליק ליה מעלוהי וכתיב עקו על עקו מסבב ליה. חולקיה דקב"ה הוא לחחדי למסכני כפום מה דיכיל למעבד. מאן לן בעלמא גדול מאברהם. דעבד מיבו לכל בריין. וביומא דעבד משתיא מה כתיב. ויעש אברהם משתה גדול ביום הגמל את יצחק. עבד אברהם משתיא וקרא לכל רברבי דרא לסעודתא. ותיגין בכל סעודתא דחדוה ההוא מקטרגא אזיל ואמי אי ההוא בר נש אקדים מיבו למסכני ואי מסכני בביתא ההוא מקטרגא אתפרס מסטיא ביתא ולא עאל תיגן ואי לאו עאל תיגן ואמי ערבוביא דחדוה בלא מסכני. ובלא מיבו דאקדים למסכני. סליק לעילא ומקטרגא עליה. אברהם כיון דזמין לרברבי דרא. נחת מקטרגא וקם על פתחא כגוונא דיסכנא. ולא הוה מאן דאסגא ביה. אברהם הוה משמש לאינון מלכין ורברבין. שרה אוליקת בנין לכולהו. דלא הוו מהימנין דאינון אולידת אלא אחרנא אסופי הוא. ומן שוקא אייתיאו ליה. בגין כך אתיין בנייהו בהדייהו. ונסלת לון שרה ואוליקת לון קרייהו. הה"ד מי מלל לאברהם הניקה בנים שרה. בנים ודאי. וכד ההוא מקטרגא קאים על פתחא. אמרה שרה לחוק עשה לי אלהים מיד סליק ההוא מקטרגא קמי קב"ה ואמר ליה רבון עלמא. אתא אחרת אברהם אוהבי עבד סעודתא ולא יהב לי מידי ולאו לאסכני. ולא קריב קדמך אפילו יונה חדא. ותו אמרה שרה דחייכת בה א"ל קב"ה מאן בעלמא כאברהם ולא זז מתיין עד דבלבל כל ההיא חדוה ופקיד קב"ה למקרב ליצחק קרבנא ואתגזר על שרה דתיתות על צערא דברה כל ההוא צערא גריס דלא יהיב מידי למסכני:

ט) **ותרא** שרה את בן הגר המצרית אשר ילדה לאברהם מצחק א"ר חייא מיומא דאתיליד יצחק והוה ישמעאל בביתא דאברהם. לא אסתלק ישמעאל בשמא בתר דדהבא שריא. סוספיתא לא אדכר קמיה. ובגין כך את בן הגר המצרית. גבר דלא יתחזי לאדכרא קמיה דיצחק א"ר יצחק ותרא שרה בעינא דקלנא חמאת ליה שרה דלא חמאת ליה בעינא דאיהו ברא דאברהם אלא דאיהו ברא דהגר המצרית ובגין כך יתרא שרה. דשרה חיאת ליה בעינא דא. ולא אברהם דאילו באברהם לא כתיב בן הגר אלא בנו. תא חזי לבתר מה כתיב. וירע הדבר מאד בעיני אברהם על אודות בנו ולא כתיב על אודות בן הגר המצרית בגין כך ותרא שרה את בן הגר המצרית. ולא חמאת דאיהו בריה דאברהם. רבי שמעון אמר האי קרא תושבחתא דשרה איהו. בגין דחמאת ליה דקא מצחק לעבודה זרה. אמרה ודאי לאו ברא דא ברא דאברהם. למעבד עובדוי דאברהם. אלא ברא דהגר המצרית. איהו אהדר לחולקא דאמיה בגין כך ותאמר לאברהם גרש האמה הזאת ואת בנה כי לא יירש בן האמה הזאת עם בני עם יצחק. כי סלקא דעתך דקני לה שרה או לברה. אי הכי לא הוה אודי קב"ה עמה. דכתיב כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה. אלא בגין דחמאת ליה מצחק בע"ז. ואמיה אולפא ליה נימוסי דע"ז בג"כ אמרת שרה כי לא יירש בן האמה הזאת וגו' אנא ידעינא דלא ירית לעלמין חולקא דמהימנותא ולא יהא ליה עם ברי חולקא. לא בעלמא דין ולא בעלמא דאתי ובגין כך אודי עמה קב"ה. וקב"ה בעא לאפרשא בלחודוי זרעא קדישא כדקא יאות. דבגין כך ברא עלמא. דהא ישראל סליק ברעותא דקב"ה עד לא יברי עלמא. ובגין כך נפק אברהם לעלמא. ועלמא מתקיים

בגינים

בגיניה. ואברהם וילחק קיימו ולא אתיסבו בדוכתייהו. עד דנפק יעקב לעלמא. כיון דנפק יעקב לעלמא אתקיימו אברהם וילחק. ואתקיים כל עלמא ומתמן נפק עמא קדישא לעלמא. ואתקיים כלא כגוונא קדישא כדקא יאות [נו] ובגין כך א"ל קב"ה כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה כי ביצחק יקרא לך זרע ולא בישמעאל:

ח) **ותלך** ותתע במדבר באר שבע. כתוב כאן ותתע. וכתוב שם [נז] הבל המה מעשה תעתועים [נח]

והקב"ה בשביל אברהם לא עזב אותה ואת בנה. בוא וראה בראשונה כשברחה מלפני שרה. מה כתוב. כי שמע ה' אל עניך. ואחרי שטעתה אחרי ע"ז. אע"פ שכתוב ותשא את קולה ותבך. מה כתוב כי שמע אלהים אל קול הנער. ולא כתוב כי שמע אלהים את קולך. באשר הוא שם. הרי ביארו שלא הי' עוד בן עונשין אצל בית דין שלמעלה. שהרי בית דין שלמטה מענישים מן י"ג שנה ומעלה. ובית דין שלמעלה מעשרים שנה ומעלה. ואע"פ שרשע היה. אין בן עונשין הוא וזה נתבאר. וזהו שכתוב באשר הוא שם. א"ר אלעזר אם כן מי שנסתלק מן העולם טרם שהגיעו ימיו לעשרים שנה. מאיזה מקום נענש. לפי שהרי מן י"ג שנה ולמטה אין הוא בן עונשין. אלא בחטאים של אביו יוכל להענש. אבל מן י"ג שנה ומעלה מהו העונש. א"ל הקב"ה חס עליו שימות זכאי. ונותן לו שכר טוב בעולם הבא. ולא שימות חייב שיהי' נענש לעולם הבא. וזה נתבאר — :

ט) **ויהי** אחר הדברים האלה וגו'. א"ר שמעון הרי למדני

ויהי בימי. על לערא אתמר. ויהי. אע"ג דלא כתיב בימי. מעט צער יש בו. ויהי אחר. אחר מדרגה התחתונה מכל מדרגות עליונות. ומה היא. דברים. ככתוב [נט] לא איש דברים אנכי [נט] ומי זה היה אחר מדרגה הזו. והאלהים נסה את אברהם. שבא השטן לקטרג לפני הקב"ה על אברהם. שאין הדבר בשלמות כראוי עד שיעשה דין ביצחק. כי השטן שהוא היצר הרע אחר הדברים הוא. ובא לקטרג. כאן יש להבין. שכתוב והאלהים נסה את אברהם. את יצחק צריך לומר. שהרי יצחק בן שלשים ושבע שנים היה. והרי אביו אין בן עונשין שלו היה. שאילו אמר יצחק אינני רוצה. לא היה אביו נענש עליו. ומפני מה כתוב והאלהים נסה את אברהם. ולא כתוב נסה את יצחק. אלא את אברהם וראי. שבקש להכליל אותו בדין. שהרי אברהם לא הי' בו דין כלל מקודם לזה. ועתה נכלל מים באש. ואברהם לא היה בשלמות עד עתה. שנכלל מים באש ואש במים [נו] ולפיכך כתוב והאלהים נסה את אברהם. ולא כתוב את יצחק. שהזמין בזה לאברהם להתכלל בדין. וכאשר עשה זאת נכנס אש במים. ונשתלם זה עם זה. ובוא וראה סוד הדבר. אע"פ שאמרנו הטעם שכתוב אברהם ולא יצחק. אבל יצחק גם כן נכלל בכתוב הזה. סוד הדבר שכתוב והאלהים נסה את אברהם. נסה לאברהם לא כתוב. אלא את אברהם. את דוקא וזה יצחק. שהרי בשעה ההיא הי' שורה בגבורה שלמטה. כיון שנעקד ונזדמן לעשות בו דין על ידי אברהם כראוי. אז נתעטר במקומו עם אברהם. ונעשה התכללות

בשבילו. ואברהם ויצחק עמדו ולא נתישבו במקומם. עד שיצא יעקב לעולם. כיון שיצא יעקב לעולם נתקיימו אברהם ויצחק. ונתקיים כל העולם. ומשם יצא עם הקודש לעולם. ונתקיים הכל כדמיון שנמצא בהקדושה שלמעלה כראוי [נז] ולפיכך א"ל הקב"ה כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה כי ביצחק יקרא לך זרע. ולא בישמעאל:

ח) **ותלך** ותתע במדבר באר שבע. כתוב כאן ותתע. וכתוב שם [נז] הבל המה מעשה תעתועים [נח]

וקב"ה בגיניה דאברהם לא עזיב לה ולברה. תא חזי בקדמיתא כד אזלת מקמה דשרה. מה כתיב. כי שמע ה' אל עניך. והשתא דטעתה אחרי ע"ז. אע"ג דכתיב ותשא את קולה ותבך מה כתיב כי שמע אלהים אל קול הנער. ולא כתיב כי שמע אלהים את קולך. באשר הוא שם. הא אוקמוה דלא בר עונשא הוא לגבי בי דינא דלעילא. דהא בי דינא דלתתא עבדין מתליסר שנין ולעילא. ובי דינא דלעילא מעשרין שנין ולהלאה ואע"ג דחייבא הוה. לאו בר עונשא מיהו והא אוקמוה. ודא הוא דכתיב באשר הוא שם. א"ר אלעזר אי הכי מאן דאסתלק מעלמא עד לא מטון יומוי לעשרין שנין. מאן אתר אתענש בגין דהא מתליסר שנין ולתתא לאו בר עונשא מיהו. אלא בחטאוי דאבוי אבל מתליסר שנין ולעילא מהו. א"ל קב"ה חס עליה דלימות זכאי. ויהיב ליה אגר טב בההוא עלמא. ולא לימות חייב דיתענש בההוא עלמא. ואוקמוה — :

ט) **ויהי** אחר הדברים האלה וגו'. א"ר שמעון הא תניין

ויהי בימי. על לערא אתמר. ויהי. אע"ג דלא כתיב בימי. מעסי דלערא אית ביה. ויהי אחר. בתר דרגא תתאה דכל דרגין עלאין. ומאן איהו. דברים כד"א [נח] לא איש דברים אנכי [נח] ומאן הוא בתר דרגא דא. והאלהים נסה את אברהם דאתיא יאי סרע לקטרגא קמי קב"ה עליה דאברהם. דלא אשתלם כדקא יאות עד דיעבד דינא ביצחק. דיאי סרע אחר הדברים איהו ואתא לקטרגא הכא אית לאסתכלא והאלהים נסה את אברהם. את יצחק מבעי ליה. דהא יצחק בר תלתין ושבע שנין הוה והא אבוה לאו בר עונשא דיליה הוה. דאלמלא אמר יצחק לא בעינא. לא אתענש אבוי עליה. ומאי טעמא והאלהים נסה את אברהם. ולא כתיב נסה את יצחק אלא את אברהם ודאי. דבעי לאתכללא בדינא. דהא אברהם לא הוה ביה דינא כלל מקדמת דנא והשתא אתכליל מיא באשא ואשא במים [נו] ובגין כך והאלהים נסה את אברהם. ולא את יצחק. דאזמין לאברהם לאתכללא בדינא. וכד עבד דא אתעל אשא במיא. ואשתלים דא עם דא. ותא חזי רזא דמלה. אע"ג דקאמרן דאברהם כתיב ולא יצחק. יצחק נמי אתכליל ביה בהאי קרא. רזא דכתיב והאלהים נסה את אברהם. נסה לאברהם לא כתיב. אלא את אברהם. את דייקא ודא יצחק. דהא בהאי שעתא בגבורה תתאה שריא. כיון דאתעקד ואזדמן בדינא על ידא דאברהם כדקא יאות. כדין אתעטר באתריה בהדיה דאברהם. ואתכלילו

מראה מקומות [נו] דף קיח: [נז] ירמי' ד' [נח] דף קיט: [נט] שמות ד'

זין הזהר

[נו] פי' שהנהגת העולם לא היתה כראוי לא בסדת החסד בלבד ולא בסדת הגבורה בלבד אלא בסדת הרחמים שהיא הסתפקת גבורה בחסד. וזהו שורש קדושת יעקב: [נז] מה שם עבודה זרה אף כאן עבודה זרה: [נח] פי' כי ספירת מלכות שהיא מדרגה התחתונה מן העשר ספירות היא כתינת דבור ודברים. ואחר מדרגה זו מתחיל שורש השטן וכל בת דילה. ומן ספירת מלכות יש פסיעה לבר שמשם בא הנהיות להחיצונים בסוד רגליה יורדות מות כידוע. ולכן הוא נקרא אח"ר הדברי"ם: [נט] שע"י העקדה נכלל אברהם בגבורה ויצחק שנתרצה לרצון אביו ונבנע להעקד נכלל בחסד. והי נו אש במים ומים באש:

התכללות אש במים ונתעלו למעלה. שאז נמצאה מחלוקת כראוי. מים באש. מי ראה אב רחמן שנעשה אכזרי. אלא בשביל שיהיה נמצא מחלוקת של מים באש. ולהתעטר כך בשורשם [נז] עד שבא יעקב ונתתקן הכל כראוי. נעשו שלשה אבות בשלמות. ונתתקנו עליונים והתחתונים.

ח) **והאלהים** נסה את אברהם. א"ר יהודה מהו נסה. הרמת נס. כמש"כ [3] הרימו נס שאו נס. הרים דגל שלו בכל העולם. שהרי על ידי זה הרים הקב"ה דגלו של אברהם בעיני כל. וש"כ נסה את אברהם. כי בשביל להרים דגל הצדיקים הקב"ה מנסה אותם. להרים ראשם בכל העולם:

ג) **ויאמר** קח נא את בנך וגו'. א"ר שמעון וכי איך יכל אברהם שהי' זקן לקחת אותו. אפשר האמר לפי שיצחק לא יצא מרשותו כלל. כן הדבר. אבל יתכן בכתוב [7] קח את אהרן ואת אלעזר בנו. והיינו להמשיכם בדברים. ולהנהיגם לרצונו של הקב"ה. אף כאן קח בדברים. את בנך את יחידך אשר אהבת. הרי ביארו זאת. ולך לך אל ארץ המוריה וגו'. כמש"כ [8] אלך לי אל הר המור [נח] לעשות דתקון במקום הראוי:

ו) **ביום** השלישי ויש"א אברה"ם א"ת עיניו וירא את המקום מרחוק [נט] ביום השלישי הרי ביארו זאת. מה הטעם שכתוב ביום השלישי וירא את המקום מרחוק. אלא לפי שכתוב כי ביצחק יקרא לך זרע. וזה הוא יעקב שיצא ממני. וזהו המכוון של ביום השלישי [ס] וירא את המקום מרחוק. כמ"ש [9] מרחוק ה' נראה לי. ויראו את המקום. זה הוא יעקב. שכתוב בו ויקח מאבני המקום. הסתכל אברהם ביום השלישי היינו מדרגה השלישית. וראה את יעקב שעתיד לצאת ממני. מרחוק. כמו שאמרני מרחוק ולא לזמן קרוב. א"ל ר' אלעזר מה זה שבח לאברהם. שהסתכל וראה שעתיד לצאת ממנו יעקב. שדרי כשהלך לעקיד את יצחק. אין זה שבח כל כך לאברהם. א"ל ודאי שראה את יעקב. שהרי עוד מקודם לזה ידע אברהם החכמה והסתכל ביום השלישי היינו מדרגה רשלישית שתעשה השלמות [סא] ואז ראה את יעקב שכתוב וירא את המקום. אבל עתה עמד לו הדבר מרדיק. לכי שדלך לעקיד את יצחק. ולא רצה להדדר אחרי הקב"ה — :

ח) **ויבאו** אל המקום אשר אמר לו האלהים. רמז כאן שאע"פ שבא לראיה ההיא וראה את יעקב. אמר אברהם ודאי שרקב"ה יידע באיפן אחר הראוי שיילך. מיד ויבן שם אברהם את המזבח וגו'. מה כתיב למעלה. ויאמר יצחק אל אברהם אביו ויאמר אבי הרי ביארו. אבל מה הטעם שלא השיב לו כלום. אלא לפי שהרי נסתלק מן רחמי האב על הבן. לפיכך כתוב הנני בני [סב] הנני שנסתלק הרחמים ונדפך לדין:

ט) **ויאמר** אברהם אלהים יראה לו השה. לא כתוב ויאמר אביו. שהרי לא עמד עלין כאב. אלא בעל

ח) **והאלהים** נסה את אברהם. א"ר יהודה מאי נסה הרמת נס. כמש"כ [3] הרימו נס שאו נס. הרים דגלא דילה בכל עלמא דהא בגין דא קב"ה הרים דגלא דאברהם בעיניהון דכלא. הה"ד נסה את אברהם. דבגין להרמת דגלא דצדיקיא קב"ה בהון לון. להרמא ריסייהו בכל עליה

ג) **ויאמר** קח נא את בנך וגו' א"ר שמעון וכי איך יכול אברהם דהיהו סבא מי תיתא בגין דילחק לא נפק מרכותיה כלל יאות אבל כמה דהת חתר [7] קח את אהרן ואת אלעזר בנו בגין לאתיבא לון בגלין ולאדברא לון לרעותא דקב"ה אוף הכא קח בגלין. את בנך את יחידך הבר אהבת הת אוקמיה ולך לך אל ארץ המוריה וגו' כד"א [8] אלך לי אל הר המור [נח] להתקנא באתרא דיתחזי

ו) **ביום** השלישי ויש"א אברה"ם א"ת עיניו וירא את המקום מרחוק [נט] ביום השלישי הא איקיומא מאי עניתא ביום השלישי וירא את המקום מרחוק. אלא בגין דכתיב כי ביצחק יקרא לך זרע. והא הוא יעקב דנפק מניה ודחי הוא ביום השלישי [ס] וירא את המקום מרחוק כד"א [9] מרחוק ה' נראה לי וירא את המקום דא הוא יעקב דכתיב ביה ויקח מאבני המקום. הסתכל אברהם ביום השלישי דאיהו דרגא תליתאה ואתא ליה ליעקב דזמין לאיפק מניה. מרחוק. כמה דאמרן מרחוק ולא לזמן קריב א"ל ר' אלעזר מאי שבחא איהו לאברהם. כד הסתכל ואתא דזמין למיפק מניה יעקב דהא כד אזיל לאיתקד ליה ליצחק לאו שבחא כל כך איהו דילה א"ל ודאי חזיה ליה ליעקב דהא מקדמת דנה ידע אברהם חכמתא ואסתכל ביום השלישי דאיהו דרגא תליתאה לאיתבר שלימו [סא] וכדין אתא ליה ליעקב דכתיב וירא את המקום. אבל הכתא קיימא ליה מלה מרחוק. בגין דאזיל למעקד ליה ליצחק. ולא בעא להרהר אבתריה דקב"ה — :

ח) **ויבאו** אל המקום אשר אמר לו האלהים. רמיז הכא דהע"ג דהתם להסיא רחיה ואתא ליעקב. אמר אברהם ודאי קב"ה ידע בגוונא אחרא דאתחזי מיל ויבן שם אברהם את המזבח וגו' מה כתיב לעילא. ויאמר יצחק אל אברהם אביו ויאמר הבי. הא אוקמוה. הכל אתי שתיק לא אתיב ליה מידי. אלא בגין דהא אסתלק מרחמי דאבא על ברה. ובגין כך כתיב הנני בני [סב] הנני דאסתלקו רחמא ואתהפך לדינא.

ט) **ויאמר** אברהם אלהים יראה לו השה. לא כתיב ויאמר אביו. דהא לא קאים עליה כאבא אלא בעל

מראה מקומות [נז] דף קי"ח [נח] ישעי' ס"ב [נט] דף קיט [ס] נתבאר כ' ה' [סא] ביל ד' [סב] דף קכ. [ס] ירמי' נ"א ת' [ס] דף קכ [ע] דף קכ.

זין הזהר

[נז] שע"י עובדא זו רתתא שאברהם נתרצה להתהפך לאכזרי לשחוט בנו. ויצחק שנכנע לאברהם נעשה המתקת גבורה בחסד לעילא בשורש שלהם: [ח] הר הבית מקום המזבח נקרא הר המור. כי כמו שאדם נהנה מן ריח בושם המור כך נהנה הקב"ה מן ריח הקרבנות כמ"ש בקרבן אם עולה ריח ד' את ריח הניחח וכן בכל הקרבנות כתוב לריח ניחח: [נט] סופי תיבות אמ"ת. חה יעקב. כמ"ש תת, אמת ליעקב. ועתה ראה אברהם מקום יעקב מרחוק ויא מקרוב בנזכר לקמן ' [ק] פי' יום השלישי היינו ספירה השלישית תפארת שורש יעקב. [קא] כי עיקר השלמות להתחת זה הקורס היא מדרגה השלישית מדת הרחמים שורש יעקב: [קב] פי' שאני עתה בבחינת של בני שהיא מדת הגבורה:

בעל מחלוקת הוה ליה אלהים ירחם לו הסה ירחם לנו מבעי ליה. מאי ירחם לו. אלא א"ל אלהים ירחם לו לגרמיה כד איהו יעברך הבל הבית בני ולא אמרת. מיד וילכו שניהם יחדו [קג]:

מ) **וישלח** אברהם את ידו ויקח את המאכלת לשחט את בנו. ר' שמעון פתח ואמר ב) הן ארואלם צעקו חוצה מלאכי שלום מר יבכיון. הן ארואלם אלין מלאכי עלמי נעקו בהיא בעתא ובעי לקיימא על הייא מלה דכתיב ויולא אותו החוצה [קד] בגין כך נעקו חוצה. מלאכי שלום. אלין איגון מלאכין אחרנין דהוו זמינין למיהך קמיה דיעקב ובגיניה דיעקב אבשם לון קב"ה שלימו. דכתיב ג) ויעקב הלך לדרכו ויפגעו בו מלאכי אלהים. ואלין מקרון מלאכי שלום כלהו בכו כד המו ליה לאברהם דעקיד ליה לילחק. ואודעזעו כלאי ותתאי. וכלהו עליה דילחק

ז) **ויקרא** אליו מלאך ה' מן השמים ויאמר אברהם אברהם. בתרהא בקדמאה. בתרהא שליש. קדמאה לא שליש [קה]. ר' חייא אמר אברהם אברהם. בגין לאתערא ליה ברוחא אחרא בעובדא אחרא בלבא אחרא. ר' יהודה אמר אתברר יצחק והסתליק ברעותא קמי קב"ה. כריחא דקטרת בוסמין. דק"בין כהניא קאיים תרין זמנין ביומא. ואסתליס קרבנא דהא נערא דאברהם הוה בשעתא דאתמר ליה אל תשלח ידך אל הנער ואל תעש לו מאומה. כי חשב שקרבנו לא נשתלם. ולהנם עשה וסדר הכל ובנה מזבח: מיד

ח) **וישא** אברהם את עיניו וירא והנה איל אחר נאחז בסבך בקרניו וגו' הא תניין הוא איל דאתברי בין השמשות הוה וכן שנתו היה. כד"א כבש אחד בן שנתו לעולה. והכי אלעזריך. ואת אמרת בין השמשות היה ומי הא ילחק לא הוה בעלמא [קז] אלא אתפקד חילא לאזדמנא ההוא אימרא בשעתא דאלעזריך ליה לאברהם כמה דכל איגון מלין דהוו בין השמשות אתיבא חילא לאזדמנא ההוא מלה בשעתא דאלעזריך ליה הכי נמי הא איל דאתקריב תחותיה דילחק. פתח ואמר ד) בכל צרתם לו לר ומלאך פניו הושיעם וגו'.. הושיעם והא איהו עמהון בההוא עקו ואת אמרת הושיעם [קז] אלא מושיעם לא כתיב. אלא הושיעם מקדמת דנא. דאיהו זמין בההוא עקו למסבל עמהון. ואת חזי בכל זמנא דישראל איגון בגלותא. שכינתא עמהון בגלותא. והא מקומוס דכתיב ד) ושב ה' אלהיך את שבותך ורחמך וגו' [קח].. ובגין דשכינתא עמהון. קב"ה אדכר לון לאוסבא לון ולאפקא לון מן גלותא. דכתיב ה) ואזכר את בריתי בקדמיתא. ולבתר ועתה הנה צעקת בני ישראל באה אלי.. וזמין קודשא בריך הוא לאכרזא בכל

בעל מחלוקת היה לו. אלהים יראה לו השם. יראה לנו צדיק לומר. מה יראה לו. אלא כך א"ל. אלהים יראה לו לעצמו שה כאשר יהי' נצרך. אבל עתה בני לעולה ולא שה. מיד וילכו שניהם יחדו [קג]:

מ) **וישלח** אברהם את ידו ויקח את המאכלת לשחט את בנו. ר' שמעון פתח ואמר ב) הן ארואלם צעקו חוצה מלאכי שלום מר יבכיון. הן ארואלם. אלו מלאכים העליונים. צעקו בשעה ההיא. ובקשו לעמד על דבר ההיא שכתוב ויוצא אותו החוצה [קד] לפיכך צעקו חוצה. מלאכי שלום. אלה הם מלאכים אחרים. שהיו עתידים ללכת לפני יעקב. ובשביל יעקב הבטיחם הקב"ה שלום. שכתוב ג) ויעקב הלך לדרכו ויפגעו בו מלאכי אלהים. ואלה נקראים מלאכי שלום. כלם בכו כשראו לו לאברהם שעקד את יצחק. ונזדעזעו עליונים ותחתונים. וכלם על יצחק:

ז) **ויקרא** אליו מלאך ה' מן השמים ויאמר אברהם אברהם. יש טעם מפסיק ביניהם. שאין אברהם אחרון כמו הראשון. האחרון בשלמות. והראשון אינו בשלמות [קה].. ר' חייא אמר אברהם אברהם. כדי לעוררו ברוח אחר במעשה אחר בלב אחר. ר' יהודה אמר נתברר יצחק ונתעלה ברצון לפני הקב"ה. כריח של קטרת הסמים. שמקריבים הכהנים לפניו ב' פעמים ביום. ונשתלם הקרבן. שהרי צער הי' לאברהם בשעה שנאמר לו. אל תשלח ידך אל הנער ואל תעש לו מאומה. כי חשב שקרבנו לא נשתלם. ולהנם עשה וסדר הכל ובנה מזבח: מיד

ח) **וישא** אברהם את עיניו וירא והנה איל אחר נאחז בסבך בקרניו וגו' הא תניין הוא איל דאתברי בין השמשות הוה וכן שנתו היה. כד"א כבש אחד בן שנתו לעולה. והכי אלעזריך. ואת אמרת בין השמשות היה ומי הא ילחק לא הוה בעלמא [קז] אלא אתפקד חילא לאזדמנא ההוא אימרא בשעתא דאלעזריך ליה לאברהם כמה דכל איגון מלין דהוו בין השמשות אתיבא חילא לאזדמנא ההוא מלה בשעתא דאלעזריך ליה הכי נמי הא איל דאתקריב תחותיה דילחק. פתח ואמר ד) בכל צרתם לו לר ומלאך פניו הושיעם וגו'.. הושיעם והא איהו עמהון בההוא עקו ואת אמרת הושיעם [קז] אלא מושיעם לא כתיב. אלא הושיעם מקדמת דנא. דאיהו זמין בההוא עקו למסבל עמהון. ואת חזי בכל זמנא דישראל איגון בגלותא. שכינתא עמהון בגלותא. והא מקומוס דכתיב ד) ושב ה' אלהיך את שבותך ורחמך וגו' [קח].. ובגין דשכינתא עמהון. קב"ה אדכר לון לאוסבא לון ולאפקא לון מן גלותא. דכתיב ה) ואזכר את בריתי בקדמיתא. ולבתר ועתה הנה צעקת בני ישראל באה אלי.. וזמין קודשא בריך הוא לאכרזא בכל

מראה מקומות א) דף קב. ב) יבמות כ"ג ג) בראשית כ"ב ד) דף קב. ה) דף קב ו) יבמות פ"ג ז) דברים ל' ח) שמות ו'

זין הזהר

[קג] פי' בדעה אחת ובדצון אחד לעשות רצון הבורא: [קד] ואמר לו כה יהיה זרעך ככוכבי השמים: [קה] אברהם הראשון מורה על קודם נסיון העקדה שהיה רק בבחינת חסד בלבד ואין זה שלמות. ואברהם האחרון מורה על אחר שעמד בנסיון העקדה וע"ז נכלל בו גבורה ודין. והיינו שלמות יותר: [קו] פי' שיצחק לא הי' עדיין בעולם שיתרצה להשחט. וכיון שזה ענין התולה בבחירת האדם איך נוכל לומר שנברא בין השמשות דכיון שאין הקב"ה בורא דבר על חנם א"כ ידיעתו של הקב"ה עם פעולתו בבריאת האיל היתה מברחת מלעקדה שאברהם ויצחק יתרצו לנסיון העקדה. וא"כ אין זה מעלה לאברהם ויצחק. לכן מתרץ שלא נברא בפועל רק שהיתה פקידה לזה בדרך האפשרי: [קז] פי' שהרי אין חבוש מתיר עצמו מבית האסורים [קח] שלא כתוב והשיב בבנין הפעיל לאחרים אלא שכתוב ושב. והיינו שגם השכינה תשוב מן הגלות. וזאת שגם השכינה עם ישראל בהגלות היא עיקר הישועה לישראל כי ע"ז הם בטוחים שבכל אופן שיהיו נמצאים יהיו נגאלים בזכות השכינה הקדושה:

בכל העולם ולהשמיע קול שיאמר [6]) ויאמר אך עמי המה בנים לא ישקרו ויהי להם למושיע. ברוך ה' לעולם אמן ואמן:

בכל עלמא. ולאשמעא קלא דיימא [6]) ויאמר אך עמי המה בנים לא ישקרו ויהי להם למושיע. ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

פרשת ויהיו חיי שרה

[ג]) **ויהיו** חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים. א"ר שמעון בוא וראה סוד הדבר. למה נשתנו שאמר בתחלה שנה שנה. ובמספר השבע אמר שנים [ו] אלא הכל אחד. מאה שנה הוא כולל הכל. רמז על הקב"ה שנכלל ממקום העליון. סתום של כל דסתומים במאה [ג] בסוד מאה ברכות של כל יום. וכן עשרים שנה. ולפיכך כתוב שנה. סוד היחוד שאינם נפרשים מחשבה ויובל לעולם [ג] שבע שנים. רמז על אלו שנפרשים ויוצאים מכלל סתום העליון. ואע"פ שהכל יחוד אחד. אבל נפרשים בדין ורחמים בכמה צדדים ודרכים. מה שאין כן למעלה. ולפיכך מה שכתוב שנה רמז על סוד היחוד שאינו נפרש לעולם. שבע שנים. רמז על אלו שנפרשים בדין ורחמים בכמה צדדים ודרכים. מה שאין כן למעלה. ולפיכך במספר השבע כתוב שנים ולא שנה. וכלם נקראים חיים. ויהיו חיי שרה. שנתהוו ממש. שנבראו ונתקיימו למעלה [ז] א"ר חייא הרי ביארו שבזמן שנעקד יצחק. בן שלשים ושבע שנים היה. וכיון שנעקר יצחק מתה שרה. שכתוב ויבא אברהם לספד לשרה ולבכתה. מהיכן בא. מהר דמוריה בא אחר שנעקד יצחק. ואלו שלשים ושבע שנים. מיום שנולד יצדק עד שעה שנעקד. הן היו חיי שרה בודאי. כמספר ויהי"ו. שהוא בגימטריא שלשים שבע. והייני כמו שאמרנו שהוא משנולד יצחק עד שנעקד. ג) ר' יוסי אמר מה נשתנה כאן שרה. שכתוב מיתתה בתורה. מכל הנשים שבעולם. שלא נכתב כך מיתתן בתורה. א"ר חייא ולא. והרי כתוב ותמת רחל ותקבר בדרך אפרתה. וכתוב ותכת שם מרים וגו'. וכתוב ותמת דבורה מינקת רבקה. וכתוב ותמת בת שוע אשת יהודה. א"ר יוסי בכלן לא כתוב כמו שכתוב בשרה. שנאמר ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים שני חיי שרה. שדרי בכלן לא נמנו ימים ושנים כמו לשרה. בכלן לא נכתבה פרשה מיוחדת בלבדה כמו לשרה [ד]) אלא ביא וראה כשבאה חיד לעולם נדבקה באותו דנחש. ודטיל בה זודם. וגרמה מיתה לכל העולם ולבעלה. באתה שרה יורדה ועלתה ולא נדבקה בו [ה] כמש"ב ויעל אברם ממצרים הוא ואשתו וכל אשר לו. בא נח לעולם מה כתוב. וישת מן היין

[ג]) **ויהיו** חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים. א"ר שמעון תא חזי רזא דחלה מאי שנה בכלהו דאתר שנה שנה ובאיומן שבע דאמר שנים [ו] תלא כולא חד. מאה שנה כלא דכלא קב"ה דאתכליל מאתר עלאה סתימא דכל סתימין במאה [ג] ברזא דמאה ברכאן דכל יומא וכן עשרים שנה וכגון כך כתיב שנה רזא דיחודא דלא אתכרם מחשבה ויובלא לעלמין [ג] שבע שנים אלין אתפרשן ונפקאן מכללא סתימאה דלעילא. ואע"ג דכלא יחודא חדא אבל מתפרשן בדינא ורחמי בכמה סטרין ואורחין מה דלא הוי הכי לעילא. וכג"כ כתיב שנה. רזא דיחודא דלא אתפרש לעלמין שבע שנים. אלין אתפרשאן בדינא ורחמי בכמה סטרין ואורחין. מה דלא הוי הכי לעילא. וכג"כ באלין שבע כתיב בהו שנים ולא שנה וכלהו אקרון חיים ויהיו חיי שרה. דהוו מתם. דאתבריאו ואתקיימו לעילא [ז] א"ר חייא הא אוקמוה דהא כד אתעקד יצחק בר תלתין ושבע שנים הוה וכיון דאתעקד יצחק מתה שרה. שכתוב ויבא אברהם לספד לשרה ולבכתה. מהיכן בא מהר המוריה בא מלמעקד ליה ליצחק והיומן תלתין ושבע שנין מיומא דאתייליד יצחק עד שעתא דאתעקד היומן הוו חיי שרה ודאי כחושבן ויהי"ו. בגימטריא תלתין ושבע שנין הוו כמה דאתמר מדאתיליד יצחק עד דאתעקד ג) ר' יוסי אמר מאי שנה הכא שרה דכתיב מיתתה באוריתא מכל נשי דעלמא דלא כתיב הכי מיתתהון באוריתא א"ר חייא ולהו והכתיב ותמת רחל ותקבר בדרך אפרתה וכתיב ותמת שם מרים וגו' וכתיב ותמת דבורה מינקת רבקה וכתיב ותמת בת שוע אשת יהודה א"ר יוסי בכלהו לא כתיב כמה דכתיב בשרה. דתתאר ויהי חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים שני חיי שרה דהא בכלהו לא לתיינין יומין וכמין כמו לשרה. בכלהו לא כתיב פרשתא חדא בלהודא כמו לשרה. ד) אלא תא חזי אתת חוה לעלמא אתדבקת בהאי חויא ואטיל בה זוהמא וגרמא מותא לעלמא לבעלה אתת שרה ואתת וסלקת ולא אתדבקת ביה [ה] כד"ה ויעל אברם ממצרים הוא ואשתו וכל אשר לו. אתא נח לעלמא מה כתיב וישת מן היין

מראה מקומות [6]) ישפי' ס"ג [ג]) דף קכג. [ג]) דף קכא [ד]) דף קכב.

זין הזהר

פרשת חיי שרה [א] הן אמת שעל פי דקדוק ל"ק כך צריך להכתב. אבל ביון שהתוריה נתנה על פי פרד"ם לכן יבאר רשב"י פסוק זה על פי סוד: [ב] פי' דבריו בקצור הוא. שרה רמז על כפירת מלכות מקור השכינה הקדושה שמשם נשפע חיות לכל העולמות כבתוב ואתה מחיה את כלם שנ"ה בגימטריא כפירד. וירמז הכתוב שחיי שרה היינו השפע שנשפע לספי' מלכות היא מן מאה שנה. היינו עשר ספירות שהן כולל רכל ש.אנלו מאתר עלאה מעצמות האלהות הנקרא סתימא רכל סתימין. וכיון שכל ספירה נכללת מעשר ספירות הרי מאה שנה. ועתה מדלק כלל העשר ספירות על ב' פרצופים. ג' הראשונות וז' התחתונות. עשרים שנה רמז על ג' הראשונות שהן כתר חכמה בינה. כי עשרי"ם בגימטריא כתר. וגם עשר ספירות של חכמה הנקרא עולם האצילות ועשר ספירות של בינה הנקרא עולם הבריאה. הרי עשרים שנה. ושם אין פירוד כלל רק אחדות נצחיות לכן כתוב בהן שנה לשון יחיד. ושבע שנים רמז על ז' התחתונות חג"ת נהי"ם הנקראות מדות של הכד דין ורחמים. וכיון שאין ענין המדות שוה לכן כתוב בהן שנים לשון רבים. אבל האמת כדאמר וכלא חד: [ג] ב' הספירות חכמה ובינה נקראות מחשבה ויובלא: [ד] פי' שהעשר ספירות נבראו כנזכר בפתח אליהו אצת הוא דאפיקת עשר תקונין. ואתקימו לעילא. פי' שאלה הן אשר לא יתבטלו לנצח: [ה] ארם הנחש וזוהמא שלו היינו להכחיש האמונה באלהות ולאחזו בחקירה של כח הטבע וכח הטומאה של בשפים:

סיין ויכבר ויתגל וגו' [ו] ובגין דאברהם ושרה לא אתדבקו ביה. בג"כ שרה זכתה לחיין עלאין לה ולבעלה ולבניה אחריה. הה"ד [ח] הביטו אל צור חוצבתם ואל מקבת בור נוקרתם. וע"ד ויהיו חיי שרה דזכתה בהו בכלהו ולא כתיב בכלהו נפי ויהיו חיי חוה וכן בכלא. היא אתדבקת בחיין וע"ד דילה הוו חיין ויהיו חיי שרה. אימון חיין כלהו לעילא. מאה שנה לעילא. ועשרים שנה לעילא. ושבע שנים לעילא. כלהו הוו כדקא יאות [ז]

ג) **ותמת** שרה בקרית ארבע. ר' אבא אמר כדמיין זה לא היו בכל הנשים שבעולם. שהרי נכתב מספר הימים והשנים והקיום שלה בעולם. ומקום ההוא שנקברה בו. אלא כדי להראות שלא היה כמו שרה בכל הנשים שבעולם. ואם תשאל הרי מרים. שכתוב ותמת שם מרים ותקבר שם. זה בשביל להראות סרחן ישראל הוא בא. להודיע שהמים לא באו לישראל אלא בזכות מרים. אבל לא נאמר במיתתה כמו שנאמר בשרה. ג) ר' יהודה אמר בוא וראה ותמת שרה בקרית ארבע. סוד הוא זה. לפי שלא היה מיתתה על ידי נחש עקלתון ההוא. ולא שלט בה כמו שאר בני דעולם שהיא שולט בהם. ועל ידו מתו בני העולם מיום שגרם להם כך אדם. מלבד משה אהרן ומרים שכתוב בהם על פי ה'. אבל בשרה כתוב בקרית ארבע. היינו סוד של קרית ארבע [ח] שמתה במוד עליון ולא ע"י אחר. בקרית ארבע ולא בנחש. בקרית ארבע היא חברן. שנתחבר דוד המלך בהאבות [ט] וע"כ לא הי' מיתתה ביד אחר אלא בקרית ארבע — :

ד) **תנו** לי אחוזת קבר עמכם וגו'. א"ר יהודה אברהם ידע סימן במערה ההיא. ולכן ורצונו שם היה. לפי שכבר קודם לזה נכנס שמה. וראה לאדם וחוה טמונים שם. ומאין ידע שאלה הם. אלא שראה צורתו ונסתכל. ונפתח לו שם פתח אחד של הגן עדן. וצורה ההיא של אדם היתה עומדת אצלו. ובוא וראה כל מי שמסתכל בצורת אדם הראשון אינו ניצל לעולם ממיתה. לפי שבשעה שהאדם נסתלק מהעולם רואה צורת אדם הראשון. ואז הוא מת. אבל אברהם הסתכל בו וראה צורתו ונתקיים. וראה אור שהאיר במערה ונר אחד דולק. אז נתאוה אברהם שיהי' מדורו בבקים ההוא. ולכן ורצונו היה המיר באותה המערה. בוא וראה עתה שאברהם בחכמה עשה בעת שתבע קבר לשרה. שהרי כשתבע לא תבע המערה מיד. ולא אמר שמבקש לדפרד מהם. אלא אמר הנו לי אחוזת קבר עמכם ואקברה מתי מלפני. אפשר תאמר שלא הי' עפרון שם. הרי הי' שם. שכתוב ועפרון יושב בתוך בני חת. ואברהם לא אמר לו בשעה ההיא כלום. אלא מה שאמר. להם אמר. כמו שכתוב וידבר אל בני חת וגו'. וכי תעלה על דעתך שאברהם רצה להקבר בין ממאים. או שהתאוה להיות עמהם. אלא שעשה בחכמה. ולכדנו דרך ארץ כאן במה שעשה אברהם. שהרי לפי שהשקו ורצונו היה במערה ההיא. אע"פ שהי' עפרון שם. לא רצה לבקש ממנו מיד כפי רצון ההוא שהיה לו בהמערה. ובקש תחלה מה שלא נצרך לו מאותן האחרים ולא מעפרון. וכיון

היין וישכר ויתגל וגו' [ו] ולפי שאברהם ושרה לא נתדבקו בו, בשביל זה זכתה שרה לחיי עולם לה ולבעלה ולבניה אחריה. וש"כ [ח] הביטו אל צור חוצבתם ואל מקבת בור נוקרתם. וע"כ כתיב ויהיו חיי שרה. שזכתה בהן בכלן. ולא כתיב בכל הנשים ויהיו חיי חוה וכן בכלן. היא נדבקה בחיים. ועל כן שלה היו חיים. ויהיו חיי שרה. הם חיים כלם למעלה. מאה שנה למעלה. ועשרים שנה למעלה. ושבע שנים למעלה. כל השנים היו כראוי [ז] :

ג) **ותמת** שרה בקרית ארבע. ר' אבא אמר כדמיין זה לא היו בכל הנשים שבעולם. שהרי נכתב מספר הימים והשנים והקיום שלה בעולם. ומקום ההוא שנקברה בו. אלא כדי להראות שלא היה כמו שרה בכל הנשים שבעולם. ואם תשאל הרי מרים. שכתוב ותמת שם מרים ותקבר שם. בגין לאחזאה סרהנא דישראל קא אתא דהא מיא לא אזלי לבו ביסראל אלא בזכותא דמריס אבל לא אתמר במיתתה כמה דאתתר בשרה. ג) ר' יסודה אמר תא חזי ותמת שרה בקרית ארבע. רזא דיסוד אמר דלא סוד מיתתה על ידא דהחזא נחש עקימתא ולא שלטא בה כשאר בני עלמא דאיסו שלים בהו ועל ידיה מיתו בני עלמא מיומא דגריס לון אדם. בר משה אהרן ומריס דכתיב בהו על פי ה'. אבל בשרה כתיב בקרית ארבע רזא דקרית ארבע [ח] ברזא עלאה ולא על ידא אחרא בקרית ארבע ולא בנחש בקרית ארבע היא חברן. דאתחבר דוד מלכא באבהן [ט] ועל"ד לא הוי מיתתה בידא אחרא אלא בקרית ארבע — :

ד) **תנו** לי אחוזת קבר עמכם וגו' א"ר יהודה אברהם ידע בההיא יצרתא סימנא. ולביה ורעותיה תיון הוה בגין דמקדמת דנא עאל לתמן ואתא לאדם וחוה טמירין תמן ואנא הוה ידע דאינון הוו. אלא אתא דיוקניה אסתכל. ואתפתח ליה חד פתחא דגנתא דעדן תמן וההיא דיוקנא דאדם הוה קאים לנביה והא חזי כל מאן דאסתכל בדיוקנא דאדם לא אסתזיב לעלמין ממיתה. בגין דהא בשעתא דבר נש אסתלק מעלמא אתי ליה לאדם. ובההוא זמנא מית אבל אברהם אסתכל ביה ואתא דיוקניה ואתקייים ואתא נהורא דנהיר במערתא וחד שרגא דליק כדין תליב אברהם דיוריה בההוא אתר. ולביה ורעותיה הוה תליב בעיארתא תא חזי בהתא אברהם בחכמתא עבד בזמנא דתבע קברא לשרה דהא כד תבע לא תבע למערתא בההוא זמנא ולא אמר דבעי לאתפרשא מנייהו אלא אמר הנו לי אחוזת קבר עמכם ואקברה מתי מלפני ואי תימא דלא הוה עפרון תמן. תמן הוה דכתיב ועפרון יושב בתוך בני חת ואברהם לא אמר ליה בההיא שעתא כלום אלא מה דאמר לון אמר. כמה דכתיב וידבר אל בני חת וגו'. וכי סלקא דעתך דאברהם בעא לאתקברא ביניהו בין מסאבין לו דתיאובתיה הוה עמיהון אלא בחכמה עבד וילפינן אורח ארעא הכא במה דעבד אברהם דהא בגין דתאובתיה ורעותיה הוה בההיא מערתא. אע"ג דהוה תמן לא בעא למהאל ליה מיד בההוא רעותא דהוה ליה במערתא ואזיל בקדמיתא מה דלא אצריך ליה לאינון אחרנין ולא לעפרון. כיון

מראה מקומות ו) יבמי' נ"ח ב) דף קכי ג) דף קכה. ד) דף קכז

זין הזהר

[ו] ענין השתברות מן יין היינו נ"ב לאחוז בחקירה וכח השבע יבה כשפים ולא בסוד האמונה. והיינו ראמרו נבנב יין יצא סוד: [ז] פי' באמונת האלהות: [ח] סוד קרית ארבע חוא שנדבקה נשמתה בהשכינה הקדושה על דרך מיתת נשיקה והשכינה הקדושה שנקראת בשם אדנ"י היא ביד וקריה והיכל אל ארבע אותיות חשם הוי"ה ב"ה כמש"כ וה' בהיכל קדשו הם וגו' היכ"ל וכן ה"ם בגימטריא אדנ"י; [ט] יפרש בזה שהשכינה הקדושה הנרמזת בהשם קרית ארבע היא נקראת נ"ב חברן. על שם החחברור דוד המלך

וכיון שאמרו לו לפני עפרון. שמענו אדני נשיא אלהים אתה בתוכנו וגו'. מה כתוב ועפרון יושב בתוך בני חת. ישב כתיב. מתהלת הדיבורים שאמר אברהם הי' עפרון שם. ואז אמר שמעוני ופגעו לי בעפרון בן צחר ויתן לי את מערת המכפלה אשר לו וגו'. יאפשר תאמרו שבשביל כבודי הגדול מכבודכם אני עושה שאני רוצה בכם. בתיבכם. לא כן אלא בשביל להקבר ביניכם. שרצוני בכם שלא להתפרש מכם:

ט) ויתן לי את מערת המכפלה אשר לו וגו'. א"ר אלעזר כאשר נבנם אברהם להמערה איך נבנם שמה. לפי שבאשר היה רץ אחר אותו העגל. שבתוב ואל הבקר רץ אברהם וגו'. ואיתו בן בקר ברח עד המערה ההיא. ונכנס אחריו וראה מה שראה. ועוד לפי שהי' מתכלל כל יום ויום. והיה יוצא עד איתה השדה שהיה מעלה ריח עליון. וראה אור שהיה יוצא מתוך דמערה והתפלל שם. ושם דבר עמו הקדוש ברוך הוא. ולפיכך בקש המערה כי רצונו היה במקום ההוא תמיד. ואם תשאל אם כן למה לא בקש איתה עד עתה. אלא לפי שלא ישגיחו עליו. מפני שלא היתה נצרכת לו. עתה שנצטרכה לו אמר הרי השעה לתבוע אותה. בוא וראה אם עפרון הי' רואה בהמערה מה שהי' אברהם רואה בה. לא הי' מוכרה לעולם. אלא וראי לא ראה בה כלום. שהרי אין כל דבר נתגלה אלא לבעליו. ולפיכך לאברהם נתגלה ולא לעפרון. לאברהם נתגלה שהרי שלו היתה. לעפרון לא נתגלה כי לא הי' לו חלק בה. ולפיכך לא נתגלה לעפרן כלום. ולא ראה בה אלא חשך. ועל כן מכר אותה. ומה שלא תבע אברהם כתהלה שימכר אותה במכר. שהרי אברהם לא אמר אלא ויתן לי את מערת המכפלה אשר לו וגו'. בכסף מלא יתננה לי וגו'. ועפרון אמר השדה נתתי לך והמערה אשר בו לך נתתיה וגו'. זה לפי שהכל הי' נמאס על עפרון מפני שלא ידע מה היא. ובוא וראה כשנכנס אברהם בהמערה בתחלה. ראה שם איר ונגבהה העפר לפניו. ונתגלו לו שני קברים. בתוך כך עלה אדם הראשון בצורתו. וראה את אברהם וצחק [יז] ובזה הבין אברהם ששם הוא עתיד להקבר אמר לו אברהם. בבקשה ממך האם מבצר קשור יש כאן [יח] א"ל הקב"ה גנו אותי כאן. ומזמן ההוא עד עתה אני נטמן כאן בקליפת הנרגיר [יט] עד שבאת אתה לעולם. ועתה מכאן ואילך הרי קיום לי ולהעולם נעשה בעבורך. ראה מה כתוב ויקם השדה והמערה אשר בו. קימה ממש הי' לדשדה מה שלא הי' לו עד עתה. רבי אבא אמר ויקם השדה. וראי קימה ממש. שקם ונתעלה לפני אברהם. לפי שעד עתה לא נתגלה שם כלום. ועתה מה שהי' ממון קם ונתעלה. ואז עמד הכל בתקונו. א"ר שמעון בשעה שנכנס אברהם בהמערה. והכנים לשרה שמה. עמדו אדם וחוה ולא נתרצו להקבר שם. אמרו והרי אנו בבושה לפני הקב"ה בעולם ההוא. בשביל ההטא ההוא שגרמנו מיתה לעולם. ועתה יתוסף לנו בושה אחרת מפני מעשים רבים שיש בכם. אמר אברהם. הרי אני מזומן להשתדל לפני דקב"ה בשבילך

כיון דאמרו ליה קחי עפרון. שמענו אדני נשיא אלהים אתה בתוכנו וגו' מה כתיב ועפרון יסב בתוך בני חת. יסב כתיב. תמיהות דתלין דאתר אברהם תתן סוה. כדין אתר בתעוני ופגעו לי בעפרון בן צוחר ויתן לי את מערת המכפלה אסר לו וגו' ואי תימא בגין יקרא דילי יתיר תמייכו אנא עביד דלא רעינא בכו בתוככם. בגין לאתקברא ביניכו דרעינא בכו בגין דלא אתפרש מנייכי.

ט) ויתן לי את מערת המכפלה אסר לו וגו'. א"ר אלעזר בכנתא דעאל אברהם בהמערתא הוה עאל. בגין דהוה רהיט אבתריה דהסוה עגלא. דכתיב ואל הבקר רץ אברהם וגו' והסוה בן בקר ברח עד הסיא מערתא. ועאל אבתריה ואתא מה דחזא תו בגין דאיהו גלי כל יומא ויומא והוה נפיק עד הסוה אקל דהוה סליק ריחין עלאין ואתא נהורא דנפיק מנו מערתא ולי אתן.

ואתי אליל עאיה קודשא ברוך הוא ובגין כך בעא ליה דתיאובתיה הוה בהסוה אתר תדיר ואי תימא אי הכי אתאי לא בעא לה עד הכתא בגין דלא יסגיחון עליה הוא ולא אסגרך ליה הכתא דאגעריך ליה אתר הא בעתא לאתבע ליה תא חזי אי עפרון הוה חיי באתרתא יתה דהוה חיי אברהם בה לא יזבין לה לעלאין אלא ודאי לא אתי ביה ולא כלום דהא לית אלה אתגלי אלא לאלהיה ובגין כך לאברהם אתגלי ולא לעפרון לאברהם אתגלי דהא דיליה הוה לעפרון לא אתגלי דלא הוה ליה חולקא ביה ובגין כך לא אתגלי לעפרון כלום ולא הוה אתי אלא אסוכא ועל דא זבין ר"ה ויה דלא תבע אברהם בקדיימתא דיזבין ליה זבינא דהא אברהם לא קאמר אלא ויתן לי את מערת המכפלה אסר לי וגו' בכסף מלא יתננה לי וגו' והיכו אמר הבדה נתתי לך והמערה אסר בו לך נתתיה וגו' בגין דכלא הוה מאיס עליה דעפרון. דלא ידע מה היא ותא חזי כד עאל אברהם במערתא בקדמיתא. אתא תתן נהורא ואתרמי עפרא קאיה. ואתגלי ליה תרין קברין אדהכי אסתליק אדם בדיוקניה ואתא ליה לאברהם ואיך [יז] ובזה ידע אברהם דתתן הוא זמין לאתקברא אל אברהם בתרי מיכך קוסטרא קשיר אית הכא [יח] א"ל קב"ה מתרני הכא. ואתהיא זמנא עד הסתא דאתגלי כגולגלא דקודקא [יט] עד דתתיא אנא בעלמא הכא מכאן ואילך הא קוימא לי ולעלמא הוה בגיך אתי מה כתיב ויקם הכדה והמערה אסר בו. קימה ממש הוה ליה אי דלא הוה ליה עד הכתא רבי אבא אמר ויקם הכדה ודאי קיימה מתה דקם והתלק קאיה דאברהם בגין דעד הכתא לא אתחזי תרין כלום והכתא מה דהוה מתיר קם ואסתלק וכדין קם כלא בנוהוי א"ר אחון בשעתא דעאל אברהם באתרתא ואתיל בכה תתן קאן אדם והוה ולא קבילו לאתקברא תתן אתרו ואיה אנן בכסופא קאי קב"ה בההוה עלאה בגין הסוה הוא דגרימנא אייתה לעלאה והכתא יתוסף לן כסופא אחרא מקתי עובדין עבין דאית בכו אמר אברהם הא אנא זמין קמי קב"ה

בנ"ך

מראה מקומות ט) דף קכו

זיו הזהר

בהאבות להיות האבות עם דוד המלך מרכבה להשכינה הקדושה כידוע [יז] היינו נפש האדם השכינה על מקום הקבר ותזכל להתראות בגאותר צורה שהיתה בחיים. ושמה נפש האדם בראותה לאברהם שבא אל המערה. [יח] פי' מבצר קשור היינו שקשור ונכנר היטב בפני כי הבא לתוכו ש"א יוכל עוד רצאת משם. וקנינו הוא בית הקברות שכל הבא לקברו נקשר בו ואינו יכול עוד לצאת ממנו וחשב אברהם שבא קץ חיותו כי ראה צורת אדם שה סימן מיתה: [יט] כקליפת הנרגיר שנרקב באדמה ואין בכחו לצמח ולהתראות בעולם אבל עתה ע"י צדקת אברהם יתוקן אדם. כידוע שאברהם התחיל לתקן הפגם שנעשה בעולם העליון ע"י חטא אדם הראשון

בגיוך [יג] דלא תכסיף קמיה לעלמין. מיד ואחרי כן קבר אברהם את שרה אשתו. מאי ואחרי כן בתר דקביל אברהם עליה מלה דא. אדם עאל בדוכתיה חוה לא עאלת. עד דקריב אברהם ואעיל לה לגבי אדם וקביל עליה בגיניה [יד] סס"ד ואחרי כן קבר אברהם את שרה אשתו לשרה לא כתיב. אלא את שרה. לאסגאה חוה וכדין אתישבו בדוכתייהו כדקא יאות סס"ד אלה תולדות השמים והארץ בהבראם. ותניגן באברהם תולדות השמים והארץ. דא אדם וחוה אלה השמים והארץ לא כתיב אלא תולדות השמים והארץ. ולא תולדות בר נש ואינון אתקיימו בגיניה דאברהם ומנא לן דאתקיימו בגיניה דאברהם דכתיב ויקם השדה והמערה אשר בו לאברהם ועד דאתא אברהם לא אתקיימו אדם וחוה בדוכתייהו בסהון עלמא [טו]:

ט) **ואחרי** כן קבר אברהם את שרה אשתו אל מערת שדה המכפלה וגו'. ר' אלעזר שאיל לרבי שמעון אבוי. אמר האי מערתא לאו איהי כפילתא דהא כתיב מערת המכפלה וקרא קרי לה לבתר מערת שדה המכפלה מכפלה קא קרי ליה לשדה א"ל הכי קאמרי ליה מערת המכפלה כמה דאת אתר ויתן לי את מערת המכפלה אבל ודאי חייך לאו מערתא איהי מכפלה ולאו שדה איהו מכפנה. אלא האי שדה ומערתא על שום מכלא אקרון שדה המכפלה ודאי ולא מערתא דהא מערתא בשדה איהי והשתא שדה קאים בחלה אחרא [טז] תא חזי ירושלים כל ארעא דישראל אתכפל אתכוותה ואיהי קיימא לעילא ואתא בגוונא חדא. ירושלים לעילא ירושלים לתתא אחידא לעילא ואחידא לתתא ירושלים לעילא אחידא בתרין סמרין לעילא ותתא [יז] ירושלים לתתא אחידא בתרין סמרין לעילא ותתא ובגין כך כפלתא היא ועל דא האי שדה מהניא כפלתא איהו דביה שריא [יח] כגוונא דא כתיב ג) כריח שדה אשר ברכו ה' לעילא ותתא [יט] ובגין כך שדה המכפלה ודאי ולא שדה כפול [כ] תו רזא דמלה שדה המכפלה ודאי מאן מכפלה ה' דבמאה קדישא דאיהי מכפלה [כא] וכלא קיימא כחד וכגוניה קאמר באורח כתיב ה'מכפלה דלא הוי בשמא קדישא את אחרא דכפלה בר איהי ואע"ג דמערתא כפלתא הוה ודאי דאיהי מערתא גו מערתא. אבל על שום אחרא אקרו מערת שדה המכפלה כמה דאתתיר. ואברהם ידע דא וכד אמר לבני חת כסי מלה ואמר. ויתן לי את מערת המכפלה. על שום דאיהי מערתא כפלתא ואורייתא לא קרי לה אלא מערת שדה המכפלה כדקא יאות. וקב"ה עבד כלא לאתכתמא האי עלמא כגוונא דלעילא. ולאתדבקא דא בדא לאהוי יקריה לעילא ותתא. זכאה חולקיהון דצדיקיא. דקב"ה אתרעי בהו בהאי עלמא ובעלמא דאתי

י) **ואברהם** זקן בא בימים וה' ברך את אברהם בכל. רבי יהודה פתח 7) אשרי תבחר ותקרב ישכן חצריך. אמר קרא אתמר אבל וכאה הוא בר נש דאורחוי אתכשרן בשביל [יג] שלא תבוש לפניו לעולם. מיד ואחרי כן קבר אברהם את שרה אשתו. מהו ואחרי כן. אחרי שקבל אברהם עליו דבר הזה. אז נכנס אדם במקומו. הזה לא נכנסה. עד שקרב אברהם והכניסה אצל אדם. וקבל עליו להשתדל גם בעבורה [יד] וש"כ ואח"כ קבר אברהם את שרה אשתו. לשרה לא כתוב. אלא את שרה. לרבות חוה. ואז נתישבו במקומותם כראוי וז"כ אלה תולדות השמים והארץ בהבראם. ותנינן באברהם. תולדות השמים והארץ. זה אדם וחוה. אלה השמים והארץ לא כתיב. אלא תולדות השמים והארץ. ולא תולדות איש. ואלה התולדות נתקימו בעבור אברהם. ומניין לנו שנתקימו בעבור אברהם. שכתוב ויקם השדה והמערה אשר בו לאברהם. ועד שבא אברהם לא נתקימו אדם וחוה במקומותם בעילם ההוא [טו]:

ט) **ואחרי** כן קבר אברהם את שרה אשתו אל מערת שדה המכפלה וגו'. ר' אלעזר שאל לרבי שמעון אביו ואמר. האם מערה זאת אין היא מכפלה. שהרי כתוב מערת המכפלה. והכתוב קורא לה אח"כ מערת שדה המכפלה מכפלה קורא להשדה. א"ל הנם שכך קוראים לה מערת המכפלה. כמו שכתוב ויתן לי את מערת המכפלה. אבל ודאי הייך לא המערה היא מכפלה. ולא השדה הוא מכפלה. אלא שזה השדה והמערה על שם מכפלה נקראים. שדה המכפלה ודאי ולא המערה. שהרי המערה בהשדה היא. ושדה ההוא עומד בענין אחר [טז] בוא וראה ירושלים כל ארץ ישראל נתקפלה תחתיה. והיא קיימת למעלה ולמטה בדם ארד. ירושלים שלמעלה וירושלים שלמטה. לשניהם יש אחיזה למעלה ואחיזה למטה ירושלים שלמעלה נאחזת בשני צדדים למעלה ולמטה [יז] ירושלים שלמטה נאחזת בשני צדדים למעלה ולמטה. ולפיכך מכפלה היא. ועל כן זה השדה הוא מן אותה המכפלה. כי בו הוא שורה [יח] כדמיון זה כתיב ג) כריח שדה אשר ברכו ה'. למעלה ולמטה [יט] ולפיכך שדה המכפלה ודאי ולא שדה כפול [כ] ועוד סוד הדבר שהוא שדה המכפלה בודאי. מהו מכפלה ה' שבשם הקדוש היא מכפלה [כא] והכל עולה במקום אחד. ובעביר זה נאמר בדרך נסתר ה'־מכפלה. שלא נמצא בדשם הקדוש אות אחרת כפולה כלבד זאת. ואע"פ שהמערה היא כפולה בודאי. שהיא מערה תוך מערה. אבל על שם ענין אחר נקראת מערת שדה המכפלה כמו שנתבאר. ואברהם ידע זאת. וכאשר דבר לבני חת כסה הדבר ואמר. ויתן לי את מערת המכפלה. על שם שהיא מערה כפולה. אבל התורה קודא לד מערת שדה המכפלה כראוי. והקב"ה עשה הכל שידי' נמצא בזה העולם כדמיון שלמעלה. ושיתחברו זה בזה להיות כבודו למעלה ולמטה. אשרי חלקם של הצדיקים. שהקב"ה אוהבם בעולם הזה ובעולם הבא:

י) **ואברהם** זקן בא בימים וה' ברך את אברהם בכל. רבי יהודה פתח 7) אשרי תבחר ותקרב ישכן חצרין. זה הכתוב נתבאר. אבל אשרי האיש שדרכיו מוכשרים

מראה מקומות ט) דף קכח כ) כרלמית כ"ז נ) דף קכה ל) תניא ס"ה

זין הזהר

[יג] פי' לתקן הפגם שנעשה למעלה ע"י חטאו באכילת עץ הדעת טו"ר: [יד] פי' לתקן גם הפגם שנעשה למעלה על ידי חטא ע"ה. [טו] פי' שלא נכנסו לגן עדן במחיצתם וראויה להם עד שבא אברהם. ג"א: [טז] פי' שיש לשרה זה מעם אחר שנקרא מכפלה על שם התקשרותה בירושלים שנקראת מכפלה כמבואר הלאה: [יז] ירושלים שלמעלה מקושרת בעולם העליון ובירושלים שלמטה וירושלים שלמטה מקושרת בירושלים שלמעלה ובכל ארץ ישראל שנתקפלה תחתיה ולכן נקראת ירושלים מכפלה: [יח] פי' שעיקר התקשרות ירושלים שלמטה בארץ ישראל היא ע"י שדה הזה. [יט] פי' כדמיון ירושלים כך ריא הגן עדן ג"כ כפול שיש ב"ע שלמעלה ת"ע שלמטה והם נקשרים זה בזה: [כ] שדה כפול הי' במשמע שהכפול רוא שם התואר על השדה משא"כ שדה המכפלה משמעותו השדה מן המכפלה: [כא] כיון שיש ב' הה"ן בהשם הקדוש:

מזכשרים לפני הקב"ה. והוא בוחר בו לקרבו אצלו. בוא וראה אברהם התקרב אליו. וחשקות שלו היתה כל יום בזה. ולא נתקרב אברהם ביום אחד או בזמן אחד. אלא מעשיו הקריבו אותו בכל יום מסדרגה למדרגה. עד שנתעלה במדרגתו כשהי' זקן ונכנס במדרגות עליונות כראוי. שכתוב ואברהם זקן. ואז בא בימים. באותן ימים העליונים. באותן ימים הידועים בסוד האמונה [כג] וה' ברך את אברהם בכל [כג] שמשם יוצאות כל הברכות וכל הטובות. [6] ר' יוסי אמר בוא וראה אברהם נכנס לדעת ולהתדבק ברבונו כראוי. לאחר שהקדים מעשים טובים בתחלה. וזכה באותן ימים העליונים. ונתברך ממקום שכל הברכות יוצאות משם. שכתוב וה' ברך את אברהם בכל. מהו בכל. מקום דנהר שאינו פוסק מימיו לעולם. א"ר חייא בוא וראה שאברהם לא רצה להתערב בנשי אומות העולם. להתדבק בשאר עמים עובדי עכו"ם. לפי שהנשים של שאר רעמים עובדי עכו"ם. הן ממאין לבעליהן ולאותן המתדבקים בהן. לפי שכאשר הבין אברהם חכמה ידע העיקר והשורש. ומאיזה מקום יוצאים ומשוטטים רוחות טמאים בעולם. וע"כ השביע לעבדו שלא יקח אשה לבנו משאר עמים [ג] שהרי מי שמתדבק באשה של שאר עמים עובדי עכו"ם נטמא הוא. והבן שיוליד יקבל עליו רוח טומאה. ואם תשאל שהרי מצד אביו מישראל הוא בא. ולמה יקבל עליו רוח טומאה. בוא וראה שהרי בתחלה נטמא אביו. בשעה שהתדבק באותה האשה שהיא טמאה. וכיון שאביו נטמא באשה ההיא שהיא טמאה כל שכן שבן ההוא שיוליד ממנה יקבל עליו רוח טומאה ולא עוד אלא שעבר על התורה. שכתוב [ג] כי לא תשתחוה לאל אחר כי ה' קנא שמו לפי שקנא על זד הברית הקדוש. א"ר אלעזר בוא וראה מה שאמרו שכיון שהבין אברהם אבינו רכמה. היה מבקש להפרד מכל שאר העמים ולא להתדבק בהם ולפיכך כתוב

ואשביעך בה' אלהי השמים ואלהי הארץ אשר לא תקח אשה לבני מבנות הכנעני וגו'. מבנות הכנעני ודאי. סוד הוא זה. כמש"כ [7] ובעל בת אל נכר [כד] אשר אנכי יושב בקרבו אנכי דוקא [כה] כתוב כאן אשר אנכי. וכתוב שם [8] אנכי עשיתי ארץ. וכל זה בשביל שלא להטמא בהם. בוא וראה מי שמכנים זד הברית הקדוש באשה ההיא של שאר עמים עובדי עכו"ם. הוא גורם טומאה במקום אחר. וע"ז כתוב [1] תחת שלש רגזה ארץ וגו'. ואע"פ שהשביע אותו בזר הברית. לא נבטח בו אברהם עד שהתפלל תפלתו לפני הקב"ה ואמר. ה' אלהי השמים וגו הוא ישלח מלאכו לפניך. מלאכי ודאי. זה מלאך הברית [כו] כדי שידי' נשמר זה הברית ולא יטמא בין אותן עמים:

[1] **רק** את בני לא תשב שמה. מה הטעם. לפי שידע אברהם. שהרי בכלם לא היד מי שיכיר להקב"ה. רק הוא בלבדו. ולא רצה שיהיה מדורו של יצחק ביניהם. אלא שיהיה מדורו עמו. ויצחק ילמד ממנו המיד דרכיו של הקב"ה. ולא יטה ליסין ולשמאל. וע"כ לא רצה אברהם

מתכשרן קמי קב"ה וחיכו אתרעי ביה לקרבא ליה לגביה תא חזי אברהם אתקריב לגביה. ותיאובתא דיליה הוה כל יומי בהאי. ולא אתקריב אברהם ביומא חדא או בזמנא חדא אלא עובדוי קריבו ליה בכל יומוי מדרגא לדרגא עד דאסתלק בדרגוי כד הוה סיב ועאל בדרגין עלאין כדקא חזי. דכתיב ואברהם זקן כדין בא בימים. באינון יומין עלאין. באינון יומין ידיעאן ברזא דמהימנותא [כג] וה' ברך את אברהם בכל [כג] דמתמן נפקין כל ברכאן וכל סיבו. [6] ר' יוסי אמר תא חזי אברהם עאל למנדע ולאתדבקא במריה כדקא יאות. לבתר דאקדים עובדוי בקדמיתא וזכה באינון יומין עלאין. ואתברך מאתר דכל ברכאן נפקי מתמן. דכתיב וה' ברך את אברהם בכל. מאי בכל אתר דנהרא דלא פסקי מימוי לעלמין. א"ר חייא תא חזי דאברהם לא בעא לאתערבא בנשי עלמא ולאתדבקא בשאר עמין עובדי עכו"ם. בגין דנשיא דשאר עמין עובדי עכו"ם. אינון מאבין לגובריהו ולאינון דאתדבקין בהו בגין דכד אברהם ידע מכתתא ידע עקרא ושרשא. ומאן אתר נפקי ומסיין רוחי מסאבין בעלמא וע"ד אומי לעבדיה דלא יסב אתתא לבריה משאר עמין [3] דהא מאן דאתדבק באתתא דשאר עמין עובדי עכו"ם אסתאב איהו וההוא ברא דאתיליד ליה יקבל עליה רוח מאסבא ואי תימא הא מסברא דאבוי מישראל קא אתיא אתיא יקבל עליה רוח מסאבא תא חזי דהא בקדמיתא אסתאב אבוי בשעתא דאתדבק בההיא אתתא דאיהי מסאבא וכיון דאבוי אסתאב בההיא אתתא דאיהי מסאבא כל שכן דההוא ברא דאתיליד מנה יקבל עליה רוח מסאבא ולא עוד אלא עבר על אורייתא דכתיב [ג] כי לא תשתחוה לאל אחר כי ה' קנא שמו בגין דקני על אתי ברית קדישא א"ר אלעזר תא חזי דהא אתיר דכיון דידע אברהם אבינו חכמתא בעא לאתפרשא מכל שאר עמין ולא לאתדבקא בהו וכנ"ל כתיב

ואשביעך בה' אלהי השמים ואלהי הארץ אשר לא תקח אשה לבני מבנות הכנעני וגו' מבנות הכנעני ודאי רזא איהו. כד"א [7] ובעל בת אל נכר [כד] אשר אנכי יושב בקרבו אנכי דייקא [כה] כתיב הכא אשר אנכי וכתיב התם [8] אנכי עשיתי ארץ וכל דא בגין דלא לאסתאבא בהו תא חזי אחי מאן דעאיל אתי ברית קדישא בההיא אתתא דשאר עיתין עובדי עכו"ם גריס לאסתאבא אתר אחרא וע"ד כתיב [1] תחת שלש רגזה ארץ וגו' ואע"ג דאומי ליה בהאי ברית לא אבטח ביה אברהם עד דצלי צלותיה קמי קב"ה ואמר ה' אלהי השמים וגו' הוא ישלח מלאכו לפניך מלאכו ודאי דא מלאך הברית [כו] בגין דיתנטיר אתי ברית ולא יסתאב בין אינון עמין.

[1] **רק** את בני לא תשב שמה. מאי טעמא בגין דידע אברהם דהא בכלהו לא הוה מאן דאסתמודע ליה לקב"ה בר איהו בלחודוי. ולא בעא דלהוי מדוריה דיצחק ביניהו אלא דיהא מדוריה עמיה ויצחק יולף מניה תדיר אורחוי דקב"ה ולא יסטי לימינא ולשמאלא. וע"ד לא בעא אברהם

מראה מקומות 6) דף קל 3) דף קלא 7) במות ל"ד 8) מלאכי כ 1) תפני מ"ה 1) מבלי ל' 1) דף קלא

זין הזהר

[כג] ששת ימי המעשה עם יום השי"ק הם כנגד ז' ספירות מן חסד עד מלכות: [כג] היינו ספירות יסוד ומלכות והכונה שיהי' לו הכח לגרום בעבודתו וקדושתו זווג ויחוד העליון של שתי ספירות האלה בשפע חסד ורב טוב לכל העולם וזהו שאמר: בת היתה לו לאברהם אבינו ובכל שמה. ועיין בפירוש הרמב"ן על התורה בפסוק הזה ותבין הענין. [כד] פי' שכך הי' שם השר שלהם בשטיב. [כה] פי' שהשכינה שנקראת אנכי שהיא עיקר הסושל על ארץ הקדושה היתה צריכה להנהיג ממשלתה שב ע"י התלבשותה בהשר כנעני. והיינו ענין גלות השכינה וצער להשכינה: [כו] אפשר שעל זה ירמזו הר"ה מן הפסוק הנ"א ישלח מלאכו לפני"ך אותיות מילה.

אברהם דלהון תדורים דילמה תמן א"ר יוסא ודאי זכותיה דאברהם אערא קמיה דהסוא עבדא דהסוא יומא נפק והסוא יומא מטא לעינא דמיא. דכתיב ואבא היום אל העין.
והא אוקימוה

ה) **ויהי** הוא טרם כלה לדבר והנה רבקה יוצאת. יוצאת.
באה מבעי ליה. מאי יוצאת. דקב"ה אפיק לה מכל אינון בני מתא. דכלהו חייבין והא יוצאת מכללא דילהון ותרד העינה כתיב בה"א [כז] רזא איהו דאערעת תתן בירא דמריה ובגין כך כתיב העינה בה"א וסליקו לה מיא דבר אחר והנה רבקה יוצאת כתיב דכתיב יוצאות לשאב מים ואמאי יוצאות. ולא הולכות ולא באות אלא בגין דמיירין הוו כל יומא. ובהסוא שעתא נפקין לשאבא מיא וסימנא נקיט בידיה [כח] תא חזי כד מטא עבדא לחרן ואשכח לה לרבקה לעת ערב. הוה עידן לאותא דמנחה בהסיא שעתא דמטא ילחק לאלאה לאותא דמנחה. בהסיא שעתא מטא עבדא לגבה דרבקה. ובהסיא שעתא דמטא ילחק לאלותא דמנחה כיולקדמין. מטאת רבקה לגביה לאשתכחא כלא באתריה דאלעריך כדקא יאות וכלא מטא ברזא דחכמתא זע"ד אתא הסוא עבדא לבאר המים רזא דכתיב מעין גנים באר מים חיים ונוזלים מן לבנון ואוקימנא וכלא רזא איהו ותא חזי לאותא דמנחה אתקין ליה ילחק ודאי. וכמה דאתקין אברהם לאותא דלעריה לקבל הסוא דרגא דאתדבק ביה [כט] כך ילחק אתקין לאותא דמנחה לקבל הסוא דרגא דאתדבק ביה. ועל דא לאותא דמנחה מכי נפי אמשא לנחתא בדרגוי לסטר מערב. דהא עד לא נפי אמשא לסטר מערב אקרי יום. מלעריא עד הסוא זמנא דכתיב ג) חסד אל כל היום ועי"ד תנינן דיהא בר נש זהיר בלאותא דמנחה דאיהו זמנא דדינא קאיא בעלמא — :

ג) **ויאמר** בוא ברוך ה'. א"ר יוסא בוא וראה אליעזר עבד אברהם מבני כנען היה. כמ"ש ז) כנען בידו מאזני מרמה. וכנען כתוב עליו ארור כנען עבד עבדים יהי' לאחיו. ולפי שהי' שליח נאמן מה כתוב בו. בוא ברוך ה'. ברוך ה' ממש. ולכן נכתב כך בתורה. לפי שיצא מקללה הדיא ונתברך. ולא די לו שיצא ממנה. אלא שנתברך בשמו של הקב"ה. ולמדנו שבא מלאך והכנים דבר זה בפיו של לבן :

ד) **ויאמר** עבד אברהם אנכי. וה' ברך את אדני מאד ויגדל. א"ר שמעון כתוב ו) בן יכבד אב ועבד אדניו. עבד אדניו זה אליעזר לאברהם. כאשר שלחו לחרן ועשה כל רצונו של אברהם והי' מכבדו. שהרי איש שהי' מביא כסף וזהב ואבנים טובות וגמלים. הוא נראה יפה בראוי. ולא אמר שהוא אודבו של אברהם או קרוב שלו. אלא אמר עבד אברהם אנכי. בשביל להעלות בשבחו של אברהם ולכבד אותו בעינים :

ז) **ויצא** יצחק לשוח בשדה לפנות ערב. א"ר שמעון וכי לא הי' לו בית או מקום אחר להתפלל. אלא אותו השדה הוה אשר קנה אברהם סמוך למערה. שכתוב

אברהם שיהיה מדורו של יצחק שם. א"ר יוסא ודאי זכותי של אברהם עמדה לפני עבד ההוא. כי באותו היום שיצא הגיע ביום ההוא לעין המים. שכתוב ואבא היום אל העין.
וזה נתבאר :

ה) **ויהי** הוא טרם כלה לדבר והנה רבקה יוצאת. יוצאת.
באה צריך לומר. מהו יוצאת. שהקב"ה הוציאה מכלל כל שאר בני העיר. שכלם רשעים וזו יוצאת מכלל שלהם. ותרד העינה. כתוב בה"א [כז] סוד הוא. שפ"עה שם בארה של מרים. ולפיכך כתוב העינה בה"א. ועלו לה המים. דבר אחר והנה רבקה יוצאת. כמו שכתוב יוצאות לשאב מים. ולמה כתוב יוצאות. ולא הולכות ולא באות. אלא לפי שנטמנות היו כל היום. ובשעה ההיא יצאו לשאב מים. וסימן תפס בידו [כח] בוא וראה כאשר הגיע העבד לחרן. ומצא את רבקה לעת ערב. היה זמן תפלת המנחה. באותה השעה שבא יצחק להתפלל תפלת מנחה. בשעה ההיא הגיע העבד אצל רבקה. ובשעה ההיא שבא יצחק להתפלל מנחה כמקדם. באה רבקה אצלו. להמצא הכל במקומו שנצרך לו כראוי. והכל עולה בסוד של חכמה. ולכן בא עבד ההוא לבאר מים. בסוד הכתוב מעין גנים באר מים חיים ונוזלים מן לבנון. וביארנו שכל זה סוד היא ובוא וראה תפלת מנחה תקן לה יצחק בודאי. וכמו שתקן אברהם תפלת שחרית לנגד מדרגה ההיא שנדבק בה [כט] כך תקן יצחק תפלת מנחה לנגד מדרגה ההיא שנדבק בה. ועל כן תפלת מנחה מזמן שנוטה השמש לרדת בהילוכו לצד מערב. שהרי כל זמן שלא הגיע השמש לצד מערב נקרא יום. מהבקר עד זמן ההוא. שכתוב ג) חסד אל כל היום ועי"כ למדנו שיהיה אדם נזהר בתפלת מנחה. שהוא זמן שרין קשה שורה בעולם — :

ג) **ויאמר** בוא ברוך ה'. א"ר יוסא בוא וראה אליעזר עבד אברהם מבני כנען היה. כמ"ש ז) כנען בידו מאזני מרמה. וכנען כתוב עליו ארור כנען עבד עבדים יהי' לאחיו. ולפי שהי' שליח נאמן מה כתוב בו. בוא ברוך ה'. ברוך ה' ממש. ולכן נכתב כך בתורה. לפי שיצא מקללה הדיא ונתברך. ולא די לו שיצא ממנה. אלא שנתברך בשמו של הקב"ה. ולמדנו שבא מלאך והכנים דבר זה בפיו של לבן :

ד) **ויאמר** עבד אברהם אנכי. וה' ברך את אדני מאד ויגדל. א"ר שמעון כתוב ו) בן יכבד אב ועבד אדניו. עבד אדניו זה אליעזר לאברהם. כאשר שלחו לחרן ועשה כל רצונו של אברהם והי' מכבדו. שהרי איש שהי' מביא כסף וזהב ואבנים טובות וגמלים. הוא נראה יפה בראוי. ולא אמר שהוא אודבו של אברהם או קרוב שלו. אלא אמר עבד אברהם אנכי. בשביל להעלות בשבחו של אברהם ולכבד אותו בעינים :

ז) **ויצא** יצחק לשוח בשדה לפנות ערב. א"ר שמעון וכי לא הי' לו בית או מקום אחר להתפלל. אלא אותו השדה הוה אשר קנה אברהם סמוך למערה. דכתיב

מראה מקומות ז) דף קלב ב) תלים נ"ב ג) שלה קיח. ד) סופא י"ב ה) דף קב ו) מלאכי ג ז) בא לפ

זיו הזהר

[כז] היינו ה' הידיעה : [כח] כונת הענין כך הוא. כי שלוחי הדין כל היום צפונים ונעלמים כמש"כ חסד אל כל היום. וכר מטיא שעתא דצלותא דמנחה נתעורר כחו של יצחק ודינא תקיפא שלשא וכל דינין מתערין ולכן נצרך אז לשאיבת מים של חסדים להשקיע האש של מדת הדין ע"י המתקתן במימי של מדת החסד וזה נקרא ויוג של גבורות בחסדים. ונולד מזה מדת הרחמים שהיא קדושת יעקב אבינו. וכיון שזיוג כזה הי' יצחק לכן תפס אליעזר זה המימן בזמן תפלת המנחה שהנערה שתצא עתה לשאב מים ותעשה הסד להשקותו היא ראויה שעל ידיה תהי' נעשה המתקת אש מדת הדין במימי מדת החסד וכזה יובן כל הענין :
[כט] תפלת שחרית בכח מדת החסד קדושת אברהם. ותפלת מנחה בכח מדת הגבורה קדושת יצחק :

שכתוב השדה אשר קנה אברהם מאת בני חת. ובשעה שהיה יצחק נכנס בתוכו ראה שם השכינה. והשדה העלה ריח עליון קדוש. ולפיכך היה מתפלל שם וקבעו למקום תפלתו — :

ח) **ותשא** רבקה את עיניה ותרא את יצחק ותפל מעל הגמל. א"ר יהודה זה הכתוב למה נצרך להכתב בתורה. ועוד וכי בשביל שראתה יפיו של יצחק נפלה מן הגמל. אלא זה הכתוב סוד הוא. בוא וראה בשעה שהגיעה רבקה אצל יצחק. זמן תפלת מנחה היה. יבזמן דהוא דין נתעורר בעולם. וראתה אותו במדרגת הרוגז של דין הקשה. וראתה שהרי סיים של הרוגז הקשה הוא גמל למטה. וזהו הסוד של מיתה [ו] ולפיכך הפילה והשמיטה עצמה מן גמל ההוא. שהרי כשנתעורר דין הקשה גמל ההוא מתגבר. ולפיכך השמיטה עצמה ממנו ולא ישבה שם :

ט) **ויביאה** יצחק האהלה שרה אמו. א"ר יוסי זה המקרא קשה. האהלה. לאהל שרה אמו צריך לומר. מהו דאהלה. שהזרה שמה השכינה. לפי שכל זמן ששרה היתה קיימת בעולם. השכינה לא סרה מבנה. ונר היה דולק מערב שבת לערב שבת. והו' מאיר כל אותן ימי השב ע. לאחר ששתה כבה נר ההוא. כיון שבאה רבקה הזרה השכינה והנר נדלק. שרד אמו. שהיתה דומה לשרה בכל מעשיה. ר' יהודה אמר כמו שצורת יצחק היתה בצורתו של אברהם. וכל מי שראה ליצחק אמר זה הוא אברהם. ודאי אברהם הוליד את יצחק. כן גם רבקה. צורתה היתה ממש צורת שרה. ולפיכך שרה אמו ודאי [ז] א"ר אלעזר הכל כך הוא. אכל בוא וראה שסוד הוא. שאע"פ ששרה מתה. צורתה לא סרה מן הבית. אכל לא נראית שם מים שמתה שרה עד שבאה רבקה. כיון שנכנסה רבקה נראתה צורתה של שרה. שכת ב ויביאה יצחק האהלה שרד אמו. היינו שכיד שרה אמו נראתה שם [ח] ולא היה רואה אותה רק יצחק בלבדו כשנכנס שמה. ועל כן וינחם יצחק אחרי אמי. מהו אחרי אמו. אחרי שאמו נראתה ונזדמנה בבית. ילכן לא כתוב אחרי מיתת אמו. אלא אחרי אמו. ר' שמעון אמר מה נשתנה שכתוב בו ביצחק ויקח את רבקה ותהי לו לאשה ויאהבה. כיון שאמר יתהי לו לאשה אין יהיע שאהב אותה. הרי כל בני העולם אוהבים לנשיהם. מה נשתנה יצחק שכתיב בו ויאהבה. אלא ודאי התעוררת האהבה של הזכר אל האישה. אינה אלא מכח בחינת שמאל [ט] שכתיב ט) שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני — :

ז) **ויוסף** אברהם ויקח אשה ושמה קטורה קטורה זו היא הגר. שהרי למדנו שלאחר שנפרשה הגר מן אברהם. ותתע אחרי גלולי אביה. אח"כ נתקשרה במעשים טובים. לפיכך נשתנה שמה ונקראה קטורה על שם המעשים טובים. ושלח אברהם ולקחה לו לאשה. מכאן ששנוי השם מכפר עונות. וע"כ נשתנה שמה. ויוסף אברהם. מהו ויוסף. אפשר תאמר שעל שרה הוא שהוסיף. אינו כן. אלא שבימי שרה נזדווג עמה פעם אחת. ואח"כ גרש אותה על

דכתיב הבדה אשר קנה אברהם מאת בני חת ובשעתא דהוה יצחק עאל גביה הוה בשעתא עליה וסליק ריחין עלאין קדישין ובגיני כך הוה מגלי תרין יקרייה לגלותיה —

ח) **ותשא** רבקה את עיניה ותרא את יצחק ותפל מעל הגמל א"ר יהודה הא מאי קרא אמאי הגמל לאכתב בתורה ותו וכי בגין דהאיתת בפירו דיצחק אתרכינת מגמלא אלא הכי קרא רזא אמאי הא חזי בשעתא דאיתת רבקה לגבי יצחק בשעתא דגלותא דאנתה הוה ובהאיה זמנא דינא אתעיר בעלמא ואתיא ליה ברוגזא דדינא קשיא ואתתא דהא סייעתא דרוגזא קשיא אתיהו גמל לתתא ולא אתיהו רזא דאתתא [ו] ובג"כ אתרכינת ואבטיעת גרמה מהאוא גמל דהא כד אתבר דינא קשיא הכא גמל אתתקף ובג"כ אבטיעת גרמה מיניה ולא יתבא תמן

ט) **ויביאה** יצחק האהלה שרה אמו א"ר יוסי הכי קרא קשיא האהלה לאהל שרה אמו צריך לאמר מאי האהלה דאהדרת תמן שכינתא בגין דכל זמנא דשרה קיימא בעלמא שכינתא לא אתבדי מינה ובראנא הוה דליקא מערב שבת לערב שבת והוה נהיר כל אינון יומי דשבתא בתר דמיתת שבתא הכא נהיר כל אינון דאתא רבקה אתהדרת שכינתא ובראנא אדליקת שרה אתו דדיינא לשרה בכל עובדהא ר' יהודה אמר כמה דדיוקנא דיצחק הוה כדיוקנא דאברהם וכל מאן דחמי ליצחק אמר דא אברהם ודאי אברהם הוליד את יצחק הכי נמי רבקה דיוקנא דאיתת הוה דיוקנא דשרה וכגין כך שרה אמו ודאי ולא [ז] א"ר אלעזר בכלא הכי הוה אבל תא חזי רזא איהי דאתעבר דשרה אינתת דיוקנא לא אתבדי מן בתתא ולא אתחזי תמן אינתת דאינתת עד דאתת רבקה כיון דעאלת רבקה אתחזיאת דיוקנא דשרה דכתיב ויביאה יצחק האהלה שרה אמו מיד שרה אתו אתחזיאת תמן [ג] ולא הוה חמי לה בר יצחק בלחודוי כד אעיל תמן ועל דא וינחם יצחק אחרי אמו. תאי אחרי אמו אחרי דאתו אתחזיאת ואזדמנת בבתתא ועי"ד לא כתיב אחרי מיתת אמו. אלא אחרי אמו ר' שמעון אמר מאי טעמא דכתיב ביה ביצחק ויקח את רבקה ותהי לו לאשה ויאהבה כיון דאמר ותהי לו לאשה לא ידענא דהוא רחים לה הא כל בני עלמא רחמי לנשיהון מאי טעמא ביצחק דכתיב ביה ויאהבה אלא ודאי אתערותא דרחיש דדכורא לגבי אתתא. אתו אינון אלא סמאלא [ג] דכתיב ג) שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני — :

ז) **ויוסף** אברהם ויקח אשה ושמה קטורה. קטורה דא היא הגר דהא תנינן בתר דאתפרשת הגר מניה דאברהם ופעת בתר גלולי אביה. בגין כך אתקרת בעובדין דכשרין ובגין כך אשתני שמה ואתקרי קטורה בעובדין דכשרין וסדר אברהם ונסבה לה לאנתו יכאן דשנוי שמא מכפר חובין ועל דא אשתני שמה ויוסף אברהם מאי ויוסף מי תימא דעל שרה איהו דאוסיף אלא הכי. אלא ביומהא דשרה אזדווג בהדה אמנא חדא. ולבתר תריך לה על

שראה מקומות [ו] פקודי לו [ז] דף קנג [ח] ויר כ' ד' דף הג

זין הזהר

[ו] כידוע שהנחש כשבא אל חוה להסיתה שתאכל מעץ הדעת כו"ר כדי להביא מיתה בעולם הי' רוכב או הנחש על גמל. והגמל הוא מרכבתו של נחש [ז] פי' שצורת רבקה היינו צורת שרה אמו : [כ] נפש האדם לאחרי מותו נשארה בעולם הזה והרוח בג"ע שלמטה והנשמה בג"ע שלמעלה. ואם אין לנפש קונש כרת היא מחוברת לעולם עם הרוח והנשמה ונפש כזאת תוכל לעשות טובה להאנשים שהם חיים בעולם הזה והנפש הזאת תוכל להתראות בזה העולם באותו הצורה שהיתה בחיים. משא"כ הנפש שיש לה עונש כרת [נג] היינו מכח אש הגבורה שנכנסא בו :

על עסקי דשמעאל. ולבתר ויוסף כמלקדמין זמנא אחרא
על מה דכסיב לה בקדמיתא וכפוס דבני עובדיהא סכי כמי
שני סמסא

ח) ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק. בוא וראה
דאתר ר' אלעזר ויביאה יצחק האהלה שרה
אמו. דאתגליא דיוקנא דשרה. ויצחק אתנחם אחרי דאתגליא
אמו. ודיוקנהא הוה אמי כל יומא ואברהם אע"ג דמיכסיב
לא עאל בההוא ביתא. ולא עאיל לה לאמי אתתא תמן.
בגין דשפחה לא תירש גבירתה. ובאהל שרה לא אתחזי
אתתא אחרא אלא רבקה. ואברהם אע"פ שהיה ידע דדיוקנא
דשרה אתגליא תמן. שבקיה ליצחק הסוא אהל למחמי דיוקנא
דאמיה כל יומא. יצחק ולא אברהם. הדא הוא דכתיב
ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק. את כל אשר לו דייקה
דא הסוא דיוקנא דשרה דאתגליא בהסוא משכנא. דבר אחר
ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק. רזא דמהימנותא עלאה
להתדבקא יצחק בדרגא דמולקיה כדקא יאות. תא חזי הכא
אתכליל מיא באתא ודאי אתא נפיל מיא מטמא דכתיב
ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק דא מיא דאתכליל
באתא [לד] ובקדמיתא אתכליל כחדא אתא במיא [לה] אימתי
בשעתא דעקד ליה ליצחק למעבד ביה דינא. כדין אתכליל אתא
במיא. והשתא אתכליל מיא באתא למהוי כלא רזא דהימנותא
עלאה [לו]:

ג) ולבני הפלגשים אשר לאברהם נתן אברהם מתנות.
מאי מתנות. אלין ספרי דרגין תתאין
דאיתון סמכן דספרי רזא המסאבא. בגין לאשלמא
דרגין ואסתלק יצחק על כלא במהימנותא עלאה כדקא חזי
בני הפלגשים אלין הוו בני קטורה פלגא בקדמיתא ופלגא
השתא. ר' חייא אמר פלגשים מיתו ויתלהם מעל יצחק
בנו. דלא לשלמאה לגביה דיצחק בעודנו חי. בעוד דהוה
אברהם חי וקיים בעלמא. דלא יקטרגון ליה לבתר ובגין
דיתתקן יצחק בספר דינא קשיא עלאה לאתתקפא על כלהו
וכלהו אתכפיין קמיה קדמה אל ארץ קדם. בגין דתמן
איתון ספרי מרמי מסאבי.

ג) ויהי אחרי מות אברהם ויברך אלהים את יצחק בנו.
וישב יצחק עם באר לחי ראי. א"ר יצחק הא
קרא לאו דיסיה סיפיה ולאו סיפיה דיסיה. מאי שנא דקב"ה
אצטריך לברכא ליה ליצחק. בגין דאברהם לא בריכיה מאי
טעמא. בגין דלא יתברך עשו. ועל דא סליקו איהון ברכאן
לקב"ה ואוקמוה וישב יצחק עם באר לחי ראי מאי לחי
ראי דאתחבר בה בשכינתא. דיינא דמלאך קיימא
אתחזי עלה כתרגומו [לז] וכגון כך בריכיה.. ר' יהודה אמר
באר דא שכינתא. לחי. דא חי העולמים [לח] לדיק חי
העולמים. ואין להפרידם. חי הוא בשני עולמות. חי
למעלה שהוא עולם העליון. חי אצל עולם התחתון. ועולם
התחתון בעבורו מתקיים ומאיר [לט] בוא וראה הלבנה אינה
מאירה אלא כאשר תראה את השמש. וכיון שהיא רואה את
השמש אז תזרח. וע"כ זאת הבאר. לחי רואי בודאי. אז
היא מאירה ומתקיימת במים חיים. לחי רואי. בשביל שתתמלא
ותאיר

על דבר ישמעאל. ואח"כ ויוסף אברהם כמקדם פעם אחרת
על מה שלקדה בראשונה. וכמו ששנתה מעשיה כן גם
נשתנה שמה:

ח) ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק. בוא וראה
שאמר ר' אלעזר על ויביאה יצחק האהלה שרה
אמו. שנראתה צורת שרה. ויצחק התנחם אחרי שנראתה
אמו. וצורת אמו הי' רואה כל יום. ואברהם אע"פ שנשא
אשה לא נכנס בבית הרוא. ולא הכנים שמה את האשה שלקח.
כדי ששפחה לא תירש גבירתה. ובאהל שרה לא נראתה
אשה אחרת אלא רבקה. ואברהם אע"פ שהיה יודע שצורתה
של שרה נראית שם. הניח ליצחק אהל הרוא לראות צורת
אמו כל יום. יצחק יראנה ולא אברהם. זהו שכתוב ויתן
אברהם את כל אשר לו ליצחק. את כל אשר לו דוקא.
היינו צורה של שרה שנראית באהל הרוא. דבר אחר
ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק. זה סוד אמונה העליונה.
שיתדבק יצחק במדרגה של חלקו כראוי. בוא וראה כאן
נכלל מים באש. ודאי שאש לקח מים. כנשמע מדכתוב
ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק. זה מים שנכלל
באש [לו] ובתחלה נכלל יחד אש במים [לז] באיזו זמן.
בשעה שעקד אברהם ליצחק לעשות בו דין. אז נכלל אש
במים. ועתה נכלל מים באש. להיות הכל בסוד אמונה
העליונה [לח]:

ג) ולבני הפלגשים אשר לאברהם נתן אברהם מתנות.
מהו מתנות. אלו צדדי מדרגות התחתונות.
שהם שמות של צדדי רוח הטומאה. כשביל להשלים אותן
המדרגות. ונתעלה יצחק על כלם באמונה העליונה כראוי.
בני הפלגשים. אלה היו בני קטורה. פלגש בתחלה ופלגש
לבסוף. ר' חייא אמר פלגשים ממש. וישלחם מעל יצחק
בנו. שלא ישלטו אצל יצחק. בעודנו חי. בעוד שהיה
אברהם חי וקים בעולם. שלא יריבו עמו אח"כ. וכשביל
שיתתקן יצחק בצד דין הקשה העליון להתגבר על כלם.
וכלם יכנעו לפניו. קדמה אל ארץ קדם. לפי ששם נמצאים
אותן צדדי כשפים הממאים:

ג) ויהי אחרי מות אברהם ויברך אלהים את יצחק בנו.
וישב יצחק עם באר לחי ראי. א"ר יצחק זה
הכתוב אין תחלתו כסופו ואין סופו כתחלתו. מפני מה הצריך
הקב"ה לברך את יצחק. לפי שאברהם לא ברכו. מה הטעם.
כדי שלא יתברך עשו. ועל כן עלו אותן הברכות
להקב"ה וזה נתבאר. וישב יצחק עם באר לחי ראי. מהו לחי
רואי. אלא שנתחבר עם השכינה. הבאר שמלאך הברית
נתגלה עליה כתרגומו [לז] ולפיכך ברכו ר' יהודה אמר
באר זו השכינה. לחי. זה חי העולמים [לח] צדיק חי
העולמים. ואין להפרידם. חי הוא בשני עולמות. חי
למעלה שהוא עולם העליון. חי אצל עולם התחתון. ועולם
התחתון בעבורו מתקיים ומאיר [לט] בוא וראה הלבנה אינה
מאירה אלא כאשר תראה את השמש. וכיון שהיא רואה את
השמש אז תזרח. וע"כ זאת הבאר. לחי רואי בודאי. אז
היא מאירה ומתקיימת במים חיים. לחי רואי. בשביל שתתמלא
ותאיר

מראה מקומות ח) דף קנג. ט) דף קנב. י) דף קנב.

זהר הזהר

[לד] פי' אברהם נתן מכחו שהוא מים של חסד ליצחק שהוא אש של גבורה: [לה] כשעת העקדה נכלל אש הגבורה במימי החסד של אברהם. ע"י שנתרצה לעשות דין ביצחק בנו: [לו] סוד האמונה העליונה שהקשר ספירות נכללות זה בזה ומשפיעות זה לזה בכח עבודת ישראל של תורה ותפלה ומעשים טובים: [לז] כל מיני השפעות שנשפע להשכינה שנקראת באר הוא ע"י מלאך הברית. פי' מדת היסוד שנתגלה עליה ומתחבר עמה: [לח] ספירת היסוד נקראת צדיק חי העולמים כי על ידו נשפע השפע להחיות העולמות: [לט] כי לשם נשפע השפע מעולמות העליונים והוא משפיע השפע להשכינה הקדושה שהיא תחלק השפע לעולם התחתון:

ותאיר מן חד הזה [מ]. ובוא וראה יצחק בקרית ארבע היה לאחר שמת אברהם. מהו וישב יצחק עם באר לחי רואי. שנזדוג בה ונתקשר בד באותה הבאר [מא] להתעורר האהבה במו שאברני. מ) א"ר חזקיה בוא וראה מזמן שנחרב בית המקדש הברכות אינן שורות בעולם ונתמנעו. כביכול נמנעו למעלה ולמטה. וכל אותן שאר מדרגות התחתונות מתגברות. והולכים ושולטים על עם ישראל. לפי שהם נרמו זאת בחטאיהם. א"ר אלעזר בזמן שעתיד הקב"ה לפקד את עמי. יבנה הקב"ה בית המקדש בתחלה. ויכין את ההיכל ויבנה עיר ירושלים. ואח"כ יקים לכנסת ישראל מן העפר. זש"כ בונה ירושלים ה' נדחי ישראל יכנס. בונה ירושלים בתחלה. ואח"כ נדחי ישראל יכנס. ויאמר לה נ) התנערי מעפר קומי וגו'. יקבץ גלותם של ישראל. ואז הרופא לשבורי לב ומחבש לעצבותם. זו תחיית המתים. וכתוב נ) ואת רוחי אתן בקרבכם ועשיתי את אשר בחקי תלכו וגו'. ברוך ה' לעולם אמן ואמן:

רמזים וסודות בענין תחיית המתים

ז) ויאמר אברהם אל עבדו זקן ביתו המושל בכל אשר לו פתח רבי שמעון ואמר. ויאמר אברהם אל עבדו. זו רשכינה כמו שנתבאר. מטטרו"ן שהיא עבד שליח של רבתו [נא] זקן ביתו. כמו שכתוב ה) נער הייתי גם זקנתי. המושל בכל אשר לו. לפי שכל הגונים נתגלים בו. ירוק לבן ואדום [מב] שים נא ידך תחת ירכי. זה הוא צדי"ק. סוד הדבר שהיא קיום העולם [מג] שהרי אז זה העבד יהי' ממונה בסוד העליון להחיות ישני עפר. ויהי' נעשה שליח ברצון העליון להחזיר הרוחות והנשמות לבקומתם. לאותן הגופות שבלו ונרקבו תחת העפר. ואשביעך בה' אלהי השמים וגו'. מהו ואשביעך. לדתלבש בסוד שבעה המאורות העליונים. שהם סוד שלמות העליון [מד] אשר לא תקח אשה. זהו הגיף אשר תחת העפר. שיש לו קיום לעמד מן העפר. שכל אותן שזכו להקבר בארץ ישראל. הם יתעוררו בראשונה. כמו שביארנו שכתוב ו) יחיו מתיך נבלתי יקומון. יחיו מתיך לראשונה. אלו המתים של ארץ ישראל. נבלתי יקימון. הם המתים של שאר ארצות. וכל זה לאותן גיפות של ישראל שנקברו שם. ולא לגופות שאר עמים עובדי עכו"ם. שנטמאה הארץ מהם. וזהו אשר לא תקח אשה לבני. מהו לבני. שכל נשמות העולם שיצאו מן הנדר ההוא שנמשך ויוצא [מה] הם בנים להקב"ה. וזהו אשר לא תקח אשה. זה הגוף. לבני. זו הנשמה. מבנות הכנעני. אלו גופות העמים עובדי עכו"ם. שעתיד הקב"ה לגער אותם מארץ הקדושה. כמש"כ ז) וינערו רשעים מכנה. כמי שמנער מלית מן הזוהם שלו. כי אל ארצי ואל מולדתי תלך. ארצי זו היא ארץ הקדושה. שהיא ארץ שלי בין כל שאר ארצות שחלק אותו לכוכבים אחרים. ואל מולדתי. אלה הם ישראל. בוא וראה מה כתוב ויקח העבד כמו שנתבאר

ולא תשא מהמי מי [מו]. ותא חזי ימלוך בקרית ארבע הוה בתר דמית אברהם מהו ויסב יצחק עם באר לחי רואי דאזדווג ביה ואתיד ביה בההוא בירא [מח] לאתערא רחיזותא כדקאמרן מ) א"ר חזקיה תא חזי מזמנא דאתחרב בי מקדשא ברכאן לא שריין בעלמא ואתמנעו כביכול אתגברו מעילא ותתא וכל אינון שאר דרגין תתאין אתתקפי. ואזלי ושלטי עלייהו דישראל. בגין דאינון גרמו בחוביהון א"ר אלעזר בשעתא דזמין קב"ה לאיתפקדא עמיה קב"ה יבני בית יקדשא בקדמיתא ואתקין היכלא ויבני קרתא דירושלים. ולבתר ייתי לאכנסא ישראל מעפרא הה"ד בונה ירושלים ה' נדחי ישראל יכנס בונה ירושלים בקדמיתא ולבתר נדחי ישראל יכנס וויאמר לה נ) התנערי מעפר קומי וגו' יתכנשון גלותהון דישראל וכדין הרופא לשבורי לב ומחבש לעצבותם דא תחיית המתים וכתיב נ) ואת רוחי אתן בקרבכם ועשיתי את אשר בחקי תלכו וגו' ברוך ה' לעולם אתן ואמן

רמזים וסודות בענין תחיית המתים

ז) ויאמר אברהם אל עבדו זקן ביתו המושל בכל אשר לו פתח רבי שמעון ואמר ויאמר אברהם אל עבדו דא שיכינה כמה דאתתר מטטרו"ן דאיהו עבד שליחא דמאריה [מב] זקן ביתו כמה דאת אמר ה) נער הייתי גם זקנתי. המושל בכל אשר לו בגין דכל גוונין אתחזון ביה. ירוק חוור וסומק [מג] שים נא ידך תחת ירכי דא הוא צדי"ק. רזא דמלה קיומא דעלמא [מד] דהא כדין האי עבד ממנא ברזא עלאה לאחיא לון לדיירי עפרא. ואתעביד שליחא ברוחא דעילא לאתבא רוחין וכייתין לאתרייהו. לאינון גיפי דאתבלו ואתרקבו תחות עפרא ואשביעך בה' אלהי השמים וגו'. מאי ואשביעך. לאתלבשא ברזא דשבע נהורין עלאין דאינון רזא דשלימו עלאה [מה] אשר לא תקח אשה דא הוא גופא דתחות עפרא. דאית ליה קיומא לאקמא מעפרא. דכל אינון דזכו לאתקברא בארעא דישראל. אינון יתערון בקדמיתא כמה דאוקימנא דכתיב ו) יחיו מתיך נבלתי יקומון. יחיו מתיך בקדמיתא אלין מתין דארעא דישראל. נבלתי יקומון. אינון מתין דשאר ארעאן וכל דא לאינון גופיהון דישראל דאתקברו תמן. ולא לגוכי דשאר עמין עובדי עכו"ם. דאסתאבא ארעא מנייהו. וע"ד אשר לא תקח אשה לבני. מאי לבני. דכל נשמתין דעלייא דנפקי מההוא נדר דנגיד ונפיק [מו] אינון בנין לקב"ה וע"ד אשר לא תקח אשה. דא גופא לבני. דא נשמתא. מבנות הכנעני. אלין גופין דעמין עובדי עכו"ם. דזמין קב"ה לנערא לון מארעא קדישא. כד"א ז) וינערו רשעים ממנה כאילן דמנער עליתא מזוהמא דילה כי אל ארצי ואל מולדתי תלך ארצי דא היא ארעא קדישא דאיהי דילי בין כל שאר ארעין דכליג לון לממנן אחרנין. ואל מולדתי אלין אינון ישראל. תא חזי מה כתיב ויקח העבד כמה דאתמר

מראה מקומות מ) דף קלד. נ) ישעי' נ"ב ג) יחזקאל נ"ו ד) ויק' כ"ו ה) תהלים ל"ז ו) יבש' כ"ו ז) תיקונ ל"ח

זין הזהר

[מא] פי' מן ספירת יסוד: [מב] פי' בשכינה הקדושה שנקראת באר להשפיע בה אש הגבורה עבור מיין נוקבין לעורר הזרונות שלה בעלמא דדבורא לקבל שפע לצורך העולם. וכל זה נעשה ע"י התורה שנקראת אש ונם מים: [מג] כי השכינה הקדושה מתלבשת עפ"י רוב בהמלאך מט"ט שנקרא עבד שליח של רבונו וגם נקרא נער בידוע: [מד] אלו שלשה גונים מרמזים על חסד דין ורחמים בידוע שהעולם מתנהג ע"י ג' מדות דללו. [מה] מדת יסו"ד צדי"ק הוא קיום העולם בנזכר לעיל: [מו] היינו כח הו' ספירות התחתונות של בריאת עולם הזה בששת ימי המעשה ויום הש"ק. [מו] היינו ספירת היסוד מעביר השפע מעולמות העליונים וכן גם הנשמות:

יתמר. עשרה גמלים. אלין אינון עשרה דרגין דסלי עבד שנפא עלייהו כגוונא דלעילא. מגמלי אדניו דאינון כהסוא גוונא ממש כמה דאתמר [מז] וסלי עבד אלעזר ואתתקן בהו וכל טוב אדניו בידו כל הסוא סיגו רוחין עלאין דנפק מנו אינון נהורין ובוצינין עלאין [מח] תו וכל טוב אדניו הסוא שמושא דשמשא דאתעבדא בסיהרא [מט] ויקם וילך אל ארם נהרים. דא אתר דארעא קדישא דבכת תמן רחל כד חריב בי מקדשא ויברך הגמלים מחוץ לעיר אל באר המים. לחזק הכח בתוקף הראוי. טרם שיבנם להקים את הגופות האלה. לעת ערב. מהו לעת ערב. זה ערב שבת שהוא זמן אלף הששי. כמש"כ ילעבודתו עדי ערב. וכתוב [נ] כי ינטו צללי ערב. לעת צאת השואבות. שבזמן ההוא עתידים לקום ולהחיות בראשונה מכל שאר בני העולם אלה ששאבו מים של התורה. לפי שכיון שעסקו לשאב מן מימי התורה נתחזקו בעץ החיים. לכך הם יצאו לראשונה. שעץ החיים נרם להם לקום בראשונה כמו שנתבאר. ובנות אנשי העיר יוצאות. מהו יוצאות. כמש"כ [נא] וארץ רפאים תפיל. שעתידה הארץ להפליט ממנה כל הרוחות הנמצאים בתוכה. וע"כ כתוב יוצאות. לשאב מים. לקחת נשמה ולקבל אותה כראוי. שתהי' מתוקנת ממקומה כראוי. והיה הנערה אשר אמר אליה המי נא כדך ואשתה. לפי שאמרו שכל אותן נשמות העולם שנתקימו בזה העולם. והתינעו לדעת את רבונם בסוד החכמה העליונה [נב] הן עולות ועומדות במדרגה עליונה על כל אותן שלא השיגו ולא ידעו. והן יקומו לראשונה. וזאת היא השאלה שיעמד עבד ההוא לדעת ולשאל. במה עסקה נשמה ההיא בזה העולם. ואמרה אלי גם אתה שתה. אתה צריך לשתות להיות נשקה בתחלה. ואחריך וגם לגמלך אשקה. לפי שכל שאר המרכבות אע"פ ששותות ממדרגה זו. מ"מ באה ההשקה לכלן ע"י עבדות הצדיקים. שיודעים לעבוד לרבונם כראוי. שהצדיקים יודעים להמשיך שפע לכל מדרגה ומדרגה כראוי. וזהו וגם לגמליך אשקה בודאי. היא האשה אשר הוכיח ה' לבן אדני. ודאי זה הוא הגוף המזומן לנשמה עליונה ההיא. ואלה הגופות עתידים להתעורר בראשונה כמו שאמרנו. ואחר שאלו יקומו. יקומו גם כל האחרים שבשאר הארצות. ויתקימו בקיום שלם. ויתחדשו בהתחדשות הלבנה [נג] ויתחדש העולם כמקדם. ועל זמן ההוא כתוב. [נד] ישמח ה' במעשיו. ברוך ה' לעולם אמן ואמן:

שנתבאר. עשרה גמלים. אלה הן עשר מדרגות שזה העבד שולט עליהן כדמיון שלמעלה. מגמלי אדניו. שהן כדמיון ההוא ממש כמו שנתבאר [מז] וזה דעבד שלום ומתתקן בהן. וכל טוב אדניו בידו. כל הטוב ההוא של רוחות עליונים. היוצאים מתוך אותן המאורות והמנורות העליונים [מח] ועוד וכל טוב אדניו. היינו שמוש השמש שנשפע בהלבנה [מט] ויקם וילך אל ארם נהרים. זה מקום ארץ הקדושה. שבכתה שם רחל כשנחרב בית המקדש. ויברך הגמלים מחוץ לעיר אל באר המים. לחזק הכח בתוקף הראוי. טרם שיבנם להקים את הגופות האלה. לעת ערב. מהו לעת ערב. זה ערב שבת שהוא זמן אלף הששי. כמש"כ ילעבודתו עדי ערב. וכתוב [נ] כי ינטו צללי ערב. לעת צאת השואבות. שבזמן ההוא עתידים לקום ולהחיות בראשונה מכל שאר בני העולם אלה ששאבו מים של התורה. לפי שכיון שעסקו לשאב מן מימי התורה נתחזקו בעץ החיים. לכך הם יצאו לראשונה. שעץ החיים גרם להם לקום בראשונה כמו שנתבאר. ובנות אנשי העיר יוצאות. מהו יוצאות. כמש"כ [נא] וארץ רפאים תפיל. שעתידה הארץ להפליט ממנה כל הרוחות הנמצאים בתוכה. וע"כ כתוב יוצאות. לשאב מים. לקחת נשמה ולקבל אותה כראוי. שתהי' מתוקנת ממקומה כראוי. והיה הנערה אשר אמר אליה המי נא כדך ואשתה. לפי שאמרו שכל אותן נשמות העולם שנתקימו בזה העולם. והתינעו לדעת את רבונם בסוד החכמה העליונה [נב] הן עולות ועומדות במדרגה עליונה על כל אותן שלא השיגו ולא ידעו. והן יקומו לראשונה. וזאת היא השאלה שיעמד עבד ההוא לדעת ולשאל. במה עסקה נשמה ההיא בזה העולם. ואמרה אלי גם אתה שתה. אתה צריך לשתות להיות נשקה בתחלה. ואחריך וגם לגמלך אשקה. לפי שכל שאר המרכבות אע"פ ששותות ממדרגה זו. מ"מ באה ההשקה לכלן ע"י עבדות הצדיקים. שיודעים לעבוד לרבונם כראוי. שהצדיקים יודעים להמשיך שפע לכל מדרגה ומדרגה כראוי. וזהו וגם לגמליך אשקה בודאי. היא האשה אשר הוכיח ה' לבן אדני. ודאי זה הוא הגוף המזומן לנשמה עליונה ההיא. ואלה הגופות עתידים להתעורר בראשונה כמו שאמרנו. ואחר שאלו יקומו. יקומו גם כל האחרים שבשאר הארצות. ויתקימו בקיום שלם. ויתחדשו בהתחדשות הלבנה [נג] ויתחדש העולם כמקדם. ועל זמן ההוא כתוב. [נד] ישמח ה' במעשיו. ברוך ה' לעולם אמן ואמן:

מראה מקומות [מז] ילקו' ר ט ישפי' כ"ז [מח] תלים ק"ד

זין הזהר

[מ.] מרכבתו היא על דרך רמיון מרכבה העליונה: [מא] היינו הטל להחיות מתים שנמשך מן הספירות ועולמות היותר עליונים: [מב] השפעת אור השמש להלבנה הוא בשל להשפע הבאה מעלא דרבונא להשכינה הקדושה לצורך קיום זה העולם: [נ] פי' אלה שעסקו בתכמת הקבלה: [נא] שלעתיד יהי' אור הלבנה כאור החמה. והיינו הארת השכינה הקדושה במדרגה היותר גבוה. ואז תהי' תחיית המתים הכללית:

עוד בענין תחיית המתים ממדרש הנעלם פרשת תולדות

[1] **כה** אמר אדני אלהים מארבע רוחות באי הרוח וגו'. תנן ארבע רוחות העולם מנשבן. ועתיד דקב"ה להתעורר רוח אחר לקיים הגוף שיהא כלול מד' רוחות. הה"ד מארבע רוחות באי הרוח. בארבע לא כתוב אלא מארבע רוחות העולם שיהא כלול מארבעתם. ותאנא אותו הרוח הוא רוח המוליד. הוא הרוח האוכל ושותה. ואין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שעבוד מלכיות בלבד. ואין בין עולם הזה לתחיית המתים אלא נקיות ורשנת יריעה. רב נחמן אמר ואריכת ימים. א"ר יוסף וכי ימות המשיח ותחיית המתים לאו חד הוא. א"ל לא. דתנן בית המקדש קודם לקבוץ גליות. קבוץ גליות קודם לתחיית המתים. ותחיית המתים הוא אחרון שבכלם. מנא לן. דכתיב בונה ירושלים ה'. נדחי ישראל יכנס. הרופא לשבורי לב ומחבש לעצבותם. זו היא תחיית המתים שהיא הרפואה לשבורי לב על מתיהם. בונה ירושלים תהלה. ואחריו נדחי ישראל יכנס. והרופא לשבורי לב אחרון על הכל: תנן מ' שנה קודם הקבוץ גליות לתחיית המתים. א"ר כהנא א"ר ברוקא מקבוץ גליות עד תחיית המתים כמה צרות כמה מלחמות יתעוררו על ישראל. ואשרי הנמלט מהם. דכתיב [2] בעת ההיא ימלט עמך כל הנמצא כתוב בספר. רבי יהודה אמר מהכא יתבררו ויתלבנו ויצרפו רבים. רבי יצחק אמר מהכא [3] וצרפתים כצרוף את הכסף ובחנתים כבחון את הזהב. ובאותן הימים יהיו ימים אשר יאמרו אין לי בהם חפץ. ומשעה שיעברו הצרות עד תחיית המתים מ' שנה. דב הונא אמר כתוב [7] כי ארבעים שנה הלכו בני ישראל במדבר וגו' אשר לא שמעו בקול ה'. כהאי גוונא הכא. א"ר יוסף כל אלין חד מלה אמרו. ולבסוף מ' שנה שהצרות יעברו והרשעים יכלו. יחיו המתים שוכני עפר. מאי טעמא. משום דכתוב [5] לא תקום פעמים צרה. ורי להם במה שעברו. ומזמן תחיית המתים יתיישב העולם בישובו. הה"ד ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד:

פרשת תולדות

[1] **ואלה** תולדות יצחק בן אברהם. א"ר יוסי מפני מה עד כאן לא כתוב בן אברהם ועתה אמר. אלא אע"פ שכתוב ויברך אלהים את יצחק בנו [6] עתה שמת אברהם צורתו היתה בו ונשארה בו ביצחק. שכל מי שראה ליצחק היה אומר זה אברהם בודאי. והיה מעיד ואומר אברהם הוליד את יצחק:

[2] **ויהי** יצחק בן ארבעים שנה בקחתו את רבקה וגו'. א"ד יצחק בן ארבעים שנה. למה בא למנות כאן שהיה בן ארבעים שנה כאשר לקח את רבקה. אלא ודאי לרמז שנכלל יצחק בצפון ודרום באש ומים [3] ואז היה יצחק בן ארבעים שנה בקחתו את רבקה. כמראה הקשת ירוק לבן אדום [4] בת שלש שנים נתחבר עם רבקה. וכאשר הוליד היה בן ששים כדי שיוליד כראוי [7] לבעבור שיצא יעקב שלם מבן ששים שנה כראוי. וכל זה השיג יעקב אחר כך ונעשה אדם שלם. בת בתואל הארמי מפדן ארם אחות לבן הארמי. מה נגע זאת לנו כל כך. שהרי כבר נאמר ובתואל ילד את רבקה וגו'. ועתה אמר בת בתואל הארמי. ואח"כ מפדן ארם. ואח"כ אחות לבן הארמי. אלא ביארו שהיתה בין רשעים. והיא לא עשתה כמעשיהם. שהיתה בת בתואל ומפדן ארם ואחות לבן. וכלם רשעים להדע. והיא העלתה מעשים טובים ולא עשתה כמעשיהם. עתה

[1] **ואלה** תולדות יצחק בן אברהם א"ר יוסי מאי כגון דעד הכא לא כתיב בן אברהם והשתא אמר אלא אע"ג דכתיב ויברך אלהים את יצחק בנו [6] השתא דמית אברהם דיוקניה הוה ביה ואשתאר ביה ביצחק הכל מאן דחמי ליצחק הוה אתר דא אברהם ודאי. והוה מעיד ואמר אברהם הוליד את יצחק:

[2] **ויהי** יצחק בן ארבעים שנה בקחתו את רבקה וגו'. א"ר יצחק בן ארבעים שנה אתיתי אתא למימרי הכא דהוה בן ארבעים שנה כד נסיב לה לרבקה אלא ודאי הא אתכליל יצחק בצפון ודרום באש ומיא [3] וכדין הוה יצחק בן ארבעים שנה בקחתו את רבקה כמראה הקשת ירוק חוור סומק [4] בת שלש שנים אתחבר עם רבקה וכד אוליד אוליד בן ששים לאולדא כדקא יאות [7] בגין דיפוק יעקב שלם מבן ששים שנה כדקא יאות וכלהי אחיד להו יעקב לבתר ואתעביד גבר שלים בת בתואל הארמי מפדן ארם אחות לבן הארמי. מאי איכפת לן כולי האי דהא כבר אתמר ובתואל ילד את רבקה וגו'. והכתיב אמר בת בתואל הארמי ולבתר מפדן ארם ולבתר אחות לבן הארמי. אלא הוקמוה דהות בין רשעים ואיהי לא עבדת כעובדייהו. דהות בת בתואל ומפדן ארם ואחות לבן וכלהו אינון לאתחשא. ואית סלקא עובדין דכשרן ולא עבדת כעובדייהו. השתא

מראה מקומות [6] יחזקאל ל"ז [7] דניאל י"ב [3] זכריה י"ג [7] יחושע כ' [5] נחום א' [1] דף הלה. [2] דף קלו:

זין הזהר

פרשת תולדות [6] כיון שחיבת בנו מיוחדת נראה הכונה שבנו מוסב על השם אלהים. פי' שהוא תורדות מדת הדין ורק משם נשפע לו הברכה. וע"ז אומר כאן שמ"ם אינו כן אלא שצורתו של אברהם היתה בו ביצחק דן בחייו וה, לאחר מותו והכונה שנכלל בו הסדי אברהם: [3] פי' בחסד וגבורה: [4] אלה הג' גוונים מרמים על ג' מדות חסד דין ורחמים וע"י שלקח דבקר שהיתה בת ג שנים פי' ששורשה מן מדת הרחמים קדושה משולשת מן ג' ספירות חסד גבורה ותפארת. וע"י שיצחק הי' אז בן ארבעים שנה וזכה לבינה ששם מקום המתקת הדינים. כל זה הועיל שהדין וגבורה של שורש יצחק יומתק ויהפך לרחמים ושיוליד את יעקב שורש מדת הרחמים: ר"ן מה שהי' אז כן מ' שנה וזכה לזקנה גם זה הועיל לו שיוליד ליעקב שורש מדת הרחמים. כי אין זקן אלא זה שקנה חכמה וחכמה היא שורש כל התסדים. והיינו הענין של זקן מלא רחמים:

דסתמא אית לאסתכלא. אי רבקה היתה בת עשרים שנין או יתיר או בת שלש עשרה. כדין הוא שבחא דילה דלא עבדת כעובדייהו. אבל עד כמן בת שלש שנים סות. מאי שבחא דילה. א"ל יהודה בת שלש שנים סות. ועבידת לעבדא כל דהוא עובדא [ה] א"ל יצחק אע"ג דכולי האי עבדת. לא ידענא עובדהא אי איתון כסרגון או לאו [ו] אלא תא חזי כתיב [ז] כשושנה בין החוחים כן רעיתי בין הבנות. כשושנה. דא כנסת ישראל. שהיא בין חילותיה כשושנה בין החוחים. וסוד הדבר שיצחק בא מצדו של אברהם שהוא חסד העליון. ועשה חסד עם כל הבריות. אע"פ שהוא דין הקשה. ורבקה באה מצד הדין הקשה. ונסתלקה מעמדם ונתחברה ביצחק. שהרי רבקה מצד הדין הקשה באה. ואע"פ שהיא מצד הדין הקשה. רפה היתה. וחוט של חסד תלה בה. ויצחק הוא דין הקשה והיא רפה. לכן כשושנה בין החוחים היתה. ולולא שהיא רפה לא היה יכול העולם לסבול דין הקשה של יצחק. וכרמיון זה הקב"ה מזוג זווגים בעולם. אחד קשה ואחד רפה. כדי שיתתקן הכל וינעם העולם:

כ) **ויעתר** יצחק לה' לנכח אשתו. מה ויעתר. א"ר יהודה שהקריב לו קרבן והתפלל עליה. ואיזה קרבן הקריב. עולה הקריב. שכתיב ויעתר לו ה'. כתוב כאן ויעתר לו ה'. וכתוב שם [ג] ויעתר ה' לארץ וגו'. מה שם קרבן אף כאן קרבן. כתוב ויעתר יצחק וכתוב ויעתר לו. שיצא אש מלמעלה כנגד האש שלמטה [ו] דבר אחר ויעתר יצחק. שהתפלל תפלתו והתר תתירה למעלה אצל המזל על בנים [ח] שהרי במקום ההוא תולה הישועה של בנים. שכתוב 7) והתפלל על ה' [ט] ואז ויעתר לו ה'. אל תקרא ויעתר לו אלא ויתתר לו. תתירה התר לו הקב"ה וקבל תפלתו. ואז והתר רבקה אשתו. בוא וראה עשרים שנה נשתהה יצחק עם אשתו ולא הולידה. עד שהתפלל הפלתו. לפי שהקב"ה רוצה בתפלת הצדיקים. כאשר מבקשים לפניו בתפלתם על מה שצדיקים. מה הטעם. בשביל שיתרבה ויתוסף שפע קודש לכל מי שנצדק לזה ע"י תפלת הצדיקים. ובוא וראה אברהם לא התפלל לפני הקב"ה שיתן לו בנים. אע"פ ששרה היתה עקרה. ואם תשאל הלא כתיב הן לי לא נתתה זרע. זה לא בשביל תפלה אמר. אלא כמי שמספר לפני רבונו. אבל יצחק התפלל על אשתו. לפי שהי' יודע שאין הוא עקר אלא אשתו. שיצחק היה יודע בסוד החכמה שיעקב עתיד ליצאת ממנו בי"ב שבטים. אבל לא ידע אם מאשה זו או מאחרת. וע"כ לנכח אשתו ולא לנכח רבקה. אמר עלם ההוא בנו של רבי יהודה. אם כן מפני מה לא אהב יצחק ליעקב כל כך כמו לעשו. הואיל שהיה יודע שעתיד יעקב להקים ממנו י"ב שבטים. א"ל יפה אמרת. אבל דע שכל מין אוהב את מינו. ונתמשך והולך מין אחר מינו. בוא וראה עשו יצא אדום. כמו שכתוב ויצא הראשון אדמוני כולו כאדרת שער. והוא מין של יצחק שהוא הדין הקשה שלמעלה. ויצא ממנו עשו דין הקשה למטה הדומה למינו. וכל מין הולך למינו. ולכן אהב לעשו יותר מיעקב. כמו שכתוב ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו. כתוב כאן כי ציד

עתה יש להבין. אם רבקה היתה בת עשרים שנה או יותר או בת שלש עשרה. אז הוא שבח שלה שלא עשתה כמעשיהם. אבל עד עתה בת שלש שנים היתה. מה זה שבח שלה. א"ר יהודה בת שלש שנים היתה. אבל הלא עשתה לעבר כל מעשה ההוא כגדולה [ה] א"ר יצחק אע"פ שכל זה עשתה. לא נודע עוד מעשיה אם הם כשרים או לא [ו] אלא בוא וראה כתיב [ז] כשושנה בין החוחים כן רעיתי בין הבנות. כשושנה. זו כנסת ישראל. שהיא בין חילותיה כשושנה בין החוחים. וסוד הדבר שיצחק בא מצדו של אברהם שהוא חסד העליון. ועשה חסד עם כל הבריות. אע"פ שהוא דין הקשה. ורבקה באה מצד הדין הקשה. ונסתלקה מעמדם ונתחברה ביצחק. שהרי רבקה מצד הדין הקשה באה. ואע"פ שהיא מצד הדין הקשה. רפה היתה. וחוט של חסד תלה בה. ויצחק הוא דין הקשה והיא רפה. לכן כשושנה בין החוחים היתה. ולולא שהיא רפה לא היה יכול העולם לסבול דין הקשה של יצחק. וכרמיון זה הקב"ה מזוג זווגים בעולם. אחד קשה ואחד רפה. כדי שיתתקן הכל וינעם העולם:

כ) **ויעתר** יצחק לה' לנכח אשתו. מה ויעתר. א"ר יהודה דקריב ליה קרבנא ולגי עליה ומהו קרבנא קריב. עולה קריב. דכתיב ויעתר לו ה'. כתיב כאן ויעתר לו ה'. וכתיב התם [ג] ויעתר ה' לארץ וגו'. מה לתלן קרבן אף כאן קרבן כתיב ויעתר יצחק וכתיב ויעתר לו. דנפק אשא מלעילא לקבלא אשא דלתתא [ו] דבר אחר ויעתר יצחק. דגלי לגלויה ואתר אתירא לעילא לגבי מזלא על בנין [ח] דהא בהדוא אתר תליין בנין. דכתיב 7) והתפלל על ה' [ט] וכדין ויעתר לו ה' אל תקרי ויעתר לו אלא ויתתר לו. אתירה אתר ליה קב"ה וקביל תפלתו. ואז והתר רבקה אשתו. בוא וראה עשרים שנה נשתהה יצחק עם אשתו ולא אולידה. עד דצלי לגלויה. בגין דקב"ה רוצה בתפלת דצדיקיא. כאשר מבקשים לפניו בתפלתם על מה שצדיקים. מאי טעמא. בגין דיתרבי ויתוסף רבות קודשא לכל מאן דאתצדיק בגלוהסון דצדיקיא. ותא חזי אברהם לא צלי קמיה קב"ה דיתן ליה בנין. אע"ג דשרה עקרה הות. ואי תימא הא כתיב הן לי לא נתתה זרע. דהוא לאו בגין גלוהא הוא. אלא כמאן דמתפני קמי מריה. אבל יצחק צלי על אתתיה. בגין דהא איהו הוה ידע דלאו איהו עקר אלא אתתיה. דיצחק הוה ידע ברזא דחכמתא דיעקב דאיהו למיפק מניה בתריסר שבטין. אבל לא ידע אי בשאי אתתא אי באחרא. ועל דא לנכח אשתו ולא לנכח רבקה. אמר הדוא רביה ברבי יהודה. אי הכי אמאי לא רחים ליה יצחק ליעקב כל כך כמו לעשו. הואיל והוה ידע דזמין איהו לקיימא מניה תריסר שבטין. אמר ליה שפיר קאמרת אלא כל זינא רחים ליה לזיניה ואתמשך ואזיל זינא בתר זיניה. תא חזי עשו נפק סומק. כמה דכתיב ויצא הראשון אדמוני כולו כאדרת שער. ואיהו זינא דיצחק דאיהו דינא קשיא דלעילא. ונפק מניה עשו דינא קשיא לתתא דדמיא לזיניה. וכל זינא אזיל לזיניה. ועל דא רחים ליה לעשו יתיר מיעקב. כמה דכתיב ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו. כתיב הכא כי ציד

מראה מקומות [ה] שיר כ' [ו] דף קנו. [ז] שמואל ב' כ"ד [ח] שמואל א'

זין הזהר

[ה] א"כ שפיר שבח הוא לה הגם שהיתה עדיין קטנה בת ג' שנים אבל מן מעשיה לחעבר נראה שהיתה כמו גדולה והיחד כבה לחשוא: [ו] פי' שהלא מטה שעשתה להעבר אין עוד ראיה כל כך שלא עשתה גם מעשים רעים: [ז] פי' אש תפלתו שהתפלל כהתלהבות. וגם מדתו היא אש הגבורה. ודרש ויעתר מלשון עתר ענן הקטרת: [ח] היינו ספירת יסוד עולם העליון שנקרא חכמה או אבא: [ט] פי' מדכתוב על ולא אל לכן דורש משמעותו ענין גבהות יותר:

ציד בפיו. וכתוב שם על כן יאמר כנמרד גבור ציד לפני ה׳:

ויתרוצצו הבנים בקרבה ותאמר אם כן למה זה אנכי ותלך לדרש את ה׳. [ט] בוא וראה מה למה זה אנכי. אלא כל יום ויום ראתה רבקה אור השכינה. כי היתה השכינה במשכנה והתפללה שם [י] כיון שראתה צרות שלה במיעיה. מה כתוב ותלך לדרש את ה׳. יצאה ממדרגה זו למדרגה אחרת שהוא שם הוי״ה. [ג] ר׳ יצחק אמר ותלך לדרש את ה׳ לאיזה מקום הלכה. לבית מדרש של שם ועבר. ויתרוצצו הבנים בקרבה. כי שם הי׳ עשו הרשע מתגיר מלחמה עם יעקב. ויתרוצצו. נשתברו. כמו שאמרו רצץ את מזחו. נשתברו זה מזה ונתחלקו. בוא וראה זה הוא מצד רוכב נחש [יא] וזה הוא מצד הרוכב על כסא שלם וקדוש [יב] מצד השמש לשרת את הלבנה [יג] ובוא וראה לפי שנמשך עשו אחר נחש ההוא. הלך עמו יעקב בעקמימות. כנחש שהוא ערום והוא הולך בעקמימות. כמ״ש והנחש היה ערום וגו׳. חכים. ומעשיו של יעקב אליו היו לו כנחש. וכך נצרך לו. בשביל להמשיך לו לעשו אחר נחש ההוא ויפרד ממנו. ולא יהיה לו חלק עמו בעולם הזה ובעולם הבא. ולמדנו הבא להורגך השכם להורגו. כתוב [ג] בבטן עקב את אחיו. שהשרה אותו למטה בעקב ההוא. וש״כ וידו אוחזת בעקב עשו [יד] שהניח ידו על עקב ההוא להכניע אותו. דבר אחר וידו אחזת. שלא הי׳ יכול לצאת ממנו מכל וכל. אלא וידו אוחזת בעקב עשו. זו הלבנה שנחשך אורה בשביל עקב עשו [טו] וע״כ נצרך לו ללכת עמו בחבמה. בשביל לדחותו למטה ויתדבק במקומו:

ז) **ויצא** הראשון אדמני. א״ר אלעזר ויצא הראשון. אפשר תאמר שיעקב מפה ראשונה הי׳. לא כן. שהרי כתוב ויצא הראשון. ולא כתוב ויצא ראשון [טז] ולפי שיצחק בא מצד דין הקשה יצא עשו אדמוני. אדום. שאם יעקב היה הבכור מטפה הראשונה. מפה שניה ההיא איך יצאה כך אדומה [יז] אבל יעקב מפה שניה היה. ולפיכך לא יצא כך אדום. שהרי מצד הרחמים היתה מפה ההיא. מצד זה ומצד זה [יח] ומפה של עשו לא היתה כמפה של יעקב. שזה שלם וזה לא שלם. ובשעה ההיא יצחק היה מהרהר בסיום הדין הקשה. שהוציא בצד שלו בחקיקת אורות של פרצוף באיבריו [יט] ולפיכך עשו היה הזוהם מפסולת הזהב. וע״כ למדנו שצריך האדם להרהר באותה השעה ברצון רבונו. כדי שיוליד בנים קדושים לעולם. ואפשר תאמר שיצחק לא הי׳ מהרהר כך. אין כן. אלא שהי׳ מהרהר בקדושה. והרהורו הי׳ בסיום מקום הדין. ונמצא כשיצאה מפה הראשונה הי׳ הרהורו במקום ההוא ממש. וע״כ כתוב כלו כאדרת שער. אבל יעקב היה הבכור מעשו. ולא מפעולת המפה. אלא בעבור שכוונת רצון יצחק היתה בעץ הגדול והתקיף [כ] ועשו בא מהרהור מקום ההוא של סיום הכל. ולפיכך כתוב [כא] הנה קטן נתתיך בגוים בזוי אתה מאד:

ואחרי

ליד בפיו. וכתיב התם על כן יאמר כנמרד גבור ציד לפני ה׳:

ויתרוצצו הבנים בקרבה ותאמר אם כן למה זה אנכי ותלך לדרש את ה׳. [ט] תא חזי מאי לאיה זה דסכינתא דלית כל יומא ויומא ממלת רבקה נהורא דשכינתא. דהוות שכינתא במשכנהא ונליתת תמן [י] כיון דחזאת עאקו דילה במעהא. מה כתיב ותלך לדרש את ה׳. נפקת מדרגא דא לדרגא אחרא דאיהו הוי״ה. [ג] ר׳ יצחק אמר ותלך לדרש את ה׳. לאן אתר אזלת. לבי מדרשא דשם ועבר. ויתרוצצו הבנים בקרבה. דתמן הוה הוא רשע דעשו אנא קרבא ביה ביעקב. ויתרוצצו. אתברו. כמה דאמרינן רצץ את מזחו. אתברו דא עם דא ואתפלגו. תא חזי דא סטרא דרוכב נחש [יא] ודא סטרא דרוכב על כרסיא שלימתא קדישא [יב] בסטרא דשמשא לשמשא בסיסרא [יג] ותא חזי בגין דאתמשך עשו אתריה דההוא נחש. אזיל עמיה יעקב בעקימא. כנחש דאיהו אכיס ואיהו אזיל בעקימא. כד״א והנחש היה ערום וגו׳. חכים. ועובדוי דיעקב לגביה הוו ליה כנחש. וסכי אצטריך ליה בגין לאתשכחא ליה לעשו אתריה דההוא נחש ויפרד ממיה ולא יהא ליה חולקא עמיה בעלמא דין ובעלמא דאתי. ותיגין בא להרגך אקדים אתא וקטליה. כתיב [ג] בבטן עקב את אחיו. דאסרי ליה לאתתא בההוא עקב. סד״ל וידו אוחזת בעקב עשו [יד] דשוי ידוי על ההוא עקב לאכפיא ליה. ד״א וידו אוחזת דלא יכיל למיפק מניה מכל וכל. אלא וידו אוחזת בעקב עשו. דא סיהרא דאתכסיא נהורא בגין עקב דעשו [טו] וע״ד אצטריך ליה למיהך עמיה בחכמתא. בגין לדחיה ליה לתתא ויתדבק בתריה

ז) **ויצא** סלקאן אדמני. אמ״ר אלעזר ויצא סלקאן. תי תימה דיעקב מפה קדמאה הוה. לאו הכי דהא כתיב ויצא סלקאן. ולא כתיב ויצא לקאן [טז] ובגין דיצחק אתי מסטרא דדינא קשיא נפק עשו אדמוני. סומקא. דהי יעקב הוה בוכרא מפה קדמאה. דהוה מפה תנייגא היכי נפקא הכי סומקא דהא מפה תנייגא הוה. ובגין כך לא נפקא הכי סומקא דהא מסטרא דרחמי הות ההיא מפה. מסטי גיסא ואהאי גיסא [יח] ומפה דעשו לא הות כמפה דיעקב. דהא שלים ודא לא שלים. ובההוא שעתא יצחק הוה מכוון בסיומא דדינא קשיא. דחפיק בסטרוי בגליפי פסולין בסייפוי [יט] ובגין כך עשו זוהמא דאתהניך מדהבא. וע״ד תנינן דבני בר נש לכוונא בההיא שעתא ברעותא דמאריה. בגין דיפוק בנין קדישין לעלמא. ואי תימא יצחק לא אתכוון. לאו הכי. אלא אתכוון בקדושה. ואתכוון בסיומא דההוא אתר. ואשתכח כד נפק ההיא מפה קדמאה בההוא אתר ממש. ועל דא כתיב כלו כאדרת שער.. אבל יעקב בוכרא הוה מניה דעשו. לאו מפה. אלא דכוונא דרעותא באילנא עלאה רברבא ותקיף [כ] ועשו בההוא אתר דסיומא דכלא. ובגין כך כתיב

כ) הנה קטן נתתיך בגוים בזוי אתה מאד:

ומתרי

מראה מקומות ט) דף קנ. י) דף קנ: ג) סוכה י״ב ד) מלורפ נס׳ ה) עובדי׳ ת׳

זין הזהר

[י] פי לעולם השכינה מדת מלכות: [יא] היינו המרכבה של הסט״א: [יב] היינו המרכבה דקדושה: [יג] פי׳ כי שורש יעקב הוא בחדת התפארת שנקראת ששש המשפיע למדת המלכות שנקראת לבנה: [יד] זה העקב היינו שורש הסט״א שבמקום סיום הקדושה, וקרא נ״ב בשם פסיקה לבר כידוע בסוד רגל אות ת״: [טו] פי׳ שבדת מלכות הנרמות בהשם לבנה בחשך אורה בשביל שורש הסט״א שמסתלק מלבה בבחינת פסיקה לבר כמו שכתוב ודגליה יורדות מות: [טז] ויצא ראשון משמקותו כמו ויצא תחלה. אבל ויצא הראשון בה״א הידוע משמע שזה הוא ראשון, מכבר. [יז] כי הלא נשתכך מעט האש: [יח] פי׳ הן מצד יצחק והן מצד רבקה: [יט] הפרצופין של סיום מדת הדין הן יותר קשים כיון שנתרחקו יותר מן השורש שלהם הדבוק בהקדושה. ולכן נקראים בשם זוהם וסיג של זהב. כי גם זהב מרמז על דין בשביל מראתו האדום: [כ] היינו מדת התפארת שנקראת עץ חיים:

ח) **ואחרי** כן יצא אחיו וידו אוחזת בעקב עשו. מאי בעקב עשו. וכי סלקא דעתך דהוה אחיד ידיה ברגליה. לאו הכי. אלא ידו אוחזת במאן דהוה דהוה עקב. ומנו. עשו דהא עשו עקב אקרי מסטרא דעקב ליה לאחוי ימינא דאתברי עלמא עקב קרי ליה קב"ה. דכתיב הוא ישופך ראש ואתה תשופנו עקב אמת דאקרי עקב תשופנו בקדמיתא. ולבסוף הוא יסיר ראשך מעליך. ובגין דאמר יעקב לעשו טול אתה הלי עלמא בקדמיתא ואנא לבתר נטל עשו הלי עלמא בקדמיתא. ודא רזא דכתיב ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום לפני מלוך מלך לבני ישראל. ודא היכו רזא דאמר שלמה מלכא [ג] נחלה מבוהלת בראשונה ואחריתה לא תבורך. בסוף העולם — :

ט) **ויקרא** שמו יעקב. א"ר יצחק הקב"ה קרי ליה יעקב ודאי אתא חזי כתיב הכי קרא שמו יעקב נקרא שמו לא כתוב אלא קרא שמו. ויעקבני ודאי חמא ליה קב"ה דהוה מוחא קדמאה היכו חכים לאבאשא כיון דאתא יעקב אמר הא ודאי חכים לקבליה. ובגין כך קרא ליה יעקב והא אוקימנא בכל אתר ויקרא שמה הלי היא דרגא בתראה [כא] כמה דכתיב ויקרא אל משה וגו'. וכתיב ויקרא שמו יעקב. ותא חזי יעקב הוה ידע דעשו הוה ליה לאתדבקא בההוא מוחא עקימא. ועל דא בכל עובדוי אתמסך עליה כהוא עקימא אחרא. בחכמתא בעקימו וסכי אצטריך. ואתיא דא כי הא דא"ר שמעון מאי דכתיב ויברא אלהים את התנינים הגדולים דא יעקב ועשו. ואת כל נפש החיה הרומשת אלין שאר דרגין דכוייהו ודאי אתעביד יעקב חכים לקבליה דההוא מוחא אחרא וסכי אצטריך. ובגין כך בכל ירחא וירחא חד שעיר בגין לאמשכא ליה לאתריה ויתפרס תן סיסרא וכן ביומא דכפורי לאקרבא ההוא שעיר. ודא בחכיה לשלמאה עליה ולא יכיל לאבאשא. דכתיב ונשא השעיר עליו את כל עונותם אל ארץ גזרה. ואוקימוה דדא עשו דאיהו שעיר. וכלא בחכמה וברמאות לגביה. מאי מעמא משום דכתיב [ד] ועם עקש תתפתל בגין דאיהו מוחא ביאה עקים רוחא. חכים לאבאשא. אסתי לעילא ואסתי לתתא. ובגין כך ישראל אקדמין וחכמין ליה בחכמה בעקימו. בגין דלא לאבאשא ולשלמאה. ועי"ד יעקב דאיהו ברזא דמסיימותא. כל עובדוי לגבי דעשו בגין דלא יכיל דוכתא ליה לההוא מוחא לסאבא מקדשא. ולא יקריב לגביה. ולא ישלוט בעלמא — :

ט) **ויגדלו** הנערים שמרא דאברהם גרים לון לאתגדלא. וזכותיה סייע לון. הוא הוא מחכך לון במנין דכתיב כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו וגו'. לאסגאה יעקב ועשו [כב] ויגדלו הנערים ויהי עשו איש יודע ציד וגו'. א"ר אלעזר כל חד וחד אתפרש לאורחיה. דא לסטרא דמסיימותא. ודא לסטרא דע"ז. וכן הוה במעוי דרבקה דתמן כל חד חזיל לסטריה. דכד איהי אתדלת במודדין דכסרן לו עבו"ת סמיך לאתר חד למעבד פקודי דאורייתא. הוה יעקב חדי ודחיק לנפקא וכד הוה אזלא סמיך לאתר ע"ז. הוה רגש בתוך לנפקא ואוקמיה. ובגין כך כד אתבריאו ונפקו לעלמא. כל חד אתפרים ואזיל ואתמסך בדוכתיה דאתמחי

ח) **ואחרי** כן יצא אחיו וידו אוחזת בעקב עשו. מאי בעקב עשו. וכי תעלה על דעתך שהיתה ידו אוחזת ברגל עשו. לא כן. אלא ידו אוחזת בזה שנעשה עקב. ומי הוא. זה עשו. שהרי עשו נקרא עקב מאותה השעה שעקב לאחיו. ומיום שנברא העולם עקב קרא לו הקב"ה. שכתוב הוא ישופך ראש ואתה תשופנו עקב. אתה שנקראת עקב תשופנו בתחלה. ולבסוף הוא יסיר ראשך מעליך. ולפי שאמר יעקב לעשו. קח אתה עולם הזה בתחלה ואני אחר כך. לקח עשו עולם הזה בתחלה. וזהו הסוד שכתוב ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום לפני מלוך מלך לבני ישראל. וזהו הסוד שאמר שלמה המלך [ב] נחלה מבוהלת בראשונה ואחריתה לא תבורך. בסוף העולם — :

ט) **ויקרא**. שמו יעקב. א"ר יצחק הקב"ה קראו יעקב בודאי. בוא וראה שכתוב הכי קרא שמו יעקב. נקרא שמו לא כתוב אלא קרא שמו. ויעקבני בודאי. ראה לו הקב"ה שהרי זה נחש הקדמוני הוא חכם להרע. וכיון שבא יעקב. אמר הרי זה בודאי חכם כנגדו. ולפיכך קרא לו יעקב. והרי ביארנו בכל מקום שכתוב ויקרא סתם. זו היא מדרגה האחרונה [כא] כמו שכתוב ויקרא אל משה וגו'. וכן כאן ויקרא שמו יעקב. ובוא וראה יעקב הי' יודע שעשו יהי' נדבק בנחש עקלתון הזה. ועל כן בכל מעשיו נמשך עליו כנחש עקלתון אחר. בחכמה של ערמומות. וכך נצרך לי. וזה מתאים עם מה שאמר רבי שמעון בהכתוב ויברא אלהים את התנינים הגדולים. שזה יעקב ועשו. ואת כל נפש החיה הרומשת. אלו שאר המדרגות אשר ביניהם. ודאי נעשה יעקב חכם כנגד אותו נחש האחר. וכך נצרך. ועל כן בכל חודש וחודש נקרב שעיר אחד. כדי להמשיכו למקומו ויפרד מן השכינה. וכן ביום הכפורים להקריב שעיר ההוא. וזה נעשה בחכמה למשול עליו ולא יוכל להרע. שכתוב ונשא השעיר עליו את כל עונותם אל ארץ גזרה. וביארו שזהו עשו שהוא שעיר. והכל בחכמה וברמאות אליו. מה הטעם. לפי שכתוב [ד] ועם עקש תתפתל. לפי שהוא נחש רע. רוח עקלתון. חכם להרע. מסתין למעלה ומסתין למטה. לפיכך ישראל מקדימים ומנצחים אותו בחכמה של ערמומות. כדי שלא יוכל להרע ולמשול. וע"כ יעקב שהוא בסוד האמונה. כל מעשיו אשר כנגד עשו היה בשביל שלא ליתן מקום לנחש ההוא לסמא המקדש. ולא יקרב אליו. ולא ימשול בעולם — :

ט) **ויגדלו** הנערים. צד של אברהם גרם להם להתגדל. וזכותו עזרה להם. הוא היה מחנכם במצות. שכתוב כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו וגו'. לרבות יעקב ועשו [כב] ויגדלו הנערים ויהי עשו איש יודע ציד וגו'. א"ר אלעזר כל אחד ואחד נפרד למקומו. זה לצד האמונה. וזה לצד הע"ז. וכן היה במעיה של רבקה. כי שם כל אחד הלך לצדו. שכאשר היא נתיגעה במעשים טובים. או שעברה אצל מקום טוב לעשות מצות התורה. היה יעקב שמח ודחק עצמו לצאת. וכאשר הלכה קרוב למקום ע"ז. הי' רשע ההוא מבעט לצאת. וזה נתבאר. ולפיכך כאשר נבראו ויצאו לעולם. כל אחד נפרד והלך ונמשך במקומו הראוי

מראה מקומות א) מסמים קיח. ב) משלי כ' ג) דף קלח ד) תנים י"ח ה) דף קלח.

זין הזהר

[כא] היינו מדת מלכות ספירה העשירית מעילא לתתא: [כב] דורש את לרבות:

הראוי לו. וע"כ ויגדלו הנערים ויהי עשו איש יודע ציד איש שדה. יודע ציד כמו שכתוב שם הוא היה גבור ציד. איש שדה. לגזול מן האנשים ולהרוג אותם. והוא אמר שהתפלל בשדה. והי' מרמה לאביו בפיו. איש שדה. לפי שחלק גרלו אין הוא במקום ישוב. אלא במקום חרוב במדבר בשדה. וע"כ הוא איש שדה. ואם תשאל איך לא ידע יצחק כל מעשיו הרעים של עשו. והרי השכינה היתה עמו. שאם לא שרתה עליו השכינה איך הי' יכול לברך את יעקב בשעה שברכו. אלא וראי שהשכינה היתה שורה עמו בבית. ושכנה אצלו תמיד. אבל לא הודיעה לו. בשביל שיתברך יעקב בלי דעתו. אלא בדעתו של הקב"ה. וכך נצרך. שבאותה השעה שנכנס יעקב לפני אביו. נכנסה עמו רשכינה. ואז הבין יצחק בדעתו שראוי יעקב להתברך. ונתברך מדעת השכינה. ט) רבי יהודה אמר בוא וראה מצד הדין הקשה יוצא רוגז לשני צדדים. אחד של ברכה ואחד של קללה. אחד ברוך ואחד ארור. כדמיון זה מצד של יצחק יצאו שני בנים. אחד מבורך ואחד שנתקלל למעלה ולמטה. זה נפרד לצד שלו. וזה נפרד לצד שלו. זה מדורו בארץ הקדושה. וזה מדורו בהר שעיר. שכתוב איש יודע ציד איש שדה. זה מקומו במקום מדבר וחרבן ושממה. וזה יושב אוהלים. יהכל כמו שנצרך. ולפיכך שתי מדרגות הן. ברוך וארור. וה לצד שלו וזה לצד שלו. מזה יוצאות כל הברכות של העולמות למעלה ולמטה. וכל הטובות וכל האורות וכל הגאולות וכל ההצלות. ומזה יוצאות כל הקללות וכל חרבן וכל דם וכל שממה וכל דעות וכל טומאות שבעולם:

ט) ויזד יעקב נזיד וגו'. א"ר אלעזר ויזד יעקב. הרי ביארו שזה בשביל אבלותו של אברהם היה. אבל ויזד יצחק נזיד צריך לומר. אלא ויזד יעקב נזיד. שהוא היה יודע העיקר שלו בצד ההוא שנדבק בו עשו. ולפיכך עשה תבשיל אדום. עדשים זה תבשיל אדום. שתבשיל זה משבר הכח והתוקף של דם האדום. והיינו בשביל לשבר תוקפו וכחו של עשו. ולפיכך עשה לו בחכמה כדמיון ההוא תבשיל אדום. ועל תבשיל ההוא נמכר לו לעבד. ומכר בכורתו ליעקב. ובאותה שעה הבין יעקב שבשביל שעיר אחד שיק־בו ישראל אל המדרגה שלו. יתהפך לעבד לבניו ולא יקטרג להם. ובכל הלך יעקב נגד עשו בחכמה. בשביל מדרגת הערמימות של עשו. א"ר יהודה וכן בלבן נראה כך. לפי שהרי הוא היה מכשף. כמו שכתוב נחשתי ויברכני ה' בגלגלך. ואע"פ שיעקב נקרא איש תם. בשביל זה היה תם. שהרי עם מי שנצרך לו ללכת עמו ברחמים היה הולך כך. ועם מי שנצרך לו ללכת עמו בדין קשה יבערמימות. היה הולך כך. לפי ששני חלקים הוו בו. ועליו כתוב י) עם חסיד תתחסד וגו'. עם חסיד בצד של חסד. ועם עקש בצד של דין קשה. הכל כראוי:

ז) ויהי רעב בארץ וגו' וילך יצחק אל אבימלך מלך פלשתים גררה. ר' יהודה פתח ואמר כתוב ה) ה' צדיק יבחן וגו'. הקב"ה מדקדק עם הצדיקים תמיד בכל מעשיהם שהם עושים. כדי שלא יסירו לימין ולשמאל. ולפיכך הוא מנסה אותם. ולא בשבילו. שהרי הוא יודע יצדם ותוקף האמונה שלהם. אלא בשביל להרים ראשם בכל דעולם בוא וראה כאשר ברא הקב"ה לאדם פקד עליו להטיב לו. נתן לו חכמה ונתעלה במדרגתו למעלה. כאשר ירד למטה ראה התאוה של היצר הרע ונדבק בו. ושכח כל מה שהסתכל בבבוד העליון של רבנו. בא נח. בתחלה כתוב

דאתחזי ליה. וע"ד ויגדלו הנערים ויהי עשו איש יודע ציד איש שדה. יודע ציד. כמה דכתיב כמה הוא היה גבור ציד. איש שדה. לקפחא לון לבני נשא ולקטלא לון. ואיהו אמר דעביד לאותא ולייד ליה בפומיה. איש שדה. בגין דחולק עדביה לאו איהו ביסודא אלא באתר חרוב ביתכרא בחקלא. וע"ד איש שדה. ואי תימא היך לא ידע ילחק כל עובדוי ביישין דעשו. והא שכינתא הוה עתיה דאי לא שריא עמיה שכינתא היך יכיל לברכא ליה ליעקב בשעתא דברכיה. אלא ודאי שכינתא הוה דיירא עמיה בביתא ודיירא עמיה תדיר אבל לא אודיעת ליה בגין דיתברך יעקב בלא דעתיה. אלא בדעתיה דקב"ה והכי אצטריך דבההיא שעתא דעאל יעקב קמי אבוהי. עאלת עמיה שכינתא. וכדין אמא בדעתוי ילחק דאתחזי יעקב לברכא ואתבריך מדעתא דשכינתא. ט) ר' יהודה אמר תא חזי מסטרא דדינא קשיא נפקי רוגזא לתרי סטרין. חד דאתברך וחד דאתלטיא. חד ברוך וחד ארור. כגוונא דא מסטרא דילחק נפקו תרי בנין. חד מבורך וחד דאתלטיא לעילא ותתא דא אתפרש לסטריה. ודא אתפרש לסטריה דא דיוריה באתרא קדישא. ודא דיוריה בפיר.. דשעיר דכתיב איש יודע ציד איש שדה. דא אתריה באתר דמדברא וחרבא וממה ודא יושב אוהלים. וכלא כגוונא דאצטריך. ובגין כך תרין דרגין אינון ברוך וארור. דא לסטריה ודא לסטריה. מהאי נפקן כל ברכאן דעלמין לעילא ותתא. וכל טיבו וכל נהירו וכל פורקן וכל חזבותא. ומהאי נפקין כל לוויין וכל מרבא וכל דמא וכל שמחא וכל ביאין וכל מסאבו דעלמא:

ט) ויזד יעקב נזיד וגו'. א"ר אלעזר ויזד יעקב. הא אוקמוה דהא בגין אבלותא דאברהם הוה. אבל ויזד ילחק נזיד מבעי ליה אלא ויזד יעקב נזיד. דאיהו הוה ידע עקרא דיליה בההוא סטרא דאתדבק ביה עשו. ובג"כ עבד תבשילין סומכין. עדשים תבשיל סומקא. דתבשילא דא מתבר חילא ותוקפא דדמא סוחקא בגין לתברא תוקפיה וחיליה. ובגין כך עבד ליה בחכמתא כההוא גוונא סומקא. ועל ההוא תבשילא אזדבן ליה לעבדא. וזבין בכירותיה ליעקב. ובההיא שעתא ידע יעקב דבגין שעיר חד דיקרבון ישראל לגבי דרגא דיליה. יתהפך לעבדא לבנוי ולא יקטרג לון. ובכלא אזל יעקב לגביה דעשו בחכמה בגין דהוה דרגא חביש דעשו. אמר יהודה וכן בלבן אתחזי הכי. בגין דהא איהו חרשא הוה. כמה דכתיב נחשתי ויברכני ה' בגלגלך. ואע"ג דיעקב אקרי גבר שלים בגין כך הוה שליש. דהא עם מאן דאצטריך ליה למיהך עמיה ברחמי הוה אזיל. ועם מאן דאצטריך למיהך עמיה בדינא קשיא ובעקימו. הוה אזיל בגין דתרי חולקי הוו ביה ועליה כתיב ג) עם חסיד תתחסד וגו' עם חסיד בסטרא דחסד. ועם עקש בסטרא דדינא קשיא. כלא כדקא יאות.

ז) ויהי רעב בארץ וגו' וילך יצחק אל אבימלך מלך פלשתים גררה. ר' יהודה פתח ואמר כתיב ה) ה' לדיק יבחן וגו'. קב"ה מדקדק עם לדיקיא תדיר בכל עובדין דאינון עבדין בגין דלא יסטון לימינא ולשמאלא. ובגין כך אבחין לון. לאו בגינה. דהא איהו ידע יצדא ותוקפא דמהימנותא דלהון. אלא בגין לאתרמא רישיהון בכל עלמא תא חזי כד ברא קב"ה לאדם פקד ליה לאוטבא ליה יסד ליה חכמתא ואסתלק בדרגוי לעילא. כד אתא לתתא אמא תיאובתא דיצר הרע ואתדבק ביה ואנשי כל מה דאסתכל ביקרא עלאה דמאריה אתא נח בקדמיתא

כתיב

תרגום מקומות ט) דף קנד. כ) דף קנט. ל) תניא ל"ח ד) דף קמ ס) תנ"ך י"ח

כתיב נח איש צדיק תמים היה. ואח"כ ירד למטה וראה יין חזק שאינו צלול מיום אחד [כג] שתה ממנו ונשתכר ונתגלה. כמ"ש וישת מן היין וישכר ויתגל בתוך אהלה. בא אברהם נתעלה בחכמה והסתכל בכבוד רבונו. אח"כ ויהי רעב בארץ וירד אברם מצרימה לגור שם וגו' [כד] אח"כ מה כתוב ויעל אברם ממצרים הוא ואשתו וכל אשר לו. נתעלה למדרגתו הראשונה שהיה בה בתחלה. נכנס בשלום ויצא בשלום. בא יצחק מה כתוב. ויהי רעב בארץ וגו'. הלך יצחק ונתעלה משם אח"כ בשלום. וכל הצדיקים מנסה אותם הקב"ה. בשביל להרים ראשיהם בעולם הזה ובעולם הבא:

ח) **וישאלו** אנשי המקום לאשתו ויאמר אחותי היא. כמו שאמר אברהם. לפי שהשכינה היתה עמו ועם אשתו. ובשביל השכינה אמר כך. שכתוב [ג] אמור לחכמה אחותי את. ועל כן התחזק ואמר אחותי היא. ועוד שאברהם ויצחק כך ראוי להם. שבודאי בשביל המקרא שכתוב אחותי רעיתי יונתי תמתי. ובשביל זה בודאי ראוי להם לומר אחותי היא. ולכך מתחזקים הצדיקים בהקב"ה:

ויהי כי ארכו לו שם הימים וגו' וירא והנה יצחק מצחק את רבקה אשתו. את דוקא. זו השכינה שהיתה עם רבקה. דבר אחר וכי תעלה על דעתך שיצחק היה משמש מטתו ביום. הרי למדנו. שישראל קדושים הם ואין משמשים מטתם ביום. ויצחק שהיה קדוש היה משמש מטתו ביום. אלא ודאי שאבימלך חכם היה. והוא הסתכל באצטגנינות שלו. שהוא נקרא חלון. כתוב כאן בעד החלון. וכתוב שם [ג] בעד החלון נשקפה ותיבב אם סיסרא. מה שם באצטגנינות. אף כאן גם באצטגנינות. וראה שלא הוא כמו שאמר יצחק. אלא ודאי שהוא מצחק עמה והיא אשתו. אז ויקרא

ט) **ויקרא** אבימלך ליצחק ויאמר וגו'. ר' יוסי אמר אבימלך היה מבקש לעשות ליצחק כמו שעשה לאברהם [כה] אלא שהרי הוכיח לו הקב"ה בתחלה. בוא וראה כתוב כי אמרתי רק אין יראת אלהים במקום הזה. א"ר אבא בשביל זה אמר אחותי היא. כדי להתדבק עם השכינה. שכתוב אמור לחכמה אחותי את. מה הטעם לפי שלא היתה בהם האמונה. שאם האמונה היתה נמצאת ביניהם לא נצרך לזה. אבל מתוך שלא היתה ביניהם אמונה אמר כך. ובשביל זה אמר כי אמרתי רק אין יראת אלהים במקום הזה. אין יראת אלהים. זו האמונה. אמר ר' אלעזר לפי שלא שרתה השכינה מחוץ לארץ הקדושה. ועל כן אין יראת אלהים במקום הזה. שאין כאן מקומו ואינו שוכן באן. ויצחק התחזק עם האמונה. כי ראה שהרי השכינה עם אשתו שרה:

י) **ויצו** אבימלך את כל העם לאמר הנוגע באיש הזה וגו'. בוא וראה כמה האריך הקב"ה להרשעים. בשביל הטובה ההיא שעשו עם האבות הראשונים. שהרי בשביל זה לא שלטו בהם ישראל עד אחר דורות האחרונים. יפה עשה אבימלך שעשה טוב עם אברהם. שאמר לו הנה ארצי לפניך בטוב בעיניך שב. ועם יצחק שאמר הנוגע באיש הזה

כתיב כח אים לדיק תמיס היס. ולבתר כחת לתתא וחמת חמרה תקיף דלא לליל מחד יומא [כג] ואתתי מניס ואתסכר ואתגלי כת"ד ויסת מן היין וישכר ויתגל בתוך אהלה. אתת אברהם אסתלק בחכמתא ואסתכל ביקרא דמריס לבתר ויהי רעב בארץ וירד אברם מצרימה לגור שם וגו' [כד] לבתר מה כתיב ויעל אברם ממצרים הוא ואשתו וכל אשר לו אסתלק לדרגיס קדמאה דהוה ביס בקדמיתא עאל בשלם ונפק בשלם אתת יצחק מה כתיב. ויהי רעב בארץ וגו'. אזל יצחק ואסתלק מתמן לבתר בשלם. וכלהו לדיקיא בחין לון קב"ה. בגין לאתרמא ריסייהו בעלמא דין ובעלמא דאתי:

ח) **וישאלו** אנשי המקום לאשתו ויאמר אחותי היא. כיון דאמר אברהם. בגין דשכינתא הוה עיניה ועם אתתיה. ובגין שכינתא קאמר דכתיב [ג] אמור לחכמה אחותי את יעל דא אתתקף ואתר אחותי היא. תו אברהם ויצחק הכי אתחזי. דודאי בגין קרא דכתיב אחותי רעיתי יונתי תמתי. ובגין כך ודאי אתחזי לון לומר אחותי היא. ועי"ד אתתקפו לדיקיא ביס בקב"ה:

ויהי כי ארכו לו שם הימים וגו' וירא והנה יצחק מצחק את רבקה אשתו. דבר אחר וכי סלקא דעתך דיצחק הוה משמש ערסיה ביממא. דהא תניין ישראל קדישין הוון ולא משמשי ערסייהו ביממא ויצחק דהוה קדיש הוה משמש ערסיה ביממא אלא ודאי אבימלך חכים הוה והיה אסתכל באצטגנינותא דיליה. דאיהו חלון. כתיב הכא בעד החלון. וכתיב התם [ג] בעד החלון נשקפה ותיבב אם סיסרא. מה להלן באצטגנינותא. אף הכא נמי באצטגנינותא. וחמא דלא הוה כמה דהוה אמר יצחק אלא ודאי דאיהו מצחק עמה והיא אתתיה וכדין ויקרא

ט) **ויקרא** אבימלך ליצחק ויאמר וגו'. ר' יוסי אמר יאות הוה אבימלך ליצחק למעבד ליצחק כיון דעבד לאברהם [כה] בר דהא אוכח ליה קב"ה בקדמיתא. תא חזי כתיב כי אמרתי רק אין יראת אלהים בחקום הזה. א"ר אבא בג"כ אמר אחותי היא בגין לאתדבקא בשכינתא. דכתיב אמור לחכמה אחותי את. מאי טעמא בגין דהוו לא הוה מהימנותא דאי מהימנותא אסתכם ביניהון לא הוה אצטריך. אבל מגו דלא הוה ביניהון מהימנותא אמר הכי. ובגין כך אמר כי אמרתי רק אין יראת אלהים במקום הזה. אין יראת אלהים. דא מהימנותא. א"ר אלעזר בגין דלא שריא שכינתא לבר מארעא קדישא. ועל דא אין יראת אלהים במקום הזה. דלהו אתריה הוא ולא שריא הכא. ויצחק אתתקף ביה במהימנותא. דאמא דהא שכינתא גו אתתיה שריא:

י) **ויצו** אבימלך את כל העם לאמר הנוגע באיש הזה וגו'. תא חזי כמה אוריך להו קב"ה לרשיעיא. בגין הטובא דעבדו עם אבהן קמאי. דהא בגין דלא שליטו בהו בני ישראל עד לבתר דרין בתרלין. יאות עבד אבימלך דעבד טיבו עם אברהם. דאמר ליה הכא ארצי לפניך בטוב בעיניך שב. ועם יצחק דאמר הנוגע באיש הזה

מראה מקומות ח) דף קמ: כ) מכלי ד' ג) שופטים ס' ד) דף קמ: ס) דף קמ:

זין הזהר

[כג] זה רמז בדרך משל על חכמות היצונניות מצד החקירה בכח הטבע שעל ידיהן נקל להכשל באפיקורסות: [כד] ושם הוא מקום טומאה היותר גדול שנקראת ערות הארץ מקור חכמת הבשפים: [כה] לקחת ממנו רבקה בחזקת היד:

הזה ובאשתי מת יומת. רבי יהודה אמר וי להם להרשעים שהטובה שלהם אין היא בשלמות. בוא וראה עפרון. בתחלה אמר. אדני שמעני השדה נתתי לך והמערה אשר בו לך נתתיה. ואח"כ אמר ארץ ארבע מאות שקל כסף וגו'. וכתוב וישקל אברהם לעפרון וגו' עובר לסוחר. ואף כאן כתוב בתחלה הנה ארצי לפניך וגו'. ולבסוף אמר לו ליצחק לך מעמנו כי עצמת ממנו מאד. א"ל ר' אליעזר זו היא הטובה שעשה עמו. שלא לקח אבימלך משלו כלום ושלחו בכל ממונו. ואח"כ הלך אחריו לכרות עמו ברית:

ויחפרו עבדי יצחק בנחל וימצאו שם באר מים חיים.
א"ר אלעזר יפה עשה יצחק. שהרי לפי שידע סוד החכמה. התיגע וחפר באר מים. בשביל להתחזק בהאמונה כראוי. וכן אברהם התיגע וחפר באר מים. יעקב מצא הבאר מתוקנת וישב אצלה. וכלם הלכו אחריו והתיגעו. בשביל להתחזק באמונה השלמה כראוי [כו] ועתה ישראל מתחזקים בהאמינה על ידי הסודות של מצות התורה. דהיינו שבכל יום ויום מתחזק האדם בציצית של מצוה שמתעטף במלית. כן גם בתפלין שמניח על ראשו וזרועו. שהם סוד עליון כראוי. לפי שהקב"ה נמצא אצל האדם שמתעטר בתפלין ומתעטף בציצית. והכל הוא סוד האמינה העליונה. וע"כ מי שאינו מתעטף בציצית. ואינו מתעטר להתחזק בתפלין בכל יום. יחשב לו שאין שורה עמו האמונה. והסיר ממני יראת רבונו. ותפלתו אינה תפלה כראוי. ולפיכך היו האבות מתחזקים בתוך האמונה העליונה. לפי שהבאר העליונה סוד האמונה השלמה שורה בה [כז]:

ט) **ויעתק** משם ויחפר באר אחרת וגו'. א"ר חייא בוא וראה באר מים חיים זה הוא סוד עליון בתוך סוד דאמונה. באר שיש בה מוצא מים. וזו הבאר מתמלאית מן מוצא מים דהוא. והן שתי מדרגות שהן אחת. בחינת זכר ובחי' נקבה ביחד כראוי [כח] ובוא וראה מוצא מים ההוא ובאר ההיא הן אחד. והכל נקרא באר. שהרי מקור ההוא שנכנס בה ואינו פיסק לעולם והבאר מתמלאית. ומי שמסתכל בבאר זו מסתכל בסוד עליון של האמונה. וזהו הענין של דאבות שהתיגעו לחפור באר מים תוך סוד עליון. ואין להפריש בין המקור והבאר והכל אחד [כט] ויקרא שמה רחובות. רמז שעתידים בניו לעבוד ולתקן באר הזאת כראוי בסוד הקרבנות והעולות. כדמיון מה שכתיב ויניחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה. אלו הקרבנות והעולות. ובשביל זה יתפשטו מעינותיו לכל הצדדים [ל] כמ"ש ג) יפוצו מעינותיך חוצה ברחובות פלגי מים. ולפיכך ויקרא שמה רחובות:

ויהי כי זקן יצחק ותכהין עיניו מראות. א"ר שמעון כתיב ויקרא אלהים לאור יום ולחושך קרא לילה. זה הכתוב כבר נתבאר. אבל בוא וראה כל מעשי הקב"ה הם דברים של אמת. והכל בסוד עליון. וכל דברי התורה כלם הם עניני האמונה וסודות עליונים כראוי. ובוא וראה

לא

מראה מקומות ט) דף קמ"ח. ג) משלי ה

זה וכתתי יחיד ויחיד רבי יהודה אחיר תכל עליהי דרשיות דעיבותא דלהון לאו אחיר בלים תת חזי עפרון בקדייתא אחר. אדני שמעני השדה נתתי לך והמערה אשר בו לך נתתיה ולבתר אחר הרן אדבע יחיות שקל כסף וגו'. וכתיב וישקל אברהם לעפרון וגו' עובר לסוחר אוף הכא כתיב בקדמיתא הנה ארצי לפניך וגו' ולבתר אחר לו ליצחק לך מעמנו כי עצמת ממנו מאד. א"ל ר' אלעזר דא הוא טיבו דעבד עמיה. דלא נסיב אבימלך משלו כלום ושדריה בכל מיתוניה ולבתר אזיל בתריה למנזר עמיה קיים.

ויחפרו עבדי יצחק בנחל וימצאו שם באר מים חיים
א"ר אלעזר יאות עבד יצחק דהא בגין דיהא רזא דחכמתא אתתדל וחפר בירא דיהון בגין להתתקפא בהימנותא כדקא יאות יכן אברהם אתתדל וחפר בירא דמיא יעקב אתכנס ליה יתתקן ויתיב עליה. יכלהו אזלו בתריה יתתדלי בגין להתתקפא בהימנותא עליתא כדקא יאות [כז] והכתא ישראל אתתקפו ביה בזמן דפקודי אורייתא כגון דכל יומא ויומא אתתקף בר נש בציצית דלהון תמוה ובר נש אתעטף ביה בכי גוי בתפלין דרגא אריכא ובדרועיה דלהון רזא עלאה כדקא חזי בגין דקב"ה אתכסי ביה בבר נש דהתעטר ביה בתפלוי ואתעטף בציצית וכלא רזא דמהימנותא עלאה. וע"ד יתן דלא אתעטף בהאי. ולא אתעטר לאתתקפא בתפלין בכל יומא. דמי ליה דלא אריך עייל מהימנותא ואתעדי מניה דחילו דרחמים. ולעיתים לאו לעיתא כדקא יאות ובג"כ אבהן אלו מתתקפי גו מהימנותא עלאה בגין דבירא עלאה דרזא דמהימנותא עלימתא אריכא ביה [כח]:

ט) **ויעתק** מהאי ויחפר באר אחרת וגו'. א"ר חייא תא חזי בירא דמיין נבעין הא איהו רזא עלאה בגו רזא דמהימנותא בירא לתתא ביה מוגא חיים ואיהו בירא דתתילאה מהאהוא מוגא מיים. ואינון תרין דרגין דאינון חד. דכר ונוקבא כחדא כדקא יאות [כח] ותא חזי אהוא מוגא מיים ואהוא בירא אינון חד ותקרי כלא באר. דהא אהוא מקורא דעיילא ולא פסיק לעלמין ובירא אתתלי ואתמלי דאתכנש בבירא דא אסתכל ברזא עלאה דמהימנותא ודא הוא סימנא לאבהן דאסתדלי לחפור בירא דמיין גו רזא עלאה. ולית לאפרשא בין מקורא ובירא וכלא חד [כט] ויקרא שמה רחובות. רמיז דזמינין בני למפלח ולתקנא הא בירא כדקא חזי ברזא דקרבנין ועלוון. כגוונא דא דכתיב ויניחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה. אלין קרבנין ועלוין ובגין דא יתפשטון מבועוי לכל סטרין [ל] כד"א ג) יפוצו מעיינותיך חוצה ברחובות פלגי מים. ובגין כך ויקרא שמה רחובות.

ויהי כי זקן יצחק ותכהין עיניו מראות. א"ר שמעון כתיב ויקרא אלהים לאור יום ולחשך קרא לילה. הא קרא אוקמוה ואתמר. אבל תא חזי כל עובדוי דקב"ה כלהו אינון מלין דקשוט. וכלא ברזא עלאה. וכל מלוי דאורייתא כלהו מלי מהימנותא ורזין עלאין כדקא יאות. ות"ח

לא

[כו] עבודת האבות בחפירת באר הי לפעול המשכת השפע הקדושה למדת המלכות שהשכינה תאיר ותשפיע שפע הקדושה בעולם הזה. ובשביל זה נתנה לישראל התורה והמצוה. וזה עיקר היסוד של אמונת ישראל: [כז] באר העליונה היינו מדת המלכות ספירה העשירית שנמשלת לבאר מים חיים כמבואר לקמן: [כח] היינו שתי הספירות יסוד ומלכות. שע"י היסוד נובע השפע למלכות. לכן נקראת ספירת היסוד מוצא מים וספירת מלכות נקראת באר: [כט] הפירוד בין הדבקים נעשה על ידי הטאים שהצדיק אבד והשפע נפסקת: [ל] פי' שבשביל עבודת ישראל בתורה ותפלה ומצות נתמשכת השפע דקדושה לעולם הזה בפרחבה. והיינו רחובות:

לא זכה יצחק כאברהם שלא נחשכו עינו ולא כהו. אבל סוד עליון יש כאן. סוד של אמונה. כמו שאמרו במה שכתוב ויקרא אלהים לאור יום. זה אברהם. שהוא אור היום. והאור שלו הולך ומאיר ומתחזק בתקון היום. ולפיכך מה כתוב ואברהם זקן בא בימים. באלה האורות המאירים. והוא כשהזקין היה הולך ומאיר. כמ"ש [מ]) הולך ואור עד נכון היום. ולפיכך ויקרא אלהים לאור יום. ולחשך קרא לילה. זה יצחק שהוא בבחינת חשך [נ] והי' הולך לקבל בחינת לילה בקרבו. ולפיכך כשהזקין מה כתוב. ויהי כי זקן יצחק ותכהן עיניו מראות. כך הוא בודאי שבקש להתחשך ולהתדבק במדרגתו בראוי. בא ר' אלעזר בנו ונשק ידיו וא"ל טוב הדבר. אברהם האיר מצד המדרגה שלו. יצחק נחשך מצד המדרגה שלו. יעקב למה. שכתוב ועיני ישראל כבדו מזקן. א"ל כך הוא בודאי. כבדו כתוב ולא כהו. מזוקן כתוב. ולא מזקנו אלא מזוקן. מזוקן של יצחק מצד ההוא כבדו. ולא יוכל לראות. להסתכל כראוי. אבל לא כהו. אבל יצחק כהו ודאי מכל וכל ונעשה חשך. שהרי אז נדבק בו בחינת לילה. ונתקיים ולחשך קרא לילה:

ג) **ויקרא** את עשו בנו הגדול וגו'. א"ר אלעזר בוא וראה יעקב כל מעשיו היו לשמו של הקב"ה. ולפיכך היה הקב"ה עמו תמיד ולא זזה ממנו השכינה. שהרי בשעה שקרא יצחק לעשו בנו. יעקב לא היה שם. ודשכינה הודיעה לה לרבקה. ורבקה הודיעה לו ליעקב. ר' יוסי אמר בוא וראה אם חס ושלום בזמן ההוא היה נתברך עשו. לא הי' שולט יעקב לעולם. אלא מעם הקב"ה היה. והכל בא על מקומו בראוי:

לך נא אל הצאן וקח לי משם שני גדיי עזים טובים וגו'. בזמן ההוא ערב פסח היה. ונצרך לבער היצר הרע ולהשליט השכינה שהוא סוד האמונה. וע"כ עשתה שני תבשילין [נא] ר' יהודה אמר כאן נרמז שעתידים בניו של יעקב לקריב שני שעירים. אחד לה' ואחד לעזאזל ביום כפור. ולפיכך הקריבה שני גדיי עזים. אחד בשביל מדרגה העליונה. ואחד בשביל להבניע מדרגתו של עשו שלא ישלוט על יעקב. וע"כ שני גדיי עזים. ומשניהם טעם יצחק ואכל. ויבא לו יין וישת. ויבא לו יין. רמז היה מרמז שמסקום רחוק קרב אליו [נב] ר' אלעזר אמר זה מרמז על יין ההוא שכל השמחות נמצאות בו [נג] בשביל לשמח לו ליצחק. שנצרך לשמחה כמו שנצרך שמחה לשמח צד שלו [נד] ועל כן ויבא לו יין וישת:

ד) **ותקח** רבקה את בגדי עשו וגו'. אלו הם הבגדים שגזל עשו מן נמרד. והם מלבושי כבוד שהיו מן אדם הראשון ובאו ליד נמרד. וברם היה צד נמרד צידה. שכתוב הוא היה גבור ציד לפני ה' וגו'. ועשו יצא לשדה והתגר מלחמה בנמרד והרגו. וגזל אלה הבגדים ממנו. וש"כ ויבא עשו מן השדה והוא עיף. וביארו כתוב כאן והוא עיף. וכתוב שם [ד]) כי עיפה נפשי להורגים. ועשו היה

ממטמון

ג) **ויקרא** את עשו בנו הגדול וגו'. א"ר אלעזר בוא וראה יעקב כל עובדיו היו לשמו דקב"ה. ובגין כך קב"ה הוה עמיה תדיר דלא מעדי. מכיה שכינתא. דהא בשעתא דקרא ליה יצחק לעשו בריה יעקב לא הוה תמן. ושכינתא אודעת לה לרבקה. ורבקה אודעת ליה ליעקב. ר' יוסי אמר תא חזי אי חס ושלום בההוא זמנא יתברך עשו. לא ישלוט יעקב לעלמין. אלא מעם קב"ה הוה. וכלא באתריה אתא כדקא חזי:

לך נא אל הצאן וקח לי משם שני גדיי עזים טובים וגו'. בההוא זמנא ערב פסח הוה. ובעי יצר הרע לאתבערא ולאשלטא שיכינתא דהא דמהימנותא. וע"ד עבדת תרי תבשילין [נא] ר' יהודה אמר רמז הכא דזמינין בני דיעקב לקרבא שני שעירים. חד לה' וחד לעזאזל ביומא דכפורי. ובגין כך קריבת שני גדיי עזים. חד בגין דרגא דלעילא. וחד בגין לאכפיא דרגיה דעשו דלא ישלוט עליה דיעקב. וע"ד שני גדיי עזים. ומתרוויהו טעים יצחק ואכיל. ויבא לו יין וישת. ויבא לו יין. רמז רמיז מאתר רחיק קריב ליה [נב] ר' אלעזר אמר רמז על ההוא יין דכל חדוה אשתכח ביה [נג] בגין לחדתא ליה ליצחק. דבעי חדוה כדקא חזיין חדוה לחדתא שכינתא דיליה [נד] ועל דא ויבא לו יין וישת:

ד) **ותקח** רבקה את בגדי עשו וגו'. אלין אינון לבושין דרזוה עשו מנמרד. ואלין לבושי יקר דהוו מן אדם קדמאה ואתו ליד דנמרד. ובהו הוה לד ליה נמרד. דכתיב הוה היה גבור ציד לפני ה' וגו'. ועשו נפק לאקבלא ואגח קרבא בנמרד וקטל ליה. ונטל אלין לבושין מניה. דהא"ד ויבא עשו מן השדה והוא עיף. ואוקמוה כתיב הכא והוא עיף. וכתיב הכא [ד]) כי עיפה נפשי להורגים. ועשו הוה

סליק

בראה מקומות מ) משלי ד' ט) דף קמב. נ) דף קמב: ס) ירמי' ל

זין הזהר

[נא] חשך נקראת מדת הדין והגבורה שהיא שורשו של יצחק: [נב] ב' תבשילין היינו כמו שנצרך לעשות בפסח קרבן פסח וקרבן חגיגה. אותר מרמז על סוד מרע ואחד על ועשה טוב: [נג] ב' מיני יינות יש. זה לעומת זה. יש יין ישן צלול שרעת וקנים נוחה הימנו. ואיזה זקן זה שקנה חכמה דקדושה מעולם החכמה. ויש יין חזק שאינו צלול והוא כן יומא. והיינו חכמות חיצוניות מצד החקירה בכח המבע כנזכר לעיל בהפסוק ויהי רעב בארץ. וכאן הביא יעקב ליצחק יין ישן שרעת וקנים נוחה הימנו לרמז לו שיקרב אליו הברכות מעולם החכמה שנקרא מקום רחוק: [נד] ר"א יבאר שרמז לו לקרב אליו הברכות מעולם הבינה דכל חדו אשתכח ביה. כי שם מקור המתקת הדינים: [נה] תדרה זו היינו ענין המתקת הדינים והגבורות ע"י אור עולם הבינה:

ממטמין אותן הבגדים אצל רבקה. ובהם היה יוצא וצד צידה. ובים ההוא לא לקחם ויצא לשדה ונתעכב שם. וכאשר היה עשו לובשם לא היו מעלים ריח כלל. וכיון שיעקב לובשם אז חזרה האברה למקומה ודעלו ריח טוב. לפי שיופיו של יעקב יופיו של אדם הראשון היה. ולפיכך חזרו בשעה ההוא למקומם והעלו ריח טוב. א"ר יוסי יופיו של יעקב שריא יופיו של אדם הראשון איך אפשר. והרי למדנו תפוח עקבו של אדם הראשון הי' מכהה גלגל חמה. ואפשר תאמר שכך היה יעקב. א"ל ר' אלעזר ודאי שכך הי' בתחלה. וטרם שחטא אדם הראשון לא הי' כל בריה יכולה להסתכל ביופיו. כיון שחטא נשתנה יופיו ונשפל גובהו. ונעשה בן מאה אמות. ובוא וראה יופיו של אדם הראשון מוד דוא. שראמונה העליונה תולה ביופי הדיא. ולפיכך כתוב ויהי נ עם ה' עלינו. וכתוב לחזות בנועם ה'. וזהו יופיו של יעקב בודאי. והכל סוד עליון הוא:

ח) **ויאמר** יצחק אל יעקב גשה נא ואמשך בני. א"ר אלעזר בוא וראה שיר המעלות אל ה' בצרתה לי קראתי ויענני. שירה זו אמר יעקב בשעה שאמר לו אביו גשה נא ואמשך בני האתה זה בני עשו אם לא. שהדי אז היה יעקב בצרה גדולה. שנתירא שיתודע לאביו ויהי' ניכר לפניו. מה כתוב ולא הכירו כי היו ידיו כידי עשו אחיו שעירות ויברכהו. אז אמר אל ה' בצרתה לי קראתי ויענני. ה' דצילה נפשי משפת שקר מלשון רמיה. זו היא המדרגה שעשו שורה בה שהיא שפת שקר. בשעה שהביא זה הנחש קללות על דעולם. ובערמה ומרמה הביא קללות שנתקלל העולם. בוא וראה בשעה שאמר יצחק לעשו וצא השדה וצודה לי צידה. בה"א [נ] וזה נתבאר. ויצא עשו בשביל שיתברך מיצדק שאמר לו ואברכה לפני ה'. שאילו אמר ואברכה ולא יותר. הי' טוב. כיון שאמר לפני ה'. בשעה ההיא נזדעזע כסא הכבוד של הקב"ה. אמרה האם יצא הנחש מאותן הקללות יישאר יעקב בהם. בשעה ההיא נזדמן מיכאל ובא לפני יעקב והשכינה עמו. וידע יצחק מזה וראה הגן עדן שנכנס עם יעקב וברכו לפניו. וכשנכנס עשו נכנס עמו הגיהנם. ועל כן ויחרד יצחק חרדה גדולה עד מאד. כי חשב שלא היה עשו בצד ההוא. פתח ואמר ואברכהו גם ברוך יהיה. ולפיכך נזדמן יעקב בחכמה ובערמה. שהביא הברכות על יעקב. שהוא כרמיון אדם הראשון. ונלקחו מן נחש ההוא שהוא שפת שקר. שהרבה שקרים אמר והרבה עניני שקר עשה. בשביל להטעות ולהביא קללות על העולם. לפיכך בא יעקב בחכמה והטעה לאביו. כדי להביא ברכות על העולם. ולקחת ממנו מה שמנע מן העולם. מדה כנגד מדה היה. וע"כ כתוב ג) ויאהב קללה ותבואהו ולא חפץ בברכה ותרחק ממני. עליו כתוב ארור אתה מכל הבהמה ומכל חית השדה. ונשאר בארור לדורי דורות. ובא יעקב ונטל ממנו הברכות. ומן ימי אדם נזדמן יעקב לקחת מן נחש ההוא כל הברכות האלה. והוא נשאר בהקללות ולא יצא מהן — :

ג) **ויריח** את ריח בגדיו ויברכהו ויאמר ראה ריח בני וגו'. א"ר שמעון ויריח את ריח בגדיו. משמע שאותן הבגדים היו מעלים ריח טוב. ואחר כך סר מהם ריח ההוא. עתה יש לעיין. כתוב ריח בגדיו וכתוב ריח בני. ולא אמר ריח הבגדים אלא ריח בני. אלא למדנו כיון שנכנס יעקב נכנס

מראה מקומות ח) דף קמג. ג) תלים ק"ט ג) בא לט.

סליק לון לחיטון לבושין לגבה דרבקה ובהו הוה נפיק וכד לידה. והסיה יומא לא נפל לון ונפק לחקלא ואתעכב תמן וכד הוה לבים לון עבו לא הוו סלקין ריחין כלל. כיון דלבים לון יעקב כדין תבת אבדה לאתרה וסליקו ריחין. בגין דאופריה דיעקב שופריה דאדם הוה ובגין כך אהדרו בהדיא בעתא לאתריהו וסליקו ריחין ת"ר יוסי שופריה דיעקב דהיהו שופריה דאדם היך אפשר והא תניון תפוח עקבו דאדם הראשון מכסה גלגל חמה ואי תימא דכך הוה יעקב א"ל ר' אלעזר ודאי הכי הוה בקדמיתא. ועד לא חב אדם הראשון לא הוו כל בריין יכלין לאסתכלא בשופריה כיון דחטא אדם הראשון לא הוו כל בריין יכלין לאסתכלא בר מאה אמין ותא חזי שופריה דאדם הראשון רזא היהו. דאסימנותא עלאה תליא בההוא שופרא ובגין כך ויהי נועם ה' אלהינו עלינו וכתיב לחזות בנועם ה'. ודא הוא שופריה דיעקב ודאי וכלא רזא עלאה איהו:

ח) **ויאמר** יצחק אל יעקב גשה נא ואמשך בני. א"ר אלעזר תא חזי שיר המעלות אל ה' בצרתה לי קראתי ויענני שירתא דא אמר יעקב בשעתא דאמר ליה אביו גשה נא ואמשך בני האתה זה בני עשו אם לא דהא כדין הוה יעקב בעקה סגי דדחיל דאבוי ידע ליה ואסתודע קמיה מה כתיב ולא הכירו כי היו ידיו כידי עשו אחיו שעירות ויברכהו כדין אמר אל ה' בצרתה לי קראתי ויענני. ה' דצילה נפשי משפת שקר מלשון רמיה. דא הוא דרגא דעשו שריא ביה דאיהו שפת שקר בשעתא דאייתי הלי חויא לוטין על עלמא. ובחכימו ובעקימו אייתי לוטין דאתלבשיא עלמא. תא חזי בשעתא דאתר ילחק לעשו ולא אסדה ולודה לי לידה בה"א [נ] ואוקמוה. ונפק עשו בגין דיתברך מילחק דקאמר ליה ואברכה לפני ה'. דאילו אמר ואב־רכה ולא יתיר. יאות כיון דאמר לפני ה' בההיא שעתא אזדעזע כרסי יקרא דקב"ה. אמרה ומה דיפוק חויא מאימן לוטין ויכתאר יעקב בהו בההיא שעתא אזדמן מיכאל ואתא קמיה דיעקב ואכינתא בהדיה. וידע יצחק ואמא לגן עדן בהדיה דיעקב וברכיה קדמיה וכד עאל עשו עאל בהדיה גיהנם ועל דא ויחרד יצחק חרדה גדולה עד מאד. דחשב דלא הוה עשו בההיא סטרא פתח ואתר ואברכהו גם ברוך יהיה. ובגין כך אזדמן יעקב בחכמתא ובעקימו. דאייתי ברכאן עליה דיעקב דאיהו כגוונא דאדם הראשון. ואתכלו מההיא חויא דאיהו שפת שקר דכמה שקרא אמר וכמה מלי דשקרא עבד בגין לאטעאה ולאייתאה לוטין על עלמא בגין כך אתא יעקב בחכמה ואטעי לאבוי. בגין לאייתאה ברכאן על עלמא ולנטלא מניה מה דמנע מעלמא מדה לקבל מדה הוה. וע"ד כתיב ג) ויאהב קללה ותבואהו ולא חפץ בברכה ותרחק ממנו עליה כתיב ארור אתה מכל הבהמה ומכל חית השדה. ואתאתר ביה לדרי דרין ואתא יעקב ונטיל מניה ברכאן. ומן יומוי דאדם אזדמן יעקב לנטלא מההוא חויא כל הני ברכאן. ואתאתר איהו בלוטין ולא נפק מנייהו — :

ג) **ויריח** את ריח בגדיו ויברכהו ויאמר ראה ריח בני וגו'. א"ר שמעון ויריח את ריח בגדיו. משמע דאיהון לבושין הוו סלקין ריחא סגיא ולבתר אתעדי מנהון ההוא ריחא. השתא איתי לאסתכלא כתיב ריח בגדיו וכתיב ריח בני ולא אמר ריח הבגדים אלא ריח בני. אלא תאנא כיון שנכנס יעקב נכנס

זין הזהר

(נ) צידה הוא צירוף ציד ה. רמז שהשכינה שמקורה היא אות ה האתרונה מהשב הוי"ה ב"ה תהיה שם להסבים על הברכות:

נכנס עמו גן עדן. ותלמא לותן הבגדים היו של אדם הראשון. דכתיב ויעש ה' אלהים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם.. כתרגומו לבושין דיקר והוליאם מגן עדן והוו סלקין ריחין מבושמא דעדן. ומה דאתרו דמיון לבושין אתו להסוא רשע דעשו דכתיב לון מן נמרד קטיא תלה. דתי סבי הא כתיב לאדם ולאשתו לבושין לאדם ולבושין לחוה לביתי דחוה מה אתעבידו ותו דתי סבי במתי אתקבלו סלקא דעתך דתיונו שבקו ורלחו מנהון זהרא עלאה דיהיב לון קב"ה אלא תיונו לבושין דאתלבשו בהו אדם ואתתיה לא אתלבש בהו בר גם אחרא. דבתיונו לבושין דמו כגוונא דעילא. ותי סלקא דעתך דתיונו אתלבשו מגרמיהון בהו. תא חזי כתיב וילבישם. דקב"ה אלבים לון זכאה תולקהון אלא בתתי לוקיתנא הסתודות אשר אתה בבית. הסמודות. הייתו בגדי מלכות ממשי וזהב. ודרך העולם לנוגנם בבשמים וריח טוב לכבוד הלובשם. בוא וראה וירח את ריח בגדיו בתחלה. וכשהרגיש אמר ראה ריח בני. שידע שבו תולה הדבר ובעבורו עולה הריח. כריח שדה אשר ברכו ה'. וכי מאין ידע יצחק ריח שדה אשר ברכו ה'. אלא שני ענינים יש בזה והכל אחד. שכתוב ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב. וכי לא הי' לו בית או מקום אחר להתפלל. אלא אתו השדה היה אשר קנה אברהם סמוך למערה. שכתוב השדה אשר קנה אברהם מאת בני חת. ובשעה שהיה יצחק נכנס אליו ראה השכינה עליו. ועלה ריח עליון קדוש. ולפיכך היה מתפלל שם וקבעו לתפלתו וענין האחר הוא. שהרגיש הריח של הר המוריה. ולמה נקרא מוריה. על שם המור הטוב שהיה שם. והכל הי' שם. והגן עדן שנכנס עמו. וברכו. ולפיכך לא תלה הדבר בהבגדים אלא ביעקב ממש. שהבין שבו היה תולה הדבר. וזכותו עלה להתברך. ולפיכך כאשר נתרעם עשו. אמר גם ברוך יהיה. ה) ר' אלעזר אמר וירח את ריח בגדיו. שכיון שלבישם יעקב העלו ריח טוב באותה השעה. וטרם שהריח ריח בגדיו לא ברכו. שהרי אז ידע שראוי הוא להתברך. שאם לא היה ראוי להתברך. לא היו מעלים כל כך ריח קדוש עמו. וש"כ וירח את ריח בגדיו ויברכהו. ויאמר ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה'. ויאמר. דבר סתום הוא. יש מפרשים שהשכינה אמרה. ויש מפרשים שיצחק אמר. כריח שדה אשר ברכו ה'. איזו שדה. זה שדה התפוחים [לז] שדה שהאבות העליונים תומכים אותו ומתקנים אותו. ו) ר' אבא אמר. ויאמר ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה'. משמע שנכנס עם יעקב הגן עדן. שהוא שדה התפוחים הקדושים. וכי איך הי' יכול הגן עדן לכנוס עמו. הלא הגן עדן כמה גדול הוא ברחבו ובארכו. כמה מיני היכלות עליונים קדושים. מדרגות על מדרגות. מדורים על מדורים יש שם. אלא גן אחד עליון קדוש יש לו להקב"ה. ואותו הגן הוא המדתו ונדבק בו. ואינו נשמר אלא בשביל הקב"ה בלבדו שהוא נכנס בו [לח] וזאת הנדול הקב"ה שיהי' נמצא תמיד עם הצדיקים. וכל שכן שיהי' נמצא בו ביעקב. וזאת הזמן לו הקב"ה ליכנס עמו לעזור לו. ז) ר' יהודה אמר וירח את ריח בגדיו ויברכהו. בגדיו. בגדי עשו צריך לומר. שהרי לא שלו הוו. אלא של עשו הוו אותן הבגדים. שכתוב

ותקח

נבנם עמו גן עדן. ולמדנו שאותן הבגדים היו של אדם הראשון. שכתוב ויעש ה' אלהים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם כתרגומו לבושין דיקר. והוציאם מגן עדן והיו מעלים ריח מבושם העדן. ומה שאמרו שאלה הבגדים באו לזה עשו הרשע. שגזל אותם מן נמרד. קשה הדבר. שאם כן הרי כתוב לאדם ולאשתו. בגדים לאדם ובגדים לחוה. בגדי חוה מה נעשה בהם. ועוד שאם כן במה נקברו. התעלה על דעתך שהם עזבו והשליכו מהם זוהר עליון שנתן להם הקב"ה. אלא אותן הבגדים שנתלבשו בהם אדם ואשתו לא נתלבש בהם איש אחר. שבאותן הבגדים נדמו כדמיון שלמעלה. ואפשר תעלה על דעתך שהם נתלבשו מעצמם בהם. בא וראה כתוב וילבישם. שהקב"ה הלבישם אשרי חלקם אלא במה ביארנו ההם.דות אשר אתה בבית. החמודות. הייתו בגדי מלכות ממשי וזהב. ודרך העולם לנוגנם בבשמים וריח טוב לכבוד הלובשם. בוא וראה וירח את ריח בגדיו בתחלה. וכשהרגיש אמר ראה ריח בני. שידע שבו תולה הדבר ובעבורו עולה הריח. כריח שדה אשר ברכו ה'. וכי מאין ידע יצחק ריח שדה אשר ברכו ה'. אלא שני ענינים יש בזה והכל אחד. שכתוב ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב. וכי לא הי' לו בית או מקום אחר להתפלל. אלא אתו השדה היה אשר קנה אברהם סמוך לתערה. שכתוב השדה אשר קנה אברהם מאת בני חת. ובשעתא דהוה יצחק עאל נהיה חתא שכינתא עליה וסליק ריחין עלאין קדישין וכגוני כך הוה מלאי תתין זקבעיה לצלותיה. ואלה אחרא. ריחא דחמתא בהל המוריה ולמה נקרא מוריה על שם המור הטוב דהוה תמן. וכלא הוה. וגן עדן דעאל וברכיה. ובגין כך לא תלה מלה בלבושין אלא ביעקב מתם דחמתא דהיה הוה תלה מלה וזכותיה סליק לאתברכא ובגין כך כד אתרעם עשו. אמר גם ברוך יהיה ה) ר' אלעזר אמר וירח את ריח בגדיו. דכיון דאלבים לון יעקב סליקו ריחין בההוא בעתא ועד דלא אחרח ריחין דלבושיה לא ברכיה דהא כדין ידע דהתחזי הוא לאתברכא דתי לא אתחזי לאתברכא. לא סליקי כל הני רוחין קדישין בהדיה הה"ד וירח את ריח בגדיו ויברכהו ויאמר ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה'. ויאמר. מלה סתים הוא אית דאתרי שכינתא הוא. ואית דאמרי יצחק הוה כריח שדה אשר ברכו ה' מגן שדה. דא שדה דתפוחים [לז] שדה דאבהן עלאין סמיכו ליה ומתקנין ליה. ו) ר' אבא אמר. ויאמר ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה'. משמע דעאל עמיה דיעקב גנתא דעדן. דאיהו שדה דתפוחין קדישין. וכי איך יכיל גנתא דעדן לאעלא עמיה דהא גנתא דעדן כמה רב הוא בפותיא ובארכא. כמה זינין דבייתין עלאין קדישין דרגין על דרגין מדורין על מדורין אית תמן. אלא גנתא אחרא עלאה קדישא אית ליה לקב"ה וההוא גנתא רחימותא דיליה ואתדבק ביה. ולא אתנטיר אלא לקב"ה בלחודוי דהוא עייל ביה [לח] ודא אחסין קב"ה לאתכתא תדיר עמהון דצדיקיא וכל שכן לאתתכתא ביה ביעקב. ודא זמין ליה קב"ה לאעלא עמיה לסייעא ליה. ז) רבי יהודה אמר וירח את ריח בגדיו ויברכהו. בגדיו בגדי עשו מבעי ליה. דהא לאו דידיה הוו. אלא דעשו הוו הנהו בגדיה. דכתיב

ותקח

מראה מקומות ה) דף קמב ו) קדושים פד. ז) ויחי רכד

[לז] היינו הגן עדן מקום משכן הנשמות הקדושות שנמשלו לתפוח בנזכר בסנהדרין שבת מפני מה נמשלו ישראל לתפוח וכו'. [לח] פי' בחצי הלילה להשתעשע עם נשמות הצדיקים. והבונה בזה ענין היחוד הקדוש:

והקח רבקה את בגדי עשו בנה הגדול החמודות. אלא כך ביארנו ויחר. כלומר הביט הלאה ויחר ריח בגדיו של עולם הבא. אז ברכו. ועל זה כתוב ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה'. זהו שדה התפוחים הקדושים. אמר האיל שזכית באותן מלבושי ככוד. ויתן לך האלהים מטל השמים. איך נשמע [לא] לפי שבשדה התפוחים הקדושים ההיא נוטף טל בכל יום ממקום ההוא שנקרא שמים [מ] רבי אלעזר אמר בוא וראה בשעה שברך יצחק ליעקב. לא ברכו עד שברך להקב"ה בתחלה. וכיון שברך להקב"ה בתחלה. ברכו ליעקב. מניין זאת. שכתוב ויאמר ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה'. כאן נמצא ברכה להקב"ה. שכתוב אשר ברכו ה'. נתברך השדה בקיום הברכות [נ] ואחר זה כתוב ויתן לך האלהים מטל השמים. שכיון שאותו השדה נתקיים בקיום הברכות. מיד ברכו ויתן לך האלהים. סוד שדה ההוא הוא שיוצאות ממנו ברכות לעולם. לאחר שהוא נתקיים בברכות:

ב) **ויתן** לך האלהים מטל השמים וגו'. א"ר שמעון ברכו בברכה. שעתידים בניו של יעקב להחיות בטל השמים ההוא לעתיד לביא. שכתוב ויתן לך האלהים. לך ולא לאחר. מטל השמים. שבו עתידים המתים להחיות לעתיד לביא. ג) ר' אלעזר אמר ייתן לך האלהים מטל השמים ומשמני הארץ. הרי זה מלמעלה ומלמטה בחבור אחד. ורוב דגן ותירוש. ד) נער הייתי וגם זקנתי ולא ראיתי צדיק נעזב וזרעו מבקש לחם. בוא וראה זה המקרא שרו של עולם אמרו יכו'. ולפיכך אמר ורוב דגן ותירוש [מא] יעבדוך עמים בזמן שימשיל שלמה המלך בירושלים. שכתוב ה) וכל מלכי הארץ וגו' מביאים איש מנחתו וגו'. וישתחוו לך לאומים. בזמן שיבוא מלך המשיח. שכתוב וישתחוו לו כל מלכים. ר' יהודה אמר הכל מוסב על הזמן שיבוא מלך המשיח. כבתוב וישתחוו לו כל מלכים כל גוים יעבדוהו. הוה גביר לאחיך. הוד ילא אמר היה או תהיה. אלא זה סוד עליון של האמונה. שאלה האותיות הן סוד האמונה [מב] ה' למעלה. ו' באמצע. ה' אחר כך. ולפיכך אמר הוה גביר לאחיך. למשול עליהם ולהכניעם בזמן שיבוא דוד המלך. ר' יוסי אמר הכל מוסב על הזמן שיבוא מלך המשיח. שהרי לפי שעברו ישראל על דברי התורה. אז ופרקת עולו מעל צוארך [מג] עוד א"ר יוסי כל אלה הברכות מצד חלקו של יעקב היו. ומשלו לקח. ואלה הברכות הי' מבקש יצחק לברך את עשו. ולפיכך עשה הקב"ה וגרם לו ליעקב שיקח משלו. בוא וראה בשעה שהגחש ההוא הביא קללות על העולם ונתקללה הארץ. מה כתוב. ולאדם אמר כי שמעת לקול אשתך וגו' ארורה האדמה בעבורך וגו'. שלא תהי' עושה פירות יתבואות כראוי. כנגד זה ומשמני הארץ. בעצבון תאכלנה. כנגד זה מטל השמים. וקץ וחרדר תצמיח לך. כנגד זה ורוב דגן ותירוש. בזעת אפך תאכל לחם. כנגד זה יעבדוך עמים וישתחוו לך לאומים. שהם יעבדו הארץ וירשו בשדה. כמ"ש ו) ובני נכר אכריכם וכרסיכם. והבל לקח יעקב זה כנגד זה ומשלו לקח

ותקח רבקה את בגדי עשו בנה הגדול החמודות. אלא כך ביארנו ויחר. כלומר מסתכל סלאה וארח ריחא דלבושוי דהסוא עלמא. כדין ברכיה ועל דא כתיב ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה' דא הוא הקל דתפוחין קדישין. אמר הואיל שזכית באותן לבושי יקר. ויתן לך סלהים מטל השמים מאי משמע [לב] בגין דבההוא חקל דתפוחין קדישין נפיק סלא כל יומא מההוא אתר דאקרי שמים.. מ) רבי אלעזר אמר תא חזי בשעתא דברך יצחק ליעקב לא ברכיה עד דברך לקב"ה בקדמיתא כיון דברך לקב"ה בקדמיתא. ברכיה ליעקב מנא לן דכתיב ויאמר ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה'. הכא קיים ברכה לקב"ה. דכתיב אשר ברכו ה'. אתברך בקיומא דברכאן [מא] ולבתר כתיב ויתן לך סלהים מטל השמים. דכיון דהסוא שדה אתקיים בקיומא דברכאן אתיד ברכיה ויתן לך סלהים. רזא דהסוא שדה הוא דנפקי מיניה ברכאן לעלמא. לבתר דאיהו אתקיים בברכוי

ב) **ויתן** לך סלהים מטל השמים וגו'. א"ר שמעון ברכיה בברכתא דזמינין בני דיעקב לאחיא בהסוא טלא דשמיא לזמנא דאתי דכתיב ויתן לך סלהים ולא לאחרא מטל השמים דביה זמינין מתיא לאחיא לזמנא דאתי ג) ר' אלעזר אחר ויתן לך סלהים מטל השמים ומשמני הארץ. הא תלעילא ותתא בחבורא חדא. ורוב דגן ותירוש. כדכתיב ד) נער הייתי וגם זקנתי ולא ראיתי צדיק נעזב וזרעו מבקש לחם. תא חזי סלי קרא שרו של עולם אמרו וכו'. ובגין כך אמר ורוב דגן ותירוש [מא] יעבדוך עמים. בזמנא דשליט שלמה מלכא בירושלים. דכתיב ה) וכל מלכי הארץ וגו' מביאים איש מנחתו וגו'. וישתחוו לך לאומים. בזמנא דייתי מלכא משיחא דכתיב וישתחוו לו כל מלכים. ר' יהודה אמר כלא בזמנא דייתי מלכא משיחא כדכתיב וישתחוו לו כל מלכים כל גוים יעבדוהו. הוה גביר לאחיך הוה ולא אמר היה או תהיה אלא דא רזא עלאה דמהימנותא דאלין תתוון אינון רזא דמהימנותא [מב] ה' לעילא ו' באמצעיתא ה' לבתר. ובגין כך אמר הוה גביר לאחיך ר' יוסי אתר כלא איהו בזמנא דייתי מלכא משיחא. דהא בגין דעברו ישראל על פתגמי אורייתא. כדין ופרקת עולו מעל צוארך [מג] תו א"ר יוסי כל אלין ברכאן הוה קא בעי יצחק לברכא ליה לעשו. ומדיליה נפל. ואלין ברכאן הוה קא עבד קב"ה וגרם ליה ליעקב לנטלא מדיליה תא חזי בשעתא דהסוא נחש אייתי לווסין על עלמא ואתלפיא ארעא מה כתיב. ולאדם אמר כי שמעת לקול אשתך וגו' ארורה האדמה בעבורך וגו'. דלא תהא עבדא פירין ואיבין כדקא יאות. לקבל דא ומשמני הארץ. בעצבון תאכלנה. לקבל דא מטל השמים. וקץ וחרדר תצמיח לך. לקבל דא ורוב דגן ותירוש. בזעת אפך תאכל לחם לקבל דא יעבדוך עמים וישתחוו לך לאומים דאיהו יעבדון ארעא ויפלחון בחקלא כד"א ו) ובני נכר אכריכם וכרמיכם. וכלא נפל יעקב דא לקבל דא ומדיליה נפל

מראה מקומות מ) ויחי רכח. נ) יתרו פג ג) דף קמג. ד) תלים ל"ז ה) דה"י כ' ט' ו) ישעי' ס"א

[לא] פי' איזה משמעות ושייכות יש לטל השמים עם ריח אותן מלבושי כבוד: [מ] רמז השדה כאן היינו מדת המלכות הנקראת בהשם אלהים, ואשר ברכו ה', היינו ברכה שהשם הוי"ה ב"ה יתיחד עם השם אלהים להשפיע בה שפע ברכה. ועי"ז יוכל לחיות אח"כ ויתן לך האלהים: [מא] פי' שכם שרו של עולם יסכים להמשיך אליו הברכות: [מב] ברכו שהאותיות ה'ו'ה' מן השם הוי"ה ב"ה תהייגה כסדרן, ועי"ז יומשך אליו ולכל ישראל בנין שפע ברכה וחסדים. כי אם האותיות אינן בסדרן מורה על גבורה: [מג] א"כ אין הברכות מתקיימות בודאי בזמן הגלות:

נפל וקב"ה גרים ליה ליעקב דיפול הני ברכאן לאתדבקא באתריה וחולקיה ועבו לאתדבקא באתריה וחולקיה א"ר תזקיה והא אתיין דמשמני ארעא ומטל דשמיא אינון ברכאן נפל עבו לבתר. כד"א הנה משמני הארץ יהיה מושבך ומטל השמים מעל. א"ר שמעון לאו הא כהא ולא דא כדא כמה אתפרשן דרגין. ביעקב כתיב ויתן לך האלהים וכדא כתיב יהיה [מד] ביעקב כתיב מטל השמים ומשמני הארץ בעבו כתיב משמני הארץ ומטל השמים מעל [מה] דהא לאו דא איהו כדא. ודרגין אתפרשן כמה וכמה בגין דבדא דיעקב כתיב ביה ויתן לך האלהים מטל השמים דא טל עלאה דנגיד מעתיק יומין דאקרי טל השמים השמים דלעילא. טל דנגיד בדרגא דשתיה ומתתין לחקל תפוחין קדישין. ומשמני הארץ דא ארץ חייה דלעילא וירית לה באלעא דלעילא ובשמים דלעילא. ועבו באלעא דהכא לתתא ובשמים דהכא לתתא יעקב לעילא לעילא עבו לתתא לתתא תו יעקב לעילא ותתא ועבו לתתא ואע"ג דכתיב והיה כאשר תריך ופרקת עולו מעל צוארך. מהאי דהכא לתתא. אבל לעילא לא כלום דכתיב כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו תא חזי בשעתא דשרו לנשלא ברכאן דלהון יעקב ועבו יעקב נפל חולקיה לעילא ועבו נפל חולקיה לתתא ר' יוסי בר' שמעון בן לקוניא אמר לר' אלעזר כלום שמעת מאביך אמאי לא אתקיימו ברכאן דברכיה יצחק ליעקב ואינון ברכאן דבריך יצחק לעבו אתקיימו כלהו. א"ל כל אינון ברכאן אתקיימו וברכאן אחרנין דברכיה קב"ה ליעקב אבל מיד יעקב נפל לעילא. ועבו נפל לתתא לבתר כד יקום מלכא משיחא יפול יעקב לעילא ותתא ויתאביד עבו מכלא ולא יהא ליה חולקא ואחסנא ודוכרנא בעלמא כד"א [נ] והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עבו לקש וגו' בגין דיתאביד עבו מכלא. ויעקב ירית תרין עלמין עלמא דין ועלמא דאתי. ובהאי זמנא כתיב ועלו מושיעים בהר ציון לשפט את הר עשו והיתה לה' המלוכה.. ובזמן ההוא יקח מכל העמים המלכות. ותהי' הבל שלו. שכתוב והיתה לה' המלוכה. לו בלבדו. כמ"ש והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהי' ה' אחד ושמו אחד:

ג) **ויהי** אך יצא יצא יעקב מאת פני יצחק אביו. רבי שמעון אמר אך יצא יצא. שתי יציאות הללו למה. אלא אחת של השכינה ואחת של יעקב. שהרי כשנכנס יעקב נכנסה השכינה עמו. ולפני השכינה נתברך. שיצחק היה אומר הברכות והשכינה היתה מודה לו עליהן. וכשיצא יעקב יצאה השכינה עמו. וש"כ אך יצא יצא יעקב. שתי יציאות ביחד. ועשו אחיו בא מצידו. מן הציד לא כתוב אלא מציד. שהוא ציד שלו. שלא היתה בו ברכה. ורוח הקודש צועק ואומר ג) אל תלחם את להם רע עין:

ד) **ויעש** גם הוא מטעמים וגו' יקום אבי. דבורו היה בעוזות ברוח גבוה. דבור שאין בו טעם. יקום אבי. בוא וראה מה בין יעקב לעשו. יעקב אמר בבושה לפני אביו ובהכנעה. מה כתוב ויבא אל אביו ויאמר אבי. מה בין זה לזה. אלא שלא רצה להבעית לו. לכך דבר בלשון

לקח. והקב"ה גרם לו ליעקב שיקח אותן דברכות להתדבק במקומו וחלקו. וגם עשו יתדבק במקומו וחלקו. א"ר חזקיה והלא אנו רואים שמשמני הארץ ומטל השמים אותן הברכות לקח עשו אח"כ. כמ"ש הנה משמני הארץ יהיה מושבך ומטל השמים מעל. א"ר שמעון אין זה כזה ולא זו כזו. כמדהן מחולקות המדרגות. ביעקב כתיב ויתן לך האלהים. ובעשו כתוב יהיה [מד] ביעקב כתוב מטל השמים ומשמני הארץ. בעשו כתוב משמני הארץ ומטל השמים מעל [מה] הרי שאין זו כזו. והמדרגות מחולקות כמה וכמה. לפי שבזו של יעקב כתוב ויתן לך האלהים מטל השמים. זה טל העליון שנמשך מעולם היותר עליון שנקרא טל השמים. השמים שלמעלה. טל שנמשך במדרגה של שמים. ומשם לשדה תפוחים הקדושים. ומשמני הארץ. זו ארץ החיים שלמעלה. וירשנה בארץ שלמעלה ובשמים שלמעלה. ולעשו כאן בארץ שלמטה וכאן בשמים שלמטה יעקב למעלה למעלה. עשו למטה למטה. ועוד שיעקב הוא למעלה ולמטה. ועשו למטה. ואע"פ שכתוב והי' כאשר תריך ופרקת עולו מעל צוארך. היינו מזו שבכאן למטה. אבל למעלה כלל לא. שכתוב כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו. בוא וראה בשעה שהתחילו לקחת הברכות שלהם יעקב ועשו. לקח יעקב חלקו למעלה. ועשו לקח חלקו למטה. ר' יוסי בר' שמעון בן לקוניא אמר לר' אלעזר. כלום שמעת מאביך למה לא נתקיימו הברכות שברך יצחק ליעקב. ואותן הברכות שברך יצחק לעשו נתקיימו כלן. א"ל כל אותן הברכות מתקימות. וכן ברכות האחרות שברך הקב"ה ליעקב. אבל יעקב לקח מיד למעלה. ועשו לקח למטה. ואח"כ כשיקום מלך המשיח. יקח יעקב למעלה ולמטה ויהי' נאבד עשו מדכל. ולא יהי' לו חלק ונחלה וזכר בעולם. כמו שכתוב [נ] והי' בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש וגו'. לפי שיהי' נאבד עשו מדכל. ויעקב ינחל שני עולמות. עולם הזה ועולם הבא. ועל אותו הזמן כתוב ועלו מושיעים בהר ציון לשפט את הר עשו והיתה לה' המלוכה. ובזמן ההוא יקח מכל העמים המלכות. ותהי' הבל שלו. שכתוב והיתה לה' המלוכה. לו בלבדו. כמ"ש והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהי' ה' אחד ושמו אחד:

ג) **ויהי** אך יצא יצא יעקב מאת פני יצחק אביו. רבי שמעון אמר אך יצא יצא. שתי יציאות הללו למה. אלא אחת של השכינה ואחת של יעקב. שהרי כשנכנס יעקב נכנסה השכינה עמו. ולפני השכינה נתברך. שיצחק היה אומר הברכות והשכינה היתה מודה לו עליהן. וכשיצא יעקב יצאה השכינה עמו. וש"כ אך יצא יצא יעקב. שתי יציאות ביחד. ועשו אחיו בא מצידו. מן הציד לא כתוב אלא מציד. שהוא ציד שלו. שלא היתה בו ברכה. ורוח הקודש צועק ואומר ג) אל תלחם את להם רע עין:

ד) **ויעש** גם הוא מטעמים וגו' יקום אבי. דבורו היה בעוזות בתקיפו רוחא מלה דלית בה טעמא. יקום אבי. תא חזי מה בין יעקב לעשו יעקב אמר בכסיפו דהכוי בעטוה מה כתיב ויבא אל אביו ויאמר אבי. מה בין האי לאהי. אלא דלא בעא לאזדעזעא ליה. מליל בלשון

מראה מקומות א) עובדיה א' ב) דף קמג ג) מכני כ"ג ד) דף קמד.

זין הזהר

[מד] ויתן לך אלהים היינו בחארת פנים דקדושה כדרך הנותן להמקבל מיד ליד. משא"כ יהיה. היינו בהסתרת פנים בדרך מקרה ובכעיתא
[מה] הנה העיקר תמיד מוקדם להמפל. לכן בברכת יעקב כתוב קודם השפעת השמים העליונים מדרגות רוחניות. ואח"כ כתוב ומשמני הארץ לשפל. ובברכת עשו כתוב להיפוך. וגם נתוסף בברכת עשו חיבת מעל. פי' השמים שהוא מעל לראשנו ולא גבוה יותר ובברכת יעקב כתוב השמים סתם. והיינו השמים שלמעלה מעלה:

בלשון תחנונים. קום נא שבה ואכלה מצידי. ועשו אמר יקום אבי. כאלו אינו מדבר עמו לנוכח. בוא וראה בשעה שנכנס עשו נכנס עמו גיהנם. ויצחק הי' נבהל ונפחד. שכתוב ויחרד יצחק חרדה גדולה עד מאד. מה עד מאד. אלא שלא הי' פחד ואימה גדולה שנפל על יצחק מיום שנברא. ואפילו בשעה ההיא שנעקד יצחק על גבי המזבח וראה הסכין עליו. לא נזדעזע כמו בשעה זו שנכנס עשו וראה גיהנם שנכנס עמו. אז אמר בטרם תבוא ואברכהו גם ברוך יהיה. לפי שראה שהשכינה הסכימה על אותן הברכות. דבר אחר כשאמר יצחק ואברכהו. יצא קול ואמר גם ברוך יהיה. וכשבקש יצחק לקלל ליעקב. א"ל הקב"ה יצחק לעצמך אתה מקלל. שהרי כבר אמרת לו אורריך ארור ומברכיך בריך. בוא וראה כלם הסכימו על אותן הברכות. עליונים ותחתונים. ואפילו זה החלק שהוא גורלו של עשו הודה עליהן וברכו. מניין. שכתוב ויאמר שלחני כי עלה השחר. ויאמר לא אשלחך כי אם ברכתני כי אם ברכתני. כי אם תברכני צריך לומר. מה כי אם ברכתני. אם תודה לי על אותן הברכות שברכני אבי. ולא תהיה מקטרג לי בשבילן. מה כתוב ויברך אותו שם. מהו ייברך אותו שם. שהודה לו על כל הברכות שברכו אביו:

ט) **ויחרד** יצחק חרדה גדולה עד מאד ויאמר מי אפוא. מהו מי אפוא. מי הוא זה צריך לומר. אלא מי אפוא שעמדה השכינה שם כאשר ברך יצחק ליעקב. ועל זה אמר מי אפוא. מי היא שעמד כאן והסכים על אותן הברכות שברכתי אותו. ודאי גם ברוך יהיה. שהרי הקב"ה הסכים באותן הברכות. ר' יהודה אמר ויחרד יצחק חרדה גדולה. מהו גדולה. כתוב כאן גדולה. וכתוב שם ג) ואת דאש הגדולה הזאת וגו'. שנכנס עמו גיהנם. עד מאד. מהו עד מאד. כתוב כאן מאד. וכתוב שם והנה טוב מאד. זה מלאך המות. אז אמר מי אפוא. ובשביל חרדה ההיא שהחריד יעקב ליצחק אביו. נענש יעקב בעונש של יוסף. שהחרד חרדה כזו בשעה שאמרו לו זאת מצאנו. יצחק אמר מי אפוא. ובאיפה נענש יעקב. שכתוב איפה הם רועים. ושם נאבד יוסף ונענש יעקב. ואע"פ שהקב"ה הסכים על ידו באותן הברכות. הוא נענש כל עונש ההוא:

י) **כשמע** עשו את דברי אביו וגו'. א"ר חייא כמה רעות גרמו אותן הדמעות. שבכה והוציא עשו לפני אביו בעבור שיתברך ממנו. לפי שהיה מחשיב דברי אביו ביותר. הכי קרא שמו יעקב. קרא שמו זה שקרא לו. הוציא ניצוץ של רוק בדרך בזיון. הכי נקרא שמו לא כתוב. אלא קרא שמו. ויעקבני זה פעמים. מהו זה. ויעקבני פעמים צריך לומר. אלא שתיבה אחת נאמרה על שני אופנים. בכר"תי נדפכה לו פעם אחד על ברכ"תי. זה הוא שני פעמים .. בכרתי לקח. והנה עתה הפך התיבה ולקח ברכתי:

הן גביר שמתיו לך וגו' ולך אפוא מה אעשה בני. ולך איפוא. אין עומד כאן מי שיסכים עליך. מה אעשה בני. אז ברכו בעולם הזה. נסתכל במדרגתו ואמר ועל חרבך תחיה. שהרי כך ראוי לך לשפוך דמים ולעשות מלחמות. ועל זה אמר מה אעשה בני. ר' אלעזר אמר ולך אפוא מה אעשה בני. כיון שאמר ולך. למה בני. אלא אמר לו ולך אפוא מה אעשה. שאתה בדין ובחרב ובדם אני רואה אותך. ולאחרך אני רואה בדרך שלום. אלא בני. בני ודאי.

אני

בלשון תחנונים קום נא שבה ואכלה מצידי. ועשו אמר יקום אבי. כמאן דלא מליל עמיה. תא חזי בשעתא דעשו עשו עאל עמיה גיהנם. אזדעזע יצחק ודחיל. דכתיב ויחרד יצחק חרדה גדולה עד מאד. מאי עד מאד. אלא דלא הוה פחד ואימתא רבתא דנפל עליה דיצחק מיומא דאתברי. דאפילו בההיא שעתא דאתעקד יצחק על גבי מדבחא ומאן סכינא עליה. לא אזדעזע כההיא שעתא דעאל עשו ואתא גיהנם דעאל עמיה. כדין אמר בטרם תבא ואברכהו גם ברוך יהיה. בגין דאתמית שכינתא דאודי על איתן ברכאן. דבר אחר כשאמר יצחק ואברכהו. נפק קלא ואמר גם ברוך יהיה. בעא יצחק למילא ליה ליעקב א"ל קב"ה יצחק גרמך אמת לייתי. דהא כבר אמרת ליה אורריך ארור ומברכיך ברוך. תא חזי כלא אודו על איתן ברכאן. עלאי ותתאי. ואפילו סטרא חולק עדביה דעשו אודו עלייהו וברכיה מנלן. דכתיב ויאמר שלחני כי עלה השחר. ויאמר לא אשלחך כי אם ברכתני. כי אם ברכתני כי אם תברכני מבעי ליה. מאי כי אם ברכתני. אם אודית על איתן ברכאן דברכני אבא. ולא תהא מקטרגא לי בגייסיהו.. מה כתיב ויברך אותו שם. מאי ויברך אותו שם דאודי ליה על כלהו ברכאן דברכיה אבוי:

ט) **ויחרד** יצחק חרדה גדולה עד מאד ויאמר מי אפוא. מאי מי אפוא. מי הוא זה מבעי ליה. אלא מי אפוא דקיימא שכינתא תמן כד ברך ליה יצחק ליעקב. ועל דא אמר מי אפוא. מאן הוא דקאים הכא ואודי על איתן ברכאן דברכית ליה. ודאי גם ברוך יהיה. דהא קב"ה אסתכם באיתן ברכאן. ר' יסודה אמר ויחרד יצחק חרדה גדולה. מאי גדולה. כתיב הכא גדולה. וכתיב התם ג) ואת האש הגדולה הזאת וגו'. דעאל עמיה גיהנם. עד מאד. מאי עד מאד. כתיב הכא מאד. וכתיב התם והנה טוב מאד. דא מלאך המות. כדין אמר מי אפוא. ובגין דהיא חרדה דאחרד יעקב ליצחק אבוי. אתענש יעקב בעונשא דיוסף. דאחרד חרדה כהאי בשעתא דאמרו ליה זאת מצאנו. יצחק אמר מי אפוא. ובאיפה אתענש יעקב. דכתיב איפה הם רועים. ותמן יוסף אתאביד ואתענש יעקב. ואע"ג דקב"ה אסתכם על ידוי באיתן ברכאן. איהו אתענש כל ההוא עונשא:

י) **כשמע** עשו את דברי אביו וגו'. א"ר חייא כמה דישין עבדו איתן דמעין. דבכה והפיק עשו קמי אביו בגין דיתברך מניה. בגין דהוה חשיב מלה דאבוי יתיר. הכי קרא שמו יעקב. קרא שמו הוה דקרא ליה. הפיק ליגא דרוקא בגין קלנא. הכי נקרא שמו לא כתיב. אלא קרא שמו. ויעקבני זה פעמים. מאי זה. ויעקבני פעמים מבעי ליה. אלא מלה חד הוה תרי זמני. בכר"תי אסדר ליה זמנא אחרא ברכ"תי. זה הוא תרין זמנין.. בכרתי לקח. והכא עתה אסדר מלה ונטיל ברכתי:

הן גביר שמתיו לך וגו' ולך אפוא מה אעשה בני. ולך אפוא. ליתי קיימא הכא מאן דאסתכם עלך. מה אעשה בני. כדין ברכיה בהאי עלמא. אסתכל בדרגיה ואמר ועל חרבך תחיה. שהרי כך ראוי לך לאחזא דמין ולמעבד קרבין. ועל דא אמר מה אעשה בני. ר' אלעזר אמר ולך אפוא מה אעשה בני. כיון דאמר ולך. אמאי בני. אלא אמר ליה ולך אפוא מה אעשה. דאנת בדינא ובחרבא ובדמא חזינא לך. ולאחרן באורח שלים. אלא בני. בני ודאי.

אני

מראה מקומות ט) דף קמד: י) דברים י"ח ג) דף קמה.

אגא גרימנא לך בגין דתגא בני [מו] ועל דא על תרבך תחיה ואת אחיך תעבד ועדיין לא אתקייס דהא לא פלה ליה עשו ליעקב בגין דיעקב לא בטח ליה השתא. ואיהו אסדר וקרא ליה אדני כמה זמני. בגין דאסתכל לתרחוק וסליק ליה לסוף יומיא כדקאמרן

ט) **ואל** שדי יברך אותך ויפרך וירבך וגו'. מהו אל שדי דהוא דברכאן נפקין מניה. הוא דשליט על כל כתרין תתאין וכלה ידחלתיה דחלין ומזדעזעין ב) א"ר יוסי תא חזי כמה ברכאן התברך יעקב. חד דחבוי בההוא עקימו ורווח כל הימון ברכאן וחד דשכינתא דבריך ליה קב"ה כד הוה אתי מלבן דכתיב ויברך אלהים את יעקב ותד דבריך ליה ההוא תלאכא תמא דעשו וחד ברכה אחרא דבריך ליה אבוי כד הוה אזיל לפדן ארם דכתיב ואל שדי יברך אותך וגו' בההיא זמנא דאתא יעקב גרמיה בכל סני ברכאן אמר במאן ברכתא דתנייהו אסתתם השתא. אמר בחלשא מנייהו אסתתם השתא ומאן איהי דא בתרייתא דברכיה אבוי ואע"ג דאיהי תקיפא אמר לאו איהי תקיפא בשלמותא דהאי עלמא כקדמאה אמר יעקב אפיל השתא דא ואסתם בה ואסלק כל הימון אוה גין לזמנא דאגמריך לי ולבנאי בתראי. איתי בזמנא דיתכנשון כל עממיא לאובדא בני מעלמא. דכתיב כל נייס סבבוני בשם ה' כי אמילם. סבוני גם סבבוני וגו' סבוני כדבורים וגו' הא הכא תלתא לגבי תלתא דאסתאבו חד. הימון ברכאן קדמאי דאבוי. תרין הימון ברכאן דברכיה קב"ה תלת. הימון ברכאן דברכיה הוה מלאכא אמר יעקב לאתם אלמריכו לגבי מלכין וכל עמין דעלמא. ואסליק לון לאתם. והשתא לגבי דעשו די לי בהאי. למלכא דהוו ליה כמה לגייונין תקיפין. כמה מאדי מגיחי קרבא לאגמא קרבין דזמינין לגבי מלכין תקיפין לאגמא בהו קרבא. אדהכי שמע על לסטים חד קפחא אחר הני בני תרעי יהכון תמן. אמרו ליה מכל לגייונין דילך לית אנת משדר אתם אלא אלין. אמר לגבי ההוא לסטים די באלין. דהא כל לגיונותי ומאדי קרבא אסלק לגבי הימון מלכין תקיפין ביומא דקרבא. אוף הכי יעקב אמר. לגבי עשו די לי השתא באלין ברכאן. אבל לזמן דאגמא דילמרכו לבני לגבי כל מלכין ושליטין דכל עלמא אסלק שאר ברכאן. דכד יתמי ההוא זמנא יתערון הימון ברכאן מכל ספרין. ויתקיים עלמא על קיומיה כדקא יאות.. ר' חייא אמר מהכא כתיב ג) שאר ישוב שאר יעקב. אלין ברכאן אחרנין דאסתאבו. וכתיב ד) והי' שארית יעקב בגוים בקרב עמים רבים וגו'. שארית יעקב. אלין ברכאן אחרנין דאסתאבו. בגוים בקרב עמים רבים בגוים כלהו ולא בעשו בלחודיה. יהיו כטל מאת ה' כרביבים עלי עשב אשר לא יקוה לאיש ולא ייחל לבני אדם. ברוך ה' לעולם אמן ואמן:

רעיא מהימנא

ה) **ויהי** כי זקן ישחק ותכהין עיניו מראות ביומא דרתם הסנה נפיק ישחק בלחודוי. יקרי לעשו לאסעמא ליה תבשילין דכל עלמא. כל חד כפוס אדמוי. דהא בההיא

אני גרמתי לך לפי שאתה בני [מו] וע"כ על חרבך תחיה ואת אחיך תעבד. ועדיין לא נתקיים. שהרי לא עבד עוד עשו ליעקב. לפי שיעקב לא היה מבקש אז הברכות. והוא חזר וקרא לי אדני כמה פעמים. לפי שהסתלק למרחוק והעלה הברכות לסוף הימים כמו שאמרנו:

ט) **ואל** שדי יברך אותך ויפרך וירבך וגו'. למה הזכיר אל שדי. אלא הוא השם שהברכות יוצאות ממנו. הוא המושל על כל כתרים התחתונים. וכלם מאימתו מפחדים ומזדעזעים. ב) א"ר יוסי בוא וראה כמה ברכות נתברך יעקב. אחד של אביו ע"י ערמה ההוא והרויח כל אותן הברכות. ואחד של השכינה שברכו הקב"ה כאשר בא מלבן. שכתוב ויברך אלהים את יעקב. ואחד שברכו מלאך ההוא הממונה של עשו. ואחד ברכה אחרת שברכו אביו כאשר הלך לפדן ארם. שכתוב ואל שדי יברך אותך וגו'. ובזמן הדוא שראה יעקב את עצמו בכל אותן הברכות. חשב באיזה ברכה מהן אשמש עתה. אמר בזו החלושה מהן אשמש עתה. ואיזה היא. זו האחרונה שברכו אביו. ואע"פ שהיא חזקה. אמר אין היא חזקה בממשלת עולם הזה כברכה הראשונה. אמר יעקב אקח עתה ברכה זו ואשמש בה. ואסלק כל ברכות האחרות לזמן שיצטרכו לי ולבני אחרי. מתי. בזמן שיתאספו כל העמים להאביד בני מן העולם. שכתוב כל גוים סבבוני בשם ה' כי אמילם. סבוני גם סבבוני וגו'. סבוני כדבורים וגו'. הרי כאן ג' צרות נגד ג' ברכות הנשארות. א'. אותן ברכות הראשונות של אביו. ב'. אותן הברכות שברכו הקב"ה. ג'. אותן הברכות שברכו מלאך ההוא. אמר יעקב לשם הן נצרכות. לנגד המלכים וכל העמים שבעולם. ואסלק אותן לשם. ועתה נגד עשו די לי בזו. משל למלך שהיהלו הרבה חילות גבורים. הרבה שרים מגירי מלחמה. להתגר מלחמות העהידות להתעורר נגד מלכים גבורים להתגר בהם מלחמה. בתוך כך שמע שבאו גולנים ורוצחים. אמר אלה שומרי השערים ילכו שמה. אמרו לו מכל החילות שלך אין אתה שולח שמה אלא אלה. אמר נגד גזלן ההוא די להלחם באלה. שהרי כל מחנותי ושרי מלחמה אסלק נגד אותן מלכים הגבורים ביום המלחמה. אף כך אמר יעקב. לנגד עשו די לי עתה בברכות האלה. אבל לזמן ההוא שיצרכו בני לדלחם נגד כל מלכים ושרים שבכל העולם אסלק שאר הברכות. שכאשר יגיע זמן ההוא יתעוררו אותן הברכות מכל הצדדים. ויתקים העולם על קיומו כראוי.. ר' חייא אמר כך נשמע מכאן. שכתוב ג) שאר ישוב שאר יעקב. אלה ברכות האחרות שנשארו. וכתוב ד) והי' שארית יעקב בגוים בקרב עמים רבים וגו'. שארית יעקב. אלה ברכות האחרות שנשארו. בגוים בקרב עמים רבים. בגוים כלם ולא בעשו בלבדו. יהיו כטל מאת ה' כרביבים עלי עשב אשר לא יקוה לאיש ולא ייחל לבני אדם. ברוך ה' לעולם אמן ואמן:

רועה הנאמן

ה) **ויהי** כי זקן יצחק וחכהין עיניו מראות. ביום של ראש השנה יוצא יצחק בלבדו. וקורא לעשו להטעים לו תבשילין של כל העולם. כל אחד לפי דרכו. שהרי בשעה

מראה מקומות א) לך לא: ב) דף קמו. ג) יפני ר' ד) מיכה ה' ה) אמור לא

[מו] שהוא תולדה של פסולת וזוהם שנמשך מן מדת הדין:

בשעה ההיא ותכהין עיניו מראות. שיצא ממנו מי שכחשיך פני הבריות. ונפרש ושיכב על מטה של דין. וקורא לעשו ואומר. וצודה לי ציד ועשה לי מטעמים והביאה לי ואוכלה. ורבקה אמרה אל יעקב בנה חמדת נפשה. בנה האהוב שנמסר לה מיום שנברא העולם. ופוקדת עליו שיתעורר הוא באותן המטעמים שלו. ויעקב נתעורר מלמטה מתלבש בתפלות ובתחנונים. והקול קול יעקב. בקול שופר העולה למעלה. ונתעורר יעקב אליו ומתקרב אצלו. וינש לו ויאכל. ונכלל זה בזה. כיון שנכלל עמו ויבא לו יין. זה יין דמשומר. יין שהוא שמחת הלב. סוד עולם הבא. אז וירח את ריח בגדיו. תפלות ותחנונים העולים ויברכהו. נח הרוגז והלב שמח והכל הוא רחמים. כיון שיצחק נכלל ביעקב. כל אותן המחנות והגבורים ובעלי רוגז שהוכנו לעשות דין. נפרדו ואין נמצאים שם. וישראל יוצאין מן הדין בשמחה ובברכות. ויהי אך יצא יצא יעקב מאת פני יצחק אביו. ביום הזה בשמחה ובברכות עליונות. ועשו בא מצידו. נושא משאות מן מעשי העולם. ויעש גם הוא מטעמים. חורץ לשונו למעון מעגות. מכין עדים ויבא לאביו ויאמר יקום אבי. יתעורר בדין ויאכל כמה מעשים רעים מכל העולם אשר מצאתי. ויחרד יצחק חרדה גדולה עד מאד. שהרי אינו יכול להפרש מכללו של יעקב שהוא בשמחה. ויאמר מי איפה הוא הצד ציד בבמה תפלות ותחנונים. ואוכל מכל בטרם תבא ואברכהו גם ברוך יהיה. כשמוע עשו את דברי אביו ויצעק צעקה וגו'. שרואה כי צידו לא פעל כלום. עד לאחר שאמר לו הנה משמני הארץ יהי' מושבך. אלה הגבורים והחילות של שאר העמים. וזה קשה לו מן הכל וישטם עשו את יעקב ללכת אחריו ולקטרג לו תמיד. ויעקב דולך באלה הימים שבין ר"ה ליום הכפורים. ובורח להנצל ממנו. שב בתשובה. וישם את נפשו בצום. עד שבא יום כפור. אז ידע ישראל שעשו בא ועמו ארבע מאות איש. כלם מקטריגים המוכנים לקטרג להם. מיד ויירא יעקב מאד ויצר לו. ומרבה בתפלות ובתחנונים. ויאמר יעקב אלהי אבי אברהם וגו'. עד שנוטל עצה ואומר. כי אמר אכפרה פניו במנחה ההולכת לפני. ויקח מן הבא בידו מנחה וגו'. עזים מאתים ותישים עשרים וגו'. גמלים וגו'. כך הוא צד שלו גמלים. היינו נחש כמין גמל. שבשעה שפתה סמאל לאדם וחוה. הי' רוכב על נחש כמין גמל. והיינו שלמדנו מי שרואה גמל בחלום. מיתה נכנסה עליו מלמעלה והנצל ממנה. ואז חזר עשו להיות אפטרופוס ליעקב. אבל יעקב אינו רוצה לא דובשו ולא עוקצו. ואומר לו יעבר נא אדוני לפני עבדו. אז וישב ביום ההוא עשו לדרכו. מתי. בשעת נעילה. שהרי נפרד מעם הקדוש. והקב"ה מוחל לעונותיהם וסכפר עליהם. כיון שהמקטרג ההוא הולך במתנה ההיא ונפרד מהם. מבקש הקב"ה לשטח עם בניו. מה כתוב. ויעקב נסע סכותה ויבן לו בית וגו'. על כן קרא שם המקום סכות. כיון שישבו בסכות הרי ניצלו מן המקטרג. והקב"ה משטח עם בניו. אשרי חלקם בעולם הזה ובעולם הבא. ברוך ה' לעולם אמן ואמן:

בהיא שעתא ותכהין עיניו יראות דנפק מניה יתן דהתיך אפי בריין ואתפרש ושכיב על ערסיה דדינא וקרא לעשו ואמר ולוד לי ציד ועבד לי מטעמים והביאה לי ואוכלה ורבקה אמרה אל יעקב בנה חמיתא דנפש בגין רחימא דלתיסר לה מיומא דאתברי עלמא. ופקידת ליה לאתערא מיהו בחימון מטעמים דיליה ויעקב אתער מתתא יתלבש בלגלוגין ובעותין. והקול קול יעקב. בהאי שופר דקא סליק ואתער יעקב לגביה ואתקריב בהדיה וינש לו ויאכל ואתכליל דה בדה. כיון דאתכליל בהדיה ויבא לו יין. דא יין דמשמרא. יין דהוא חדו דלבא רזא דעלמא דאתי. כדין וירח את ריח בגדיו. לגלוגין ובעותין דסלקין ויברכהו נח רוגזא וחדי לבא וכלא מיהו רחמי. כיון דאתיהו אתכליל ביעקב. כל אימון חיילין ותוקפין ורוגזין דהוו זמינין. אתבדרו ולא אשתכחו תמן. וישראל נפקין מן דינא ובחדוה ובברכאן. ויהי אך יצא יעקב יאת פני יצחק אביו. ביומא דא בחדוה ובברכאן עלאין. ועשו בא מצידו. סעין סועני מעובדא דעלמא. ויעש גם הוא מטעמים. מדיד ליסניה לחשבן טעמין. אתקין סהדי ויבא לאביו ויאמר יקום אבי. יתער בדיניו ויאכל כמה עובדין ביסין דכל עלמא דקא אסכחנא. ויחרד יצחק חרדה גדולה עד יאד. דהא לא יכיל לאתפרשא מכללא דיעקב דאיהו בחדוה. ויאמר מי איפה הוא הצד ציד בכמה לגלוגין ובעותין. ואוכל מכל בטרם תבא ואברכהו גם ברוך יהיה. כשמע עשו את דברי אביו ויצעק לעקב וגו'. דחמי דהא לידו לא הוה כלום עד לבתר דאמר ליה הנה משמני הארץ יהיה מושבך אלין תקיפין ואוכלוסין דשאר עמין והא קשיא ליה מכלא וישטם עשו את יעקב למיזל אבתריה ולקטרגא ליה תדיר ויעקב אזיל בחימון יומין דבין ר"ה ליום הכפורים. ועריק לאשתזבא מיניה. תב בתיובתא שוי נרמיה בתעניתא עד דאתי יום הכפורים. כדין ידעו ישראל דעשו בא ועמו ארבע מאות איש כלהו מקטרגי זמינין לקטרגא לון. מיד ויירא יעקב מאד ויצר לו. ואסני בלגלוגין ובעותין. ויאמר יעקב אלהי אבי אברהם וגו'. עד דנטיל עיצה ואמר. כי אמר אכפרה פניו במנחה ההולכת לפני. ויקח מן הבא בידו מנחה וגו'. עזים מאתים ותישים עשרים וגו' גמלים וגו'. כך הוא סטרא דיליה גמלים הוא נחש כמין גמל. דבשעתא דפתי סמאל לאדם וחוה אתרכיב על נחש כמין גמל. והיינו דתנינן מאן דחמי גמל בחלמיה. מיתה נכנסה עליה מלעילא ואשתזיב מיניה. וכדין אהדר עשו לאפטרופוסא דיעקב. ויעקב לא בעא דובשיה ועוקליה. ואמר ליה יעבר נא אדוני לפני עבדו כדין וישב ביום ההוא עשו לדרכו. אימתי בשעת נעילה. דהא אתפרש מעמא קדישא וקב"ה שביק להוביהון ומכפר עלייהו. כיון דהאהוא אתקרנא אזל בהאהוא דורנא ואתפרש מנייהו. בעי קב"ה למחדי בבנוי. מה כתיב. ויעקב נסע סכותה ויבן לו בית וגו'. על כן קרא שם המקום סכות. כיון דיתבו בסכות הא אשתזיבו מן מקטרגא. וקב"ה חדי בבנוי. זכאה חולקהון בהאי עלמא ובעלמא דאתי. ברוך ה' לעולם אמן ואמן:

ס) **ויצא** יעקב מבאר שבע וילך חרנה. רבי חייא פתח ואמר [ג] וזרח השמש ובא השמש ואל מקומו שואף זורח הוא שם. זה הכתוב נתבאר. אבל וזרח השמש זר יעקב כאשר הי' בבאר שבע [ס] ובא השמש כאשר הלך לחרן. שכתוב וילן שם כי בא השמש. ואל מקומו שואף זורח הוא שם. שכתוב וישכב במקום ההוא [ג] רבי שמעון אמר יצא מכללו של ארץ ישראל. שכתוב ויצא יעקב מבאר שבע. והלך לרשות אחר. שכתוב וילך חרנה. מקום שדין ורוגז שם. ארץ של רשות אחר. וכאשר הגיע לבית אל שהוא ברשות הקדושה מה כתוב. ויפגע במקום וילן שם. [ד] שנטל רשות בתחלה. מכאן למדני שמי שמתחבר באשתו צריך לפייס אותה ולהמתיק לה בדברים. ואם לא אל ילין אצלה. בשביל שיהי' רצון שלהם כאחד בלי אונס. וילן שם כי בא השמש. להראות שאסור לו לאדם לשמש מטתו ביום [ב] ויקח מאבני המקום וישם מראשותיו. כאן למדנו שאפילו אם יש למלך מטת זהב ומלבושי כבוד לשכב בהם. והגבירה תכין לו מטה מתוקנת באבנים. יעזוב את שלו וישכב במה שהיא תכין. שכתוב וישכב במקום ההוא. ה) רבי חייא אמר ויפגע במקום. איזה מקום. זה הוא מקומו שאמרנו. שכתוב ואל מקומו שואף [ג] וילן שם כי בא השמש. כמו שכתוב זורח הוא שם. שהרי בשביל להאיר לו בא. ויקח מאבני המקום. אבני המקום לא כתוב אלא מאבני דמקום. אלה הן אבני יקר מרגליות טובות [ד] שהן י"ב אבנים העליונות. כמו שכתוב [ו] שתים עשרה אבנים. ותחת אלה י"ב אלף ורבבות אבני גזית [ה] וכלן נקראות אבנים. לפיכך מאבני המקום ולא אבני המקום. זה הוא המקום שאמרנו [ו] וישם מראשותיו. מראשותיו של מי. אלא מראשותיו של המקום ההוא [ז] מהו מראשותיו. אפשר תאמר כזה שמניח תחת ראשו. לא. אלא מראשותיו לארבעה צדדי העולם. שלש אבנים לצד צפון. ושלש לצד מערב. ושלש לצד דרום. ושלש לצד מזרח. והמקום ההוא עליהם להתתקן בהם [ח] ואז יישכב במקום ההוא. כיון שהכינה רמטה שכב בה. מי שכב בה. השמש [ט] ועל זה כתוב ביעקב וישב על המטה. שדרי לו ראויה דמטה ולא לאחר. ועל זה כתוב וישכב במקום ההוא. ולפיכך כתוב וזרח השמש ובא השמש. [י] ואלה י"ב אבנים דקדושות כלן נעשו לאבן אחת. שכתוב והאבן הזאת אשר שמתי מצבה. קורא להן אבן. מה הטעם. לפי שכל י"ב האבנים נכללו באבן אחת קדושה עליונה. שהיא למעלה מדן [י] שכתוב והאבן הזאת אשר שמתי מצבה יהיה בית אלהים:

ס) **ויצא** יעקב מבאר שבע וילך חרנה רבי חייא פתח ואמר [ג] וזרח השמש ובא השמש ואל מקומו שואף זורח הוא שם סהי קרא לאוקמוה אבל וזרח השמש דא יעקב כד סוף בבאר שבע [ס] ובא השמש כד אזל לחרן דכתיב וילן שם כי בא השמש. ואל מקומו שואף זורח הוא שם דכתיב וישכב במקום ההוא [ג] רבי שמעון אמר נפק מכללא דארעא דישראל דכתיב ויצא יעקב מבאר שבע. ואזל לרשו אחרא דכתיב וילך חרנה אתר דדינא ורוגזא תמן. ארעא דרשו אחרא וכד מטא לבית אל דאיהו ברשו קדישא מה כתיב ויפגע במקום וילן שם. [ד] דנטיל רשו בקדמיתא. מכאן אוליפנא דמאן דמתחבר באנתתיה בעי למפגע לה ולבשיא לה במלין. ואי לאו לא ילין אצלה. בגין דיהא רעותא דלהון כחדא בלא אונסו. וילן שם כי בא השמש לאחזאה דאסיר ליה לבר נש לשמשא ערסיה ביממא [ב] ויקח מאבני המקום וישם מראשותיו. הכא אוליפנא דאפילו יהון למלכא ערסא דדהבא ולבושי יקר למיבא בהו ומסרזיתא תתקין ליה ערסא מתתקן באבנין. יעזוב דיליה ויבית במה דאיהי תתקין דכתיב וישכב במקום ההוא. ה) רבי חייא אמר ויפגע במקום מאן מקום. דא הוא מקומו דקאמרן. דכתיב ואל מקומו שואף [ג] וילן שם כי בא השמש. כמה דאת אמר זורח הוא שם דהא בגין לאנהרא ליה קאתיא ויקח מאבני המקום מאבני המקום לא כתיב אלא מאבני המקום אלין אינון מאבני יקר מרגלאן טבאן [ד] דאינון תריסר הבנין עלאין. כמה דכתיב [ו] שתים עשרה אבנים ותחות אלין תריסר אלף ורבוון אבני פסילין [ה] וכלהו אקרון אבנין בגין כך מאבני המקום ולא מאבני המקום דא הוא מקום דקאמרן [ו] וישם מראשותיו. מראשותיו דמאן. אלא מראשותיו דההוא מקום [ז] מאי מראשותיו. מי תימא כמאן דאמי תחות ריסיה לא. אלא מראשיתיו לארבע ספרין דעלמא תלת מבנין לספר לפון ותלת לספר מערב. ותלת לספר דרום. ותלת לספר מזרח וההוא מקום עלייהו לאתתקנא בהו [ח] וכדין וישכב במקום ההוא. כיון דאתתקן ערסא שכיב ביה. מאן שכיב ביה. שמשא [ט] ועל דא כתיב ביעקב וישב על המטה דהא ליה אתחזי ולא לאחרא. ועל דא וישכב במקום ההוא וכד"כ כתיב וזרח השמש ובא השמש [י] ואלין תריסר אבנין קדישין כלהו אתעבידו חד אבנא. דכתיב והאבן הזאת אשר שמתי מצבה קרי להו אבן. מאי טעמא. בגין דכלהו תריסר אבנין אתכלילו באבנא חד קדישא עלאה. דאיהי לעילא מנהון [י] דכתיב והאבן הזאת אשר שמתי מצבה יהיה בית אלהים:

ס) **ויחלם** ודנה סלם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה וגו'. א"ר יצחק בא וראה ייחלם. וכי יעקב דקדוש שדוא מובחר שבאבות בחלום נגלה אליו. ובמקום קדוש הזה

ס) **ויחלם** והנה סלם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה וגו'. א"ר יצחק תא חזי ויחלם וכי יעקב קדישא דאיהו שלימא דאבהן בחלמא אתגלי עלוי ובאתר דא קדישא

מראה מקומות ס) דף קמו. ב) קהלת ה' ג) דף קיז ד) דף רט ה) דף קמו ו) מ"ל י"ח ז) פקוד לכב ח) דף קע.

זין הזהר

פרשת ויצא. (א) דברי רבי חייא הם כמו הקדמה לכל הפרשה להבין שורש קדושת יעקב שהיא מדת התפארת שנקראת שמש ועניין וילך חרנה היינו למדת המלכות מקום המשפט והדין והרוש ובא השמש בענין וילן שם כי בא השמש והיינו הזרוגות תפארת ומלכות כמו השמש שמשפיע אור בהלבנה. וזהו ואל מקומו שואף. פי' להזדוג ולהשפיע בה אורו. (ב) גם רבי שמעון דורש וילן כי בא השמש על ענין הזדוגות האורות כמו ר' חייא לכן אומר שיש ללמוד מכאן רמז לאדם שהתשמיש אסור ביום. (ג) היינו כנזכר לעיל שמקומו רומז על מדת המלכות: (ד) רמז על י"ב אורות של כסא כבוד המלכות: (ה) היינו כנזכר לעיל שהמקום רמז על מדת המלכות מקור השכינה הקדושה עם כסא הכבוד שלה. ולכך כתוב מאבני ולא כל אבני כי בירר לו רק הי"ב אורות ולא כל שאר האורות: (ו) פי' למראשותיו של השכינה חיבר הי"ב אורות שהשכינה עם הי"ב שבטי ישורון יהיו נצמדים לנצח: (ז) היינו כמו שנסתדרו הדגלים של הי"ב שבטי ישורון שהשכינה תשרה עליהם: (ח) כי כאשר השכינה דבוקה ושורה עם הי"ב שבטי ישורון אז מזרוג עמה השמש היינו מדת התפארת להשפיע בה אורו: (ט) פי' באור השכינה הכוללת כלם תחת כנפיה:

הזה לא ראה אלא בחלום. אלא יעקב בזמן ההוא לא היה נשוי. ויצחק היה קים [יח] ואם תשאל הרי לאחר שנשא אשה כתוב וארא בחלום. שם המקום גרם. ויצחק היה קים. ועל כן כתוב בו חלום. ואחר שבא לארץ הקדושה עם השבטים. והשלימה להם עקרת הבית ואם הבנים שמחה [יט] כתוב [ה]) ויראו אלהים אל יעקב וגו'. וכתוב [ב]) ויאמר אלהים לישראל במראה הלילה. כאן לא כתוב בו הלום. שהרי מדרגה אחרת העליונה היתה. והנה סלם מוצב ארצה. מהי סלם. זו המדרגה ששאר המדרגות בה תלויות. והוא יסוד העולם [יג] וראשו מגיע השמימה. כך הוא בשביל להתקשר עמו [יז] .. והנה מלאכי אלהים עולים ויורדים בו. אלו השרים של כל האומות שהם עולים ויורדים בסלם הזה. כאשר ישראל חוטאים נשפל זה הסלם ועולים אלה השרים [מ] וכאשר ישראל מטיבים מעשיהם נתעלה זה הסלם. וכל השרים יורדים למטה. ומתבטלה ממשלה שלהם. הכל תולה בזה דסלם. וכאשר כלם יורדים למטה נעשה הסלם חזק [מז] כאן ראה יעקב בהלומי ממשלת עשו וממשלת שאר האומות — :

ג) **והנה** ה' נצב עליו וגו'. כאן ראה יעקב קשר האמונה ביחד [יז] נצב עליו. וכתוב [ד]) ומלך אין באדום נצב מלך [יח] ראה שכל המדרגות מתקימות כלן יחד על סלם ההוא. להתקשר כלן בקשר אחד. ולפי שנתן סלם ההוא בין שני צדדים [יט] ככתוב אני ה' אלהי אברהם אביך ואלהי יצחק הארץ וגו'. אלה הם שני צדדים ימין ושמאל [כ] ד"א והנה ה' נצב עליו. על יעקב. להיות הכל מרכבה קדושה. ימין ושמאל ויעקב ביניהם [כא] והשכינה שתתקשר עמהם. זש"כ אני ה' אלהי אברהם אביך ואלהי יצחק. ולא כתוב אלהי יצחק אביך. שכין שנתקשר בו באברהם. נמצא שהוא באמצע [כב] ואח"כ הארץ אשר אתה שוכב עליה. הרי הכל מרכבה אחת קדושה [כג] וכאן ראה שיהי' מובחר שבאבות. בוא וראה אלהי אברהם אביך. כיון שאמר אברהם אביך. ודאי הוא באמצע. ואלהי יצחק. כאן נרמז שמקושר לשני צדדים ונדבק להם. מקושר לצד אחד שכתוב אברהם אביך. ומקושר לצד אחר. שכתוב ואלהי יצחק. תוספת וא"ו אצל יצחק. להראות שיעקב נדבק לשני הצדדים. ומדם שיעקב נשא אשה לא נאמר הענין בהתגלות יתירה. ונאמר בהתגלות למי שמבין דרכי התורה. ולאחר שנשא אשה והוליד נאמר לו בהתגלות. זש"כ ויצא שם מזבח ויקרא לו אל אלהי ישראל [כד] מכאן למדנו מי שלא נשתלם למטה לא נשתלם למעלה. ואין כן יעקב. שדוא נשתלם למעלה ולמטה. אבל לא בהתגלות. ואפשר תאמר שנשתלם בשעה ההיא. לא. אלא ראה שישתלם אח"כ. ואם תשאל הרי כתוב והנה אנכי עמך ושמרתיך בכל אשר תלך [כה] אלא שהשגחת

מראה מקומות ה) בראשית ל"ב כ) שם פ"ו ג) דף קנ ד) מלכים ה' כ"ב

זין הזהר

[יח] ועיקר השראת השכינה ודירתה היתה אז אצל יצחק: [יט] פי' ענין השמחה בעבור השראת השכינה בעולם הזה על י"ב שבטי ישורון.

[יג] רמז על ספירת היסוד שעל ידה עובר השפע מספירות העליונות שהן בבחינת זכר לספירת מלכות והשכינה הקדושה: [יז] פי' להתקשר עם השמים. ושמים רמז לעולם שמסנו נשפע השפע להיסוד ומשם למלכות. ומה שהשפע בא להיסוד מן השמים הוא ענין התקשרות שניהם כאחד: [מז] פי' להיותם יונקים שפע משם: [מז] כדי להשפיע שפע להשכינה הקדושה עבור ישראל: [יח] פי' שראה התקשרות הספירות עם ספירת היסוד: [יח] פי' כאשר היסוד נתמלא בשפע ומשיג הבת והממשלה להשפיע למלכות נקרא נצ"ב מל"ך. ודורש כאן והנה ה' נצב עליו משפעותו שראה הוי"ה נצב על הסלם פי' על היסוד. וזו הוי"ה סרמז על הספירות המתקשרות בהיסוד למלא לו שפע ולכך נזכר הלשון נצב כי עיי"ז נעשה ספירות היסוד בבחי' נצב מלך: [יט] פי' שנם בשביל זה כל הספירות מתקשרות עם היסוד בין שעומד ומתוך בין ב' הצדדים ימין ושמאל היינו חסד וגבורה: [כ] כי אברהם היינו ימין ויצחק היינו שמאל: [כא] כי מדת יעקב היא מדה הרחמים שהיא מורכבת מן המדות חסד וגבורה: [כב] פי' כיון שנוסה יותר לצד מדת החסד לכך אברהם אביך ולא יצחק אביך: [כג] כיון שנם הארץ שהיא מדת המלכות נתקשרה עמהם: [כד] שם א"ל רומז על חסד. והיינו בשביל שמדתו נוסה יותר לחסד: [כה] א"ב משמע מזה ששרתה עליו השכינה גם מדם שנשא אשה:

אשנמותא דקב"ה וכפירו דילים לא אשתביק מניה דיעקב לעלמין בכל מה דאלמריך ליה בהאי עלמא אבל בעלמא עלאה עד דאשתלים. מ) רבי אבא אמר הארץ אשר אתה שוכב עליה וגו'. תנן מלמד שנתקפלה לו ארץ ישראל. וכי ארץ ישראל שהיא ת' פרסה על ת' פרסה. איך נעקרה ממקומה ונתקפלה תחתיו. אלא ארץ אחרת עליונה קדושה יש לו להקב"ה. וארץ ישראל נקראת. והוא תחת מדרגת יעקב העומד עליה [לו] והנחילה הקב"ה לישראל בשביל אהבתו אותם. לדור עמהם ולהנהיגם ולהנן עליהם מהבל. ונקראת ארץ חיים:

ג) ויקץ יעקב משנתו ויאמר אכן וגו' ואנכי לא ידעתי. וכי זאת פלא שלא ידע. אלא מהו ואנכי לא ידעתי. כמו שנאמר נ) ופני ה' לא חליתי. אמר וכי כל זה נתגלה לי ולא הבנתי לדעת אנ"כי. ולכנום תחת כנפי השכינה להיות בשלמות. לפי שהיה בנפו ולא נכנס תחת כנפי השכינה. מיד. ויירא ויאמר מה נורא המקום הזה. דבר זה יובן בשני אופנים. מה נורא המקום הזה. אופן אחד על סק"ם ההוא שאמר תהלה [כז] אופן שני על אות ברית הקדוש. שאין לו להיות בטל. ואע"פ שהם שני אופנים. אבל הם אחד [כח] אמר אין זה כי אם בית אלהים. אין זה להיות בטל. אין זה להמצא בנפו. קיום שלו אין הוא אלא בית אלהים [כט] להשתמש בו ולעשות בו פירות. ולהשפיע בו ברכות מכל אברי הגוף. שזה הוא השער של כל הגוף. וש"ב זה שער השמים. זה שער דגוף בודאי. שער הוא להשפיע ברכות למטה. דבוק למעלה ודבוק למטה. דבוק למעלה שכתוב וזה שער השמים. [לא] דבוק למטה שכתוב אין זה כי אם בית אלהים [לב] וע"ב ויירא ויאמר מה נורא המקום הזה. והאנשים אין משגיחים בהכבוד שבו [לג] להיות בו בשלמות למעלה ולמטה. ד) תניא שאל רבי יוסי לרבי יהודה הזקן מדו שכתוב ויירא ויאמר מה נורא המקום הזה. מה ראה שאמר שהוא נורא. אמר לי שראה שלימות השכינה הקדושה שהי' שכיח במקום ההוא בדמיון שלמעלה [ל] ובכל מקום שנמצא זה השלימות נקרא נורא. אמרתי לו אם כן למה תרגומו דחילו ולא שלים. אמר לי אין נורא אלא במקום שהשלימות שכיח. ובכל מקום שהשלמות שכיח נקרא נורא. שכתוב יראו את ה' קדושיו כי אין מחסור ליראיו. כך נשמע ממה שאמר כי אין מחסור. כי במקום שאין מחסור שם השלמות שכיח:

ה) וידך יעקב נדר לאמר אם יהיה אלהים עמדי ושמרני וגו'. א"ר יהודה כיון שכל כך. הבטיח לו הקב"ה מדוע לא האמין. שאמר אם יהי' אלהים עמדי וגו'. אלא אמר יעקב חלום חלמתי והחלומות מהם אמיתים ומהם שאינם אמיתים. ואם יתקיים ארע שהוא חלום אמת. יע"כ אמר אם ידי אלהים עמדי וגו' כמו שחלמתי. ושבתי בשלום אל בית אבי והי' ה' לי לאלהים. אני אמשיך ברכות ממקיר כל דנחלים למקום זה שנקרא אלהים. בוא וראה ישראל שהוא באמצע [לד] מקבל הוא כל השפע תחלה ממקור של הכל. ולאחר שתניע אליו השפע הוא מוציאה וממשיכה ממנו למקום הזה [לה] כך נשמע מדכתוב

שהשנתת הקב"ה ושמירתו לא סרה מן יעקב לעולם בכל מה שנצרך לו בעולם הזה. אבל בעולם העליון עד שנשתלם. מ) רבי אבא אמר הארץ אשר אתה שוכב עליה וגו'. תנן מלמד שנתקפלה לו ארץ ישראל. וכי ארץ ישראל שהיא ת' פרסה על ת' פרסה. איך נעקרה ממקומה ונתקפלה תחתיו. אלא ארץ אחרת עליונה קדושה יש לו להקב"ה. וארץ ישראל נקראת. והוא תחת מדרגת יעקב העומד עליה [לו] והנחילה הקב"ה לישראל בשביל אהבתו אותם. לדור עמהם ולהנהיגם ולהנן עליהם מהבל. ונקראת ארץ חיים:

ג) ויקץ יעקב משנתו ויאמר אכן וגו' ואנכי לא ידעתי. וכי תווהא הוא דלא ידע אלא מאי ואנכי לא דעתי כמה דאת אמר נ) ופני ה' לא חליתי אמר וכי כל האי אתגלי לי ולא אסתכלנא למנדע אנ"כי ולמיהל תחות גדפי דשכינתא למהוי אלים. בגין דהוה בלחודוי ולא עאל תחות גדפוי דשכינתא מיד ויירא ויאמר מה נורא המקום הזה. מלה דא לתרין סטרין איהו. מה נורא המקום הזה. חד על סטרא מקום דקאמר בקדמיתא [כז] וחד על את קיימא קדישא דלא בעי לאתבטלא. ואע"ג דאיהו תרי סטרי. חד הוא [כח] אמר אין זה כי אם בית אלהים אין זה למהוי בטיל אין זה לאשתכחא בלחודוי. קיימא דיליה לאו איהו אלא בית אלהים [כט] לאשתמשא ביה ולמעבד ביה פירין. ולברכא ביה ברכאן מכל שייפי נופא. דהאי הוא תרעא דכל נופא. הה"ד וזה שער השמים. דא תרעא דנופא ודאי תרעא איהו לברכא ברכאן לתתא. אחיד לעילא ואחיד לתתא אחיד לעילא דכתיב וזה שער השמים [לא] לתתא דכתיב אין זה כי אם בית אלהים [לב] וע"ד ויירא ויאמר מה נורא המקום הזה. ובני נשא לא משגחן ביקרא דביה [לג] למהוי ביה אלים לעילא ותתא. ד) תניא שאיל רבי יוסי לרבי יהודה סבא מאי דכתיב ויירא ויאמר מה נורא המקום הזה מאי קא חמא דקאמר דאיהו נורא אמר לי חמא שלימו דמהימנותא קדישא דהוה שכיח בההוא אתר כנוונא דלעילא [לג] ובכל אתר דהוי שלימותא שכיח אקרי נורא. אמינא ליה אי הכי אתאי תרגומו דחילו ולא שלים אמר לי לית דחילו אלא באתר דהוי שלימותא שכיח ובכל אתר דהוי שלימותא שכיח אתקרי נורא דכתיב יראו את ה' קדושיו כי אין מחסור ליראיו. ממשמע דקאמר כי אין מחסור. דבאתר דלית מחסור שלימותא שכיח:

ה) וידך יעקב נדר לאמר אם יהיה אלהים עמדי ושמרני יגו'. א"ר יהודה כיון דכל האי אבטח ליה קב"ה אמאי לא האמין דאמר אם יהי' אלהים עמדי וגו'. אלא אמר יעקב חלמא חלמא. ואחלמין חזייהו קשוט ומנייהו לא קשוט ואם יתקייים הא ידענא דחלמא קשוט הוא וע"ד אמר אם יהי' אלהים עמדי וגו' כמה דחלמא. ושבתי בשלום אל בית אבי והי' ה' לי לאלהים. אנא אהא אשיך ברכאן ממבועא דנחלא דכלא לאתר דא דאקרי אלהים מא חזי ישראל דאיהו באמצעיתא [לו] כלא גם ל הוא בקדמיתא ממקורא דכלא. ולבתר אימשי ליה מניה נגיד ואמשיך לאלהי אתר [לה] משמע דכתיב והי'

מראה מקומות א) הדושים זד ב) דף קנ. ג) בשואל ח יינ ד) יתרו ע"ט ה) דף קנ

זין הזהר

[כז] היינו השכינה הקדושה שמקורה ספירת מלכות שהיא תחת ספירת תפארת מדרגת יעקב: [כח] שרשיו והבין מדת המלכות שהיא מקום המשפט והדין: [כט] כי הי"ה כלי ארנ"י הוא נורא וכן אדנ"י בלי הוי"ה הוא בודאי נורא ורק ע"י הזדווגותם נשפע רחמים לעולם: [כט] פי' להזדוג במדת המלכות שנקראת בית אלהים וזהו שכתוב כתפארת אדם לשבת בית. [ל] לקבל רשפע מן תפארת שנקרא שמים: [לא] להשפיע כמלכות שנקראת בית אלהים: [לב] פי' בהכבוד של מדת היסוד לישא אשה ולהיות נוטר הברית: [לג] פי בהתיחדות והזדוגות עם הספירות המשפיעות כך אור השפע הקדושה וזה נקרא שלימות כי בלתי זה היינו כמו פלג נופא: [לד] היינו ספירת תפארת [לה] לסדת המלכות:

מהכתוב והיה ה' לי בתחלה. ואח"כ הכל לאלהים [ין] וכמו שאלהים שמרני ויעשה לי כל הטובות האלה. כן גם אני אמשיך לו ממקומי כל אותן הברכות. ואחבר קשר של הכל בו [יז] איכתי. ושבתי בשלום אל בית אבי. כאשר אהיר במדרגתי ואהי' יושב במדרגה של שלום להקן בית אבי [יח] ושבתי בשלום דוקא. ואז והיה ה' לי לאלהים. ד"א ושבתי בשלום אל בית אבי. כי שם היא ארץ הקדושה. שם אשתלם והיה ה' לי לאלהים. במקום הזה אעלה ממדרגה זו למדרגה אחרת כראוי. ושם אעבד עבודתו. רבי חייא אמר מה שאמר יעקב אם יהיה אלהים עמדי. אפשר תאמר שלא האמין בהקב"ה. לא. אלא שלא האמין בו בעצמו פן יחטא. וחטא ההוא ימנע אותי שלא ישוב בשלום. ותסיר השמירה מבנו ולפיכך לא האמין בעצמו. והי' ה' לי לאלהים. אפילו רחמים כאשר אשוב בשלום אחשב אותו נגדי לדין. לפי שאהי' עובד לפניו תמיד. א"ר אחא אמר יעקב עתה אינני נצרך לדין. כאשר אשוב לבית אבי אהכלל בדין ואתקשר בו [יט] א"ר יוסי לא כן. אלא כך אמר. עתה אם יהי' אלהים עמדי. דין נצרך לי לשמרני עד שאשוב בשלום לבית אבי. אבל כיון שאשוב בשלום. אכליל רחמים בדין ואתקשר בקשר נאמן להכליל הכל ביחד:

[ט] **והאבן** הזאת אשר שמתי מצבה יהי' בית אלהים. שהרי אז יהי' הכל קשר אחד. ואבן הזאת תתברך מימין ומשמאל. ותתברך מלמעלה ומלמטה. לפי שאתן מעשר מהכל [כ] רבי יהודה אמר ואבן הזאת. זו היא אבן שתיה שמשם נשתל העולם. ועליה נבנה בית המקדש. א"ל יהודי אחד דבר זה איך אפשר. והרי אבן שתיה עד שלא נברא העולם היתה. וממנה נשתל העולם. ואתה אומר שיעקב לקח אותה עתה. ועוד שיעקב כבית אל היה ואבן הזאת היתה בירושלים.. אלא בוא וראה אברהם התקין תפלת שחרית. והודיע הטובות של רבונו בעולם. והתקין לשעה ההיא בתקון שלה כראוי [מ] שכתוב וישכם אברהם בבקר. יצחק התקין תפלת מנחה. והודיע בעולם שיש דין ויש דיין שיכול להציל ולדון את העולם. יעקב התקין תפלת ערבית. ובשביל תפלה זו שהתקין מה שלא התקין אדם מקודם לזה כראוי. בעבור זאת שבח עצמו ואמר. והאבן הזאת אשר שמתי מצבה וגו' שעד שעה ההיא לא הרימה אחר כמהו [מא] ולפיכך ויקח את האבן אשר שם מראשותיו וישם אותה מצבה. מהו מצבה. שהיתה נפולה והקימה. ויצוק שמן על ראשה [מב] שהרי ביעקב תולה הדבר לעשות יותר מכל בני העולם:

סתרי תורה

[נ] **ויצא** יעקב מבאר שבע וילך חרנה. זה הסוף של המחשבה היינו בא"ר שב"ע [מג] ויעקב נכנס בהתחלה דוגמא של האמונה. וכיון שנדבק באמונה זו נצרך לו להבחן במקום ההוא שנבחנו אבותיו. שנכנסו בשלום ויצאו בשלום [מד] אדם נכנס ולא נשמר ונתפתה אחריה. וחטא

מראה מקומות [ט] דף קנח. [י] דף פב. [יא] דף קמז.

זין הזהר

[ין] מדת המלכות נקראת אלהים: [יז] היינו ספירת היסוד להשפיע בה השפע. והוא נקרא קשר של רכל: [יח] פי' לתקן מדת הגבורה ע"י המתקה בחסד ויולד מזה מדת הרחמים קדישת יעקב. וענין ההמתקה נקרא עשויית שלום כי נעשה שלום בין חסד וגבורה תם ואש ע"י התיחדות שם הוי"ה עם השם אלהים. וזהו שכתוב והי' הוי"ה לי לאלהים: [יט] פי' להסתיקו בחסדים. [כ] פי' שהקולם יתנהג ע"י השכינה הקדושה רק בסדר החסד בלבד: [כא] כי ההנהגה היותר משובחת היא ע"י מדת הרחמים קדושת יעקב: [כב] שהמשיך אליה שפע פעולסות העליונים שנקראת שמן הטוב: [כג] היינו מדת המלכות סוף מעשה במחשבה תחלה: [כד] היינו ע"י הבנת חכמות זרות שבנגלה

והיה ה' לי בקדושתא. ולבתר כלא לאלהים [ין] וכמה דאלהים יהא כסיר ועביד לי כל אלין מבתן חוף אנא אמשך ליה מאתר דילי כל אימון בדבקן ואחבר קסרא דכלא ביה [יז] איתי וכבתי בשלום אל בית אבי כד אהא בדרגא דילי. ואהא יתיב בדרגא דשלום לתקנא בית אבי [יח] ושבתי בשלום דייקא. כדין והי' ה' לי לאלהים ד"א ושבתי בשלום אל בית אבי דתמן הוא ארעא קדישא תמן אתבלים והיה ה' לי לאלהים בתתר דא אסלק מדרגא דא לדרגא אחרא כדקא יאות. ותמן אפלח פולחניה רבי חייא אמר מאי דאמר יעקב אם יהיה אלהים עמדי. אי תימא דלא היתין בקב"ה לא. אלא דלא היתין ביה בגרמיה דלאתא חוב והחוא חובא יחנע ליה דלא יתוב בשלם ויסתלק נטירו מניה ובגין כך לא היתין בגרמיה והיה ה' לי לאלהים. אפילו רחמי כד תיתוב בשלם אחזי לקבלי לדינא. בגין דאתא פלא קמיה תדיר אי"ר אחא אמר יעקב השתא לא אסתכינא לדינא כד איתוב לבית אבא אתכלילנא בדינא ואתקשר ביה [כא] אי"ר יוסי לאו הכי אלא אחר הכתא אם יהי' אלהים עמדי דינא אסתכינא לגבאי לי עד דאיתוב בשלם לבית אבא אבל כיון דאיתוב בשלם. אתכלילנא רחמי בדינא ואתקשר בקשורא תדימא לאכללא כלא כחד

[ט] **והאבן** הזאת אשר שתיתי מצבה יהיה בית אלהים. דהא כדין יהא כלא קשורא חדא. והאי אבן אתברכא מימינא ומשמאלא ואתברכא מעילא ומתתא בגין דאתן מעשרא מכלא [כ] רבי יהודה אמר ואבן הזאת. דא היא אבן שתיה דמתמן אשתיל עלמא. ועלה אתבני בי מקדשא. אי"ל חד יודאי האי מלה איך אפשר. והא אבן שתיה עד לא אתברי עלמא הות. ואיהו אשתיל עלמא. ואת אמרת דיעקב שוי לה השתא. ותו דיעקב בבית אל הוה והאי אבנא הות בירושלם.. אלא תא חזי דאברהם אתקין צלותא דצפרא. ואודע טיבו דמאריה בעלמא. ואתקין ההיא שעתא בתקונהא כדקא יאות [מ] דכתיב וישכם אברהם בבקר. יצחק אתקין צלותא דמנחה ואודע בעלמא דאית דין ואית דיין דיכול לזכאה ולמידן עלמא. יעקב אתקין צלותא דערבית ובגין צלותא דא דאתקין מה דלא אתקין בר נש מקדמת דנא כדקא יאות. בגין כך שבח גרמיה ואמר. והאבן הזאת אשר שתיתי מצבה וגו'. דעד הכוא שעתא לא שוי לה אחרא כוותיה ומאן ובג"כ ויקח את האבן אשר שם מראשותיו וישם אותה מצבה אתי מצבה דהות נפילה ואוקים לה ויצוק שמן על ראשה [מב] דהא ביעקב תליא מלתא למעבד יתיר מכל בני עלמא:

סתרי תורה

[נ] **ויצא** יעקב מבאר שבע וילך חרנה. דא סופא דמחשבה בא"ר שב"ע אתי [מג] ויעקב עאל בהתי רישא דאמונה. וכיון דאתדבק באמונה דא אסתרך ליה לאתבחנא בההוא אתר דאתבחינו אבהתוי. דעאלו בשלם ונפקו בשלם [מד] אדם עאל ולא אסתמר ואתפתה אבתרה. וחטא

לשון הזהר

והיה ה' לי בקדושתא. ולבתר כלא לאלהים [ין] וכמה דאלהים יהא כסיר ועביד לי כל אלין מבתן חוף אנא אמשך ליה מאתר דילי כל אימון בדבקן ואחבר קסרא דכלא ביה [יז] איתי וכבתי בשלום אל בית אבי כד אהא בדרגא דילי. ואהא יתיב בדרגא דשלום לתקנא בית אבי [יח] ושבתי בשלום דייקא. כדין והי' ה' לי לאלהים ד"א ושבתי בשלום אל בית אבי דתמן הוא ארעא קדישא תמן אתבלים והיה ה' לי לאלהים בתתר דא אסלק מדרגא דא לדרגא אחרא כדקא יאות. ותמן אפלח פולחניה רבי חייא אמר מאי דאמר יעקב אם יהיה אלהים עמדי. אי תימא דלא היתין בקב"ה לא. אלא דלא היתין ביה בגרמיה דלאתא חוב והחוא חובא יחנע ליה דלא יתוב בשלם ויסתלק נטירו מניה ובגין כך לא היתין בגרמיה והיה ה' לי לאלהים. אפילו רחמי כד תיתוב בשלם אחזי לקבלי לדינא. בגין דאתא פלא קמיה תדיר אי"ר אחא אמר יעקב השתא לא אסתכינא לדינא כד איתוב לבית אבא אתכלילנא בדינא ואתקשר ביה [כא] אי"ר יוסי לאו הכי אלא אחר הכתא אם יהי' אלהים עמדי דינא אסתכינא לגבאי לי עד דאיתוב בשלם לבית אבא אבל כיון דאיתוב בשלם. אתכלילנא רחמי בדינא ואתקשר בקשורא תדימא לאכללא כלא כחד

[ט] **והאבן** הזאת אשר שתיתי מצבה יהיה בית אלהים. דהא כדין יהא כלא קשורא חדא. והאי אבן אתברכא מימינא ומשמאלא ואתברכא מעילא ומתתא בגין דאתן מעשרא מכלא [כ] רבי יהודה אמר ואבן הזאת. דא היא אבן שתיה דמתמן אשתיל עלמא. ועלה אתבני בי מקדשא. אי"ל חד יודאי האי מלה איך אפשר. והא אבן שתיה עד לא אתברי עלמא הות. ואיהו אשתיל עלמא. ואת אמרת דיעקב שוי לה השתא. ותו דיעקב בבית אל הוה והאי אבנא הות בירושלם.. אלא תא חזי דאברהם אתקין צלותא דצפרא. ואודע טיבו דמאריה בעלמא. ואתקין ההיא שעתא בתקונהא כדקא יאות [מ] דכתיב וישכם אברהם בבקר. יצחק אתקין צלותא דמנחה ואודע בעלמא דאית דין ואית דיין דיכול לזכאה ולמידן עלמא. יעקב אתקין צלותא דערבית ובגין צלותא דא דאתקין מה דלא אתקין בר נש מקדמת דנא כדקא יאות. בגין כך שבח גרמיה ואמר. והאבן הזאת אשר שתיתי מצבה וגו'. דעד הכוא שעתא לא שוי לה אחרא כוותיה ומאן ובג"כ ויקח את האבן אשר שם מראשותיו וישם אותה מצבה אתי מצבה דהות נפילה ואוקים לה ויצוק שמן על ראשה [מב] דהא ביעקב תליא מלתא למעבד יתיר מכל בני עלמא:

סתרי תורה

[נ] **ויצא** יעקב מבאר שבע וילך חרנה. דא סופא דמחשבה בא"ר שב"ע אתי [מג] ויעקב עאל בהתי רישא דאמונה. וכיון דאתדבק באמונה דא אסתרך ליה לאתבחנא בההוא אתר דאתבחינו אבהתוי. דעאלו בשלם ונפקו בשלם [מד] אדם עאל ולא אסתמר ואתפתה אבתרה. וחטא

וחמא בהיהיא אבא זמינים כחם קדמאה. גם עאל ולא אסתמר ואתפתח אבתרה וחמא. דכתיב ויבא מן היין וישכר ויתגל בתוך אהלה. אברהם נכנס עאל ונפק. דכתיב וירד אברם מצרימה. וכתיב ויעל אברם ממצרים. ילחק עאל ינפק דכתיב וילך יצחק אל אבימלך מלך פלשתים גררה. וכתיב ויעל משם באר שבע. יעקב כיון דעאל במהימנותא אנסריך לאיתעל לנהתא לסהיא סטרא [מה] בגין דיתקן דאסתיב מתמן איהו דחייתא יבירא דקב"ה. מאי כתיב וילא יעקב מבאר שבע סטרא דרזא דמהימנותא. וילך חרנה. סטרא דאבא זנונים אבא יתאפת. נוקבא דסמא"ל כתם לקבי אבא זנוניה קן כל בשר. קן הימים. היא מתקשטת בכמה תכשיטין כזונה ממרקת קיימת ברים מורחין וסבילין לפתחה בני נשא [מו] שטיא דקריב בהדה אתקיפת ביה ונסקת ליה. מסכת ליה חמרא דדורדיא דמרורת שתנים. כיון דשתי מכסא דחמרא אסתי אבתרה ועביד בה ניאופין.. מה טבדת שבקת ליה נאוס בערסא וסלקת לעילא ואלטינת עליה ונפלא רשו ונחתא. אתער סהוא שטיא וחבב לחייבא בהדה בקדמיתא והיא אעדיתא תקונאא מינה ואתהדרת גיבר תקיף קאים לקבליה. לבים לבושא דמרא מלבשא בדחילו תקיף. מרתתא גרמא ונפשא ערומה. מלא עיינין דאלן מרבא שנגא בידיה. מיפין מריכן תליין מהסוא חרבא. קטיל ליה להוא שטיא ואמרי ליה לגו גיהנם. יעקב אחת לגבה ואזל לאתרה. שנאמר וילך חרנה. חמא כל תקון ביתהא ואסתזיב מינה. דכתיב דילא שמא"ל אבאים קמיה. ואחת לאנחא ביה קרבא ולא יכיל ליה דכתיב ויאבק איש עמו וגו'. כדין אסתזיב מכלא ואסתליס בשלימו ואסתלק בדרגא שליס ואתקרי ישראל. וכדין שליק בדרגא עלאה ואסתליס בכלא והוה עמודא דאמצעיתא [מז] ועליס כתיב ח) והבריח התיכון בתוך הקרשים מבריח מן הקצה אל הקצה — :

ג) ויחלם והנה סלם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה. חלום הוא מדרגא אתיתאה מאיתון תרין דרגין דנבואה עד דהוה דרגא שית דרגין איתון [מח] ועל דא חלמא חד מסתיין דרגין דנבואה. והנה סלם חמא בגוי דזמינין לקבלא אורייתא בטורא דסיני. סל"ם דא סיני. בגין דאיהו נעיץ בארעא ואחיב בסליקו לשמיא. וכל דאיתון ומסיריין עלאין כלהו נחתי תמן בהדי קב"ה. כד יהיב לון אורייתא. וכלא חמא.. והנה מלאכי אלהים עולים ויורדים בו איתון מלאכין קדישין דקרבין למלכותא סלקין. ואיתון אחרנין דלא קרבין הם נחתי. ותו בו סלקי ונחתי. כד איהו סליק סלקין בהדיה. כד נחית נחתין בהדיה [מט].. ותו כל איתון דשלטו בשלטנו דהאי עלמא על ידי סלקין וכל איתון דנחתי על ידיה נחתין כלהו בהאי סלם. הו"ל שלטא על כלא דכתיב והנה ה' נצב עליו כד אתער כתיב אין זה כי אם בית אלהים ודאי. וזה שער השמים. בית אלהים ודאי ואיהו תרעא לאעלא לגו דכתיב פתחו לי שערי צדק אבא בם אודה יה. זה השער לה'. זה שער השמים כלא חד : עד כאן מסתרי תורה:

וישא

וחמא באשת זנונים דהוא נחש הקדמוני. נח נכנס ולא נשמר ונתפתה אחרי' וחמא. שכתוב וישת מן היין וישכר ויתגל בתוך אהלה. אברהם נכנס ויצא. שכתוב וירד אברם מצרימה. וכתוב ויעל אברם ממצרים. יצחק נכנס ויצא. שכתוב וילך יצחק אל אבימלך מלך פלשתים גררה. וכתוב ויעל משם באר שבע. יעקב כיון שנכנס בהאמונה נצרך ליכנס לרדת לצד ההיא [מה] לפי שמי שניצל משם הוא ראובן ודנבחר של הקב"ה. מה כתוב ויצא יעקב מבאר שבע. זה רצד של סוד האמונה. וילך חרנה. זה הצד של אשת זנונים אשר מנאפת . נקבתו של סמא"ל הנחש נקראת אשת זנונים. קן כל בשר. קן הימים . היא מתקשטת בכמה תכשיטים כזונה מבושמת. עומדת בפרשת דרכים ושבילים לפתות לאנשים [מו] שוטה שמתקרב אצלה מחזקת בו ומנשקת לו. מוזגת לו יין חזק שבו מרודת פתנים. כיון ששותה מן הכוס של יין נשמה אחריה ומנאף עמה והיא מה עושה. מניחת לו ישן במטה והיא תעלה למעלה ומלשנת עליו ונוטלת רשות להענישו ויורדת. כשנתעורר זה השיכר רוצה לצחק עמה כבתחלה. והיא מסירה התכשיטים ממנה. ונהפכת לגבור תקיף עומד לנגדו. מלובש בלבוש אש לוהט ביראה חזקה. גוף מרתת ונפש ערומה. מלא עינים מפחידות. חרב שנון בידו. מפות מרירות תלויות בחרב ההוא. הורגת לו לשוטה ההוא ומשלכת אותו להוך הגיהנם. יעקב ירד אצלה והלך למקומה. שנאמר וילך חרנה. ראה כל תיקוני ביתה והנצל ממנה. הזכר שלה סמא"ל חרה לו הדבר. וירד להתגר בו מלחמה ולא יכל לו. שכתוב ויאבק איש עמו וגו'. אז הנצל מהכל ונשתלם בשלמות. ונתעלה במדרגה שלמה ונקרא ישראל. ואז עלה במדרגה העליונה ונשתלם בכל ונעשה עמוד התיכון [מז] ועליו כתוב ח) והבריח התיכון בתוך הקרשים מבריח מן הקצה אל הקצה — :

ג) ויחלם והנה סלם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה. חלום הוא מדרגה הששית מן שתי מדרגות הנבואה עד שאתה המדרגה ו' מדרגות הן [מח] ועל כן החלום הוא אחד משישים מדרגות הנבואה. והנה סלם. ראה בניו שעתידים לקבל התורה בהר סיני. סל"ם זה סיני. לפי שהוא נעוץ בארץ ונחשב בעליתו השמימה. יכל מרכבות ומחנות דעליונים כלם ירדו שמה עם הקב"ה. כאשר נתן לנו התורה. והכל ראה יעקב והנה מלאכי אלהים עולים ויורדים בו. אלה המלאכים הקדושים הקרובים למלכות עולים. יאותן אחרים שאינם קרובים הם יורדים. ועוד בו עולים ויורדים. כאשר הוא עולה עולים עמו. כאשר יורד יורדים עמו [מט].. ועוד שכל אותן המושלים בממשלת עולם הזה. על ידו עולים. וכל אותן היורדים על ידו יורדים כלם בסלם הזה. הוי"ה מושל על הכל. שכתוב והנה ה' נצב עליו. כאשר נתעורר כתוב אין זה כי אם בית אלהים ודאי. זה שער השמים. בית אלהים ודאי. והוא השער לכנוס לפנים. שכתוב פתחו לי שערי צדק אבא בם אודה יה. זה השער לה'. זה שער השמים. הכל אחד: עד כאן מסתרי תורה:

וישא

מראה מקומות ח) שמות כ"ו כ) דף קמט.

זין הזהר

להכשל על ידן באפיקורסת: [מה] להבין ולהשיג חכמת כח הכשפים וחכמת כתות הטבע. ג"ל שיש כאן ש"ם בדפוסי הזהר שבמקום לנחתא הציגו מנחתא: [מו] בחכמות ורות ובכשפים הסביאים יהמסא בזרות ולכפור בבורא עולם יהשגחתו: [מז] שזכה להשיג ויהתקשר בסדת הרפארת: [מח] שתי מדרגות הנבואה היינו נצח והוד ויחשב להן עוד ד' מדרגות תחתונות מהן וכל מדרגה גלולה מעשר לכן החלום הוא אחד מס' בנבואה: [מט] פי' כאשר הוא נתעלה לקבל השפע יש עי"ז עליה לדרגות עליונים וגם להעליונים כי גם הם מקבלים שפע על ידו. וכאשר יורד בהחסר בו השפע גרם יורדים עמו:

ח) **וישא** יעקב רגליו וילך ארצה בני קדם. א"ר אבא
כל אלה המקראות מוקשים זה לזה. בתחלה
כתוב ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה. ולבן בחרן הי' יושב. למה נסע משם. שכתוב וישא יעקב רגליו וילך ארצה בני קדם. ומנין שבחרן היה מדורו של לבן. שכתוב ויאמר להם יעקב אחי מאין אתם ויאמרו מחרן אנחנו. ויאמר הידעתם את לבן בן נחור ויאמרו ידענו. משמע שמדורו של לבן בחרן היה. אלא יעקב אמר אני רוצה ליכנס בקדושת השכינה. לפי שרצוני לישא אשה. אבי כאשר נשא אשה ושלח לעבדו מצא מעין מים. ואז נזדמנה לו לאבי אשה. והרי במקום הזה לא מצאתי לא מעין ולא באר ולא מים. ומיד וישא יעקב רגליו וילך ארצה בני קדם. ושם נזדמנה לו באר כמו שאמרנו. ונזדמנה לו אשתו.. ובוא וראה יעקב היה תחת רשות הקדושה. כיון שיצא מן הארץ נכנס ברשות אחר. וכרם שנכנס תחת רשות אחר נגלה עליו הקב"ה בחלום. וראה כל מה שראה. והלכו עמו מלאכים הקדישים עד שישב על הבאר. וכיון שישב על הבאר עלו המים אליו. וכן היה במשה ששמש נזדמנה לו אשתו. סוד הדבר שהבאר אינה עולה אלא כשתראה קשר שלה להתחבר עמו [ז] . רבי אלעזר אמר חרן שם היה בודאי. וזאת הבאר בשדה היתה. שאם לא כן למה כתוב וחרן זתגר לאביה. אלא לפי שהיתה סמוך לעיר. וא"ר אלעזר יעקב שנזדמנה לו על הבאר אשה. למה לא נזדמנה לו לאה. שהרי הקומה לו ליעקב כל אותן השבטים. אלא לאה לא רצה הקב"ה לזווגה לו ליעקב בנגלה. שכתוב ויהי בבקר והנה היא לאה. שהרי קודם לכן לא נתגלה הדבר. ועוד כדי להמשיך עינו ולבו של יעקב ביופיה של רחל לעשות מדורי שם. ובשבילה נזדווגה לו לאה והקימה כל אותן השבטים. ובמה ידע יעקב מי היא רחל. אלא שאותן הרועים אמרו לו. שכתוב והנה רחל בתו באה עם הצאן.

ט) **ויראו** והנה באר בשדה וגו'. א"ר יהודה סוד הוא.
שראה באר זו שלמעלה. זו כדמיון זו. כתוב
שלשה עדרי צאן רובצים עליה. אם הם שלשה למה כתוב ונאספו שמה כל העדרים. אלא הם שלשה. דרום מזרח צפון. דרום מצד זה יצפון מצד זה ומזרח ביניהם [ח] ואלו העומדים על באר הזו ואוחזים בה ומסלאים לה. מה הטעם. לפי כי מן הבאר ההוא ישקו העדרים [ט] זהו שכתוב [י] ישקו כל חיתו שדי:

ז) **ונאספו** שמה כל העדרים. זהו שכתוב כל הנחלים
הולכים אל הים [יא] וגללו את האבן. מעבירים
ממנה תוקף הדין הקשה ההוא המגליד ומקריש [יב] שאז נקראת אבן ואין יוצא ממנה מים לחוץ. כאשר אותן הנחלים באים נוכר דרום שהוא הימין [יג] ואין הצפון יכול להקריש המים. כנהר הזה כאשר מימיו רבים אין המים נגלדים ונקרשים במו הנהר שמימיו מועטים. וע"כ כאשר אותן הנחלים באים נוכר דרום שהוא הימין. והמים נפתחים ונמשכים ושותים העדרים כמו שאמרנו. שכתוב ישקו כל חיתו שדי.
והשיבו

ח) **וישא** יעקב רגליו וילך ארצה בני קדם. א"ר אבא
כל הני קראי קשין אהדדי. בקדמיתא
כתיב וילך יעקב מבאר שבע וילך חרנה ולבן בחרן הוה יתיב אמאי נסיל מתמן דכתיב וישא יעקב רגליו וילך ארצה בני קדם. ומגלן דבחרן הוה דיוריה דלבן דכתיב ויאמר להם יעקב אחי מאין אתם ויאמרו מחרן אנחנו. ויאמר הידעתם את לבן בן נחור ויאמרו ידענו. משמע דדיוריה דלבן בחרן הוה. אלא יעקב אמר אנא רוצה בעינא למיעל בשכינתא בגין דבעינא לאזווגא. אבא כד אתנסיב ושדר לעבדא אשכח עינא דמיא וכדין אזדמנת ליה לאבא אתתא. והא בתר דא לא אשכחנא לא עינא ולא בירא ולא מיא ומיד וישא יעקב רגליו וילך ארצה בני קדם. ותמן אזדמנת ליה בירא כדקאמרן. ואזדמנת ליה אתתיה.. ותא חזי יעקב הוה תחות רשו קדישא. כיון דנפק מארעא עאל ברשו אחרא ועד לא עאל תחות רשו אחרא אתגלי עליה קב"ה בחלמא. וחמא כל מה דחמא. ואזלו עמיה מלאכין קדישין עד דיתיב על בירא. וכיון דיתיב על בירא סליקו מיא לגביה. וכן הוה משה דאתמן אזדמנת ליה אתתיה. רזא דמלה בירא לא סלקא אלא כד חמא קשרא דיליה לאתחברא בהדיה [ז] .. רבי אלעזר אמר חרן תמן הוה ודאי. והאי בירא בחקלא הוה דאי לאו הכי אמאי כתיב וחרן ותגר לאביה. אלא בגין דהוה סמיך למתא. וא"ר אלעזר יעקב דאזדמנת ליה על בירא אתתא אמאי לא אזדמנת ליה לאה. דהא קיימא ליה ליעקב כל אינון שבטין. אלא לאה לא בעא קב"ה לזווגא ליה ליעקב בגלגלא. דכתיב ויהי בבקר והנה היא לאה דהא קודם לכן לא אתגלי מלה. ותו בגין לאמשכא עינא ולבא דיעקב בשפירו דרחל למעבד דיוריה תמן. ובגינה אזדווגת ליה לאה ואוקימת כל אינון שבטין ובתה ידע יעקב מאן היא רחל. אלא דאינון רעין אמרו ליה. דכתיב והנה רחל בתו באה עם הצאן:

ט) **וראו** והנה באר בשדה וגו'. א"ר יהודה רזא אינו.
דחמא האי באר בעילא. דא כגוונא דא. כתיב
שלשה עדרי צאן רובצים עליה אי אינון שלשה אמאי כתיב ונאספו שמה כל העדרים. אלא אינון שלשה. דרום מזרח צפון דרום מהאי סטרא וצפון מהאי סטרא ומזרח ביניהון [ח] ואלין קיימין על האי באר ואחידן ליה ומליין ליה. מאי טעמא. בגין כי מן הבאר ההיא ישקו העדרים [יא] הייינו דכתיב [י] ישקו כל חיתו שדי:

ז) **ונאספו** שמה כל העדרים. הייינו דכתיב כל הנחלים
הולכים אל הים [יב] וגללו את האבן. מעבירין
מינה תקיפא דדינא קשיא ההוא דגליד וקרים [יג] דכדין אקרי אבן ולא נפקי מינה מיא לבר. וכד אינון נחלין אתיין אתתקף דרום דאיהו ימינא [יד] ולא יכלא לפון לאקרבא מיין כהאי נהרא כד מימוי סגיאין לא גלידין וקרשי מיא כנהרא דאימוי זעירין. ועל דא כד אינון נחלין אתיין אתתקף דרום דאיהו ימינא ומיין אתפרשין ונגדין ואתקיין עדריא כמה דאמרן. דכתיב ישקו כל חיתו שדי.
והשיבו

מראה מקומות ח) דף קנג. ט) דף קנד. י) תנים ק"ד ז) דף קנב.

זין הזהר

[יא] באר רומז על מלכות והשכינה הקדושה ותקשר שלה היינו המשפיע אליה הוא משה ויעקב: [יב] פי' שהשפע הבאה אל המלכות שנקראת באר היא מן ג' בחינות דרום צפון ומזרח היינו מן הספירות חסד גבורה ותפארת: [יג] פי' ישראל וגם כל האומות. לכן צריכה השפע להיות מן הנ' בחינות לחלק לכל אחד כראוי לו: [יד] פי' שסכל הספירות נשפע שפע להים שהיא המלכות לחלק השפע לכל באי העולם: [טו] פי' לבלתי תשפיע השפע הנצרך להנבראים: [טז] פי' כי התרכות השפע הנצרך על עת רצון שהימין שהוא מדת החסד עובר ואין הדין יכול לעצור השפע:

והשיבו את האבן על פי הבאר לשקומה. בגין דעלמא אלסריך דינא דילה דתהוי בדינא לאוכחא ביה חייביא תא חזי יעקב כד האה יתיב על בירא. וחמא מיא דסלקין לגביה ידע דתמן תזדמן ליה אתתיה וכן במשה כד יתיב על בירא. כיון דחמא דמיא סלקין לגביה ידע דאתתיה אזדמנת ליה תמן יהבי הוה ליה ליעקב דתמן אזדמינת ליה אתתיה כמה דכתיב עודנו מדבר עמם ורחל באה עם הצאן אשר לאביה. ויהי כאשר ראה יעקב את רחל וגו'. תשה דכתיב [ח] ויבאו הרועים ויגרשום וגו' ותמן אזדמנת ליה לפורה. בגין דהסיא באר גרמא לון [ט] תא חזי אמי באר ז' זמנין כתיבא בפרשתא דא. בגין דאיהי רמז לשבע [ז] והכי אקרי באר שבע. דכתיב וירא והנה באר בשדה כי מן הבאר ההיא והאבן גדולה על פי הבאר ונאספו שמה כל העדרים וגללו את האבן מעל פי הבאר והשקו את הצאן והשיבו את האבן על פי הבאר למקומה. עד אשר יאספו כל העדרים וגללו את האבן מעל פי הבאר. ויגש יעקב ויגל את האבן מעל פי הבאר. הא שבעה ובודאי כך הוא במשה לא כתוב אלא פעם אחת. שכתוב וישב בארץ מדין וישב על הבאר. בגין דמשה אתפרש מכל וכל מביתא דלתתא [ז] ויעקב לא אתפרש כלל. במשה נזכרה פעם אחת. כמש"כ אחת היא יונתי תמתי. אחת היא לאמה. ולפיכך משה ארון הבית היה ונתעלה למעלה [ח] במשה כתוב וישב על הבאר ביעקב כתוב וירא והנה באר בשדה. ולא כתוב וישב על הבאר.

סתרי תורה

ג) **ויראא** והנה באר בשדה והנה שם שלשה עדרי צאן רובצים עליה באר דרגא דאדון כל הארץ [ס] בשדה. חקל תפוחין קדישין [סא] שלשה עדרי צאן תלת דרגין עלאין קדישין מתתקנן על הסיא בירא וא מן נ"מ והו"ד ויסו"ד דעלמא ואלין מסכין מיא מלעילא ומליין לתתא בירא בגין דהסוא חקורא יסודא דעלמא כד שארי בנו הסיא בירא עביד פירי ונביע תדיר ואתמלי הסיא בירא תניה כיון דאתתלי ודאי כי מן הבאר הסוא יסקו העדרים אלין איכון כל אוכלוסין ומסריין קדישין דכלהו שקיין ושתאן מהסיא בירא. וכל חד וחד כמה דאתחזי ליה. והאבן גדולה על פי הבאר דא אבן דמינה כשלי בני עלמא. אבן נגף ולור מכשול דקיימא תדיר על פי האי באר. ועל ידי יומרייה לאתבע דינא דכל עלמא. דלא יהות מזונא ושב לעלמא ג) ונאספו שמה כל העדרים העדרים לא כתיב אלא כל העדרים. מסריין קדישין לעילא ומסריין קדישין לתתא אלין בשירין ותוסבחן לעילא. ואלין בלוותין ובעוותין לתתא אלין ואלין מיד וגללו את האבן מעל פי הבאר. מגנדרין לה ומעברין לה מן קודשא ואסתליק מן דינא. מיד והשקו את הצאן. נפלו מלאכי עלאי לעילא ונפלו. ישראל לתתא. לבאר והשיבו את האבן על מימרא דהאי באר. לאתעתדא קמיה ולאתבע דינא דעלמא לאתכנא עלמא בדינא. והכי אלסריך דהא לא יכיל עלמא למיקם אלא על דינא. לאחוי כלא בקשוט

מראה מקומות ח) שמות כ ט) דף קנא ג) דף קנב.

סתרי תורה

ג) **ויראא** והנה באר בשדה והנה שם שלשה עדרי צאן רובצים עליה. באר. זו המדרגה שנקראת אדון כל הארץ [ס] בשדה. היינו שדה תפוחים הקדושים [סא] שלשה עדרי צאן. ג' מדרגות עליונות קדושות מזדמנות על באר ההיא. והן נצ"ח הו"ד ויסו"ד העולם. והן מושבות מים מלמעלה וממלאות לבאר הזאת. לפי שזה המקור יסוד העולם כאשר שורה בתוך הבאר ההיא. עושה פירות ונובע תמיד ומתמלאת באר ההיא ממנו. כיון שנתמלאה אז ודאי כי מן הבאר ההיא ישקו העדרים. אלה הם כל החילות ומרגות הקדושים. שכלם יונקים ושותים מבאר ההיא. וכל אחד ואחד כראוי לו. והאבן גדולה על פי הבאר. זו דאבן שממנה נבשלים בני העולם. אבן נגף וצור מכשול העומדת תמיד על פי באר הזו. ועל ידי פקודתה לתבע דין מכל העולם. שלא יושפע מזון וטוב לעולם. ג) ונאספו שמה כל העדרים. העדרים לא כתוב אלא כל העדרים. מחנות קדושים למעלה ומחנות קדושים למטה. אלו בשירות ותשבחות למעלה. ואלו בתפלות ותחנונים למטה. אלו ואלו מיד יגללו את האבן מעל פי הבאר. מגלגלים לה ומעבירים אותה מן הקדושה ונסתלקה מן הדין מיד והשקו את הצאן. לוקחים שפע מלאכים עליונים למעלה. ולוקחים ישראל למטה. אח"כ והשיבו את האבן. על ידי פקודת באר הזו. להיות מוכן שם לתבע דין העולם שיתנהג העולם ברין. וכך נצרך שהרי אין העולם יכול להתקיים אלא על דין. להיות הכל מתנהג באמת

זיו הזהר

[ז] כי הבאר רומז למלכות עלמא דנוקבא. [ז] שהיא הספירה השביעית מן חסד: [גת] פי' מאשתו: [גס] היינו לעולם העליון שנקרא עולם הבינה ואימא עלאה וגם לאה. כנרמז בר"ת זה הפסוק אחת היא לאמה אותיות לאה. והוא על הבאר פירוש למעלה ונבוה יותר מן הבאר שהיא אימא תתאה ונקראת רחל. ובה נדבק יעקב: [פ] היינו ספירת מלכות: [פא] היינו תגן ערן מקום משכן נשמות

באמת ובזכות. וכיון שנשתלם יעקב לא נצרך לו לאבן דזו עזרת אחר [סג] מה כתוב וינש יעקב ויגל את האבן. ויגל וגללו ולא כתוב ויסר וסירו. אלא וגללו. היינו ערבוב השטן שמערבבים אותו שלא יוכל לקטרג. ויעקב בלבדו לא נצרך לעזרת אחר. אלא הוא בלבדו. שהרי מובחר שבאבות היה יעקב. שכיון שיכול לנצח לעשי בעולם הזה. יכול לנצחו גם למעלה. ובכל נצרך פעולה. שני עולמות ירש יעקב. אחד עולם נגלה. ואחד עולם נסתר. כדמיון שלהם ממש למטה. מאחד יצאו ששה שבטים. ומאחד יצאו ב' שבטים. עולם הנסתר הוציא ו' קצוות [סד] עולם הנגלה הוציא שנים. והם שני כרובים אשר תחתיה [סה] ויעקב בין שני עולמות נמצא בתבנותם ממש [סו] ולפיכך כל עניני לאה היו בנסתר. ושל רחל בנגלה. ע"כ:

ט) ויאמר אעבדך שבע שנים ברחל בתך הקטנה. א"ר אלעזר וכי מה היתה דעתו של יעקב שלא אמר עשרה חדשים או שנה אחת. אלא ז' שנים למה. אלא יעקב בחכמה עשה. כדי שלא יאמרו שבשביל תשוקת יופיה של רחל עבד. אלא בשביל החכמה שהלבנה בת שבע שנים היא [סז] וכל שבע שנים העליונות היו שורות על יעקב טרם שנשא את רחל. לשבת אצלה כראוי. שהרי יעקב לקח כ"ן בתחלה ואח"כ בא אליה. בשביל שהוא יהי' נחשב שמים והיא ארץ [סז] וסוד הדבר שכתוב ויהיו בעיניו כימים אחדים. מהו כימים אחדים. אלא כל ז' שנים נחשבו בעיניו כאותן ימים העליונים. שהם באחדות שאינם מתערדים. וכלם אחד שמדקשרים זה בזה. באהבתו אותה. להמצא כדמיון שלמעלה. בוא וראה שאפילו לבן רמז לו באותן שבע. ולא הבין מה שאומר. שפתח ואמר טוב [סח] שכתוב טוב תתי אותה לך. א"ר אבא כך הוא בודאי שעבד ז' שנים כדי להזדווג בשמטה [סט] — .

י) ויראה ה' כי שנואה לאה ויפתח וגו'. רבי אלעזר פתח. מושיבי עקרת הבית אם הבנים שמחה הללויה. מושיבי עקרת הבית זו רחל. שהיא העיקר של הבית. אם הבנים שמחה זו לאה. דבר אחר מושיבי עקרת הבית זו שכינה. שהיא העיקר שזה העולם על ידה מתנהג. אם הבנים שמחה. זו יובל. שכל שמחה וכל חדוה של כל העולמות בה תלויות וזה דכתוב הוא כלל הכל. לפי שהוא כולל הכל בסוד קדוש. ועל כן סוף המקרא הוא הללויה [ע] ויראה ה' כי שנואה לאה. וכי למה היא שנואה. והרי בני שנואה אין בנים טובים הם. ואנו רואים שכל אלה בנים הטובים מלאה יצאו. ואתה אומר כי שנואה לאה. אלא ודאי יובל היא תמיד עילם הנסתר. וכל עניניו אינם בהתגלות. ולפיכך יעקב נעלמו ממנו כל פעולותיו [עא] בוא וראה עולם התחתון הוא נגלה. והוא התחלת הכל לעלות במדרגותיו [עב] כמו שהחכמה העליונה

מראה מקומות ט) דף קנג י) דף קנד

זין הזהר

בקבוס וזכו. וכיון דאשתלים יעקב לא אצטריך לאתי אבן סיועא אחרא [סג] זה כתיב וינש יעקב ויגל את האבן ויגל וגללו ולא כתיב ויסר והסירו אלא וגללו היינו ערבובא דשטן דמערבבין ליה ולא יכיל לקטרגא ויעקב בלחודיה לא אצטריך לסיועא אחרא אלא אי בלחודיה. דהא שלימו דאבהתא הוה יעקב דכיון דיכול ליה בעבדו בהאי עלמא. יכיל לעילא. ובכלא אצטריך עובדא תרין עלמין אחסין יעקב. חד עלמא דאתגליא וחד עלמא דאתכסיא כגוונא דלהון ממש מחד נפקו שית שבטין ומחד נפקו תרין שבטין עלמא דאתכסיא אפיק שית שבטין [סד] עלמא דאתגליא אפיק תרין ואינון תרין כרובים דתחותה [סה] ויעקב בין תרין עלמין אשתכח בדיוקנא דלהון ממש [סו] ובגין כך כל מלוי דלאה הוו באתכסיא. ורחל באתגליא. ע"כ:

ט) ויאמר אעבדך שבע שנים ברחל בתך הקטנה. א"ר אלעזר וכי מה דעתיה דיעקב דלא קאמר עשר ירחין או שתא חדא אלא שבע שנים אמאי. אלא יעקב בחכמתא עבד. בגין דלא יימרון דבגין תיאובתא דשיירו דרחל עבד אלא בגין חכמתא דסיהרא בת שבע שנין היא [סז] וכלהו שבע שנין עלאין שרו עליה דיעקב עד לא נסיב לה לרחל. למיתב נבה כדקא יאות דהא יעקב נסל כלהו בקדמיתא ולבתר אתא לגבה בגין לאשתכחא איהו שתיס ואיהי ארץ [סז] ורזא דמלה ויהיו בעיניו כימים אחדים מאי כימים אחדים אלא כלהו שבע שנין שקיל לון בעינוי כאינון יומין עלאין דאינון אחדין דלא מתפרשן וכלהו חד דמתקשרן דא בדא באהבתו אותה לאשתכחא כגוונא עלאה תא חזי דאפילו לבן רמז ליה באינון שבע. ולא ידע מאי קאמר. דפתח ואמר טוב [סח] דכתיב טוב תתי אותה לך. א"ר אבא הכי הוא ודאי דפלח שבע שנין לאודווגא בשמטה [סט] — .

י) ויראה ה' כי שנואה לאה ויפתח וגו'. רבי אלעזר פתח. מושיבי עקרת הבית אם הבנים שמחה הללויה. מושיבי עקרת הבית דא רחל דאיהי עקרא דביתא. אם הבנים שמחה דא לאה דבר אחר מושיבי עקרת הבית דא שמחה. דאיהי עקרא דהאי עלמא עליה אתדבר אם הבנים שמחה דא יובלא דכל חידו וכל חדוה דכלהו עלאין ביה תליין והאי קרא כללא דכלא הוא בגין דהאי כליל כלא ברזא קדישא ועי"ד סיומא דקרא הללויה [ע] ויראה ה' כי שנואה לאה וכי אמאי היא שנואה והא בני שנואה לאו בני מעליא נינהו וחזינן דכל אינון בני מעליא מלאה נפקו ואת אמרת כי שנואה לאה אלא ודאי יובלא איהו עלמא דאתכסיא וכל מילוי לאו באתגליא נינהו ובגין כך יעקב אתכסיין מניה כל עובדוי [עא] תא חזי עלאין תתאה באתגליא יהוא. והוא שירותא דכלא לסלקא בדרגוי [עב] כגוונא דחכמה עלאה

זין הזהר

הצדיקים. [סג] פי' שרא נצרך לו סייעתא אחריתא להסיר האבן שהוא כעצמו פעל ואת בבח קדושתו הגדולה: [סג] דיינו פסירת הבינה שהוציאה שש ספירות חסד גבורה תפארת ומלכות. נצח והוד וכן הולידה לאה כנגדם ראובן שמעון לוי ויהודה יששכר וזבולון [סד] וכנגדם הולידה רחל ליוסף ובנימין. [סה] כי כ.ת התפארת שהיא שורש יעקב היא בין הבינה והמלכות: [סו] פי' שהמלכות היא ספירה שביעית מן חסד. שנ"ד בני ספירה ' [סז] פי שיעקב ע"י קדושתו קבל האורה מכל הו' ספירות וע"י הי' בכח לגרום יהוד שמים וארץ שהם תפארת ומלכות. [סח] והיינו רמז על ספירה הראשונה מן הו' ספירות שהיא חסד ונקראת טוב כידוע בהכתוב וירא אלהים את האור כי טוב [סט] פי' בסדת המלכות שנקראת שמטה וגם רחל: [ע] תיבת הללויה מורכבת מן ב תיבות הללו יה. ורמז בזה יהודא תתאה ויהודא עלאה. כי הללו היינו דלל קם ן. הלל בני אדנ"י היינו ה האחרונה מן דשם הוי"ה הרומז על מלכות ונקראת עקרת הבית כי זה עולם הקשיה מתגבר על ידה ונקראת גם רחל ושמטה. ובהזדווגה עם אות ן מן השם הוי"ה היינו יהודא התאר והשם י"ה רומז על חכמה ובינה ודיינו יהודא עלאה. [עא] שעבד בשביל רחל והוא לא ידע שעובד בשביל לאה ' [עב] כי מלמטה למעלה ספירת מלכות היא ספירה הראשונה.

עלאה היא בירותא דכלא. הכי נמי עלמא תתאה חכמה מיהו [עג] והוא בירותא דכלא. ובגין כך קרינן **אתה** בגין דאיהו סמיך ואתגליא ועלאה עלאה דאיהו יודע קרינן **הוא**. דכל מילוי בהתכסיא הימן. ורזא דילה דלאה דכתיב ויסכב עמה בלילה ה"וא. ועל דא כתיב [ע] ועבר הלוי הו"א [עד] בגין להתכסא מניה ברכאן לכלא. הו"א עלמא עלאה דהתכסיא תדיר. ויעקב ביה דאתכסיא לא אתדבק ברשותיה אלא ביה דאתגליא. ורזא דא דכתיב ודבק בתשתו. וכלא אתכסי מיעקב. דעלמא עלאה לא אתגליא כלל —:

ג) **ותהר** לאה ותלד בן ותקרא שמו ראובן. א"ר אלעזר לאה כי הולידת לראובן מה כתיב ותקרא את שמו ראובן. רא"ו ב"ן סתם. לפי שנכלל בשלשה צדדים המתחברים יחד [עה] שמעון ולוי. מה הטעם לוי. כמש"כ ג) לויות. חבור כל הצדדים [עו] א"ר יהודה מבאן מוכח. שכתוב יתר שאת ויתר עז. תרגומי בכירותא כהונתא ומלכותא [עז] ומלכות בצד גבורה היא. וע"כ רא"ו ב"ן סתם. א"ר אבא רא"ו ב"ן סתם. שנכלל בשמעון ולוי. לאה כך היה דעתה. שכתוב רפעם ילדה אישי אלי כי ילדתי לו שלשה בנים. לפי שהם שלשה שמתחברים יחד. ובוא וראה שכך הוא שהרי מרכבה העליונה היא האכות ודוד המלך שמתחבר בהם. וכל הארבעה הם מרכבות עליונות סוד השם הקדוש. וע"כ ראובן שמעון לוי [עח] ואח"כ יהודה שירש המלכות:

ד) **ותאמר** הפעם אודה את ה' וגו' ותעמד מלדת. א"ר אבא מה הטעם שאמרה אודה את ה' בזה ולא בכלם. אלא לפי שכאן נתיסדו ארבעה עמודים. ומכאן מוכח שכל זמן שהשכינה בגלות אין השם הקדוש שלם. בוא וראה אע"פ ששלשה בנים היו. עד שילדה ליהודה לא היה כסא שלם. ולפיכך הפעם אודה את ה' ולא בכלם. וע"כ כתוב ותעמד מלדת. מהו ותעמד. שעמד הכסא על עמודיו —:

סתרי תורה

ה) **ותהר** לאה ותלד בן ותקרא שמו ראובן. כל עניני העולם הולכים אחר מחשבה והרהור. וע"כ כתוב [1] והתקדשתם והייתם קדושים. לפי שכל קדושת העולם נוכל להוציא ולהמשיך בהרהור טוב. מי שנטמא בהרהור רע כאשר בא להזדווג באשתו. ומשים רצונו ומחשבתו באשה אחרת. ומזריע זרע בהרהור אחרת. זה הוא שמחליף מדרגות העליונות שלמעלה. מדרגת הקדושה בעבור מדרגת הטומאה. כמו שמחשבתו עושה חלופין למטה. כן גם עושה חלופין למעלה. וכמו שהגוף של אותו הבן שיוליד נקרא בן המזרה. כן גם בהנפש בן תמורה נקרא. שהרי לא המשיך קדושה בהרהור ההוא. ונפש שלו נחלפה במדרגה אחרת. יעקב המזבחר שבכלם נגלה לפני הקב"ה שכל דרכיו באמת היו. ומחשבת אמת הי' מהרהר תמיד בכל. בלילה ההוא ששמש באשתו לאה. מחשבה שלו ברחל

היתה

העליונה היא התחלת הכל. כן גם עולם התתון הוא חכמה [עט] והוא התחלת הכל. ולפיכך נקרא **אתה**. לפי שהוא שמטה ונגלה. ועילם דעליון שהיא יובל נקרא **הוא**. שכל עניניו בהסתר הם. וסוד דדב"ר של לאה הוא שכתוב וישכב עם־בלילה ה"וא. וע"כ כתוב [1] ועבר הלוי הו"א [עד] בשביל להמשיך משם ברכות לכל. הו"א נקרא עולם העליון שנסתר תמיד. ייעקב כמה שנסתר לא נדבק בו ברצונו. אלא במה שנגלה. וזהו הסוד שכתוב ודבק בתשתו והכל הי' נסתר בן יעקב. כי עולם העליון אינו נגלה כלל —:

ג) **ותהר** לאה ותלד בן ותקרא שמו ראובן. א"ר אלעזר לאה כאשר ילדה לראובן מה כתוב. ותקרא את שמו ראובן. רא"ו ב"ן סתם. לפי שנכלל בשלשה צדדים המתחברים יחד [עה] שמעון ולוי. מה הטעם לוי. כמש"כ ג) לויות. חבור כל הצדדים [עו] א"ר יהודה מכאן מוכח. שכתוב יתר שאת ויתר עז. תרגומי בכירותא כהונתא ומלכותא [עז] ומלכות בצד גבורה היא. וע"כ רא"ו ב"ן סתם. א"ר אבא רא"ו ב"ן סתם. שנכלל בשמעון ולוי. לאה כך היה דעתה. שכתוב רפעם ילדה אישי אלי כי ילדתי לו שלשה בנים. בגין דהוו תלתא דאתחברן כחדא. ותא חזי דהכי הוא דהא רתיכא עלאה חבהן ודוד מלכא דאתחבר בהו. וכלהו ארבע אימון רתיכין עלאין. ורזא דשמא קדישא. ועל דא לאיהן בישון לוי [עח] ולבתר יהודה דירית מלכו.

ד) **ותאמר** הפעם אודה את ה' וגו' ותעמד מלדת. א"ר אבא מאי טעמא אמרה אודה את ה' בהאי ולאי בכלהו אלא בגין דהכא אתכלל ארבע סמכין ומהכא דכל זמנא דשכינתא יהבאל בגלותא שמא קדישא לאו שלים הוה. תא חזי אע"ג דתלת בנין הוו עד דאולידת ליהודה לא שלים כרסיא. ובגיני כך הפעם אודה את ה' ולא בכלהו ועל דא ותעמד מלדת. יאי ותעמד. דקיימא כרסיא על כרסויהי —:

סתרי תורה

ה) **ותהר** לאה ותלד בן ותקרא שמו ראובן. כל מלין דעלמא אזלין בתר מחשבה והרהורא. וע"ד כתיב [1] והתקדשתם והייתם קדושים. בגין דכל קדושין דעלמא אפיק ומשיך בהרהורא טבא מאן דאסתאב בהרהורא בישא כד אתי לאזדווגא באתתיה. ושוי רעותיה והרהוריה באתתא אחרא. וזרע זרעא בהרהורא אחרא. דא הוא דאחליף דרגין עלאין לעילא. דרגא דקודשא בגין דרגא דמסאבא כתה דהרהורא דיליה עביד חלופין לתתא אוף הכי עביד חלופין לעילא. וכתה דגופא דההוא ברא דיליד אקרי בן תמורה. אוף הכי בנפשא בן תמורה אקרי. דהא לא משיך קדישא בההוא הרהורא. ונפשא דיליה אתחלף בדרגא אחרא. יעקב שלימא דכלא גלי קמי קב"ה דכל אורחוי בקשוט הוו והרהורא דקשוט הרהר תדיר בכלא בההוא ליליא דשמש באתתיה בלאה. הרהורא דיליה ברחל הות

מראה מקומות א) במדבר י"ח ב) דף קנד: ג) מנחות ל' ו' ד) דף קד: ה) דף קנה. ו) ויקרא י"ט

זין הזהר

[עג] כי סוף מעשה במחשבה תחלה: [עד] עבודת הלוי היא בעולם הבינה. [עה] פי' שראובן בלבדו הוא אינו דבר שלם כי צריך לדבקל עם שמעון ולוי שיהיו שלשתן בנגד הסד גבורה ותפארת: [עו] כי לוי שהוא בנגד תפארת מחוברין עמו צד ימין וצד שמאל חסד וגבורה: [עז] בהונה חסד. מלכות גבורה. בכורה תפארת. שראובן הי' ראוי לשלשתן: [עח] שלשה אלה כנגד חסד גבורה ותפארת ויהודה כנגד מלכות. והיינו מרכבה שלמה להשכינה הקדושה:

היתה. הי' משמש בלאה ומהרהר ברחל. ומקורו באותה המחשבה שלו הלך. ולא לדעתו. שהרי לא היה יודע. לפיכך לא נתעלה ראובן בשם [עם] הקב"ה שהי' יודע ואת הראה אותו ואמר ראו בן שנולד בעולם [פ] הקב"ה יודע כתוב ה) אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו. אל תקרא אראנו. אלא אראנו [בפת"ח] שיסתכלו בו. ולפי שנגלה לפני הקב"ה שזאת לא לדעתו היה. ובדרך אמת הי' מהרהר יעקב ברצונו. לא נפסל ראובן מתוך השבטים הקדושים. שאם לא כן הי' נפסל. ולפי שהמחשבה היא העיקר ועושה הפעולה. הקב"ה שהי' יודע מחשבה הזאת. במקום שנרבקה מפה הראשונה הזאת אליו נתנה הבכורה. שכתוב ב) כי הוא הבכור וגו' נתנה בכורתו לבני יוסף. במקום ההוא שהלכה המחשבה ונרבקה במפה הזאת. לשם נרבקה ונמסרה בכורה הזאת. ונטלה הבכורה מראובן ונמסרה במקום שהמחשבה נרבקה בו. ברחל הי' מהרהר ונרבק הרצון. וברחל נרבקה הבכורה. ודבל הזר והלך אחר ההרהור והמחשבה שזה ברור שהכונה והמחשבה מושך השפע ועושה הפעולה בכל מה שנצרך. ועל כן בתפלה נצרך כונה ומחשבה לכוון. וכן בכל אותן העבודות להקב"ה ההרהור והמחשבה עושה הפעולה. ומושך השפע בכל מה שנצרך. ע"כ:

ג) **ותאמר** לאה בא גד ותקרא את שמו גד. א"ר יצחק אם לא היה גד מבני שפחות היתה עומדת לו השעה להשתלם יותר מהכל. וש"כ בא גד על פי הקרי. והכתוב בגד חסר אל"ף. שהרי השעה עמדה לו להשתלם ונסתלקה ממנו. וש"כ ד) אחי בגדו כמו נחל. לפי שהגדר ההוא דמשפיע נסתלק באותו השעה. לכך כתוב בגד חסר אל"ף. וע"כ לא זכה בארץ הקדושה ונסתלק ממנה:

ה) **וילך** ראובן בימי קציר חטים וימצא דודאים בשדה. רבי יצחק פתח ואמר. מה רבו מעשיך ה' כלם בחכמה עשית מלאה הארץ קנינך. כל מה שנמצא בארץ כן גם למעלה. ואין לך דבר קטן בזה העולם שאינו תולה באיזה דבר עליון שנפקד עליו למעלה. לפי שכאשר נתעורר הדבר למטה נתעורר כח ההוא שנפקד עליו למעלה. שהכל נאחז זה בזה. בוא וראה כתוב

ו) **תני** נא לי מדודאי בנך. אין הדודאים הולידו לה לרחל. אלא שהקב"ה הי' מגלגל הדבר ע"י אותן הדודאים. כדי שיולד יששכר הדבוק בתורה יותר מכל השבטים. לפי שהרי רחל החזיקה בו ביעקב ולא הניחה לו אצל לאה. וש"כ המעט קחתך את אישי. וכתוב לכן ישכב עמך הלילה תחת דודאי בנך. הם גרמו שיולד יששכר בעולם. בשביל שיעלה ריח התורה לפני הקב"ה. וש"כ הדודאים נתנו ריח וגו'. וכתוב ושכב עמה בלילה הוא. ה"וא ודאי. והרי ביארנו שעולם העליון נקרא ה"וא. שנסתר ולא נגלה. לפי שהרי התורה מעולם העליון יצאה. ובכל מקום עולם העליון נקרא הו"א. שאינו נגלה. ונתבאר בהכתוב ועבר הלוי ה"וא. כדי להמשיך משם ברכות לכל. ויששכר שם נתקשר. וע"כ נקרא עץ החיים. עץ של חיים העליונים שנקרא הו"א ולא את"ה. ואפשר תאמר שאלה הדודאים פתחו מעיה של רחל. לא. שהרי כתוב וישמע אליה אלהים ויפתח את רחמה. הקב"ה ולא דבר אחר. לפי שאותן הדודאים אע"פ שיש להם כח למעלה. בכח ההוא שלהם לא נתמנה הפקידה של בנים

מראה מקומות ה) ירמי' כ"ג ט) דה"י א' כ' ג) ויחי רמב : ד) מיוב ד' ס) דף קנו וז דף קנו

[עם] אלא פתם ראו בן: [פ] פי' בן כשר בלי פסול ולא בן תפורה:

הות משמש בלאה והשיב ברחל. ומקורא דיליה בההוא הרהורא דיליה אזלא. ולאו לדעתא דהא לא הוה ידע בג"כ לא סליק רחובן בשמא [עם] קב"ה דהוה ידע אחוי ליה ואמר ראו בן דאתיליד בעלמא [פ] וע"ד כתיב ה) אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו. אל תקרי אראנו אלא אראנו [בפת"ח] דיסתכלון ביה ובגין דאתגלי קמיה דקב"ה דהא לאו לדעתא הוה ובאורח קטום הרהר ברעותיה יעקב. לא אתפסל רחובן מנו שבטין קדישין דאי לאו רבי הוה אתפסל ובגין דהרהורא עקרא אתיהו ועביד עובדא קב"ה דהוה ידע דהוא הרהורא באתר דאתדבקא הדא פפה קדמאה אסתמר ליה בכירותא. דכתיב ב) כי הוא הבכור וגו' נתנה בכורתו לבני יוסף בההוא אתר דהרהורא אזלא ואתדבקא בהדא פפה תמן אתדבק ואתמסר הדא בכורה ואתנטילת בכורה מרחובן ואתיהבת באתר דהרהורא אתדבקא בה. ברחל הרהר ואתדבק רעותא. וברחל אתדבק בכירותא וכלא אתהדר באתר הרהורא ומחשבה. דהא ודאי רעותא ומחשבה משיך משיכו ועביד עובדא בכל מה דאצטריך. ועל דא בצלותא אצטריך רעותא והרהורא לכוונא וכן בכל אינון פולחנין דקב"ה הרהורא ומחשבה עביד עובדא. ומשיך משיכו בכל מה דאצטריך. ע"כ

ג) **ותאמר** לאה בא גד ותקרא את שמו גד. א"ר יצחק אלמלא דהוה גד מבני שפחות שעתא קיימא ליה לאשלמא יותר מכלא. הה"ד בא גד קרי. וכתיב בגד חסר אל"ף. דהא שעתא קיימא בשלימו ואסתלק מניה. הה"ד ד) אחי בגדו כמו נחל בגין דההוא נהר דנגיד אסתלק בההיא שעתא וכתיב בגד חסר אל"ף. ועל דא לא זכה בארעא קדישא ואסתלק מניה:

ה) **וילך** רחובן בימי קציר חטים וימצא דודאים בשדה. רבי יצחק פתח ואמר מה רבו מעשיך ה' כלם בחכמה עשית מלאה הארץ קנינך. כל מה די בארעא הכי נמי לעילא. ולית לך מלה בזה זעירא בהאי עלמא דלא תלית במלה אחרא עלאה דאתפקדא עליה לעילא בגין דכד אתער האי לתתא אתער ההוא דאתפקדא עליה לעילא. דכלא אתאחד דא בדא תא חזי כתיב

ו) **תני** נא לי מדודאי בנך. לאו דודאים אולידו לה לרחל. אלא קב"ה קא גלגל מלה על ידי אינון דודאים. בגין דיפוק יששכר דאחיד באורייתא יתיר מכלהו שבטין. בגין דהא רחל אחידא ביה ביעקב ולא שבקת ליה לגבי לאה. הה"ד המעט קחתך את אישי. וכתיב לכן ישכב עמך הלילה תחת דודאי בנך. דא אינון גרמו דיפוק יששכר לעלמא. בגין דסליק ריחא דאורייתא קמי קב"ה. הה"ד הדודאים נתנו ריח וגו'. וכתיב ושכב עמה בלילה הוא. ה"וא ודאי. והא אוקמוה דעלמא עלאה ה"וא. דסתים ולא גליא. בגין דהא אורייתא מעלמא עלאה נפקא. ובכל אתר עלמא עלאה הו"א. דלא אתגליא והא אתמר ועבר הלוי ה"וא. בגין לאמשכא מניה ברכאן לכלא ויששכר ביה אתאחיד. ועל דא קרינן עץ החיים. אילנא דאינון חיין עלאין דאקרי הו"א ולא את"ה. ואי תימא דאלין דודאים פתחו מעיה דרחל. לאו. דהא כתיב וישמע אליה אלהים ויפתח את רחמה. קב"ה ולא מלה אחרא. בגין דאינון דודאים אע"ג דאיכא דלסון לעילא. בההוא אילנא דלסון לא אתמני פקידה דבנין

דבנין. דהא בנין בחזלא תליין ולאו במלה אחרא ולי תימא דהא איכון ליגנא אתבריאו. לאו דהא אפילו למלה דא סיועא איכון לאיכון דמתעבבי ולאו איכון עקרא [כא] ולא אתגזר עלייהו (אלא) בחזלא.

ה) **ותצא** לאה לקראתו ותאמר אלי תבא וגו'. האי מלה תליפותא איסו אבל לאו איהו הכי אלא מסכא אוליפנא עמוותנותא דלאה דלא אמרה קמי אחתא מדי ואיהי אקדימת לאורחא ואמרה ליה בחבאי ואודעא ליה דהא ברשותא דרחל הוה דכתיב כי שכור שכרתיך מרחל נטילת רשו. ובגין דלא יבאיש בעינהא דרחל אמרה ליה לבר ולא בביתא ולא עוד אלא פתחא משכנא דלאה נפקת לבר ועיילת ליה ליעקב בפתחא לבר עד לא ייעול לישכנא דרחל מאי טעמא בגין דלא תימא מלה קמי דרחל ולא תחליף קמי אחתהא ולא עוד אלא אמרה לאה אי ייעול יעקב במשכנא דרחל לאו דין הוא לאפקיה מתין בגין כך אקדימת ליה לבר וכל האי למה אלא לאה רוחא דקודשא אתערת בה. וידעת דכל הני שבטין עלאין כלהו קדישין יפקון מנה ודחקת שעתא בחביבותא לקב"ה ובג"כ היא קראת לון שמהן ברזא דחכמתא. ג) רבי יוסי אמר ותצא לאה לקראתו. מנא ידעת. הא אחרו דנעא אמרא ולאה ידעת ונפקת ליה וגרס ליה דנפק מנה ישכר. הה"ד ישכר חמור גרס אל תקרי גרס אלא גרס [בפת"ח] דחמרא גרס ליה אחרת לאה ודאי ידענא דאי ייעול יעקב במשכנא דרחל ליה לי לאפקא ליה. אלא אוריך ליה הכא וייעול במשכני כי שכור שכרתיך בדודאי בני מאי בדודאי בני [כב] בגין דניחא ליה ליעקב על דא. דאלין מסייעין לאולדא. ויעקב הוה ידע דמלה לא קיימא בדודאים אלא לעילא פתח ואמר מושיבי עקרת הבית אם הבנים שמחה הללויה. א"ר חייא רוחא דקודשא אמר. מושיבי עקרת הבית. זו רחל. אם הבנים שמחה. זו לאה. מושיבי עקרת הבית. דא עלמא תתאה. אם הבנים שמחה דא עלמא עלאה בניני כך הללויה א"ר יהודה כל אלין שבטין תקונין דלתתא איכון. וכלהו כנוונא דלעילא. תא חזי כי שכור שכרתיך. לנסבא מניה גופא. ומאן איסו תורה. שכור שכרתיך לך לגופך ממש. שכור שכרתיך לאולדא דיוקנך מאן דלעי באורייתא אחסין עלמא דאתי ואחסין אחסנתא דיעקב אחסין עלמא דאתי דכתיב ישכר. י"ם שכ"ר כמ"ד ג) כי יש שכר לפעולתך וכתיב ד) להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא

ה) **ויזכר** אלהים את רחל וישמע אליה אלהים. דהא בחזלא תליא. ובגין כך כתיב בה זכירה וה' פקד את שרה. לאו ממזלא הוא. ואי תימא דהא בגין במזלא תליין ולא לתתא [כג] והכא בשרה לאו במזלא הוא. אלא וה' כתיב. כלא כחדא [כד] אי הכא אמאי כתיב פקידה. אלא ודאי זכירה הוא מקדמת דנא ואתמסר מפתחא דא לתתא. כמה דכתיב ואת בריתי אקים את יצחק אשר תלד לך שרה למועד הזה בשנה האחרת וכיון דאזכרת ברזא דלעילא. לבתר אתמר ברזא דנוקבא פקידה למהוי

בנים. שהרי בנים במזל תולה ולא בדבר אחר. ואפשר האמר שהרי הם לחנם נבראו. לא. שהרי אפילו לדבר הזה הם עזרה לאותן המתעבבות ללדת. ואין הן עקרות [כה] ולא נגזר עליהן (אלא) במזל:

ו) **ותצא** לאה לקראתו ותאמר אלי תבא וגו'. דבר זה נראה כחציפות. אבל אינו כך. אלא מכאן למדנו עניתנותה של לאה. שלא אמרה לפני אחותה כלום. והיא התקדמה להדרך ואמרה לו בלחש. והודיעה לו שדבר זה ברשותה של רחל נעשה. שכתוב כי שכור שכרתיך. מרחל נטלה רשות. וכדי שלא ירע הדבר בעיני רחל אמרה לו בחוץ ולא בבית. ולא עוד אלא שפתח אדל לאה יצא לחוץ. והכניסה לו ליעקב בפתח החצון קודם שנכנס לאהל רחל. מה הטעם. כדי שלא האמר הדבר לפני רחל. ולא תרצף לפני אחותה. ולא עוד אלא שאמרה לאה. אם יכנס יעקב באהל רחל אין שורת הדין להוציאו משם. לפיכך אמרה לו בחוץ. וכל ענין זה למה. אלא לאה רוח הקודש נתעורר בה. וידעה שכל אלה השבטים העליונים שכלם קדושים יולדו ממנה. ודחקה השעה באהבתה לרקב"ה. ולפיכך היא קראה להם שמות בסוד החכמה ג) רבי יוסי אמר ותצא לאה לקראתו. ממה ידעה שבא יעקב. הרי אמרו שנעה החמור ונורע ללאה ויצאה לקראתו. יגרם החמור שיולד ממנה יששכר. וש"כ יששכר חמור גרם. אל תקרא גרם אלא גרם [בפת"ח] שהחמיר גרם לו. אמרה לאה יודעה אני בידאי שאם יכנס יעקב באהל רחל אין נאה לי להוציאו משם. אלא אמתין לו כאן ויכנס באהלי. כי שכור שכרתיך בדודאי בני. מהו בדודאי בני [כב] לפי שיהי' יעקב מרוצה על זה. כיון שהדודאים מסייעים להוליד. ויעקב היה יודע שאין הדבר תולה בדודאים אלא בלמעלה. פתח ואמר מושיבי עקרת הבית אם הבנים שמחה הללויה. א"ר חייא רוח הקודש אמר. מושיבי עקרת הבית. זו רחל. אם הבנים שמחה. זו לאה. מושיבי עקרת הבית. זה עולם התחתון. אם הבנים שמחה. זה עולם העליון. לפיכך הללויה. א"ר יהודה כל אלה השבטים תקונים שלמטה הם. וכלם כדמיון שלמעלה. בוא וראה כי שכור שכרתיך. לקחת מיעקב הגוף. ומה הוא. התורה. שכור שכרתיך לך לגופך ממש. שכור שכרתיך להוליד תמונתך. מכאן נשמע מי שעמל בתורה נוחל עולם הבא. ונוחל נחלת יעקב. נוחל עולם הבא. שכתוב יששכר. י"ש שכ"ר. כמו שכתוב ג) כי יש שכר לפעולתך. וכתוב ד) להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא:

ה) **ויזכר** אלהים את רחל וישמע אליה אלהים. שהרי במזל הדבר תולה. ולפיכך כתוב בה זכירה. וה' פקד את שרה. לא מן מזל היה. ואם תשאל שהרי בנים במזל תולה ולא למטה [כג] וכאן בשרה לא במזל הוא. אלא וה' כתוב. הכל ביחד [כד] אם כן מפני מה כתוב פקידה. אלא ודאי שהיתה זכירה מקודם לזה. וכבר נמסר מפתח הזה למטה. כמו שכתוב ואת בריתי אקים את יצחק אשר תלד לך שרה למועד הזה בשנה האחרת. וכיון שכבר נזכרה כסוד העליון. נאמר אח"כ בסוד בחינת נקבה פקידה.

להיות

מראה מקומות א) דף קנו ב) דף קנו ג) ירמי' נ"ח ד) משלי ח ה) דף קנט

[כא] פי' שאינן עקרות על פי מזל אלא שמתעבבות מלדת מתחת איזו חולשה שבגוף לא"ל יעזרו הדודאים ולפי זה אי, מובן גירסת הזוהר אלא במזל. ונראה שתיבת אלא היא מיותרת [כב] פי' מה נפקא מינה ליעקב לדעה ששברה אותו בעבור דודאים. אלא שבביון הזכירה דודאים כדי שיסכים יעקב לפי שיחשוב ויבין שתובל לצמח מזה טובה לרחל שתלד בנים: [כג] מה שנזכר כאן בחזר אלא אין הכונה על כוכב אלא על עולם עליון שנקרא מזלא: [כד] שאות וא"ו באה לרבות גם הבה העליון של עלמא דדכורא:

להיות כלל של הכל כיחד אבל כאן ברחל שלא נזכרה מקודם לזה לא נאמר בה פקידה אלא זכירה. והכל בזכירה תולה בסוד המזל [ו] א"ר יהודה למדנו שיש זכירה לטוב ויש זכירה לרע. יש פקידה לטוב ויש פקידה לרע. זכירה ופקידה לטוב. אלה הן מדרגות ידיעות בסוד האמונה. בחינת זכר: כחינת נקבה הוא סוד אחד של זכירה ופקידה. ואלה הן לטוב. זכירה ופקידה לרע. אלה הן של צד הטומאה העומד בסוד אלהים אחרים. ג"כ זכר ונקבה ביחד. זכירה בזה ופקידה כזו. ואלו הם העומדים תמיד להרע. ואלה לעומת אלה. מכאן יוצאים כל סודות האמונה וכל קדושות העליונות כמו שביארנו. וכאן מצד הרע יוצאי' כל מיני רעות וכל מיתות וכל צרדים ומיני רעו' שבעולם. אלה להיפוך מאלה ובוא וראה כאשר האדם מתפלל תפלתו אל יאמר על עצמו זכרני ופקדני. לפי שיש זכירה ופקידה לטוב. וזכירה ופקידה לרע. ויש מוכנים לקחת הדבור כן פיו ולבוא להזכיר חטאי האדם ולענוש אותו. מלבד אם הוא צדיק תמים. שכאשר יחפשו חטאיו אותה הזכירה והפקידה להרע אל ימצאו אותם. כמו עזרא שאמר זכרה לי אלהי לטובה. שהרי בכל מקום שהאדם מתפלל תפלתו יכליל עצמו בין רבים. בכלל של רבים. ובוא וראה השונמית כאשר אמר לה אלישע [ז] היש לדבר לך אל המלך או אל שר הצבא. יום ההוא יום של ראש השנה היה. שמלכות שמים שולטת לדון העולם. והקב"ה נקרא מלך המשפט בזמן ההוא. ולפיכך אמר לה היש לדבר לך אל המלך. מה כתוב ותאמר בתוך עמי אנכי יושבת. אינני רוצה להיות נרשם למעלה בלבדי. אלא להבנים ראשי בין רבים. ולא אוציא עצמי מכלל שלהם. וכך נצרך לו לאדם להתכלל בכלל של רבים. ולא להתיחד בלבדו. כדי שלא ישניחו עליו להזכיר חטאיו כמו שנתבאר [ז] בוא וראה ויזכר אלהים את רחל וישמע אליה אלהים ויפתח את רחמה. שני פעמים אלהים אלהים למה. אלא אחד מעולם של בחי' זכר. ואחד מעולם של בחי' נקבה. לפי שבמזל תולה הדבר. וכאשר נתעוררה רחל בשם זה. שכתוב יוסף ה' לי בן אחר. אז ידע יעקב שהיא ראויה להשלים כל השבטים [פה] ושלא תתקיים בעולם. לפיכך בקש ללכת משם ולא יכול. וכאשר הגיע הזמן שנולד בנימין כרח והלך לו. כדי שבארץ אחרת לא יושלם הבית להתקשר עולם הקדוש בו. וזהו שכתוב ויאמר ה' אל יעקב שוב אל ארץ אבותיך ולמולדתך ואהיה עמך. מהו ואהיה עמך. אלא אמר לו עד עתה רחל היתה עמך עקרת הבית. מכאן ולהלאה אני אהיה עמך. ואקח הבית עמך בשנים עשר שבטים. וזהו שכתוב ואני בבואי מפדן מתה עלי רחל. עלי היה ובשבילי היה הדבר. שהיא נדחית. ובא תושב אחד ולקח הבית בשבילי לדור עמי:

ז) ויהי כאשר ילדה רחל את יוסף וגו'. א"ר אלעזר מה ראה יעקב ללכת לדרכו כאשר נולד יוסף. וטרם שנולד יוסף לא ביקש ללכת לדרכו. אלא הרי ביארנו שראה שנולד שמנו של עשו. ובוא וראה יוסף השלים מקומו אחרי יעקב. ויוסף זכה למדרגה שנקרא צדיק. והיינו סיום הגוף שהוא הברית [פו] כיון שראה יעקב שנשתלם הגוף ביקש הגוף ללכת לדרכו. ועם כל זה השלים בנימין המספר. שכו נשתלמו שנים עשר. ואם תשאל וכי לא ידע יעקב שעד

לתחוי כללא דכלא כחדא.. אבל הכא רחל דלא אדכרת מקדמת דנא לא אתמר בה פקידה אלא זכירה וכלא בזר"ם אינון ברזא דמזלא. [ו] א"ר יסודה תרין אית זכירה לטב ואית זכירה לבים. אית פקידה לטב ואית פקידה לבים. זכירה ופקידה לטב אלין אינון דרגין ידיען רזא דמהימנותא. דכר ונוקבא רזא חדא זכירה ופקידה ואלין אינון לטב. זכירה ופקידה לבים אלין אינון רזין דסטרא אחרא דקיימא ברזא דאלהים אחרים דכר ונוקבא כחדא זכירה בהאי ופקידה בהאי. ואלין אינון דקיימין תדיר לבים ואלין לקבל אלין מסכא נפקי כל רזי דמהימנותא וכל קדושין עלאין כמה דאוקמוה. ומסכא נפקי כל זינין ביסין וכל מותא וכל סטרין וזינין ביסין בעלמא. דא בהפוכא מן דא. ותא חזי בר נש כד אלי אלותיה לא ייתא עליה זכרני ופקדני. בגין דאית זכירה ופקידה לטב וזכירה ופקידה לבים וזמינין לנפלא חלש מן פומא ואתיין לאדכרא חובוי דבר נש ולענשא ליה. בר מי דאיהו זכאה שלים. דכד בדקי חובוי דהיא זכירה ופקידה לבים לא ישכחון לון. כגון עזרא דאמר זכרה לי אלהי לטובה. דהא בכל אתר דבר נש אלי אלותיה יכליל גרמיה בין סגיאין. בכללא דסגיאין ותא חזי שונמית כד אמר לה אלישע [ז] היש לדבר לך אל המלך מי אל שר הצבא. ההוא יומא יום טוב דרחש הנש הוה דמלכותא דרקיעא שלטא למידן עלמא וקב"ה אקרי מלך המשפט בהאהוא זמנא. ובגין כך אמר לה היש לדבר לך אל המלך מה כתיב ותאמר בתוך עמי אנכי יושבת לא בעינא דיהוי רשימאה לעילא. אלא לאעלאה רישאי בין סגיאין ולא לאפקא מכללא דלהון וכך בעי ליה לב"נ לאתכללא בכללא דסגיאין. ולא לאתיחדא בלחודוי. בגין דלא יסגהון עליה לאדכרא חובוי כדקאמרן [ז] תא חזי ויזכר אלהים את רחל וישמע אליה אלהים ויפתח את רחמה תרי זמנין אלהים אלהים אמאי. אלא חד מעלמא דדכורא. וחד מעלמא דנוקבא. בגין דבמזלא תליא מלתא וכד אתערת רחל בשמא דא דכתיב יוסף ה' לי בן אחר. ידע יעקב דאיהי אתחזיא לאשלמא כלהו שבטין ופה [פה] ולא אתקיים בעלמא בגין כך בעא למיזל ולא יכיל. וכד מטא זמנא דבנימין ערק ואזל ליה בגין דבארעא אחרא לא יסתליס ביתא להתקברא עלמא קדישא ביה. והיינו דכתיב ויאמר ה' אל יעקב שוב אל ארץ אבותיך ולמולדתך ואהיה עמך מאי ואהיה עמך. אלא אמר ליה עד הכא רחל הות עמך עקרא דביתא מכאן ולהלאה אנא אהא עמך ואקבל ביתא בהדך בתריסר שבטין. והיינו דכתיב ואני בבואי מפדן מתה עלי רחל עלי הוה ובגיני הוה מלה דאתדחיא איהי ואתיא דיורא אחרא ונטלא ביתא בגיני לדיירא עמי:

ז) ויהי כאשר ילדה רחל את יוסף וגו' א"ר אלעזר מה חמא יעקב למיהך לאורחיה כד אתיליד יוסף ועד לא אתיליד יוסף לא בעא לאיהך לאורחיה אלא הא אקמוה דחמא דאתיליד שמנא דעשו ותא חזי יוסף אשלים דוכתיה בתריה. ויוסף זכי ליה דאקרי צדיק. והכא סיומא דגופא דאיהו ברית [פו] כיון דחמא יעקב דאשתלים גופא בעא גופא למהך לאורחיה. ועם כל דא בנימין אשלים חושבנא. דבית אשתלימו תריסר. ואי תימא וכי לא הוה ידע יעקב

דעד

מראה מקומות [ו] דף קס. [ז] מלכים ב' ד' [ז] דף קס [ז] דף קנח

זין הזהר

[פה] כי זה חשם יש בו י"ב צירופים כנגד י"ב שבטי ישורון: [פו] פי' ספירת יסוד:

דעד כען לא אתליזו שבטין אע"ג דאתיליד יוסף. ומאי טעמא לא מיכף עד דיתיליד ביתין ויתליזו שבטין. אלא יעקב במכתמא עבד ומלם ידע. אחר ודאי מי מתלימו סכא כלהי שבטין. הא ידענא דתקינא דלעילא שריא עלייהו כדקא אתיא. ובארעא דא לא ליבי דיסתלימו אלא בארעא קדישא תא חזי דהכי הוא. דכלהו תריסר שבטין תקונא דעלמא תתאה נינהו [פז] וכיון דאתיליד ביתין ומיתת רחל ונפלא דוכתא הא עלמא תתאה לאתתקנא בהו [פח] ועי"ד לא אתיליד ביתין אלא בארעא קדישא. הס"ד ואתי בבואי מפדן מתה עלי רחל בארץ כנען בדרך. תון מיתת רחל ונפלא דוכתא הא עלמא תתאה לאתישבא בביתא שליתא. וכל זמנא דרחל קיימא עלמא תתאה לא אתתקנא בהו מיתת רחל נפלא ביתא בשליתו ואי תימא לאה אתאי לא מיתת בההוא זמנא אלא בגין דביתא בעלמא תתאה אתיהו. וכלהו מנהון הוו לאתתקנא [פט] ולאו מעלמא עלאה וכנ"כ לא יתיבת בהדיא שעתא וכל עובדוי דלאה באתכסיא אתיון. בגין דעלמא עלאה אתיהו באתכסיא ולאו באתגליא. וכנ"כ לא אדכר מיתתה דלאה כמיתתה דרחל ותא חזי דהכי הוא ודאי. בגין דעלמא עלאה כל מלוי באתכסיא. ועלמא תתאה כל מלוי באתגליא. כנ"כ אתכסיא לאה במערתא דכפלתא ורחל בגלויא דאורחא דא בסתרא ודא באתגליא ובאתכסיא עלמא עלאה אתרשים. דכתיב ותאמר לאה באשרי כי אשרוני בנות [ז] וכנ"כ קראה שמו אשר [פ] א"ר יהודה תא חזי שלימותא דיעקב דלא בעא למיזל אלא ברשותיה דלבן ואי תימא זמנא אחרינא אמאי לא אזיל ברשותיה. אלא בגין דהחיל יעקב דלא יסבור ליה ויסתלימו תריסר שבטין באחרא אחרא ועל דא כיון דאמא דמשא שעתא דביתין ברח. כד"ח ויברח הוא וכל אשר לו. דכיון דאתיליד ביתין אתקשרת שכינתא בכלהו שבטין. ונפלא ביתא בכלהו ויעקב הוא ידע ברוא דחכמתא. דכד יסתלימו תריסר שבטין. שכינתא אתקשר ואתקשר בהו. ורחל תיתות ואיהי נפלא ביתא תא חזי סכי אוליפנא. עלמא תתאה אתחזי ליה ליעקב כמה דאתחזי למשה. אלא דלא יכילת עד דהוו תריסר שבטין בביתא לאתקשרא בהו. וכדין אתדחית רחל ונפלא איהי ביתא בכלהו שבטין. והות עיקרא דביתא וכדין יומיהי עקרת הבית ודאי ואמר יעקב הא משה זמנא דאתתליזו תריסר שבטין. ודאי דעלמא דלעילא יחות הוא לבית לאתקשרא בהו. ותסכנותא דא תדחי קרייה אי תיתות הכא לא אפוק מסכא לעלמין. ולא עוד אלא דבמערתא דא לא אתחזי לאשלמא ביתא בג"כ ויהי כאשר ילדה וגו'. עד לא אתליזו שבטין. אמר רבי שמעון אמר ודאי כל מלוי דר' יהודה שביר ודא סליק על כולא. ואי תימא אמאי לא אזיל ליה לאורחיה מיד. אלא כל זמן דרחל לא אתעברא מבנימין אתעכב תמן. כיון דמשא זמנא דבנימין ערק ולא בעא רשותא בגין דלא יתעכב תמן ויתחבר יעקב בכולהו שבטין באתרא דלא אלעריך ר' אבא פתח וילך משה וישב אל יתר חותנו וגו'. תא חזי משה רעי עצא דיתרו חמוי

שער עתה לא נשתלמו השבטים אע"פ שנולד יוסף. ומפני מה לא המתין עד שיולד בנימין וישתלמו השבטים. אלא יעקב בחכמה עשה והבין הדבר. אמר ודאי אם יושלמו כאן כל השבטים. הרי אני יודע שתקון העליון ישרה עליהם בראוי. ובארץ הזו אינני רוצה שישתלמו אלא בארץ הקדושה. בוא וראה שכך הוא. שכל ש"ים עשר שבטים תקון של עולם התתתון הם [פז] וכיון שנולד בנימין מתה רחל. ולקח מקומה זה עולם התתתון להתתקן בהם [פח] וע"כ לא נולד בנימין אלא בארץ הקדושה. וש"כ ואני בבואי מפדן מתה עלי רחל בארץ כנען בדרך. שם מתה רחל ולקח מקומה זה עולם התתתון להתישב בבית שלם. וכל זמן שרחל היתה קיימת עולם התתתון לא נתתקן בהם. כיון שמתה רחל אז לקח הבית כשלימות. ואם תשאל לאה למה לא מתה בזמן ההוא. אלא לפי שהבית בעולם התתתון הוא. ובלם ממנו נתהוו להתתקן [פט] ולא מעולם העליון. ולפיכך לא מתה לאה בפעם ההיא. וכל מעשי לאה בהסתר הם. לפי שעולם העליון נסתר הוא ואינו נגלה. ולפיכך לא נזכרה מיתת לאה כמיתת רחל. ובוא וראה שכך הוא בודאי. לפי שעולם העליון כל עניניו בהסתר הם. ועולם התתתון כל עניניו בהתגלות. ולפיכך נסתרה לאה במערת המכפלה. ורחל היא בגלוי הדרך. זו בהסתר וזו בהתגלות. ובדרך נסתר עולם העליון נרשם. שכתוב ותאמר לאה באשרי כי אשרוני בנות [ז] ולפיכך קראה שמו אשר [פ] א"ר יהודה בוא וראה תמימות יעקב. שלא רצה ללכת אלא ברשות לבן. ואם תשאל בפעם אחר למה לא הלך ברשותו. אלא לפי שנתירא יעקב שלא יניחנו. וישתלמו שנים עשר שבטים בארץ אחרת. ועל כן כיון שראה שהגיע השעה שנולד בנימין ברח. כמש"כ ויברח הוא וכל אשר לו. שכיון שנולד בנימין נתקשרה השכינה בכל השבטים. ולקחה הבית עם כלם. ויעקב הי' יודע בסוד החכמה. שבאשר ישתלמו שנים עשר שבטים. השכינה תתקשט ותתקשר עמהם. ורחל תמות והיא תקח הבית. בוא וראה שכך למדנו. עולם התתתון היה ראוי לו ליעקב כמו שהי' ראוי למשה. אלא שלא יכלה עד שהיו שנים עשר שבטים בבית להתקשר בהם. ואז נדחית רחל ולקחה היא הבית עם כל השבטים. ונעשית עקרת הבית. ואז מושיבי עקרת הבית בודאי. ואמר יעקב הרי הגיע הזמן שנשתלמו י"ב שבטים. וראוי שעולם שלמעלה ירד הוא לבית להתקשר עמהם. ועניה זו תדחה מלפניו. אם תמות כאן לא אצא מכאן לעולם. ולא עוד אלא שבארץ הזאת אין ראוי להשתלם הבית. לפיכך ויהי כאשר ילדה וגו'. מדם שנשתלמו השבטים. שמע רבי שמעון אמר ודאי כל דברי ר' יהודה נכונים. וזה עולה על הכל. ואם תשאל מדוע לא הלך לו לדרכו מיד. אלא כל זמן שרחל לא נתשברה מבנימין נתעכב שם. כיון שהגיע הזמן של בנימין ברח ולא בקש רשות. כדי שלא יתעכב שם ויתחבר יעקב עם כל השבטים במקום שלא נצרך. ר' אבא פתח וילך משה וישב אל יתר חותנו וגו'. בוא וראה משה רועה צאנו של יתרו חותנו

מראה מקומות ז) דף קנת:

זין הזהר

פז) פי' תקון השכינה היינו להתשיך לה שפע קדושה מעולמות העליונים ע"י עבודת הקדושה. [פח] פי' שהשכינה שרתה עליהם: [פט] פי' שבית יעקב שורשם בו' ספירות של המלכות שנקראת רחל ולא בעולם העליון שנקרא לאה: [ז] זה יובן גם בפשוט ע"פ כללי חכמת הדקדוק כי לרוב תיבת אשר תבא לסימן איזה דבר שאינו גודע ונגלה לעין כל כך בפרסיות אם לא ע"י זה הסימן. כמו האשה אשר נתת עמדי. נמצא שתיבת אשר באה לבאר ולגלות הדבר הנסתר מן העין ואינו מובן כל כך. וכן לאה שסרסו על עולם העליון הנסתר ואינו מובן כל כך אם לא ע"י סימנים שיתכן בהם תיבת אשר. וזהו באשרי כי אשרוני בנות. שלא ישינו להבין אותי אלא ע"י סימן שיתכן בו תיבת אשר. כמו אשר בשמים ממעל.

היה. ומדורו הי' עמי. וכאשר בקש ללכת לא הלך אלא ברשות שלו. ויעקב שהי' איש תם. ומדורו היה תמיד עם לבן. מפני מה לא בקש רשות ממנו. אלא הרי אמרו שלא ינלגל לבן עמו גלגולים שיהי' נשאר שם. שהרי בתחלה אמר ל. ומיד גלגל עמו גלגולים ונשאר שם. ועתה נתירא ממני. אבל יתרו לא היה כך אצל משה. לפי שלבן מכשף היה. ובכשפים היה כל מעשיו אצל יעקב. ועתה לא רצה יעקב להתעכב שם. שהרי הקב"ה א"ל שוב אל ארץ אבותיך וגו'. וע"כ לא רצה להתעכב ולעזוב פקודת רבונו:

ח) **ויאמר** אליו לבן וגו' נחשתי ויברכני ה' בגללך. א"ר אלעזר כמה מיני כשפים עשר לבן ובחן מזלו בשביל יעקב. והיה מוצא בעבור יעקב מאה צאן בכל חודש. ומאה כבשים ומאה עזים יותר על צאנו. דבי אבא אמר אלף צאן ואלף כבשים ואלף עזים הי' מביא לו יעקב יותר בכל חודש וחודש. וש"כ כי מעט אשר היה לך לפני ויפרץ לרוב ויברך ה' אותך לרגלי. וברכה שלמעלה אינה פחותה מאלף מכל מין ומין. מצאן אלף מצא. מכבשים אלף מצא. מעזים אלף מצא. על כל מה ששורה הברכה שלמעלה אינה פחותה מאלף. עד שבעבור יעקב נתעלה לבן בעושר רב. וכאשר בקש יעקב לקחת שכרו לא מצא אלא עשרה מכל מין ומין. ויעקב הי' מחשב זאת לעשרות גדולה. ראה כמה לקח יעקב משלו ממה שהי' נותן בזכותו ללבן. וכל מה שהעלה לו יעקב לא היה אלא בזרוע ע"י אותן המקלות אשר השים לפני הצאן. בוא יראה כמה יגע יעקב התם אחר לבן. שכתוב וישם דרך שלשת ימים וגו'. והיה מביא לו כל עושר הזה. ועם כל זה לא רצה לבן שיהי' שכרו של יעקב כך. אלא לקח עשרה מזה ועשרה מזה ונתן לו. ואמר לו קח לך אלו. ואם יולידו כמו שאמרת באלו הגונים יהי' זה שכרך. וש"כ ותחלף את משכורתי עשרת מונים. עשרה מזה ועשרה מזה. וכתוב ואביכן התל בי והחליף את משכרתי עשרת מונים. ובאותן העשיריות הי' עמל ומבקש מלפני הקב"ה וברכו. ומכל מה שהשוה לבן עם יעקב הי' חוזר בדיבורו וחסס הכל מן יעקב. עד שהקב"ה חס עליו ולקח יעקב משלו בזרוע. וברכו ליעקב בעשרות גדולה:

ט) **ויאמר** נקבה שכרך עלי ואתנה. מהו נקבה. א"ר יצחק רשע ההוא אמר. אני רואה שיעקב לא הסתכל אלא בנקבות. ובשביל זה יעבר אצלי. אמר נקבה שכרך. הלא נקבה שהיא שכרך בבתחלה ואתנה (נא) אמור לי איזו נקבה הסתכלת בה ואתננה ותעבד אצלי בעבודה. ויאמר יעקב לא תתן לי מאומה. אמר יעקב חלילה. שהרי אני כל מה שעשיתי לשם כבוד המלך הקדוש עשיתי. ולא לתאות גופי. וע"כ לא תתן לי מאומה. שהרי אין רצוני בזה. אלא אם תעשה לי הדבר הזה אשובה ארעה צאנך אשמר:

ג) **ויקח** לו יעקב מקל לבנה לח ולוז וערמון וגו'. א"ר אלעזר כל אלה המקראות להראות חכמה באו. שלמדנו שענינים שלמעלה יש מהם שתולים במעשה. מהם בדבור. ומהם בכונת הלב. ומי שמבקש להמשיך ברכות. הוא בתפלה בדבור וכונה. ומהם שלא בתפלה אלא במעשה תלוים. בוא וראה יעקב התם כל מה שעשה בחכמה עשה. כתוב

טראה מקומות ח) דף קסח. ט) דף קס ג) דף קסח

סוס. ודיוריס סוס ביס וכך בעת למיזל לא •אזל אלא ברשותא דידיס ויעקב דסוס שליס ודיוריס סוס תדיר עיניס דלבן. אמאי לא בעא רשותא מניס אלא הא אתמר דלא ינגלל לבן עמיס גלגולין ויסתאר תתן. דהא בקדמיתא אמר ליס ומיד גלגל עליס גלגולין ואסתאר תתן והסתא דהיל יניס אבל יתרו לא סוס הכי לגבי משה. בגין דלבן חרשא סוס וכחרשא סוס כל עובדוי לגבי דיעקב והסתא לא בעא יעקב לאתעכבא תמן. דהא קב"ה א"ל שוב אל ארץ אבותיך וגו'. וע"ד לא בעא לאתעכבא ולמשבק פקודא דמאריס.

ח) **ויאמר** אליו לבן וגו' נחשתי ויברכני ה' בגללך. א"ר אלעזר כמה מיני חרשין עבד לבן ובחין מזליס בגיניס דיעקב. והוה אסכח בגיניס דיעקב מאה עאלא כל ירחא. ומאה אחרין ומאה עזין יתיר על עאליס רבי אבא אמר אלף עאלין ואלף אמרין ואלף עזין הוה מייתי ליס יעקב יתיר בכל ירחא וירחא הס"ד כי מעט אשר היה לך לפני ויפרץ לרוב ויברך ה' אותך לרגלי. וברכתא דלעילא לחו אינה פחותה מאלף מכל זינא וזינא. מעאלין אלף אסתכח מאמריס אלף אסתכח. מעזין אלף אסתכח. על כל מה דשריא ברכתא דלעילא לא פחות מאלף. עד דבגיניס דיעקב אסתלק לבן לכמה עותרא. וכד בעא יעקב לנפלא אגריס לא אסכח אלא עשרה מכל זינא וזינא. ויעקב חשיב ליה לעותרא סגי. חמי כמה נפיל מדיליס ממה דהוה יסיב בזכותיס ללבן. וכל דא דסליק ביס יעקב לא הוה אלא בזרוע דאיתון מקלות דהוו לגבי עגא תא חזי כמה פרח הסוא שלימא דיעקב אבתריס דלבן. דכתיב ויסד דרך שלשת ימים וגו'. והוה מייתי ליס כל האי עותרא ועם כל דא לא בעא לבן דיהא אגריס דיעקב הכי אלא נפל עשרה מן דא ועשרה מן דא ויהב ליס ואמר ליס פול הכי ואי יולידו כמה דאמרת בהאי גוונא יהא דא אגרך הס"ד ותחלף את משכורתי עשרת מונים עשרה מן דא ועשרה מן דא וכתוב ואביכן התל בי והחליף את משכרתי עשרת מונים. ובהני עשריתא אסתדל בתר קב"ה וברכיס. ומכל מה דהוי לבן עמיס דיעקב אהדר במלוליס ונפיל מיעקב כלא. עד דקב"ה חס עליס ונפל מדיליס בזרוע. וברכיס ליעקב בעותרא סגי.

ט) **ויאמר** נקבה שכרך עלי ואתנה מאי נקבה. א"ר יצחק הסוא רשע אמר אני רואה שיעקב לא אסתכל אלא בנוקבי. ובגין כך יפלח לי. אמר נקבה שכרך. הא נקבה דאיהי שכרך כד בקדמיתא ואתנה (נא) איזמן מאן נקבה אסתכלת בה. ואתנה ופלח לי בגיניה. ויאמר יעקב לא תתן לי מאומה. אמר יעקב חלילה. דהא אנא כל מה דעבידנא לסוס יקרא דמלכא קדישא עבידנא. ולא לכסופא דגרמאי. וע"ד לא תתן לי מאומה. דהא לאו דעתאי בסאי. אלא אם תעשה לי הדבר הזה אשובה ארעה צאנך אשמר.

ג) **ויקח** לו יעקב מקל לבנה לח ולוז וערמון וגו'. א"ר אלעזר כל אלה הקראות לחזאה חכמתא קא אתיין. דתניכן מלין דלעילא מנהון תליין בעובדא. מנהון במלולא. ומנהון ברעותא דלבא. ומאן דבעי לאמשכא ברכאן בלוליתא במלולא ורעותא. ומנהון דלא בלוליתא אלא בעובדא תליין. תא חזי יעקב שליס כל מה דעבד בחכמתא עבד. כתיב

(נא) ובזה יובן שלא כתוב ואתן אלא ואתנה בתוספות ה' שבשמעותו לשון נקבה. וגם שהוא כמו בפסיק בשמעו.ע הוא בבו ואת.

כתיב ויגע את המקלות אשר פצל ברהטים בשקתות המים. בלא בחכמתא לממשכא ברכאן ממבועא דכלא לכלהו דרגין עלאין דאיתון חולקין ועדביין את המקלות יתון מקלות. אלין דרגין דאיתון בי דינא [נב] אשר פצל דאעבר מגסון דינא ברהטים היינו דכתיב מלך חסור ברהטים [נג] דהא מסיהא מלך אתיין ברכאן לכלהו עלמין. בשקתות המים אלין איתון כחלין דכפקין והתיין עד דמטי לאתר דמתכנשי תמן [נד] אשר תשתה הצאן לשתות. כמש"כ ה) ישקו כל חיתו שדי ישברו פראים צמאם [נה] ולמקום ההוא שנאספים שם המים באים כלם לשתות ממנו. ויחמנה. מהו ויחמנה. בוא וראה בשעה שרוח צפונית מנשב [נו] המים נקרשים ולא נמשכים לחוץ ואין שותים. לפי שהדין תולה. והקור של צפון מקריש המים. וכאשר נתעורר רוח דרום מתחממים המים. [נז] ועיברת ההקרשה שלהם ונמשכים. אז שותים כלם. לפי שהחום של דרום מזחיל המים. וכלם מתחממים ושמחים לשתות מקרירות צפון שהי' להם בתחלה. וש"כ ויחמנה. והרי כתוב ויחמו [נח] אלא שהן כלן בבחינת נקבה. וע"ז נתכון יעקב לעשות הפעולה בחכמה. וזש"ב ויקח לו יעקב מקל לבנה לח וגו'. ויקח לו יעקב. יעקב ברר נחלתו וגורלו להלקו. ועלה למעלה מכל המדרגות. ולקח לו לגורלו מקל לבנה לח. היינו מדרגת הלובן של צד ימין. ולוז וערמון. היינו מדרגת האדום של צד שמאל. ויפצל בהן פצלות לבנות. שהעביר הדין מן צד שמאל וחברו בצד הימין. והוא נכנס ביניהם ולקחם ביחד. ונעשה הכל אחד בשני גוונים. ועם כל זה מחשף הלבן. שיתגלה ויתגבר הלובן על האדום [נט] וכל זה למה. להמשיך למדרגה זו של גורלו ברכות ממקור הכל. ולעשות תקון למדרגה זו שתהי' ממוזגת משלש בחינות ביחד [ס] ברהטים בשקתות המים. כמו שביארנו. ואז ע"י פעולה זו של חכמה נשפעות ברכות למטה. ושותים ויונקים כל העולמות ושורות עליהם ברכות.. ויעקב לקח חלקו מאותן הברכות שנשפעו על ידו למטה. לפי שהוא חלקו וגורלו של הקב"ה. כמש"כ ג) כי יעקב בחר לו יה וגו'. שהקב"ה בחר בו ביעקב לגורלו. כמש"כ

ג) כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו:

ז) **ויצג** את המקלות אשר פצל ברהטים וגו'. א"ר אלעזר

ווי לאותן רשעי העולם שאין יודעים ואין משגיחים בעניני התורה. וכשהם משגיחים בה. יען כי אין להם חכמה. עניני התורה דומים בעיניהם כאלו כלם דברים ריקים ואין בהם תועלת. יהכל לפי שהם ריקים מדעת וחכמה. שהרי כל דברי התורה כלם ענינים עליונים ויקרים. ועל כל דבר ודיבור כתוב בה ה) יקרה היא מפנינים. וכל חפצים לא ישוו בה. וכל אותן המשפטים ערלי לב. כאשר רואים עניני התורה. לא די להם שאינם מבינים. אלא שהם אומרים שדברי תפל הם. דברים שאין בהם תועלת. ווי להם כשיתבע הקב"ה מהם עלבון התורה. ויענשו בענוש של מורדים באדוניהם

כתוב ויצג את המקלות אשר פצל ברהטים בשקתות המים. הכל בחכמה להמשיך ברכות ממקור של הכל לכל מדרגות העליונות שהן חלקו וגורלו. את המקלות. איזה מקלות. אלו המדרגות שהן הבית דין [נב] אשר פצל. שהעביר מהם הדין. ברהטים. וש"כ מלך אסור ברהטים [נג] שהרי מסלך ההוא באות הברכות לכל העולמית. בשקתות המים. אלה הם הנחלים שיוצאים ונמשכים עד שמגיעים להמקום שנאספים שם [נד] אשר תבאנה הצאן לשתות. כמש"כ ה) ישקו כל חיתו שדי ישברו פראים צמאם [נה] ולמקום ההוא שנאספים שם המים באים כלם לשתות ממנו. ויחמנה. מהו ויחמנה. בוא וראה בשעה שרוח צפונית מנשב [נו] המים נקרשים ולא נמשכים לחוץ ואין שותים. לפי שהדין תולה. והקור של צפון מקריש המים. וכאשר נתעורר רוח דרום מתחממים המים. [נז] ועיברת ההקרשה שלהם ונמשכים. אז שותים כלם. לפי שהחום של דרום מזחיל המים. וכלם מתחממים ושמחים לשתות מקרירות צפון שהי' להם בתחלה. וש"כ ויחמנה. והרי כתוב ויחמו [נח] אלא שהן כלן בבחינת נקבה. וע"ז נתכון יעקב לעשות הפעולה בחכמה. וזש"ב ויקח לו יעקב מקל לבנה לח וגו'. ויקח לו יעקב. יעקב ברר נחלתו וגורלו להלקו. ועלה למעלה מכל המדרגות. ולקח לו לגורלו מקל לבנה לח. היינו מדרגת הלובן של צד ימין. ולוז וערמון. היינו מדרגת האדום של צד שמאל. ויפצל בהן פצלות לבנות. שהעביר הדין מן צד שמאל וחברו בצד הימין. והוא נכנס ביניהם ולקחם ביחד. ונעשה הכל אחד בשני גוונים. ועם כל זה מחשף הלבן. שיתגלה ויתגבר הלובן על האדום [נט] וכל זה למה. להמשיך למדרגה זו של גורלו ברכות ממקור הכל. ולעשות תקון למדרגה זו שתהי' ממוזגת משלש בחינות ביחד [ס] ברהטים בשקתות המים. כמו שביארנו. ואז ע"י פעולה זו של חכמה נשפעות ברכות למטה. ושותים ויונקים כל העולמות ושורות עליהם ברכות.. ויעקב לקח חלקו מאותן הברכות שנשפעו על ידו למטה. לפי שהוא חלקו וגורלו של הקב"ה. כמש"כ ג) כי יעקב בחר לו יה וגו'. שהקב"ה בחר בו ביעקב לגורלו. כמש"כ

ג) כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו:

ז) **ויצג** את המקלות אשר פצל ברהטים וגו'. א"ר אלעזר

ווי לאלין מייבי עלמא דלא ידעין ולא מסגיחין במלי דאורייתא. וכד מיון מסגיחין בה. בגין דלית לון סכלתנו. מלין דאורייתא דמיין בעייניהו כאילו כלהו מילי ריקניא ולית בהו תועלתא. וכלא בגין דאיתון ריקנין מדעתא וסכלתנו. והא כל מילי דאורייתא כלהו מלין עלאין ויקירין. וכל מלה ומלה כתיב בה ה) יקרה היא מפנינים. וכל חפצים לא ישוו בה. וכל מיון ספסין תמימין דלבא כד חזאן מלי דאורייתא. לא די לון דלא ידעי. אלא דאמרין דאינון מלין פגימין מלי דלית בהו תועלתא. ווי לון כד יתבע לון קב"ה עלבונא דאורייתא. ויתענשון עונשא תרדי במאריהון

בראה מקומות ה) תלים ק"ד ט תלים קל"ה ג) דברים ל"ב ד) דף רסג ה) משלי ג

זיו הזהר

אותה לך: [נב] היינו מדרגות הדין: [נג] פי' שמדרגות הדין לאחר שפצל אותם שהעביר מהם הדין והחשיף הלבן היינו מדת החסד הציג אותם ברהטים בשקתות המים. רהטים היינו מהירות מוצא המים לנבוע מן המקור והמעין. ושקתות היינו המקום שהמים נאספים שמה. וכן השפע מקור מוצאה הוא למעלה מספירת תפארת ונקרא רהטים. ונאספה לספירת מלכות הנכונה בשם שקתות כי אליה באים כלם לשתות ולינק השפע. וכזה יובן הסבירון כאן שע"י העברת הדין והתגלות החסד נתרבה השפע כל כך עד שהמקלות העמדו ברהטים ובשקתות המים. וזהו שסביבו ראוי מהפסוק מלך אסור ברהטים. שפירושו שספירת התפארת הנקראת מלך אסור וקשור בהמקור של מוצא השפע והברכה: [נד] היינו מלכות: [נה] היינו ע' שרים המושלים על כל האומות ובאים לקבל שפע עבורם: [נו] פי' מדת הדין: [נז] רוח דרום היינו מדת החסד: [נח] ויחמנה לשון נקבה. ויחמו ל"ז. ומתרץ שכלן בבחי' נקבות בבאן לשתות היינו לקבל השפע. ומה שכתוב אח"כ ויחמו הצאן בלשון זכר היינו כיון שאח"כ הם משפיעים השפע לעולם הזה. [נט] פי' הם שפעל יעקב להמתיק הגבורות בחסדים ולכללם יחד מ"ם לא נתחברו לחיות שני הגונים שוה כשוה אלא שהלובן יתגבר על האורם. החסר על הדין: [ס] היינו שיולד מזה מדת הרחמים:

באחנידם בוא וראה מה כתוב ויצג את המקלות אשר פצל ברהטים וגו'. שיעקב בקש להכין תפלת ערבית. להאיר להשכינה ולהשקותה להמשיך לה ברכות מכל הצדדים. שכתוב ויצג את המקלות. אלו הדינים והגבורות שיוצאים מגבורה העליונה. ויעקב כשרצה לתקן מדרגה זו. העביר ממנה כל הדינים והגבורות. והקימם ברהטים. באותן ארבע רהטים [ח] העומדים תחת הבאר חפרוה שרים. שנתמלאית מן הנחלים ומעינות העליונים. לפי שכאשר יוצאים המים מזאת הבאר הקדושה. אלה הארבע לוקחים הכל. ועל כן נקראו רהטים. ומשם באים כלם לשתות. ואותן הדינים והגבורות כלם עומדים שם לחלק לכל אחד ואחד כראוי לו [ט] אשר תבאנה הצאן לשתות לנכח הצאן. אלה לעומת אלה. ויחמנה. מהו ויחמנה. שכאשר מתעברים בדין מתחממים בדין הדוא. והולכים ושטים בעולם. ומחפשים בדרכי האנשים הן לטוב והן לרע. ביא וראה מה כתוב אחריו. ויחמו הצאן אל המקלות. לפי שאותן המקלות הם מתחממים ומשנים בדיני העולם. ונפקדים עליו ונידונים האנשים על ידיהם. כמש"כ [י] בגזרת עירין פתגמא ובמאמר קדישין שאלתא [כ] רבי חייא אמר כתיב והכשבים הפריד יעקב וגו'. בוא וראה יעקב הוא מובחר האבות והוא כלל כלם. ולפי שהוא כלל כלם הוא עומד להאיר להשכינה. כי יעקב עמד לתקן תפלת ערבית. וכל תקון ההוא כראוי לו [כא] וכל אותן הצדדים דקדוש ם כלם בתקון התקין בצדו [כב] והפריש חלקו מחלק שאר העמים. אלה צדדים עליונים הקדושים בקדושה העליונה. ואלה צדדים הטמאים בטומאת הטומא". והרי ביארנו שכתוב וישת לו עדרים לבדו. וישת לו. שהתקין תקונים להאמונה. לבדו. כמש"כ ובך בחר ה' להיות לו לעם סגולה מכל העמים וגו'. ולא שתם על צאן לבן. שלא השים חלקו וגורלו עמהם. ועל בן יעקב המובחר שבאבות תיקן סוד האמונה. והפריש חלקו וגורלו מחלק וגורל של שאר העמים. ועל זה כתוב ואתם דבקים בה' אלהיכם חיים בלכם היום:

ג) **ואביכן** התל בי והחליף את משכרתי עשרת מונים ולא נתנו אלהים להרע עמדי. א"ד אבא כתוב

ד) כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל. עשרה מינים כשפים וקסמים הן בכתרים התחתונים. שכתוב [כ] קוסם קסמים מעונן ומנחש ומכשף וחובר חבר ושואל אוב וידעוני ודורש אל המתים. הרי הן עשרה. ובבל העשרה מיני כשפים וקסמים פעל לבן כנגד יעקב ולא יכל לו. וש"כ והחליף את משכרתי עשרת מונים ולא נתנו אלהים להרע עמדי. מהו מונים. כתרגומו זינין [כא] וכתוב [כב] לשעירים אשר הם זונים אחריהם. מונים. מינים כמשמעו. וכלם פעל לבן כנגד יעקב ולא עלתה בידו להרע לו. וש"כ כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל. כי לא נחש בעקב בתחלה בימי לבן. ולא קסם בישראל. אח"כ בימי בלעם:

ה) **ולבן** הלך לגזז את צאנו ותגנב רחל את התרפים. א"ר יוסי מהו תרפים. אלא ע"ז היתה. ולמה נקראת תרפים. על שם גנאי. כמו שלמדנו במקום התורף. ומניין שע"ז היתה. שכתוב למה גנבת את אלהי. וכתוב עם אשר תמצא את אלהיך וגו'. ולבן הי' מכשף של כל הכשפים שבעולם

במאריהון. תא חזי מה כתיב וילך את סתקלת אשר פצל ברהטים וגו'. דיעקב בעא לאתקנא תפלה של ערבית לאנהרא לסיהרא ולאסקאה ולברכא לה מכל ספרין דכתיב וילך את המקלות אלין דינין וגבורין דנפקי מגבורה דעילא. ויעקב כד בעא לאתקנא לאלי דרגא סליק לכל אינון דינין ונבורין מיכה ואוקים לון ברהטים באינון ארבע רהטים [ח] דקיימי תחות באר חפרוה שרים דאתמלי מהינין נחלין ומבועין עלאין. בגין דכד נפקין מיין מהאי באר קדישא אלין ארבע נפלי כלא ועל דא אקרון רהטים. ואתון אתיין כלא לאשתי ואינון דינין וגבורין כלהו קייאי אתין לנפלא לכל חד וחד כדקא חזי ליה [כג] אשר תבאנה הצאן לשתות לנכח הצאן אלין לקבל אלין ויחמנה. מאי ויחמנה דכד מתעברן בדינא אתחממין בההוא דינא ואזלין ושאטין בעלמא ואעייני בחורמיהון דבני נשא הן לטב הן לביש. תא חזי מה כתיב בתריה ויחמו הצאן אל המקלות בגין דאינון מקלות הוי אתחממן ואשגיחין בדיני עלמא ואתפקדן עליה והתדנו בני נשא על ידייהו. כד"א [ט] בגזרת עירין פתגמא ובאתחד קדישין שאלתא. [כ] רבי חייא אמר כתיב והכשבים הפריד יעקב וגו' תא חזי יעקב איהו תיסבאתא דאבהן ואיהי כלא דכלהו ובגין דאיהו כללא דכלא איהו קאים לאנהרא לסיהרא דיעקב איהו קאים לאתקנא לתפלת ערבית וכל ההוא תקונא איהו כדקא חזי ליה [כא] וכל אינון ספרין קדישין כלהו בתקונא אתקין בסדרוי [כב] ואפרש חולקיה מחולקא דשאר עמין אלין ספרין עלאין קדישין בקדושה עלאה. ואלין ספרין מסאבין במסאבו דמסאבותא והא איקימנא דכתיב וישת לו עדרים לבדו וישת לו דאתקין תקונין לאסימנותא לבדו כד"א ובך בחר ה' להיות לו לעם סגולה מכל העמים וגו' ולא שתם על צאן לבן דלא שוי חולקיה ועדביה עמהון ועל דא יעקב שליטו דאבהן אתקין רזא דמהימנותא ואפרש חולקיה ועדביה מחולקה ועדבת דשאר עמין ועל דא כתיב ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כלכם היום

ג) **ואביכן** התל בי והחליף את משכרתי עשרת מונים ולא נתנו אלהים להרע עמדי. א"ר אבא כתיב

ד) כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל. דכתיב [ה] קסם קסמים ויעונן ומנחש ומכשף וחובר חבר ושואל אוב וידעוני ודורש אל המתים. הא עשרה אינון ובכלהו עשרה זיני חרשין וקוסמין בכתרין תתאין. דכתיב [ו] קסם קסמים ויעונן ומנחש ומכשף וחובר חבר ושואל אוב וידעוני ודורש אל המתים הא עשרה אינון ובכלהו עשרה זיני חרשין וקוסמין עבד לבן לקבליה דיעקב ולא יכיל ליה. הס"ד והחליף את משכרתי עשרת מונים ולא נתנו אלהים להרע עמדי מאי מונים כתרגומו זינין [כא] וכתיב [כב] לשעירים אשר הם זונים אחריהם. מונים מינים כמשמעו וכלהו עבד לבן לקבליה דיעקב ולא שליקו בידוי לאבאשא ליה הס"ד כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל. כי לא נחש בקדמיתא ביומוי דלבן ולא קסם בישראל לבתר ביומוי דבלעם.

ה) **ולבן** הלך לגזז את צאנו ותגנב רחל את התרפים. א"ר יוסי מאן תרפים אלא ע"ז הוא ומאי אקרי תרפים לגנאי הוי כתיב דתנינן בתקוס התורף ומאן דע"ז הוא דכתיב למה גנבת את אלהי וכתיב עם אשר תמצא את אלהיך וגו'. ולבן הוי מכשף דכל חרשין דעלמא הוס

מראה מקומות ח) דניאל ד' ב) דף קסג ג) דף קכו. ד) במדבר כ"ג ה) דברים י"ח ו) ויקרא י"ז ז) דף קסד

זין הזהר

[קא] הם ד' דגלים של ד' מחנות מלאכים שהשכינה שורה עליהם: [קב] טוב או רע או מסוגע. והכל נרמז בעקודים נקודים ברודים ומלואים: [קג] לפי ששורשו בתאארת מדת הרחמים: [קד] להיותם נוטים יותר לרחמים: [קה] פירושו מיני בחות הטומאה:

הוה. יבהמי הוה ידע בכל מאי דבעי למנדע א"ר חייא בקסם אתעביד. רבי יוסי אמר בחלם א"ר יהודה לא אתעבידו אלא בשעתא ידיען ואתהי הקרי תרפים בגין דבשמי האי שעתא. והאי שעתא אתרפי ידע כד"א הרף ידך אומנא כד עביד ליה ההוא דידע רגעי ושעתי קאים עליה ואמר הבתי אתרפי והכתא עביד ולא משכח עבידתא דאלפריך דירפון מיהא תלת אתי ואתיהו מליל תדיר ויהב עטין ביסין לאבתכא לנפביה דבר גם ורחל דחילת בגין דיהיב עיטא לאבתכא ליה ליעקב ובגין בזיונא דע"ז שיי לון תחותה עד דלא יכיל לאללא דהא כד חיהו אתתקן למללא זכבדין ומרביצין קמיה והכתא מה כתיב והכב עליסם. דכר ונוקבא הוו ופילהין סגיאין קא עבדין לון עד לא ממללן ובגיני כך התיכב לבן תלת יומין דלא ידע דערק יעקב דכתיב ויגד ללבן ביום השלישי כי ברח יעקב:

ויקח את אחיו עמו וירדף אחריו. א"ר יהודה הכין עצמו בשני דברים. הזדיין בכל בשפים שהי' לו יהזדיין בכלי זיין. כדי להאבידו מן העולם. שכת"ב [6] ארמי אובד אבי. כיון שראה הקב"ה שרוצה להאביד ליעקב מה כתוב. השמר לך פן תדבר עם יעקב מטוב ועד רע. וזדו שכתוב יש לאל ידי לעשות עכמם רע. במה נמה. בכשפים שהיו בידו. בוא וראה לבן דלך ביום אחד דרך שבעת ימים שהלך יעקב. בשביל לעקור אותו מן העולם. אחר על שברח. ואחר על אותן תרפים. ואע"פ שרחל עשתה בך לעקור לאביה מאחרי העבודה זרה. מ"מ נענשה שלא גדלה את בנימין. ולא נתקימה עמו שעה אדת. בעבור הצער שגרמה לאביה. אע"פ שהתכונה לטוב:

ויבא אלהים אל לבן הארמי בחלום הלילה וגו'. וכי הקב"ה בא אצל רשעים. אלא זהו השליח הממונה ההוא שנפקד עליו היה. לפי שכל אלו כאשר עושים שליחות לקחים זה השם. ומצד הדין הם באים. [7] א"ר אבא כתיב השמר לך פן תדבר עם יעקב מטוב עד רע. פן תדבר. פן תעשה ליעקב רעה צריך לומר. אלא לבן לא רדף אחר יעקב בכח גבורים להתגר בו מלחמה. שהרי כח יעקב ובניו גדול ממנו. אלא שרצה להרגו בפיו ולהכרית הכל. וש"ב ארמי אובד אבי. ולפיכך כתוב פן תדבר. ולא כתיב פן תעשה. וכתוב יש לאל ידי לעשות עכמם רע. מניין היה יודע שיכולת הי' בידו. אלא כמו שנאמר אלהי אביכם אמש אמר אלי וגו'. וזהו העדות שפקד הקב"ה להעיד. שכתוב ועגית ואמרת לפני ה' אלהיך ארמי אובד אבי וגו'. ועגית. כמש"כ לא תענה ברעך:

עם אשר תמצא את אלהיך לא יחיה וגו'. א"ר יוסי כתוב [8] קללת חנם לא תבא. ופורש לו בוא"ו. שאם קללת צדיק היא. חנם שלא נחבוין בה. כיון שיצאה מפיו. לוקח אותה השטן ומקטרג בה בשעת הסכנה. יעקב אמר עם אשר תמצא את אלהיך לא יחיה. ואע"פ שהוא לא ידע. לקח השטן הנמצא תמיד אצל האנשים את הדבור ההוא לקטרג בו. וע"כ למדנו לעולם אל יפתח אדם פיו לשטן. לפי שהוא לוקח זה הדיבור ומקטרג בו למעלה ולמטה. כל שכן דיבור החכם או הצדיק. ועל ב' דברים נענשה רחל. על קללת חנם של יעקב. ועל שלא שילם יעקב נדרו. וזה נתבאר:

רמה

שבעולם. ובזה הי' יודע בכל מה שבקש לדעה. א"ר חייא בקסם נעשה. רבי יוסי אמר בחלם. א"ר יהודה לא נעשו אלא בשעות הידיע"ת. ולמה נקראין תרפים. לפי שמנקשים בהם בשעה ידוע. ובשעה ידוע מסלקים היד מהם. כמש"כ הרף ידך. האומן כשעושה לו. זה היודע ענין הרגעים והשעות עומד אצלו ואומר. עתה הרף ועתה עשה. ולא נמצאה מלאכה הנעשית לפסוק ממנה אלא זו. והוא מדבר תמיד ונותן עצות רעות להרע לנפש האדם. ורחל פחדה מזה שלא יתן עצה להרע לו ליעקב. ובשביל בזיון העבודה זרה הניחתו תהתיה שלא יוכל לדבר. שכאשר מכינים אותו לדבר מכבדים ומרביצים לפניו בכבוד. ועתה מה כתוב ותשב עליהם. צלם של זכר ונקבה היה. והרבה עבודות עושים להם טרם שמדברים. ולפיכך נתעכב לבן ג' ימים שלא ידע שברח יעקב. שכתוב ויגד ללבן ביום השלישי כי ברח יעקב:

ויקח את אחיו עמו וירדף אחריו. א"ר יהודה הכין עצמו בשני דברים. הזדיין בכל בשפים שהי' לו יהזדיין בכלי זיין. כדי להאבידו מן העולם. שכת"ב [6] ארמי אובד אבי. כיון שראה הקב"ה שרוצה להאביד ליעקב מה כתוב. השמר לך פן תדבר עם יעקב מטוב ועד רע. וזדו שכתוב יש לאל ידי לעשות עכמם רע. במה נמה. בכשפים שהיו בידו. בוא וראה לבן דלך ביום אחד דרך שבעת ימים שהלך יעקב. בשביל לעקור אותו מן העולם. אחר על שברח. ואחר על אותן תרפים. ואע"פ שרחל עשתה בך לעקור לאביה מאחרי העבודה זרה. מ"מ נענשה שלא גדלה את בנימין. ולא נתקימה עמו שעה אדת. בעבור הצער שגרמה לאביה. אע"פ שהתכונה לטוב:

ויבא אלהים אל לבן הארמי בחלום הלילה וגו'. וכי הקב"ה בא אצל רשעים. אלא זהו השליח הממונה ההוא שנפקד עליו היה. לפי שכל אלו כאשר עושים שליחות לקחים זה השם. ומצד הדין הם באים. [7] א"ר אבא כתיב השמר לך פן תדבר עם יעקב מטוב עד רע. פן תדבר. פן תעשה ליעקב רעה צריך לומר. אלא לבן לא רדף אחר יעקב בכח גבורים להתגר בו מלחמה. שהרי כח יעקב ובניו גדול ממנו. אלא שרצה להרגו בפיו ולהכרית הכל. וש"ב ארמי אובד אבי. ולפיכך כתוב פן תדבר. ולא כתיב פן תעשה. וכתוב יש לאל ידי לעשות עכמם רע. מניין היה יודע שיכולת הי' בידו. אלא כמו שנאמר אלהי אביכם אמש אמר אלי וגו'. וזהו העדות שפקד הקב"ה להעיד. שכתוב ועגית ואמרת לפני ה' אלהיך ארמי אובד אבי וגו'. ועגית. כמש"כ לא תענה ברעך:

עם אשר תמצא את אלהיך לא יחיה וגו'. א"ר יוסי כתוב [8] קללת חנם לא תבא. ופורש לו בוא"ו. שאם קללת צדיק היא. חנם שלא נחבוין בה. כיון שיצאה מפיו. לוקח אותה השטן ומקטרג בה בשעת הסכנה. יעקב אמר עם אשר תמצא את אלהיך לא יחיה. ואע"פ שהוא לא ידע. לקח השטן הנמצא תמיד אצל האנשים את הדבור ההוא לקטרג בו. וע"כ למדנו לעולם אל יפתח אדם פיו לשטן. לפי שהוא לוקח זה הדיבור ומקטרג בו למעלה ולמטה. כל שכן דיבור החכם או הצדיק. ועל ב' דברים נענשה רחל. על קללת חנם של יעקב. ועל שלא שילם יעקב נדרו. וזה נתבאר:

ראה

מראה מקומות [6] דברים כ"ו [7] דף קיח. [8] דף קסו. [7] דף קפה. [8] פסלי כ"ו

ח) **ראה** אלהים עד ביני ובינך. א"ר יצחק כל הזכוח
ההוא שהיה לו ליעקב עם לבן החזיר לו
ללבן להודות להקב"ה. שכתוב ראה אלהים עד ביני ובינך.
בוא וראה כתוב אלהי אברהם ואלהי נחור ישפטו בינינו.
חזר רשע ההוא לסרחונו. כיון שאמר אלהי אברהם חזר
ואמר ואלהי נחור:

ג) **וישבע** יעקב בפחד אביו יצחק. מה הטעם בפחד
יצחק ולא באלהי אברהם. אלא שלא רצה
להטריח לבחינת הימין בשביל לבן. ולא עוד אלא שאין
לו לאיש. אע"פ שנשבע באמת. לישבע במקום העליון
מהכל. א"ר יוסי ודאי לקיום הראוי נשבע יעקב כך.
וכן ראוי להיות. ויעקב הסתכל בדבר ואמר. הרי חוא אמר
אלהי אברהם ועזב לאבי. אני אשלים הכל. מיד וישבע
יעקב בפחד אביו יצחק. ד"א כדי להתכלל בדין ולעמוד
על לבן [קז]:

ג) **ויעקב** הלך לדרכו ויפגעו בו מלאכי אלהים. א"ר
אלעזר מהו ויפגעו בו. אלא יש פגיעה למוב.
ויש פגיעה לרע. ויש פגיעה לתפלה. בשעה שהלך להרן
מה כתוב ויפגע במקום. תפלת ערבית הי' מתפלל במקום
ההוא. כמש"כ הנה מקום אתי [קז] ותפלת ערבית ראויה
למקום ההוא. ועוד ויפגע במקום. דברי פיוסים הם. שבא
השמש הקדוש אצל הלבנה [קח] הבעל אל האשה. מכאן
שאין נאה לבעל לבא אל האשה. אם לא הקרים בדברי
פיוסים לפייסה. שכתוב ויפגע במקום ואח"כ וילן שם.
כשבא יעקב מחרן מה כתוב ויפגעו בו. שלחה היא אליו
לפיים לו שיבא אליה. ויאמר יעקב כאשר ראם. מהו כאשר
ראם. אלה מלאכי היום ומלאכי הלילה היו. ונעלמו ממנו
ואח"כ נתגלו אליו. וע"כ כאשר ראם כתוב מחנה אלהים
זה. מכאן שהיו מחנה של יום ומחנה של לילה. על של לילה
כתוב בהם מחנה אלהים. ועל של יום כתוב בהם זה [קט]
וע"כ ויקרא שם המקום ההוא מחנים. ב' מחנות. 7) ועוד
א"ר אלעזר בוא וראה כל זמן שיעקב נמצא אצל לבן לא
דבר עמו הקב"ה. ואם תאמר הרי כתוב ויאמר ה' אל יעקב
שוב אל ארץ אבותיך וגו'. זה הי' לבסוף בזמן שרצה להפרד
מלבן. וכאשר נפרד ממנו באו לנגדו מלאכים האלה וליוהו
בדרך. בוא וראה כתוב ויפגעו בו. ויפגע במלאכי אלהים צריך
לומר. מהו בו. אלא שהם באו להתכלל בו. שהם מצד
בחינת גבורה באו. שכתוב מלאכי אלהים. וראה מצד אחר
מלאכי רחמים. והתכללו בו רחמים ודין. בוא וראה בתחלה
מחנה אלהים זה. אחד. אח"כ ויקרא שם המקום ההוא מחנים.
שנים. אחד מצד הדין. ואחד מצד הרחמים. מלאכים מצד
זה ומלאכים מצד זה. וע"כ כתוב ויפגעו בו. בו דוקא.
ויאמר יעקב כאשר ראם. ראה אותם צריך לומר. מהו ראם.
אלא שראה אותם נכללים כאחד. דבקים זה בזה. מתחברים
זה בזה. וע"כ כתוב ראם [קי] וכלם באו ללוותו
ולהצילו מיד של עשו. ה) רבי אבא אמר בוא וראה כאשר
יצא יעקב ללכת לחרן. בלבדו היה שלא נשא אשה. מה
כתוב ויפגע במקום וגו'. ולא נענה אלא בחלום. עתה שהי'
נשוי ובא עם כל השבטים. כביכול מחנות עליונים הוו
מבקשים ממנו והתחננו אליו. שכתוב ויפגעו בו. הם חזרו
לבקש

ח) **ראה** אלהים עד ביני ובינך. א"ר יצחק כל הזכוח
ההוא שהיה לו ליעקב בלבן אהדר ליה
ללבן לאודאה ליה לקב"ה דכתיב ראה אלהים עד ביני ובינך.
תא חזי כתיב אלהי אברהם ואלהי נחור ישפטו בינינו
אהדר הסוא רשע לתקליה כיון דאמר אלהי אברהם אהדר
ואמר ואלהי נחור:

ג) **וישבע** יעקב בפחד אביו יצחק מאי טעמא בפחד
יצחק ולא באלהי אברהם אלא דלא בעא
לאטרחא לימינא בגיניה דלבן ולא עוד אלא דלא לבעי
ליה לאינים. תע"ג דאומי בקושטא. לאומאה באתר עלאה
דכלא. א"ר יוסי ודאי לקיומא כדקא יאות אומי יעקב כך.
וכדי אתחזי ויעקב אסגא במלה ואמר. הא איהו אמר
אלהי אברהם ועזב לאבא. אנא אשלים כלא מיד וישבע
יעקב בפחד אביו יצחק דבר אחר לאתכללא בדינא למיקם
עליה דלבן [קז]:

ג) **ויעקב** הלך לדרכו ויפגעו בו מלאכי אלהים א"ר
אלעזר מאי ו כגון בו אלא היא כיושר לגב.
ואית פגיעה לביש ואית פגיעה לעלותא. בשעתא דהוה אזיל לחרן
מה כתיב ויפגע במקום לעלותא דערבית הוא אלי בסהדא
מקום. כד"א הנה מקום אתי [קז] ולעלותא דערבית בסהדא
אתר אתחזי תו ויפגע במקום. מלי פיוסין איהו דאתתא
שמשא קדישא לגבי סיהרא [קח] בעלא לגבי אתתא מכאן
דלא יאות לבעל למיתי לגבי אתתא. אי לא היי במלי
פיוסין לפייסא לה. דכתיב ויפגע במקום ולבתר וילן שם.
כד הוא אתי יעקב מחרן מה כתיב ויפגעו בו שדרת איהי
לפייסא ליה למיתי לגבה. ויאמר יעקב כאשר ראם מאי כאשר
ראם. אלין מלאכין דיום ומלאכין דלילה הוו. ואתכסיאו מניה
ולבתר אתגליין ליה. ועד"ד כאשר ראם כתיב מחנה אלהים
זה מסכא דהוו אלין דיממא ואלין דלילא. איהו דלילא
כתיב בהו מחנה אלהים. ואיהו דימיא כתיב בהו זה [קט]
וע"ד ויקרא שם המקום הסוא מחנים תרין מסריין. 7) תו
א"ר אלעזר תא חזי כל זמנא דיעקב אשתכח לגביה דלבן לא
מליל עמיה קב"ה. ואי תימא והא כתיב ויאמר ה' אל יעקב
שוב אל ארץ אבותיך וגו' אלא בסופא הוה בזמנא דבעא לאתפרשא
מלבן. וכד אתפרים מניה אתו לקבליה איהו מלאכי ואוזפוהו
באורחא. תא חזי כתיב ויפגעו בו ויפגע במלאכי אלהים מבעי
ליה. מאי בו אלא איהו אתו לאתכללא ביה. דאיהו מסטרא
דגבורה קאתיין דכתיב מלאכי אלהים ואמא מסטרא אוחרא
מלאכי דרחמי. ואתכללו ביה רחמי ודינא. תא חזי בקדמיתא
אחנה אלהים זה חד לבתר ויקרא שם המקום הסוא יחנים.
תרי. חד מסטרא דדינא וחד מסטרא דרחמי. מלאכין מהאי
גיסא ומלאכין מהאי גיסא. וע"ד כתיב ויפגעו בו. בו דייקא.
ויאמר יעקב כאשר ראם ראה אותם מבעי ליה. מאי ראם.
אלא אמא מאמא לון כלילן כחדא. מתדבקו דא בדא. מתחברן
דא בדא. וע"ד כתיב ראם [קי] וכלהו אתו לאוזפא ליה
ולסיועא ליה מידא דעשו ה) רבי אבא אמר תא חזי כד
נפק יעקב לאיהך לחרן בלחודוי הוה דלא איכסיא. מה
כתיב ויפגע במקום וגו' ולא אתיבו ליה אלא בחלמא. הסתא
דאכסיא והוה אתי בכלהו שבטין כביכול מסריין עלאין
פגעין ביה ואתחננו ליה. דכתיב ויפגעו בו איהו אהדרו
למפגע

מראה מקומות ח) דף קפד: ט) דף קכה נ) פנחס רכה ז) מעורב נפ ס) דף קכה

זין הזהר

[קח] פי' להתאוה בכח של דין וגבורה לחלחם עמו: [קז] רמז על מדת המלכות: [קח] היינו יחוד תפארת ומלכות: [קט] פי' בלשון זכר כמוהם. [קי] פי' שלכן כתוב ראם ולא ראה אותם כי הלשון ראם מורה יותר על התכללות והתאחדות: [קיא] זהו השפע הבאה למדת מלכות שנקראת ים הגדול בזכות עבודת ישראל ויושם שותים כל באי העולם:

לתפנע ביה בקדמיתא לאיהו ויפגע במקום הסתא לאיון ויפגעו בו. בגין דבגיניה דיעקב ובאיהון אבמין אתבקיין איהון ממיא דימא רבא [ר"ל] ולא עוד אלא בקדמיתא בליליא בחלמא. והסתא בחיזו דעינא ובייחתא הס"ד ויאחר יעקב כאשר ראם מחנה אלהים זה וגו' כיוס אתתודע לון. אלא חמא דאיהון הוו איהון דחמא בחלמא. בגיני כך קרא לון מחנים מסריין דאתחזו לעילא. ומסריין דאתחזו לתתא ואמאי אתגליאו לתפנע ליה אלא אבינתא אחזא לגביה לנפלא לביתיה ומחכא ליה לבניהון לנפלא ביתא עמיה דיעקב כדקא יאות וכדין כתיב [ח] ויסב יעקב ויקם ויפגעו ומתן מהריר. ברוך ה' לעולם אמן ואמן:

לבקש ממנו. בתחלה היה הוא ויפגע במקום. עתה הם ויפגעו בו. לפי שבעבור יעקב עם א"ה השכמים הם שותים את המים של הים הגדול [ר"ל] ולא עוד אלא שבתחלה ראה בחלום הלילה. ועתה ראה בעין מפש וביום. וש"כ ויאמר יעקב כאשר ראם מחנה אלהים זה וגו'. כמה הביר אותם. אלא שראה שאלה היו אותן שכבר ראה בחלום. ולפיכך קרא להם מחנים. מחנות שנראו אליו למעלה. ומחנות שנראו אליו למטה. ולמה נגלו אליו לבקש ממנו. אלא שהשכינה הלכה אצלו לקחת לביתו. ודיתה מחכה לו לבנימין ליקח הבית עם יעקב בראוי. אז כתוב [ט] ושב יעקב ישקם ושאגן ואין מחריר. ברוך ה' לעולם אמן ואמן:

פרשת וישלח

ג) **וישלח** יעקב מלאכים לפניו אל עשו אחיו וגו'. א"ר אלעזר כתיב כי מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל דרכיך דא יעקב דקב"ה אזמין בהדיה מלאכין מסריין ממנן בגין דהא איהו אתי שליח בשבטים עלאין כלהו שליחין כדקא יאות כיה דאתמר ויעקב הלך לדרכו ויפגעו בו מלאכי אלהים וכא כיון דאסתויב מניה דלבן והא אתפרש מניה כדין אודזנת עמיה שכינתא. ואתו מסיריין קדישין לסחרא ליה וכדין ויאחר יעקב כאשר ראם מחנה אלהים זה. ומאיהון מלאכין שדר ליה לעשו. הס"ד וישלח יעקב מלאכים. מלאכים ממש הוו ודאי [נ] פתח ר' יצחק ואמר כתיב [ז] חונה מלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם. במקום אחד כתוב כי מלאכיו יצוה לך. מלאכיו הרבה. ובאן אחד. שכתוב חונה מלאך ה' וגו'. אלא כי מלאכיו יצוה לך. אלו שאר מלאכים. חונה מלאך ה' סביב. זו השכינה. כמש"כ וירא מלאך ה' אליו בלבת אש מתוך הסנה. ולפיכך חונה מלאך ה' סביב ליראיו לסבב אותו בכל הצדדים. כשביל להצילו. וכאשר השכינה תשרה על אדם. הרבה מחנות קדושים נזדמנים שמה ובאן בשבא יעקב מבית לבן כל כל מחנות הקדושים סבבו אותו. ולא נשאר יחידי. ואפשר תשאל שהרי השכינה אינה שורה אלא בנחלתה. שהיא ארץ הקדושה. ודאי אינה שורה בשביל להניק ממנה. אבל להגן שורה. א"ר חזקיה א"כ למה כתיב ויותר יעקב לבדו. א"ר יהודה לפי שהבנים עצמו לסבנה. והיה רואה אותה הסבנה בעיניו. לכן נפרדו ממנו. ואז אמר קטנתי מכל החסדים ומכל האמת. אלה הם מחנות הקדושים שנפרדו ממנו. רבי יצחק אמר בשביל להניחו עם המטונה שרו של עשו. שברשות עליון היה בא. ואלה המלאכים הלכו לומר שירה. שהגיע זמנם לשבח להקב"ה בשעה ההיא. ואחר כך חזרו אליו. זהו שכתוב קטנתי מכל החסדים ומכל האמת וגו' ועתה הייתי לשני מחנות. מחנה שכינה וכל ביתו. ר' אלעזר אמר הרי אמרו שבלילה הרא היתה שליטה לצד של עשו באותה השעה. שהרי כתוב יהי מארת הסר [מ] ולפיכך ויותר יעקב לבדו. שנשאר יעקב שהוא השמש בלבדו. שנתכסה הלבנה מן השמש [כ] ואע"פ

כן

לבדו. ויבגין כך ויותר יעקב לבדו. דאסתאר יעקב דאיהו שמשא בלחודוי. דאתכסיא סיהרא מן שמשא [כ] ועל כל דא

מראה מקומות ח) ירמי' ל' כ) דף קכה נ) דף קכו ז) תהיל' ל"ד

[קיא] זהו השפע הבאה לסדת מלכות שנקראת ים הגדול בזכות עבודת ישראל ומשם שותים כל באי העולם:
מ) רמז על קללה ועוגש והיינו צד של עשו: [כ] פי' שלא היה זיוג ויחוד העליון שאז נתעורר שליטת הדין כחו של עשו:

בן השמידה של הקב"ה לא סרה ממנו מכל וכל. וע"כ לא יכל לו. שכתוב וירא כי לא יכול לו. הביט לימין וראה לאברהם. הביט לשמאל וראה ליצחק. הביט בהגוף וראה שנכלל מצד זה ונכלל מצד זה [ג] אז ויגע בכף ירכו. בעמוד אחד הסמוך להגיף. והוא מכחוש להגוף. ולפיכך חונה מלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם. הקיפו בכל צדדיו בשביל להצילו. ובאשר שרתה השכינה אצלו הרבה חילות ומחנות באו עמו. ומאותן המלאכים שלח אל עשו. ר' אבא אמר וישלח יעקב מלאכים. מפני מה נתעורר הוא לשלח אל עשו. ומוטב היה לו לשתוק ממנו. אלא אמר יעקב יודע אני שעשו חושש על כבוד אב. ולעולם לא הרגיז לפניו. והריני יודע שהיאיל ואבי קים אינני ירא ממנו. ורק עתה שאבי קים אני רוצה להתפיים עמו. מיד וישלח יעקב מלאכים לפניו. רבי שמעון אמר וישלח יעקב מלאכים. כתוב [ד] טוב נקלה ועבד לו ממתכבד וחסר לחם. טוב נקלה. זה יעקב. שהכניע עצמו לפני עשו. בשביל שאח"כ יהי' עשו עבד לו וישלט עליו. ויתקיים בו יעבדוך עמים וישתחוו לך לאומים וגו'. ועוד לא הי' זמן ממשלת יעקב כלל. לפי שסלקה יעקב לסוף הימים. וע"כ היה יעקב מיד נקלה. ואח"כ זה שהיה מתכבד יהיה עבד לו. זה שהוא חסר לחם יהיה עבד לזה שנתנו לו רוב דגן ותירוש. בוא וראה שלפי שידע יעקב שנצרך לו עתה להכנע. נתדפך להיות נקלה. ויותר חכמה וערמה עשה בזה מכל מה שעשה נגד עשו. שאילו היה עשו יודע חכמה זו. היה הורג את עצמו שלא יבא לזה:

ג) ויצו אותם לאמר כה תאמרון לאדני לעשו כה אמר עבדך יעקב עם לבן גרתי וגו'. מיד פתח יעקב להתדפך לו לעבד. כדי שלא יסתכל עשו באותן הברכות שברכו אביו. שהרי יעקב סלק אותן על אחר כך כמו שאמרנו. א"ר יהודה מה ראה יעקב ששלח לו לעשו ואמר עם לבן גרתי. זכי מה פעל בשליחותו שאמר דבר זה. אלא לבן הארמי קולו הלך בעולם. שלא היה אדם שיוכל להנצל ממנו. שהוא היה חכם בכשפים. ורב בקסמים. ואביו של בעור היה. ובעור הוא אבי בלעם. שכתוב [ג] בלעם בן בעור הקוסם. ולבן היה חכם בכשפים וקסמים יותר מכלם. ועם כל זה לא יכול לו ליעקב. ובקש להאביד ליעקב בבמה מיני כשפים. וז"כ ארמי אובד אבי. א"ר אבא כל בני העולם ידעו שלבן גדול החכמים והמכשפים והקוסמים. ולמי שבקש להאבידו בכשפיו לא ניצל ממנו. וכל מה שידע בלעם ממנו היה. וכתוב בו בבלעם [ז] כי ידעתי את אשר תברך מבורך ואשר תאר יואר. וכל בני העולם היו מפחדים מלבן ומכשפיו. ודבר הראשון ששלח יעקב לעשו שאמר עם לבן גרתי. ואפשר תאמר שזמן קצר היה. חודש או שנה. לא כן אלא ואחר עד עתה. כ' שנים שהיתי עמו. ואפשר תאמר שלא עלה בידי כלום. ויהי לי שור וחמור. אותן שתי נזרות הדינים. שכאשר מתחברות שתיהן יחד אינן מתחברות אלא להרע לעולם. ולפיכך כתוב לא תחרש בשור ובחמור יחדו. צאן ועבד ושפחה. אלה הם כתרים התחתונים שהרגם הקב"ה במצרים. בבור בהמה. בבור השבי. בבור השפחה. וז"כ צאן ועבד ושפחה. מיד נתירא עשו ויצא לקראתו. ופחד היה לו מיעקב כמו שהיה לו ליעקב מעשו. משל לאיש שהיה מהלך בדרך. ובדרך הליכתו שמע על גזלן אחד שהוא אורב בדרך. פגע בו איש אחר. א"ל של מי אתה

דא נפירו דקב"ה לא אתעדי מניה מכל וכל. וע"ד לא יכול לו. דכתיב וירא כי לא יכול לו. אסתכל לימינא וחמא לאברהם אסתכל לשמאלא וחמא ליצחק. אסתכל בגופא וחמא דאתכליל מסברא דא ואתכליל מסברא דא [ג] כדין ויגע בכף ירכו. בחד עמודא דסיחיר לגופא. דאיהו לבר מן גופא ובגין כך חונה מלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם אקיף ליה בכל סברוי בגין לשיבא ליה. וכך בדא שכינתא בגייה כתיב חילין ומשריין אתי בהדיה. ומאינון מלאכין שדר לגביה דעשו. ר' אבא אמר ויישלח יעקב מלאכים וכי מאי אתעתיד לאיבא לגביה דעשו. ובגין דהוה ליה לאסתוקי מניה. אלא אתר יעקב ידע דעשו חיש ליה ליקרא דאבא. ולעלם לא ארגיז לפניה קדמיה. ובגין דעתה הוא אבא קיים לא מסתפינא מיניה לבר דאסתא דאבא קאים בעינא לאתפיים עמיה מיד ויישלח יעקב מלאכים לפניו. רבי שמעון אתר ויישלח יעקב מלאכים כתיב [ד] טוב נקלה ועבד לו ממתכבד וחסר לחם. טוב נקלה דא יעקב דאתמך רוחיה לגביה דעשו בגין דלבתר ליהוי עשו עבד לו וישלוט עלוי. ויתקיים ביה יעבדוך עמים וישתחוו לך לאומים וגו' ועדיין לא הוה זמניה כלל בגין דסליק ליה יעקב לבתר יומיא. וע"ד הוה ליה יעקב מיד נקלה ולבתר הוה דאיהו מתכבד יהא עבד לו הוה דאיהו חסר לחם יהא עבדא לההוא דיהבו ליה רוב דגן ותירוש. בוא חזי דבגין דידע יעקב דאצטריך ליה בהדא אתהפך ליה נקלה. ויותר חכמה ועקימו עבד בדא מכל מה דעבד לגביה דעשו. דאילו הוה ידע עשו חכמה דא. יקטול ליה לגרמיה ולא ייתי לדא

ג) ויצו אותם לאמר כה תאמרון לאדני לעשו כה אמר עבדך יעקב עם לבן גרתי וגו' מיד פתח יעקב לאתהפכא ליה לעבדא. בגין דלא יסתכל עשו באינון ברכאן דברכיה אבוי דהא יעקב סליק לון לבתר כדקא אחיל א"ר יהודה מאי חמא יעקב דאמר ליה לעשו ואמר עם לבן גרתי וכי מה עביד בשליחותיה דאמר מלה דא אלא לבן הארמי קליה אזיל בעלמא דלא הוה בר כם דישתזיב מניה. דהוא הוה חכים בארשין ורב בקוסמין ואבוי דבעור הוה. ובעור אבוי דבלעם דכתיב [ג] בלעם בן בעור הקוסם. ולבן הוה חכים בארשין וקוסמין יתיר מכלהו. ועם כל דא לא יכיל ביעקב. ובעא לאובדא ליעקב בבמה זיוין. הכ"ד ארמי אובד אבי א"ר אבא כולי עלמא הוו ידעי דלבן הוה רב חכימין וארשין וקוסמין ומאן דבעי לאובדא בארשוי לא אשתזיב מניה. וכל מה דידע בלעם מניה הוה וכתיב ביה בבלעם [ז] כי ידעתי את אשר תברך מבורך ואשר תאר יואר וכולי עלמא הוו מסתפי מלבן ומארשוי ומלה קדמאה דשדר יעקב לעשו אמר עם לבן גרתי ואי תימא דזעיר הוה ירח לו שתא. לאו הכי אלא ואחר עד עתה. עשרין שנין אתאחרית עמיה. ואי תימא דלא סליק בידי כלום ויהי לי שור וחמור. אינון תרי גזרי דינין דכד מתחברן תרוויהו כחדא לא מתחברן אלא לאבאשא עלמא וכג"כ כתיב לא תחרש בשור ובחמור יחדו. צאן ועבד ושפחה. אלין אינון כתרי תתאי דקטיל קב"ה במצרים. בבור בהמה בבור השבי בבור השפחה. הכ"ד צאן ועבד ושפחה. מיד מסתפי הוה עשו ונפק לקדמותיה. ודחילו הוה ליה מיעקב כמה דהוה ליה ליעקב מעשו. לבר כם דהוה אזיל באורחא עד דהוה אזיל שמע על חד לסטים דהוה כמן באורחא. פגע ביה בר כם אחרא. א"ל ממאן אתה

מראה מקומות ו) משלי י"ב כ) דף קפו. ג) יהושע י"ג ד) במדבר כ"ב

[ג] פי' שיעקב שרשו כתפארת שהיא סדת תרתמים הכלולת מן ימין ושמאל מחסד וגבורה מאברהם ויצחק:

אמת א"ל מפליני לגיון אמא א"ל סתי לך מגבאי. דכל מאן דקריב בהדאי חד חויא אמא מייתי וקטיל ליה אזל הסוא ב"כ להסוא לגיון וא"ל חד ב"כ אתי וכל ייתן די קריב בהדיה נסכיה חד חויא דהוא מייתי ומיית אתא הסוא לגיון ודחיל אמר יאות דאיזיל לקבליה ואתפייס בהדיה עד דחתא ליה הסוא ב"כ אמר ווי דהסתא יקפליניה הסוא לגיון אחרי סגיד וכרע לקבליה אמר הסוא לגיון אלמלא הוה ליה בידיה הויא לקטלא לא סגיד כולי האי לקבלי אחרי לגיוהה לאתגאה אמר הואיל וכל כך כרע לקבלי לא אקפליניה כך אתר יעקב עם לבן גרתי ואחר עד עתה עשרין שנין התאחרית עתיד והא מייתי חויא לקטלא בני נפש אמא עשו אמר ווי מאן יקום קמיה. דהסתא יקפליניה יעקב בפוחיה אחרי נפיק לקדמותיה לאתפייסא עתיה כיון דחתא ליה

מה כתיב

ט) **וייראא** יעקב מאד ויצר לו כיון דקריב בהדיה אחרי כרע וסגיד לקבליה הה"ד ויסתחו ארצה שבע פעמים עד גשתו עד אחיו אמר עשו אלמלא כל כך הוה עתיה לא סגיד לקבלי אחרי לאתגאה

ג) א"ר יצחק וכי יאות הוא ליעקב דהוה קדישא לומר דאסתאב בלבן ובארמאי אז שבחת הוא דיליה א"ל רבי יוסי אע"ג דקתיב הכי רבי יהודה אמא מסייע לך דהא כתיב אנכי עשו בכורך וכי יאות הוא לגדיקא כיעקב ליחלף שמיה בשמא דמסהבא אלא אנכי פסקא פעמא ואתר אנכי מאן דאמא אבל עשו בכורך והא אוקמוה אוף הכא ויהי לי שור וחמור. לומר לא תשוי לבך ורעותך להיא ברכתא דבריך לי אבא דאתקייס בי הוא בריך לי הוה גביר לאחיך וישתחוו לך בני אמך בגין כך עבדך יעקב לאדוני לעשו הוא בריך לי ברוב דגן ותירוש הא לא אתקייס בי דלא אוגרא לון אלא ויהי לי שור וחמור צאן ועבד ושפחה רעי עגלא בחקלא הוא בריך לי מגל השמים ומשמני הארץ הא לא אתקייס בי בגין דהא עם לבן גרתי כגיורא דלא הוה לי ביתא חדא כל שכן משמני הארץ יכל דא בגין דלא יסתכל ביה ביעקב על אימון ברכאן ויקטרג עמיה רבי אבא אחר כתיב ביה ביעקב אים תם יושב אוהלים גבר שלים בגין דהיהו יתיב בתרין מסכנין עגלאין [7] ואכלים לחמי גיסא ולחמי גיסא [7] אהיהו לא אחר דאסתאב בארמאי אבל על מה דקאמר רבי יהודה בגין דלבוי שלים על טיבו וקשום דעביד ליה קב"ה דכל עלמא ידעי עובדוי דלבן מאן אימון ויאמן יכיל לאסתזבא מניה אמר הא אמא יתיבנא ועבדנא עמיה עשרין שנין ואיהו הוה מקטרגא דילי דבעי להובדא לי וקב"ה שזבני מניה וכלא הוה בגין דלא יסתכל ביה עשו דהתקיימו ביה אימון ברכאן.

ולא יכבד ליה דבנו —

ג) **בספרא** דרב ייבא סבא הכי אמר שור וחמור כד מזדווגן כחדא תרין פגעין ביתין אימון לעלמא שור סטרא דדינא קטיל איהו ואתדבקותא דסטר קדישא איהו חמור כד אזדווג בהדיה דאיהו מסטרא אחרא תרין פגעין ביתין אימון לעלמא ועל דא שמעון תוקפא דדינא קטיל הוה ביה. וכד מזדווג בלוי כחדא לא יכיל עלמא לאסבל ובגין כך כתיב לא תחרש בשור ובחמור יחדו. וע"ד סדר יעקב לעשו מלה דא ויהי לי שור וחמור ואי לאו דמחיך יעקב גרמיה דחילו סגיא נפל ביה בעשו:

ויכובו

מראה מקומות ט) דף קסו ב) דף קסו ג) שמות ו.

אתה. א"ל מן החילות של פלוני אני. א"ל נטה לך מלפני. שכל מי הקרב אצלי. נחש אחד אני מביא והורג אותו. הלך זה האיש להשר דהוא וא"ל. איש אחד הולך. וכל מי הקרב אצלו נשכו נחש אחד שהוא מביא וממיתו. שמע זה השר ונתירא. אמר מוטב שאלך לקראתו ואשלים עמו. כשראה איתו האיש ההוא אמר. וי שעתה יהרגנו זה השר. התחיל להשתחות ולכרוע בנגדו. אמר השר. אילו היה לו בידו נחש להרג לא היה משתחוה כל כך לנגדי. התחיל השר להתגאות. אמר הואיל וכל כך כרע לנגדי לא אהרגנו. כך אמר יעקב. עם לבן גרתי ואחר עד עתה. עשרים שנה שרתי אצלו ואני מביא נחש להרג אנשים. שמע עשו אמר ווי מי יקום לפניו. שעתה יהרגנו יעקב בפיו. התחיל לצאת לקראתו להשלים עמו. כיון שראה אותו

מה כתוב

ט) **וייראא** יעקב מאד ויצר לו. כיון שקרב אליו התחיל לכרוע ולהשתחוות לפניו. וש"כ וישתחו ארצה שבע פעמים עד גשתו עד אחיו. אמר עשו אילו כל כך היה עמו לא היה משתחוה לנגדי. התחיל להתגאות

ג) א"ר יצחק וכי הגון הוא ליעקב שהיה קדוש לומר שנטמא עם לבן ועם כשפיו. וכי זה שבח שלו. א"ל רבי יוסי אע"פ שאמר כך רבי יהודה. אבל אני מסייע לך. שהרי כתוב אנכי עשו בכורך וכי הגון הוא לצדיק כיעקב להחליף שמו בשם ממא. אלא אנכי. אח"כ יש טעם מפסיק. שאמר אנכי מי שהוא. אבל עשו הוא בכורך. וזה נתבאר. אף כאן ויהי לי שור וחמור. לומר אל תשים לבך ומחשבתך לברכה ההיא שברכני אבי שנתקיימה בי. הוא ברבני הזה גביר לאחיך וישתחוו לך בני אמך. לפיכך אמר יעקב לאדוני לעשו. הוא ברכני ברוב דגן ותירוש. הרי לא נתקיימה בי שלא אצרתי אותם. אלא ויהי לי שור וחמור צאן ועבד ושפחה. רועה צאן אני בשדה. הוא ברכני מטל השמים ומשמני הארץ. הרי לא נתקיימה בי. שהרי עם לבן גרתי כגר. שעוד לא הי' לי גם בית אחד. כל שכן משמני הארץ. וכל זה בשביל שלא יסתכל בו ביעקב על אותן הברכות ויקטרג לו. רבי אבא אמר כתוב בו ביעקב איש תם יושב אוהלים. איש תם לפי שהוא יושב בשני משכנות עליונים [7] ונשתלם לצד זה ולצד זה [כ] הוא לא אמר שנטמא בכשפיו. אבל מה שאמר רבי יהודה. היינו לומר שלבו נשתלם על הטוב והאמת שעשה לו הקב"ה. שכל העולם יודע מעשה לבן טה הם. ומי הוא שיכול להנצל ממנו. אמר הרי אני ישבתי ועשיתי עמו עשרים שנה. והוא היה מקטרג שלי שרצה להאביד אותי. והקב"ה הציל אותו ממנו. והכל היה בשביל שלא יסתכל בו עשו שנתקיימו בו אותן הברכות.

ולא ינטר לו שנאה — :

ג) **בספרא** של רבי ייבא הזקן כך נאמר. שור וחמור כאשר מזדווגים ביחד שני פגעים רעים הם לעולם. שור מצד של דין הקשה הוא. והתחברות של צד קדושה הוא. חמור כשמזדווג עמו שהוא מצד הטומאה. שני פגעים רעים הם לעולם. ועל כן שמעון תוקף של דין הקשה היה בו. וכאשר מזדווג בלוי ביחד אין העולם יכול לסבול. ולפיכך כתוב לא תחרש בשור ובחמור יחדו. וע"כ שלח יעקב לעשו דבר זה. ויהי לי שור וחמור. ואם לא היה יעקב מבניע עצמו. פחד גדול הי' נופל על עשו:

וישובו

זין הזהר

[7] פי' שמושרש בספירת תפארת וצורתו חקוקה בכבא הכבוד: [כ] פי' שקדושתו מורכבת מן צד ימין וצד שמאל חסד וגבורה:

ח) **וישובו** המלאכים אל יעקב לאמר באנו אל אחיך
אל עשו וגם הולך לקראתך וארבע מאות
איש עמו. כיון שאמרו באנו אל אחיך דרי ידוע שהוא עשו. וכי אחים אחרים היו ליעקב. אלא באנו אל אחיך. ואפשר תאמר שחזר בתשובה והולך בדרך הישר. לא כן אלא עשו הרשע כמקדם. וגם הולך לקראתך. ואפשר תאמר שהוא בלבדו הולך. לא. אלא ארבע מאות איש עמו. וכל כך למה אמרו לו. אלא מפני שהקב"ה רוצה תמיד בתפלתם של הצדיקים ומתעטר בתפלתם. כמו שאמרו שזה המלאך הממונה על תפלת ישראל **סנדלפון** שמו. והוא מקבל כל אותן התפלות ועושה מהן עטרה לחי דעולמים וזה נתבאר. וכל שכן תפלות הצדיקים שהקב"ה ריצה בהן. ונעשה מהן עטרה לדכתיר באותן התפלות לדקב"ה. וא"ת הרי מחנות קדושים באו עמו. ולמה נתירא. אלא שהצדיקים אין סומכים עצמם על זכותם. אלא על תפלתם ותחנתם לפני רבונם — .

ט) **ויירא** יעקב מאד ויצר לו. א"ר יהודה יעקב עץ
החיים היה. ולמה נתירא. הלא אין ביכולת לשלט עליו. ועוד דלא כתוב והנה אנכי עמך וגו' ולמה נתירא. ועוד הלא כתוב ויפגעו בו מלאכי אלהים. אם מחנות קדושים היו עמו למה היה מפחד. אלא הכל היה כהוגן. ויעקב לא היה רוצה לסמוך על הנס של הקב"ה. לפי שחשב שאין הוא כדאי שהקב"ה יעשה לו נס. ומפני מה. לפי שלא היה משמש לאביו ולאמו בראוי. ולא דתיגע בתורה. ולקח שתי אחיות. ואע"פ שהכל מתורץ. מכל מקום נצרך לו לאדם לפחד תמיד ולהתפלל לפני הקב"ה בתפלה. כמו שכתוב [2] אשרי אדם מפחד תמיד. [7] רבי שמעון אמר בוא וראה יעקב תפלתו הגינה עליו מעשו. לפי שרצה לסלק זכותו לבניו אחריו. ולא להשתמש בה עתה לנגד עשו. וע"כ התפלל תפלתו להקב"ה ולא סמך עצמו
על זכותו להיות ניצל בשבילה :

ויאמר אם יבא עשו אל המחנה האחת והכהו והיה
המחנה הנשאר לפליטה. בוא וראה שהשכינה לא זזה מאהל לאה ומאהל רחל. אמר יעקב יודע אני שיש להן שמירה מן הקב"ה. מה עשה. וישם את השפחות ואת ילדיהן ראשונה. אמר אם יהרג עשו. אותן יהרג. אבל אלו אינני מתירא מהן. לפי שהשכינה עמהן. וע"כ והיה המחנה הנשאר לפליטה. כיון שעשה כך דתקין תפלה
עליהן :

ויאמר יעקב אלהי אבי אברהם ואלהי אבי יצחק ה'
האומר אלי וגו'. א"ד אלעזר תפלות הצדיקים הן שמחה לכנסת ישראל להתעטר לפני הקב"ה [1] לפיכך חבוב הן יותר לפני דקב"ה. ובשביל זה דקב"ה מתאוה לתפלות הצדיקים בשעה שנצרך להם להתפלל. לפי שיודעים לרצות לרבונם. מה כתיב בו ביעקב. אלהי אבי אברהם ואלהי אבי יצחק ה' האומר אלי וגו'. דכתיר יקשר קשרים בקשר אחד כראוי [1] אלהי אבי אברהם לימין. ואלהי אבי יצחק לשמאל. ה' האומר אלי. כאן תלה הדבר בעצמו שיתעטר ויתקשר מקומו בינידם :

י) **קטנתי** מכל החסדים וגו'. למה נצרך לומר זאת עם
תפלתו. אלא אמר יעקב. אתה הבטחת לי
להטיב

ח) **וישובו** המלאכים אל יעקב לאחיר באתו אל אחיך
אל עשו וגם הולך לקראתך וארבע מאות
איש עמו. כיון דאחיר באתו אל אחיך לא ידענא דאיהו עשו וכי אחין אחרנין הוו ליעקב אלא באתו אל אחיך ואי תימא דהדר בתשובה ואזיל באורח יתקנא לאו הכי אלא עשו הרשע כדמעיקרא וגם הולך לקראתך ואי תימא דאיהו בלחודוי אזיל לאו אלא ארבע מאות איש עמו וכל כך למה אמרו ליה. אלא בגין דקב"ה אתרעי תדיר בצלותהון דצדיקיא ואתעטר בצלותהון כדאמרין דההוא מלאכא דמתנא על צלותהון דישראל **סנדלפון** שמיה והוא כסיל כל אינון צלותין ועביד מכייהו עטרה לחי העולמים והוקיעוה. וכל שכן צלותהון דצדיקיא דקב"ה אתרעי בהו ואתעבדן עטרה להתעטרא באינון צלותין לקב"ה. ואי תימא הא מסיריין קדישין הוו אתיין עמיה אמאי אחיל אלא צדיקיא לא סמכין על זכותייהו אלא על צלותהון ובשיתהון לגבי מאריהון — .

ט) **ויירא** יעקב מאד וילר לו א"ר יהודה יעקב חילנא
דחיי הוה. אמאי דחיל. הא לא יכיל לשלטאה עלוי. ועוד דהא כתיב והנה אנכי עמך וגו' אמאי הוה דחיל. ומה דהא כתיב ויפגעו בו מלאכי אלהים אי מסיריין קדישין הוו עמיה אמאי הוה דחיל. אלא כלא יאות הוה ויעקב לא הוה בעי לאסתיך על ניסא דקב"ה בגין דחשיב דלאו איהו כדאי דקב"ה יעביד ליה ניסא מאי מעמא בגין דלא פלח לאבוי ולאמיה כדקא יאות ולא חשתדל באורייתא וכמל תרי אחיות ואע"ג דכלא אתיר עם כל דא בעי ליה לבר נש לאתדחל תדיר ולבלאה קמי קב"ה בצלותא כמה דכתיב [3] אשרי אדם מפחד תמיד. [7] רבי שמעון אמר תא חזי יעקב צלותיה אגין עליה מעשו. בגין דבעא לסלקא זכותיה לבנוי אבתריה ולא לאתקא ליה השתא לגבי דעשו וע"ד בלי צלותיה לקב"ה ולא אסתמיך על זכותיה לשיזבא ליה בגויה .

ויאמר אם יבא עשו אל המחנה האחת והכהו והיה
המחנה הנשאר לפליטה. תא חזי שכינתא לא עדיתא מאהל לאה ומאהל רחל אמר יעקב ידענא דהא נטירו לון לאלין מן קב"ה מה עביד. וישם את השפחות ואת ילדיהן ראשונה אמר אם יקבל עשו לאלין יקבל. אבל אלין לא מסתפינא מכייהו בגין דשכינתא עמהון. וע"ד והיה המחנה הנשאר לפליטה. כיון דעביד הא אתקין צלותא עלייהו .

ויאמר יעקב אלהי אבי אברהם ואלהי אבי יצחק ה'
האומר אלי וגו'. ח"ר אלעזר צלותהון דצדיקיא חדוותא לכנסת ישראל לאתעטרא קמי קב"ה [1] בגין כך חביב הוא יתיר קמי קב"ה. ובג"כ קב"ה תליב בצלותהון דצדיקיא בשעתא דאצטריך לון. בגין דידעי לרעיון לרבונהון. מה כתיב ביה ביעקב. אלהי אבי אברהם ואלהי אבי יצחק ה' האומר אלי וגו'. אתקר קשרא בקשרא חד כדקא חזי [1] אלהי אבי אברהם לימינא ואלהי אבי יצחק לשמאלא. ה' האומר אלי. הכא תלי מלה בעצמה לאתעטרא
לאתריה ביניהון :

י) **קטנתי** מכל החסדים וגו'. אמאי הוה אמרת מאי עם
תפלתי. אלא אמר יעקב. אתה הבטחת לי
לאוטבא

מראה מקומות ח) דף קסו. ט) דף קסח. י) מכלי כ"מ ז) דף קסח ט) דף קסט.

זין הזהר

[1] פי' שכנסת ישראל שהיא השכינה הקדושה מתעטרת ומתקשטת לפני הקב"ה בתפלתן של ישראל : [1] פי' שפעל בתפלתו יחוד וזיוג הספירות :

לאוסבא עמי. ואנא ידענא דכל עובדך כלהו על תנאי היא. אנא לית בי זכותא דהא קטנתי מכל החסדים ומכל האמת אשר עשית את עבדך. וכל מה דעבדת לי עד יומא לאו בגין זכותאי הוה. אלא בגינך הוא דעבדת לי. והסוא מיבו וקטום בגינך הוה. דהא כד עברנא בקדמיתא דהויכא אזיל מקחי דעשו יחידאי עברנא ליה להסוא נהרא. ואנא עבדת עמי מיבו וקטום. והא אנא הסתא מעבר ליה בתרין מסיריין. חיונו תרין מסיריין דפלגי. עד הכא סדורא דשבחא דמריה. מכאן ולהלאה בעא מה דאנאריך ליה. לאחזאה לכל בני עלמא דאנאריך ליה לב"ב לסדרא שבחא דמאריה בקדמיתא ולבתר יבעי בעיתיה דהכי עבד יעקב. בקדמיתא סדר שבחא דמאריה. ולבתר דסדר שבחא אמר בעותיה דאנאריך ליה

הצילני נא מיד אחי מיד עשו כי ירא אנכי אותו פן יבוא והכני אם על בנים. מכאן נשמע מי שמתפלל תפלתו צריך לפרש דבריו כראוי. הצילני נא. ואם תאמר שהרי הצלתני מלבן. מיד אחי. ואם תאמר שקרובים אחרים סתם אדום נקראים. מיד עשו. מה הטעם שהאריך כל כך. כדי לפרש הענין כראוי. וא"ת מה אני צריך. כי ירא אנכי אותו פן יבוא והכני אם על בנים. הכל בשביל להודיע הענין למעלה ולפרשה כראוי. ולא יסתום הדבר:

ואתה אמרת היטב איטיב עמך וגו'. מה ואתה. כמ"ש [מ] ואתה מחזיה את כלם [מא] אף כאן ואתה אמרת. בוא וראה דוד המלך אמר יהיו לרצון אמרי פי. אלו הדברים המבוררים. והגיון לבי. אלו הדברים הסתומים. שאין האדם יכול לפרשם בפיו. זהו הגיון שהוא בלב שאין ביכולת לברר. וע"כ נצרך להיות דבר המבורר בפה. ודבר הסתום בלב. והכל סוד הוא. אחד נגד מדרגה התחתונה. ואחד נגד מדרגה העליונה [מב] דבר המבורר נגד מדרגה התחתונה שנצרך להיות ברור. ומה שהוא סתום בלב הוא נגד מדרגה פנימית יותר. והכל ביחד הוא [ו] וע"כ אמר יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך ה' צורי וגואלי. כדמיון זה אמר יעקב. בתחלה הי' מברר הדבר כראוי. ואח"כ סתם הדבר התולה בהגיון הלב. שלא נצרך להתברר. שכתוב ואתה אמרת היטב איטיב עמך ושמתי את זרעך כחול הים אשר לא יספר מרב. זהו הדבר התולה בלב שאין נצרך להתברר [יח] וכך צריך להיות כמו שנתבאר. בשביל ליחד יחוד שלם כראוי [יט]:

ג) **ויקחם** ויעבירם את הנחל וגו'. א"ר אבא מה היה דעתו של יעקב להעבירם בנחל בלילה. אלא שראה מקפרנא הולך בין המחנות שלו. אמר יעקב אעבור לצד אחר של הנהר. אולי לא יהי' נמצא שם הערבוב [יג] מה דאה. ראה שלהבת אש לוהט הולך ופורח בין מחנותיו. אמר יעקב מוטב לנסוע מכאן. והנהר יפסיק בינינו ולא ימצא אצלנו הערבוב. מיד ויקחם ויעבירם את הנחל. ויותר יעקב לבדו. מכאן למדנו מי שנמצא בלבדו בבית בלילה

לאוסבא עמי. ואנא ידענא דכל עובדך כלהו על תנאי היא. אנא לית בי זכותא דהא קטנתי מכל החסדים ומכל האמת אשר עשית את עבדך. וכל מה דעבדת לי עד יומא לאו בגין זכותאי הוה. אלא בגינך הוא דעבדת לי. והסוא מיבו וקטום בגינך הוה. דהא כד עברנא בקדמיתא דהויכא אזיל מקחי דעשו יחידאי עברנא ליה להסוא נהרא. ואנא עבדת עמי מיבו וקטום. והא אנא הסתא מעבר ליה בתרין מסיריין. חיונו תרין מסיריין דפלגי. עד הכא סדורא דשבחא דמריה. מכאן ולהלאה בעא מה דאנאריך ליה. לאחזאה לכל בני עלמא דאנאריך ליה לב"ב לסדרא שבחא דמאריה בקדמיתא ולבתר יבעי בעיתיה דהכי עבד יעקב. בקדמיתא סדר שבחא דמאריה. ולבתר דסדר שבחא אמר בעותיה דאנאריך ליה

הצילני נא מיד אחי מיד עשו כי ירא אנכי אותו פן יבוא והכני אם על בנים. מכאן נשמע מי דלגי לגלותיה דבעי לפרשא מלוי כדקא יאות. הצילני נא. ואי תימא דהא בזבת לי מלבן. מיד אחי. ואי תימא קריבין אחרנין סתם אחין אקרון. מיד עשו. מאי טעמא. בגין לפרשא מלה כדקא יאות. ואי תימא אנא אמאי אנאריך כי ירא אנכי אותי פן יבוא והכני אם על בנים. בגין לאסתמודעא מלה לגילא ולפרשא לה כדקא יאות. ולא יסתים מלה:

ואתה אמרת היטב איטיב עמך וגו'. מאי ואתה כד"א [מ] ואתה מחזיה את כלם [מא] אוף הכא ואתה אמרת. הא חזי דוד מלכא אמר יהיו לרצון אמרי פי. אלין מלין דאתפרשן. והגיון לבי. אלין מלין דסתימין. דלא יכיל בר נש לפרשא לון בפומיה. דא הוא הגיון דאיהו בלבא דלא יכיל לאתפרשא. וע"ד נצרך מלה לאתפרשא בפומא ומלה דאיהי בלבא. וכלא רזא חיהו. חד לקבל דרגא תתאה. וחד לקבל דרגא עלאה [מב] מלה דאתפרשא לקבל דרגא תתאה דאנאריך לאתפרשא. הכוא דאיהי בלבא חיהו לקבל דרגא פנימאה יתיר וכלא כחדא חיהו [ו] וע"ד אמר יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך ה' צורי וגואלי. כגוונא דא אמר יעקב בקדמיתא פרים מלה כדקא יאות. ולבתר סתים מלה דאיהי תליא בהגיונא דלבא דלא אנאריך לפרשא. דכתיב ואתה אמרת היטב איטיב עמך ושמתי את זרעך כחול הים אשר לא יספר מרב הכא איהו מלה דתליא בלבא דלא אנאריך לפרשא [יח] והכי אנאריך דקאמרן. בגין ליחדא יחודא שלים כדקא יאות [יט]:

ג) **ויקחם** ויעבירם את הנחל וגו'. א"ר אבא מאי הוה דעתיה דיעקב למעבר לסון בנחלא בליליא. אלא חזא מקפרנא אזיל בין מחנייה דיליה. אמר יעקב אעבר לגיסא אחרא דנהרא. דלמא לא יסתכא ערבוביא [יג] מאי קא חזא. חזא שלהובא דאשא דאזלא ופלח בין מחנייתיה. אמר יעקב מוטב לנסלא מהכא. ונהרא פסיק בגוון ולא יסתכא ערבוביא. מיד ויקחם ויעבירם את הנחל. ויותר יעקב לבדו. מכאן אוליפנא מאן דאסתכא בלחודוי בביתא בליליא

מראה מקומות מ) נחמי' פ' ט תוריש מה.

זין הזהר

[מ] היינו ספירת מלכות שעל ידה נשפע חיים מסקור החיים לכל העולמות כמש"כ מלכותך מלכות כל העולמים: [מא] היינו מחשבה ודבור בינה ומלכות: [מב] כי הפה והלב צריכים להיות בקשר אחד תמיד ובפרט בתפלה: [ו] היינו מחשבה כי בינה היא לבא ובה הלב מבין. והענין המובן שלא נצרך לפרש הוא שאם עשו יהרגנו איך תקוים הבטחת הקב"ה אליו [יג] פי' שע"י כח הכפול של בינה ודיבור יש ביכולת לפעל יחוד שלם בעולמות העליונים: [יג] היינו השטן המקטרג שנתערב במחנה שלו. כידוע שסתם מזיקין ושדים אין יכולים לעבור את הנהר:

בלי ה״. או ביום בבית מיוחד כל שכן בלילה. מדו מיוחד. שביידד משאר בתים. או מי שהילך בלבדו בלילה. יכול לדנזק. בוא וראה ויותר יעקב לבדו. אז ויאבק איש עמו וגו׳. למדנו שמצד הדין היה בא ושליטתו בהצד של לילה. מדו צד הליל״. הגלות. כיון שעלה האור נחלש כחו ונתגבר עליו כחו של יעקב. בזמן שהיה לילה לא היה יכול בו יעקב. וכשעלה האור נתגבר כחו של יעקב והחזיק בו ונתגבר עליו. ראה אתו יעקב שהוא מלאך. א״ל הניחה לי שלא יכלתי לך. מפני מה לא יכול לו. לפי שהיה עולה האור ונשבר רכח שלו. שכתוב [ה] ברן יחד ככבי בקר ויריעו כל בני אלהים. מהו ויריעו. שנשברו כל אותן הבאים מצד הדין. ואז נתגבר יעקב והחזיק בו. א״ל שלחני כי עלה השחר. הגיע העת לשבח שבחו של דקב״ה ולהאסף. ויאמר לא אשלחך כי אם ברכתני. אם תברכני צריך לומר. מדו אם ברכתני. אלא כך א״ל יעקב. ודאי שאבי ברכני בא תן דברכות שבקש לברך לעשו. ואני ירא ממך בשביל אותן דברכות. אם תסכים עליהן. או לא תסכים. או שתקטרג עלי בעבורן. מיד א״ל לא יעקב יאמר עוד שמך וגו׳. מה א״ל. אלא כך אמר לו. לא בערמה ולא במרמה רוחת איתן הברכות. לא יעקב יאמר עוד שמך. שהרי לא במרמה היה. כי אם ישראל. ישראל ודאי הסכים עליך וממנו יצאו דברכות. לפי שאתה דבוק בו [ו] וע״כ אני וכל שאר החילות מסכימים עליהן. כי שרית עם אלהים ועם אנשים ותוכל. עם אלהים. כל אותן הבאים מצד הדין הקשה. ועם אנשים. זה עשו ודחילת שלו. ותוכל. יכולת להם והם לא יכלו לך. ולא דניחו יעקב עד שהודה לו על אותן דברכות. זש״כ ויברך אותו שם:

ג) **ויאבק** איש עמו עד עלות השחר וגו׳. א״ר יוסי בוא וראה זכותו של יעקב כמה היה. שזה בא ובקש להעבירו מן העולם. ילילה הזה היה הלילה שנבראה בו הלבנה. ויעקב נשאר בלבדו שלא היה עמו אחר. ולבדנו שאל יצא אדם יחידי בלילה. וכל שכן בלילה שנבראו בו המאורות. שהרי הלבנה היא חסרה. שכתוב יהי מארת חסר [מו] ובלילה ההוא נשאר בלבדו. לפי שכאשר הלבנה חסרה נחש הרע נתחזק ושולט. ואז בא סמא״ל וקטרג לו ובקש ל־אבידו מן העולם. ויעקב היה תקיף בכל הצדדים. בצד של יצחק ובצד של אברהם. שהם נעשו מחזיקים ליעקב. בא לימין ראה לאברהם שהוא תקיף בכח של יום בצד הימין שהוא חסד. בא לשמאל ראה ל צחק שהוא תקיף בכח הדין הקשה. בא להנוף ראה ליעקב תקיף משני הצדדים האלה הסיבבים אותו. אחד מכאן ואחד מכאן. אז וירא כי לא יכול לו ויגע בכף ירכו. שהו מקום מחוץ להנוף. והיא עמוד אחד של הנוף. אז ותקע כף ירך יעקב בהאבקו עמו. כיון שנתעורר השחר ועבר הליל נתחזק יעקב ונחלש כחו של סמא״ל. אז אמר שלחני. שהגיע הזמן לומר שירה בבקר. ורצה ללכת והודה לו על אותן הברכות. והוסיף לו ברכה אחרת. שכתוב ויברך אותו שם. [ז] רבי שמעון אמר ויאבק איש עמו. מהו אבק. אבק מפל לעפר. מה בין עפר לאבק. אבק זה שנשאר מן האש ואינו עושה פירות לעולם. עפר שכל הפירות יוצאים ממנו והוא כולל כח שלמעלה ושלמטה [מז]. ומעפר ההוא כל הפירות ובל טוב

בלילה מו ביחיד בביתא יחידא כל שכן בלילה יחי מיחדא מיחדא מבאר ביתין מו מלן דאזיל בלהודוי בלילה יכיל לאתזקא תא חזי ויותר יעקב לבדו כדין ויאבק איש עמו וגו׳ תניין יסברא דדינא קא אתי ומולגמיה בסבר לילה. מאי בסבר לילה בגלותא כיון דסליק נהורא תבם חיליה ואתגבר עליה חיליה דיעקב בזמנא דהוה לילה לא הוה יכיל ביה יעקב וכד סליק נהורא אתקף חילא דיעקב ואחיד ביה ואתגבר עליה אתא ליה יעקב דהא שליחא הוא א״ל שבוק לי דלא יכילנא לך אתי בעמא לא יכיל ליה. בגין דהוה סליק נהורא ואתבר חילא דדיוקנא דכתיב [ה] ברן יחד ככבי בקר ויריעו כל בני אלהים אתי ויריעו דאתבדו כל מיגון דאתיין אסברא דדינא כדין אתתקף יעקב ואחיד ביה א״ל שלחני כי עלה השחר אמא זמנא לשבחא שבחא דקב״ה ולאתכנשא ויאמר לא אשלחך כי אם ברכתני אם תברכני מבעי ליה אתי אם ברכתני אלא א״ל יעקב ודאי אבא ברך לי מיגון ברכאן דבעא לברכא לעשו ואיסתפינא מינך על מיגון ברכאן אי אודית עלייהו או אי להו או תתתכא עלי מקטרגא בגיגהון מיד א״ל לא יעקב יאמר עוד שמך וגו׳ מאי קאמר ליה אלא הכי קאמר ליה לאו בחכמתו ולאו בעוקבא רוחת לאיגון ברכאן לא יעקב יאמר עוד שמך דהא לאו בעיקבא הוה כי אם ישראל ישראל ודאי אודי עלך ומינה נפקו ברכאן בגין דאנת אחיד ביה [ו] יש״ר אנא וכל שאר אוכלסין מידינא עלייהו כי שרית עם אלהים ועם אנשים ותוכל עם אלהים כל מיגון דאתיין אסברא דדינא קשיא ועם אנשים דא עשו ואוכלוסין דיליה ותוכל יכילת להון ומיגון לא יכלין לך ולא שביק ליה יעקב עד דאודי ליה על מיגון ברכאן הה״ד ויברך אותו שם

ג) **ויאבק** איש עמו עד עלות השחר וגו׳ א״ר יוסי תא חזי זכותיה דיעקב כמה הוה דאיהו אתא ובעא לאעברא ליה מעלמא וההוא לילה הוא לילא דאתברי ביה סיהרא ויעקב אתבתר בלחודוי דלא הוה עמיה אחרא דתנן לא יפיק בר נש יחידאי בלילה וכל שכן בלילה דאתברייו ביה נהורין דהא סיהרא איהו חסרא דכתיב יהי מארת חסר [מו] וההוא לילא אשתאר בלהודוי בגין דכד סיהרא הסרא חייא ביה אתתקף ושלטא וכדין אתא סמא״ל וקטרג ליה ובעא להודדא ליה מעלמא ויעקב הוה תקיף בכל סטרין בסטרא דיהוה ובסטרא דאברהם דאיהו הוו תקיפו דיעקב אתא ליגוא חמא לאברהם תקיף בתקיפו דיומא בסטרא דימינא דחסד אתא לשמאלא חמא ליצחק תקיף בדינא קשיא אתא לגופא חמא ליעקב תקיף מתרין סטרין אלין דסחרן ליה חד מכאן והה מכאן כדין וירא כי לא יכול לו ויגע בכף ירכו דאיהו אתר לבר מגופא ואיהו חד עמודא דגופא כדין יתקע כף ירך יעקב בהתבקו עמו כיון דאתבר נפרא ועבר לילא אתתקף יעקב ואתתלם חיליה דסמא״ל כדין אתר בלחני דמשא זיינא לזיל בירתא לנפרא ובעי למיזל ואודי ליה על מיגון ברכאן. ואיסיף ליה ברכתא אחרא דכתיב ויברך אותו שם [ג] רבי שמעון אתר ויאבק איש עמו מאן אבק אבק מפל לעפר. מה בין עפר לאבק אבק דאשתאר מן נורא ולא עביד מידין לעלמין עפר דכל מידין נפקי מיניה ואיהו כללא בעלמא ותתא [מז].. ומההוא עפר כל מודין יכל

מיבו

מראה מקומות ה) מיוב ל״ת ב) דף קמו. ג) דף קע

זין הזהר

[יד] זה ישראל יש לפרש או על ספירת תפארת או על השכינה הקדושה שעליה אמרו חיה אחת יש ברקיע ושמה ישראל [טו] מארת חסר הוא לשון קללה. [טז] היינו ספירת מלכות שבקבלת השפע מרמעלה ומשפעת לסה״ה בעוקם הנר יאבק ברמו על הס״א

סיבו דעלמא נפקי מניה. וביה אתעבידו כל עובדין דעלאה. כמה דכתיב [6] הכל הי' מן העפר והכל שב אל העפר ואתיהן הכל היה מן העפר ואפילו גלגל חמה. אבל אבק לא עבד פירין ואיבין לעלמין. ובגין כך ויאבק איש אתי' בסיהא אבק ורכיב עליה. בגין לקבלנא ליה ליעקב. עד עלות השחר דאתעבר שולטנותיה ואתחלף וכך הוא לזמנא דאתי בגין דגלותא הסתא כליליא דמיא וכד מיהו ליליא שלטא סהוא אבק על ישראל ואינון שכיבי לעפרא עד דיסתלק נהורא ויתנהר ימיא וכדין ישלטון ישראל עלהון יתיהיב מלכותא דאינון קדישי עליונין —

כ) **ויראא** כי לא יכל לו ויגע בכף ירכו. א"ר שמעון מה חזי כמה עקימו וחכימו אתחכם בהסוא ליליא הסוא דרכיב נחש לקבליה דיעקב. דהא איהו הוא ידע דכתיב הקל קול יעקב והידים ידי עשו [ז] דאי פסיק קלא דיעקב כדין הידים ידי עשו בגין כך אסתכל לכל סטרין לאתבשא ליה ליעקב. ולאפסקא קליה. ואמאי ליה תקיף בכלא דרועין מסטרא דא ומסטרא דא דאינון תקפין נופא דאתתקף ביניהו [ח] ואמאי תוקפא דאורייתא דאתתקף בכלא כדין וירא כי לא יכל לו. מה עבד. מיד ויגע בכף ירכו. דאתחכם לקבליה אחר כיון דאתבכו סיחכין דאורייתא. מיד אורייתא לא אתתקף וכדין יתקיים מה דאמר אבוהון הקל קול יעקב והידים ידי עשו והיה כאשר תריד ופרקת עלו מעל לוארך ובדא אתחכם לקבליה דיעקב. דהא בגין דיתבר חילא דאורייתא אזל ואתתקף עשו. וכד אמאי דלא יכיל לה לאורייתא. כדין חלים חוקפא דאינון דסחכין לה. וכד לא יסתכם מאן דסחיך לאורייתא. כדין לא יהא קול יעקב. ויהון ידים ידי עשו וכד אחא יעקב הכי כד סליק לפרא אתקיף יעקב ביה ואתגבר עליה [ט] עד דאיהו בריך ליה ואודי ליה על אינון ברכאן. ואמר ליה לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל דא יעקב דעקיבו אלא בגאיתא ותוקפא דלית מאן דיכיל לך.

ג) **ויאמר** שלחני כי עלה השחר ויאמר לא אשרחך כי אם ברכתני. א"ר שמעון ויאמר שלחני. בגין דאתקיף ביה יעקב. וכי איך יכיל בר נש דאיהו נופא ואסרא לאתקפא ביה במלאכא. דאיהו רוח ממש. דכתיב [7] עושה מלאכיו רוחות מבריתין אש לוהט אלא מכאן דמלאכי שליחי דקב"ה. כד אינון מתין להאי עלמא התגלמין ומתלבשין בנופא בגוונא דהאי עלמא. בגין דהכי אתחזי דלא להסתלא ממנהגא דהסוא אתר דחזיל תמן. והא אתמר דמסה כד סליק לעילא. חס כתיב ויהי שם עם ה' ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכל ומים לא שתה בגין מנהגא דלא להסתלא מהסוא אתר דחזיל לתמן. ואינון מלאכין כד אתאי לתתא כתיב. והיא עומד עליהם תחת העץ ויאכלו. וכן הכא האי מלאכא כד אתא לתתא. לא אתאבק עמיה דיעקב אלא בגוונא דהוה אתלבש בנופא. בגוונא דהאי עלמא וזי דא אתאבק יעקב בהדיה כל הסוא ליליא. הא חזי בגין דשולטנותא דהכי לאו איהו אלא בליליא ודאי ובגין כך שלטנותא דעשו לאו איהו אלא בגלותא דאיהו לילה. ועי"ד בליליא אתתקף עמיה דיעקב ואתאבק עמיה. וכד

טוב העולם יוצאים ממנו. בו ונעשו כל מעשה העולם כמו שכתוב [6] הכל הי' מן העפר והכל שב אל העפר ולמדנו הכל היה מן העפר ואפילו גלגל חמה. אבל אבק אינו עושה פירות ותבואות לעולם. ולפיכך ויאבק איש אתי' בא באותו האבק ורכב עליו. בשביל לקטרג לו ליעקב עד עלות השחר. שנעברה שליטתו וחלפה. וכך יהי' לעתיד לבוא. לפי שהגלות עתה כלילה דומה. וכאשר הוא לילה שולט אבק ההוא על ישראל. והם שוכבים לעפר עד שיעלה האור ויאיר היום. ואז ישלטו ישראל ולהם תנתן המלכות. כי הם קדושי עליונים —

כ) **ויראא** כי לא יכל לו ויגע בכף ירכו. א"ר שמעון בוא וראה כמה מרמה וערמה התחכם בלילה ההוא זה הרוכב נחש לנגד יעקב. שהרי הוא היה ידע שכתוב הקל קול יעקב והידים ידי עשו [ז] שאם נפסק קול יעקב אז הידים ידי עשו. לפיכך המתכל לכל הצדדים להרע לו ליעקב. ולהפסיק קולו. יראה אותו תקוף בכל. ורועות מצד זה ומצד זה. שהם מחזיקי הגוף שנתחזק ביניהם [ח] יראה כח התורה שנתחזק בכל. אז וירא כי לא יכל לו. מה עשה. מיד ויגע בכף ירכו. שנתחכם לנגדו. אמר כיון שישברו תומכי התורה. מיד התורה לא יהי' לה היזוק. ואז יתקיים מה שאמר אביהם הקל קול יעקב והידים ידי עשו. והיה כאשר תריד ופרקת עלו מעל צוארך: בזה התחכם לנגד יעקב. שהרי מפני שנשבר כח התורה רולך ומתחזק כחו של עשו. וכשראה שלא יכל לה להתורה. אז החליש התוקף של תומכי התורה. כשלא ימצא מי שיתמך ללומדי התורה. אז לא יהי' קול יעקב. ויהיו ידים ידי עשו. וכשראה יעקב כך אז כעלות השחר החזיק יעקב בו ונתגבר עליו [ט] עד שהוא ברך ליעקב והודה לו על אותן הברכות. וא"ל לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל דא יעקב במרמה. אלא בגדלות ותוקף שאין מי שיוכל לך.

ג) **ויאמר** שלחני כי עלה השחר ויאמר לא אשרחך כי אם ברכתני. א"ר שמעון ויאמר שלחני. לפי שהחזיק בו יעקב. וכי איך יכול איש שהוא עוף ובשר להחזיק בו במלאך. שהוא רוח ממש. שכתוב [7] עושה מלאכיו רוחות משרתיו אש לוהט. אלא מכאן ישמע שהמלאכים שליחי הקב"ה. כשיורדים לזה העולם מתגשמים. ומתלבשים בגוף כדמיון של זה העולם. לפי שכך ראוי שלא לשנות ממנהג המקום ההוא שהולך שמה. והרי נאמר שמשה כאשר עלה למעלה. מה כתוב. ויהי שם עם ה' ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכל ומים לא שתה. כדי שלא לשנות המנהג של המקום ההוא שהלך שמה. ואותן המלאכים כשירדו למטה כתוב. והוא עומד עליהם תחת העץ ויאכלו. וכן כאן זה המלאך כשירד למטה לא נאבק עם יעקב אלא מתוך שהיה מלובש בגוף. כדמיון של זה העולם. ועל כן נאבק יעקב עמו כל אותו הלילה. בוא וראה בעבור ששליטה אלה אין היא אלא בלילה וראה. ולפיכך שליטת עשו אין היא אלא בזמן הגלות שנקרא לילה יע"כ בלילה התגבר להלחם עם יעקב ונאבק עמו. וכעלות

כראה מקומות [6] קהלת ג [7] דב קפא [8] דב קמד [9] תנים ר"ר

זין הזהר

וזהו שאיתא באברהם בספר ערביים הם ששחתוים לאבק רגליהם. [ז] כי חקל הראשון הוא חסד בלי וא"ו. ובשמעותו שכאשר יהיה קל חקול יעקב אז והידים ידי עשו: [ח] הייו שתי חקדושות של אברהם ושל יצחק ומין ושמאל: [ט] בזכות שישראל משבחים בעלות השחר ללמוד תורה או לומר תהלים ובעמרות.

וכעלות השחר נחלש כחו ולא יכל ליעקב. ואז ההגבר יעקב. לפי שיעקב שליטהו ביום. ולפיכך כתוב [ה] משא דומה אלי קורא משעיר שומר מה מלילה שומר מה מליל. שהרי אז שליטת עשו שהוא שעיר בלילה היא. ולפיכך נחלש כעלות השחר. ואז ויאמר שלחני כי עלה השחר ויאמר לא אשלחך כי אם ברכתני כי אם תברכני צריך לומר מהו כי אם ברכתני. אם תודה לי על אותן הברכות שברכני אבי. ולא תהא מקטרג לי בעבורן. מה כתוב. ויאמר לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל וגו' לומר ישראל. כך אמר לו בעל כרחו מוטל עלי לשמש לך. שהרי אתה נתעטרת בבחן למעלה במדרגה עליונה ישראל ידיה שמך וראי. כי שרית עם אלהים. סרו עם אלהים התעלה על רעתך שעל עצמו היה אומר אלא א"ל שריתה להתחבר ולהזדווג עם אלהים בחבור בזיוו השמש יהלבנה וכו' וע"כ לא כתוב על אלהים אלא עם אלהים בחבור וזיוג אחד [ו] ר' אלעזר אמר ויאמר שלחני כי עלה השחר. כשראה יעקב לסמא"ל המקטרג באותו הלילה. ראה אותו בצורה ההיא של עשו ולא הביר בו עד שעלה השחר כיון שעלה השחר והביט בו. ראה אותו בפנים של הסתרה ישל התגלות [וכן] הסתכל בצורך ההוא שהיתה כצורת עשו. מיד השגיח וידע שהוא הממונה של עשו החזיק בו מה כתוב ויאמר שלחני כי עלה השחר והחברים פרשו שבשביל שהגיע זמנו לזמר ולשבח להקב"ה ולזאת כי עלה השחר. ובאן יש לראות שבודאי השליטה שלו אינה אלא בלילה תוך החשך. וזהו הסיר כפחד בלילות זה פחד הגיהנום. ומה שאמר בלילות [וכן] דיינו הוא ונקבתו. ולפיכך אינו שולט אלא בלילה. וזהו שאמר ויאמר שלחני כי עלה השחר. מהו כי עלה השחר. לפי שכאשר עלה השחר ועברה השליטה של חשכת הלילה. אז נכנס הוא וחילותיו בעומק תהום רבה שבצד צפון עד שיבא הלילה. וניתרים הבלבים מעבותיהם ושולטים ומשטטים בלילה עד הבקר וע"כ היה נרחק לומר שלחני כי עלה השחר. שהרי אינו שולט ביום. כרמיון זה גלות ישראל שהוא כלילה ונקרא לילה. מלכות הרשעה עובדי עכו"ם שולטת על ישראל עד הבקר. ואז יאיר להם הקב"ה ותבטל שליטתם. וע"כ כי עלה השחר. נתפס היה בידו ונחלש כחו. שהרי עבר הלילה. ולכן החזיק יעקב בו וראה צורתו כצורת עשו. אבל לא בהתגלות כל כך. ואז הודה לו על הברכות. מה כתוב אח"כ. כי ע"כ ראיתי פניך כראות פני אלהים ותרצני שראה כהפנים של עשו אותה הצורה שנתגלה בה אליו סמא"ל ממש שהרי לפי המקום שהאדם נקשר כך נראה בפניו [וכן].

ג) ויזרח לו השמש כאשר עבר את פניאל והוא צולע על ירכו. א"ר יהודה בוא וראה מה כתוב ויאמר שלחני כי עלה השחר. מהו כי עלה השחר. כיון שנסתלק השחר. שהרי לא כתוב כי בא השחר אלא כי עלה. שהרי בעת בוא השחר אז התגבר הממונה ההוא הנה לו ליעקב. בשביל ליתן תוקף שיתגבר עשו וכאשר נסתלקה השחרות ההיא של השחר. ובא האור ונתגבר יעקב. שהרי אז הגיע זמנו להאיר [כד] מה כתוב ויזרח לו

מראה מקומות ה) יומא כ"ח ב) חגיגה קמג: ג) דף קב

וכך אתה לפרש אתחלם חוליה ולא יכיל. וכדין אתתקף יעקב. בגין דיעקב אלפמותיה ביממא. ובג"כ כתיב [ה] משא דומה אלי קורא משעיר שומר מה מלילה שומר מה מליל. דהא כדין אלפמותיה דעשו דאיהו שעיר בלילה איהו ובג"כ אתחלם כד אתה לפרש יכדין ויאמר שלחני כי עלה השחר. ויאמר לא אשלחך כי אם ברכתני כי אם תברכני מבעי ליה מאי כי אם ברכתני אם תודית על איזין ברכאן דברכי אבא ולא תהא מקפרנא לי בגינייהו מה כתיב. ויאמר לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל וגו'. אמאי ישראל הכי אמר ליה בעל כרחין איית לן לשמשא לך. דהא אנא אתעטרת בחילך לעילא בדרגא עלאה. ישראל יהיה שמך ודאי כי שרית עם אלהים מאי עם אלהים. סלקא דעתך דעליה רוח אמר. אלא אמר ליה שרית לאתחברא ולאזדווגא עם אלהים בחבורא בזווגא דשמשא ויסהרא וכו' וע"ד לא כתיב על אלהים אלא עם אלהים. בחבורא וזווגא חדא [ג] רבי אלעזר אמר ויאמר שלחני כי עלה השחר כד חמא יעקב לסתא"ל מקפרנא בהאוא ליליא. חמא ליה בהאוא דיוקנא דעשו ולא אסתמיד ביה עד דסליק לפרש כיון דסליק לפרש ואסגא ביה. חמא ליה באנפין סתימין ואתגליין [וכן] אסתכל בהאוא דיוקנא דהוא כדיוקנא דעשו מיד אסגא ביה ממנה דעשו. אתקיף ביה. מה כתיב ויאמר שלחני כי עלה השחר. ואחברא אתעבר דבגין דמשא זמניה לומרא ולשבחא לקב"ה. ועל דא כי עלה השחר והכא אית לאסתכלא דודאי שלטניתא דיליה לאו איהו אלא בליליא בו אתוכא. וזרח לו מפחד בלילות. דא פחדא דגיהנם ומה דאמר בלילות וכן דא איהי וזיקביה. ובגיני כך לא שלים אלא בליליא ודא הוא דאמר ויאמר שלחני כי עלה השחר. מאי כי עלה השחר בגין דכד אתי נפרש ואתעבר שלטנו דחשוכא דליליא כדין עאל איהו ואוכלסיה בעומקא דתהומא רבא דלסטר צפון עד דעאל ליליא ואשתרו כלבי ושלטי ומשטטי בליליא עד דאתי לפרש ועל דא הוא דאיקי לומר שלחני כי עלה השחר. דהא לא שלים ביממא. כגוונא דא גלותא דישראל דאיהו כליליא ואקרי לילה. מלכא עכו"ם חייבא שלטא עלייהו דישראל עד דייתי לפרש. ויגלי לון קב"ה ויתעבר שלטייהון ע"ד כי עלה השחר. דאיקי הוא בידיה ותמן חיליה דהא אתעבר ליליא. וע"ד אתקיף יעקב ביה ואחמא דיוקניה כדיוקנא דעשו. אבל לא באתגליא כל כך יכדין אודי ליה על ברכאן מה כתיב לבתר. כי על כן ראיתי פניך כראות פני אלהים ותרצני. דהאי דאיזין אנפין דעשו כלייקנא דאתחזי ליה סמא"ל ממש דהא דבל אתר דא"ר אתקשר הכי אתחזי באנפוי וכן:

ג) ויזרח לו השמש כאשר עבר את פניאל והוא צולע על ירכו. ת"ר יסודה מה חזי מאי כתיב ויאמר שלחני כי עלה השחר מאי כ עלה השחר. כיון דאסתליק נפרש. דהא לא כתיב כי בא השחר אלא כי עלה דהא בזמנא דבא השחר כדין אתתקף הוא ממנא ואכיל ליה ליעקב. בגין למיהב תקיפו לאתתקפא לעשו. יכד אסתליק הוא אוכמא דשחר. ואתא נהירא ואתתקף יעקב. דהא כדין אתא זמניה לאתגברא [כד] מה כתיב. ויזרח לו

[ה] שיעקב הוא בבחינת שמש כיון ששרשו בסדת תפארת דמשפעת במלכות שנקראת אלהים כמו שהשמש משפיע אור בחלבנה: [כה] פי' שצורת פניו שהיתה כצורת פני עשו לא קטרה כך בקיום אלא שצורה ההיא היתה לפעמים בהתגלות ולפעמים בהסתר: [כו] פי' בלשון רבים: [וכן] כמש"כ הכרת פניהם ענתה בם פי שגיבר בהפנים באיזה מקום הוא מקושר כמחשבתו: [כד] כי יעקב הוא

לו השמש כאשר עבר את פנואל והוא צולע על ירכו. ויזרח לו השמש. שהרי אז זמנו להאיר. והוא צולע אז על ירכו. וזהו רמז שהרי כל זמן שישראל בגלות וסובלים מכאובים וצער והרבה צרות. כאשר יאיר להם היום ותבא להם מנוחה. אז ירגישו המכאובים בעצמותיהם מכמה צרות וינונות שסבלו. ויתפלאו על עצמם. לפיכך ויזרח לו השמש. היינו הזמן של מנוחה. ואז והוא צולע על ירכו. הרגיש הכאב והיה מיצר על מה שעבר. וכאשר נסתלקה חשכות השחר אז התגבר יעקב והחזיק בו. כי אז נחלש כחו של הממונה ההוא. שאין לו שליטה אלא בלילה. ויעקב שליטתו כיום. וע"כ אמר שלחני כי עלה השחר. שהרי עתה ברשותך אני עומד.

על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה וגו' כי נגע בכף ירך יעקב בגיד הנשה. שאפילו בהנאה אסור [כה] ואפילו ליתנו לכלב אסור. ולמה נקרא גיד הנשה. כלומר הגיד שהוא משכח לאנשים עבודת רבונם. ושם היצר הרע רובץ [כו] וכיון שנאבק עם יעקב לא מצא מקום שיוכל להתגבר על יעקב. לפי שכל אברי הגוף שלו היו מסייעים ליעקב. ובלם היו חזקים ולא היה בהם חולשות [כז] מה עשה. ונגע בכף ירכו בגיד הנשה. במינו במקום היצר הרע שהוא מינו ומקומו. שמשם בא יצר הרע על האנשים. וע"כ אמרה התורה לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה. כמו שפרשו החכמים בענין אברי האדם שמרמזים למעלה. אם טוב טוב. ואם רע רע [כח] ולפיכך כל אבר מחזק אבר. ודאי שגיד הנשה מגביר ליצר הרע שהוא מינו. ובני ישראל אל יאכלו אותו. כי אינם מצד שלו וממינו. אבל העמים עובדי ע"ז יאכלו אותו. שהוא מצדו וממינו של המלאך שלהם שהוא סמא"ל. בשביל לחזק שרירות לבם. לפי שיש באדם רמ"ח אברים כנגד רמ"ח מ"ע שבתורה. שהן לעשות נתנו. וכנגד רמ"ח מלאכים שמתלבשת בהם השכינה. ושמותם כשמות רבינם [כט] ויש באדם שס"ה גידים. וכנגדם שס"ה מצות ל"ת. שאסור לישראל לעשותם. וגם הם כנגד שס"ה ימי השנה. והרי תשעה באב אחד מהם שהוא כנגד סמא"ל. שהוא אחד מאותן שס"ה מלאכים. ולפיכך אמרה התורה על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה. **את** לרבות תשעה **אב**. שאין אוכלים בו ולא שותים. ולפיכך ראה הקב"ה לרמז בהם רמז ליעקב. ויאבק איש עמו בכל ימות השנה ובכל אברי של יעקב. ולא מצא מלבד זה גיד הנשה. מיד נחלש כחו של יעקב. וביומי השנה מצא יום תשעה באב, שבו נתגבר הדין ונגזר עלינו שיחרב בית המקדש. וכל מי שאוכל בתשעה באב כאילו אוכל גיד הנשה. רבי חייא אמר אילו לא נחלש מקום הזה של יעקב. היה מתקים יעקב לנגדו והי' נשבר כחו של עשו למעלה ולמטה [ל] א"ר שמעון בוא וראה מן הנחש הידוע כמה חילות נפרדים לכל צד ונמצאים בעולם אצל אנשים. ונצרך לקיים לגיד הנשה ההוא. שאע"פ שקרב אליו זה הרוכב על הנחש [לא] קיים הוא ונתקיים בנו ולא נשבר. ואני צריכים לכח שנתגבר בעולם. ולהראות כי שרית עם אלהים ועם אנשים ותוכל. וכאשר רואה שהרי לא נשבר ולא נאכל מקום ההוא. אז נשבר כחו

לו השמש כאשר עבר את פנואל והוא צולע על ירכו. ויזרח לו השמש דהא כדין זמניה לאתנהרא. והוא צולע על ירכו כדין ואיהו רמז דהא בעוד דישראל בגלותא וסבלין כאבין ולערין וכמה ביסין כד יגהיר לון יממא ייתי לון נייחא. כדין יסתכלון ויכאבון בגרמייהו מכמה ביסין ולערין דסבלו. ויתמהו עלייהי. בגין כך ויזרח לו השמש. דההוא זמנא דנייחא. וכדין והוא צולע על ירכו. אתכאיב ולעיל גרמיה על מה דעבר וכד אסתלק קדרוקא דשחר כדין אתתקף יעקב ואחיד ביה. דכדין אתחלש חיליה דההוא ממנא דלית ליה שלטנותא אלא בלילה. ויעקב שליטתא ביממא וע"ד אמר שלחני כי עלה השחר. דהא אנא ברשותך קאימנא:

על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה ובו כי נגע בכף ירך יעקב בגיד הנשה. דאפילו בהנאה אסור [כה] ואפילו ליהביה לכלבא. ואמאי אקרי גיד הנשה. כלומר גיד דאיהו מכשה לבני נשא פולחנא דמאריהון ואמן הוא יצר הרע רבע [כו] וכיון דאתדבק עם יעקב לא אשכח אתר דיכיל לאתגברא עליה דיעקב. בגין דכל שייפי נוקבא סייעי ליעקב. וכולהו הוו תקיפין ולא הוה בהון חולשא [כז] מה עבד. ונגע בכף ירכו בגיד הנשה. בזייפי דילר הרע דאיהו זייפי ואתריה ואתמן. אתי יצר הרע על בני נשא ובג"כ אמרה אורייתא לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה כמה דאמרו חבריא בשייפין דבר גם דרמיז לעילא. אי טב טב. ואי ביש ביש [כח] ובג"כ כל שייפא מתקף שייפא. ודאי גיד הנשה מתקף ליצר הרע דהוא זייפא. ובני ישראל לא יאכלו ליה. דלאו מינון מסטריה ומזייפא. אבל עמין עובדי ע"ז יאכלון ליה דאיהו מסטרא ומזייפא דמלאכא דלהון דאיהו סמא"ל. בגין לתקפא לבהון. בגין דאית בבר נש רמ"ח שייפין לקבל רמ"ח פקודין דאורייתא דאינון למעבד אתיהיבו ולקבל רמ"ח מלאכין דאתלבשת בהון שכינתא וסמא דלהון כסמא דמאריהון [כט] ואית בבר נש שס"ה גידין. ולקבלהון שס"ה פקודין. דלאו אינון אתיהיבו למעבד. ולקביל שס"ה יומי שתא. והא תשעה באב חד יומא דאיהו לקביל סיחא"ל דאיהי חד מאינון שס"ה מלאכין. ובגין כך אמרה אורייתא על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה **את** נאסגלא **תשעה אב**. דלא אכלין ביה ולא שתין. ובג"כ הוא קב"ה לרמזא בהון רמז ליעקב. ויאבק איש עמו בכל יומי שתא ובכל שייפין דיעקב. ולא אשכח בר דהוא גיד הנשה מיד תשע חיליה דיעקב. וביומי שתא אשכח יום תשעה באב. דביה אתתקף דינא ואתגזר עלנא דיתחריב בי מקדשא. וכל מאן דאכיל בתשעה באב כאילו אכל גיד הנשה. רבי חייא אמר אלולא לא אתתכש אתר דא דיעקב אתקיים יעקב לנגדיה. ואתבר חילא דעשו לעילא ותתא. [ל] א"ר שמעון תא חזי מהאי נש כמה חילין מתפרשן לכל סטר ולאתכנשא בעלמא לגבי בני נשא. ובעינן לקיימא לגיד הנשה דאיהו דקב"ג דקרבא ביה הוא דרכיב על חויא [לא] קיים איהו ואתקיים בגוון ולא אתבר. ואילו בעינן לאתתקפא בעלמא ולאחזאה כי שרית עם אלהים ועם אנשים ותיכל. וכד חמי דהא לא אתבר ולא אתאכיל הוא אתר כדין אתבר חיליה

מראה מקומות מ"ו דף קפא.

זין הזהר

בבחינת שמש: [כה] הזהר מחמיר בדעת רשב"י בפ"ק דפסחים והוא מחולק בזה עם חפוסקים: [כו] שסמנו באות תתאות להשמיש: [כז] פי' אלא הי' פגם של המוא: [כח] פי' שיש איברים הרומזים על כח טוב ויש רומזים על כח רע. כמו ריאה מאירת עינים. בבר כועס: [כט] שנקראים בהשם אלהים: [ל] היינו סמא"ל שכשבא לפתות לחוה היה רוכב על הנחש ונתלבש בו:

כחו וגבורתו. ואינו יכול להרע לבני יעקב. יע"כ לא נצרך ליתן מקום לבריות העולם לאכלו (ל"מ) ולא יהי' נאכל כלל. ר' יוסא סבא דרש כי נגע בכף ירך יעקב. כתוב כאן כי נגע בכף. וכתוב שם (ל) כל הנגע במת בנפש האדם ימא. מה שם טומאה. אף כאן נ"כ טומאה. שטימא למקום ההוא. וממקום טומאה אין לנו ליהנות כלל. כל שכן במקום שקרב צד הטומאה ההוא. והתורה לא אמרה אלא כי נגע. יכתוב וינע בכף ירכו. כמש"כ וכל אשר ינע בו הטמא ימא:

ג) **והוא** עבר לפניהם וישתחו ארצה שבע פעמים עד נגשתו עד אחיו. ר' אלעזר פתח ואמר. כתוב

ג) כי לא תשתחוה לאל אחר וגו' וכי יעקב שהוא המובחר שבא"ו. ל"ברר חלק תמים להקב"ה. והוא נתקרב אליו ביותר. איך השתחוה לו לעשו הרשע. שהוא בצד של אל אחר. ומי שמשתחוה לו משתחוה לאל אחר. אפשר תאמר לפי שאמרו תעלא בעדניה סגיד ליה. אינו כן שהרי עשו כאל אחר היה. ויעקב לא ישתחוה לצד ההוא ולחלק ההוא כלל אלא מהו והוא עבר לפניהם. והו"א. זו השכינה העליונה שהלכה לפניו. וזאת היא שמירה עליונה. כיון שראה יעקב כך. אמר הרי הגיע להשתחות להקב"ה שהלך לפניו. ויכרע וישתחוו שבע פעמים עד נגשתו עד אחיו. ולא כתוב וישתחו לעשו אלא כיון שראה שהקב"ה הולך לפניו אי השתחוה לקראתו, כדי שלא יתן כבוד להשתחות לאחר חוץ ממנו. והכל היה כראוי:

ד) **ויריץ** עשו לקראתו ויחבקהו ויפול על צוארו ויאשקהו ויבכו.

כתוב חסר א"ר יצחק צוארו אחד זה ירושלים. שהוא צוארו של כל העולם (נ) ויפול על צוארו ולא על צוארו. לפי ששני פעמים נחרב בית המקדש. אחד מכבל ואחד מזרעו של עשו. שהתנפל עליו פעם אחת והחריבו. וע"כ ויפול על צוארו אחר. וישקהו נקוד עליו. שלא נשקו ברצונו ולמדנו מהו שכתוב (ר) ונעתרות נשיקות שונא. זה בלעם כאשר ברך לישראל שהרי לא ברכם ברצון הלב אף כאן נעתרות נשיקות שונא זה עשו. א"ר יוסי כתוב קומה ד' ויעיני אלהי כי הבית את כל אויבי לחי. שני רשעים שברת ולמדנו אל תקרא שברת אלא שרבבת. שהרי נתארכו שניו על שחשב לנשכו. ועל כן ויבכו. זה בכה וזה בכה. כך ביארו החברים. בוא וראה כמה היה לבו ורצונו של עשו כנגד יעקב. שהרי אפילו בשעה ההיא חשב להמתין על הזמן שיוכל להרע לו ולקטרג לו. וע"כ ויבכו. זה היה בוכה על שלא היה חשוב להנצל מידיו. וזה הי' ביכה לפי שאביו היה קים ולא יכול להרע לו. א"ר אבא ודאי נחלש רוגזו של עשו בשעה שראה ליעקב. מד המעם. לפי שהרי הסכים עמו ממונה הדוא של עשו. וע"כ לא יכל עשו לשלם ברוגזו. שכך כל עניני עולם הזה תלים במה שלמעלה. וכאשר מסכימים למעלה בתחלה. מסכימים גם למטה. אין מסשלה למטה עד שנתנה המשלה למעלה. והכל זה בזה תולה:

ה) **וישא** את עיניו וירא את הנשים ואת הילדים וגו'. א"ר שמעון בוא וראה זה עשו הרשע נתן עיניו

מיליה ותוקפיה. ולא יכיל לאתבאסא לבמוי דיעקב. וע"ד לא בעיבו למיהב דוכתא לבריתא דעלתא למיכל ליה (ל"מ) ולא לאתאכלא כלל. ר' יוסא סבא דרש כי נגע בכף ירך יעקב כתיב הכא כי נגע בכף. וכתיב התם (ל) כל הנגע במת בנפש האדם ימא יהי' לטמא. אף הכא נמי מסאבא דסאיב הסוא אתר. ומיאתר מסאבא לית לן לאתהנאה מיניה כלל כל שכן באתר דקריב ההוא ספר מסאבא ואוריתא לא קאמר אלא כי נגע וכתיב וינע בכף ירכו כד"א וכל אשר ינע בו הטמא ימא:

ג) **והוא** עבר לפניהם וישתחו ארצה שבע פעמים עד נגשתו עד אחיו. ר' אלעזר פתח ואמר. כתיב

ג) כי לא תשתחוה לאל אחר וגו' וכי יעקב דאיהו שלימא דאתבחן דאתבריר חולקא שלימתא לקב"ה ואיהו אתקריב לגביה יתיר היך סגיד ליה לההוא רשע דעשו דאיהי בסטרא דאל אחר ומאן דסגיד ליה סגיד לאל אחר לי תימא בגין דאמרי תעלא בעדניה סגיד ליה לאו הכי דהא עשו כאל אחר הוה ויעקב לא יסגוד לההוא סטרא ולההוא חולקא כלל אלא מאי הוא עבר לפניהם והו"א דא שכינתא עלאה דהוה אזלא קמיה ודא הוא נטירו עלאה. כיון דחמא יעקב אמר הא עידן לסגדא לגביה דקב"ה דהוה אזיל קמיה כדע וסגיד שבע זמנין עד נגשתו עד אחיו ולא כתיב וישתחו לעשו אלא כיון דחמא דהא קב"ה אזיל קמיה. כדין סגיד לקבליה. בגין דלא למיהב יקר למסגד לאחרא בר מניה. וכלא איהו כדקא יאות:

ד) **ויריץ** עשו לקראתו ויחבקהו ויפול על צוארו. ליאתרו

כתיב חסר א"ר יצחק צוארו אחד דא ירושלם. דאיהו צוארו דכל עלמא (נ) ויפול על צוארו ולא על צוארוי. בגין דתרין זמנין אתחריב בי מקדשא. חד מבבל וחד מזרעיה דעשו דאפיל גרמיה עליה זמנא חדא ואחריב ליה. וע"ד ויפול על צוארו חד. וישקהו נקוד לעיל דלא נשקיה ברעותיה. ותנן מאי דכתיב (ר) ונעתרות נשיקות שונא דא בלעם כד ברך לון לישראל דהא לא ברך לון ברעותא דלבא. אף הכא נעתרות נשיקות שונא דא עשו א"ר יוסי כתיב קומה ד' ויעיני אלהי כי הבית את כל אויבי לחי. שני רשעים שברת ותנן אל תקרי שברת אלא שרבבת. דהא אסניאו שיניו על דאחיב לנשכא ליה ועל דא ויבכו דא בכי ודא בכי. ואוקמוה חבריא. תא חזי כמה הוה לביה דעשו לגביה דיעקב דהא אפילו בשעה שעתא אחיב לאתן זמנין לאתעבר ליה ביתין ולקטרגא ליה וע"ד ויבכו. דא הוה בכי דלא הוה אחיב לאתחזקא מן ידוי. ודא הוה בכי בגין דאחזי הוה קיים ולא יכיל ליה. א"ר אבא ודאי אתחלש רוגזיה דעשו בשעתא דחמא ליה ליעקב. מאי טעמא בגין דהא אסתכם בהדיה הוא ממנא דעשו. וע"ד לא יכיל עשו לשלמאה ברוגזיה דהכי כל מלין דהאי עלמא תליין לעילא. וכד אסתכמו לעילא בקדמיתא. אסתכמו לתתא. שלמיתא לאו איהו לתתא עד דאתחיב שלמיתא לעילא. וכלא דא בדא תליא:

ה) **וישא** את עיניו וירא את הנשים ואת הילדים וגו'. א"ר שמעון תא חזי הוה רגע דעשו יסיב עיניו

מראה מקומות (ל) נמדבר י"ט ב) דף קפא: ג) שמות ל"ד ד) דף קפא ה) משלי כ"ו ו) בגק רב

זיו הזהר

(נא) וזהו הטעם שרשב"י אומר הגיד בתנואה שלא ליתנו לכלב רק להשליכו כמו שנאמר: [נב] כמו שע"י הצומר בוים כל הכחות מן הטוב להנוף כך ע"י ירושלים באת השפע מלמעלה לכל העולם הזה:

עיניו לעייפא על נשין ובניהם אתקין יעקב תיקונוי.
שוי שפחות בקדמיתא ובניהון לבתר. דחסיבו יתיר
לאה אבתרייהו ובנהא לבתר לבתר רחל ואבתרה יוסף
והוא עבר לפניהם כד סגידו כלהון מה כתיב ותגשנה
השפחות הנה וילדיהן ותשתחוין ולבתר כתיב ותגש גם לאה
וילדיה וישתחוו ואחר נגש יוסף ורחל וגו׳. והרי יוסף לבסוף
היה ורחל לפניו. אלא בן הטוב בן האהוב צדיקו של עולם
יוסף. כיון שראתה עינו שרשע ההוא מסתכל על הנשים
הי׳ מפחד על אמו. יצא מאחריה ופרס זרועותיו וגופו וכסה
עליה. כדי שלא יתן רשע ההוא עיניו באמו. כמה נתפשט.
שש אמות לכל צד והגין עליה. ולא יכלה עינו של אותו
הרשע לשלט עליה. זש״כ בן פורת יוסף בן פורת עלי
עין. מהו בן פורת. שנתפשט לכסות על אמו. בן פורת
עלי עין. שלא שלטה כו עין רעה:

מ) **יעבר** נא אדני לפני עבדו ואני אתנהלה לאטי וגו׳.
א״ר אלעזר זהו שאמרנו בתחלה. שיעקב לא
רצה עתה אותן ברכות הראשונות שברכו אביו. ועוד לא
נתקיימו בו אפילו אחת מהן. לפי שסלקן לסוף הימים.
בשעה שיצטרכו לבניו לנגד כל אומות העולם. ולפיכך
בשעה שאמר עשו נסעה ונלכה. ונחלק עולם הזה ביחד
ונשלט ביחד מה אמר יעקב. עבר נא אדני לפני עבדו.
יקדים עשו ממשלתו עתה בעולם הזה. יעבר נא. כמש״כ
נ) ״יעבר מלכם לפניהם וה׳ בראשם. תקדים אתה ממשלתך
לראשונה בעולם הזה. ואני אתנהלה לאטי. אני אסלק עצמי
לזה העולם הבא. ולסוף הימים. לאותן הימים שהולכים
לאט. לרגל המלאכה. מה מלאכה. זו המראה שאינה
מאירה מעצמה (לג) שבה נעשה מלאכת העולם. אשר
לפני זו היא מלפני ה׳ בכל מקום (לד) ולרגל הילדים.
זה הוא סיד הכרובים. להראות סוד האמונה שהשכינה
נדבקת בהם. עד אשר אבוא אל אדני שעירה. אני אסבל
הגלות שלך (לה) עד שיבא ויגיע הזמן שלי לשלט על הר
עשו. כמש״כ ועלו מושיעים בהר ציון לשפט את הר עשו.
ואז יהיתה לה׳ המלוכה

נ) **וישב** ביום ההוא עשו לדרכו שעירה ויעקב נסע
סכתה ויבן לו בית. א״ר חייא בוא וראה ויעקב
נסע סכתה. נסע לקבל יליכנם בחלק האמונה. מה כתוב
למעלה וישב ביום ההוא עשו לדרכו שעירה. וכתוב ויעקב
נסע סכתה. אלא כל אחד בפרש לצד שלו עשו לצד של
שעיר. מהו שעיר זו היא אשה זרה אל נכר ויעקב נסע
סכתה. זו אמונה דעליונה (לו) ויבן לו בית. כמש״כ בית
יעקב. א״ר אלעזר שהתקין תפלת ערבית כראוי ולמקנהו
עשה סכות. שאר סכות לשמור אותם. וזה הוא חלקי (לז)
ואז ייבא יעקב שלם. שלם מהבל. וביאורי כמש״כ ז) ויהי
בשלם סכו. ויכל סיד אחד (לח) אז נתחברה עמו השכינה
כאשר דיר שלם כאשר נתעטר במקומו הראוי לי (לט) ואז
סוכר דואת נתעטרד עמו כי היה שלם מהאבות. הוד
שלם

עיניו להסתכל על הנשים. ובעבורו התקין יעקב התקונים
שלו. וישם השפחות לראשונה ובניהן אחריהן. שחשובים
יותר. לאה אחריהם ובניה אחריה. אח״כ רחל ואחריה יוסף.
והוא עבר לפניהם. כאשר השתחוו כלם מה כתוב. ותגשנה
השפחות הנה וילדיהן ותשתחוין. ואח״כ כתוב ותגש גם לאה
וילדיה וישתחוו. ואחר נגש יוסף ורחל וגו׳. והרי יוסף לבסוף
היה ורחל לפניו. אלא בן הטוב בן האהוב צדיקו של עולם
יוסף. כיון שראתה עינו שרשע ההוא מסתכל על הנשים
הי׳ מפחד על אמו. יצא מאחריה ופרס זרועותיו וגופו וכסה
עליה. כדי שלא יתן רשע ההוא עיניו באמו. כמה נתפשט.
שש אמות לכל צד והגין עליה. ולא יכלה עינו של אותו
הרשע לשלט עליה. זש״כ בן פורת יוסף בן פורת עלי
עין. מהו בן פורת. שנתפשט לכסות על אמו. בן פורת
עלי עין. שלא שלטה כו עין רעה:

מ) **יעבר** נא אדני לפני עבדו ואני אתנהלה לאטי וגו׳.
א״ר אלעזר זהו שאמרנו בתחלה. שיעקב לא
רצה עתה אותן ברכות הראשונות שברכו אביו. ועוד לא
נתקיימו בו אפילו אחת מהן. לפי שסלקן לסוף הימים.
בשעה שיצטרכו לבניו לנגד כל אומות העולם. ולפיכך
בשעה שאמר עשו נסעה ונלכה. ונחלק עולם הזה ביחד
ונשלט ביחד מה אמר יעקב. עבר נא אדני לפני עבדו.
יקדים עשו ממשלתו עתה בעולם הזה. יעבר נא. כמש״כ
נ) ״יעבר מלכם לפניהם וה׳ בראשם. תקדים אתה ממשלתך
לראשונה בעולם הזה. ואני אתנהלה לאטי. אני אסלק עצמי
לזה העולם הבא. ולסוף הימים. לאותן הימים שהולכים
לאט. לרגל המלאכה. מה מלאכה. זו המראה שאינה
מאירה מעצמה (לג) שבה נעשה מלאכת העולם. אשר
לפני זו היא מלפני ה׳ בכל מקום (לד) ולרגל הילדים.
זה הוא סיד הכרובים. להראות סוד האמונה שהשכינה
נדבקת בהם. עד אשר אבוא אל אדני שעירה. אני אסבל
הגלות שלך (לה) עד שיבא ויגיע הזמן שלי לשלט על הר
עשו. כמש״כ ועלו מושיעים בהר ציון לשפט את הר עשו.
וכדין והיתה לה׳ המלוכה

נ) **וישב** ביום ההוא עשו לדרכו שעירה ויעקב נסע
סכתה ויבן לו בית. א״ר חייא בוא וראה ויעקב
נסע סכתה. אתנטיל לקבלא חולקא דמהימנותא מה כתיב
לעילא וישב ביום ההוא עשו לדרכו שעירה. וכתיב ויעקב
נסע סכתה אלא כל חד אתפרס לסטרא דיליה. עשו לסטרא
דשעיר. מאן שעיר. דא היא אתה זרה אל נכר. ויעקב נסע
סכתה. דא מהימנותא עלאה (לו) ויבן לו בית. כד״א בית
יעקב. א״ר אלעזר דאתקין תפלת ערבית כדקא יאות ולמקנהו
עשה סכות. אתר סכות לנטרא לון. ודא הוא חולקיה (לז) וכדין
ויבא יעקב שלם. שלם מכלא. ואוקמוה כמד״כ ז) ויהי
בשלם סכו. וכלא חד חדא (לח) כדין אתחבר עמיה מהימנותא
כד הוה שליט כד אתעטר בדוכתיה דאתחזי ליה (לט) וכדין
הא סוכה אתעטרת בהדיה. דהוה שליט יתהבה דהוה
שליט

מראה מקומות מ) דף קפג נ) מיכס ב נ) דף קפג ו) הגיס פ׳

זיו הזהר

(לג) היינו ספירה מלכות שרש השכינה הקדושה שאין לה אור של עצמה כדמיון הלבנה לכן ומראה אספקלריא שאינה מאירה וי״ל שלאב״ח צירוף מלא״ך ה׳ רמז על זר המלאה של השם הוי״ה ב״ה בכתוב הנה אנכי שולח לפניך שלאך׳ (לד) פי׳ שבכל מקום שתרגם שונקלוס מן קדם ה׳ כוונתו על השכינה הקדושה: (לה) כי חוב הגלות של בני בני יחיה ורעך ובני ועבדוהו וענו אותם היה מושל גם על עשו׳ (לו) כי מוכ״ר רמז על יחוד הוי״ה עם ארנ״י כ״ז בתוך ס״ה והיינו ואמונה העליונה (לז) פי׳ שגם השמירה שלהם היו מצד הקדושה חלקו של יעקב. (לח) זו שתיבה של״ב בשני הפסוקים האלה פרמז על יחוד היחוד האורות של כחי זכר עם האורות של כחי נקבה. כי בלחי זאת אין שלמות וסכו היינו מלכות (לט) פי׳ כשרשו שהיא ספירת הפארת בחי זכר שנקרא מלך העולם ואז סוכה זו היינו מלכות שהשפיע מסו.

שלם מבניו. והוא שלם. שלם למעלה שלם למטה. שלם בשמים שלם בארץ. שלם למעלה שהוא כלל האבות [מ] שלם למטה בבנים קדושים. שלם בשמים שלם בארץ. ואז
ויהי בשלם סכו:

ח) **ויצב** שם מזבח ויקרא לו אל אלהי ישראל. הדי
בארנו בכל מקום ויקרא סתם. זו היא מדרגה התחתונה. כמו שכתוב ויקרא אל משה. וכאן ויקרא לו אל אלהי ישראל. הקב"ה קרא לו ליעקב אל. אמר לו אני אלהים בעליונים. ואתה איש אלהים בתחתונים:

ט) **ותצא** דינה בת לאה. א"ר חייא בוא וראה כמה מדרגות וצדדים נפרדים למעלה וכלם משונים זה מזה. נחשים משונים אלו מאלו. אלה מקנאיתים לשלם על אלה. ולשרף טרף כל אחד ואחד למינו מצד של רוח הטומאה. כמה מדרגות נפרדות. וכלן אורבות לקטרג אלה לעומת אלה. והדי כתוב לא תחרש בשור ובחמור יחדו שכאשר מתחברים מקטרגים לעולם. ובוא וראה חשקות מדרגות הטומאה אינה אלא לקטרג בצדדים הקדושים. יעקב שהוא הקדוש כלן ארבו עליו וקטרגו עמו. בתחלה נשכו הנחש. כמש"כ ונע בכף ירכו. עתה נשכו החמור. שם הוא התיצב לנגד הנחש. עתה שמעון ולוי שבאו מצד הדין הקשה התיצבו לנגד החמור. ושלטו עליו בכל הצדדים ונמנע לפניהם. כמש"כ ואת חמור ואת שכם בנו הרגו לפי חרב. ושמעון שהיה מזלו שור בא על החמור וקטרג בו. כדי שלא יתחברו ביחד. ונמצא שהוא המקטרג שלו. וכלם באו לקטרג לו ליעקב וניצל מהם. ואחר כך הוא שלם עליהם. ואח"כ בא הנקרא שור ונשתלם בין החמורים שכלם מצד של חמור. יוסף שנקרא שור ומצרים שהן חמורים. שכתוב בהם [נ] אשר בשר חמורים בשרם. וע"כ אח"כ נפלו בני יעקב בין אותן החמורים. לפי שנגזרה. השור עמהם [ס] ונשכו לישראל עצמותם ובשרם. עד שנתעורר לוי כמלקדמין ומה ופיזר לאותן החמורים. ושבר גבורתם מהעולם והוציא לשור משם. וש"כ ויקח משה את עצמות יוסף עמו. בוא וראה כאשר בא שמעון בתחלה על החמור הזה. היה מעורר עליהם דם שנימולו. ואח"כ ויהרגו כל זכר. כדמיון זה עשה הקב"ה על ידי לוי זה משה באותן החמורים שבמצרים. בתחלה דם. ואח"כ ויהרג ה' כל בכור בארץ מצרים. כאן בזה החמור כתוב ואת כל חילם ואת כל טפם ואת כל בהמתם שבו ויבזו. ושם באותן החמורים כתוב וישאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב ושמלות. שמעון ולוי שמעון התיצב לנגד זה החמור ולוי התיצב לנגד כל אותן החמורים שבמצרים. וכלם בקשו להשתתף להלחם עם יעקב הקדוש ילנשכו והוא עם בניו התיצב לנגדם והכניעם תחתיו —

ז) **ויאמר** יעקב אל ביתו וגו' הסירו את אלהי הנכר
וגו' אלהי הנכר אלו הם שנטלו משכם כלי כסף וזהב שהיה חקוק עליהם ע"ז שלהם. רבי יהודה אמר צלמי ע"ז היו מכסף וזהב. ויעקב המסיגם שם כדי שלא יהנו מצד של ע"ז. שאמור לו לאדם ליהנות מהם לעולם רבי יצחק אמר הסירו את אלהי הנכר. אלו תכשיטי נשים שהיו מביאים עמהם כל אוצרות שלהם. וע"כ כתיב ויתנו אל יעקב את כל אלהי הנכר. אלו תכשיטי הנשים

מראה מקומות מ) זף קנה. נ) זף קנב. ס) יחוקאל כ"ג ז) זף קנג

זון הזהר

שלים מבמוי ודא הוא שלם. שלם לעילא שלם לתתא שלם בשמיא שלם בארעא שלם לעילא דאיהי כללא דאבהן [מ] שלם לתתא בבמוי קדישין. שלים בשמיא שלים בארעא. וכדין
ויהי בשלם סכו:

ח) **ויצב** שם מזבח ויקרא לו אל אלהי ישראל. הא
אוקימנא בכל אתר ויקרא סתם. זו היא דרגא בתרתא. כמה דכתיב ויקרא אל משה. וכאן ויקרא לו אל אלהי ישראל. קב"ה קרא ליה ליעקב אל. אמר ליה אנא אלהא בעלאי ואנת אלהא בתתאי:

ט) **ותצא** דינה בת לאה. א"ר חייא תא חזי כמה דרגין וסדרין מתפרשן לעילא וכלהו משנין דא מן דא. חויין משנין אלין מאלין. אלין מקטרגין לשלמא על אלין ולאתרף טרפין כל חד וחד לזייה מסטרא דרוחא מסאבא. כמה דרגין מתפרשן. וכלהו כמן לקטרגא אלין לקבל אלין והא כתיב לא תחרש בשור ובחמור יחדו דכד מתחברן מקטרגי עלמא ותא חזי תיאובתא דדרגין מסאבין לאו חיוה אלא לקטרגא בסדרין קדישין יעקב דאיהו קדישא כלהו כמן ליה וקטרגו בדייה בקדמיתא נשכיה חויא כד"א וינע בכף ירכו השתא נשכיה חמור תמן איהו קאים לגבי חויא השתא שמעון ולוי דאתי מסטרא דדינה קדישא קיימו לגביה דחמור ושליטו עלוי בכל סדרין ואתכפיה קמייהו. כד"א ואת חמור ואת שכם בנו הרגו לפי חרב ושמעון דהוה מזליה שור אתא על חמור וקטרג ביה בגין דלא יתחברון כחדא. ואשתכח איהו מקטרגא דיליה. וכלהו אתו לקטרגא ליה ליעקב ואשתזיב ולבתר איהו שליט עליהון. לבתר אתא שור ואשתליט בחמוריה דכלהו מסטרא דחמור. יוסף דאיהו שור ומצרים דאינון חמוריה. דכתיב בהו [נ] אשר בשר חמורים בשרם ועד"ל לבתר בני יעקב נפלו בין אינון חמוריה בגין דאזדווג שור בסדייהו [ס] ונשכו לון גרמיה ובשרא עד דאתער לוי כמלקדמין ומה ובדר לאינון חמוריה ותבר תוקפיהון מעלמא ואפיק לשור מתמן הה"ד ויקח משה את עצמות יוסף עמו הא חזי כד אתא שמעון בקדמיתא על ההוא חמור. אתער עליהון דם דאתגזרו ולבתר ויהרגו כל זכר כגוונא דא עבד קב"ה על ידא דלוי דא משה באינון חמוריה במצרים בקדמיתא דם ולבתר ויהרג ה' כל בכור בארץ מצרים הכא בהאי חמור כתיב ואת כל חילם ואת כל טפם ואת כל בהמתם שבו ויבזו התם באינון חמוריה כתיב וישאלו ממצריה כלי כסף וכלי זהב ושמלות שמעון ולוי. דא קאים לגב האי חמור. ודא קאים לגבי כל אינון חמוריה. ואלהו בעו לאשתתפא בהדיה דיעקב קדישא ואתתקנו לנכא ליה. ואיהו ובנוי קאים לגבייהו וכייף לון בתחויה —

ז) **ויאמר** יעקב אל ביתו וגו' הסירו את אלהי הנכר
וגו' אלהי הנכר. אלין אינון דנטלו משכם מאני כספא והבא דהוה חקיק עלייהו סטוא דלהון. רבי יהודה אמר סטוון הוו מכספא והבא ויעקב אממיין לון תמן. בגין דלא יתהנון מסטרא דע"ז. דאמיר ליה לבר בם לאתהני מניה לעלמין. רבי יצחק אמר הסירו את אלהי הנכר. אלין שרין דנשין דהוו מייתי בנוייהו כל נגוזהון דלהון. וע"כ כתיב ויתנו אל יעקב את כל אלהי הנכר. אלין שרין דנשין

(מ) שנכלל השבטים ויצחק מתסר וגבורות: (מלא. פי שיוסף שנקרא שור נסבר לעבר בחמורים: (נב) הייינו משור רבנו שבא משכם לפי

דנפין וכל נמוכין וכל עטוון דדסבא וכספא. ויתמן אתם יעקב. בגין דלא יתסמן מסטרא דע"ז כלל. תא חזי דיעקב גבר שלים בכלא סוס. וסוס מתדבק ביה בקב"ה. מה כתיב. ונקומה ונעלה בית אל ואעשה שם מזבח לאל העונה אותי ביום צרתי וגו'. מכאן שצריך האדם לשבח להקב"ה ולהודות לו על הנסים ועל הטובות שעשה עמו. וש"כ ויהי עמדי בדרך אשר הלכתי. בוא וראה בתחלה כתוב ונקומה ונעלה בית אל וגו'. הבליל בניו עמו. ואח"כ כתוב ואעשה שם מזבח. ולא כתוב ונעשה. שהוציאם מכלל זה. מה המעם. לפי שעליו הי' מוטל הדבר. יעקב אתקין תפלת ערבית ודאי. והוא עשה המזבח. ועליו הי' מוטל הדבר. ולפי שעברו עליו כמה צרות מהיום שברח מלפני אחיו. שכתוב ויהי עמדי בדרך אשר הלכתי. ובניו באו אח"כ לעולם. ע"כ לא כללם עמו. רבי אלעזר אמר מכאן מי שנעשה לו נס. הוא צריך להודות. מי שאכל מזון על השלחן הוא צריך לברך.

ולא אחר שלא אכל כלום:

ח) **ויסעו** ויהי חתת אלהים על הערים אשר סביבותיהם וגו'. א"ר יוסי כלם היו נאספים למלחמה. כאשר תרו הכלי ויין נפתחו והשליכו אותם. ולפיכך ולא רדפו אחרי בני יעקב:

ט) **ויבן** שם מזבח ויקרא למקום אל בית אל וגו'. בוא וראה כתוב ויבן שם מזבח [מנ] [וכתוב ג) ויבן שם מזבח לה'] ולא כתוב באלה המזבחות שהעלו עליו נסכים ועולות. אלא בשביל שהתקינו אותה המדרגה הראויה לתיקון [מד] מזבח לה'. לתקן מדרגה התחתונה ולחברה במדרגה העליונה. ולכן ויבן שם מזבח. זו מדרגה התחתונה. לה'. זו מדרגה העליונה. ויקרא למקום אל בית אל. שם זה כשם העליון. לפי שכאשר נשפע בה האור אז כאמה בתה והבל אחד [מה] כי שם נגלו אליו האלהים. לפי שהם אינם נמצאים אלא עם השכינה. שהרי שבעים הם הנמצאים תמיד עם השכינה. ושבעים כסאות סביב השכינה. וע"כ כי שם נגלו אליו האלהים. במקום זה הנגלה [מו] שהרי כתוב והנה ה' נצב עליו:

ז) **ויאמר** לו אלהים שמך יעקב לא יקרא שמך עוד יעקב כי אם ישראל יהיה שמך. א"ר שמעון בוא וראה יעקב קרא לו הקב"ה ישראל. שכתוב לא יקרא שמך עוד יעקב כי אם ישראל יהיה שמך. ויקרא את שמו ישראל. מי ויקרא. זו השכינה. כמש"כ ויקרא אל משה. ויאמר לו אלהים וגו'. כבר ביארנו שהשם ישראל הוא על שנשתלם בכל כראוי. ואז נתעלה במדרגתו ונשתלם בשם זה. וע"כ ויקרא את שמו ישראל. א"ר יוסי לרבי אלעזר זה ודאי שיעקב מובחר האבות הוא. והוא נדבק לכל הצדדים [מז] ונקרא שמו ישראל. וכתוב לא יקרא שמך עוד יעקב כי אם ישראל יהיה שמך. וכתוב ויקרא את שמו ישראל. למה חזר הקב"ה וקרא לו יעקב כמה פעמים. וכלם

הנשים וכל אוצרותם וכל צלמי ע"ז של כסף וזהב. ויטמן אותם יעקב. כדי שלא יהנו מצד של ע"ז כלל. בוא וראה יעקב איש תמים היה בכל. והיה מתדבק בו בהקב"ה. מה כתיב. ונקומה ונעלה בית אל ואעשה שם מזבח לאל העונה אותי ביום צרתי וגו'. מכאן שצריך האדם לשבח להקב"ה ולהודות לו על הנסים ועל הטובות שעשה עמו. וש"כ ויהי עמדי בדרך אשר הלכתי. בוא וראה בתחלה כתוב ונקומה ונעלה בית אל וגו'. הבליל בניו עמו. ואח"כ כתוב ואעשה שם מזבח. ולא כתיב ונעשה. לחסיך לון מכללא דא מאי טעמא. בגין דעליה סוס מלכ. יעקב אתקין תפלת ערבית ודאי. ואיהו עבד מזבחא. ועליה סוס מלכ. ובגין דאיהו עבר כל אינון עקמין מן יומא דברח מקמיה דאחוה דכתיב ויהי עמדי בדרך אשר הלכתי. ואינון אתו לבתר לעלמא. על דא לא אמיל לון בסדיה. רבי אלעזר אמר מכאן מאן דיתעבד ליה נסא איהו בעי לאודאה. מאן דאכיל מזונא בפתורא איהו בעי לברכא.

ולא אחרא דלא אכיל מידי:

ח) **ויסעו** ויהי חתת אלהים על הערים אשר סביבותיהם וגו'. א"ר יוסי כלהו הוו מתכנשי. וכד הוו מצרי ויינא קרבא הוו מרמאי ומבקעי לון. ובג"כ ולא רדפו אחרי בני יעקב:

ט) **ויבן** שם מזבח ויקרא למקום אל בית אל וגו'. תא חזי כתיב ויבן שם מזבח [מנ] [וכתיב ג) ויבן שם מזבח לה'] ולא כתיב בהני מדבחין דאסיקו עליה נסכין ועלון. אלא בגין דאתקיימו הכא דרגא דאתחזי לאתתקנא [מד] מזבח לה'. לאתקנא דרגא תתאה ולאחברא לה בדרגא עלאה. ויו"ד ויבן שם מזבח. דא דרגא תתאה. לה'. דא דרגא עלאה. ויקרא למקום אל בית אל. שמא דא כשמא עלאה בגין דכד אתגלי כדין כשמא בתה וכלא חד [מה] כי שם נגלו אליו האלהים. בגין דאינון לא אתחכמו אלא בשכינתא דהא שבעין הוו דאינון מסתכלי תדיר בהדי שכינתא ושבעין קתדראי סחרניה דשכינתא. וע"ד כי שם נגלו אליו האלהים בגין דאתגליא דא דאתגליא [מו] דהא כתיב והנה ה' נצב עליו:

ז) **ויאמר** לו אלהים שמך יעקב לא יקרא שמך עוד יעקב כי אם ישראל יהיה שמך. א"ר שמעון בוא וראה יעקב קרא ליה קב"ה ישראל דכתיב לא יקרא שמך עוד יעקב כי אם ישראל יהיה שמך ויקרא את שמו ישראל. אינון ויקרא דא שכינתא כד"א ויקרא אל משה. ויאמר לו אלהים וגו' לגבי אוקימנא ישראל דהא אתחברא בכלא כדקא יאות. וכדין אסתלק בדרגיה ואתעלי בשמא דא. וע"ד ויקרא את שמו ישראל א"ר יוסי לרבי אלעזר הא חזי דיעקב שלימא דאתכסי מיניה. ואיהו אחיד לכל סטרין [מז] ואקרא שמיה ישראל וכתיב לא יקרא שמך עוד יעקב כי אם ישראל יהיה שמך וכתיב ויקרא את שמו ישראל. אמאי אסדר קב"ה ויקרא ליה יעקב כמה זמנין. וכלא

תראה מקומות ט) דף קפב. ב) דף קפג: ג) בתיבות י"ב ל"ו דף קפג:

זהר הזהר

מג) בכל השמר הזהר נשמטו כאן זה הפסוק כשאנת תמניחים והאמת יורה דרכו: [מד] היינו השכינה הקדושה שעליה כתוב תנו עז לאלהים ליראה עם קלסא דרבוראא לקבלת שפע עבור ישראל: [מה] עתה מפרש הפסוק רבון שאין נזכר כאן מזבח לה' אלא שנזכר ויקרא למקום אל בית אל. ומפרש שגם זה מודה על תיקון השכינה לחזונה בעלמא דרבוראא לקבלת שפע האור של חסדים. וזה נרמז במה שקרא להמקום שהוא המזבח המרמז על מלכות אל בית אל. בעבור הכוונה שישפע בה אור יתחבר מצד הימין שנקרא א"ל. ונתן שיאחר כאמה כן כתוב. ואמה היינו עולם הבינה שהיא נ"ב בבחינת נוקבא. ונקראת בית אל בעבור שהיא הבית שבמנה מתפרנס א"ל שהוא התחבר וענין זה מבואר בחברים שער ערכי חבנים בהשם בית. ועוד נתבאר יותר זה הענין בספר שערי אורה שער ה' בענין השמות כאור שבע ובת שבע: [מו] עולם הבינה נקרא עלמא דאתבסיא ועולם המלכות והשכינה נקרא עלמא דאתגליא: [מז] יען כי שרשו בספירת הגאורה שכל הספירות נקשרות בה:

וכלם קוראים לו יעקב כמקדם. אם כן מהו ולא יקרא שמך עוד יעקב. א"ל יפה שאלת והרי אמרו ש"שם הוי"ה בכל מקום רחמים הוא בודאי. ורקב"ה הוי"ה הוא שמו. שכתוב [ט] אני ה' הוא שמי. ואנו רואים שלפעמים נקרא שמו אלהים. והוא דין בכל מקום. אלא בזמן שצדיקים מרבים בעולם הוי"ה שמו. ונקרא בשם של רחמים. ובזמן שהרשעים מרבים בעולם אלהים שמו. ונקרא בהשם אלהים כן גם יעקב. לפעמים נקרא ישראל ולפעמים נקרא יעקב. והכל במדרגות ידועות. ומה שנאמר לא יקרא שמך עוד יעקב. היינו להתישב בשם הזה. א"ל א"כ הרי כתוב ולא יקרא עוד שמך אברם והיה שמך אברהם. א"ל שם כתוב והיה. ועל כן נתקיים רק בשם הזה. אבל כאן לא כתוב והיה. אלא כי אם ישראל יהיה שמך. ולא כתוב והיה שמך ישראל. ואפילו פעם אחת די להקרא ישראל. כל שכן שנקרא לפעמים כך ולפעמים כך. וכאשר נתעטרו בניו בכהנים ולוים ונתעלו במדרגות עליונות. אז נתעטר בשם

ה תמיד

ויעל מעליו אלהים במקום אשר רבר אתו רבי שמעון אמר שכאן שנעשה מרכבה קדישה עם האבות. יבוא וראה יעקב הוא מרכבה קדישה עליונה העומד להאיר להשכינה. והוא מרכבה בלבדו. וש"ב ויעל מעליו אלהים:

ג) **ויהי** בצאת נפשה כי מתה וגו'. א"ר אבא וכי כיון שאמר ויהי בצאת נפשה לא נודע כי מתה. אלא נצרך להשמיענו שלא חזרה הנשמה להנוף יותר ומתה רחל מיתת הגוף. לפי שיש אנשים שנשמותיהן יוצאות וחוזרות למקומן. וכמו שכתוב [ג] ותשב רוחו אליו. ותשב נפש הילד על קרבו ויחי אבל זו יצאה נשמתה ולא חזרה למקומה ומתה רחל. ותקרא שמו בן אוני. שדין קשה נגזר עליה. ויעקב החזירו וקשר לו לימין. לפי שבחינת מערב נצרך לקשרו לימין [מח] ואע"פ שהוא בן אוני צד של דין הקשה. מ"מ בן ימין הוא שהרי נקשר בימין

ד) ובוא וראה אין מקטרג נמצא על האדם אלא בשעת הסכנה. ולפי שיעקב איחר נדרו שנדר לפני הקב"ה. נתגבר הדין על ידי המקטרג שקטרג על יעקב. ותבע דין בשעת הסכנה שהיתה רחל בה. אמר לפני הקב"ה. והרי יעקב נדר נדרו ולא שילם. והרי הוא תקיף מכלם בעושר ובבנים בכל מה שנצרך. ולא שילם נדרו שנדר לפניך. ולא לקחת עונש ממנו. מיד ותלד רחל ותקש בלדתה. מהו ותקש. שנתקשה הדין למעלה אצל מלאך המות ונענש יעקב בזה. מה המעם. לפי שכתוב [ה] ואם אין לך לשלם למה יקח משכבך מתחתך. ועל כן מתה רחל שנמסר הדין ליד מלאך המות.. [ו] ר' יוסי אמר כתוב [ז] קללת חנם לא תבא. וביארו לו בוי"ו. שאם קללת צדיק היא. אפילו אם לא נתכון בה. כיון שיצאה מפיו לוקחה יצר הרע ההוא ומקטרג בה בשעת הסכנה. יעקב אמר עם אשר תמצא את אלהיך לא יחיה. ואע"פ שהוא לא ידע. לקח לו לדבור הזה שטן ההוא שנמצא תמיד אצל האנשים. ועל בן למדנו לעולם אל יפתח אדם פיו לשטן. לפי שהוא נוטל דבור ההוא ומקטרג בו למעלה ולמטה. כל שכן דבור של חכם או דבור של צדיק. ועל שתי אלה נענשה רחל:

ויצב

וכלא קרון ליה יעקב כמלקדמין מי סבי מסו ולא יקרא שמך עוד יעקב א"ל שפיר קא אמרת.. והא אתיר ה' בכל אתר רחמי מיהו ודאי. וקב"ה ה' שמיה מיהו. דכתיב [ט] אני ה' הוא שמי. וחמיינן דלזמנין אתקרי שמיה אלהים. והוא דינא בכל אתר אלא בזמנא דאסגיאו זכאין בעלמא ה' שמיה. ואתקרי בשמא דרחמי ובזמנא דאסגיאו חייבין בעלמא אלהים שמיה ואתקרי בשמא דאלהים.. הכי נמי יעקב לזמנין אקרי ישראל ולזמנין אקרי יעקב. וכלא בדרגין ידיען ומה דאתמר לא יקרא שמך עוד יעקב לאתישבא בשמא דא. א"ל מי סבי הא כתיב ולא יקרא עוד שמך אברם והיה שמך אברהם א"ל התם כתיב והיה ועל דא קיימא בההוא שמא אבל הכא לא כתיב והיה אלא כי אם ישראל יהיה שמך ולא כתיב והיה שמך ישראל ואפילו בזמנא חדא סגי ליה כל שכן דלזמנין כך ולזמנין כך וכד אתעטרו בנוי בכהני ולויאי ואסתלקו בדרגין עלאין בדין אתעטר בשמא דא תדיר

ויעל מעליו אלהים בחקום אשר דבר אתו. רבי שמעון אחר זכאן דאתעביד רתיכא קדישא עלאה דקיימא לאנהרא לסיהרא ואיהו רתיכא בלחודוי הה"ד ויעל מעליו אלהים:

ג) **ויהי** בצאת נפשה כי מתה וגו'. א"ר אבא וכי כיון דאמר ויהי בצאת נפשה לא ידענא כי מתה. אלא אצטריך בגין דלא אהדרת לגופא יתיר ומיתת רחל מיתת גופא בגין דאית בני כשא דנפקי נשמתייהו ואהדרן לאתרייהו. וכמה דאת אמר [ג] ותשב רוחו אליו ותשב נפש הילד על קרבו ויחי אבל הא' אי נפקת נשמתה ולא אהדרת לאתרה ומיתת רחל ותקרא שמו בן אוני דקשיו דדינא אתגזר עלה ויעקב אהדר ליה וקשיר ליה לימינא בגין דמערב אצטריך לקשרא ליה לימינא [מח] ואע"ג דאיהו בן אוני סטרא דדינא קשיא בן ימין מיהו דהא בימין אתקשר

ד) ותא חזי לית מקטרגא אשתכח עליה דבר גם אלא בזמנא דסכנה ובגין דיעקב אימר נדריה נדיר קמי קב"ה אתתקף דינא על ידא דמקטרגא דקטרגי עליה דיעקב ובעא דינא בשעתא דסכנה דהות רחל בה אתר קמי קב"ה והא יעקב נדר נדריה ולא שלים והא איהו תקיף מכלא בעותרא ובבנין בכל מה דאצטריך ולא שלים נדריה דנדר קמך ולא נסבת עונשא מניה מיד ותלד רחל ותקש בלדתה מאי ותקש דאתתקשי דינא לעילא גבי מלאך המות יתענש יעקב בהאי מאי דעבמא בגין דכתיב [ה] ואם אין לך לשלם למה יקח משכבך מתחתך ועל דא מיתת רחל ואתמסר דינא על ידא דמלאך המות [ו] ר' יוסי אמר כתיב [ז] קללת חנם לא תבא. ואוקמוה לו בוי"ו דאי קללת צדיקא היא אפילו דלא אתכוון בה כיון דנפקא מפומיה נפל לה ההוא יצר הרע ומקטרג בה בשעתא דסכנה יעקב אמר עם אשר תמצא את אלהיך לא יחיה. ואע"ג דאיהו לא הוה ידע נפל לה לההיא מלה ההוא שטן דאשתכח גבייהו תדיר בבני נשא ועל דא תיקון לעולם אל יפתח בר נש פומיה לשטנא. בגין דנטיל לההיא מלה ומקטרג בה לעילא ותתא. כל שכן מלה דחכם או מלה דצדיקא. ועל תרין אלין אתענשת רחל:

ויצב

מראה מקומות ט) ישעי' מ"ב ג) דף קפט. ג) שמואל א' ל' ד) דף קעד' ה) משלי כ"ב ו) דף קפט. ז) משלי כ"י

זין הזהר

[מח] פי' בעבור שיושפע בה חסדים ע"י בנימין בסוד ע"י יוסף. וזהו על דרך שאמרו שהשכינה במערב:

ח) **ויצב** יעקב מצבה על קבורתה. א"ר יוסי מאי טעמא בגין דלא יתכסיא אתרה עד יומא דאתין קב"ה לאחיא מיתיא. כמה דאתמר עד סיום. עד דסוף יומא ממש ר' יהודה אמר עד יומא דתסדר שכינתא בגאולתהון דישראל בסוף אמר כמ"ל [3] ויש תקוה לאחריתך נאם ה' ושבו בנים לגבולם. ודא מאמאה דאומי לה קב"ה ואמיתין ישראל כד יתובון מן גלותא לקיימא על הייא קבורה דרחל. ולמבכי תמן כמה דאיתי בכתא על גלותהון דישראל. וע"ד כתיב בבכי יבאו ובתחנונים אובילם וגו' וכתיב כי יש שכר לפעולתך. ובסוף שעתא זמינת רחל דאיתי באורחא למחדי בהו בישראל ועם שכינתא:

ט) **ויהי** בשכן ישראל בארץ ההיא וילך ראובן וישכב את בלהה וגו' ויהיו בני יעקב שנים עשר. רבי אלעזר אמר ויהי בשכן ישראל בארץ ההיא. שהרי לאה ורחל מתו. ולקח הבית מי שלקח [מט] וכי תעלה על דעתך שראובן הלך ושכב עם בלהה. אלא כל הימים של לאה ורחל שרתה השכינה עליהן. ועתה שמתו לא נפרשה השכינה מן הבית. ושכנה בבית באהל בלהה. ואע"פ שהשכינה היתה צריכה לקרות הבית כראוי [נ] ס"ם לולא שיעקב לא היה נמצא בזיוג של זכר ונקבה. לא היתה השכינה שורה שם בבית בהתגלות. וע"כ שרתה השכינה באהל בלהה. ובא ראובן לפי שראה שבלהה ירשה מקום אמו הלך ובלבל המטה. ועל שהי' שם השראת השכינה כתוב בו וישכב את בלהה. רבי ייסא אמר שישן על המטה ההיא. ולא הי' חישש לכבוד השכינה. ולפיכך לא נפגם מסנין השבטים. ובא הכתוב ועשה החשבון. ולפיכך כתוב בבור יעקב ראובן. והוא נעשה ראש של כל השבטים.

ז) רבי חייא אמר וישכב את בלהה. חס ושלום שהוא שכב עמה. אלא לפי שעכבה מלשמש עם אביו תשמיש של מצוה. יוהו בלבול המטה. ועשה לנגד השכינה מעשה זה. שבכל מקום שתשמיש של מצוה נמצא. תשרה השכינה על מקום ההוא ונמצאת שם. ומי שגורם לעכב תשמיש של מצוה. גורם שתסתלק השכינה. וע"כ כתוב כי עלית משכבי אביך אז חללת יצועי עלה. ובשביל זה כתוב וישכב את בלהה פלגש אביו וישמע ישראל ויהיו בני יעקב שנים עשר. כלם היו במנין ולא נגרע מזכותם כלום. רבי אלעזר אמר מפני מה בתחלה ישראל ואח"כ יעקב. שכתוב וישמע ישראל ויהיו בני יעקב שנים עשר. אלא כאשר בא ראובן ובלבל אותה המטה. אמר הלא שנים עשר שבטים נצרך לאבי להעמיד בעולם ולא יותר. ועתה רוצה להוליד בנים. אפשר שאנחנו פגומים שהוא מבקש להוליד אחרים כמקדם. מיד בלבל אותה המטה. ונתעכב תשמיש ההוא. ועשה בזה בזיון נגד השכינה ששרתה על מטה ההיא. וע"כ כתוב וישמע ישראל. שהרי בשם זה נתעלה תוך שנים עשר הנסתרים [פ] שהם י"ב נהרי אפרסמון הטהור. ויהיו בני יעקב שנים עשר. אלו י"ב שבטים שהשכינה מתקשטת בהם. ומי הם. אלה שהתורה חורה ועשתה להם חשבון במקדם. בלם קדושים כלם ראוים אצל השכינה להסתבל בקדושת רבונם. שאילו עשה מעשה ההוא לא

ח) **ויצב** יעקב מצבה על קבורתה. א"ר יוסי מאי טעמא בגין דלא יתכסיא אתרה עד יומא דאתין קב"ה לאחיא מיתיא. כמה דאתמר עד סיום. עד דסוף יומא ממש ר' יהודה אמר עד יומא דתסדר שכינתא בגאולתהון דישראל בסוף אמר כמ"ל [3] ויש תקוה לאחריתך נאם ה' ושבו בנים לגבולם. ודא מאמאה דאומי לה קב"ה ואמיתין ישראל כד יתובון מן גלותא לקיימא על הייא קבורה דרחל. ולמבכי תמן כמה דאיתי בכתא על גלותהון דישראל. וע"ד כתיב בבכי יבאו ובתחנונים אובילם וגו' וכתיב כי יש שכר לפעולתך. ובסוף שעתא זמינת רחל דאיתי באורחא למחדי בהו בישראל ועם שכינתא:

ט) **ויהי** בשכן ישראל בארץ ההיא וילך ראובן וישכב את בלהה וגו' ויהיו בני יעקב שנים עשר. רבי אלעזר אמר ויהי בשכן ישראל בארץ ההיא. דסלא לאה ורחל מיתו. ונטלא ביתא מאן דנטיל [מט] וכי סלקא דעתך דראובן אזיל ושכיב בהדיה דבלהה אלא כל יומא דלאה ורחל שכינתא שריא עלייהו והשתא דמיתו שכינתא לא אתפרשא מן ביתא. ושריא בביתא במשכנא דבלהה. ואע"ג דשכינתא בעיא לנטלא ביתא כדקא יאות [נ] אלמלא יעקב לא אשתכח בזווגא דכר ונוקבא. לא שריא שכינתא באתגליא בביתא. וע"ד קיימא שכינתא ביתא דבלהה. ואתא ראובן בגין דחמא דבלהה ירתא אתרא דאמיה אזל יבלבל ערסא. ועל דקיימא שכינתא עלה כתיב בים וישכב את בלהה. רבי ייסא אמר דנאים על ההוא ערסא. ולא חיים ליקרא דשכינתא ובג"כ לא אתפניס מחושבנא דשבטין. ואתא קרא ועביד חושבנא. ובגין כך כתיב בכור יעקב ראובן. ואיהו עביד ריסא לכל שבטין.

ז) רבי חייא אמר וישכב את בלהה. חס ושלום דאיהו שכיב עמה. אלא בגין דעכב לה לשמשא באבוי שמושא דמלוה ודא סוף בלבולא דערסא. ועבד לקבל שכינתא עבידתא דא דבכל אתר דשמושא דמלוה אשתכח. שכינתא שריא על ההוא אתר ואשתכחא תמן. ומאן דגרים לעכבא שמושא דמלוה. גרים דיסתלק שכינתא מעלמא. וע"ד כתיב כי עלית משכבי אביך אז חללת יצועי עלה. ובגין דא כתיב וישכב את בלהה פלגש אביו וישמע ישראל ויהיו בני יעקב שנים עשר. כלהו הוו במנינא ולא גרע מזכותא דלהון כלום. רבי אלעזר אמר מאי טעמא בקדמיתא ישראל ולבתר יעקב. דכתיב וישמע ישראל ויהיו בני יעקב שנים עשר אלא כד אתא ראובן ובלבל ההוא ערסא אמר ומה תריסר שבטין הוו ליה לאבא לקיימא בעלמא ולא יתיר. והשתא בעי לאולדא בנין. דילמא אנן פגימין דאיהו בעי לאולדא אחרנין כמלקדמין. מיד בלבל ההוא ערסא. ואתעכב ההוא שמושא. ובדא עבד קלנא לגבי שכינתא דשריא על ההוא ערסא. וע"ד כתיב וישמע ישראל דהא בשמא דא אסתלק גו תריסר דאתכסיין [נא] דאינון תריסר נהרי אפרסמונא דכיא. ויהיו בני יעקב שנים עשר. אלין תריסר שבטין דשכינתא אתתקנת בהו ומאן אינון. אלין דאורייתא אתחדת ועביד לון חושבנא כמלקדמין. כלהו קדישין כלהו אתחזיין לגבי שכינתא לאסתכלא בקדושא דמאריהון. דאילו עבד ההוא עובדא לא

מראה מקומות ח) דף קנה. ט) ירמי' ל"ח ג) דף קנה ז) דף קפו.

זין הזהר

[מט] הייגו השכינה הקדושה: [נ] ונראה לבאורה שבשביל זה לא הי' לו ליעקב לעסוק בתשמיש: [נא] הייגו האורות הנקראים י"ב נבולי אלכסון שעל ידם נשפע השפע לי"ב שבטי ישורון:

לא היה נחשב ראובן במנין. ועם כל זה נענש. שנטלה בכורתו ממנו ונתנה ליוסף. כמש"כ [6]) ובני ראובן בכור ישראל כי הוא הבכור ובחללו יצועי אביו נתנה בכורתו ליוסף:

ג) **ואלה** תולדות עשו הוא אדום. א"ר יסי בוא וראה בחיי יצחק לא נמנו בני עשו. כמו שנמנו בני יעקב. שהרי טרם שמת יצחק נמנו בני יעקב. אבל בעשו מה כתוב. ויגוע יצחק וימת ויאסף אל עמיו זקן ושבע ימים ויקברו אותו עשו ויעקב בניו. אחריו מה כתוב. ואלה תולדות עשו הוא אדום [ג1] מה המעם. לפי שהרי בחלקו ובנחלתו ונורלו של יצחק אינם אלא יעקב ובניו. ולפיכך יעקב ובניו הם חלקו של הקב"ה ונכנסים בהחשבון. אבל עשו שאין הוא בהחלק של צד האמונה. עושה חשבון שלו לאחר שמת יצחק. ונפרד חלקו למקום אחר. בוא וראה לאחר שמת יצחק. ועשו נפרד לצד שלו. מה כתוב ויקח עשו את נשיו וגו' וילך אל ארץ מפני יעקב אחיו. שהניח לו ליעקב הקרן והריחה. שעבוד מצרים וארץ כנען. ומכר לו חלקו מן מערת המכפלה. והלך לו מן הארץ ומן האמונה ומחלקו. שהלך לו מן הכל. בוא וראה כמה היה חלקו של יעקב טוב בכל. בשביל שלא נשאר עשו עמו ונפרד ממנו. והלך לו לחלקו ולגורלו. ונשאר יעקב אוחז בנחלת אביו ובנחלת אבותיו [ג2] ועל כן וילך אל ארץ מפני יעקב אחיו. מה מפני יעקב אחיו. שלא רצה חלקו ונחלתו וגורל האמונה של יעקב. אשרי חלקו של יעקב. עליו כתוב כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו:

ד) **ואלה** בני צבעון ואיה וענה הוא ענה אשר מצא את הימים במדבר. א"ר אלעזר הכתוב הזה נתבאר. אבל בוא וראה שאין הם אותם שכתוב בהם 7) האימים לפנים ישבו בה וגו' ובני עשו יירשום וגו'. אבל אלו שאומר הכתוב אשר מצא את הימים במדבר. ימים כתוב. אלו הם בריות משונות. שכאשר נגרש קין מעל פני הארץ. כמו שכתוב הן גרשת אותי היום מעל פני האדמה ומפניך אסתר. וכתוב וישב בארץ נוד. מבני בניו של רוחות ושדים ומזיקים אלה נתקימו. שהרי בשנצרך להתקדש יום השבת נבראו מצד הרוא רוחות עומדים עדומים בלי גוף. ואלה אין הם לא מן יום השבת ולא מן יום הששי. ונ"ל אלה שני הימים בהם [ד1]נמשק. ולפיכך לא נתקימו לא מיום זה ולא מיום זה. והלכו והתפשטו בצד הרוא של קין. ונתגשמו בצד הרוא. ולא נתגשמו להתקים בהגשמיות תמיד. ונקראים יום חסר. שלא נתקימו לא ביום ו' ולא ביום ז'. ונראים לאנשים. והוא מצא אותם. ולמדו לו להביא מסמרים לעולם. והם הולכים בין הדברים ועומדים בגוף פעם אחת ביום. ואח"כ נפשטים ממנו [ד2] בוא וראה ענה זה ממזר הוה. שבא צבעון על אמו והוליד ממזר. וזה בא מצד רוח הטומאה שנדבק בו. ולפיכך הוא מצא אותם. והיו מלמדים לו כל המינים של צד הטומאה בשביל זה. ובוא וראה אלו הם ועוד כמה אחרים שנמרדים אלה מאלה. כלם באים מצד הרוא והולכים במדבר ונראים שם. לפי

ג) **ואלה** תולדות עשו הוא אדום. א"ר יסי בוא וראה בחיי יצחק לא נמנו בני עשו. כמו שנמנו בני יעקב. שהרי טרם שמת יצחק נמנו בני יעקב. אבל בעשו מה כתוב. ויגוע יצחק וימת ויאסף אל עמיו זקן ושבע ימים ויקברו אותו עשו ויעקב בניו. אחריו מה כתוב. ואלה תולדות עשו הוא אדום [ג1] מה המעם. לפי שהרי בחלקו ובנחלתו ונורלו של יצחק אינם אלא יעקב ובניו. ולפיכך יעקב ובניו הם חלקו של הקב"ה ונכנסים בהחשבון. אבל עשו שאין הוא בהחלק של צד האמונה. עושה חשבון שלו לאחר שמת יצחק. ונפרד חלקו למקום אחר. בוא וראה לאחר שמת יצחק. ועשו נפרד לצד שלו. מה כתוב ויקח עשו את נשיו וגו' וילך אל ארץ מפני יעקב אחיו. שהניח לו ליעקב הקרן והריחה. שעבוד מצרים וארץ כנען. ומכר לו חלקו מן מערת המכפלה. והלך לו מן הארץ ומן האמונה ומחלקו. שהלך לו מן הכל. בוא וראה כמה היה חלקו של יעקב טוב בכל. בשביל שלא נשאר עשו עמו ונפרד ממנו. והלך לו לחלקו ולגורלו. ונשאר יעקב אוחז בנחלת אביו ובנחלת אבותיו [ג2] ועל כן וילך אל ארץ מפני יעקב אחיו. מה מפני יעקב אחיו. שלא רצה חלקו ונחלתו וגורל האמונה של יעקב. אשרי חלקו של יעקב. עליו כתוב כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו:

ד) **ואלה** בני צבעון ואיה וענה הוא ענה אשר מצא את הימים במדבר. א"ר אלעזר הכתוב הזה נתבאר. אבל בוא וראה שאין הם אותם שכתוב בהם 7) האימים לפנים ישבו בה וגו' ובני עשו יירשום וגו'. אבל אלו שאומר הכתוב אשר מצא את הימים במדבר. ימים כתוב. אלו הם בריות משונות. שכאשר נגרש קין מעל פני הארץ. כמו שכתוב הן גרשת אותי היום מעל פני האדמה ומפניך אסתר. וכתוב וישב בארץ נוד. מבני בניו של רוחות ושדים ומזיקים אלה נתקימו. שהרי בשנצרך להתקדש יום השבת נבראו מצד הרוא רוחות עומדים עדומים בלי גוף. ואלה אין הם לא מן יום השבת ולא מן יום הששי. ונ"ל אלה שני הימים בהם [ד1]נמשק. ולפיכך לא נתקימו לא מיום זה ולא מיום זה. והלכו והתפשטו בצד הרוא של קין. ונתגשמו בצד הרוא. ולא נתגשמו להתקים בהגשמיות תמיד. ונקראים יום חסר. שלא נתקימו לא ביום ו' ולא ביום ז'. ונראים לאנשים. והוא מצא אותם. ולמדו לו להביא מסמרים לעולם. והם הולכים בין הדברים ועומדים בגוף פעם אחת ביום. ואח"כ נפשטים ממנו [ד2] בוא וראה ענה זה ממזר הוה. שבא צבעון על אמו והוליד ממזר. וזה בא מצד רוח הטומאה שנדבק בו. ולפיכך הוא מצא אותם. והיו מלמדים לו כל המינים של צד הטומאה בשביל זה. ובוא וראה אלו הם ועוד כמה אחרים שנמרדים אלה מאלה. כלם באים מצד הרוא והולכים במדבר ונראים שם. לפי

ה) **ואלה** בני צבעון ואיה וענה הוא ענה אשר מצא את הימים במדבר. א"ר אלעזר אמר קרא איקמוש. אבל הא מזי לון אלין אימין דכתיב בהו 7) האימים לפנים ישבו בה וגו' ובני עשו יירשום וגו'. אבל אלין דקאמר קרא אשר מצא את הימים במדבר. ימים כתיב. אלין הוון בריין משנין. דכד הוה אתרך קין מעל אפי אדמה ומפניך אסתר. וכתיב וישב בארץ נוד. מבני בני בסמרא דרוחין ועלעולין ומזיקין אלין קיימו. דהא כד בעא לאתקדשא יומא דשבתא אתבריאו מההוא סמרא רוחין קיימין מסירין בלא גופא. ואלין לא אתקיימו מיומא דשבתא ולא מיומא שתיתאה. ואשתארו אלין פרין יומין בהו בספקא. ובג"כ לא אתקיימו לא מהאי ולא מהאי. ואזלו ואתפשטו בההוא סמרא דקין. ואתגשמו בההוא סמרא. ולא אתגשמו לאתקיימא. ואקרון יומא חסר. דלא אתקיימו לא ביומא דא ולא ביומא דא. ואתחזון לבני נשא. ואיהו אשכח לון. ואולפי ליה לאיתפאה ממזרין לעלמא. ואיהו אזלי בימי עוריא וקיימין בגופא זמנא חדא ביומא. ולבתר מתפשטי מינה [ד2] הא מזי מנה דא מיהו ממזרא הוה. דאתא לבעון על אמיה ואוליד ממזרא. ודא אתא מסמרא דרוח מסאבא דאתדבק ביה. ובג"כ אשכח לון. והוו אולפי ליה כל דינין דסמר מסאבא בגין דא. ותא מזי אלין אימון וכמה אחרנין מתפרשן אלין מאלין. כלהו אתיין מההוא סמרא ואולי במדברא ואתחזון תמן. בגין

מראה מקומות [6]) דה"י א' ה' כ' [ג]) דף קמז. [ג1]) דף קפח. [ד]) דברים כ'

[ג1] תנה על פי החשבון לא מת עוד יצחק רק בשנת הי"ב אחר מכירת יוסף. לכן מפרש שבשביל שרצה להזכיר כאן תולדות עשו מסביר תולדת פיתת יצחק להראות שהשתלשלות קדושת האבות היא מן יצחק ליעקב ולא לעשו. [ג2] נחלת אבותיו פי' להיות מרכבה להשכינה הקדושה: [ד1] אין זה גוף נשמי לגמרי של בשר המורכב מן ד' יסודות ארמ"ע. אלא שמורכב רק מן ג' יסודות אש רוח ומים שמשרבבת והתפרדת שלו נעשה בנקל ויוכל להתראות לעיני איש כמו גוף נשמי לגמרי:

בגין דמדברא אתר מרוב. ואיהו בי מותבא דלהון. ועם כל דא בר נש דאזיל באורחוי דקב"ה. ודחיל ליה לקב"ה. לא יסתפי מנייהו. וכל מיהון דיסתמלי באורייתא עלייהו כתיב. ס' ישמרך מכל רע ישמר את נפשך. ס' ישמר צאתך ובואך מעתה ועד עולם:

ט) **ואלה** המלכים אשר מלכו בארץ אדום לפני מלך מלך לבני ישראל. רבי ייסא פתח ואמר [1] הנה קטן נתתיך בגוים בזוי אתה מאד. פא חזי כד עבד קב"ה עלמא ופליג ארעא לשבעה תחומי פליגין. לקבל שבעין רברבין ממנן. וקב"ה פליג לון לשבעין עמין כל חד וחד כדקא חזי ליה. כד"א [2] בהנחל עליון גוים בהפרידו בני אדם יצב גבולות עמים. ומכלהו רברבן ממנן דאתמסרו לשאר עמין לא אית בהו בזוי קמיה כממנא דעמו. מאי טעמא. בגין דסטרא דעמו סטרא מסאבא איהו. וסטרא דמסאבא איהו קלנא קמי קב"ה. מאיהו דרגין זטילין דבתר ריחיא. סריקתא דקוסטרי סומקי. קא אמינא. ועי"ד הנה קטן נתתיך בגוים בזוי אתה מאד.. פא חזי ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום. בארץ בסטרא דדרגא דיליה. דאיהו דרגא דעמו. דכתיב עמו סוא אדום. וכלהו קאתו מסטרא דדום מסאבא. לפני מלך מלך לבני ישראל. בגין דאיהון דרגין דקיימין בי מרעי לאתתא קדמאי. ובגין כך אמר יעקב יעבר נא אדני לפני עבדו. בגין דדרגין דיליה קדמאין איהון לאמלא. ובגין כך לפני מלך מלך לבני ישראל. דעד כמן לא משא זמנא דמלכו שמיא לשלטאה ולאתאחדא בבני ישראל. ובגין כך אמר יעבר נא אדני לפני עבדו. זכד שלימו אלין דרגין בקדמיתא. לבתר אתפר מלכו שמיא לשלטאה על אתאי. וכד סרא סרא בזעירא דכל שבטין דאיהו בימין. כד"א [7] שם בימין לעיר רודס וגו'. וביה שארי לאתערא מלכותא. לבתר אתא מלכותא באתריה. ואתקיים בסדיה דלא תעדי לעלמין.. זכאה חולקהון דישראל. דקב"ה אתרעי בהו מכל עמין עובדי עכו"ם. בגין דבכלהו כתיב [8] הבל המה מעשה תעתועים בעת פקודתם יאבדו. בשעתא דקב"ה זמין לבערא לון מן עלמא ושאתר סוא בלהודי. כד"א [1] וכתיב ס' לבדו ביום ההוא. ברוך ס' לעולם אמן ואמן:

לפי שהמדבר הוא מקום חרוב. והוא בית מושב שלהם. ועם כל זה אדם ההולך בדרכי הקב"ה. והוא ירא מן הקב"ה. אינו מפחד מהם. וכל אותן העמלים בתורה עליהם כתוב. ה' ישמרך מכל רע ישמר את נפשך. ה' ישמר צאתך ובואך מעתה ועד עולם:

ט) **ואלה** המלכים אשר מלכו בארץ אדום לפני מלך מלך לבני ישראל. רבי ייסא פתח ואמר [1] הנה קטן נתתיך בגוים בזוי אתה מאד. בוא וראה עשה הקב"ה את העולם וחלק הארץ לז' תחומים מחולקים. נגד ע שרים הממונים. והקב"ה חלק אותם לשבעים אומות כל אחד ואחד כראוי לו. כמש"כ [2] בהנחל עליון גוים בהפרידו בני אדם יצב גבולות עמים. ומכל השרים הממונים שנמסרו לשאר האומות אין להם בזוי לפנין כהממונה של עשו. מפני מה. לפי שצד של עשו צד של טומאה הוא. וצד של טומאה הוא מבזה לפני הקב"ה. מאותן מדרגות הקטנות שאחר הריחים. שהן רעת שומרי הדין. הם באים. ועי"כ הנה קטן נתתיך בגוים בזוי אתה מאד.. בוא וראה ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום. בארץ של צד המדרגה שלו. שהיא מדרגת עשו. שכתוב עשו הוא אדום. וכלם באים מן צד של רוח הטומאה. לפני מלך מלך לבני ישראל. לפי שהן המדרגות העומדות בבית השער למטה בראשונה. ולפיכך אמר יעקב יעבר נא אדני לפני עבדו. לפי שהמדרגות שלו הן ראשונות ליכנס. ולפיכך לפני מלך מלך לבני ישראל. שעוד לא הגיע הזמן של מלכות שמים למשול ולהתחבר בבני ישראל. ולפיכך- אמר יעבר נא אדני לפני עבדו. וכאשר נמלאו אותן המדרגות בראשונה. נתעוררה אח"כ מלכות שמים למשול על התחתונים. וכשהתחילה התחילה בקטן השבטים שהוא בנימין. כמש"כ [7] שם בנימין צעיר רודם וגו'. ובו התחילה המלכות להתעורר. אח"כ באה המלוכה במקומה. ונתקימה עמו שלא תסור לעולם. אשרי חלקם של ישראל. שהקב"ה בחר בהם מכל העמים עובדי עכו"ם. לפי שבכלם כתוב [8] הבל המה מעשה תעתועים בעת פקודתם יאבדו. בזמן שעתיד הקב"ה לבערם מן העולם ושאר הוא בלבדו. כמש"כ [1] ונשגב ה' לבדו ביום ההוא. ברוך ה' לעולם אמן ואמן:

פרשת וישב

ז) **וישב** יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען. פתח ר' שמעון ואמר [9] לא שלותי ולא שקטתי ולא נחתי ויבא רגז. בוא וראה כמה צרות סובלים הצדיקים בעולם הזה. צרות על צרות. מכאובים על מכאובים. בשביל לזכותם לעולם הבא. יעקב כמה סבל צרות על צרות תמיד. כמו שנדרש בהכתוב לא שלותי בבית לבן. שלא יכלתי להצטל ממנו. ולא שקטתי מעשו. מצער הזעם שצערני אותו הסטנה שלו. ואח"כ פחד של עשו. ולא נחתי מן דינה ומן שכם. ויבא רגז. זה הרגז והצרה של יוסף שהוא קשה מכלן. ומתוך אהבתו של יעקב אל יוסף שהוא סוד הברית הלך למצרים. בשביל שתהי' נמצאת השכינה שם

ז) **וישב** יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען. פתח ר' שמעון ואמר [9] לא שלותי ולא שקטתי ולא נחתי ויבא רגז. בוא וראה כמה ביסין סבלין לזיקא בסאי עלמא. ביסין על ביסין. כאבין על כאבין. בגין לזכאי לון לעלמא דאתי. יעקב כמה סבל ביסין על ביסין תדיר. כמה דאת אמר לא שלותי בביתא דלבן. ולא יכילנא לאתחזקא מניה. ולא שקטתי מעשו. מסטרא לעברא לאסר לי סטרא ממנא דיליה. ולבתר דחילו דעשו. ולא נחתי מן דינה ומן שכם ויבא רגז. דא ריגזא וערבוביא דיוסף דאיהו קטיל מכלהו. ומנו רחימותא דיעקב לגבי יוסף דאיהו רזא דברית עאל במצרים. בגין לאתעכבא שכינתא תמן

מראה מקומות א) דף קמו. ב) פרשה ל' ג) דברים ל"ב ד) תהלים פ"ח פס' ז' ה) יומא כ' ו) דף קמט. ז) ליקוטי

שם עמו. ככתוב אח"כ ואזכר את בריתי [ח]. ר' יוסי אמר וישב יעקב בארץ מגורי אביו. ט) בוא וראה שיעקב מובחר שבאבות היה. והוא היה ראוי להיות בגלות. אבל לפי שהי' צדיק נתעכב הדין שלא שלט בעולם. שהרי כל ימי יעקב לא שרה הדין על העולם והרעב נתבטל. וכמו כן בימי יוסף שצורתו כצורת אביו. לא התחילה הגלות. לפי שהיה מגין עליהם כל ימיו. כיון שהוא מת מיד התחילה עליהם הגלות. בכתוב וימת יוסף וכל אחיו וגו'. ונסמך לו הבה נתחכמה לו. וכתוב וימררו את חייהם בעבודה קשה בחמר ובלבנים וגו'. כדמיון זה בכל מקום ששורה צדיק בעולם. בעבורו הקב"ה מגין על העולם. וכל זמן שהוא קים אין הדין שורה על העולם. בוא וראה וישב יעקב בארץ מגורי אביו. מהו מגורי אביו. כמו שכתוב י) מגור מסביב. שכל ימיו היה נתירא והיה מפחד. ר' אלעזר אמר וישב יעקב בארץ מגורי אביו. שנקשר וישב במקום ההוא שנאחז בחשך [ט] ארץ מגורי אביו דוקא. בארץ כנען. שנקשר המקום במקום שורשו [י] מגורי אביו זה דין הקשה. בארץ מגורי אביו. כמו שאמרו שזהו דין הרפה שהיא הארץ הנאחזת מן הדין הקשה [ז] ובו נתישב יעקב ונדבק בו:

ג) **אלה** תולדות יעקב יוסף וגו'. לאחר שנתישב יעקב בארץ הזאת ונזדווג השמש עם הלבנה [ה] אז התחיל לעשות תולדות. אמי הוא זה שעושה התולדות. חזר ואומר. יוסף [ו] שהרי הנהר ההוא הנמשך ויוצא הוא עושה התולדות. לפי שאין פוסקים מימין לעולם. והוא עושה תולדות בארץ הזאת. וממנו יוצאים התולדות להעולם. שהרי השמש אע"פ שנתקרב להלבנה אינו עושה פירות. מלבד מדרגה ההיא שנקרא צדיק [ז] ויוסף הוא מדרגתו של יעקב לעשות פירות ולהוציא תולדות לעולם. ולפיכך כתוב אלה תולדות יעקב יוסף. ועוד אלה תולדות יעקב יוסף. שכל מי שהיה מסתכל בצורת יוסף. היה אומר שזו היא צורתו של יעקב. בוא וראה שבכל בני יעקב לא כתוב אלה תולדות יעקב ראובן. מלבד יוסף שצורתו דומה לצורת אביו. בן שבע עשרה שנה. א"ר אבא רמז לו הקב"ה. שהרי כשנאבד ממנו יוסף בן שבע עשרה שנה היה. וכל אותן ימים הנשארים שלא ראה את יוסף היה בוכה על אותן שבע עשרה שנה [ח] וכמו שהיה בוכה עליהן כך נתן לו הקב"ה שבע עשרה שנה אחרות. שנתקים בארץ מצרים בשמחה בבוד ובשלמות הכל. בנו יוסף היה מלך וכל בניו לפניו היו. אותן שבע עשרה שנה היו חיים טובים אליו. ולפיכך נזכר שיוסף בן שבע עשרה היה כאשר נאבד ממנו:

ד) **ויבא** יוסף את דבתם רעה אל אביהם. הרי ביארו שהיה אומר לאביו עליהם. שהיו אוכלים אבר מן בעלי חיים בעוד שהן חיים. [ושהם מזלזלים בבני השפחות]. ואם תשאל הלא במנין השבטים היו בני השפחות. ואיך היו מזלזלים בהם בני לאה. ואיך היו אוכלים אבר מן

מראה מקומות ט) דף קפ. כ) ירמי' ו' ג) דף קפ. ד) דף קפב

זין הזהר

תמן בהדיה. דלבתר כתיב ואזכר את בריתי [ח]. ר' יוסי אמר וישב יעקב בארץ מגורי אביו. ט) תא חזי יעקב שלימו דאבהן הוה. ואיהו קאים לקיימא בגלותא בגלותא לבל מנו דאיהו לדיק אתעבב דינא דלא שלטא בעלמא. דהא כל יומוי דיעקב לא שרא דינא על עלמא וכפנא אתבטלא. ואוף בני ביומוי דיוסף דאיהו דיוקנא דאבוי. לא שרא גלותא. בגין דאיהו אגין עלייהו כל יומוי. כיון דאיהו מית מיד שרא עלייהו גלותא. כמה דאת אמר וימת יוסף וכל אחיו וגו'. וסמיך ליה הבה נתחכמה לו. וכתיב וימררו את חייהם בעבודה קשה בחמר ובלבנים וגו'. כגוונא דא בכל אתר דשריא זכאה בעלמא בגיניה קב"ה יגין על עלמא וכל זמנא דאיהו קיים דינא לא שריא על עלמא. תא חזי וישב יעקב בארץ מגורי אביו. מאי מגורי אביו כמה דאת אמר ג) מגור מסביב. דכל יומוי סוס דחיל והוס בדחילו. ר' אלעזר אמר וישב יעקב בארץ מגורי אביו. דאתקשר ויתיב בסהדו אתר דאתאחיד בחשך [ט] ארץ מגורי אביו דייקא. בארץ כנען אתקשר אתרא באתריה [י] מגורי אביו דא דינא קשיא. בארץ מגורי אביו כיון דאתמר דהאי דינא רפיא דאיהי ארץ דאתאחיד מן דינא קשיא [ז] וביה אתישב יעקב ואתאחיד ביה:

ג) **אלה** תולדות יעקב יוסף וגו'. בתר דאתישב יעקב בהאי ארץ ואזדווג שמשא בסיהרא [ה] כדין שרא למעבד תולדה. ומאן איהו דעביד תולדות. אהדר ואמר. יוסף [ו] דהא סהדא נהר דעביד ונפיק איהו עביד תולדות. בגין דלא פסקין מימוי לעלמין. ואיהו עביד תולדות בהאי ארץ. ומיה נפקין תולדות לעלמא. דהא שמשא אע"ג דאתקרב בסיהרא לא עביד איהין. בר סהדא דרגא דאקרי לדיק [ז] ויוסף איהו דרגא דיעקב למעבד איהין ולאפקא תולדין לעלמא. וכ"ד כתיב אלה תולדות יעקב יוסף. ותו אלה תולדות יעקב יוסף. דכל מאן דסהדא מסתכל בדיוקנא דיוסף. סהדא אמר דדא סהדא דיוקנא דיעקב. תא חזי דבכלהו בני יעקב לא כתיב אלה תולדות יעקב לאוכן. בר יוסף דדיוקניה דמי לדיוקנא דאבוי. בן שבע עשרה שנה. א"ר אבא רמז ליה קב"ה. דהא כד אתאביד מניה יוסף בן שבע עשרה שנין הוה. וכל אינון יומין דאשתארו דלא אמא ליה ליוסף סהדא בכי על אינון שבע עשרה שנין [ח] וכמה דהוה בכי עליהון קב"ה יהב ליה שבע עשרה שנין אחרנין. דאתקיים בארעא דמצרים בחדו וביקרא ובשלימו דכלא. בריה יוסף הוה מלכא וכל בנוי קמיה הוו. אינון שבע עשרה שנין הוו חיין לגביה. וכ"ד בן שבע עשרה שנין הוה אינון כד אתאביד מניה:

ד) **ויבא** יוסף את דבתם רעה אל אביהם. דהא אמר לאבוי עליהון. שהוו אכלין אבר מן חיין בעוד דאינון חיין. דהוו מזלזלין בבני הספחות [בגין דלא אמר לאבוי עליהון. דהוו מזלזלין בבני הספחות]. וכי תימא הא בחמיכא הוו אינון בני הספחות. איך הוו מזלזלין בהון בני לאה. והיך הוו אכלי אבר מן

פרשת וישב. [ח] היינו השכינה הקדושה שלפעמים נקראת ברית: [ט] היינו מדת המלכות שהיא בחינת דין וחשך. ואין לה אור של עצמה אלא שנשפע בה אור מן מדת התפארת שורש יעקב שנקרא שמש. ומבאר הפסוק וישב יעקב בארץ מגורי אביו שסרמז על הזדוגת תפארת עם מלכות: [י] פי' שהזדוגות הזאת נעשה ע"י שישב יעקב בארץ כנען. כי הארץ הזאת היא נקשרת בשורש שלה והיינו מדת המלכות: [ז] שהארץ יש לה רק איזה התחברות עם בחינת דין הקשה. אבל היא בעצמה בבחי' דין הרפה: [ה] היינו זיוג תפארת עם מלכות כנזכר לעיל: [ו] יוסף רמז על ספירת יסוד שהוא המעביר את השפע הבאה מלמעלה למדת המלכות: [ז] היינו ג"כ ספירת היסוד שנקראת צדיק: [ח] שהי' משתעשע עם יוסף י"ז שנה ועתה נאבד ממנו:

מן החי והוו עברין על פקודת דמלריהון דהת פקיד על בני
מת פקודת דת כמה דתת אמר אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו.
ולימון הוו אכלי ליה ועברין ריל פקודת דמלריהון. אלא יוסף
הוה קאמר [פ] ועל דת אתה אמר. רבי יהודת אמר
אמת דבתם רעה כמה דאוקמוה דיהבי עינייהו בבנת ארעת.
ודת הוא דבתם רעה. ליקח לכל לימון דרגין דלא קדישין
דאתיין מסטרא מסאבא.

וישראל אהב את יוסף מכל בניו כי בן זקונים הוא לו
ועשה לו כתנת פסים. א"ר אלעזר בוא וראה
דקב"ה בגין רחימותא דאיהו רחים לון לישראל וקריב לון
לגביה. כל שאר עמין עובדי עכו"ם שנאים להם לישראל.
בגין דאיהון מתרחקין וישראל קריבין. ותא חזי בגין
רחימותא דרחים יעקב ליוסף יתיר מאחוי. אע"ג דכלהו הוו
ליה אחין. מאי כתיב. ויתנכלו אותו להמיתו. כל שכן עמיה
עובדי עכו"ם לישראל. תא חזי כמה גריס ליה הדא
רחימותא דרחים ליה יתיר. דגרס ליה דאתגלי מאבוי. ואתגלי
אבוי בהדיה. וגרס לה גלותא ולשכינתא דאתגליא ביניהו
ואע"ג דאתגזרת גזרה. ואוקמוה דבגין כתנת פסים
דעבד ליה יתיר. מה כתיב וירלו אחיו וגו' וישנאו
אתו וגו' [ו]:

[פ] **ויחלם** יוסף חלום ויגד לאחיו וגו'. א"ר יהודה מכאן
דלא מצינו ליה לבר נש למימר חלמיה. בר לבהוא
בר נש דרחים ליה. ואי לאו. איהו גריס ליה לי דהכהוא
חלמא מתסתר לגוונא אחרת. לי דאיהו גריס לסלקא ליה.
תא חזי דיוסף איהו אמר חלמא לאחוהי. ועל דא גרמו
ליה לסלקא חלמיה מרין ומסרין שנין דאתעכב. רבי יוסי
אמר מכלל. דכתיב ויוסיפו עוד שנא אותו [ז]
דגרמו ליה קטרוגין בדא. מה כתוב ויאמר אליהם שמעו
נא החלום הזה אשר חלמתי. דבעא מנייהו דישמעון ליה.
ואיהו אודע להו הכהוא חלמא. דאלמלא לימון אסתכו
ליה לגוונא אחרת סני אתקיים. ולימון אתיבו ואמרו
המלוך תמלך עלינו אם משל תמשל בנו. מיד אמרו ליה
פשרת דחלמא וגזרו גזרה. ובגין כך ויוסיפו עוד
שנא אותו [יב]

[ב] **וילכו** אחיו לרעות את צאן אביהם בשכם. רבי שמעון
אמר לרעות צאן אביהם בשכם מבעי ליה. מאי א"ת
ונקוד מלעילא. לאסגאה עמהון שכינתא דאיהי עמהון
שריא. בגין דאיהון הוו עבדים. דהא יוסף לא הוה עמהון.
ובגימין איהו זעיר בגיתא. ובגין כך איהון הוו עבדים.
וכד אתו הוה שכינתא ביניייהו. ועל דא נקוד מלעילא.
ובגין כך בזמנא דחזיו ליה ליוסף אסתתפו כלהו בהדי שכינתא.
ואסתיפו לה בהדייהו כד עבידו לומתא. ועד דאתגליא
מלה דיוסף לא שריא שכינתא עליה דיעקב. ואי תימא
דשכינתא לא אסתכתת עמהון. תא חזי דכתיב [ג] ששם
עלו שבטים שבטי יה עדות לישראל להודות לשם ה'. כלהו
צדיקים וחסידים. קיומם של כל העולם. קיומם דם למעלה
ולמטה:

[ד] **ויאמר** ישראל אל יוסף הלא אחיך רועים בשכם
לכה ואשלחך אליהם. וכי יעקב הוא שאהב
את יוסף מכל בניו. והרה יודע שכל אחיו היו שונאים
אתו

מן החי והוו עוברים על מצות רבונם. שהרי ציה על בני
נח מצוה ז. כמו שכתוב אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו.
והם היו אוכלים אותו ועברו על מצות רבונם. אלא שיוסף
אמר כך לפי דעתו [ח] ועל זה נענש. רבי יהודה אמר
את דבתם רעה. כמו שביארו שנותנים עיניהם בבנות הארץ.
הו היא דבתם רעה. להניק לכל אותן מדרגות שאינן קדושות
הבאות מצד הטומאה:

וישראל אהב את יוסף מכל בניו כי בן זקונים הוא לו
ועשה לו כתנת פסים. א"ר אלעזר בוא וראה
שהקב"ה בשביל האהבה שהוא אוהב לישראל והקריבם
אליו. כל שאר עמים עובדי עכו"ם שונאים להם לישראל.
לפי שהם מרוחקים וישראל מקורבים. ובוא וראה בשביל
האהבה שאהב יעקב ליוסף יותר מאחיו. אע"פ שכלם היו
לו אחים. מה כתיב. ויתנכלו אותו להמיתו. כל שכן עמים
עובדי עכו"ם לישראל. בוא וראה כמה גרמה לו אותה
האהבה שאהב לו יותר. שגרם לו שהגלה מאביו. וגלה
אביו עמו. וגרם לכלם גלות וגם להשכינה שהגלתה ביניהם.
ואע"פ שכך נגזרה הגזרה מכבר. הרי ביארו שבשביל כתנת
פסים שעשה לו יותר. מה כתוב וירא אחיו וגו' וישנאו
אתו וגו' [ו]:

[ה] **ויחלם** יוסף חלום ויגד לאחיו וגו'. א"ר יהודה מכאן
שאין נצרך לו לאדם לספר חלומו. אלא לזה
האיש שאוהב אותו. ואם לא. הוא גורם לו או שהחלום
ההוא נהפך לאופן אחר. או שהוא גורם לסלקהו לאחר זמן.
בוא וראה שיוסף בעבור שאמר החלום לאחיו. על כן גרמו
לו לסלק החלום שתים ועשרים שנה שנתעכב. רבי יוסי
אמר מגיין. שכתוב ויוסיפו עוד שנא אותו. מהו שנא אותו [ז]
שגרמו לו קטרוג בזה. מה כתוב ואמר אליהם שמעו
נא החלום הזה אשר חלמתי. שבקש מהם שישמעו אליו.
והוא הודיע להם חלום ההוא. שאילו הם היו מהפכים את
החלום לאופן אחר כך הי' נתקים. אבל הם השיבו ואמרו
המלוך תמלך עלינו אם משל תמשל בנו. מיד אמרו לו
פתרון החלום וגזרו גזרה לעכבו. ולפיכך כתוב ויוסיפו עוד
שנא אותו [יב]:

[ו] **וילכו** אחיו לרעות את צאן אביהם בשכם. רבי שמעון
אמר לרעות צאן אביהם צריך לומר. מהו א"ת
הם נקוד למעלה. אלא לרבות עמהם השכינה שהיתה שורה
עמהם. לפי שהם היו עשרה. שהרי יוסף לא היה עמהם.
ובנימין שהוא הקטן הי' בבית. ולפיכך הם היו עשרה.
וכאשר הלכו היתה השכינה ביניהם. וע"כ נקוד למעלה.
ולפיכך בזמן שסכרו את יוסף נשתתפו כלם עם השכינה.
והשתתפו לה עמהם כאשר עשו השבועה. ועד שנתגלה
דבר יוסף לא שרתה השכינה על יעקב. ואפשר תאמר
שהשכינה לא נמצאת עמהם. בוא וראה שכתוב [ג] ששם
עלו שבטים שבטי יה עדות לישראל להודות לשם ה'. כלם
צדיקים וחסידים. קיום של כל העולם. קיום הם למעלה
ולמטה:

[ז] **ויאמר** ישראל אל יוסף הלא אחיך רועים בשכם
לכה ואשלחך אליהם. וכי יעקב הוא שאהב
את יוסף מכל בניו. והרה יודע שכל אחיו היו שונאים
אתו

מראה מקומות [ח] דף קפג. [ט] דף קפב: [ג] תלים קכ"ב [ד] דף קפד.

זין הזהר

[פ] לא שהי' מתכוון לדבר שקר אלא שגרמה לו כך: [ע] פי' כיון שואת היתה הסבה של הגלות שפיר יש ללמד מזה מה שנזכר לעילת
[יא] פי' מדלא קאמר לשנא אותו אלא שנא אותו. משמע שגרמו לו שנאת גם במקום אחר: [יב] פי' יען כי גרמו שנאה וקטרוג
כשסים עליו עי"ז נתאחר קיום החלום:

שונה. למה שלח אותו אליהם. אלא הוא לא השיר אותם. שהיה יודע שכלם צדיקים. אלא שהקב"ה נרם כל זה. בשביל לקיים הנזרה שנזר בין הבתרים. ונמצא בספרי הקדמונים שנצרכו אלה בני יעקב לשלם על יוסף. מרם שירד למצרים. שאילו היה יורד למצרים והם לא היו שלמים בו ראלה. היו יכולים המצרים לשלם לעולם על ישראל. ונתקים בו ביוסף שנמכר לעבר שרם שלמו עליו. ונתגלגל אח"כ שיוסף נעשה מלך והמצרים היו עברים לו. ונמצא עי"ז שישראל מושלים על כלם. בוא וראה שיוסף הוא סוד ברית העליון [יג] כל זמן שנתקים הברית. נתקימה השכינה עם ישראל בשלמות כראוי. כיון שנסתלק יוסף סוד ברית העליון מן העולם. אז השכינה וישראל כלם יצאו בגלות [יד] והרי ביארנו שכתוב ויקם מלך חדש על מצרים אשר לא ידע את יוסף [טו] והכל היה מן הקב"ה כראוי. בוא וראה ויסצאהו איש. זה גבריאל. וביארנו שכתוב כאן ומצאהו איש. וכתוב שם [ט] והאיש גבריאל אשר ראיתי בחזון בתחלה. והנה תועה בשדה. תועה בבל. תועה שכבשה על אחיו. שהיה מבקש אחיה שלהם ולא מצא. והיה מבקש אותם ולא מצא. ועל כן תועה בבל. ועל זה

וישאלהו האיש לאמר מה תבקש:

ויאמר האיש נסעו מזה. א"ר יהודה בוא וראה יוסף אע"פ שאחיו לא היו לו כאחים כאשר נפל בידם.

הוא היה להם כאח כאשר נפלו בידו. והרי ביארנו שכתוב וינחם אותם וידבר על לבם. בכל דבר על לבם. ובוא וראה מה כתוב ויאמרו איש אל אחיו. זה שמעון ולוי. שהם היו אחים וראי בכל. לפי שהיו באים מצד דין הקשה. ולפיכך הרגו שלהם הוא כעס של רציחה בעולם. כמש"כ אחר

אפם כי עז ועברתם כי קשתה:

[ב] **ויאמר** אליהם. ראובן אל תשפכו דם השליכו אתו אל הבור הזה. א"ר יצחק אם נחשים ועקרבים

היו בו. למה כתוב בראובן למען הציל אתו מידם להשיבו אל אביו. וכי לא חשש ראובן לזה. שאותן נחשים ועקרבים יזיקו לו. ואיך אמר להשיבו אל אביו. וכתוב למען הציל אתו. אלא ראה ראובן שחזק מצוי בידי אחיו. לפי שידע כמה הם שונאים לו והרצון שלהם להרג אותו. אמר ראובן מוטב להפילו לתוך הבור של נחשים ועקרבים. ולא יסגר בידי משנאיו שלא ירחמו עליו. מכאן אמרו יפיל אדם עצמו לאש או לבור של נחשים ועקרבים. ולא יסגר בידי משנאיו. לפי שבזה המקום של נחשים ועקרבים. אם הוא צדיק. הקב"ה יעשה לו נס. ולפעמים זכות אבות תעזר לו לאדם וינצל מהם. אבל כיון שנסגר בידי משנאיו. מועמים הם שיכולים להנצל. ולפיכך אמר למען הציל אותו מידם. מידם דוקא. ולא כתוב למען הציל אותו ולא יותר. אלא אמר ראובן ינצל מן ידיהם. ואם יסות בבור יסות. ולפיכך כתוב וישמע ראובן ויצילהו מידם. בוא וראה כמה חסידותו של ראובן. שלפי שידע ששמעון ולוי ההשתחוות והתרחבות והתרברות שלהם קשים הן. שכאשר התרברו בשכם הרגו כל זכר. וזה לא הי' די להם אלא שלקחו הצשים והטף. וכסף וזהב וכל הברכות וכל כלי יקר. וכל מה שנמצא בעיר. ולא הי' די להם כל זה אלא שאפילו

כל

מראה מקומות [ט] הגיגל פ ט דף קפה

דון הזהר

[יג] פי' בו ספירת יסוד: [יד] כי בהסתלק סוד הברית שפע השכינות אין: [טו] אשר לא ידע את יוסף רמז על חסרון בת סוד הברית שעליון שנקרא יוסף:

ליה. אמאי סדר ליה לגביהו. אלא אינו לא חשיד עליהו. דהוה ידע דכלהו יכלין. אלא קב"ה גרם כל דא. בגין לקיימא גזרה דגזר בין הבתרים. אסכחנא בספרי קדמאי דכמיין אלין בני יעקב לשלמאה עליה דיוסף. עד לא יחות למצרים. דאילו הוה יחות למצרים ואינון לא שלמו ביה בקדמיתא. יכלי מצראי לשלמאה לעלמין עלייהו דישראל. ואתקיימא ביה ביוסף דאזדבן לעבדא דאינון שלמו עלוי. ואתגלגל דיוסף הוה מלכא לגבר ומצראי הוו עבדין ליה. אסתכמו ישראל דשלמו על כלהו. הא חזי דיוסף דאינון ברית עלאה וכו' כל זמנא דאתקיים ברית. שכינתא אתקיים בסדייהו דישראל בשלם כדקא יאות. כיון דאסתלק יוסף ברית עלאה מעלמא. כדין שכינתא וישראל כלהו בגלותא נפקו וכו' וסא אוקימנא דכתיב ויקם מלך חדש על מצרים אשר לא ידע את יוסף [טו] והכל היה מן הקב"ה כראוי. הא חזי מה ויצאהו איש. זה גבריאל. ואוקמוה כתיב הכא ומצאהו איש. וכתיב סמוך [ט] והאיש גבריאל אשר ראיתי בחזון בתחלה. והנה תועה בשדה. תועה בבל. תועה שכבשה על אחוי. שהיה מבקש אחוה שלהם ולא מצא. והיה מבקש אותם ולא מצא. ועל כן תועה בבל. ועל דא

וישאלהו האיש לאמר מה תבקש:

ויאמר האיש נסעו מזה. א"ר יהודה הא מאי יוסף אע"ג דאחוי לא הוו ליה כאחים כד נפל בידייהו.

היינו סוד לון כאחא כד נפלו בידיהו. וסא אוקמוה דכתיב וינחם אותם וידבר על לבם. בכל דבר על לבייהו. ותא מאי מה כתיב ויאמרו איש אל אחיו. דא שמעון ולוי. דאינון סוד אחין ודאי הוו בכלא. בגין דקא אתו מסטרא דדינא קשיא. ובגין כך רוגזא דלהון הוו רוגזא דקטלא בעלמא. כד"א אחר

אפם כי עז ועברתם כי קשתה:

[ב] **ויאמר** אליהם ראובן אל תשפכו דם השליכו אתו

אל הבור הזה. א"ר יצחק אם נחשים ועקרבים

הוו ביה. אמאי כתיב בראובן למען הציל אתו מידם להשיבו אל אביו. וכי לא חיים ראובן לזה. דהא אינון נחשים ועקרבין יזיקו ליה. ואיך אמר להשיבו אל אביו. וכתיב למען הציל אתו. אלא ראה ראובן דזקא מסטרא בידייהו דאחוי. בגין דידע כמה שנאין ליה ורעותא דלהון לקטלא ליה. אמר ראובן טב למכפל ליה לגו נוכא דנחשין ועקרבין. ולא יתמסר בידא דשנאוי דלא מרחמי עליה. מכאן אמרו יפיל ב"נ גרמיה לאשא או לבור דנחשין ועקרבין. ולא יתמסר בידא דשנאוי. בגין דהא אמר דנחשים ועקרבים. אי איהו צדיקא. קב"ה יחיים ליה ניסא. ולזמנין זכו דאבהן מסייעין ליה לבר נש ויסתיב מנייהו. אבל כיון דיתמסר בידא דשנאוי. אינין אינון דיכלין לאסתובא. ובג"כ אמר למען הציל אתו מידם. מידם דייקא. ולא כתיב למען הציל אתו ומן לא. אלא אמר ראובן ינצל מן ידייהו. ואי יסות בבור יסות. ובג"כ כתיב וישמע ראובן ויצילהו מידם. תא חזי כמה חסידותיה דראובן. דבגין דידע דשמעון ולוי סותפותא ומכיומותא ואברזותא דילהון קשיא אינון. דכד אתחברו בשכם קטלו כל דכורא. וסא לא הי' די לון אלא שלקחו כסף וזהב וכספא וחסנא וכל בעירי וכל מאני דיקר. וכל מאן דאשתכח בקרתא. ולא הי' כל דא אלא דאפילו

כל

כל מה דבמקלא נפלו. דכתיב ואת אשר בעיר ואת אשר בשדה לקחו. אמר ומה קרתא רבתא כי אתי לא אתמזיב מכסון. אלמלי רבית דא ישול בידייהו לא ישארון מניס לומלא בעלמא. וע"ד אמר מב לאתמזבא ליה מניהו. דהא לא ישארון מניס אתמארופא בעלמא. ולא יומי אבא מניס כלום לעלמין. ובכא אי יומא לא יכלין ליס ויתמר כל נופיס שליס ואתיב ליס לאבא שליס. ועי"ד למען הליל אותו מידס לאשיבו אל אביו. אע"ג דיומא אתס. ובג"כ אמר סילד אינגו. ולא אמר אינגו חי. אלא אמר אינגו אפילו מת. מא מי מס דעבד. דאיהו בחכמתא סוס שפיף נרמיס בסדייהו. דכתיב לא נכנו נפש. ולא כתיב לא תכוהו נפש. ואיהו לא סוס תמן כד אודבן יוסף. דהא כלהו משמשי לאבוהון כל חד וחד יומא חד. וההוא יומא דאבוהון סוס. וע"ד בגין דבסהוא יומא דהוס שמושא דיליס לא יתאביד יוסף. ובג"כ כתיב ויבא ראובן אל הבור והנה אין יוסף בבור ויקרע את בגדיו. הנה אין יוסף דוקא אפילו מת. מיד וישב אל אחיו ויאמר הילד אינגו. ואפילו ראובן לא ידע מסכירה הוא של יוסף. והרי ביארו שנשתתפה עמהם השכינה. וע"כ לא ידע ראובן מסכירה הוא של יוסף ולא נתגלה לו. עד הזמן ההוא שנתגלה יוסף לאחיו:

ט) ויקחו את כתנת יוסף וישחטו שעיר עזים וגו'. הרי ביארו שבשביל שדם השעיר דומה לדם אדם. אבל בוא וראה אע"פ שהענין עולה כהתנן. שהקב"ה מדקדק בהם בהצדיקים אפילו כחוט השערה. יעקב הנם שעשה מעשה כהתנן. במה. בשביל שהקריב אצל אביו שעיר. שהוא צד הדין הקשה. ועם כל זה לפי שהוא הקריב שעיר. וראמה בזה לאביו שהוא צד שלו [מז] נענש בשעיר אחר הזה שהקריבו לו בניו הדם שלו. בו כתוב ואת עורות גדיי העזים הלבישה על ידיו ועל חלקת צוארייו. לפיכך ויטבלו את הכתנת בדם. הקריבו לו הכתנת לרמזה לו. והכל זה לעומת זה. הוא גרם מה שכתוב ויחדד יצחק חרדה גדולה עד מאד. לפיכך גרמו לו שחדד חרדה בזמן ההוא. שכתוב הכר נא הכתנת בנך היא אם לא. רבי חייא אמר בו כתוב האתה זה בני עשו אם לא. אצלו כתוב הכתנת בנך היא אם לא. לפי שהקב"ה מדקדק בהם בצדיקים בכל מה שהם עושים. ב) רבי יהודה אמר בשביל חרדה ההוא שהחריד יעקב ליצחק אביו. נענש יעקב בענש יוסף. שחדד חרדה כזו בשעה שאמרו לו זאת מצאנו. יצחק אמר מי אפוא. ובאיפה נענש יעקב. שכתוב איפה הם רועים. ושם נאבד יוסף ונענש יעקב. ואע"פ שהקב"ה הסבים על ידו באותן הברכות. הוא נענש כל ענש הדוא:

ג) ויהי בעת ההיא וירד יהודה מאת אחיו. א"ר אבא כיון שראו כל השבטים צער ההוא של אביהם התנחמו בודאי. ונתנו לבם על יוסף שיפדוהו אם יסצאו אותו. כיון שראו שאין יכולים. חזרו אצל יהודה והעבירו אותו מעליהם. לפי שהוא היה מלך עליהם. ואז העבירוהו מעליהם:

ויראא שם יהודה בת איש כנעני. וכי כנעני היה. אלא הרי ביארו זה החברים [מח] ותרד יתלד בן ויקרא את שמו ער. שלשה בנים היו לו ליהודה. ולא נשארו מהם

כל מה דבמקלא נפלו. דכתיב ואת אשר בעיר ואת אשר בשדה לקחו. אמר ומה קרתא רבתא כי אתי לא אתמזיב מכסון. אלמלי רבית דא ישול בידייהו לא ישארון מניס לומלא בעלמא. וע"ד אמר מב לאתמזבא ליה מניהו. דהא לא ישארון מניס אתמארופא בעלמא. ולא יומי אבא מניס כלום לעלמין. ובכא אי יומא לא יכלין ליס ויתמר כל נופיס שליס ואתיב ליס לאבא שליס. ועי"ד למען הליל אותו מידס לאשיבו אל אביו. אע"פ דיומא אתס. ובג"כ אמר סילד אינגו. ולא אמר אינגו חי. אלא אמר אינגו אפילו מת. מא מי מס דעבד. דאיהו בחכמתא סוס שפיף נרמיס בסדייהו. דכתיב לא נכנו נפש. ולא כתיב לא תכוהו נפש. ואיהו לא סוס תמן כד אודבן יוסף. דהא כלהו משמשי לאבוהון כל חד וחד יומא חד. וההוא יומא דאבוהון סוס. וע"ד בגין דבסהוא יומא דהוס שמושא דיליס לא יתאביד יוסף. ובג"כ כתיב ויבא ראובן אל הבור והנה אין יוסף בבור ויקרע את בגדיו. הנה אין יוסף דוקא אפילו מת. מיד וישב אל אחיו ויאמר הילד אינגו. ואפילו ראובן לא ידע מסכירה הוא של יוסף. והרי ביארו שנשתתפה עמהם השכינה. וע"כ לא ידע ראובן מסכירה הוא של יוסף ולא נתגלה לו. עד הזמן ההוא שנתגלה יוסף לאחיו:

ט) ויקחו את כתנת יוסף וישחטו שעיר עזים וגו'. הרי ביארו שבשביל שדם השעיר דומה לדם אדם. אבל בוא וראה אע"פ שהענין עולה כהתנן. שהקב"ה מדקדק בהם בהצדיקים אפילו כחוט השערה. יעקב הנם שעשה מעשה כהתנן. במה. בשביל שהקריב אצל אביו שעיר. שהוא צד הדין הקשה. ועם כל זה לפי שהוא הקריב שעיר. וראמה בזה לאביו שהוא צד שלו [מז] נענש בשעיר אחר הזה שהקריבו לו בניו הדם שלו. בו כתוב ואת עורות גדיי העזים הלבישה על ידיו ועל חלקת צוארייו. לפיכך ויטבלו את הכתנת בדם. הקריבו לו הכתנת לרמזה לו. והכל זה לעומת זה. הוא גרם מה שכתוב ויחדד יצחק חרדה גדולה עד מאד. לפיכך גרמו לו שחדד חרדה בזמן ההוא. שכתוב הכר נא הכתנת בנך היא אם לא. רבי חייא אמר בו כתוב האתה זה בני עשו אם לא. אצלו כתוב הכתנת בנך היא אם לא. לפי שהקב"ה מדקדק בהם בצדיקים בכל מה שהם עושים. ב) רבי יהודה אמר בשביל חרדה ההוא שהחריד יעקב ליצחק אביו. נענש יעקב בענש יוסף. שחדד חרדה כזו בשעה שאמרו לו זאת מצאנו. יצחק אמר מי אפוא. ובאיפה נענש יעקב. שכתוב איפה הם רועים. ושם נאבד יוסף ונענש יעקב. ואע"פ שהקב"ה הסבים על ידו באותן הברכות. הוא נענש כל ענש הדוא:

ג) ויהי בעת ההיא וירד יהודה מאת אחיו. א"ר אבא כיון דחמו כלהו שבטיא סהוא לערא דאבוהון אתנחמו ודאי. ויהיבו גרמייהו עליה דיוסף דיפדון ליה אלמלי שכחון ליה. כיון דחמו דלא יכילו. אהדרו לגבי דיהודה ואעברו ליה מעלייהו. בגין דאיהו הוה מלכא עלייהו. וכדין אעבריהו מעלייהו:

ויראא שם יהודה בת איש כנעני. וכי כנעני הוה. אלא הא אוקמוה חבריא [מח] ותהר ויתלד בן ויקרא את שמו ער. תלת בנין הוו ליה ליהודה. ולא אתאחרו מנייהו

ויראה מקומות ט) דף קסה: ט ד"ה ויקרא: ג) דף קסו.

זין הזהר

[מח] פי' שעיר עלה בידו בגלל לרמות לאביו כיון שהיה ברוחא דעתו מכשר השעיר: [מז] פי' כתרגומו תגרא:

מדם אלא בן אחר. וזה הוא שלה. א"ר יוסי ל"ר אלעזר למה כתיב בבני יהודה לראשונה ויקרא את שמו ער. ובשנים האחרים כתוב ותקרא את שמו אונן. ותקרא את שמו שלה. א"ל בוא וראה פרשה זו סוד עליון היא. והכל הוא כראוי. וירד יהודה מאת אחיו. שהרי נתכסה הלבנה [יח] וירדה ממדרגת התיקון לתוך מדרגה אחרת שנתחבר בה הנחש [יט] כמש"כ ויט עד איש עדולמי ושמו חירה. ותהר ותלד בן ויקרא את שמו ע"ר. והיינו ר"ע והכל אחד. שבא מצד של יצר הרע. ולפיכך ויקרא את שמו ולא כתוב ויקרא שמו. ביעקב כתוב ויקרא שמו יעקב. שהקב"ה קרא לו יעקב. וכאן א"ת לרבות מדרגה אחרת של זוהם המומאה שנולד. וזהו ע"ר ר"ע. והכל אחד. אח"כ לא נמתק ונתקן המקום עד שבא שלה. שהוא העיקר של כלם. מה כתוב ויהי ער בכור יהודה רע בעיני ה'. כתוב כאן רע. וכתוב שם כי יצר לב האדם רע מנעריו. רע שהי' שופך דם. שהשליך הזרע על הארץ. ולפיכך וימיתהו ה'. [מ] א"ר יהודה רע לא נקרא אלא מי שמשחית דרכו. מסמא עצמו ומסמא לארץ. ונותן כח וגבורה לרוח המומאה שנקרא רע. שכתוב רק רע כל היום. ואינו נכנס בהיכל העליון ואינו רואה פני השכינה. לפי שבזה נתחלקה השכינה מהעולם. וכתוב לא יגורך רע. [נ] רבי שמעון אמר בוא וראה כל חטאי האדם וכל השחתות שלו תולין בתשובה. והחטא של המשליך זרע על הארץ ומשחית דרכו ומוציא זרע על הארץ. משחית עצמו ומשחית הארץ [כ] ועליו כתוב [נ] נכתם עונך לפני. וכתוב בו כי לא אל חפץ רשע אתה לא יגורך רע. מלבד בתשובה רבה. [ז] ר' יצחק אמר כתוב [ה] אוי לרשע רע כי גמול ידיו יעשה לו. כיון שכתוב אוי לרשע. למה רע. אלא וי לרשע ההוא שהוא רע. שעושה עצמו רע. כי גמול ידיו יעשה לו. להבליל לזה שמנאף בידו להוציא ולהבל זרע שלו לבטלה [כא] ולזה מענישים בעולם ההוא יותר מהכל. עליו כתוב לא יגורך רע. כלם עולים וזה אינו עולה. ואם תשאל למה יגרע משאר רשעים שהרגו אנשים. בוא וראה כלם עולים וזהו אינו עולה. מה הטעם. הם הרגו אנשים אחרים. וזה הרג בנין ממש. שפך דמים רבים. בוא וראה בשאר רשעי עולם לא כתוב וירע בעיני ה'. וכאן כתוב וירע בעיני ה' אשר עשה. מה הטעם.

בשביל ושחת ארצה — :

ז) **ויאמר** יהודה לאונן בא אל אשת אחיך ויבם אותה. א"ר שמעון בוא וראה הקב"ה עשה את האדם כדמיון שלמעלה. הכל הוא בחכמה. שאין לך אבר ואבר באדם שאינו מתקים בחכמה העליונה. שהרי כיון שנתתקן כל הגוף באברים כראוי. נשתתף הקב"ה והכנים בו נשמה קדושה. כדי ללמדו לאדם שילך בדרכי התורה ולשמר מצותיו. בשביל שיתתקן האדם כראוי. וכל עוד שיש בו הנשמה הקדושה צריך האדם להדבות דמותו של המלך העליון בעולם [כב] וסוד הדבר שהרי נדר ההוא שנמשך ויוצא אין נפסקים מימיו לעולם [כג] וע"כ נצרך לו לאדם שלא יפסיק הנדר והמקור שלו בזה העולם.. הואיל שהאדם עומד למטה כדמיון שלמעלה. מי שמקורו יבש מלעשות

מראה מקומות מ) דף נ. נ) דף סב. נ) ירמי' כ' ד) ויחי ריט: ה) ישעי' ג' ו) דף קפו :

זין הזהר

[יח] יהודה רומז על מדת מלכות שנקראת לבנה : [יט] היינו סמא"ל כח הסטרא אחרא. וחירה נדרש על שם הכתוב חור פתן : [כ] משחית עצמו שעי"ז נחלה במחלת העצבים ופרה שחורה גוברת עליו ונעשה עקר כי נאבד ממנו הכח גברא. ומשחית הארץ במניעת פריה ורביה כי לא תתן בראוה לשבת יצרה : [כא] שאינו רוצה להעסיד תולדות כמו אונן : [כב] בהולדת בנים כמש"כ בבקר זרע זרעך ולערב אל תנח ידך [כג] היינו המקור שממנו נובע השפע למדת המלכות לצורך קיום העולם :

מניחו אלא בר חד. ודא הוא שלה א"ר יוסי לרבי אלעזר אמאי כתיב בבני דיהודה בקדמאה ויקרא את שמו ער. ובתרין אחרנין כתיב ותקרא את שמו אונן ותקרא את שמו שלה. א"ל תא חזי אמאי פרשתא דא עלאה היא וכלא איהו כדקא חזי. וירד יהודה מאת אחיו. דהא אתכסיא סיהרא [יח] ונחתת מדרגא דתקונא לגו דרגא אוחרא דאתחבר ביה חויא [יט] כד"א ויט עד איש עדלמי ושמו חירה. ותהר ותלד בן ויקרא את שמו ע"ר. ואיהו ר"ע וכלא חד. דאתיא מסטרא דיצר הרע. ובגין כך ויקרא את שמו ולא כתיב ויקרא שמו. ביעקב כתיב ויקרא שמו יעקב דקב"ה קרא ליה יעקב. וסכלא א"ת לאסגאה דרגא אחרא דזוהמא דמסאבא אתיליד ודא הוא ע"ר ר"ע. וכלא חד לבתר לא אתכסה אתרא עד דאתא שלה. דהוא עיקרא דכלהו. מה כתיב ויהי ער בכור יהודה רע בעיני ה'. כתיב כאן רע. וכתיב שם כי יצר לב האדם רע מנעריו. רע שהי' שופך דם. שהשליך הזרע על הארץ. ולפיכך וימיתהו ה'. [מ] א"ר יהודה רע לא נקרא אלא מי שמשחית דרכו. מסמא עצמו ומסמא לארץ. ונותן כח וגבורה לרוח המומאה שנקרא רע. שכתוב רק רע כל היום. ואינו נכנס בהיכל העליון ואינו רואה פני השכינה. לפי שבזה נתחלקה השכינה מהעולם. וכתוב לא יגורך רע. [נ] רבי שמעון אמר בוא וראה כל חטאי האדם וכל השחתות שלו תולין בתשובה. והחטא של המשליך זרע על הארץ ומשחית דרכו ומוציא זרע על הארץ. משחית עצמו ומשחית הארץ [כ] ועליו כתוב [נ] נכתם עונך לפני. וכתוב בו כי לא אל חפץ רשע אתה לא יגורך רע. מלבד בתשובה רבה. [ז] ר' יצחק אמר כתוב [ה] אוי לרשע רע כי גמול ידיו יעשה לו. כיון שכתוב אוי לרשע. למה רע. אלא וי לרשע דהוא שהוא רע. שעושה עצמו רע. כי גמול ידיו יעשה לו. לאכללא מאן דזמי בידוי לאפקא ולאבלא זרעיה בריקניא [כא] ולאלין מרדין בסטרא עלמא יתיר מכלא. עליה כתיב לא יגורך רע. כלהו סלקין והאי לא סליק. ואי תימא שאר חייבין דקטלו בני נשא. תא חזי כלהו סלקין והוא לא סליק. מאי טעמא. אינון קטילו בני נשא אחרא. ואלין קטיל בני ממש דאיהו דמין סגיאין. תא חזי בשאר חייבי עלמא לא כתיב וירע בעיני ס'. וכאן כתיב וירע בעיני ס' אשר עשה. מאי טעמא.

בגין ושחת ארצה — :

ז) **ויאמר** יהודה לאונן בא אל אשת אחיך ויבם אותה. א"ר שמעון תא חזי קב"ה עבד ליה לבר נש כגוונא דלעילא. כלא איהו בחכמתא. דליכא לך אבר ואבר בבר נש דלא קיימא בחכמתא עלאה. דהא כיון דאתתקן כל גופא בשייפוי כדקא יאות. קב"ה אשתתף ואתיל ביה נשמתא קדישא. בגין לאולפא ליה לב"נ למסך באורחוי דאורייתא ולאיתרא פקודוי. בגין דיתתקן בר נש כדקא יאות. ובגין דלית ביה נשמתא קדישא מבעי ליה לב"נ לאסגאה דיוקנא דמלכא עלאה בעלמא [כב] ודא דא דהא סטרא לסר דנדר ונפיק לא פסקן מימוי לעלמין [כג] ובגין דא מבעי ליה לב"נ דלא יפסיק נהרא ומקורא דיליה בהאי עלמא.. אתאיל וב"נ אתתקן לתתא כדוגמא דלעילא. מאן דמקוריה יבש מלמעבד

דין הזהר

מלמעבד פירין. כגון דין דלא בעא למיסב אתתא. ליה תקנה לעולם מעיה לא יוכל לתקן בנין דלא בעא למיסב אתתא ולאסתדלא בפריה ורביה והשתא דאסתדל ונסב אתתא ולא יכיל. דא מתתקן בפריקיה דקרבא ליה. דהוא אחוי. והשתא דמית בלא בנין כד נפיק מהאי עלמא. סהדא בר נש לא עאל בפרגודא [כד] ולא נפיל חולק בההוא עלמא וכשיתיה לא אתכלילת באתר דכל נשמתין אתכלילו ואתגזר דיוקניה מתמן. סה"ד ונכרתה הנפש ההיא מלפני הוחיל וכדין הוא. ברא ליה קב"ה פריק דיפרוק ליה מידא דמחבלין. ודא אחוי דקרבא ליה. שנאמר [ה] כי ישבו אחים יחדו וגו'. וכתיב בא אל אשת אחיך ויבם אותה וגו'. בגין דנשמתיה לא עאלת קמיה קב"ה. אלא איהי קיימא לבר. בגין דלא זכה לאתברא בהאי עלמא בההוא נופא מאן דלא זכי בהאי אתר יסך לאתר אחרא ויזכי ביה. כגוונא דא אעא דדליק ונהורא לא סליק. יבמתין ליה ויסלק נהורא ביה ויכסיר. אעא הוא חדש. דכתיב [ב] כי הדש עץ הסדה. אי אזדוג באתתא ולא זכה לבנין. דא הוא אעא דדליק ונהורא לא סליק. כלומר נשמתיה לא זכאת בההוא נופא לאתגברא. אלא איהי בחשוכא.. ותא חזי אע"פ דבר נש אסתדל באורייתא יומא ולילא יתקוריה ומבוטיה קיימא ביה לנגנא. ליה ליה אתר לאעלא לפרגודא.. [ג] תא חזי כמה חס קב"ה על עובדוי. בגין דקא בעי דיתתקן ולא יתאביד מההוא עלמא דאתי.. קב"ה נפיק אלגין בהאי עלמא. אי אלגאן יאות. לא אלגאן אעקר לון ואתל לון אפילו כמה זמנין. ובגין כך כל אורחוי דקב"ה כלהו לטב ולאתקנא עלמא. מאי כתיב בא אל אשת אחיך ויבם אותה. דהא יהודה וכלהו שבטין הוו ידעי דא ועקרא דמלתא והקם זרע. בגין דההוא זרע אצטריך לאתתקנא מלה. ולאנגלא גולמא לתקונא דלא יתפרש נגעא מסרשיה כדקא יאות. הס"ד [ד] ואדם על עפר ישוב [כה] וכד מתתקנן לבתר כדקא יאות. אלין מסתבחין בההוא עלמא בגין דקב"ה אתרעי בהו. ובג"כ כתיב [ה] ושבח אני את המתים שכבר מתו דיקא [כו] מן החיים אשר המה חיים עדנה. מאי עדנה. כד"א אחרי בלותי היתה לי עדנה [כז] וכתיב [ו] ישוב לימי עלומיו — :

[ז] **ויראע** בעיני ה' אשר עשה וימת גם אותו. א"ר חייא תא חזי כמה אתחזי ליה לב"נ לאזדהרא מחובוי. ולאזדהרא בעובדוי קמי קב"ה. בגין דכמה שליחן וכמה ממנן איכון בעלמא. דאיכון אזלין ואיתין וחמאן עובדיהון דבני נשא וסהדין עלייהו. וכלא בספרא כתיבין. ותא חזי בכל איכון מובין דאסתאב בהו ב"נ בהאי עלמא. דא איהו מובא דאסתאב ביה ב"נ יתיר בהאי עלמא ובעלמא דאתי. מאן דאוסיד זרעיה בריקניא. ואפיק זרעא לנגנא בידא או ברגלא ואסתאב ביה. כד"א [ח] כי לא אל חפץ רשע אתה לא יגורך רע. בגין דא לא עאל לפרגודא ולא חמי סבר לפי עתיק יומין. כמה דתכין כתיב הכא לא יגורך רע. וכתיב ויהי ער בכור יהודה רע בעיני ה'. ובג"כ כתיב [ט] ידיכם דמים מלאו. דהא חולקיה דב"נ דאחיל לאתריה ויהא נפיר מאורח ביתא. וידכי נרמיה לאסתלא בדחילו דמאריה — :

[ז] **ויראע** בעיני ה' אשר עשה וימת גם אותו. א"ר חייא תא חזי כמה אתחזי ליה לב"נ לאזדהרא מחובוי. ולאזדהרא בעובדוי קמי קב"ה. בגין דכמה שליחן וכמה ממנן איכון בעלמא. דאיכון אזלין ואיתין וחמאן עובדיהון דבני נשא וסהדין עלייהו. וכלא בספרא כתיבין. ותא חזי בכל איכון מובין דאסתאב בהו ב"נ בהאי עלמא. דא איהו מובא דאסתאב ביה ב"נ יתיר בהאי עלמא ובעלמא דאתי. מאן דאוסיד זרעיה בריקניא. ואפיק זרעא לנגנא בידא או ברגלא ואסתאב ביה. כד"א [ח] כי לא אל חפץ רשע אתה לא יגורך רע. בגין דא לא עאל לפרגודא ולא חמי סבר לפי עתיק יומין. כמה דתכין כתיב הכא לא יגורך רע. וכתיב ויהי ער בכור יהודה רע בעיני ה'. ובג"כ כתיב [ט] ידיכם דמים מלאו. דהא חולקיה דב"נ דאחיל לאתריה ויהא נפיר מאורח ביתא. וידכי נרמיה לאסתלא בדחילו דמאריה — :

מלעשות פירות. כגון זה שאינו רוצה לישא אשה.. אין לו תקנה לעולם. מעות לא יוכל לתקן. לפי שלא רצה לישא אשה ולהשתדל בפריה ורביה. וזה שהשתדל ונשא אשה ולא יכל. זה מתתקן בגאולת הקרוב אליו. שהוא אחיו. וזה שמת בלא בנים. כאשר יוצא מזה העולם. איש הזה אינו נכנס לפנים מן הפרוכת [כה] ואינו נוטל חלק בעולם ההוא. ונשמתו אינה נכללת בהמקום שכל הנשמות נכללות ושנלקחה דמותו משם. זש"כ ונברתה הנפש ההיא מלפני. וכיון שכן הוא. ברא לו הקב"ה גואל שיגאל אותו מידי המחבלים. וזהו אחיו הקרוב אליו. שנאמר [ה] כי ישבו אחים יחדו וגו'. וכתוב בא אל אשת אחיך ויבם אותה וגו'. לפי שנשמתו אינה נכנסת לפני הקב"ה. אלא שהיא עומדת מבחוץ. לפי שלא זכה להאיר בזה העולם בגוף ההוא. מי שאינו זוכה במקום הזה יצא למקום אחר ויזכה בו. כדמיון זה עץ הדולק והאור אינו עולה. מכים בו להוציא ממקומו ויעלה בו האור ויאיר. עץ הוא האדם. שכתוב [ב] כי האדם עץ השדה. אם נזדווג באשה ולא זכה לבנים. זה הוא עץ הדולק והאור אינו עולה. כלומר נשמתו לא זכתה בזה הגוף להאיר. אלא שהיא בחשך.. ובוא וראה אע"פ שהאדם עוסק בתורה יומם ולילה. אם מקורו ומעינו קים בו על חנם. אין לו מקום ליכנס לפנים מן הפרוכת. [ג] בוא וראה כמה חס הקב"ה על מעשיו. לפי שרוצה שיתתקן האדם ולא יהי' נדחה מעולם הבא הקב"ה נטע עצים בזה העולם. אם הצליחו מוטב. ואם לא הצליחו עוקרם ושוב נוטע אותם אפילו כמה פעמים. ולכן כל דרכי הקב"ה כלם לטוב ולתקן העולם. מה כתוב בא אל אשת אחיך ויבם אותה. שהרי יהודה וכל השבטים היו יודעים זאת. ועיקר הדבר והקם זרע. לפי שזרע ההיא נצרך לתקן הדבר. שיהי' נעשה גוף לתיקון. שלא יהי' נפרד הגזע משרשו כראוי להיות. זש"כ [ד] ואדם על עפר ישוב [כה] וכאשר מתתקנים אח"כ כראוי. אלה הם שנשתבחים בעולם ההוא. לפי שהקב"ה רוצה בהם. ולפיכך כתוב [ה] ושבח אני את המתים שכבר מתו דוקא [כו] מן החיים אשר המה חיים עדנה. מהו עדנה. כמש"כ אחרי בלותי היתה לי עדנה [כז] וכתוב [ו] ישוב לימי עלומיו — :

[ז] **ויראע** בעיני ה' אשר עשה וימת גם אותו. א"ר חייא בוא וראה כמה צריך האדם לדרוך מחטאיו. ולהזהר במעשיו לפני הקב"ה. לפי שהרבה שליחים והרבה ממונים יש בעולם. שהולכים ומשוטטים ורואים מעשי האנשים ומעידים עליהם. וכלם בספר נכתבים. ובוא וראה בכל החטאים שנטמא בהם האדם בזה העולם. זה הוא החטא שנטמא בו האדם יותר בעולם הזה ובעולם הבא. מי שמשליך זרעו לבטלה. ומוציא זרע על חנם ביד או ברגל ונטמא בו. כמו שכתוב [ח] כי לא אל חפץ רשע אתה לא יגורך רע. ובעבור זה אינו נכנס לפנים מן הפרוכת. ואינו רואה הוד פני השכינה. כמו שלבדנו כתוב כאן לא יגורך רע. וכתוב ויהי ער בכור יהודה רע בעיני ה'. ולכך כתוב [ט] ידיכם דמים מלאו. אשרי חלקו של אדם הירא מרבונו והוא נשמר מדרך הרע. וכמהר עצמו להשתדל ביראת רבונו — :

מראה מקומות [א] דברים כ"ה כ [ב] דברים כ' ג [ג] דף קפז [ד] מיוב ל"ד כ [ה] קהלת ד' ו [ו] מיוב כ"ג ז [ז] דף קפת. [ח] תהים כ' ט [ט] ישעי' מ'

ותסר ותסר

[כד] היינו מקום משכן הנשמות תחת כנפי השכינה: [כה] פי' שישוב רחתגלגל בזה העולם [כו] פי' שהלכו בלי בנים. והיינו שכבר מתו. כי הם נקראים מתים גם בחייהם [כז] פי' שיתגלגל עוד הפעם בין החיים ויבא לחיים חדשים:

ח) **ותסר** בגדי אלמנותה מעליה ותכס בצעיף ותתעלף וגו'. בוא וראה תמר בת כהן היתה. וכי תעלה על דעתך שהיא הלכה בשביל לזנות עם חמיה. הלא היא צניעות נמצאה בה תמיד. אלא היא צדקת היתה ובחכמה עשתה זאת. שהרי היא לא הפקירה עצמה אליו. אלא לפי שידיעה ידעה וחכמה הבינה. ועל כן היא באה אליו לעשות חסד ואמת. ועבור זה באה והשתדלה בעסק זה. והקב"ה עשה סיוע שם במעשה דהוא ונתעברה מיד. והכל היה ממנו. ואם תשאל מפני מה לא הביא הקב"ה בנים האלה מאשה אחרת. למה מזו. אלא ודאי שהיא נצרכה למעשה הזה ולא אשה אחרת. שתי נשים היו שמדן נבנה זרע יהודה. ובאו מהן דוד המלך ושלמה המלך ומלך המשיח. ואלו שתי נשים זו כזו. תמר ורות שמתו בעליהן בתחלה. והן השתדלו למעשה הזה. תמר השתדלה אצל חמיה שהוא קרוב יותר לבניו שמתו. מפני מה היא השתדלה אצלו. שכתוב בי ראתה כי גדל שלה והיא לא נתנה לו לאשה. ובעבור זה השתדלה במעשה הזה אצל חמיה. רות מת בעלה ואח"ב השתדלה במעשה זה אצל בועז. שכתוב ותגל מרגלתיו ותשכב. והשתדלה עמו ואח"כ ילדה את עובד. ואם תשאל למה לא יצא עובד מאשה אחרת. אלא ודאי היא נצרכה לזה ולא אשה אחרת. ומשתי אלה נבנה ונתיסד זרע יהודה. ושתיהן בכשרות עשו לעשות חסד עם אותן המתים. שיתתקן העולם אח"כ והקב"ה עזר במעשה ההוא. והכל היה כראוי:

ט) **ותשב** בפתח עינים אשר על דרך תמנתה. א"ר יהודה מעזות של צדקת אחת יצאו הרבה טובות לעולם. ומי היא. תמר. שכתוב ותשב בפתח עינים. א"ר אבא פרשה זו מיכחת שהתורה נסתר ונגלה. הרי חפשתי בכל התורה ולא מצאתי מקום שנקרא פתח עינים. אלא הכל נסתר וסודי סודות הוא. ולמדנו מה ראתה צדקת זו למעשה זה. אלא שידעה בבית חמיה דרבי הקב"ה. איך מנהג זה העולם עם האנשים [כח] ולפי שידעה זאת. הקים הקב"ה דבר זה על ידה. וענין זה מתאים כמו שלמדנו שמזומנת היתה בת שבע מן ששת ימי בראשית לריות אמו של שלמה המלך. אף כאן מזומנת היתה תמר לזה מיום שנברא העולם. ותשב בפתח עינים. מהו פתח עינים. כמו שכתוב והוא יושב פתח האהל [כט] רבי אלעזר אמר פרשה זו ביארנו בסוד עליון בבמה אופנים. ויובן רק לאחר העיון. ממנה יש להבין סודות דרכי הקב"ה ודיניו בכל מקום. והיא ידעה והקדימה עצמה לדבר זה להשלים דרכי הקב"ה. בשביל שיצאו ממנה מלכים ושרים. דעתידים למשל בעולם. וגם רות עשתה כך:

י) **ויוסף** הורד מצרימה ויקנהו פוטיפר וגו'. מהו הורד. שרסכים הקב"ה במעשה ההוא. לקים גזרה שלו שגזר בין הבתרים. שכתוב ידוע תדע כי גר יהיה זרעך וגו'. ויקנהו פוטיפר. לענין חטא קנאו ובוא וראה מיום דהוא של מכירת יוסף. נפרש יעקב מן תשמיש המטה ונשאר אבל. עד היום ההוא שנתבשר בשורת יוסף:

ויהי

מראה מקומות ח) דף קפח ט) תזריע פח י) דף קפח

ח) **ותסר** בגדי אלמנותה מעליה ותכס בצעיף ותתעלף וגו' תא חזי תמר בת כהן הות וכי סלקא דעתך דאיהי אזלא בגין לאזנהא עם חמיה. דהא איהי לגיטותא אסתכחת בה תדיר אלא איהי לדקת הות ובחכמתה עבדת מאי דהא איהי לא אפקרת גרמה לגביה. אלא בגין דידיעה ידעת וחכמתא אסתכלת ועל דא איהי אתת לגביה לאתעבד סיוא וקשוט ע"ד אתת ואסתדלת בעסקא דא וקב"ה עבד סיועא תתן בההוא עובדא ואתעברת מיד וכלא הוה מניה ואי תימא אמאי לא אייתי קב"ה איתון בנין מאתתא אוחרא אתאי מן דא אלא ודאי איהי אצטריכא לעובדא דא ולא אתתא אחרא תרין נשין הוו דמנייהו אתבני זרעא דיהודה ואתו מנייהו דוד מלכא ושלמה מלכא ומלכא משיחא ואלין תרין נשין דא כגוונא דדא תתר ורות דמיתו בעלייהו בקדמיתא ואינון אסתדלו לעובדה דא תתר אסתדלת לגבי חמוה דאיהו קריב יתיר לבניו דמיתו מאי טעמא איהי אסתדלת לגביה דכתיב כי ראתה כי גדל שלה והיא לא נתנה לו לאנסה. ובגין דא אסתדלת בעובדא דא לגבי חיוה רות מית בעלה ולבתר אסתדלת בעובדא דא לגבי דבועז דכתיב ותגל מרגלתיו ותשכב ואסתדלת בהדיה ולבתר אולידת ליה לעובד. ואי תימא אתאי לא נפיק עובד מאתתא אחרא אלא ודאי היא אצטריכת ולא אתתא אחרא. ותרין אלין אתבני ואסתכלו זרעא דיהודה ותרוייהו בכשרות עבדו למעבד סיבו עם אינון מיתיא לאתתקנא עלמא לבתר. וקב"ה סייע בההוא עובדא וכלא הוה כדקא יאות:

ט) **ותשב** בפתח עינים אשר על דרך תמנתה. א"ר יהודה מחליפותא דלדקת חדא נפקן כמה סבלן לעלמא ומאן היא תתר דכתיב ותשב בפתח עינים. א"ר אבא פרשתא דא מוכח דאוריתא סתים ונגלא הא אסתכלנא באוריתא כלא ולא אסכחנא אתר דאקרי פתח עינים. אלא כלא סתים וכזין דרזין הוא ותנינא מאי דמתא לדקת זו לעובדא דא. אלא ידעת בביתא דחמוהא אנהוי דקב"ה. איך מדבר הא עלמא עם בני נשא [כח] ובגין דאיהי ידעת דא. קב"ה אוקים מלה על ידהא ואזלא הא כמה דתנינן אזדמנת הות בת שבע מן ששת ימי בראשית לאמהון אמיה דשלמה מלכא אוף הכא אזדמנת הות תתר לדא מיומא דאתברי עלמא. ותשב בפתח עינים מאן פתח עינים. כד"א והוא יושב פתח האהל [כט]. רבי אלעזר אמר פרשתא דא אוקימנא ברזא עילאה בכמה נוונין. כד יסתכלון מלי מנה יסתמע רזין דאורחוי דקב"ה ודינוי בכל אתר והיא ידעת ואקדימת גרמאה למלה דא לאתלתא אורחוי דקב"ה בגין דינפקו מנה מלכין שלטין. דזמינין לשלטאה על עלמא ורות כהא נוונא עבדת.

י) **ויוסף** הורד מצרימה ויקנהו פוטיפר וגו' מאי הורד. דאסתכם קב"ה בההוא עובדא לקיימא גזרה דיליה דגזר בין הבתרים דכתיב ידוע תדע כי גר יהיה זרעך וגו'. ויקנהו פוטיפר. לסטר חטאה קנה ליה ותא חזי מההוא יומא דההוא עובדא דיוסף אתפרש יעקב מאינתא דערסא ואשתאר אבלא. עד ההוא יומא דאתבשר בשורת דיוסף:

ויהי

זין הזהר

[כח] פי' שידקה סוד התיקון נשמות ע"י גלגול: [כט] פתח האהל מרמז על מדת מלכות וכן כאן היא היתר מזומנת שיולד ממנה מלכות בית דוד:

ח) **ויהי** ה' את יוסף ויהי איש מצליח וגו'. א"ר יוסי
תא חזי בכל אתר דצדיקיא אזלי קב"ה
נמיר לון ולא סביק לון. דוד אתר גם כי אלך בגיא צלמות
לא אירע רע כי אתה עמדי שבטך ומשענתך המה ינחמוני.
בכל מקום שהצדיקים הולכים השכינה הולכת עמהם ואין
עוזבם. יוסף הלך בגיא צלמות. והורידוהו למצרים. השכינה
היתה עמו. זש"כ ויהי ה' את יוסף. ולפי שהיתה עמו
השכינה. בכל מה שהיה עושה היה מצליח בידו. שאפילו
מה שהיה בידו. והיה מבקשו רבונו הדבר באופן אחר. היה
הדבר נהפך בידו לאופן ההוא שרצון רבונו היה בו. כמו
שכתיב וירא אדניו כי ה' אתו וכל אשר הוא עושה ה'
מצליח בידו. מצליח בידו ודאי כי ה' אתו. בוא וראה וידע
אדניו כי ה' אתו לא כתוב. אלא וירא אדניו. שהרי בעיניו
היה רואה מעשה נסים בכל יום. שהקב"ה עשה בידו.
ועל כן ויברך ה' את בית המצרי בגלל יוסף. דקב"ה
שומר את הצדיקים. ובעבורם שומר הרשעים. שהרי
הרשעים מתברכים בעבור הצדיקים יוסף נתברך אדונו
בעבורו. והוא לא יכול להנצל מזכיותו ממנו ילנאת חירות.
שאח"כ הכניסו בבית הסהר. כמש"כ [ב] עמו בכבל רגלו
ברזל באה נפשו. עד שאח"כ הוציאו הקב"ה לחירות
והשליטו על כל ארץ מצרים.

ט) **ויהי** אחר הדברים האלה ותשא אשת אדוניו את עיניה
אל יוסף. א"ר אלעזר ויהי אחר הדברים האלה
מה הוא. אלא כיארו שמקום זה שהיצה"ר מקטרג הוא
מדרגת אחר הדברים [ג] לפי שיוסף נתן לו מקום לקטרג.
שהיה יוסף מסלסל בשערו וסיפה את גופו ומקשט אותו.
אז ניתן מקום ליצר הרע לקטרג עליו. שאמר והלא אביו
מתאבל עליו. ויוסף הוא מתיפה ומתקשט ומסלסל בשערו.
אז נתגרה בו הדוב וקטרג עליו:

ז) **ויהי** כדברה אל יוסף יום יום וגו'. א"ר אבא יצה"ר
הוא הדולך ומפתה לאנשים. בשביל לעקש
דרכיהם ולהתדבק בהם. בכל יום ויום ובכל שעה ושעה
מתעה לאדם מדרך האמת. כדי להדיחו מדרך החיים
ולהמשיכו לגיהנם. אשרי לזה השומר דרכיו וסילותיו
בשביל שלא יתדבק בו. זהו שכתוב ויהי כדברה אל יוסף
יום יום ולא שמע אליה. בכה שהיתה אומרת לו בכל יום.
שהרי רוח הטומאה יצר הרע הוא מפתה לו לאדם בכל
יום. לשכב אצלה תוך הגיהנם ולהיות נידון שם. בוא
וראה כאשר האדם מתדבק בצד הטומאה. נמשך אחריה
ונטמא עמה בעולם הזה. ונטמא עמה בעולם אחר. בוא
וראה זה צד הטומאה מגוזל הוא לכלוך הוא. ככתוב [ד] צא
תאמר לו. צואה טמא. ובו נידון מי שמסיר דרכו מן
התורה. ובי נידונו אותן רשעי העולם שאין להם אמונה
בהקב"ה. מה כתוב ויהי כהיום הזה ויבא הביתה לעשות
מלאכתו ואין איש מאנשי הבית שם בבית. ויהי כהיום הזה.
יום שהיצה"ר שולט בעולם ויורד להסטין לאנשים. אימתי.
יום שבא האדם להשיב בתשובה על חטאיו. או לרשתדל
בתורה ולעשות מצות התורה. ואז באותו הזמן יורד היצה"ר
בשביל להסטין לבני העולם. ויבא הביתה לעשות מלאכתו.
בשביל לעסוק בתורה ולעשות ולקיים מצות התורה. שזהו
מלאכת האדם בזה העולם. וכיון שמלאכת האדם בזה
העולם היא עבודת הקב"ה. צריך האדם להיות גבור בארי
בכל

ח) **ויהי** ה' את יוסף ויהי איש מצליח וגו'. ת"ר יוסי
תא חזי בכל אתר דצדיקיא אזלי קב"ה
נמיר לון ולא סביק לון. דוד אתר גם כי אלך בגיא צלמות
לא אירע רע כי אתה עמדי שבטך ומשענתך המה ינחמוני.
בכל אתר דצדיקיא אזלי שכינתא אזלא עתהון ולא סביק
לון יוסף אזל בגיא צלמות ונחתו ליה לאצרים שכינתא
הות עתיה הה"ד ויהי ה' את יוסף. וכגון דהות עתיה
שכינתא בכל מה דהוה עביד הוה מצלח בידיה דאפילו
מה דהוה בידיה. והוה תבע ליה מאריה בגוונא אחרא הוה
מתהפך בידיה לאסטא גוונא דרעותא דמאריה הוה רעי ביה. כתיב
דאת אמר וירא אדניו כי ה' אתו וכל אשר הוא עושה ה'
מצליח בידו. מצליח בידו ודאי כי ה' אתו. בוא וראה וידע
אדניו כי ה' אתו לא כתוב אלא וירא אדניו. דהא בעיניו
הוה חמי עובדא דיסין בכל יומא. דקב"ה עביד בידיה
ועל דא ויברך ה' את בית המצרי בגלל יוסף. קב"ה
נטיר לון לצדיקיא ובגיהנם נטר לון לרשיעיא דהם
רשיעיא מתברכין בגיהנם דצדיקיא. יוסף אתברך מאריה
בגיניה ואיהו לא יכיל לאתחזאה בזכותיה מניה ולנפקא לחירו
ולבתר אעיל ליה בבית הסהר כד"א [ב] עמו בכבל רגלו
ברזל באה נפשו. עד דלבתר קב"ה אפיק ליה לחירו
ושלטיה על כל ארעא דמצרים

ט) **ויהי** אחר הדברים האלה ותשא אשת אדוניו את עיניה
אל יוסף. א"ר אלעזר ויהי אחר הדברים האלה
מאי היא הא איקמוה אתר דא דילר הרע יקטרג ליהו
דרגא דאחר הדברים [ג] בגין דיוסף יהב ליה דוכתא לקטרגא
דהוה יוסף מסלסל בשעריה ואתקין גרמיה וקיים
ליה כדין אתיהיב דוכתא ליצר הרע לקטרגא דאמר ומה אביו
דהיהו מתאבל עליה. ויוסף מקטיע גרמיה ומסלסל בשעריה
כדין אתגרי ביה דובא יקטרג ליה

ז) **ויהי** כדברה אל יוסף יום יום וגו' א"ר אבא יצר הרע
הוא דקא אזיל ומפתי לון לבני נשא בגין לאסטאה
הורמייהו ולאתדבקא בהו. בכל יומא ויומא ובכל עידן ועידן
סטי ליה לב"נ מאורחא דקשוט בגין לדחיא ליה מאורחא דחיי
ולאמשכא ליה לגיהנם. זכאה איהו מאן דנטיר אורחוי וסגיליו
בגין דלא יתדבק בו. סיינו דכתיב ויהי כדברה אל יוסף
יום יום ולא שמע אליה. בגין דאיהי אמרת ליה בכל יומא
דהא רוח מסאבא יצר הרע איהו מפתי ליה לבר נש בכל
יומא לשכב אצלה נו גיהנם ולאתדבקא תמן. להיות עמה תא
חזי כד בר נש אתדבק בההוא סטרא. אתמשך אבתריה
ואסתאב עמה בהאי עלמא. ואסתאב עמה בעלמא אחרא. תא
חזי האי סטרא מסאבא מגוזלא איהו לכלוכא איהו. כדכתיב [ה] לא
תאמר לו. צואה ממש. וביה אתדן מאן דאסטי אורחוי מן
אורייתא. וביה אתדנו אינון חייבין דעלמא דלית לון מהימנותא
בקב"ה. מאי כתיב ויהי כהיום הזה ויבא הביתה לעשות
מלאכתו ואין איש מאנשי הבית שם בבית. ויהי כהיום הזה.
יומא דיצה"ר שלטא בעלמא ונחתא לאסטאה לבני נשא איומתי.
יומא דאתי ב"נ לאתבא בתיובתא על חובוי. או לאסתדלא
באורייתא ולמעבד פקודי דאורייתא. וכדין בההוא זמנא נחתא
בגין לאסטאה לבני עלמא. ויבא הביתה לעשות מלאכתו.
בגין לאסתדלא באורייתא ולמעבד פקודי דאורייתא. דאיהו
מלאכתו דבר נש בהאי עלמא. וכיון דעבידתא דב"נ בהאי
עלמא הוא עבידתא דקב"ה בעי ליה לב"נ למהוי תקיפא כאריא
בכל

מראה מקומות ח) דף קפט ב) תנים ק"ה ג) דף קפט ד) דף קל ה) יפפי

[ג) פי' לסטה סבדת מלבות:

בכל הענינים. כדי שלא ישלט עליו צד הטומאה ולא יוכל לפתות אותו. מה כתוב. ואין איש. אין איש שיוכל לעמד נגד היצה"ר להתגר בו מלחמה כראוי. מה דרכו של היצה"ר. ביון שרואה שאין איש עומד כנגדו להתגר בו מלחמה. מיד ותתפשהו בבגדו לאמר שכבה עמי. ותתפשהו בבגדו. לפי שכאשר שולט היצה"ר על האדם מיפה אותו ומקשט לו בגדיו ומסלסל בשערו. וש"כ ותתפשהו בבגדו לאמר שכבה עמי. התחבר עמי. מי שהוא זכאי מתגבר כנגדו להתגר בו מלחמה. מה כתוב. ויעזוב בגדו בידה וינס ויצא החוצה. יעזבנו ויתגבר כנגדו ויברח ממנו. כדי שינצל ממנו ולא ימשל עליו:

ט) ויהי אחר הדברים האלה חטאו משקה מלך מצרים וגו'. א"ר יצחק בוא וראה גלגל הקב"ה גלגולים בעולם בשביל להרים ראש הצדיקים. שהרי בשביל שישא יוסף ראשו בעולם על שנמצא צדיק לפניו. הרגיז לאדון על עבדיו. כמש"ב חטאו משקה מלך מצרים והאופה לאדוניהם למלך מצרים. והכל בשביל להרים ראש יוסף הצדיק. זבוא וראה שעל ידי חלום נדחה מעם אחיו. ועל ידי חלום נתגדל על אחיו ונתגדל על בל העולם:

ויחלמו חלום שניהם וגו'. בוא וראה שהרי אמרו שכל החלומות הולכים אחר הפה. יוסף כאשר פתר להם החלום. מפני מה פתר לזה פתרון טוב. ולזה פתרון רע. אלא שאלה החלומות על יוסף היו. ולפי שהבין הדבר על עקרו והשורש שלו. לפיכך פתר להם החלום במו שנצרך. לכל אחד ואחד פתר להם פתרון להשיב הדבר על מקומו. מה כתוב ויאמר אליהם יוסף הלא לאלהים פתרונים ספרו נא לי. מה הטעם. לפי שכך נצרך לו להפותר חלום למסור הפתרון להקב"ה. לפי ששם הוא קיום הכל ובו קים הפתרון. בוא וראה הרי אמרו שמדרגת החלים למטה היא. והיא מדרגה השישית. לפי שהרי מהמקום שהנביאה שורה עד מדרגד זו של חלום שש מדרגות הן. ועולה הפתרון ממדרגת החלים למדרגה אחרת. חלום הוא מדרגה שלמטה והפתרון קים עליהם. פתרון קים בדבור. וע"כ בדיבור קים הענין [לא] שכתוב הלא לאלהים פתרונים. הלא לאלהים ודאי:

ג) ויספר שר המשקים את חלומו ליוסף וגו'. א"ר אלעזר בוא וראה בל מי שמסתכל במה שלומד מרבו ורואה אותו. יכול באותה החכמה להתוסף יותר ברוח ההוא. בוא וראה שהרי יוסף בכל מה שהיה עושה היה רואה ברוח חכמה לצורה ההיא של אביו. ובה היה מסתכל. ולפיכך עלה בידו הדבר כהוגן. ונתוסף לו רוח אחר בהארה עליונה יותר. בשעה שאמר לו רשע ההוא והנה נפן לפני נזדעזע יוסף. שלא היה יודע על מה מוסב הדבר. בין שאמר ובנפן שלשה שריגים. מיד נתעורר רוחו ונתוסף בהארה ודסתכל בצורת אביו. אז האיר בו רוחו והבין הדבר. מה כתוב. ובנפן שלשה שריגים. אמר יוסף זו ודאי בשורה של שמחה בשלימות היא. מפני מה. לפי שזה דנפן על כנסת ישראל נראה לו. ונתבשר יוסף בזה. ובנפן שלשה שריגים. אלה הם שלש מדרגות העליונות מזה הנפן. בהנים ליים וישראלים. והיא כפורחת עלתה נצה. שהרי בעבורם תעלה כנסת ישראל ותתברך מאת מלך

בכל סמריי. בנין דלא ישלט עלוי סמרא אחרא ולא יכיל למפתי ליה. תהי כתיב ואין איש ליה גבר דיקום לקבליה דיכל הרע ויבה ביה קרבא כדקא יאות מאי מורחיה דיצה"ר כיון דחזי דליה ב"ל קאים לקבליה לאנחא ביה קרבא מיד ותתפסהו בבגדו לאמר שכבה עמי ותתפסהו בבגדו בגין דכד שליט יצה"ר עליה דב"ל אתקין ליה וקיים ליה לבושוי וסלסל בשעריה הה"ד ותתפסהו בבגדו לאמר שכבה עמי אתדבק עמי. מאן דאיהו זכאה אתתקף לקבליה ואנח ביה קרבא מאי כתיב ויעזוב בגדו בידה וינס ולא אחולה יסבוק ליה ויתתקף לקבליה ויערוק מניה בגין לאסתזבא מניה ולא ישלוט עלוי

ט) ויהי אחר הדברים האלה חטאו משקה מלך מצרים וגו' א"ר ילחק תא חזי גלגל דקב"ה גלגולין בעלמא בגין לארמא ריש דלדיקיא דהא בגין דיריס יוסף ריש בעלמא על דאסתכם זכאה קמיה ארגיז רבונא על עבדוי כד"א חטאו משקה מלך מצרים והאופה לאדוניהם לחלך מצרים וכלא בגין לארמא ריש דיוסף זכאה. ותא חזי על ידא דהלומא אתכפיא מעם אחוי. ועל ידא דחלומא אתרבי על אחוי ואתרבי על כל עלמא:

ויחלמו חלום שניהם וגו' תא חזי דהא אתיר דכל הלמין אזלין בתר פומא. יוסף כד פסר להו חלומא אמאי פסר להאי פיסרא עבדא. ולהאי פיסרא ביסא אלא אינון חלמין עליה דיוסף הוו ובגין דידע מלה על עקרא ושרשא דיליה בג"כ פסר חלמא להו כמה דאסתריך לכל חד וחד פסר להון פיסרא לאהדרא מלה על אתרה. מאי כתיב ויאמר אליהם יוסף הלא לאלהים פתרונים ספרו נא לי מאי סעמא בגין דהכי מבעי ליה לאפסר חלמא לפקדא פיסרא לקב"ה בגין דתמן איהו קיומא דכלא ובה קיימא פיסרא. תא חזי הא אתמר דדרגא דחלמא לתתא איהו ואיהו דרגא סתיתאה. בגין דהא מאתר דנביאה שריא עד האי דרגא דחלמא איתא דרגין אינון וסלקא פיסרא מדרגא דחלמא לדרגא אחרא. חלמא איהו דרגא דלתתא ופיסרא קיימא עלייהו ופיסרא קיימא בדבור וע"ד בדבור קיימא מלה [לא] דכתיב הלא לאלהים פתרונים. הלא לאלהים ודאי:

ג) ויספר שר המשקים את חלומו ליוסף וגו'. א"ר אלעזר תא חזי האי מאן דאסתכל במה דהוליך מרביה ואמי ליה. בהסיא חכמתא יכיל לאתוספא בהסוא רוחא יתיר. תא חזי דהא יוסף בכל מה דאיהו עביד הוה חזי ברוחא דחכמתא להסוא דיוקנא דאבוי ובה הוה מסתכל ובג"כ הוה מסתייעא ליה מלתא ואתוספא ליה רוחא אחרא בנהירו עלאה יתיר בשעתא דאמר ליה הסוא רשע והנה נפן לפני אזדעזע יוסף. דלא הוה ידע על מה תיתי מלה. כיון דאמר ובנפן אלשה שריגים מיד אתער רוחיה ואתוסף בנהירו והסתכל בדיוקנא דאבוי. כדין אתנהיר רוחיה וידע דלה יתי כתיב ובנפן אלשה שריגים. אמר יוסף האי ודאי בבורה דהדיה בשלימו איהו מאי סעמא. בגין דהאי נפן על כנסת ישראל אתחזי ליה. ואתבשר יוסף בהאי ובנפן אלשה שריגים אלין אינון תלתא דרגין עלאין מהאי נפן כהני ליוהי וישראלי. והיא כפורחת עלתה נצה. דהא בגינייהו סלקא כנסת ישראל ואתברכת מעם מלכא

מראה מקומות ט) דף ק"ל ב) דף קנ"ב.

[לא] השם אלהים מורה על מדת המדינות שהיא בחינת דיבור ובכח הדיבור הזה תולה הפתרון:

חלכא עלאה דבשילו אשכלותיה ענבים אלין אינון לדיקיא דעלמא. דאינון כענבים מבושלים כדקא חזי דבר אחר דבשילו אשכלותיה ענבים. דא הוא יין דאתעביד בענבייהו משבת ימי בראשית עד סכא אתבשר יוסף בחלמיה מכאן ולהלאה הלמא איהו דיליה. בגיי דאית חלמין ליה ולאחרנין זאקא את הענבים דא הוא ליה לגרמיה תיכון הא מאן דחמי ענבין הוו יין בחלמא כיומין יכה לו אוכמי לא מאי מעמא. בגין דאיהו כזא דאריין דרגין ידיען אינון אוכמי ואוורי [לב] הא איכון אב. והא איהי דלא אב וכלהו ענבין ברזא דמהימנותא עליין [לג] ועיד מתפרשן בחכמתא הן לאב הן לבים. אלין לריכין לחמי. ואלין אשגחותא דרחמי [לד] ועל דא יוסף ידע מלה ואסתכל בעקרא ופשר חלמא על בוריה ובגין דאתבשר בההוא חלמא בדקא יאות. פתר פשרא יאב יתתקיים הכי

ויראו שר האופים כי טוב פתר ויאמר אל יוסף אף אני בחלומי וגו'. תא חזי אריכין אינון רשיעיא דכל עובדיהון כלהון לבים. וכל אינון אלין דאינון אמרין כלהו לבים ולאבתא. כיון דפתח פומיה באף מיד דחיל יוסף וידע דכל מלוי אינון לאבתא ובשורה דבים בפומיה והוה שלשה סלי חורי על ראשי. כדין ידע יוסף דאתבשר על חריבו דבי מקדשא. ושראל דיתגלון בגלותא מארעא קדישא המי מה כתיב ובסל העליון מכל מאכל פרעה מעשה אופה והעוף אוכל אותם מן הסל מעל ראשי. אלין אינון שאר עמין דמתכנשי עלייהו דישראל וקבלי לון ומרבי ביתייהו. ומפזרי לון לארבע ספרי דעלמא. וכלא אסתכל יוסף וידע דהשתא חלמא על ישראל. כד יהוון בחיובא קמי מלכא מיד פשר ליה פשרא לבים ואתקיים ביה. ותא חזי תרין דרגין אלין דקא חמא סלי וחמא הא דא חמא כד סליך וקא שלים דרגא עלאה ואתנהיר סיהרא [לה] ודא חמא דאתמשך ושלים עלא חויא ביתא ובגין כך אסתכל יוסף בהשתא חלמא ופשר ליה פשרא לבים. ועל דא כלא בפשרא קיימא. ודא ודא חמו באלין תרין דרגין דשלים ושלים דא. זכאין אינון לדיקיא דקב"ה אתרעי בהו תדיר לזכאה לון לעלמא דאתי ולמחדי להו בחידו דלדיקיא דזמינין למחדי ביה בקב"ה דכתיב [מ] ויסמחו כל חוסי בך לעולם ירננו ותסך עליהם ויעלצו בך אוהבי שמך. ברוך ה' לעולם אמן ואמן:

מלך עליון. הבשילו אשכלותיה ענבים. אלו הם צדיקי העולם. שהם כענבים מבושלים כראוי. דבר אחר הבשילו אשכלותיה ענבים. זהו יין המשומר בענביו מששת ימי בראשית. עד כאן נתבשר יוסף בחלומו מכאן ולהלאה החלום לבעל החלום הוא לפי שיש חלומות לו ולאחרים. ואקח את הענבים. זה היה לו לעצמו. למדנו כל מי שראה ענבים לבנים בחלום סימן יפה לו. שחורים לא. מה הטעם. לפי שזה סוד של שתי מדרגות הידיעות. שהן שחור ולבן [לב] זה הוא טוב. וזה הוא לא טוב. וכל הענבים בסוד האמונה תולים [לג] ועל כן נפרדים הם בהחכמה הן לטוב והן לרע. אלו נצרכים לרחמים. ואלה השגחת הרחמים [לד]. וע"כ יוסף הבין הדבר והסתכל בהעיקר. ופתר החלום על בוריו. ולפי שנתבשר בחלום הזה כראוי. פתר הפתרון לטוב ונתקיים כך:

ויראו שר האופים כי טוב פתר ויאמר אל יוסף אף אני בחלומי וגו'. בוא וראה ארורים הם הרשעים שכל מעשיהם כלם הם לרע. וכל אותן הדברים שהם אומרים כלם להרע ולהיצר. כיון שפתח פיו באף. מיד נתירא יוסף. וידע שכל דבריו הם להרע ובשורה רעה בפיו. והנה שלשה סלי חורי על ראשי. אז ידע יוסף שנתבשר על חורבן בית המקדש. ושישראל ילכו בגלות מארץ הקדושה. ראה מה כתוב ובסל העליון מכל מאכל פרעה מעשה אופה והעוף אוכל אותם מן הסל מעל ראשי. אלה הם שאר האומות שיתאספו על ישראל ויהרגו אותם ויחרבו את ביתם. ויפזרו אותם לארבע צדדי העולם. והכל ראה יוסף וידע שהחלום ההוא על ישראל הוא. בשיהיו חוטאים לפני המלך. מיד פתר לו פתרון לרעה ונתקים בו. ובוא וראה שתי מדרגות האלה שראה זה ושראה זה. זה ראה כאשר עולה ומושל מדרגת העליונה והלבנה מאירה [לה] וזה ראה כאשר נחשכה ומושל עליה נחש הרע. ולפיכך הסתכל יוסף בחלום הזה ופתר לו הפתרון להרע. ועל כן הכל בפתרון תולה. וזה וזה ראו באלה שתי המדרגות כאשר זו שולטת וזו שולטת אשרי חלקם של הצדיקים שהקב"ה רוצה בהם תמיד. לזכותם לעולם הבא. ולשמחם בשמחת הצדיקים העתידים לשמוח בו בהקב"ה. שכתוב [מ] ויסמחו כל חוסי בך לעולם ירננו ותסך עליהם ויעלצו בך אוהבי שמך. ברוך ה' לעולם אמן ואמן:

[לב] שחורים מורה על דין ולבנים מורה על חסד: [לג] כל מיני ענבים מורים על מדת מלכות שנקראת אסונה: [לד] השתורים נצרכים לרחמים. וגם הלבנים נצרכים להשגחת הרחמים כי הם נ"ב יש להם איזה יניקה מן צד הדין כיון שכל מיני ענבים מורים על מדת המלכות שהיא בחינת דין: [לה] פי' בזמן שמדת מלכות והשכינה הקדושה המאירה בהארה העליונה:

מראה מקומות [מ] תלים ס

זין הזהר

ט) ויהי מקץ שנתים ימים ופרעה חלם והנה עומד על היאור. א"ר שמעון זהו המקום שאין בו זכירה [ט]

והיינו קץ של שמאל. מה המעם. לפי שכתוב כי אם זכרתני אתך כאשר ייטב לך. וכי כך היה ראוי לו ליוסף הצדיק לומר כי אם זכרתני אתך. אלא מיון שנסתבל יוסף בחלומו. אמר ודאי חלום של זכירה הוי. והוא טעה בזה. שהרי בו בהקב"ה היה הכל [ב] וע"כ המקום שהיה בו שכחה עמד לפניו. מה כתיב ולא זכר שר המשקים את יוסף וישכחהו. כיון שאמר ולא זכר שר המשקים מהו וישכחהו. אלא וישכחהו המקום שיש בו שכחה. וזהו הקץ של צד החשך שנתים ימים. מהו שנתים. ששבה המדרגה למדרגה שיש בה זכירה [ג] ופרעה חלם והנה עומד על היאור. זה החלום של יוסף היה. לפי שכל נהר היינו יוסף הצדיק. וזהו הסוד שאמרו מי שרואה נהר בחלום רואה שלום. שכתוב ג) הנני נוטה אליה כנהר שלום. ג) רבי חזקיה אמר ויהי מקץ שנתים ימים. מצד קץ ההוא של חשך ראה פרעה בחלומו. ומשם ידע ונתגלה לו חלום ההוא:

והנה מן היאור עלת שבע פרות יפות מראה ובריאת בשר ותרעינה באחו. א"ר אלעזר והנה מן היאור. שהרי מן נהר הזה מתברכות כל אותן המדרגות שלמטה. לפי שהנהר ההוא שנמשך ויוצא הוא משקה וזן לכל [ד] ויוסף הוא הנהר להתברך כל ארץ מצרים בעבורו. ובוא וראה נהר ההוא שבע מדרגות שותות ומתברכות ממנו. ואלו הן יפות מראה ובריאות בשר. ותרעינה באחו. בהתחברות באחוה. שאין נמצא בהן התפרדות. וכלן לשבח קיימות. שהרי כל אותן שבע המדרגות שאמרנו סוד הוא. כמש"כ ואת שבע הענרות הראיות לתת לה מבית המלך. וע"כ נקראות שבע פרות יפות מראה. ולעומת זה כתוב שבעת הסריסים המשרתים את פני המלך. ר' יצחק אמר שבע פרות הטובות. אלו המדרגות שהן עליונות על אחרות. ושבע הפרות הרעות. אלו מדרגות אחרות שלמטה. אלה מצד הקדושה. ואלה מצד הטומאה. שבע השבלים. ר' יהודה אמר אלה הראשונות הן טובות. לפי שהן מצד הימין. שכתוב בו כי טוב. ואלה הרעות הן למטה מהן. שבע השבלים. הן מצד של מדה. והאחרות הן מצד הטומאה. וכל המדרגות קיימות אלה על אלה. ואלה לעומת אלה. וכלן ראה פרעה בחלומו. א"ר יוסי וכי לאותו פרעה הרשע הראו לו כל זאת. א"ל רבי יהודה כרמיון שלהן ראה. שיש הרבה מדרגות על מדרגות. אלה לעומת אלה. ואלה על אלה. והוא ראה באותן המדרגות שלמטה [ה] והרי למדנו שכמו שהוא האדם כך מראים לו בחלומו. וכך הוא רואה. ונשמתו כך תעלה לקבל ידיעות. כל אחד ואחד כפי מדרגתו הראויה לו. ולפיכך פרעה ראה כפי הראוי לו ולא יותר:

ויהי

מראה מקומות ט) דף קנג ה שפי' פ"ז ו דף קלד.

ט) ויהי מקץ שנתים ימים ופרעה חלם והנה עומד על סיאור. א"ר שמעון אמר דלית ביה זכירה [ט]

ודא סוד קץ דשמאלא. מאי מעמא. בגין דכתיב כי אם זכרתני אתך כאשר ייטב לך וכי סבי אתחזי ליה ליוסף לדיקא דאיהו אמר כי אם זכרתני אתך. אלא כיון דאסתכל יוסף בחלומיה. אמר ודאי חלמא דזכירה איהו. ואיהו טעה בההי דסא ביה בקב"ה סוי כלא [ב] וע"ד אתר דסוף כיה נסיו קם קמיה. מה כתיב ולא זכר שר המשקים את יוסף וישכחהו. כיון דאמר ולא זכר שר המשקים מאי וישכחהו. אלא וישכחהו אתר דלית ביה שכחה. וזא סוד קץ דסטרא דחשך. שנתים ימים. מאי שנתים. דתב דרגא לדרגא דלית ביה זכירה [ג] ופרעה חלם והנה עומד על היאור. דא חלמא דיוסף הוא. בגין דכל נהר דיוסף הצדיק איהו. ורזא דא סוד אמר מאן דחמי נהר בחלום חמי שלום. דכתיב ג) הנני נוטה אליה כנהר שלום. ג) רבי חזקיה אמר ויהי מקץ שנתים ימים. מסטרא דחשוך קץ דחשך חמא פרעה בחלמיה ומתמן ידע ואגלי ליה שהוא חלמא:

והנה מן היאור עלת שבע פרות יפות מראה ובריאת בשר ותרעינה באחו. א"ר אלעזר והנה מן היאור. דהא מנהר דא אתברכאן כל אינון דרגין דלתתא. בגין דהאהוא נהר דנגיד ונפיק איהו אשקי וזן לכלא [ד] ויוסף איהו נהר לאתברכא כל ארעא דמצרים בגיניה. ותא חזי אהוא נהר שבע דרגין אתשקיין ואתברכן מניה. ואלין אינון יפות מראה ובריאות בשר ותרעינה באחו בחבורא באחוה. דלא אתפרכא בהו פרודא. וכלהו לשבחא קיימין. דהא כל אלין שבע דרגין דקאמרן רזא איהו. כד"א ואת שבע הנערות הראיות לתת לה מבית המלך. וע"ד שבע פרות יפות מראה. ולקבל דא כתיב שבעת הסריסים המשרתים את פני המלך. ר' יצחק אמר שבע פרות הטובות. דרגין אינון עלאין על אחרנין. ושבע הפרות הרעות דרגין אחרנין דלתתא. אלין דסטרא דקדושה. ואלין מסטרא דמסאבא. שבע השבלים. רבי יהודה אמר אלין קדמאי אינון קשין. בגין דאינון מסטרא דימינא. דכתיב ביה כי טוב. ואלין ביסין אינון לתתא מנייהו. שבע השבלים. אינון מסטרא דדכיו. ואלין מסטרא דמסאבו. וכלהו דרגין קיימין אלין על אלין. ואלין לקבל אלין. וכלהו קא חמא פרעה בחלמיה. א"ר יוסי וכי לאהוא חייבא דפרעה אחזיין ליה כל הני. א"ל רבי יהודה כגוונא דלהון חמא. דכמה דרגין על דרגין. אלין לקבל אלין. ואלין על אלין. ואיהו חמא בחלמיה דרגין דלתתא [ה] יהא מגיגן דהא כמה דאיהו ב"נ הכי אחזיאו ליה בחלמיה. וכהי חמי ונשמתיה הכי סלקא לאתמודעא. כל חד וחד כפום דרגיה כדקא חזי ליה. ובגין כך פרעה חמא כדקא מאי ליה ולא יתיר:

ויהי

ויהי

פרשת מקץ ט) ר"ש דורש הצער של ויהי שנתעורר על יוסף קטרוג מצד הספרא אחרא קץ שמאל והוא מקום שאין בו זכירה והיינו שאין שם ענין הזיכרון של ג"נ כידוע ראל אחר אסתרים. ומבאר שקונש יוסף הוא מדה בנגד מדה בשביל שאנה אל הבנים שאמר לשר המשקים כי אם זכרתני אותך: [ב] עתה מבאר שיוסף הי' שוגג בזה ששקה בהחלום של שר המשקים והנה נפן לפני וחשב שזה הוא חלום של זכירה על יוסף. אבל החלום הי' על ענין הקב"ה בגזבר לעיל שפרטו על התעלות והתיחדות השכינה עם תאכות: [ג] פי' שאחר שנתים ימים: נתתקן הפגם ושבה מדרגה מלכות אל מדרגת היסוד והיינו שיש בה זכירה: [ד] מבאר החילוק שבין יאור לנהר כי יאור הוא מדת היסוד של עולם הבינה שהוא נהר דנגיד ונפיק ומשקה לד' ספירות שהתחתון. ויוסף מרמז על ספירת יסוד המשפיע למלכות שמשם הולכת השפע גם לארץ מצרים: [ה] שהבין על ידן מה שנמצא למעלה מעלה במדרגות הקדושות כי הן נקוף בפני אדם:

ויהי בבקר ותפעם רוחו וגו'. מאי ותפעם. א"ר יוסי סא לוקחוה בפרעה כתיב ותפעם ובנבוכדנצר כתיב ותתפעם ולוקחוה דהא דכתיב בפרעה ותפעם. בגין דסוס ידע חלמא. ופרעה לא סוס ידע. אבל נבוכדנצר ממא חלמא וממא פשרא ואתבשי כלא מניה. אבל תא חזי ותפעם רוחו כד"א לפעמו. דסוס אתי רוחא ואזיל ואתי ואזיל ולא סוס מתיבשא עמיה עדיין כדקא יאות. ועד"ד כתיב [1] ותחל רוח ה' לפעמו. דכדין סוס שירותא. אוף הכא רוחא אתער ביה ואזיל ואתער. ולא סוס מתיבשא עמיה לאבדא נבוכדנצר ותתפעם רוחו. באתערותא סוס אתער על חד תרין [1] תייבין ואזלין ותייבין. ודא סוא כד"א [2] כפעם בפעם. פעם בסאי ופעם בסאי. ולא מתיבשא דעתיה ורוחיה ושלח ויקרא את כל חרטומי מצרים. אלין חרטין ואת כל חכמיה. אלין חכימין בטייליא. וכלסו הוו מסתכלן למנדע ולא יכילו לאנדקא. א"ר יצחק אע"ג דאתתר דלא אחזיין ליה לבר"ג אלא בהיה א דרגא דילה. אמאי ליזלכיה דאחזיין לון מלין עלאין. ומסגיין מבני נשא אחרנין כיון דמלכא דרגיה עלאה על כל שאר אחרנין הכי ניחא אחזיאו ליה בדרגא עלאה על כל שאר אחרנין כד"א את אשר האלהים עושה הראה את פרעה. אבל לשאר בני נשא לא גלי לון קב"ה מה דאיהו עבד. בר לנביאי או לחסידי או לחכמי הדור. בוא וראה כתיב אותי השיב על כני ואותו תלה. סכאן שהחלום הולך אחר הפתרון. השיב על כני. מי [1] אלא זה יוסף. ואותו תלה בפתרון ההוא שפתר לו. שכתוב ויהי כאשר פתר לנו כן היה. [2] רבי חייא אמר כל חלומות שבעולם הולכים אחר פתרון הפה. וביארו סמה שכתוב ויהי כאשר פתר לנו כן היה. סה הטעם. לפי שיש בו בהחלום שקר ואמת. והדבור שולט על הכל. ולפיכך נצרך להחלום פתרון טוב. רבי יהודה אמר לפי שכל חלים ממדרגה שלממה הוא. והדבור שולט עליו. ולפיכך כל חלום הולך אחר הפתרון:

ז) וישלח פרעה ויקרא את יוסף ויריצהו מן הבור וגו'. א"ר אבא יוסף היה נעצב בעצבות הרוח ובעצבות הלב. כי היה אסור שם. כיון ששלח פרעה בשבילו מה כתוב. ויריצהו [3] נתפייסו לו והשיבו לו דברים של שמחה. דברים המשמחים את הלב. לפי שהיה נעצב מן הבור. בוא וראה בתחלה נפל בבור. ובבור נתעלה אחר כך. רבי שמעון אמר טרם שאירע ליוסף נסיון הדוא לא נקרא צדיק. כיון שנשמור מלפגום ברית היסוד ההוא נקרא צדיק. ומדרגה ההיא של הברית הקדוש נתעטרה עמו [4] ומי שהיה בבור בתחלה נתעלה עמו. וכתוב ויריצהו מן הבור. נתעלה מן זה ונתעטר בבאר מים חיים [1] וישלח פרעה ויקרא את יוסף. לקרוא ליוסף צריך לומר. אלא ויקרא את יוסף. זה הקב"ה שכתוב. [5] עד עת בא דברו אמרת ה' צרפתהו. עד עת בא דברו. וש"כ ויקרא את יוסף. כתוב כאן ויקרא את יוסף. וכתוב שם ויקרא אל משה.. [6] ויריצהו. חסר וא"ו. ומי הוא. זה הקב"ה. לפי שאין מי שיסגר ויפתח מלבד הקב"ה. שכתוב [7] יסגור על

ויהי בבקר ותפעם רוחו וגו'. מאי ותפעם. א"ר יוסי הרי ביארו בפרעה כתיב ותפעם. ובנבוכדנצר כתיב ותתפעם. וביארו שזה שכתוב בפרעה ותפעם. לפי שהיה יודע החלום. והפתרון לא היה יודע. אבל נבוכדנצר ראה החלום וראה הפתרון ונשכח הכל סמנו. אבל בוא וראה ותפעם רוחו כמש"כ לפעמו. שהיה בא הרוח והלך ובא והלך. ולא היה נתישב עמו עדיין כראוי. וע"כ כתיב [8] ותחל רוח ה' לפעמו. שאז היתה התחלה. אף כאן הרוח נתעורר בו והלך ונתעורר. ולא היה נתישב עמו להבין. ובנבוכדנצר ותתפעם רוחו. בהתעוררות היה נתעורר על אחד שתים [1] חוזרות והולכות וחוזרות. וזהו כמש"כ [2] כפעם בפעם. פעם בזה ופעם בזה. ולא נתישבה דעתו ורוחו. וישלח ויקרא את כל חרטומי מצרים. אלו המכשפים. ואת כל חכמיה. אלו חוזי כוכבים. וכלם היו מסתכלים להכין ולא יכלו להשיג הפתרון. א"ר יצחק אע"פ שאמרו שאין מראים לו לארם אלא לפי המדרגה שלו. לא כן למלכים. שמראים להם ענינים עליונים. ומשונים הם מאנשים אחרים. כמו שהמלך מדרגתו גבוה על כל שאר אחרים. כן גם מראים לו במדרגה גבוה על כל שאר אחרים. כמש"כ את אשר האלהים עושה הראה את פרעה. אבל לשאר אנשים אין מגלה להם הקב"ה מה שהוא עושה. מלבד לנביאים או לחסידים או לחכמי הדור. בוא וראה כתיב אותי השיב על כני ואותו תלה. סכאן שהחלום הולך אחר הפתרון. השיב על כני. מי [1] אלא זה יוסף. ואותו תלה בפתרון ההוא שפתר לו. שכתוב ויהי כאשר פתר לנו כן היה. [2] רבי חייא אמר כל חלומות שבעולם הולכים אחר פתרון הפה. וביארו סמה שכתוב ויהי כאשר פתר לנו כן היה. סה הטעם. לפי שיש בו בהחלום שקר ואמת. והדבור שולט על הכל. ולפיכך נצרך להחלום פתרון טוב. רבי יהודה אמר לפי שכל חלים ממדרגה שלממה הוא. והדבור שולט עליו. ולפיכך כל חלום הולך אחר הפתרון:

ז) וישלח פרעה ויקרא את יוסף ויריצהו מן הבור וגו'. א"ר אבא יוסף היה נעצב בעצבות הרוח בעצבות הלב. כי היה אסור שם. כיון ששלח פרעה בשבילו מה כתוב. ויריצהו [3] נתפייסו לו והשיבו לו דברים של שמחה. דברים המשמחים את הלב. לפי שהיה נעצב מן הבור. בוא וראה בתחלה נפל בבור. ובבור נתעלה אחר כך. רבי שמעון אמר טרם שאירע ליוסף נסיון הדוא לא נקרא צדיק. כיון שנשמור מלפגום ברית היסוד ההוא נקרא צדיק. ומדרגה ההיא של הברית הקדוש נתעטרה עמו [4] ומי שהיה בבור בתחלה נתעלה עמו. וכתוב ויריצהו מן הבור. נתעלה מן זה ונתעטר בבאר מים חיים [1] וישלח פרעה ויקרא את יוסף. לקרוא ליוסף צריך לומר. אלא ויקרא את יוסף. זה הקב"ה שכתוב. [5] עד עת בא דברו אמרת ה' צרפתהו. עד עת בא דברו. וש"כ ויקרא את יוסף. כתוב כאן ויקרא את יוסף. וכתוב שם ויקרא אל משה.. [6] ויריצהו. חסר וא"ו. ומי הוא. זה הקב"ה. לפי שאין מי שיסגר ויפתח מלבד הקב"ה. שכתוב [7] יסגור על

מראה מקומות א) שופטים י"ג ב) במדבר כ"ד ג) דף קפג. ד) דף קנד. ה) תניא ק"ס ו) דף קלה. ז) מיוב י"ב

זין הזהר

(1) פי' התעוררות כפולה: (2) שהי' לו לוסר השבת על כני לנוכח פרעה: (3) רורש ויריצהו לשון התרצות כיון שכתוב חסר וא"ו אחר הצד"י: (4) שנשרש שורש נשמתו בספירת היסוד: (5) פי' כמו שיוסף היה נאסר בבור כך כח הקדושה של יוסף שהיא ספירת היסוד הי' נ"כ בבור דשמרא אוריא ושמה נשפע השפע שלמעלה. כירוע שהנוקבא דקליפה נקראת בור. וכשנתעלה יוסף נתעלה עמו נ"כ נת תבה דקדושה להשפיע השפע בהשכינה הקדושה שנקראת באר מים חיים:

על איש ולא יפתח. ולפיכך כתיב ויריצהו מן הבור וגו'. מהו ויריצהו. כמ"ש ח) יעתר אל אלוה ויריצהו. כדמיון זה ויריצהו מן הבור ואח"כ ויבא אל פרעה. ד"א ויריצהו. שהמשיך עליו חוט של חסד לתת לו חן לפני פרעה:

ב) **אלהים** יענה את שלום פרעה. א"ר חייא בוא וראה לעולם אל יפתח אדם פיו לרע. שהוא אינו יודע מי שנוטל דבור ההוא. וכאשר לא ידע האיש להזהר נכשל בזה. והצדיקים כאשר פותחים פיהם הכל הוא בשלום. בוא וראה יוסף כשהתחיל לדבר לפרעה מה כתוב. אלהים יענה את שלום פרעה. א"ר יהודה הרי אמרו שהקב"ה חס על שלום של מלכות. כמש"כ ויצום אל בני ישראל ואל פרעה מלך מצרים:

ג) **ויאמר** פרעה אל יוסף אחרי הודיע אלהים אותך את כל זאת אין נבון וחכם כמוך. א"ר חייא פרעה רצה לנסות לו ליוסף והחליף לו החלום. ויוסף לפי שהיה יודע המדרגות נסתכל בכל דבר ודבר ואמר כך ראית. כל דבר ודבר כראוי. זש"כ ויאמר פרעה אל יוסף אחרי הודיע אלהים אותך את כל זאת. אחרי היית באותה השעה שחלמתי החלום שם היית נמצא. ולפיכך אמר את כל זאת. ידעת החלום איך היה וידעת פתרונו. א"ר יצחק אם כן יוסף אמר הכל. החלום והפתרון כדניאל שאמר החלום ופתרונו. א"ל אין זה כזה. יוסף נסתכל מתוך דברי פרעה שהיה אומר במדרגות ידיעות. וראה לו שהוא טועה. אמר לו לא כן אלא כך הוא. לפי שהמדרגות כסדרן באות. אבל דניאל לא הסתכל מתוך דברי נבוכדנצר כלום. והכל אמר לו החלום ופתרונו:

אתה תהיה על ביתי ועל פיך ישק כל עמי. א"ר חייא הקב"ה מן מדתו של יוסף היה נותן לו. הפה שלא נשק לעבירה כתוב ועל פיך ישק כל עמי. היד שלא קרבה לעבירה כתוב ויתן אותה על יד יוסף. הצואר שלא קרב לעבירה כתוב וישם רביד הזהב על צוארו. הגוף שלא קרב לעבירה כתוב ולבש אותו בגדי שש. הרגל שלא רכב לעבירה כתוב וירכב אותו במרכבת המשנה אשר לו. המחשבה שלא חשב נקרא נבון וחכם. לב שלא הרהר ויקראו לפניו אברך [יח] והכל משלו לקח:

ויצא יוסף מלפני פרעה ויעבור בכל ארץ מצרים. א"ר חזקיה מפני מה ויעבור בכל ארץ מצרים. בשביל למשול. שהכריזו לפניו כך. ובשביל לאסוף התבואה בכל מקום ומקום. רבי אלעזר אמר אסף יוסף תבואה בכל מקום כדי שלא תרקב [יט] א"ר שמעון כל מה שעשה הקב"ה הכל הוא לסבב סבות. לפי שבקש לקיים השבועה. בוא וראה כאשר ברא הקב"ה את העולם הביא כל מה שנצרך להעולם בתחלה. ואח"כ הביא את האדם לעולם ומצא מזונות. כדמיון זה הקב"ה אמר לאברהם ידע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה וגו'. ואחרי כן יצאו ברכוש גדול. כאשר בא יוסף לארץ מצרים לא מצא בה רכוש גדול. היה מסבב סבות והביא רעב על העולם. וכל העולם היו מביאים כסף וזהב למצרים. ונתמלאה כל ארץ מצרים בכסף וזהב. לאחר שהוכן כל הרכוש הגדול הביא את יעקב למצרים. שכך דרכי

מראה מקומות ח) לעיל כ"ג ב) דף קלה ג) דף קנו.

על איש ולא יפתח. ובג"כ כתיב ויריצהו מן הבור וגו' מאי ויריצהו. כד"א ח) יעתר אל אלוה ויריצהו. כגוונא דא ויריצהו מן הבור ולבתר ויבא אל פרעה ד"א ויריצהו. דאמשיך עליה חוטא דחסד למיסב ליה חנא קמיה דפרעה

ב) **אלהים** יענה את שלום פרעה. א"ר חייא בוא וראה לעולם אל יפתח בר נש פומיה לבים דאיהו לא ידע מאן נטיל סהיא מלה. וכד לא ידע בר נש אתכסל בה. ולדיקיא כד פתחי פומייהו כלהו שלם. תא חזי יוסף כד שרא לאלא לפרעה מאי כתיב. אלהים יענה את שלום פרעה. א"ר יהודה הא אתמר דקב"ה חס על שלמא דמלכותא. כד"א וילוס אל בני ישראל ואל פרעה מלך מצרים:

ג) **ויאמר** פרעה אל יוסף אחרי הודיע אלהים אותך את כל זאת אין נבון וחכם כמוך. א"ר חייא פרעה בעא לנסאה ליה ליוסף ואחלף ליה חלמא. ויוסף בגין דהוה ידע דרגין אסתכל בכל מלה ומלה ואמר כך אמית כל מלה ומלה כדקא חזי הה"ד ויאמר פרעה אל יוסף אחרי הודיע אלהים אותך את כל זאת. אחרי הוית בההיא שעתא דחלמית חלמא תמן הוית שכיח. ובג"כ אמר את כל זאת. ידעת חלמא איך הוה וידעת פשריה א"ר יצחק אי הכי יוסף אמר כלא. חלמא ופשרא כדניאל דאמר חלמא ופשריה. א"ל לאו הכי. יוסף אסתכל מגו מלולא דפרעה דהוה אמר בדרגין ידיעו. ואמא ליה דקא טעה ואמר ליה לאו הכי אלא הכי הוה. בגין דדרגין כסדרן אתיין. אבל דניאל לא אסתכל מגו מלולא דנבוכדנצר כלום. וכלא קאמר ליה חלמיה ופשריה:

אתה תהיה על ביתי ועל פיך ישק כל עמי. א"ר חייא קב"ה מדיליה דיוסף קא יהיב ליה. פומא דלא נשק לעבירה כתיב ועל פיך ישק כל עמי. ידא דלא קריב לעבירה כתיב ויתן אותה על יד יוסף. צואר דלא קריב לעבירה כתיב וישם רביד הזהב על צוארו. גופא דלא קריב לעבירה כתיב ולבש אותו בגדי שש. רגל דלא רכיב לעבירה כתיב וירכב אותו במרכבת המשנה אשר לו. מחשבה דלא חשב נקרא נבון וחכם. לב דלא סרסר ויקרא לפניו אברך [יח] וכלא מדיליה כמל:

ויצא יוסף מלפני פרעה ויעבור בכל ארץ מצרים. א"ר חזקיה מאי טעמא ויעבור בכל ארץ מצרים. בגין לשלטאה. דמכרזי קמיה סבי. ובגין למכסה עבורא בכל אתר ואתר. רבי אלעזר אמר כגון יוסף עיבור בכל אתר דלא יתרקב [יט] א"ר שמעון כל מה דעבד קב"ה כלא איהו לגלגלא גלגולין. בגין דבעי לקיימא קיימא תא חזי כד ברא קב"ה עלמא אייתי כל מה דאצטריך עלמא בקדמיתא ולבתר אייתי ליה לבר נש לעלמא ואסכם מזונא. כגוונא דא קב"ה אמר לאברהם ידע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה וגו'. ואחרי כן יצאו ברכוש גדול. כד אתא יוסף לארעא דמצרים לא אסתכם בה רכוש גדול. גלגל גלגולין ואייתי כספא על עלמא. וכל עלמא סוו מייתין כספא ודהבא למצרים. ואתמלי כל ארעא דמצרים כספא ודהבא. לבתר דאתתקן כלא רכוש גדול אייתי יעקב למצרים. דהכי

סורסא

[יח] פי' חלב הוא המלך של הגוף כדאיתא בספר יצירה [יט] כי שינוי האויר של חילוקי המקומות יכול לגרום רקבון התבואה:

אורחא דקב"ה. בקדמיתא אתקין אסיתא ולבתר מחי. כך בקדמיתא התקין רכוש גדול ולבתר אייתי לון לגלותא. וע"ד גלגל גלגולין ואייתי כספא על כל עלמא. בגין דליסוו מייתי כספא ודהבא כל עלמא לאלריס תא חזי בגין דיוסף איסו צדיק. איסו גריס עותרא כספא ודהבא לגפלא ישראל כדכתיב ויוציאם בכסף וזהב ואין בשבטיו כושל. ומן ידא דצדיק אתא דא ליסראל וכלא למזכי לון לעלמא דאתי.. [6] תא חזי יוסף זכה בחיי עלמא וזכה בעלמא דאתי. בגין דבעא לאתאחדא באתר ירתא ס'. כד"א ואחאתי לאלריס ובגין כך זכה לאסגפא בחיי עלמא וזכה לון ליסראל. ותי כתיב ויצקם יוסף את כל הכסף וכתי אתחזי דהא הוא נהר דנגיד ונפיק איסו לקיים כלא וכל עותרא דיה קיים ודא הוא רזא דכתיב ויתן אותם אלהים בדקיע השמים [יג] וכלא איסו כדקא יאות. ודאי יוסף בעי לאשלם על מלכותא יתא חזי כתיב וירכב אותי בתרכבת המשנה. מאן מרכבת המשנה. קב"ה עביד ליה לצדיק שליחא. בגין דהא מניה אתון עלמא ואלמריך לאתזנא. וקב"ה אית ליה רתיכא עלאה ואית ליה רתיכא תתאה. רתיכא תתאה איסו מרכבת המשנה ויוסף צדיק אקרי וליה אתחזי לאסוי רכיב על מרכבת המשנה אשר לו לקב"ה וכלא איסו ברזא עלאה למסוי כגוונא דלעילא. תא חזי מאי כתיב

ויקראו לפניו אברך מאי אברך. קטירו. דאתקשר שמשא בסיהרא [יד] וכלא כרעין לקבל אתר דא ונתון אותו על כל עלמא. וכלהו אידן לגביה ובגין דא כלא ברזא עלאה איסו. תא חזי קב"ה עבד מלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיעא. וכלא דא כגוונא דא וכל מה דאתעביד בארעא קיימא קמי קב"ה בקדמיתא תא חזי מלכותא קדישא לא קביל אלכותא עליתא עד דאתחבר באחסן. בגין דקב"ה עביד לה למלכו עלאה לאתגרא מרזא דאחסן [טו] וכד יוסף הצדיק נחת לאלריס בקדמיתא איסו מסיך לה לסכינתא לבתר עמיה. דהא סכינתא לא אזלא אלא בתרא דצדיק. ובגין כך אתמסך יוסף לאלריס בקדמיתא ונמיל כל עותרא דעלמא כדקא יאות. ולבתר נחתא סכינתא לאלריס וכלהו סבעין בהדה. ובגיני כך יוסף דנסיר ליה לברית זכה לאתעטרא באתריה. וזכה למלכותא דלעילא ומלכותא דלתתא [טז] וע"ד כל מאן דנסיר ברית קדישא כאילו קיים אורייתא קדישא כולה. דהא ברית אקול

ככל אורייתא

ג) **וליוסף** יולד שני בנים במרם תבא שנת הרעב א"ר יצחק כתוב ג) וזכור את בוראיך בימי בחרותיך עד אשר לא יבאו ימי הרעה. תא חזי דקב"ה ברא יומין ושנין ידיען. אלין לימינא ואלין לשמאלא. אלין דימינא אתקרון ימי הטוב. ואלין דשמאלא אתקרון ימי הרעה. וע"ד אמר שלמה עד אשר לא יבאו ימי הרעה. דאלין מסחרין ליה לב"ל בחובוי דאיסו עביד. כיון דאתברון יומין דטוב ויומין דרע כדין תבו ואתיבו לאתכללא בהו בבר נש [יז] ובגיני כך אמר דוד 7) למה אירא בימי רע עון עקבי יסבני. ימי רע ודאי. ורזא דא אלין אקרון

ויקראו לפניו אברך. מהו אברך. התקשרות. שנתקשר השמש בהלבנה [יד] והכל כורעים לנגד מקום הזה. ונתון אותו על כל העולם. וכלם מודים אליו. ובעבור זה הכל בסוד עליון הוא. בוא וראה הקב"ה עשה מלכות הארץ כעין מלכות שמים. והכל זה כדמיון זה. וכל מה שנעשה בארץ עומד לפני הקב"ה בתחלה. בוא וראה מלכות הקדושה לא קבלה מלוכה שלמה עד שנתחברה עם האבות. לפי שהקב"ה עשה אותה למלכות עליונה שתאיר מן סוד האבות [טו] וכאשר יוסף הצדיק ירד למצרים בראשונה. משך הוא לה להשכינה אח"כ עמו. שהרי השכינה אינה הולכת אלא אחר הצדיק. ולפיכך נמשך יוסף למצרים בראשונה. ולקח כל העושר של העולם כראוי. ואחר כך ירדה השכינה למצרים וכל השבטים עמה. ולפיכך יוסף שהיה נוטר הברית זכה להתעטר במקומו. וזכה למלכות שלמעלה ולמלכות שלמטה [טז] וע"כ כל מי שנוטר ברית הקדוש כאילו מקיים התורה הקדושה כולה. שהרי הברית שקול ככל התורה:

ג) **וליוסף** יולד שני בנים במרם תבא שנת הרעב. א"ר יצחק כתוב ג) וזכור את בוראיך בימי בחרותיך עד אשר לא יבאו ימי הרעה. בוא וראה שהקב"ה ברא ימים ושנים ידועים. אלה לימין ואלה לשמאל. אלו של ימין נקראים ימים הטובים. ואלה של שמאל נקראים ימים הרעים. וע"כ אמר שלמה עד אשר לא יבאו ימי הרעה. שאלה סובבים לו לאדם בעבור חטאיו שהוא עושה. ביון שנבראו ימים הטובים וימים הרעים אז חזרו ונתישבו שיתכלל בהם האדם [יז] ולפיכך אמר דוד 7) למה אירא בימי רע עון עקבי יסבני. ימי רע בודאי. וזהו הסוד שאלה נקראים

מראה מקומות ו) דף קנו ז) דף רד. ז) קהלת י"ב 7) תהלים מ"ט

[יג] הכתוב הזה פרמז שהקב"ה נתן כל המאורות ברקיע השמים היינו שכל הספירות יאירו וישפיעו בספירת היסוד להאיר על הארץ פי' על ספירת מלכות שנקראת ארץ: [יד] פי' שע"י כח הקדושה שנקרא יוסף נתקשר ספירת תפארת שמש בספירת מלכות לבנה. והכל כורעים לנגד מקום הזה לקבל שפע: [טו] פי שהג' ספירות חסד גבורה ותפארת שהן שורש אברהם יצחק יעקב יאירו בהמלכות: [טז] פי' שזכה יוסף להתעטר בקדושת ספירת היסוד ולגרום בכח קדושתו השפעת שפע למלכות: [יז] פי' כשניהם. פעמים טוב פעמים רע פעמים עצב פעמים נחת:

נקראים ימי רעב. שנים של רעב. ואלו נקראים ימי שבע. שנים של שובע. וסוד הדבר שאין לכתות המעין של הברית דקדוש בימי הרעב בשני הרעב. ולפיכך יוסף שהוא סוד הברית היה סותם מעינו בשני הרעב. ולא נתן לו מקום להתגדל בעולם. וכך צריך לעשות כל האדם. שבאשר שולט שנת הרעב יסתום המעין של הברית הקדוש שלו. כדי שלא יתן לו מקום להתגדל בעולם. רבי שמעון אמר סוד זה הוא סוד עליון בענין שנת הרעב. שבאשר הוא תשלם נצרך לסתום המעין. לפי שאם לא יסתום אותו יגרום להמשיך רוח לילד הזה מצד הרע. ויתן מקום לאותו צד הרע להרבות בעולם צד הטומאה בגד הקדושה. וזהו הסוד שכתוב [ת] תחת שלש רגזה ארץ וגו'. ולפיכך יוסף הצדיק שהוא סוד הברית היה מסלק וסותם מעינו בשנת הרעב. שלא יתערב עמה כלל ולא יתן לה מקום. ומי שפותח מעינו בזמן ההוא. עליו כתוב [ג] בה' בגד כי בנים זרים ילדו וגו'. שהרי אלה נקראים בנים זרים בידאי. בה' בגדו ודאי. ולפיכך אשרי חלקם של ישראל קדושים. שאין מחליפים מקום הקדושה במקום הטומאה. וע"כ כתוב וליוסף יולד שני בנים בטרם תבוא שנת הרעב. שהרי מזמן ההיא ששלטה שנת הרעב סתם מעינו וסלק מקומו. שלא יוליד בנים לצד הטומאה. ושלא יחליף מקום הקדושה במקום הטומאה. ונצרך לו להאדם לצפות לאדון הקדוש כאשר יבוא וישלום. ככתוב [ג] וחכיתי לה' המסתיר פניו מבית יעקב וקויתי לו:

7) **ויראא** יעקב כי יש שבר במצרים. א"ר שמעון הכתוב הזה סוד של חכמה יש בו. ויש לנו לעיין בו. שאין סופו תחלתו ואין תחלתו סופו. אלא בוא וראה בשעה שהקב"ה רוצה לדון העולם ברעב. אינו מוסר דבר זה ליד המכריז. שהרי כל דינים אחרים שבעולם המכריז מכריז עליו טרם שיבאו לעולם. ודין הזה לא נמסר להמכריז. אלא הקב"ה מכריז עליו וקורא. וש"כ [ה] כי קרא ה' לרעב. ומאותה השעה נפקדים על העולם ממונים אחרים בפקידת הרעב. ואסיר לו לאדם שיש לו שובע להראות עצמי שבע. שהרי מראה פגם למעלה ומכחיש דבר המלך. וכביכול כאלו מעביר למטוני המלך ממקומם. וע"כ אמר יעקב לבניו למה תתראו. למה תעשו פגם למעלה ולמטה. להכחיש דבר המלך וכל אותן המטונים בכרוז שלו. אבל הנה שמעתי כי יש שבר במצרים רדו שמה. ושם תתראו עצמכם בשובע. ולא תכחישו פמליא שלמעלה כאן. ובוא וראה יעקב הרבה תבואה היתה לו. ולא רצה לשבור אלא בתוך הבאים. כדי שלא יהי' נמצא פגם במעשיו. [ו] א"ר חזקיה ודאי שיש כאן סוד. שהרי בכל זמן שיש צער בעולם. לא נצרך לאדם להראות עצמו ברחוב. כדי שלא יתפס בחטאיו. וע"ז אמר למה תתראו. ר"א וירא יעקב כי יש שבר במצרים. תבואה ממש. שהרי הקב"ה לכך שלח רעב בעולם בשביל להוריד ליעקב ובניו שמה. ולזאת ראה שבני הארץ היו מביאים משם תבואה. ועוד וידא יעקב כי יש שבר במצרים. בשעה שמת יצחק באו יעקב ועשו לרחלק ועשו יצא מחלקו שבארץ ומהבל. ויעקב נתרצה לסבול הגלות ויקח רכל. וע"ז ראה שבר ההוא שיש לו במצרים הוא ובניו לסבול הגלות. ועל כן ויאמר יעקב לבניו למה תתראו מפני הדין שלמעלה שלא ימצא עליכם המקטרג. ויאמר הנה שמעתי כי יש שבר במצרים

אקרון ימי רעב שנין דרעב ומלין הקדין ימי שבע. שני שבע ורזא דחלא דלא להפקא מבועה דברית קדישא בזומי דרעב בשנת הרעב ובגין כך יוסף דאיהו רזא דברית סתים מבועיה בשנת הרעב ולא יהב ליה דוכתא לאסגתה בעלמא ודא בעי ליה לגבר גם דכל שלטא שנת הרעב דיסתים מבוע דברית קדישא דיליה. בגין דלא יהיב ליה דוכתא לאסגאה בעלמא רבי שמעון אמר רזא דא איהו רזא עלאה בהאיהי שנת הרעב דכיון דאיהי שלטת בעי לאסתמא מבועיה בגין דמי לא סתים ליה גרים לאמשכא רוחא להאיהו ולדא מהאיהי סטרא ויהיב דוכתא להאיהו סטרא למפני בעלמא סטרא דמסאבא בסטרא דקודשא ודא רזא דכתיב [ת] תחת שלש רגזה תרץ וגו' וכנ"כ יוסף לדיקא רזא דברית סליק וסתים מבועיה בשנת הרעב דלא לאתערבא בהדה כלל ולמיהב לה דוכתא ומהן דהכתיב מבועיה בהשנא זמנא עליה כתיב [ג] בה' בגדו כי בנים זרים ילדו וגו'. דהא אלין אקרון בנים זרים ודאי בה' בגדו ודאי וכנ"כ זכאה חולקהון דישראל קדישין. דלא אחליפו דוכתא קדישא בדוכתא מסאבא וע"ד כתיב וליוסף יולד שני בנים בטרם תבא שנת הרעב דהא מהשנא זמנא דשלטא שנת הרעב הסתים מבועיה וסליק מקוריה דלא למיהב בגין לסטרא אחראא ולא לאחלפא דוכתא דקודשא בדוכתא דמסאבא ובעי ב"נ לאחזאה למריה דקודשא כדייתי ויסליק כדכתיב [ג] וחכיתי לה' המסתיר פניו מבית יעקב וקויתי לו

7) **ויראא** יעקב כי יש שבר במצרים א"ר שמעון הא' קרא רזא דחכמתא אית ביה ואית לן לאסתכלא ביה. דלאו סופיה ריסיה ולאו ריסיה סופיה. אלא תא חזי בשעתא דקב"ה בעי למידן עלמא בכפנא לא יהיב מלה דא לידא דכרוזא דהא כל דינין אחרנין דעלמא כרוזא כריז עלוהי עד לא ייתין לעלמא ודינא דא לא אתיהיב לכרוזא אלא קב"ה אכריז עליה וקארי. הה"ד [ה] כי קרא ה' לרעב. מהאיהי שעתא אתפקדן על עלמא ממנן אחרנין בפקידו דרעב ואסיר ליה לגבר גם דאית ליה שבעה להחזאה בגרמיה שבעה דהא אחזי פגימו לעילא יהכחיש מלה דמלכא וכביכול כאלו אעבר ממנן דמלכא אתרייהו. וע"ד אמר יעקב לבנוי למה תתראו. למה תעבידו פגימו לעילא ולתתא ולאכחשא מלה דמלכא וכל איהו ממנן בכרוזו דיליה. חבל הנה שמעתי כי יש שבר במצרים רדו שמה ותתן אחזיתו גרמייכו בשבעה ולא תכחישו פמליא דלעילא הכא. ותא חזי יעקב כמה תבואה הות ליה. ולא בעי לשבור אלא בתוך הבאים בגין דלא חשתכח פגימו בעובדא דיליה. [ו] ת"ל חזקיה ודאי רזא הכא דהא בכל זמנא דצערא איהו בעלמא. לא בעי ב"נ לאחזאה גרמיה בשוקא. בגין דלא יתפס בחוביו. וע"ד אמר למה תתראו. ד"א וירא יעקב כי יש שבר במצרים. עבור מזון. דהא קב"ה על דא שדר כפנא בעלמא בגין לאתא ליעקב ובנוי לתתן. ועל דא חזא בני ארעא דהוו מייתין מתתן עבור תו וידא יעקב כי יש שבר במצרים בשעתא דמית יצחק אתו יעקב ועשו למפלג יעשו נפק מחולקיה דארעא ומכלא. ויעקב דיסבול גלותא יטול כלא וע"ד חזא סהוא תבירא דהוה ליה במצרים הוא ובנוי למסבל גלותא ועל דא ויאמר יעקב לבניו למה תתראו מקמי דינא דלעילא דלא יסתכא עלייכו תקטרגא. ויאמר הנה שמעתי כי יש שבר במצרים

מראה מקומות ת) משלי כ' ט ג) הושע ה' ג ד) ישעי' מ' ז) אמור כב' ה) מלכים ב' ת' ו) דף קו.

נמנריס רדו שמה. דהא הוקמוה רד"ו חושבן דא סוו ישראל במנריס

ח) **ויוסף** הוא השליט על הארץ וגו'. א"ר ייסא תא חזי כד קב"ה אתרעי ביה בבר נש זקיף ליה על כל בני עלמא ועביד ליה ריש דכלא וכלהו שלטוי אתכפיין תחותוי דוד מלכא שלטו ליה לאחוי ודמו ליה מייהו קב"ה אריס ליה על כל בני עלמא אתא חיוי ערק מקמיה וקב"ה אריס ליה על כל בני מלכותיה וכלהו הוו כרעין וסגדין קמיה. ויוסף דמו ליה אחוי לבתר כלהו כרעו וסגידו קמיה הס"ד ויבאו אחי יוסף ויסתחוו לו הכיס אדלה תא חזי כתיב ויוסף הוא השליט על הארץ דא שתא דשליט בסיסרא ונסיר לה וזן לה [יח] הוא המשביר לכל עם הארץ. שהרי הנהר ההוא שנמשך ויוצא ממני ניזונים כלם [יט] ומשם פורחים נשמות לכל. בעבור זה כלם משתחוים לפני המקום ההוא. שהרי אין לך דבר בעולם שאינו תולה במזל. ותבאר:

ויכר יוסף את אחיו והם לא הכרהו. א"ר אלעזר בוא וראה ייכר יוסף את אחיו. בשעה שנפלו בידו הוא נתרחם עליהם. לפי שהיה תמים. והם לא הכרוהו. כי הם שמעון ולוי באו מצד דין הקשה. ועל כן לא נתרחמו עליו. שהרי כל אותן בעלי דין הקשה אין מרחמים על האנשים בשעה שניפלים בידם:

ט) **ויזכר** יוסף את החלומות אשר חלם להם וגו'. א"ר חייא כתוב ט) בנפל אויבך אל תשמח וגו'. ויוסף שהיה יודע התורה. כשאחיו נפלו בידו. למה נלגל עליהם כל גלגול זה. והרי הוא ידע התורה שלמדו אביו. אלא ח"ו שיוסף גלגל עליהם עלילות לנקום מהם. אלא כל זה לא עשה כי אם כדי להביא את אחיו בנימין אצלו. שהיה משתוקק אליו. והוא לא הניח לאחיו לנפל. שהרי כתוב ויצו יוסף וימלאו את כליהם בר וגו'. וכל זה בשביל שלא יפלו י) פתח יהודי אחד בסוד החלום ואמר. ויזכר יוסף את החלומות אשר חלם להם וגו'. שהרי החלום שהוא טוב צריך האדם לזכור אותו שלא ישכח. ואז יוכל להתקיים. שהרי כמו שנשכח מן האדם כך נשכח עליו למעלה. בוא וראה החלום שאינו נפתר כאגרת שאינה נקראת. ובוא וראה לפי שלא נזכר הוא כאלו לא ידעו. וע"כ מי שנשכח ממנו החלום ואינו יודעו אין עומד עליו החלום להתקים. ובעבור זה יוסף זכר חלומו כדי שיתקים. לפי שלא נשכח החלום ממנו לעולם. והיה מצפה לו תמיד:

י) **ויאסף** אותם אל משמר שלשת ימים. א"ר אלעזר אלו שלשת ימים למה. אלא אלו שלשת ימים כנגד שלשת ימים של שכם. שכתוב ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים. בוא וראה מה כתוב בו. ויאמר אליהם יוסף ביום השלישי זאת עשו וחיו. להראות שהוא לא עשה כמו שהם עשו בשכם. שגרמו לאנשי שכם לקבל עליהם זה הזא"ת שהוא סוד הברית. ולאחר שעשו הברית הזה הרגו אותם ולא נשאר מהם אחד. ואצלו מה כתוב. זאת עשו וחיו. מפני מה. לפי שאת אלהים אני ירא. נוטר הברית. וכל גלגול הזה לא היה אלא בשביל בנימין:

ויאמרו

במצרים רדו שמה. דרי ביארו רד"ו חושבן זה היו ישראל במצרים

ח) **ויוסף** הוא השליט על הארץ וגו'. א"ר ייסא בוא וראה כאשר הקב"ה בוחר בארם. מנשא אותו על כל בני העולם ועושה אותו ראש לכל. וכל משנאיו נכנעים תחתיו. דוד המלך שנאו אותו אחיו והרחיקוהו מהם. הקב"ה נשאו על כל בני העולם. בא חותנו ברח מלפניו. והקב"ה נשאו על כל בני מלכותו. וכלם היו כורעים ומשתחוים לפניו. וכן יוסף הרחיקוהו אחיו. ואחר כך כלם כרעו והשתחוו לפניו. וש"כ ויבאו אחי יוסף וישתחוו לו אפים ארצה בוא וראה כתוב ויוסף הוא השליט על הארץ. זה השמש השולט בהלבנה ומאיר לה וזן אותה [יח] הוא המשביר לכל עם הארץ. שהרי הנהר ההוא שנמשך ויוצא ממני ניזונים כלם [יט] ומשם פורחים נשמות לכל. בעבור זה כלם משתחוים לפני המקום ההוא. שהרי אין לך דבר בעולם שאינו תולה במזל. ותבאר:

ויכר יוסף את אחיו והם לא הכרהו. א"ר אלעזר בוא וראה ייכר יוסף את אחיו. בשעה שנפלו בידו הוא נתרחם עליהם. לפי שהיה תמים. והם לא הכרוהו. כי הם שמעון ולוי באו אתו מצד דין הקשה. ועל כן לא נתרחמו עליו. שהרי כל אותן בעלי דין הקשה אין מרחמים עליהם בשעה שניפלים בידם:

ט) **ויזכר** יוסף את החלומות אשר חלם להם וגו'. א"ר חייא כתיב ט) בנפל אויבך אל תשמח וגו'. ויוסף דהוה ידע אוריתא ואחוי נפלו בידיה. אתאי גלגל עליהו כל גלגולא דא והא איהו ידע אוריתא דאוליף ליה אבוי אלא מ"ו דיוסף גלגל עליהו גלגולין לנקמא מנייהו אלא כל דא לא עבד אלא לאייתה לאחוהי בנימין לגביה דתיאובתיה הוה לגביה ואיהו לא שבק לאחוי לאנפל דהא כתיב וילו יוסף וימלאו את כליהם בר וגו'. וכל דא בגין דלא יפלון. י) פתח ההוא יודאי ברזא דחלמא ואתר דאיהו עבדא בני בר נש לאדכרא ליה דלא יתנשי וכדין אתקיים דהא כמה דאתנשי קמי דב"נ הכי אתנשי עליה תא חזי חלמא דלא אתפסר כאגרתא דלא אתקריא ותא חזי בגין דלא אדכר כמאן דלא ידע ליה ועד"ל מאן דאתנשי מניה חלמא ולא ידע ליה לא קיימא עליה לאתקיימא ובגין דא יוסף הוה דכיר חלמיה בגין להתקיימא בגין דלא יתנשי חלמא מניה לעלם והוה אתכה ליה תדיר:

י) **ויאסף** אותם אל משמר שלשת ימים. אמר ר' אלעזר הכי תלת יומין אתחי אלא הכי תלת יומין לקביל תלת יומין דשכם דכתיב ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים. תא חזי מאי כתיב ביה ויאמר אליהם יוסף ביום השלישי זאת עשו וחיו לאחזאה דלא עביד איהו כמה דאינון עבדו בשכם דגרמו לאנשי שכם לקבלא עלייהו האי זא"ת רזא דברית ולבתר דעבדו קיומא דא קטילו לון ולא אשתאר מנהון חד ואינון מאי כתיב. זאת עשו וחיו. מאי טעמא. בגין דאת אלהים אני ירא. נטיר קיימא. וכל גלגולא דא לא הוה אלא בגינה דבנימין:

ויאמרו

מראה מקומות ח) דף קיח. ט) דף קיט. י) מסלי כ"ד ד) דף קלט. ט) דף כ:

[יח] פי' שהתפארת משפיע לסלכות ע"י היסוד שנקרא יוסף: [יט] שכל מיני השפעות באות תחלת ליסוד ומשם למלכות להפיצם על פני תבל:

ויאמרו איש אל אחיו אבל אשמים אנחנו על אחינו וגו'. ויאמרו איש אל אחיו. זה שמעון ולוי. כמו שהיה בתחלה שכתוב ויאמרו איש אל אחיו הנה בעל החלומות הלזה בא. מה שם שמעון ולוי אף כאן שמעון ולוי. בוא וראה מי איש ומי אחיו. אלא איש זה שמעון. כתוב כאן איש. וכתוב שם ודנה איש מבני ישראל בא. מה שם משמעון. אף כאן שמעון. ולפי שחזר בתשובה בכה והתנחם על זה. ואמר ללוי אבל אשמים אנחנו. ועל כן נרשם מזל שלו שור. כדמיון המזל של יוסף שכתוב בו בכור שורו הדר לו. ומזלו של שמעון שור הוא. וע"כ ויקח מאתם את שמעון. כדי שלא יקטרג ביחד עם לוי. לפי ששמעון ולוי כשמתחברים שניהם יכולים לקטרג:

ט) **ויקח** מאתם את שמעון ויאסור אותו לעיניהם. א"ר שמעון וכי מה ראה יוסף לקחת לשמעון עמו יותר מאחיו. אלא אמר יוסף בכל מקום שמעון הוא הפתיחה של הדין. ובזמן ההיא שהלכתי מאבי אל אחי. פתח שמעון תחלה בדין. וש"כ ויאמרו איש אל אחיו הנה בעל החלומות הלזה בא וגו'. אף כך בשכם ויקחו שני בני יעקב שמעון ולוי. וכלם בדין היו אח"כ. טוב לקחת לזה ואל יעזור קטטה בכל השבטים. ולמדנו מה ראה שמעון להזדוג בלוי יותר מכלם. והרי ראובן היה אחיו הסמוך לו. אלא שמעון ראה וידע שלוי מצד הדין הוא בא. ושמעון היה בצד הדין הקשה יותר נקשר. אמר נתערב אחד באחד ואנחנו נחריב העולם. מה עשה הקב"ה לקח לו לחלקו ללוי. אמר מכאן ולהלאה ישב שמעון בכבלים לעצמו בלבדו. [2] ר' אלעזר אמר ויאסר אותו לעיניהם. הרי ביארו לעיניהם אסרו. ולאחר שיצאו היה מאכיל ומשקה אותו. ואפשר תאמר שכך היה רצון יוסף בעבור שכתוב [3] אם רעב שונאך האכילהו לחם ואם צמא השקהו מים. אם כן יוסף שהוא צדיק איך עשה כך. הרי כתוב כי נחלים אתה חותה על ראשו וה' ישלם לך. אלא ח"ו שיוסף לכך היה מתכוון. אלא כאיש לאחיו כן גם הוא היה עושה. התנהג עמו באחוה ולא באופן אחר. ולא עמו בלבדו אלא עם כל אחיו. כמו שכתוב ויצו יוסף וימלאו את כליהם בר וגו'. בשביל להתנהג עמהם באחוה. [7] פתח רבי שמעון ואמר כתוב [8] אל תאמר אשלמה רע קוה לה' ויושע לך. ביא וראה כל זה הענין של יוסף עם אחיו וכל שאר ענינים האלה למה נצרך. אלא תורת אמת כל דרכיה דרכים קדושים. ואין לך דבר בתורה שאין בו סודות עליונים וקדושים. ודרכים לאנשים להתחזק בהם אל תאמר אשלמה רע. אפילו זה ששילם לך רע. אין לך לשלם לו רע תחת רע ששילם לך. אלא קוה לה' ויושע לך. וזה הכתוב ביארו ביוסף הצדיק. שלא רצה לשלם רע לאחיו בשעה שנפלו בידו. קוה לה' ויושע לך. לפי שהוא היה ירא אלהים. שכתוב זאת עשו וחיו את האלהים אני ירא. הוא היה תמיד מצפה להקדוש ברוך הוא:

י) **ויראו** האנשים כי הובאו בית יוסף. א"ר יוסי וי להם לאנשים שאין יודעים ואין מבינים בדרכי התורה. וי להם בשעה שהקב"ה יבוא לתבוע מהם דין על מעשיהם. ויקים לגוף ונפש לתת חשבון מכל מעשיהם מרם שתפרד הנפש מן הגוף. ויום ההוא יום הדין הוא. יום שהספרים פתוחים ובעלי הדין עומדים. לפי שבזמן ההוא

ויאמרו אים אל אחיו אבל אשמים אנחנו על אחינו וגו'. ויאמרו אים אל אחיו. דא שמעון ולוי. כמה דהוה בקדמיתא דכתיב ויאמרו אים אל אחיו הנה בעל החלומות הלזה בא. מה להלן שמעון ולוי אף הכא שמעון ולוי. תא חזי מתן אים ומאן אחיו אלא אים דא שמעון. כתיב הכא אים וכתיב התם והנה אים מבני ישראל בא. מה להלן משמעון. אף כאן שמעון. ובגין דאתחזר בתשובה בכה ואתנחם על דא ואתר ללוי אבל אשמים אנחנו ועל דא אתבי מזליה שור כגוונא דמזליה דיוסף דכתיב ביה בכור שורו הדר לו ומזליה דשמעון שור איהו וע"ד ויקח מאתם את שמעון בגין דלא יקטרג בהדיה דלוי בגין דשמעון ולוי כד מתחברן תרווייהו יכלי לקטרגא.

ט) **ויקח** מהתם תא שמעון ויאסור אותו לעיניהם. א"ר שמעון וכי מה חמא יוסף למיסב לשמעון עמיה יתיר מאחוהי אלא אתר יוסף בכל אתר שמעון פתיחתא דדינא איהו וסהדותא דאזילנא מהבא לגבייהו דאחי שמעון פתח בקדמיתא בדינא הה"ד ויאמרו אים אל אחיו הנה בעל החלומות הלזה בא וגו' אוף הכי בשכם ויקחו שני בני יעקב שמעון ולוי כלהו בדינא הוו סב ליוסף דא ולא יתער קטטותא בכלהו שבטין ותגינו מאי קא חמא שמעון לאזדוגא בלוי יתיר מכלא והא לאוכן הוה אחוה דסמיך ליה. אלא שמעון חמא וידע דלוי מסטרא דדינא קא אתי. ושמעון בסטרא דדינא קשיא יתיר אתאחד. אמר נתערב חד בחד ואנן נחריב עלמא. מאי עביד קב"ה נטל ליה לאולקיה לגוי. אמר מכאן ולהלאה שמעון ליתיב בקופסירא בהדיה בלחודוי. [2] ר' אלעזר אמר ויאסר אותו לעיניהם. הא אוקמוה לעיניהם אסרו. ולבתר דנפקו הוה מאכיל ליה ומשקי ליה. ואי תימא דרעותא דיוסף איהו בגין דכתיב [3] אם רעב שונאך האכילהו לחם ואם צמא השקהו מים. אי הכי יוסף דאיהו זכאה היכי עביד הכי. דהא כתיב כי נחלים אתה חותה על ראשו וה' ישלם לך. אלא ח"ו דיוסף להכי הוא דחייס. אלא כבר גם לאחוי הכי נמי הוה עביד. אתנהג עמיה באחוה ולא בגוונא אחרא. ולא עמיה בלחודוי אלא עם כל אחוי. כמה דכתיב וילו יוסף וימלאו את כליהם בר וגו' בגין לאתנהגא עמהון באחוה [7] פתח רבי שמעון ואמר כתיב [8] אל תאמר אשלמה רע קוה לה' ויושע לך. תא חזי כל דא דיוסף עם אחוי וכל הני מילי אמאי אצטריך אלא אורייתא דקשוט כל אורחתא אורחין קדישין. ולית לך מלה באורייתא דלאו איהי בה רזין עלאין וקדישין. ואורחין לבני נשא לאתתקפא בהו.. אל תהמר אשלמה רע אפילו לאלין דאשלימו ליה ביישין. לא אית ליה לאשלמא ביישא אלא אלין ההוא ביישא דשלימו ליה אלא קוה לה' ויושע לך. והאי קרא אוקמוה ביוסף זכאה. דלא בעא לאשלמא ביישא לאחוי בשעתא דנפלו בידוי קוה לה' ויושע לך בגין דהוא הוה דחיל לקב"ה. דכתיב זאת עשו וחיו את האלהים אני ירא. איהו תדיר הוה מחכה לקודשא בריך הוא

י) **ויראו** האנשים כי הובאו בית יוסף. א"ר יוסי ווי לון לבני נשא דלא ידעי ולא מסתכלין באורחי דאורייתא. ווי לון בשעתא דקב"ה ייתי לאתבע לון דינא על עובדיהון. ויקום נוקבא ונפשא ליתיב בקופסירא בהדיהון עד לא יתפרשון נפשא מן נוקבא וההוא יומא יומא דדינא איהו יומא דספרין פתיחן ומאריהון דדינא קיימין. בגין ההוא זמנא

מראה מקומות ט) תהי מות סב ב) דף כ ג) מש"י כ"ה ד) דף לח. ה) משלי כ ו) דף לח.

זמנא קיימא מתם בקיומיה לנפשא ליה [כ] וכל טייפוי מתרגשין לגביה ונשמתא אתפרשא מן גופא ואזלא ושמיא ולא ידעת לאן אזלא תהך ולאן אתר סלקין לה ווי להסוא יומא יומא דרוגזא ומאינו הסוא יומא בגין כך אבעי ליה לב"נ לאתרגזא ילריה כל יומא להדכרא קמייה הסיא יומא דייקוס בדינא דמלכא דקא עאלין ליה תחות ארעא לאתדקבא ונשמתא אתפרשא מגיה ותכן לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע ויתדל תבתריה אי אזיל מגיה יאות ואי לאו יתדל באוריתא דהא לית לך מלה לתברא יצר הרע אלא אורייתא. אי אזיל מובב ואי לאו יהבר ליה יומא דמותא בגין לתברא ליה הכא אית לאסתכלא דהא דא הוא יצר הרע ודא הוא מלאך המות. וכי מלאך המות מתבר מקמי יומא דמותא. והא איסו קטולא דבני נשא הוי ואסתיעו דהדוס הוא דיליה ובגין כך אסמי לון לבני נשא תדיר בגין לאמשכא לון לדא אלא ודאי מאי דאתמר דיהבר ליה ב"נ הסוא יומא דמותא ודאי הכי הוא בגין דמתבר לבא דב"נ. דהא יצר הרע לא שריא אלא באתר דאשתכח חדוא דחמרא ונסותא דרוחא וכד אשכח רוחא תביבא כדין אתפרש מגיה ולא שריא בהדיה. ובג"כ בעי לאדכרא ליה יומא דמותא ויתבר נופיה ואיסו אזיל ליה תא חזי יצר טוב בעי חדוה דאורייתא ויצר הרע חדוה דחמרא וניאופין ונסותא דרוחא ובג"כ בעי בר נש לאתרגזא תדיר מסטרא יומא רבא יומא דדינא יומא דחיסבנא דלית ליה לב"נ לאגנא עליה אלא עובדוי דכסרן דאיסו עביד בהאי עלמא. בגין דינגיו עליה בסטיא שעתא תא חזי ויירלו אתגסיס כי הוכלו בית יוסף. ומס כלהו הוי גיברין כלהו תקיפין. וחד עולימא דאייתי לון לביתא דיוסף דאילו כד ייתי קב"ה למתבע ליה לבר נש לדינא על אחת כמה וכמה בג"כ בעי ליה לב"נ לאזדהרא בהאי עלמא לאתתקפא ביה בקב"ה ושוי ביה רוחניה. דאע"ג דאיסו חסי אי יסדל בתיובתא עלימתא הא תקיף איסו ויתתקף ביה בקב"ה כאילו לא חטא. דהא שבטין בגין דחטו על גניבת יוסף הוו דחלין. דאלמלא לא חטו לא הוו דחלין כלל בגין דחובוי דב"נ מתברין לביה ולית ליה חילא כלל. מאי טעמא דהא הסוא יכל טוב אתבר עתיה ולית ליה חילא לאתתקפא על הסוא יל"ר. ועל דא כתיב [ח] מי האיש הירא ורך הלבב. היינו שמתירא מן החטאים שבידו. שהם שבירת הלב של האדם. ובוא וראה לכמה דורות נפרע הקב"ה מאותן החטאים של השבטים. שהרי לא נאבד מלפני הקב"ה כלום. ינפרע מדור לדור וכו' והדין עומד לפניו תמיד עד שנפרע. ושורה הדין במקום שנצרך.. וזה העון של השבטים היה קיים לזמן אחר. לפי שהדין שלמעלה לא יכול לשלוט עליהם. עד שמצא זמן להפרע ונפרע מדם. ולפיכך כל מי שיש עבירות בידו הוא מפחד תמיד. כמש"כ ופחדת לילה ויומם וגו'. ועל כן ויירא האנשים כי הובאו בית יוסף:

כ) **וישא** עיניו וירא את בנימין אחיו בן אמו וגו'. א"ר חייא מהו בן אמו. שצורת אמו היתה בו והיתה דומה צורתו לצורת רחל. לפיכך כתוב בן אמו. רבי יוסי אמר הרי כתיב תחלה וירא יוסף אתם את בנימין. ועתה כתוב וישא עיניו וירא את בנימין אחיו. איזו ראיה הדרא עומר הנחש במעמדו לנשכו [כ] וכל איבריו רועשים בקרבו. והנשמה נפרדת מן הגוף. והולכת ומשוטטת ואין יודעת לאיזה דרך תלך ולאיזה מקום מעלין אותה. וי ליום ההיא. יום של רוגז ונאצה הוא. לפיכך נצרך לו לאדם להרגיז יצרו הרע בכל יום. להזכירו יום ההוא שיעמד בדין המלך. שיכניסו לגופו תחת הארץ להדקב. וה"שמה תפרד ממנו. ולמדנו לעולם ירגיז אדם יצר הטוב על יצר הרע וישתדל אחריו להרחיקו. אם הולך ממנו הרי טוב. ואם לא ישתדל בתורה. שאין לך דבר לשבר יצר הרע אלא התורה. אם הלך ממנו מוטב. ואם לא יזכירו יום המיתה כדי לשברו. כאן יש להבין. שהרי זה הוא יצר הרע וזה הוא מלאך המות. וכי מלאך המות נשבר מפני יום המיתה. והרי הוא הממית את האנשים. ומשמע שזאת היא חדוה שלו ובשביל זה הוא מפתה לאנשים תמיד כדי להמשיכם למיתה. אלא ודאי מה שאמרו שיזכיר לו האדם יום המיתה. ודאי כך הוא. בשביל שע"י זה נשבר לב האדם. שהרי היצה"ר אינו שורה אלא במקום שנמצאת שמחה של יין ונסות הרוח. וכאשר מוצא רוח נשבר אז הוא נפרד ממנו ואינו שורה עמו. ולפיכך צריך להזכירו יום המיתה. ויהיה גופו נשבר והוא הולך לו. בוא וראה יצר הטוב צריך לשמחה של תורה. ויצה"ר לשמחה של יין וניאוף ונסות הרוח. ולפיכך צריך האדם לפחד תמיד מן יום הנורא ההוא. שהוא יום הדין יום החשבון. שאין לו לאדם מה להגן עליו אלא מעשיו הטובים שהוא עושה בזה העולם. בשביל שיגינו עליו בשעה ההיא. בוא וראה ויירא האנשים כי הובאו בית יוסף. מה כאן שכלם היו גבורים כלם תקיפים. ונער אחד שהביאם לבית יוסף היו מפחדים. כאשר יבוא הקב"ה לתבוע מן האדם דין וחשבון על אחת כמה וכמה. לפיכך נצרך לו לאדם להזהר בזה העולם. להתחזק בו בהקב"ה וישים בו בטחונו. שאע"פ שהיה חוטא אם יחזור בתשובה שלמה הרי תקוף הוא בכח התשובה. ויתחזק בכח הקב"ה כאילו לא חטא. שהרי השבטים לפי שחטאו על גניבת יוסף היו מפחדים. שאלמלא לא חטאו לא היו מפחדים כלל. לפי שחטאי האדם משברים את לבו ואין לו כח כלל. מפני מה. שהרי יצר הטוב שלו נשבר עמו. ואין לו כח להתגבר על יצר הרע שלו. ועל זה כתוב [ח] מי האיש הירא ורך הלבב. היינו שמתירא מן החטאים שבידו. שהם שבירת הלב של האדם. ובוא וראה לכמה דורות נפרע הקב"ה מאותן החטאים של השבטים. שהרי לא נאבד מלפני הקב"ה כלום. ינפרע מדור לדור וכו' והדין עומד לפניו תמיד עד שנפרע. ושורה הדין במקום שנצרך.. וזה העון של השבטים היה קיים לזמן אחר. לפי שהדין שלמעלה לא יכול לשלוט עליהם. עד שמצא זמן להפרע ונפרע מדם. ולפיכך כל מי שיש עבירות בידו הוא מפחד תמיד. כמש"כ ופחדת לילה ויומם וגו'. ועל כן ויירא האנשים כי הובאו בית יוסף.

כ) **וישא** עיניו וירא את בנימין אחיו בן אמו וגו'. א"ר חייא מאי בן אמו דדיוקנא דאמיה הוה ביה והוה דמי דיוקניה לדיוקנא דרחל. בג"כ כתיב בן אמו. רבי יוסי אמר הא כתיב בקדמיתא וירא יוסף אתם את בנימין. והשתא כתיב וישא עיניו וירא את בנימין אחיו. מאי ראיה הכא

מראה מקומות ח) דברים כ' ט. כ) דף נב:

[כ] זה השטן היצה"ר והמלאך המות: [כא] כידוע שהשבטים באו אח"כ לעולם בגלגול של עשרה הרוגי מלכות:

חדשה כאן. אלא שראה ברוח הקודש לבנימין שחלקו הוא עמהם בארץ ובחלקו של בנימין ושל יהודה תשכן השכינה. כי ראה להם ליהודה ובנימין שבחלק שלהם יבנה המקדש. וזהו וירא יוסף אתם את בנימין. שראה אותו עמהם. ויוסף שהוא אחיהם לא ראה עמהם בחלק ההוא. אף כאן וישא עיניו וירא את בנימין אחיו בן אמו. מה כתוב אחריו. וימהר יוסף כי נכמרו רחמיו אל אחיו ויבקש לבכות [כב] ויבא החדרה ויבך שמה.. [מ] א"ר חזקיה כאשר נחרב המקדש באה השכינה ונכנסה בכל אותן המקומות שהיה מעונה בהם בתחלה. והיתה בוכה על בית מדורה ועל ישראל שהלכו בגלות. ועל כל אותן הצדיקים והחסידים שהיו שם ונאבדו. מניין. שכתוב [נ] כה אמר ה' קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים רחל מבכה על בניה.. והרי ביארו שהקב"ה אמר לה כה אמר ה' מנעי קולך מבכי וגו'.. ועתיד הקב"ה להקים לה לכנסת ישראל מעפר ולשמח העולם בכל. כמש"כ [נ] והביאותים אל הר קדשי ושמחתים בבית תפלתי וגו'. וכתוב [ז] בבכי יבואו ובתחנונים אובילם:

הבקר אור והאנשים שלחו המה וחמוריהם. רבי אלעזר אמר כאן יש לעיין. אם הם הלכו ונשלחו. מפני מה נכתב בתורה המה וחמוריהם. אלא לפי שכתוב ולקחת אותנו לעבדים ואת חמורינו. לפיכך כתוב והאנשים שלחו המה וחמוריהם. שלא נשארו המה וחמוריהם כמו שאמרו. פתח ואמר וישכם אברהם בבקר ויחבש את חמורו וגו'. בקר ההוא של אברהם היה מאיר שיעמד להם זכותו [כג] אז זכותו של אברהם עמדה להם. והלכו בשלום וניצלו מן הדין. לפי שבאותה השעה עמד עליהם הדין להפרע מהם. רק שזכות בקר ההוא של אברהם תגינה עליהם. ונשתלחו מן הדין שלא שלט עליהם בזמן ההוא. א"ר שמעון בוא וראה בשעה שבא הלילה ופרש כנפיו על העולם. ורבה שרים של הארת הדין מוכנים לצאת ולשלט בעולם. והרבה מכוני הדין נתעוררים בכמה צדדים למינהם ושולטים על העולם. כיון שמאיר הבקר כלם נסתלקים ואין שולטים. וכל אחד ואחד חוזר ונכנס לבקומו. כמ"ש הבקר אור. זה הבקר של אברהם [כד] והאנשים שלחו. אלה ממוני הדין ששלטו בלילה. המה וחמוריהם. היינו שרי המשפט הבאים מצד המומאה ואינם קדושים. ואין שולטים ואין נראין מעת הארת הבקר. והם מצד אותן דחמורים שרי משפט שאמרנו. שהרי אין לך מדרגות עליונות שאין בהן ימין ושמאל רחמים ודין מדרגית על מדרגות. קדושות מצד הקדושה. וטמאות מצד הטומאה. וכלן מדרגות על מדרגות אלה על אלה. ובכל מקום שהבקר של אברהם נתעורר בעולם כלן נתבטלין ואין שולטות. לפי שאין להם קיום בצד הימין אלא בצד השמאל. והקב"ה עשה יום ולילה להנהיג לכל אחד ואחד לצדו כראוי לו. אשרי חלקם של ישראל בעולם הזה ובעולם הבא. ר' חייא פתח ואמר [ה] וזרחה לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה. בוא וראה עתיד הקב"ה להאיר לישראל שמש ההוא שגנזה ביום שנברא העולם מפני רשעי העולם. כמ"ש [י] וימנע מרשעים אורם.. ובשמש ההוא יתרגאו כולם. לפי שבזמן שיקיצו מתי ישראל מהעפר. כמה חגרים וכמה סומים

מראה מקומות מ) דף נג. נ) ירמי' ל"ח ג) יבמי' נ"ו ד) ירמי' נ"ח ה) מלאכי ג' ו) מיוב ל"ח

סכל. אלא חמא ברוחא דקודשא לבנימין דחולקיה הוה עמהון בארעא. ובחולקיה דבנימין ויהודה תסרי שכינתא. דהא חמא ליה ליהודה ובנימין דבחולקהון הוה מקדשא. ודא הוא וירא יוסף אתם את בנימין ליה חמא עמהון. ויוסף דהוה אחוה לא חמא עמהון בההוא חולקא. אוף הכא וישא עיניו וירא את בנימין אחיו בן אמו מאי כתיב בתריה וימהר יוסף כי נכמרו רחמיו אל אחיו ויבקש לבכות [כב] ויבא החדרה ויבך שמה. מ) א"ר חזקיה כד אתחרב מקדשא שכינתא אתת וסליקת בכל אינון אתרין דהוה מדורה בהו בקדמיתא והות בכת על בית מדורה ועל ישראל דאזלו בגלותא ועל כל אינון לדיקי וחסידי דהוו תמן ואתאבידו מנלן דכתיב נ) כה אמר ה' קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים רחל מבכה על בניה.. והא אוקימנא דקב"ה אמר לה כה אמר ה' מנעי קולך מבכי וגו'. ואתין קב"ה לאוקמא לה לכנסת ישראל מעפרא ולמחדי עלמא בכלא. כד"א נ) והביאותים אל הר קדשי ושמחתים בבית תפלתי וגו'. וכתיב [ז] בבכי יבואו ובתחנונים אובילם:

הבקר אור והאנשים שלחו המה וחמוריהם. רבי אלעזר אמר הכא אית לאסתכלא אי אינון הוו אזלי ואסתדרו מה דן כתיב בחורייתא המה וחמוריהם. אלא בגין דכתיב ולקחת אותנו לעבדים ואת חמורינו. בג"כ והאנשים שלחו המה וחמוריהם. בגין דלא יסתארון אינון וחמוריהון דבקאמרו. פתח ואמר וישכם אברהם בבקר ויחבש את חמורו וגו'. בההוא בקר דאברהם הוה נהיר לקיימא עלייהו בזכותיה [כג] כדין זכותא דאברהם קיימא עלייהו ואזלו בשלם ואשתזיבו מן דינא. בגין דהשתא שעתא קיימא עלייהו דינא להתפרעא מנייהו. בר דזכותא דההוא בקר דאברהם אגין עלייהו. ואשתלחו מן דינא דלא שלים עלייהו בההוא זמנא.. א"ר שמעון תא חזי בשעתא דליליא עאל ופרס נדפוי על עלמא. כמה גרדיני סהירין זמינין לנפקא ולשלטא בעלמא. וכמה מארי דינין מתערין בכמה סטרין לזמייהו ולמלכי על עלמא. כיון דאתי לפרא ונהיר כלהו מסתלקי ולא שלטי. וכל חד וחד עהל לדוכתיה ותב לאתריה כד"א הבקר אור דא בקר דאברהם [כד] והאנשים שלחו אלין מהיכון דדינא דהוו שלטין בליליא המה וחמוריהם אינון גרדיני דימוסין דאתיין מסטרא דאסאבא דלהו אינון קדישין ולא שלטין ולא אתחזון מכי אתא לפרא ואינון מסטרא דאינון חמרי גרדיני ניחוסין דקאתין דהא לית לך דרגין עלאין דלא אית בהו ימינא ושמאלא רחמי ודינא דרגין על דרגין. קדישין מסטרא דקדושה ומסאבין מסטרא דמסאבא וכלהו דרגין על דרגין אלין על אלין ובכל אתר דבקר דאברהם אתער בעלמא כלהו מתעברי ולא שלטי. בגין דלית לון קיימא בסטר ימינא אלא בסטר שמאלא וקב"ה עבד יממא וליליא לאנהגא כל חד וחד לסטריה כדקא חזי ליה. זכאה חולקהון דישראל בעלמא דין ובעלמא דאתי. ר' חייא פתח ואמר [ה] וזרחה לכם ירא שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה. תא חזי זמין קב"ה לאנהרא לון לישראל שמשא דגניז ביומא דאתברי עלמא מקמי רשיעי דעלמא. כמ"ד [י] וימנע מרשעים אורם. ובההוא שמשא יתסון כלהו בגין דהא בזמנא דיקומון ישראל מעפרא. כמה חגרין וכמה סומין

זין הזהר

[כג] בכה על שראה החורבן של ביהמ"ק וזהו ויבך שמה סלשון שמה ושאיה ושממה. [כג] וזהו המה וחמוריהם היינו עם הזכות של אברהם אבינו שכתוב אצלו ויחבש את חמורו: [כד] בקר של אברהם היינו מדתו מדת החסד.

סומין יסון בסון. וכדין קב"ה יגהיר לון סהסוא סיסא לאתסאה בה. דכתיב ויחרפא בכנפיה וכדין יתגהיר סהסוא שמשא מכייסי עלמא עד סייפי עלאה ליסראל יהא אסוותא ועמין עובדי עכו"ם ביה יתוקדון אבל ליסראל מאי כתיב [מ] אז יבקע כשחר אורך וארוכתך מהרה תצמח והלך לפניך צדקך כבוד ה' יאספך. ברוך ה' לעולם אמן ואמן:

סימים יהיו בהם. ואז יאיר להם הקב"ה שמש ההיא לרפאותם בה. שכתוב ומרפא בכנפיה. ואז יאיר שמש ההוא מסוף העולם עד סופו. לישראל תהיה רפואה. ורעמים עובדי עכו"ם ישרפו בה. אבל לישראל מה כתוב [מ] אז יבקע כשחר אורך וארוכתך מהרה תצמח והלך לפניך צדקך כבוד ה' יאספך. ברוך ה' לעולם אמן ואמן:

פרשת ויגש

[נ] **ויגש** אליו יהודה ויאמר בי אדני. רבי יהודה פתח ואמר [נ] כי הנה המלכים נועדו. דא יהודה ויוסף בגין דתרוייהו מלכים ואתקריבו דא בדא לאתוכחא תרוייהו כחדא בגין דיהודה אתערב ביה בבנימין. ויסוד ערב לגביה דאבוי ביה בהאי עלמא ובעלמא דאתי ועי"ד אתקריב קאמר דיוסף לאתווכחא עמיה על עסקא דבנימין דלא למהוי בגלוי בהאי עלמא ובעלמא דאתי. כד"א אנכי אערבנו מידי תבקשנו אם לא הביאותיו אליך והצגתיו לפניך וחטאתי לך כל הימים. בהאי עלמא ובעלמא דאתי. ועי"ד כי הנה המלכים נועדו עברו יחדו. אתרגיזו כחדא ואתרגיזו דא בדא בגיניה דבנימין מה כתוב המה ראו כן תמהו נבהלו נחפזו רעדה אחזתם שם. לכל איזן דהיו תמן. חיל כיולדה בגין דהוו דחלין לקבלא ולאתקבלא. וכלא בגיניה דבנימין דהא יוסף אזדכן בגיניה דיהודה ואתאביד מאבוי. והאתא אתערב ביה בבנימין ודחיל דלא יתאביד. ובגין כך ויגש אליו יהודה.. רבי אלעזר אמר ויגש אליו יהודה. מאי פעמא יהודה בגין דהכי אצטריך דאיהו ערב. כד"א כי עבדך ערב את הנער. וכדא דאמר יהודה ויוסף הכי אצטריכו לאתקרבא כחדא. בגין דיוסף איהו לדיק. יהודה איהו מלך [מ] ועל דא ויגש אליו יהודה. בגין דקורבא דלהון דאתקריבו כחדא גרם כמה טבין לעלמא. גרם שלמא לכלהו שבטין. גרם שלמא ביניהו. גרם ליעקב דאקייים רוחא דיליה. כד"א ותחי רוח יעקב אביהם ועל דא קרבו דדא עם דא אצטריך בכלהו סטרין לעילא ותתא

[נ] **ויאמר** יוסף אל אחיו גשו נא אלי ויגשו. וכי אחאי קרי להו והא קריבין הוו גביה. אלא בשעתא דאתר לון אבי יוסף אחיכם תוהו דחמו ליה בחלכו עלאה. אמר יוסף מלכו דא בגין דא רוחא ליה. גשו נא אלי ויגשו דאחזי להו האי קיימא דמילה אמר דא גרמת לי מלכו דא בגין דנטרית לה. מכאן הוליפנא מאן דנטיר להאי את קיימא מלכו אתנטרת ליה. מלגן מבעו. דכתיב [נ] חי ה' שכבי עד הבקר. דהוה מקטרג ליה יצריה עד • דאומי אותאה ונטיר להאי ברית בג"כ זכה דנפקו מניה שליטין על כל שאר מלכין. ומלכא משיחא דאתקרי בשאת דקב"ה

[נ] **ויפל** על צוארי בנימין אחיו ויבך ובנימין בכה על צואריו. א"ר יצחק הדי ביארו שבבה על מקדש ראשון ועל מקדש שני.. נואר דא בי מקדשא דלתתא דאיהו

[נ] **ויגש** אליו יהודה ויאמר בי אדני. רבי יהודה פתח ואמר [נ] כי הנה המלכים נועדו. זה יהודה ויוסף. לפי ששניהם מלכים ונתקרבו זה בזה להתוכח שניהם יחדו. לפי שיהודה עשה עצמו ערב על בנימין. יהי' ערב אצל אבי: עליו בעולם הזה ובעולם הבא. ועל כן נגש לפני יוסף להתוכח עמו על דבר בנימין. שלא יהיה בנדוי בעולם הזה ובעולם הבא. כמ"ש אנכי אערבנו מידי תבקשנו אם לא הביאותיו אליך והצגתיו לפניך וחטאתי לך כל הימים. בעולם הזה ובעולם הבא. ילכך כי הנה המלכים נועדו עברו יחדו. רגזו יחדו. והבעיסו זה את זה בשביל בנימין. מה כתוב. המה ראו כן תמהו נבהלו נחפזו רעדה אחזתם שם. לכל אותן שהיו שם. חיל ביולדה. לפי שהיו יראים להרג וליהרג. והכל בשביל בנימין. שהרי יוסף נמכר בפקודת יהודה ונאבד מאביו. ועתה ערב על בנימין ונתירא שלא יהיה נאבד. ובשביל זה ויגש אליו יהודה. רבי אלעזר אמר ויגש אליו יהודה. מפני מה יהודה. לפי שכך נצרך כי הוא ערב. כמ"ש כי עבדך ערב את הנער. וסוד הדבר שיהודה ויוסף בך נצרכו להתקרב יחדו. לפי שיוסף הוא צדיק. יהודה הוא מלך [מ] ועל כן ויגש אליו יהודה. לפי שהתקרבות שלהם שנתקרבו יחדו גרמה במה טובות לעולם. גרמה שלום לכל השבטים. גרמה שלום ביניהם. גרמה ליעקב שנתקיים רוח שלו. כמש"כ ותחי רוח יעקב אביהם. ולכן התקרבות של זה עם ז נצרכה בכל הצדדים למעלה ולמטה:

[נ] **ויאמר** יוסף אל אחיו גשו נא אלי ויגשו. וכי למה קרא להם והרי קרובים עמדו אצלו. אלא בשעה שאמר להם אני יוסף אחיכם תמהו. שראוהו במלכות העליונה. אמר יוסף מלכות הזאת בשביל זה הרחתי לה. גשו נא אלי ויגשו. שדראה להם ברית מילה. אמר זאת גרמה לי מלוכה זו לפי שנטרתי הברית. מכאן למדנו מי שדוא נוטר אות הברית מלכות שמורה לו. מניין מבעו. שכתוב [נ] חי ה' שכבי עד הבקר. שהיה מסית לו יצרו. עד שנשבע שבועה והיה נוטר לזה הברית. לפיכך זכה שיצאו ממנו מלכים מושלים על כל שאר מלכים. ומלך המשיח שנקרא בשם הקב"ה:

[נ] **ויפל** על צוארי בנימין אחיו ויבך ובנימין בכה על צואריו. א"ר יצחק הדי ביארו שבבה על מקדש ראשון ועל מקדש שני.. צואר זה בית המקדש שלמטה. שהוא

מראה מקומות [מ] ישעי' נ"ח ב) דף רו. ג) תנים מ"ח ד) דף לג ה) רות ג' ו) דף כט.

[מ] יוסף הוא נגד מדת יסוד צדיק. ויהודה נגד מדת המלכות ובהתקרבות שתי אלה תבא שפע כל טוב לעולם:

שהוא עומד בתקון של יופי כמו הצואר להגוף. מה צואר הוא היופי של כל הגוף. כן גם בית המקדש הוא היופי של כל העולם. מה צואר כל תכשוטי האשה עליו תלוים. כך ביהמ"ק כל תקוני העולם בו תלוים ובו שרוים. והרי ביארו שכתוב ח) על צוארינו נרדפנו. על ביהמ"ק שהוא הצואר והיופי של כל העולם נרדפנו. יגענו לבנותי ב' פעמים ולא הונח לנו. שהרי לא הניחו לנו ונחרב ולא יב. אה"כ. מה צואר כיון שנכרת כל הגוף נכרת עמו. כן גם ביהמ"ק כיון שהוא נכרת ונחשך. כל העולם גם כן נחשך. ואין מאיר השמש ולא שמים וארץ וכוכבים [ב] לפיכך בכה יוסף על זה. ולאחר שבכה על זה בכה על השבטים שיגלו. שכאשר נחרב ביהמ"ק כל השבטים גלו מיד ונתפזרו בין האומות. זש"כ וינשק לכל אחיו ויבך עליהם. עליהם ודאי. על הכל בכה. על בית המקדש שנחרב שני פעמים. ועל אחיו עשרת השבטים שהגלו בגלות ונתפזרו בין האומות. ואחרי כן דברו אחיו אתו. ולא כתוב ויבכו. שהרי היא בכה כיון שנצנצה בו רוח הקודש. והם לא בכו שלא שרתה עליהם רוח הקודש:

והקל נשמע בית פרעה. רבי אבא פתח ואמר ג) נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ה' לבי ובשרי ירננו אל אל חי. בוא וראה כל אדם שמתפלל תפלתו לפני רבונו. צריך להקדים לו ברבות בכל יום ויום. ולהתפלל תפלתו לפני רבונו בזמן הנצרך. בשחרית להתדבק במדת ימין של הקב"ה. במנחה להתדבק במדת שמאל [ג] ותפלה ובקשה נצרך לאדם* בכל יום ויום. בשביל להתדבק בו. וביארנו מי שמתפלל תפלתו לפני רבונו [ד] נצרך לו שלא ישמיע קולו בתפלתו. ומי שמשמיע קולו בתפלתו אין תפלתו נשמעת. מפני מה. לפי שהתפלה אין היא קול הנשמע. שהקול ההוא שנשמע אין הוא תפלה. ומה היא תפלה. זה קול אחר התולה בקול הנשמע. ואיזה הוא קול הנשמע. זה קול ההוא שהוא בוא"ו. קול התולה בו זה קל ההוא בלא וא"ו [ה] ולפיכך לא נצרך לו לאדם להשמיע קולו בתפלתו. אלא להתפלל בלחש בקול ההוא שאינו נשמע. וזאת היא התפלה שמתקבלת תמיד. וסימנך והקל נשמע. קל בלא וא"ו נשמע. זאת היא התפלה בלחש. שכתוב בחנה וקולה לא ישמע. זאת היא התפלה שהקב"ה מקבלה. כאשר היא עם הרצון והכונה והתקון הראוי. וליחד היחוד של רבונו כראוי בכל יום.. בית פרעה. זה רמז על למעלה. הבית שנחשפו ונתגלו ממנו כל האורות וכל המנורות [ו] וכל מה שהיה נעלם משם נתגלה:

ג) **ויתן** להם יוסף עגלות על פי פרעה. א"ר אלעזר רמז הי' מדמז לו יוסף ליעקב על עגלה ערופה. כי בפרק ההוא נפרד ממנו. ועגלה ערופה הרי היא באה על שנמצא הרוג. ולא נודע מי הכהי ובוא וראה יוסף כאשר נפרד מאביו. בלי לויה ובלי אכילה נשלח. והיה מה שהיה. וכאשר אמר יעקב טרף טרף יוסף. אמר כי ארד

דמיהו קליס בתקונא דספירו כקדלא לגופא. מה צואר מיהו ספירו דכל גופא. הכי נמי בי מקדשא מיהו ספירו דכל עלמא.. מה צואר כל תקונין דמתתא ביה תליין. כך בי מקדשא כל תקונין דעלמא ביה תליין וסריין. והא אוקמוה דכתיב ח) על צוארינו נרדפנו על בי מקדשא דמיהו צואר וספירו דכל עלמא נרדפנו. יגענו לחבני ליה תרין זמנין ולא הונח לנו. דהא לא סבקוה לן ואתחרב ולא אתבני לבתר תש צואר כיון דאסתלי כל גופא אסתלי שמיה. הכי נמי בי מקדשא כיון דמיהו אסתלי ואתחשך כל עלמא הכי נמי אתחשך. ולא מאיר שמשא ולא שמיא וארעא וכוכביא [ב] בגין כך בכה יוסף על דא ולבתר דבכה על דא בכה על שבטין דאתגלי כד אתחריב בי מקדשא כלהו שבטין אתגלו מיד ואתבדרו ביני עממיא. הה"ד ויכסק לכל אחיו ייבך עליהם עליהם ודאי על כלא בכה על בי מקדשא דאתחריב תרין זמנין ועל אחוי עשרת השבטים דאתגלו בגלותא ואתבדרון ביני עממיא ואחרי כן דברו אחיו אתו ולא כתוב ויבכו דהא מיהו בכה דנגנגא ביה רוחא קדישא. ומיהו לא בכו דלא שרא עלייהו רוח קודשא

והקל נשמע בית פרעה. רבי אבא פתח ואמר ג) נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ה' לבי ובשרי ירננו אל אל חי. תא חזי כל ב"נ דלבי לליתיה קמי מאריה אצטריך ליה לאקדמא ליה ברכאן בכל יומא ויומא ולבלי לליתיה קמי מאריה בזמנא דאצטריך בצפרא לאחדא ביחודא דקב"ה במנחה לאחדא בשמאלא [ג] ולצלותא ובעותא אצטריך ליה לב"נ בכל יומא ויומא בגין לאתחברא ביה ואוקימנא מאן דלבי לליתיה קמי מאריה [ד] אצטריך ליה דלא לאשמעא קליה בבלותיה ומאן דאשמע קליה בבלותיה לליתא לא אשתמע מאי טעמא בגין דלליתא לאי היכי קלא דאשתמע. דהאוא קול דאשתמע לאו היא לליתא ומאן איכי לליתא דא קלא אחרא דתליא בקלא דאשתמע ומאן הוא קלא דאשתמע. דא הוא קול דהוא בוא"ו קלא דתליא ביה דא הוא קל בלא וא"ו [ה] ובג"כ לא אצטריך ליה לב"נ לאשמעא קליה בבלותיה אלא לצלאה בלחש בהאוא קלא דלא אשתמע. ודא היא לליתא דאתקבלת תדיר וסימנך והקל כמיע קל בלא וא"ו נשמע דא היא לליתא דהיא בהאי דכתיב בחנה וקולה לא ישמע דא היא לליתא דקב"ה קביל. כד אתעביד גו רעותא וכונה ותקונא כדקא יאות ליחודא יהודא דמאריה כדקא יאות בכל יומא בית פרעה. דא היא סימנך לעילא ביתא דאתפרעו ואתגליין מניה כל נהורין וכל בוצינין [ו] וכל מה דהיה סתים מתמן אתגלי

ג) **ויתן** להם יוסף עגלות על פי פרעה. א"ר אלעזר רמז חזי רמז ליה יוסף ליעקב על עגלה ערופה. דהא בהאוא כרקא אתפרס מניה דעגלה ערופה מיהי אתיא על דאשתכח קטולא ולא אתיידע מאן קטיל ליה ותא חזי יוסף כד אתפרס מהבוי בלא לויה ובלא אכילה אשתדר. והוה מה דהוה. וכד אמר יעקב טרף טרף יוסף. אמר כי אתרד

מראה מקומות ח) איכה פ' ב) תנ"ס פ"ד ג) דף כ"

[ב] זה רמז שספירות העליונות אין בהם יחוד וזיוג הראוי להשפיע השפע לעולמות שלמטה כמו בזמן שביהמ"ק קיים; [ג] ימין ושמאל רמז על חסד וגבורה אברהם ויצחק. שאברהם תיקן תפלת שחרית ויצחק תיקן תפלת המנחה: [ד] היינו תפלת השמנה עשרה. [ה] קול הנשמע היינו עד השמנה עשרה שצריך להיות בהתפעלות והשתפכות הנפש בבחי' לבי ובשרי ירננו אל אל חי. יקל שאינו נשמע היינו תפלת השמ"ע שהיא בבחי' קול דממה דקה דהשתא אתא מרבא והיא תולה בערך התפלה שעד השמ"ע: [ו] זה רמז על עולם הבינה שמשם מתחיל התגלות האורות

ארד אל בני אבל שאולה. כי אני נרמתי לו. ועוד שהייתי יודע שאחיו שונאים לו ושלחתי אותו. ועל זה הי' מרמז לו זה הרמז. א"ל ר' יהודה הרי אותן העגלות על פי פרעה שלחן. שכתוב ויתן להם יוסף עגלות על פי פרעה. א"ל דקדוק התבה שכתוב ואתה צויתה זאת עשו. ואתה צויתה דוקא [ז] ולפיכך כתוב בה"א. שנשמע מזה שיוסף תבע מפרעה העגלות. ולפיכך כתוב ויתן להם יוסף עגלות ע"פ פרעה. ויעקב לא האמין בדבר עד שראה אותן. שכתוב וירא את העגלות וגו' ותחי רוח יעקב אביהם:

ותחי רוח יעקב אביהם. א"ר שמעון. בתחלה ותחי רוח יעקב. ואח"כ ויאמר ישראל רב עוד יוסף כני חי. אלא בתחלה קראה לו התורה יעקב. בשביל השותפות שהשתתפו השכינה בחרם ההוא כאשר נמכר יוסף. ועתה שהשכינה עלתה מן החרם. אז ותחי רוח יעקב אביהם. וזה רוח יעקב הוא סוד השכינה [ח] ולאחר שעמדה השכינה בקיום אז מדרגה שלמעלה נתעורר אליה. שהיא המדרגה שנקראת ישראל [ט] מכאן שמדרגה העליונה אין מתעורר למעלה עד שנתעורר תחלה למטה [י] שהרי כאן ותחי רוח יעקב תחלה. אח"כ ויאמר ישראל. [יא] ובוא וראה כיון שנאבד יוסף מאביו. אבד יעקב זה תוספת הרוח שהיה לו. ונסתלקה ממנו השכינה. אח"כ מה כתוב ותחי רוח יעקב אביהם. וכי עד עתה היה מת. אלא שזה תוספת הרוח לא היה בתוכו ונסתלקה ממנו השכינה. לפי שהעצבות שלו גרמה לו שלא היה רוחו מתקיים בו. ולפיכך ותחי רוח יעקב אביהם. [יב] רבי חייא אמר הרי נראה שהשכינה אינה שורה במקום עצב. אלא במקום שמחה. אם אין שם שמחה אין השכינה שורה במקום ההוא. כמש"כ [יג] ועתה קחו לי מנגן והי' כנגן המנגן ותהי עליו רוח אלהים. שהרי השכינה בודאי אין שורה במקום עצב. מניין מיעקב שבשביל שהי' נעצב על יוסף נסתלקה השכינה ממנו. כיון שבאה לו השמחה מבשורת יוסף. מיד ותחי רוח יעקב אביהם:

ז) **ויאמר** אלהים לישראל במראת הלילה וגו'. א"ר שמעון במראת כתוב. בוא וראה ויזכה זבחים לאלהי אביו בתחלה [יא] בשביל להמתיק מדת הדין בסוד אהבת חסד. ואז ויאמר אלהים לישראל במראת הלילה. במדרגה זו שאמרנו שהיא מראת הלילה. [ב] ויאמר יעקב יעקב. בכל מקום שהשם נזכר שני פעמים יש טעם מפסיק ביניהם. כמו אברהם אברהם. יעקב יעקב. שמואל שמואל. בב"מ טעם מפסיק ביניהם. מלבד משה משה שאין טעם מפסיק ביניהם. ומה הטעם. אברהם אברהם האחרון בשלמות והראשון אינו בשלמות. שעתה נשתלם בעשרה נסיונות. ולפיכך טעם מפסיק ביניהם. שעתה אין הוא כבתחלה. יעקב יעקב האחרון בשלמות והראשון אינו בשלמות. שעתה נתבשר ביוסף ושרתה עליו השכינה. ועוד שעתה נשתלם להיות בארץ עץ קדוש. כדמיון שלמעלה בי"ב תחומין בשבעים ענפים [יב] מה שלא היה כן בתחלה. ולפיכך ראחרון בשלמות והראשון אינו בשלמות. וטעם מפסיק ביניהם

ותחי רוח יעקב אביהם. א"ר שמעון בקדמיתא ותחי רוח יעקב. ולבתר ויאמר ישראל רב עוד יוסף כני חי. אלא בקדמיתא קרי ליה אורייתא יעקב. בגין שותפותא דאשתתפו שכינתא בההוא חרם כד אזדבן יוסף. והשתא דשכינתא סלקא. כדין איהו ותחי רוח יעקב אביהם. ודא הוא רזא דשכינתא [ח] ובתר דאיהי קיימא בקיומא כדין דרגא דלעילא אתער לגבה. דאיהו דרגא דישראל [ט] מכאן דדרגא דלעילא לא אתער לעילא עד דאתער בקדמיתא לתתא [י] דהא הכא ותחי רוח יעקב בקדמיתא. ולבתר ויאמר ישראל. [יא] ותא חזי כיון דאתאביד יוסף מאבוי אבד יעקב אבוה תוספת רוחא דהוה ליה. ואסתלקת מניה שכינתא לבתר מאי כתיב ותחי רוח יעקב אביהם וכי עד השתא מית הוה אלא דהאהוה תוספת רוחא לא הוה בגויה ואסתלקת מניה שכינתא. בגין דעצובותא דהוי ליה גרמת ליה דלא הוה רוחיה בקיומיה ובג"כ ותחי רוח יעקב אביהם [ב] רבי חייא אמר הא תמינן דשכינתא לא שריא באתר עציבו אלא באתר דאית ביה חדוה. אי חדוה לית ביה לא שריא שכינתא בההוא אתר. כד"א [ג] ועתה קחו לי מנגן והי' כנגן המנגן ותהי עליו רוח אלהים. דהא שכינתא ודאי לא שריא באתר עציבו. מנלן מיעקב דבגין דהוה עציב עליה דיוסף אסתלקת שכינתא מניה. כיון דאתא ליה חדוה דבשורה דיוסף. מיד ותחי רוח יעקב אביהם:

ז) **ויאמר** אלהים לישראל במראת הלילה וגו'. א"ר שמעון במראת כתיב תא חזי ויזבח זבחים לאלהי אביו ילחק בקדמיתא [יא] בגין לאתערא שיאלא ברזא דרחמי. וכדין ויאמר אלהים לישראל במראת הלילה. בהאי דרגא דקאמרן דאיהי מראת הלילה. [ב] ויאמר יעקב יעקב בכלהו אתר דשמא אדכר תרי זמני פסיק מעמא בגווייהו כגון אברהם אברהם. יעקב יעקב. שמואל שמואל. כלהו פסיק מעמא בגווייהו. בר ממשה משה דלא פסיק מעמא בגווייהו. מאי טעמא. אברהם אברהם בתראה שלים קדמאה לא שלים. דהשתא שלים בעשר נסיוני. ובג"כ פסיק מעמא בגווייהו דהשתא לא הוה איהו בדקדמיתא. יעקב יעקב בתראה שלים קדמאה לא שלים. דהשתא אתבשר ביוסף ושרתה שלים שכינתא. ועוד דהשתא אשתלים בארעא אילנא קדישא. כגוונא דלעילא בתריסר תחומין בשבעין ענפין [יב] מה דלא הוה בקדמיתא. ובג"כ בתראה שלים קדמאה לא שלים. ופסיק מעמא בגווייהו

מראת מקומות ז) דף קמ"ו. ח) דף קפ"ו. ט) מלכים ב' ג' ז) דף ריש. י) נשא קנ"ח.

זין הזהר

[ז] פי' שהשמעותו אופן הצווי נוכח עבר ואינו בגין נפעל: [ח] שלשעמים נקראת השכינה בשם רוח יעקב: [ט] היינו מדת התפארת [י] שכן היה רצון הבורא בבריאת זה העולם שאתעורותא דלעילא תהי' תולה באתעורותא דלתתא: [יא] אלהי אביו היינו מדת הדין שנקראת לילה והיא שורש יצחק: [יב] היינו כגרמו בהפסוק ושם שתים עשרה עינות מים ושבעים תמרים וכנגד זה י"ב שבטי ישורון ושבעים נפש:

ביניהם. שמואל טעם מפסיק ביניהם. מפני מה. שראחרון בשלמות והראשון אינו בשלמות. שעתה הוא נביא וקודם לזה לא היה נביא. אבל משה משה אין טעם מפסיק ביניהם. שמיום שנולד בשלמות היה. שכתוב ותרא אותו כי טוב הוא:

ט) **ויאמר** אנכי האל אלהי אביך. מה דטעם. לפי שצד הקדושה שלמעלה כך תאמר (ינ) שהרי צד הטומאה אין מזכיר שם הקב"ה. וכל צד הקדושה נזכר בשמו. כ) אל תירא מרדה מצרימה. א"ר ייסא בזמן שנסע ישראל לרדת בגלות מצרים. יראה ואימה גדולה נפלה עליו. א"ל הקב"ה ליעקב למה אתה נתירא. אל תירא מרדה מצרימה. ממה שכתוב אל תירא מובן שיראה היה מפחד. א"ל ירא אנכי פן יכלו בני. א"ל כי לגוי גדול אשימך שם. א"ל ירא אנכי פן לא תשרה עמהם השכינה. א"ל אנכי ארד עמך מצרימה. א"ל עוד אני ירא שלא אזכה להקבר בין אבותי. ולא אראה גאולת בני והגבורות שתעשה להם. א"ל ואנכי אעלך גם עלה. אעלך להקבר בקברי אבותיך. גם עלה. לראות גאולת בניך והגבורות שאעשה להם. נ) א"ר יהודה בוא וראה שני נדרים נדר הקב"ה ליעקב. אחד שירד עמו לדור עמו בגלות. ואחד שיעלהו מקברו לראות השמחה של עזרת הקדושה השוכנת עם בניו. זש"כ אנכי ארד עמך מצרימה. אנכי ארד עמך בגלות. ואנכי אעלך גם עלה. כמש"כ והעליתי אתכם מקבריתיכם עמי. וכתיב ששם עלו שבטים שבטי יה:

ז) **ויוסף** ישית ידו על עיניך. אמר רב מתיבתא סתימת עינים למת למה. לפי שהעינים הבנית של עולם הזה הן. והמראה והצורה של עולם הזה נמצא בהן. זה שנסתם ממנו עולם הזה. המראר של זה העולם סותמים מעיניו שאין לו מראה בזה דעולם משם והלאה. א"ר שמעון יפה הוא תקון הקדמונים. וחכמה שלהם יתרה מסלאכים הקדושים. א"ל ויוסף למה ישית ידו מכל כניו. ואפשר תאמר שעל בשורה שלו אמר כך. הי' לו לומר ויוסף חי תראה. א"ל ויוסף ישית ידו לפי שבן האחובו היה. ולפיכך זה נסתם ממנו האור של זה העולם. וזה לוקח אותו האור. מי שסותם עיני המת [אם הוא] אוהב שלו מורה בזה כך. המראה שלך של עוה"ז נאבד. הרי אני אהי' מראה שלך כמקומך. מכאן ולהלאה יתקנו לך מראה אחר של עולם ההוא —:

ה) **וישאו** בני ישראל את יעקב אביהם וגו' בעגלות אשר שלח פרעה לשאת אתו. א"ד שמעון בוא וראה כמה עגלות היו. שש. כמ"ד שש עגלות צב. ד"א ששים היו והכל סוד אחד (יל) תחלה כתוב בעגלות אשר שלח יוסף. ולבסוף אשר שלח פרעה. אלא כל העגלות ששלח יוסף היו בחשבון כראוי. ואותן ששלח פרעה יותר מהן לא היו בסוד זה ולא היו בזה החשבון. ואלו ואלו באו. לפיכך כתוב אשר שלח יוסף. ואשר שלח פרעה. וכאשר יצאו ישראל מן הגלות מה כתוב ו) והביאו את כל אחיכם מכל הגוים מנחה לה' וגו':

ויאסר

בנוייהו. שמואל שיואל טעמא פסיק בנויה. מאי טעמא. בתרתא שלים קדמאה לא שלים. דהשתא הוא נביאה וקודם לכן לא הוה נביאה. אבל משה משה לא אפסיק טעמא בנוייהו. דמיומא דאתיליד שלים הוה. דכתיב ותרא אותו כי טוב הוא:

ט) **ויאמר** אנכי האל אלהי אביך. מאי טעמא. בגין דסטרא דקדושה דלעילא הכי היא (ינ) דהא סטרא דטומאה לא אדכר שמא דקב"ה. וכל סטר דקדושה אדכר בשמיה. כ) אל תירא מרדה מצרימה. א"ר ייסא בשעתא דנפל ישראל לגאתא בגלותא דמצרים. דחילו ואימתא תקיפא נפל עלוי. א"ל קב"ה ליעקב אמאי את דחיל. אל תירא מרדה מצרימה. ממה דכתיב אל תירא משמע דדחילו הוה דחיל. א"ל דחילנא די יסתלון בני. א"ל כי לגוי גדול אשימך שם. א"ל דחילנא די לא תשרי עמהון שכינתא. א"ל אנכי ארד עמך מצרימה. א"ל עוד אני ירא שלא אזכה לאתקברא ביני אבהתי. ולא אחמי פורקנא דבני וגבורתן דתעביד להו. א"ל ואנכי אעלך גם עלה אעלך לאתקברא בקברי אבהתך. גם עלה. לאחמי פורקנא דבניך וגבורתן דתעביד להו. נ) א"ר יהודה תא חזי תרין נדרין נדר קב"ה ליעקב חד דייחות עמיה למידר עמיה בגלותא וחד דיסקיניה מקבריה לאחמי חדוותא דסייעתא קדישא דדיירי עם בנוהו. הה"ד אנכי ארד עמך מצרימה. אנכי ארד עמך בגלותא. ואנכי אעלך גם עלה. כד"א והעליתי אתכם מקבריתיכם עמי. וכתיב ששם עלו שבטים שבטי יה:

ז) **ויוסף** ישית ידו על עיניך. אמר רב מתיבתא אמאי סתימו עלמא עיניהון. ואיזו ודיוקנא דהאי עלמא בהו. אינון אסתים מיה האי עלמא. איזו דהאי עלמא אסתימו עיניו.. דלית ליה איזו בהאי עלמא מתמן ולהלאה. א"ר שמעון יאות תקונא דקדמאי. וחכמתא דלהון יתיר ממלאכין קדישין. א"ל ויוסף אמאי ישית ידו מכל בנוי. ואי תימא על בשורה דילה. מבעי ליה ויוסף חי תראה. א"ל יוסף ישית ידו בגין דרחימו דילה הוה. ובגין כך דא אסתים מיה נהירו דהאי עלמא. ודא נטיל ליה. מאן דאסתים עיניו [אי איהו] רחימא דילה אחזי הכי איזו דילך דהאי עלמא אתאביד. הא אנא איזו דילך באתרך. מכאן ולהלאה יתתקנון לך איזו אחרא דההוא עלמא —:

ה) **וישאו** בני ישראל את יעקב אביהם וגו' בעגלות אשר שלח פרעה לשאת אתו. א"ר שמעון הא חזי כמה עגלות הוו. שית. כד"א שש עגלות לב. ד"א שיתין הוו וכלא רזא חדא (יל) בקדמיתא כתיב בעגלות אשר שלח יוסף ולבסוף אשר שלח פרעה. אלא כלהו דאדר יוסף הוו באוסבנא כדקא חזי. ואיתון דאדר פרעה יתיר מיניהו לא הוו ברזא דא ולא הוו באוסבנא. ואלין ואלין קאתו. בג"כ אשר שלח יוסף. ואשר שלח פרעה. וכד יפקון ישראל מן גלותא מאי כתיב ו) והביאו את כל אחיכם מכל הגוים מנחה לה' וגו':

ויאסר

מראה מקומות ט) דף יח. כ) בשלח נג. נ) שמות מו ד) שלח קסט ס) דף ריח. ו) יסודי פ"ז

זין הזהר

[נ) פי' לפי שיעקב הי' מכיין אז לגדות תרין אלהי אבוי שנקראת לילה ונקל לטעות בסטרא אחרא שנקראת חשך שהיא נשתלשלת ויונקת משם לכך אמר זה חשם שלא יסתפק ויבין כוראי מי הוא המדבר עמו; [יל] פי שעם יעקב יהי' שבע כנגד שם רות ואם ששים היו היינו לפי שכל מאירה כלולה מעשר;

ויאסר יוסף מרכבתו ויעל לקראת ישראל אביו גשנה. א"ר יצחק ויאסר יוסף מרכבתו דא גדיק [מז] ויעל לקראת ישראל אביו. דא רזא דאדם [מז] גשנה. תקרובתא חדא לאתקרבא כחדא בקרבנא חדא ויחודא חדא וירא אליו דכד אתחזי שמשא בסיהרא כדין נהיר סיהרא [יז] ואנהיר לכלהו דלתתא וכן כגוונא דא כל זמנא דקדישא דלעילא שרא על מקדשא דלתתא אתנהיר בי מקדשא וקיימא בשלימותיה. וכד אסתלק יקיר ואתחריב בי מקדשא כדין ויבך על לוריו עוד דבכון כלהו על מקדשא דאתחריב עוד יתאי עוד דא גלותא בתרלא וכדין כיון דהמא יעקב ואסתכל דהא תקונא דלתתא אסתכלל כגוונא דלעילא כדין אמר תמותה הפעם וגו' כי עודך חי דאתקיימת ברזא דברית קדישא דאקרי חי העולמים וכג"כ כי עודך חי. וע"ד בקדמיתא אמר רב עוד יוסף בני חי. דאלפיך למיקם ברזא דחי.

ט) **ואמרתם** אנשי מקנה היו עבדיך וגו'. א"ר חייא וכי מלכא דהוה שליט על כל ארעא ואזא לאילנא עביד כדא ועביד לאחוי דיסגחון להון ולא יתחשבון להון [כד"א כי תועבת מצרים כל רועה צאן] אלא ודאי תועבת מצרים דחלא ואלהא דילהון אקרי הכי וע"ד כתיב הן נזבח את תועבת מצרים וגו' אמר יוסף כל מיטב מצרים היה ארץ רעמסס והיה ארעא אפריסו לדחלא דלהון לרעיא ולאיסך בכל עמגין דעלמא. וכל מזרעי אסיבי לאיגון דרעאן לדחליהון כדחליהון. אעביד לאחי דירתין דהיא ארעא. ויסגדון לון מלרעי ויחשבון לון כדקא יאות והיינו דכתיב כי תועבת מצרים כל ריעה צאן. מחשבין לון כדחליהון. א"ר יוסי והא תנינן כמה דאתפרע קב"ה מהיגון דפלחי לע"ז. הכי אתפרע מע"ז ת"ש וכי יוסף עביד לאחוי ע"ז. א"ל לא עביד יוסף לאחוי ע"ז. אלא עביד לון לשלטאה על ע"ז דילהון ולאכפיא ע"ז דילהון תחות ידייהו ולרדאה לון במקל אמר יוסף אי ישלטון אחי על ע"ז דילהון כל שכן דישלטון על גרמייהו. וכג"כ אותיב לון במיטב ארעא יאשליט לון על כל ארעא:

י) **וישב** ישראל בארץ מצרים בארץ גשן ויאחזו בה ויפרו וירבו מאד. א"ר יוסי ויאחזו בה אחיזת עולמין ויאחזו בה דהא להון אתחזי כמה דאוקמוה [יח] ויפרו וירבו מאד. ודאי. דהא לערא לא שרתה בהו יקיימי בתפזוקי עלאה. וכג"כ ויפרו וירבו מאד. ברוך ה' לעולם אמן ואמן:

ויאסר יוסף מרכבתו ויעל לקראת ישראל אביו גשנה. א"ר יצחק ויאסר יוסף מרכבתו. זה צדיק [מז] ויעל לקראת ישראל אביו. זה סוד האדם [מז] גשנה. התקרבות אחת. להתקרב כאחד בחבור אחד ויחוד אחד. וירא אליו. שכאשר נראה אור השמש בלבנה אז מאירה הלבנה [יז] ומשפעת האור לכל הנמצאים למטה. וכן כדמיון זה כל זמן שהקדושה שלמעלה שורה על המקדש שלמטה. מאיר ביהמ"ק ונתקיים בשלמות. וכאשר נסתלק ממנו הקדושה ונחרב ביהמ"ק. אז ויבך על צוריו עוד. שכלם בוכים על המקדש שנחרב. עוד מהו עוד. זה גלות האחרון. אז כיון שראה יעקב ורבין שזה התקון שלמטה נתיסד כדמיון שלמעלה. אז אמר אמותה הפעם וגו' כי עודך חי. שאתה מתקיים בסוד הברית הקדוש שנקרא חי העולמים. ולפיכך אמר כי עודך חי. ולכן בתחלה אמר רב עוד יוסף בני חי. שנצרך להתקיים בסוד של חי:

ט) **ואמרתם** אנשי מקנה היו עבדיך וגו'. א"ר חייא וכי מלך שהיה מושל על כל ארץ וייעץ למלך יעשה כזאת. שעשה לאחיו שישנאו אותם ולא יחשבו אותם. [כמש"כ כי תועבת מצרים כל רועה צאן.] אלא ודאי תועבת מצרים יראתם ואלהותם נקרא כך. וע"כ כתוב הן נזבח את תועבת מצרים וגו'. אמר יוסף כל מיטב מצרים היה ארץ רעמסס. וזאת הארץ הפרישו לאלהותם למרעה. ולולכת בה בכל תענוגי העולם. וכל מצרים היו מחשבים לאותן הרועים לאלהותם כאלהותם. אעשה לאחי שירשו הארץ הזאת. וישתחוו להם המצרים ויחשבו להם כראוי. וזהו שכתוב כי תועבת מצרים כל רועה צאן. מחשבים להם כאלהותם. א"ר יוסי הלא לסדנו כמו שנפרע הקב"ה מאותן העובדים לע"ז. כך נפרע מע"ז ממש. וכי יוסף עשה לאחיו ע"ז. א"ל לא עשה יוסף לאחיו ע"ז. אלא עשה להם שישלטו על ע"ז שלהם. ולהכניע ע"ז שלהם תחת ידיהם. ולרדותם במקל. אמר יוסף אם ישלטו אחי על ע"ז שלהם. כל שכן שישלטו על המצרים עצמם. ולפיכך השיבם במיטב הארץ. והשליטם על כל הארץ:

י) **וישב** ישראל בארץ מצרים בארץ גשן ויאחזו בה ויפרו וירבו מאד. א"ר יוסי ויאחזו בה אחיזת עולם. ויאחזו בה שהרי להם ראויה הארץ כמו שביארו [יח] ויפרו וירבו מאד. בודאי. שהרי צער לא הי' שורה בהם ועמדו במעדני העולם. ולפיכך ויפרו וירבו מאד. ברוך ה' לעולם אמן ואמן:

מראה מקומות ט) פנחס רנ: ב) דף ריח:

זיו הזהר

[מז] היינו מדת היסוד: [מז] ישראל שהוא סוד האדם היינו מדת התפארת שבה מאיר שם הוי"ה דאלפי"ן שהוא בגימטריא אד"ם: [יז] אור השמש המשפיע בהלבנה הוא כנגד אור התפארת שמשפיע במדת המלכות והשכינה הקדושה: [יח] כידוע מפורש שפרעה נתן לשדות ארץ גשן במתנה.

ח) ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה. מפני מה פרשה זו סתומה. ר' יעקב אמר בשעה שמת יעקב נסתתמו עיניהם של ישראל. ר' יהודה אמר שאז ירדו לגלות והשתעבדו בהם. רבי שמעון אמר מה בתוב למעלה. וישב ישראל בארץ מצרים בארץ גשן ויאחזו בה ויפרו וירבו מאד. וכתוב ויחי יעקב. שאין ראוי להפריש בין זה לזה. כמו שהם עמדו במעדני מלכים. וקבלו התענוג ותשוקות לעצמם. כן גם יעקב עמד במעדני מלכים. בתענוג ותשוקה לעצמו. לא נפרש זה מן זה. וכך נקרא ויחי. שהרי כל ימיו אין לקרות עליהם ויחי. לפי שכל ימיו היה בצער ונמצא בצער. עליו כתוב [ב] לא שלותי ולא שקטתי ולא נחתי ויבא רגז. ואחר שירד למצרים נקרא ויחי. ראה לבנו מלך. ראה לכל בניו זכאים צדיקים. וכלם בתענוגי ומעדני עולם. והוא ישב ביניהם ביין הטוב השוקט על שמריו. אז נקרא ויחי יעקב. לכן אין הפרש בין ויפרו וירבו מאד לויחי יעקב. וכך ראוי להיות. שבע עשרה שנה. מאי הטעם של שבע עשרה שנה. אלא א"ר שמעון כל ימי יעקב בצער היו. בצער עבר אותם בתחלה. כיון שראה ליוסף שהיה עומד לפניו. כאשר הסתכל יעקב ביוסף היה נשתלם בנפשו כאילו ראה לאמו של יוסף. שיופיו של יוסף הי' דומה ליופיה של רחל. והי' נחשב לו כמו שלא עבר עליו צער ביומיו. וכאשר יוסף נפרש ממנו. אז נתקיים בו לא שלותי ולא שקטתי ולא נחתי ויבא רגז. שזה הי' קשה ליעקב מכל מה שעבר עליו. ובזמן שנפרש יוסף ממנו מה כתיב. יוסף בן שבע עשרה שנה היה רעה וגו'. ובכל ימיו של יעקב לא היה לו צער כזה. והיה בוכה בכל יום על אותן שבע עשרה שנה של יוסף. מה השיבו הקב"ה. ייוסף ישית ידו על עיניך. הרי לך י"ז שנה אחרות בתענוגים ומעדנים והנאות והשוקות. זהו שכתוב ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה וגו'. ולמדנו שכל שנים האלה שכינת כבודו של הקב"ה נמצאת עמו. ולפיכך נקראו חיים:

ג) ויקרבו ימי ישראל למות. א"ר יוסי כאשר מתקרבים ימיו של אדם למות. שלשים יום קודם מכריזים עליו בעולם. ואפילו צפורי שמים מכריזים עליו. ואם זכאי הוא מכריזים עליו שלשים יום בין הצדיקים בגן עדן. ולמדנו שכל אותן שלשים יום יוצאת נשמתו ממנו בכל לילה. ותעלה ותראה מקומה בעולם הרוא. וזה האדם אינו יודע ואין משגיח ואין שולט בנשמתו כל אותן שלשים יום כמו ששלט בתחלה. שכתוב [ד] אין אדם שליט ברוח לכלוא את הרוח וגו'. א"ר יהודה כאשר מתחילים אותן שלשים יום צלמו של האדם נחשך. והצורה שגראית בארץ נמנעת. [ה] למדנו שאמר ר' חייא כתוב ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה. שם כשהי' בקיומו נקרא יעקב. וכאן במיתתו ישראל [ו] שכתוב ויקרבו ימי ישראל למות. א"ר יוסי כך הוא בודאי. שהרי לא כתוב ויקרב יום ישראל. אלא ימי. וכי בכמה ימים ימות האדם. והרי בשעה אחת ברגע אחד מת ויוצא מהעולם. אלא כך למדנו באשר יבקש הקב"ה להשיב אליו רוח האדם. כל אותן הימים שנתקיים האדם בזה העולם נפקדים לפניו ועולים בחשבון. וכאשר

ח) ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה. מפני מה פרשה זו סתומה. ר' יעקב אמר בשעה שמת יעקב נסתתמו עיניהם של ישראל. ר' יהודה אמר שאז ירדו לגלות והשתעבדו בהם. רבי שמעון אמר מה כתיב למעלה. וישב ישראל בארץ מצרים בארץ גשן ויאחזו בה ויפרו וירבו מאד. וכתיב ויחי יעקב. דלא אתחזי לאתפרשא בין דא לדא. מה אינון קיימי בתפנוקין דמלכין וקבילו עטוגא וכסופין לגרמייהו אוף יעקב נמי קיים בתפנוקי מלכין בעטוגא וכסופא לגרמיה לא אתפרש דא מן דא. וסכי אקרי ויחי. דהא כל יומוי לא אקרי ויחי. בגין דכל יומוי בלערא סוה בלערא אסתכם. עליה כתיב [ב] לא שלותי ולא שקטתי ולא נחתי ויבא רגז בתר דנחת לאלרים אקרי ויחי. חמא לבריה מלכא חמא לכל בנוי זכאין לדיקין. וכלהו בתענוגי ותפנוקי עלמא והוא יתיב ביניהון כחמר מב דיהיב על דורדייה. כדין אקרי ויחי יעקב. ולא פרים בין ויפרו וירבו מאד לויחי יעקב וסכי אתחזי. שבע עשרה שנה. מאי טעמא שבע עשרה שנה. אלא א"ר שמעון כל יומוי דיעקב בלערא הוו. בלערא אעבר לון בקדמיתא. כיון דחמא ליוסף דהוה קאים קאים כד יעקב אסתכל ביוסף הוה אתנלים בנפשיה כאילו חמא לאתיה דיוסף דשפירו דיוסף דיי לשפירו דרחל. והוה דמי בגרמיה כמה דלא אעבר עליה לערא ביומוי. וכד יוסף אתפרש מניה. כדין אתקיים לא שלותי ולא שקטתי ולא נחתי ויבא רגז. דהא קשיא ליה ליעקב מכל מה דעבר עליה ובזמנא דאתפרש יוסף מניה מה כתיב. יוסף בן שבע עשרה שנה היה רעה וגו'. וכל יומין דיעקב לא הוה ליה לערא כהאי. והוה בכי כל יומא לאינון שבע עשרה שנה דיוסף מאי קאתיב ליה. ויוסף ישית ידו על עיניך הא לך שבע עשרה שנה אחרנין בעטוגין ותפנוקין והנאות וכסופין. הדא הוא דכתיב ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה וגו' תאנא כל אינון שנין שכינתא יקרא דקב"ה עמיה אסתכם. ובגין כך חיים אקרון:

ג) ויקרבו ימי ישראל למות. א"ר יוסי כד הסוא בר נש אתקריבו יומוי תלתין יומין מכריזין עלוי בעלמא. ואפילו לפרי שמיא מכריזין עלוי. ואי זכאה הוא תלתין יומין מכריזין עלוי בין לדיקיא בגנתא דעדן. תאנא כל אינון תלתין יומין נשמתיה נפקת מניה בכל ליליא ואינון אחמת דוכתה בהסוא עלמא. והסוא בר נש לא ידע ולא אסגח ולא שליט בנשמתיה כל אינון תלתין יומין כמה דהוה בקדמיתא. דכתיב [ד] אין אדם שליט ברוח לכלוא את הרוח וגו' א"ר יהודה מכד שראן היכין תלתין יומין לעלמא דבר נש אתחשך. ודיוקנא דאתחזי באתרעא אתחזנעת. [ה] תאנא א"ר חייא כתיב ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה. הרה בקיומיה יעקב והכא במיתתיה ישראל [ו] דכתיב ויקרבו ימי ישראל למות. א"ר יוסי הכי הוא ודאי. דהא לא כתיב ויקרב יום ישראל. אלא ימי. וכי בכמה יומי מית בר נש. והא בשעתא חדא ברגעא חדא מית ונפק מעלמא. אלא הכי תאנא כד קב"ה בעי לאתבא רוחיה ליה כל אינון יומין דקאים ב"נ בהאי עלמא אתפקדן קמיה ואתאלין בחושבנא. וכד

מראה מקומות א) דף רסז: ב) איוב ג ג) דף רי"ז. ד) קהלת ח' ה) דף רכא:

זין הזהר

פרשת ויחי (ו) הלא ישראל מדרגה גדולה מיעקב. וכתוב אין שלטון ביום המות והילל להישרף:

וכך אתקריבו קמיה למיעל בחושבנא מית ב"נ. ואתיב קב"ה רוחיה ליה הסוא סבל דאפיק ונפח ביה אותביה לגביה [ב] זכאה חולקיה דהסוא ב"נ דיומוי אתקריבו לגבי מלכא בלא כסופא. ולא דמי יומא מנייהו לבר. דיסכא בהסוא יומא דאתעביד ביה חובא בג"כ כתיב בלדיקיא קריבה מסוס דקריבו יומוי קמי מלכא בלא כסופא. ווי לבסיעיא דלא כתיב בהו קריבה. והיך יקרבון יומוי קמי מלכא דהא כל יומוי בחובי עלמא אסתכחו. ובג"כ לא יקרבון קמי מלכא ולא יתמנון קמיה ולא ידכרו לעילא אלא אינון שליחן מגווייהו. עלייהו כתיב ג) דרך רשעים כאפלה לא ידעו במה יכשלו. והכא ויקרבו ימי ישראל ודאי בלא כסופא בשליחותא בחדוותא שלים ובג"כ ימי ישראל דהוה שלים יתיר ישראל מיעקב [ג] ואי תימא הא כתיב ויעקב איש תם שלים. שלים הוה ולא שלים בדרגא עלאה כישראל. ד) א"ל יהודא הא חזי כך קריבו אינון יומין קמי מלכא קדישא. אי הוא זכאה האי בר נש דנפיק מעלמא שליק ועאל באינון יומין. ואינון לבושי יקר דמתלבשא ביה נשמתא. ואינון יומין הוו דזכה בהו ולא חב בהו. ווי להאי דגרע יומוי לעילא. דכד בעאן לאלבשא ליה ביומוי. אינון יומין דפניס אינון בחובוי חסרין מהסוא לבושא ואתלבש במנא הסרא כל שכן אי סגיאין אינון ולא להוי ליה לב"נ בתר דהתלבש בהסוא עלמא כדין ווי ליה ווי לנפשיה דדיינין ליה בגיהנם על אינון יומין. יומין על יומין יומין על חד תרין דכד נפיק מהאי עלמא לא אסכא יומין דאתלבש בהו. ולא הוה ליה לבושא במה דאתכסי זכאין אינון לדיקיא דיומיהון כלהון ממירין אינון לגביה דמלכא קדישא ואתעביד מנייהו לבושי יקר לאתלבשא בהו בעלמא דאתי ובהסוא לבושא זכאן לאתענגא מענוגא דעלמא דאתי ובהסוא לבושא זמינן לאחייא ולמיקם —

ג) **ויקרא** לבנו ליוסף. א"ל יצחק וכי שאר בנין לאו בנוי אינון אלא א"ל אבא יוסף בנו הוה יתיר מכלהו דתינון בשעתא דאתתיה דפוטיפר דהקת ליה ליוסף. תאי כתיב ויבא הביתה לעשות מלאכתו והין אינ מאנשי הבית. אי קרא הכי מבעי ליה ואין אינ בבית מהו מאנשי הבית אלא לאכללא דיעקב דיעקב דהוה תמן ואסתכח תמן ובג"כ מאנשי הבית אבל אינ אחרא הוה תמן כיון דסליק יוסף עינוי ואמא דיקבא דהבוי יתיב בקיומיה ותב לאחורא תא חזי מה כתיב ויאמן ויאמר אל אשת אדוניו א"ל קב"ה את אמרת ויאמן וויאחז חייך ויאמן ויאמר אחרא ייתי לברכא לבנך ויתברכון ביה הה"ד ויאמן אביו ויאמר ידעתי בני ידעתי כיון דאמר ידעתי בני. אתאי אמר ידעתי אחרא אלא אמר ידעתי בני בזינגא דקיימת בגופך דאת ברי כד היית דיוקנא דילי ויתבת בקיומך [ד] יבנין כך כתיב ידעתי בני ידעתי ועל מה דאמרת דהא הוא בוכרא גם הוא יהיה לעם וגם הוא יגדל והכא בגין כך כתיב ויקרא לבנו ליוסף לבנו ליוסף ממש ד"א ויקרא לבנו ליוסף דבדיוקנא חד הוו מתחזיין. דכל מאן דחזי ליוסף הוה אסיד דבריה דיעקב הוא ר' יוסי אמר כלא הכי הוא. ועוד דיוסף זן ליה ילבנוי

מראה מקומות א) מכני ד' כ) דף רכד. ג) דף רכב

זין הזהר

[ב] פי' שהקב"ה חוזר ולוקח מן האדם ביום המיתה את נשמת רוח חיים שנכה באפיו [ג] לפי"ז פי' ויקרבו ימי ישראל היינו כל ימי החיים שלו קרבו למעלה מעלה [ד] פי ש.שבע ליצרו שלא יחטא כידוע

וכאשר מתקרבים לפניו לעלות בחשבון מת האדם. והקב"ה ישיב רוחו אליו. והבל ההוא שהי' מוציא ומנשם בו מחזירו אצלו [ב] אשרי חלקו של אדם ההוא שימיו יתקרבו אצל המלך בלי בושה. ולא נדחה יום אחד מהם לחוץ. בשביל שנמצא שביום ההוא עשה בו עבירה. ולפיכך כתוב בצדיקים קריבה. לפי שמתקרבים ימיו לפני המלך בלי בושה. וי להם להרשעים שאין כתוב בהם קריבה. כי איך יקרבו ימיהם לפני המלך. שהרי כל ימידם בחטאי העולם נמצאים. ולפיכך בל יקרבו לפני המלך ואל יחשבו לפניו ואינם נזכרים למעלה. אלא שהם כלים מעצמם. עליהם כתוב ג) דרך רשעים כאפלה לא ידעו במה יכשלו. וכאן ויקרבו ימי ישראל בודאי בלי בושה. דק בשלימות ובשמחה שלימה. ולפיכך כתיב ימי ישוא'. שהיה בשלימות יותר ישראל מיעקב [ג] ואם תשאל הרי כתוב ויעקב איש תם. שלם. שלם הי' אבל לא בשלימות המדרגה עליונה כישראל. ד) א"ר יהודה בוא וראה כאשר רבים אותן הימים לפני מלך הקדוש. אם הוא זכאי זה, ראיש היוצא מן העולם. הוא עולה ונכנס באותן הימים. והם מלבושי כבוד שמתלבשת בהם הנשמה. והם אותן הימים שהי' זכאי בהם ולא חטא בהם. וי לזה שגרע ימיו למעלה. שכאשר רוצים להלביש לו בימיו. אלה הימים שפגם בהם בחטאין הם חסרים מן המלבוש ההוא. ונתלבש במלבוש חסר. כל שכן אם רבים הם. ואין לו לאדם במה להתלבש בעולם ההוא. אז וי לו וי לנפשו. שדנים אותו בגיהנם בשביל אותן הימים. ימים על ימים. על יום אחד שנים. שכאשר יוצא מזה העולם אינו מוצא ימים להתלבש בהם ואין לו מלבושים להתכסות בהם. זכאים הם הצדיקים שכל ימידם נשמרים הם אצל המלך הקדוש. ונעשה מהם מלבושי כבוד להתלבש בהם בעולם הבא ובמלבוש הזה זכים להתענג בתענוג העולם הבא. וגם עתידים במלבוש הזה לקום ולהחיות — .

ג) **ויקרא** לבנו ליוסף. א"ר יצחק וכי שאר השבטים לאו בניו הם. אלא א"ר אבא יוסף היה בנו יותר מכלם. שלמדנו בשעה שאשתו של פוטיפר אנסה לו ליוסף. מה כתוב. ויבא הביתה לעשות מלאכתו ואין איש מאנשי הבית. זה הכתוב כך צריך להיות. ואין איש בבית. מהו מאנשי הבית. אלא לרמז על צורת יעקב שהיתה שם ונמצאה שם. ולפיכך כתוב מאנשי הבית. אבל איש אחר היה שם. כיון שנשא יוסף את עיניו וראה צורת אביו. התחזק בשבועתו וחזר לאחור. בוא וראה מה כתוב. ויאמר אל אשת אדוניו. א"ל הקב"ה בך נאמר ויאמן ויאמר. חייך ויאמן ויאמר אחר יבא לברך לבניך ויתברכו בו. זש"כ ויאמן אביו ויאמר ידעתי בני ידעתי. כיון שאמר ידעתי בני. למה אמר ידעתי אחר. אלא אמר ידעתי בני. בשעה שמשלת בגופך שאתה בני. כאשר ראית צורה שלי והתגברת בשבועתך [ד] ולפיכך כתוב ידעתי בני ידעתי. ועל מה שאמרת שזה הוא דבכור. גם הוא יהיה לעם וגם הוא יגדל. וכאן בשביל זה כתוב ויקרא לבנו ליוסף. לבנו ליוסף ממש. ד"א ויקרא לבנו ליוסף. שבצורה אחת היו נראים. שכל מי שראה ליוסף היה מעיד שבן יעקב הוא. רבי יוסי אמר דכל כך הוא. ועוד שיוסף זן אותו

ואת

ואת בניו בזקנותו. ולפיכך הוא בנו ממש יותר מכלם. ויקרא לבנו ליוסף. למה ליוסף ולא לאחר. משום שהרשות היה בידו להעלותו משם:

ו) **שים** נא ידך תחת ירכי וגו' אל נא תקברני במצרים.
למדנו שא"ר יוסי במה דשביע לו יעקב ליוסף.
שכתוב שים נא ידך תחת ירכי. אלא שהשביעו באות הברית שהיה רשום בבשרו. שזה הי' חשוב אצל האבות יותר מהכל. וזה הברית סוד בחינת יוסף הוא. א"ר שמעון באברהם וביעקב כתוב שים נא ידך תחת ירכי. תחת ירכי. כלומר בהמקום שנרמז בו השם הקדוש והוציא זרע קודש ואמת לעולם. ביצחק לא כתוב כך. לפי שיצא ממנו עשו. ועוד מפני מה כאן שים נא ידך תחת ירכי וגו'. אלא א"ל יעקב ליוסף בזה הרושם הקדוש השבע לי. שהוציא זרע קודש ואמת לעולם. ונשמר ולא נטמא לעולם. שלא יקבר בין אותן הטמאים שלא שמרוהו לעולם. שכתוב בהם ג) אשר בשר המורים בשרם וזרמת סוסים זרמתם. ואם תשאל הרי יוסף ששמרו יותר מכלם מפני מה נקבר ביניהם. אלא למדנו כתוב ג) היה היה דבר ה' אל יחזקאל בן בוזי הכהן בארץ כשדים על נהר כבר. והרי למדנו שהשכינה אינה שורה אלא בארץ ישראל. ולמה היתה כאן השכינה. אלא על נהר כבר כתוב. וכתוב ותהי עליו שם יד ה'. אף כאן יוסף במים נשלך ארונו. אמר הקב"ה אם יוסף יסתלק מכאן. לא יתקיימו ישראל בהגלות. אלא תהיה קבורתו במקום שלא יטמא. ויזכלו בני ישראל לסבול הגלות:

ז) **ושכבתי** עם אבותי ונשאתני ממצרים וגו'. א"ר יוסי כיון שיעקב הי' יודע שבניו ישתעבדו בגלות שם במצרים. מפני מה לא נקבר שם בשביל שתגין זכותו על בניו. ולמה הי' מבקש להסתלק משם. והרי כתוב כרחם אב על בנים. איה הוא הרחמנות. אלא בשביל זה בקש לרסתלק ממצרים. אחד. שלא יעשו ממנו ע"ז. שהרי ראה שהקב"ה עתיד להפרע מיראתם. ועוד. שראה שהשכינה תשים מדורה בין בניו בהגלות. ועוד בשביל שגופו ינוח בין גופות אבותיו להתכלל ביניהם. ולא יהי' נמנה עם רשעי מצרים. ולמדנו שגופו של יעקב נתמשך מיופיו של אדם הראשון. והיתה צורתו של יעקב צורה עליונה קדושה. צורה שבכסא הקדוש. ולא רצה לדקבר בין רשעים. וסוד הדבר שבאבות אין פירוד כלל. וע"כ כתיב ושכבתי עם אבותי. ה) אשרי חלקם של האבות. שהקב"ה עשה אותם למרכבה קדושה למעלה. ובחר בהם לרתעטר עמהם. וש"כ רק באבותיך חשק ה' יגו'. א"ר אלעזר יעקב היה יודע שהעטיר שלו באבותיו הוא. שהרי העטור של האבות עמו הוא והוא עמהם. וע"כ באותיות החקוקות למדנו ש היא ג' קשרים. ב' קשרים אחד מצד זה ואחד מצד זה. ואחד הכולל אותם [ה] וזהו שלמדנו והבריח התיכון בתוך הקרשים מבריח מן הקצה אל הקצה. וקשר ההוא שבאמצע נאחז לצד זה ולצד זה. ועל כן כתוב ושכבתי עם אבותי בודאי. ו) א"ר יהודה שם למדנו מי שיצאה נשמתו ברשות אחר. וגופו נקבר בארץ הקדושה. עליו כתוב ז) ותבאו ותטמאו את ארצי ונחלתי שמתם לתועבה. ויעקב אמר וקברתני בקבורתם. ונשמתו יצאה ברשות

ז) **ושכבתי** עם אבותי וכשאתני ממצרים וגו'. א"ר יוסי כיון דיעקב הוה ידע דבניו יסתעבדון בגלותא תמן במצרים אמאי לא אתקבר תמן בגין דיגין זכותיה על בניו. המאי בעא לאסתלקא מתמן. והא כתיב כרחם אב על בנים. אן הוא רחמנותא.. אלא בגין כך בעא לסלקא גרמיה מתמן חד דלא יעבדון מניה דחלא. דהא אמת דקב"ה זמין לאתפרעא מדחליהון. ותו. דממא דשכינתא יתוי מדוריה בין בניו בגלותא. ותו בגין דיהא נופיה דייר בין נופייהו דהכהתוי לאתכללא ביניהון ולא יתמני עם חייביא דמצראי. ותגין נופא דיעקב אתמשך מסופריו דאדם הראשון והוה דיוקניה דיעקב דיוקנא עלאה קדישא דיוקנא דכרסיא קדישא ולא בעא לאתקברא ביני חייביא. ורזא דמלה דבאבהן ליה פרודא כלל וע"ד כתיב ושכבתי עם אבותי. ה) זכאה חולקהון דאבהתא. דקב"ה עביד לון רתיכא קדישא לעילא. ואתרעי בהו לאתעטרא עמהון הה"ד רק באבותיך חשק ה' יגו' א"ר אלעזר יעקב הוה ידע דהא עטורא דיליה באבהתיה הוא. דהא עטורא דאבהן עמיה הוא והוא עטיהון וע"ד באתוון גליפין תגין ש תלת קטרין תגין קטרין חד מהאי סטרא ותרי מהאי סטרא. ותו דכליל לון [ה] דא הוא דתגין והבריח התיכון בתוך הקרשים מבריח מן הקצה אל הקצה והאי קטרא דאמצעיתא אחיד להאי סטרא ולהאי סטרא. ועל דא כתיב ושכבתי עם אבותי ודאי ו) א"ר יהודה תמן תגין מאן דנפיק נשמתיה ברשותא אחרא וגופא דיליה אתקבר בארעא קדישא. עליה כתיב ז) ותבאו ותטמאו את ארצי ונחלתי שמתם לתועבה. ויעקב אמר וקברתני בקבורתם. ונשמתיה נפקא ברשותא

ובנוי בסבותיה. ובנ"כ בנו ממש יתיר מכלהו. ויקרא לבנו ליוסף אמאי ליוסף ולא לאחרא. משום דרשותא הוה בידיה לסלקיה מתמן

ו) **שים** נא ידך תחת ירכי וגו' אל נא תקברני במצרים.
תאנא א"ר יוסי במה אומי ליה יעקב ליוסף.
דכתיב שים נא ידך תחת ירכי אלא בההוא את קיימא דהוה רשים בבשריה דהא חשיבותא דאבהן יתיר מכלא. והאי ברית רזא דיוסף איהו. א"ר שמעון באברהם וביעקב כתיב שים נא ידך תחת ירכי. תחות ירכי. כלומר בהסוא אתר דרמיזא בשמא קדישא ואפיק זרעא קדישא מהימנא לעלמא בילחק לא כתיב בגין דנפק מניה עשו. תו מאי טעמא הכא שים נא ידך תחת ירכי וגו'. אלא א"ל יעקב ליוסף בהאי רשימא קדישא אומי לי. דאפיק זרעא קדישא מהימנא לעלמא ואתנטיר ולא אסתאב לעלמין דלא יתקבר בין אינון מסאבין דלא נפרי ליה לעלמין דכתיב בהו ג) אשר בשר חמורים בשרם וזרמת סוסים זרמתם ואי תימא הא יוסף דנטיר ליה על כלא אמאי אתקבר בינייהו. אלא תנינן כתיב ג) היה היה דבר ה' אל יחזקאל בן בוזי הכהן בארץ כשדים על נהר כבר והא תנינן דשכינתא לא שריא אלא בארעא דישראל אמאי הכא שכינתא. אלא על נהר כבר כתיב וכתיב ותהי עליו שם יד ה' אוף הכא יוסף במיא אתרמי אתרינא דיליה אמר קב"ה אי יוסף יסתלק מהכא. נלותא לא יתקיים. אלא תהא קבורתיה באתר דלא יסתאב ויסבלון בני ישראל גלותא:

ז) **ושכבתי** עם אבותי ונשאתני ממצרים וגו'. א"ר יוסי כיון דיעקב הוה ידע דבניו יסתעבדון בגלותא תמן במצרים אמאי לא אתקבר תמן בגין דיגין זכותיה על בניו. המאי בעא לאסתלקא מתמן. והא כתיב כרחם אב על בנים. אן הוא רחמנותא.. אלא בגין כך בעא לסלקא גרמיה מתמן חד דלא יעבדון מניה דחלא. דהא אמת דקב"ה זמין לאתפרעא מדחליהון. ותו. דממא דשכינתא יתוי מדוריה בין בניו בגלותא. ותו בגין דיהא נופיה דייר בין נופייהו דהכהתוי לאתכללא ביניהון ולא יתמני עם חייביא דמצראי. ותגין נופא דיעקב אתמשך מסופריו דאדם הראשון והוה דיוקניה דיעקב דיוקנא עלאה קדישא דיוקנא דכרסיא קדישא ולא בעא לאתקברא ביני חייביא. ורזא דמלה דבאבהן ליה פרודא כלל וע"ד כתיב ושכבתי עם אבותי. ה) זכאה חולקהון דאבהתא. דקב"ה עביד לון רתיכא קדישא לעילא. ואתרעי בהו לאתעטרא עמהון הה"ד רק באבותיך חשק ה' יגו' א"ר אלעזר יעקב הוה ידע דהא עטורא דיליה באבהתיה הוא. דהא עטורא דאבהן עמיה הוא והוא עטיהון וע"ד באתוון גליפין תגין ש תלת קטרין תגין קטרין חד מהאי סטרא ותרי מהאי סטרא. ותו דכליל לון [ה] דא הוא דתגין והבריח התיכון בתוך הקרשים מבריח מן הקצה אל הקצה והאי קטרא דאמצעיתא אחיד להאי סטרא ולהאי סטרא. ועל דא כתיב ושכבתי עם אבותי ודאי ו) א"ר יהודה תמן תגין מאן דנפק נשמתיה ברשותא אחרא וגופא דיליה אתקבר בארעא קדישא. עליה כתיב ז) ותבאו ותטמאו את ארצי ונחלתי שמתם לתועבה. ויעקב אמר וקברתני בקבורתם. ונשמתיה נפקא ברשותא

מראה מקומות ו) דף רכב ב) יחזקאל כ"ג ג) שם מ' ד) דף רכב. ס) דף רכג: ו) דף רכס: ז) ירמי' כ'

זין הזהר

[ה] קשר פירושו מקום שקדושה מתקשרת בו. והיינו התלת קשרין אברהם יצחק יעקב בחינת ימין ושמאל ואמצע חסד דין ורחמים. ויעקב שהוא מדת הרחמים נקרא ברית התיכון מורכב מן חסד ודין:

בר־נשתא אחרא. אלא שאני יעקב דשכינתא שרת אחידא ביה והתדבקא ביה. דה"ד אנכי ארד עמך מצרימה. לדיירא עיתך בגלותא. ואנכי אעלך גם עלה לאחזוונא די נשמתך ולאתקברא נופך בקברי אבהתך.

ח) **וישתחו** ישראל על ראש המטה. א"ר שמעון בוא וראה מטה מרמז על השכינה. שכתוב הנה מטתו שלשלמה. ראש המטה מי הוא. זה יסוד העולם שהוא ראש המטה הקדושה [ו] על ראש. זה ישראל שעומד על ראש המטה [ז] לפיכך ישראל לעצמו לשרשו השתחוה. ואם תשאל הרי בזמן ההוא לא היה חולה. שהרי אח"כ כתוב ויהי אחר הדברים האלה ויאמר ליוסף הנה אביך חולה. ובשעה שהשתחוה אז לא הי' עדין חולה. אלא בשביל שידע שבזמן ההוא עלה במדרגה עליונה דקדושה להיות נכא שלם. לפיכך השתחוה לאותה המרכבה נכא העליון. שלימות עץ הגדול והחזק שנקרא על שמו [ח] וע"כ וישתחו ישראל על ראש המטה. על ראש המטה בודאי. שהרי נתעלה למקומו ונתעטר בעטרה של המלך הקדוש [מ] כ) א"ר אבא אחר זה מה כתוב וישב על המטה. שכיון שידע יעקב שבמדרגה עליונה נשתלם. ושהמדרגה שלו היא למעלה עם האבות. ושהוא בלבדו תקון השלם. החזיק לבו ושמח והתחזק בזה שרצון העליון של הקב"ה בו הוא. מה כתוב בו ויתחזק ישראל וישב על המטה. על המטה ממש [ו] שהרי במדרגה עליונה יתירה נשתלם. אשרי חלקו:

ג) **ויהי** אחרי הדברים האלה ויאמר ליוסף הנה אביך חולה. חלה כתוב. א"ר הונא כך למדנו. בשנים הקדמוניות מדם שבא יעקב. היה האדם בשלוה בביתו. הגיע זמנו למות היה מת בלי חולי. כיון שבא יעקב בקש מלפני הקב"ה וא"ל. רבונו של עולם אם טוב לפניך אבקשך שיפול האדם בחולי שנים או שלשה ימים. ואח"כ יאסף לעמו אחר שיצוה לביתו וישוב מחטאי. א"ל הקב"ה יפה אמרת ואתה סימן לזה בעולם. בוא וראה מה כתוב בו. ויאמר ליוסף הנה אביך חולה. חלה כתוב ו[מ] מה שלא היה כך לאדם מקודם לזה. לאחר שמת לא היה אדם שתהיה לו מחלה ולא ימות. עד שבא חזקיה. מה כתוב בו ז) בימים ההם חלה חזקיהו למות וגו'. בוא וראה מה כתוב ויסב חזקיהו פניו אל הקיר ויתפלל אל ה'. א"ל אם טוב לפניך אבקשך שירפאו אנשים מסחלתם. ויודו לשמך ויכירו אותך וישובו אח"כ בתשובה שלמה. ויהיו נמצאים בני העולם זכאים לפניך. א"ל הקב"ה יפה אמרת. ואתה תהיה הסימן לזה בעולם. וכך היה מה שלא היה מקודם לזה. וש"כ מכתב להזקיהו מלך יהודה בחלותו ויחי מחליו — :

ה) **ואני** בבאי מפדן מתה עלי רחל וגו' ואקברה שם בדרך אפרת וגו'. א"ר יוסי בוא וראה האבות זכו להקבר במערה הם ונשיהם. יעקב הוא ולאה. מפני מה רחל לא. והרי כתוב ורחל עקרה. שהיא היתה עקרת הבית. אלא לאה זכתה בו להוציא ששה שבטים מגזע הקדוש בעולם יותר משאר. ולפיכך נתנה עמו לזיוג בדמערה.

א"ר

ברשות אחר. אלא שאין כן יעקב שהשכינה היתה נאחזת בו ונדבקת בו. וש"כ אנכי ארד עמך מצרימה. לדור עמך בגלות. ואנכי אעלך גם עלה. להדבק בי נשמתך ושיקבר נופך בקברי אבותיך.

ח) **וישתחו** ישראל על ראש המטה. א"ר שמעון בוא וראה מטה מרמז על השכינה. שכתוב הנה מטתו שלשלמה. ראש המטה מאן הוא. זה יסודא דעלמא דהוא ריש דערסא קדישא [ו] על ראש. זה ישראל דקדיש על ראש המטה [ז] בג"כ ישראל לדידיה קא סגיד ואי תימא הא בההוא זמנא לא הוה מרע. דהא לבתר כתיב ויהי אחר הדברים האלה ויאמר ליוסף הנה אביך חולה. ובשעתא דסגיד לא הוה חולה. אלא על דידע דהא בההוא זמנא סליק בדרגא עלאה קדישא כרסיא שלימתא בג"כ סגיד לההיא רתיכא כרסיא עלאה שלימו דאילנא רברבא ותקיף דאקרי על שמיה [ח] וע"ד ושתחו ישראל על ראש המטה על ראש המטה ודאי. דהא אסתלק לאתריה ואתעטר בעטרוי דמלכא קדישא [מ] כ) א"ר אבא לבתר מה כתוב ויסב על המטה דכיון דידע יעקב דהא בדרגא עלאה אתתליס ורגא דיליה הוא לעילא עם אבהתא והוא בלחודוי תקונא שלימתא אחסין לביה וחדי ואתתקף ברעותא עלאה דקב"ה ביה. מאי כתיב ביה ויתחזק ישראל ויסב על המטה על המטה ממש [ו] דהא בדרגא עלאה יתיר אתתליס זכאה חולקיה:

ג) **ויהי** אחרי הדברים האלה ויאמר ליוסף הנה אביך חולה. חלה כתיב. א"ר הונא הכי תנינן. ביומי קדמאי עד לא אתא יעקב. הוה בר נש שלו בביתיה. מאן דזמניה מית בלא מרעין. כיון דאתא יעקב בעא קמיה דקב"ה וא"ל. מרי עלמא אי ניחא קמך דלנפול בר נש בבי מרעיה תרין או תלת יומין. ולבתר יתכנים לעמיה ויפקד לביתיה ויתוב מחובוי. א"ל כפיר ואת הוא סימנא בעלמא. תא חזי מה כתיב ביה ויאמר ליוסף הנה אביך חולה. חלה כתיב ו[מ] מה דלא הוה לבר נש מן קדמת דנא בתר דשכיב לא הוה ב"נ דהוה ליה מרעין דלא מית עד דאתא חזקיה. מאי כתיב ביה ז) בימים ההם חלה חזקיהו למות וגו'. תא חזי מאי כתיב ויסב חזקיהו פניו אל הקיר ויתפלל אל ה'. א"ל אי ניחא קמך דיתסון בני נשא מבי מרעיהון. ויודון שמך ויסתמודעון ויתובון לבתר בתיובתא שלימתא. ויסתכון בני עלמא זכאין קדמך. א"ל קב"ה יאות הוא. ואת תסא סימנא בעלמא וכך הוה מאי דלא הוה מקדמת דנא. הה"ד מכתב לחזקיהו מלך יהודה בחלותו ויחי מחליו — :

ה) **ואני** בבאי מפדן מתה עלי רחל וגו' ואקברה שם בדרך אפרת וגו'. א"ר יוסי תא חזי מאי דכתיב זכו לאתקברא במערתא דיהון וזווגייהו. יעקב הוא ולאה. מאי טעמא רחל לא. והא כתיב ורחל עקרה דאיהי עקרת דביתא. אלא לאה זכתה ביה לאפקא שית שבטין מגזעא קדישא בעלמא יתיר. ובגיני כך אתייהבת עמיה לזווגא במערתא.

מ"ר

מראה מקומות מ) דף רכה. כ) דף רכו: ג) תרומה קפד: ד) ישעי' ל"ח ה) דף רכב

זין הזהר

[ו] פי' היינו ספירת היסוד המשפיע לסלכות: [ז] פי' היינו מדת תפארת שורש קדושת יעקב נשמת יש-אל: [ח] ספירת תפארת נקראת עץ החיים: [ט] ספירת תפארת נקראת בשם מלך הקדוש: [י] פי' במדרגה גבוה מדת המלכות. והיא התפארת. והיינו על המטה פי' גבוה מן המטה: [יא] מלשון התחלה:

א"ר יהודה לאה כל ימיה היתה עומדת בפרשת דרכים. ובכתה בשביל יעקב כאשר שמעה שהוא צדיק. ותפלה הקדימה עליו. וזהו שכתוב ועיני לאה רכות. כמו שנתבאר שהתקדמה וישבה בפרשת דרכים לשאל עליו. רחל לא יצאה לדרכים לעולם. לפיכך זכתה לאה להקבר עמו. ורחל עומד קברה בפרשת דרכים ונקברה שם. זש"כ ואני בבאי מפדן מתה עלי רחל. מהו עלי. עלי ודאי כלומר בשבילי. בארץ כנען בדרך. בשבילי מתה בדרך. שלא יצאה כשבילי לעולם כאחותה. לפיכך לאה שיצאה ובכתה בפרשת דרכים בשביל יעקב זכתה להקבר עמו. רחל שלא בקשה לצאת ולשאל עליו. לפיכך קברתה בפרשת דרכים. וסוד הדבר הרי כיארנו ואמרנו. שזו בגלה וזו בנסתר [1] וכיא וראה שלמדנו הרכה דמעות שפכה אותה צדקת לאה. בעבר להיות חלקו של יעקב. ולא של עשו הרשע. וזהו שלמדנו כל אדם השופך דמעות לפני הקב"ה. אע"פ שנגזר עליו עונש. נקרעת הגזרה ואין יכול עונש דהוא לשלם בו. מניין. מלאה. שהרי לאה נגזר עליה להיות חלקו של עשו. והיא בתפלתה הקדימה לו ליעקב. ולא נתנה לעשו. [2]) רבי שמעון אמר כתוב [3]) קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים רחל מבכה על בניה וגו'. בוא וראה בני רחל יוסף ובנימין היו ולא יותר. ולאה ששה שבטים היו שלה. מדוע בכתה רחל ולא לאה. אלא כך אמר הקב"ה. את לאה היית בוכה בעבור יעקב הצדיק. שלא תהיי בגורלו של עשו הרשע. חייך אחותך תעמוד בפרשת דרכים ותבכה על גלות ישראל. ואת תעמוד בפנים ולא תבכי עליהם. ורחל היא מבכה על גלות ישראל. וסוד הדבר שרחל ולאה רמז על שני עולמות הן. אחד עולם דנסתר ואחד עולם הנגלה. וע"כ זו נקברה ונתכסתה בפנים תוך המערה ונעלמת. וזו עומדת בפרשת דרכים בהתגלות. ודכל כדמיון שלמעלה. ולכיכך לא הכניסה יעקב בהמערה ולא במקום אחר. שהרי כתיב בעיד כברת ארץ לבוא אפרתה. ולא הכניסה יעקב בהעיר. לפי שהיה יודע שמקומה הוא במקום הנגלה:

ג) **ויראו** ישראל את בני יוסף ויאמר מי אלה. א"ר יצחק זה הכתוב קשה. שכתוב ויראו ישראל. וכתוב ועיני ישראל כבדו מזקן לא יוכל לראות. אם לא יכול לראות מהו ויראו ישראל. אלא שראה ברוח הקודש לבני יוסף. שהם ירבעם והביריו. שירבעם עשה שני עגלי זהב ואמר אלה אלהיך ישראל. ולפיכך כי אלה. מי הוא שעתיד לומר אלה אלהיך לאלהים אחרים. ולפיכך וידא ישראל את בני יוסף. מכאן שהצדיקים רואים הדבר למרחוק. והקב"ה מעטרם בעטרה שלו. מה הקב"ה רואה למרחוק. כמו שכתוב ויראו אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד. שהקב"ה ראה כל המעשים טרם שיעשו. וכלם עברו לכניו. וכדמיון זה כל דורות העולם מקצה התבל עד קצהו. כלם נזדמנו ועמדו לפני הקב"ה טרם שיבאו לעולם. וזש"כ [7]) קורא לדורות מראש. עד שלא נברא העולם. לפי שכל הנשמות היורדות לזה העולם. טרם ירידתן עומדות כלן לפני הקב"ה באותן הצורות שיעמדו בזה העולם. ונקראות בשמות. שכתוב [7]) לכלם בשם יקרא. וכן גם הצדיקים. מראה להם הקב"ה כל דורות העולם טרם שיבאו ויצאו בעולם

מ"ר יהודה לאה כל יומיה היתה עומדת בפרשת מורחין קיימא. ובכת בגיניה דיעקב כד שמעת דמיהו לדיקא. ועליתא אקדמת ליה והיינו דכתיב ועיני לאה רכות כמה דאוקימנא דאקדמת ויתבת בפרשת מורחין לאתשאל רחל לא נפקת לחורחין לעלמא בג"כ זכתה לאה לאתקברא עמיה ורחל קיימת קבורתה בפרשת מורחין ואתקברת תמן הה"ד ואני בבאי מפדן מתה עלי רחל. מהו עלי. עלי ודאי כלומר בגיני. בארץ כנען בדרך. בגיני מיתת בדרך דלא נפקת בגיני לעלמין כאחתה בג"כ לאה דנפקת ובכת בפרשת מורחין בגיני דיעקב זכתה לאתקברא עמיה רחל דלא בעלת למיפק ולאשתאל בהדיה בג"כ קבורתה בפרשת מורחין ורזא דמלה הא אוקימנא ואתיתר דא באתגלייא ודא בהתכסיא ו[ו] ותא חזי דתניא דתנין סגיאין שדיאת הסיא לדקת לאה. בגין לאחוי הולכיה דיעקב ולא בהסוא רשע דעשו והיינו דתניין כל ב"ג דהוכיר דתנין קמיה דקב"ה אע"ג דאתגזר עליה עונשא יתקרע ולא יכיל ההוא עונשא לשלמאה ביה. מגלה. דהא לאה אתגזר למהוי חולקא דעשו והיא בצלותה אקדימת ליה ליעקב. ולא אתיהיבת ליה לעשו [6]) רבי שמעון אתר כתיב [3]) קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים רחל מבכה על בניה וגו'. תא חזי בהא דרחל יוסף ובניימין הוו ולא יתיר ולאה שית שבטין הוו דילה תייתי בכת רחל ולא לאה אלא הכי אמר קב"ה אנת לאה בכת בגין הסוא לדיקא דיעקב דלא תהוי בעדביה דהסוא רשע דעשו. חייך אחתך תקום בפרשת מרחין ותבכה על גלותהון דישראל ואת תקום לגו ולא תבכי עלייהו. ורחל איהי בכת על גלותהון דישראל ורזא דמלה דרחל ולאה תרי עלמין איהו חד עלמא דאתכסיא וחד עלמא דאתגליא וע"ד דא אתקברת ואתחפיאת לגו בשערתא ואתכסיאת ודא קיימא בפרשת מרחין באתגליא. וכלא כגוונא עלאה ובג"כ לא אעיל לה יעקב בשערתא ולא באתר אחרא. דהא כתיב בעוד כברת ארץ לבא אפרתה ולא אעיל לה לאתתא בגין דהוה ידע דהתרה הוא באתרא דאתגליא:

ג) **ויראו** ישראל את בני יוסף ויאמר מי אלה א"ר יצחק הא קרא קשיא דכתיב וירא ישראל וכתיב ועיני ישראל כבדו מזקן לא יוכל לראות. אי לא יוכל לראות מהו וירא ישראל. אלא חמא ברוח קודשא איהון בני יוסף דאיהון ירבעם וחביריו. דירבעם עבד תרין עגלי זהב ואמר אלה אלהיך ישראל. ובג"כ מי אלה. מאן הוא דזמין למימר אלה אלהיך לעמון אחרן. ובג"כ וירא ישראל את בני יוסף. מכאן דלדיקיא חמאן עובדא למרחוק. וקב"ה מעטר לון בעטרא דיליה מה קב"ה חמי למרחוק. כתיב דכתיב וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד. דקב"ה חמא כל עובדין עד לא יעבד לון וכלהו אעברו קמיה. וכגוונא דא כל דרין דעלמא מסייפי עלמא עד סייפי עלמא. כלהו אתעתדו וקיימו קמיה עד לא ייתון לעלמא. הה"ד [7]) קורא לדורות מראש עד לא אתברי עלמא. בגין דכל נשמתין דנתתין לעלמא. עד לא ייתון כלהו קיימי קמיה דקב"ה בדיוקנא דקיימי בהאי עלמא. ואקרון בשמהן. דכתיב [7]) לכלם בשם יקרא. אוף הכי לדיקיא. קב"ה אחמי לון כל דרין דעלמא עד לא ייתון ויתכנון בעלמא

מראה מקומות [6]) ותלא כט. [3]) ירמי' ל"א ג) דף רכז [7]) ישעי מ"ח ה) שם מ'

יכ) רחל מרמז על מדת המלכות איהא עלמא דאתגליא. ולאה מרמז על עולם הבינה איהא עלאה שהיא עלמא דאתכסיא:

בעלמא. מגלן מאדם קדמאה. דקב"ה אחזי ליה כל אינון דרין עד לא ייתון כדכתיב זה ספר תולדות אדם דתיגון דאחמי ליה קב"ה כל אינון דרין דזמינן לאיתי לעלמא וכן למשה דכתיב ויראהו ה' את כל הארץ. דקב"ה אחמי ליה כל דרין דעלמא יכל אינון מנהיגי עלמא וכל שאר נביאי עד לא ייתון לעלמא אוף הכא וירא ישראל את בני יוסף חזא למרחוק והזדעזע ואחר מי אלה. והאי קרא הוליד לתרין סברין [יג] להאי סברא ולהאי סברא ועי"ד אתיב יוסף ואחר בני הם אשר נתן לי אלהים בזה. ומגלן דקב"ה אחמי ליה ברוחא דקודשא דכתיב והנה הראה אותי אלהים גם את זרעך גם לאסגאה אינון דנפקין מניה כדקאמרן:

ויברך את יוסף ויאמר האלהים אשר התהלכו וגו' בהאי קרא אית לאסתכלא ביה. ויברך את יוסף דלא אסכמן הכא ברכה דבריך ליה ליוסף אלא לבנוי. אי לבנוי ויברכם מבעי ליה. מהו ויברך את יוסף. ולא אסכמן הכא דאתבריך יוסף. א"ר יוסי את דיקא דכתיב את יוסף [יד] ד־כתא דבנוי הוה וכד אתברכאן בנוי איהו מתברך. דברכתא דבנוי דב"ב ברכתיה איהי. רבי אלעזר אמר יעקב בריך בקדמיתא לקב"ה. ולבתר בריך לבנוי. ויברך את יוסף. את דיקא [טו] דבריך לאת קיימא רזא דברית דנטר יוסף. ובג"כ אקרי צדיק. את יוסף. רזא דברית דקיימא בסדיה דיוסף. האלהים אשר התהלכו אבותי לפניו האלהים דא רזא דברית קדישא קיימא קדישא אבותי לפניו דיקא לפניו [טז] דאינון קדמאי עלאי מקמי רזא דא אברהם ויצחק. דהא מכסון אתון ויקא הסוא אתר אתר האלהים הרועה אותי. מאי טעמא זמנא אחרא האלהים. אלא רזא עלאה איהו. וסכא בריך לסיוא אתר ברזא דאלהים חיים [יז] מקורא דחיי דמיכי נפקין ברכאן. ובג"ד אזכר גרמיה בסאי אתר ואמר האלהים הרועה אותי בגין דכל ברכאן דנדי ממקורא דחיי יעקב נטיל לון. וכיון דנטיל לון איהו. האי אתר נטל ברכאן. וכלא איהו תליא בדברא [יח] וע"ד ויברך את יוסף כתיב. ובגין כך בכל אתר דברכאן אלפריהו לברכא. בעי קב"ה לאתברכא בקדמיתא. ולבתר אתברכו אחרנין. ואי קב"ה לא אתבריך בקדמיתא. אינון ברכאן לא מתקיימין. וכיון דבריך יעקב לקב"ה בקדמיתא. לבתר אסיוא אתר דבריך בקדמיתא בריך לבנוי. סס"ד המלאך הגואל אותי מכל רע יברך את הנערים וגו' [יט]:

המלאך הגואל אותי מכל רע וגו' א"ר חייא מאי מכל רע דלא אזדמנת לי אתתא דאיהי מגו סברא אחרא ולא אערע פסול בזרעי דכלהו לדיקי וצלימי בצלייהו בגין דאתפרק מכל רע. ויעקב לא אתדבק בסיוא סברא אחרא כלל. וע"ד המלאך הגואל אותי מכל רע יברך את הנערים. מאי טעמא אתחזו לאתברכא בגין דנטיר יוסף את קיימא קדישא. וע"ד אמר יוסף בני הם אשר נתן לי

בעולם. מניין. מאדם הראשון. שהקב"ה הראה לו כל הדורות מרם שיבאו. ככתוב זה ספר תולדות אדם. שלמדנו שהראה לו הקב"ה כל הדורות העתידים לבא לעולם. וכן למשה שכתוב ויראהו ה' את כל הארץ. שהקב"ה הראה לו כל דורות העולם וכל אותן מנהיגי העולם. וכל שאר הנביאים מרם שיבאו לעולם. אף כאן וירא ישראל את בני יוסף. ראה למרחוק ונזדעזע ואמר מי אלה. וזה הכתוב יפורש בשני אופנים [יג] באופן זה ובאופן אחר. וע"כ השיב יוסף ואמר בני הם אשר נתן לי אלהים בזה. ומניין שהקב"ה הראה לו ברוח הקודש. שכתוב והנה הראה אותי אלהים גם את זרעך. גם לרבות אותן שיצאו מהם כמו שנתבאר:

ויברך את יוסף ויאמר האלהים אשר התהלכו וגו'. בזה הכתוב נצרך לעיין בו. ויברך את יוסף. שלא נמצאת כאן ברכה שבירך לו ליוסף אלא לבניו. ואם לבניו הי' צריך לומר ויברכם. מהו ויברך את יוסף. ולא נזכר כאן שנתברך יוסף. א"ר יוסי את דוקא. שכתוב את יוסף [יד] הברכה של בניו היתה. וכשנתברכו בניו גם הוא נתברך. שברכת בניו של האדם גם ברכת האב היא. ר' אלעזר אמר יעקב בירך תחלה להקב"ה. ואח"כ בירך לבניו. ויברך את יוסף. את דוקא [טו] שבירך לאות היסוד. סוד הברית ששמר יוסף. ובשבילו נקרא צדיק. את יוסף. זה סוד הברית שנתקיים עם יוסף. האלהים אשר התהלכו אבותי לפניו. האלהים. זה סוד הברית הקדוש יסוד הקדוש. אבותי לפניו. לפניו דוקא [טז] שהם ראשונים ועליונים מלפני הסוד הזה. אברהם ייצחק. שהרי מהם ניזון ויונק מקום ההוא. האלהים הרועה אותי. מפני מה פעם שנית האלהים. אלא סוד עליון הוא. שכאן היה מברך למקום ההוא בסוד של אלהים חיים [יז] מקור החיים שממנו יוצאות הברכות. ולפיכך זכר לעצמו בזה המקום ואמר האלהים הרועה אותי. לפי שכל הברכות הנמשכות ממקור החיים יעקב לוקחן. וכיון שהוא לוקחן. אז מקבל זה המקום את הברכות. והכל תולה בהדבור [יח] וע"כ ויברך את יוסף כתוב. ולפיכך בכל מקום שנצרך להמשיך שפע ברכות. נצרך לברך להקב"ה בתחלה. ואח"כ יתברכו אחרים. ואם הקב"ה אין מתברך בתחלה. אותן הברכות אינן מתקיימות וכיון שבירך יעקב להקב"ה תחלה. יח"כ ממקום ההוא שבירך תחלה בירך לבניו. וזש"כ המלאך הגואל אותי מכל רע יברך את הנערים וגו' [יט]:

המלאך הגואל אותי מכל רע וגו'. א"ר חייא מהו מכל רע. שלא נזדמנה לי אשה שהיא מצד המומאה. ולא נמצא פסול בזרעי. שכלם צדיקים ושלמים בתמימות. מפני שנגאל מכל רע. ויעקב לא התדבק בצד המומאה כלל. ועל כן אמר המלאך הגואל אותי מכל רע יברך את הנערים. מפני מה ראוים לברכה. לפי ששמר יוסף אות הברית הקדוש. ולכך אמר יוסף בני הם אשר נתן לי

מראה מקומות [יג] דף רכט.

זין הזהר

[יג] פי' שזה הקרא מי אלה מוסב על ירבעם וגם על אפרים ומנשה שביון שראה שיצא מהם רשעים חשב שמא יש בהם פסול: [יד] פי' את לרבות גם יוסף שנתברך גם הוא סמילא ע"י ברכת בניו: [טו] כאן דורש את מלשון אות לרמז על ספירת היסוד שורש קדושת יוסף שע"י ספירה זו נשפעת השפע לספירת מלכות לצודק קיום העולם הנשמי. [טז] דורש אבותי לפניו לרמז על הספירות שלפני ספי' היסוד והן חסד וגבורה אבות יעקב לפי שהן שורש קדושת אברהם ויצחק שהן נשפע השפע להאי אתר היינו לספי' יסוד ומלכות: [יז] זו ספירת בינה שנקראת אלהים חיים ומקור החיים והיא הרועה ומנקת לספירת תפארת שורש קדושת יעקב המזדווג עם ספירת מלכות להשפיע השפע לכל הנבראים: [יח] פי' שהכל תולה בספירת מלכות שהיא בחינת דבור. כידוע מלכות פה ותורה שבע"פ קריינן לה. ולכך הארם ע"י כח הדבור שלו יכול לפעול המשכת השפע. וזהו שכתוב ויברך את יוסף. לעורר השפעת השפע: [יט] פי' זו השכינה הקדושה שנתמלאה בשפע ברכות ע"י ברכת יעקב הוא יברך את הנערים להשפיע להם השפע:

לי אלהים בזה. הראה לו סוד הברית ששמר אותו. ובעבור ששמר אותו ראוים לברכה. והוא ראוי לברבה ברכות. ובעבור זה נתן לכלם ברכה אחת. וליוסף ברכות הרבה. כך נשמע שכתוב ברכות אביך גברו על ברכות הורי וגו'. ברכות שדים ורחם תהיין לראש יוסף. [ט] ר' חזקיה אמר המלאך הגואל אותי מכל רע. זה הכתוב יש להסתכל בו. הגואל. אשר גאל צריך לומר. מדו הגואל. לפי שהוא נמצא תמיד אצל אנשים. ולא יכו־ מאדם זכאי לעולם. בוא וראה המלאך הגואל אותי. זו השכינה ההולכת עם האדם תמיד. ולא תזיז ממנו כאשר האדם שומר מצות התורה. וע"כ יזהר האדם שלא יצא יחידי בדרך. מדו יחידי. שיהי' נזהר האדם לשמר מצות התורה. בשביל שלא תזיז ממנו השכינה. ויוצרך ללכת יחידי בלי זיוג השכינה. [י] ר' יהודה אמר המלאך הגואל אותי מכל רע. בוא וראה כתוב [יא] הנה אנכי שלח מלאך לפניך וגו'. זהו המלאך שהוא גאולת העולם ושמירת האנשים. וזה הוא המזמין ברכות לכל העולם [יב] לפי שהוא מקבלן תחלה. ואח"כ הוא מזמינן בעולם. ובעבור זה כתוב הנה אנכי שולח מלאך לפניך. וכתוב [יג] ושלחתי לפניך מלאך. וזה הוא המלאך שלפעמים זכר ולפעמים נקבה [יד] וכך הוא שבזמן שהוא מזמין ברכות לעולם. אז הוא בחינת זכר ונקרא בלשון זכר. כזכר שמזמין ברכות להנקבה. כך הוא מזמין ברכות לעולם. ובזמן שהוא עומד בדין על העולם אז נקרא בלשון נקבה. כנקבה שהיא מעוברת כך הוא נתמלא מדין. ואז נקרא בלשון נקבה. וע"כ לפעמים נקרא זכר ולפעמים נקרא נקבה. והכל סוד אחד. כדמיון זה כתוב. ואת להט החרב המתהפכת. שיש מלאכים הנשלחים בעולם שמתהפכים להרבה גונים. לפעמים נקבות לפעמים זכרים. לפעמים דין לפעמים רחמים. והכל באופן אחד. כמו כן זה המלאך בהרבה גונים הוא [טו] וכל גונים שבעולם ישנם כלם במקום הזה. וזהו הסוד שכתוב [טז] כמראה הקשת אשר יהיה בענן ביום הגשם כן מראה הנגה סביב הוא מראה דמות כבוד ה'. וכמו שיש בו כל אותן דגונים כן גם הוא מנהיג לכל העולם:

ט) ויברכם ביום ההוא לאמור בך יברך ישראל לאמר וגו'. א"ר יהודה ויברכם ביום ההוא. מהו ביום ההוא. שהיה די לומר ויברכם. ועוד כל לאמר כתוב חסר וכאן לאמור מלא בוא"ו. מפני מה נשתנה. אלא סוד הוא. ויברכם ביום ההוא. מהו ביום ההוא. זה סוד המדרגה שנפקדה על הברכות למעלה [יז] יום ההוא. יום מסקום עליון ההוא שנקרא הו"א [יח] והיינו יום ההוא שאין הפרד בין יו"ם ובין הו"א. ובכל מקום היו"ם ההו"א רמז על ב' מדרגות. מדרגה עליונה ותחתונה שהן כאחת [יט] ולפיכך כשבקש יעקב לברך לבניו של יוסף. ביקש אותם בהיחוד שלמעלה ושלמטה הכל ביחד. כדי שיתקיימו הברכות. ואח"כ הכליל הכל ביחד ואמר בך יברך ישראל. מהו בך. ודאי זה סוד היחוד [כו] בתחלה מלמטה למעלה. ואח"כ

לי אלהים בזה אחמי ליה רזא דברית דנטר ליה ובני דנטר ליה אתחזו להתברכא יאתחזי חיהו לברכהן סגיאין בני דא לכלהו יהב ברכא חד וליוסף ברכאן סגיאין. יאמרו לכתיב ברכות אביך גברו על ברכות הורי וגו' ברכות שדים ורחם תהיין לראש יוסף [ט] ר' חזקיה אמר המלאך הגואל אותי מכל רע אמי קרא אית לאסתכלא ביה הגואל אשר גאל מבעי ליה יתי הגואל בגין דהוא מסתכם תדיר לגבי בני נשא ולא אעדי יחיד כאלה לעלמין. תא חזי המלאך הגואל אותי דא שכינתא דאזיל עמיה דב"נ תדיר ולא אעדי מניה כד ב"נ נטיר פקודי אורייתא. וע"ד יזדהר ב"נ דלא יפוק יחידאה באורחא. מאי יחידאי דיזדהר ב"נ למיטר פקודי דאורייתא בגין דלא תעדי מניה שכינתא. ויצטרך למיזל יחידאי בלא זווגא דשכינתא [י] ר' יהודה אמר המלאך הגואל אותי מכל רע. תא חזי כתיב [יא] הנה אנכי שלח מלאך לפניך וגו' דא הוא מלאך דחיהו פרוקא דעלמא וכמירו דבני נשא והאי איהו דאזמין ברכאן לכל עלמא [יב] בגין דאיהו נטיל לון בקדמיתא ולבתר איהו אזמין לון בעלמא ובגין דא כתיב הנה אנכי שולח מלאך לפניך וכתיב [יג] ושלחתי לפניך מלאך. והאי איהו מלאך דלזמנין דכר ולזמנין נוקבא [יד] והכי איהו דבזמנא דאיהו אזמין ברכאן לעלמא כדין איהו דכר והקרי דכר כדכורא דאזמין ברכאן לנוקבא. סבי איהו אזמין ברכאן לעלמא. ובזמנא דקיימא בדינא על עלמא כדין אקרי נוקבא כנוקבא דאיהי עוברא הכי איהו אתמלי מן דינא. וכדין אקרי נוקבא ועד"ד לזמנין אקרי דכורא ולזמנין אקרי נוקבא וכלא רזא חדא. כגוונא דא כתיב ואת להט החרב המתהפכת מלאכין אית שלוחן בעלמא דמתהפכין לכמה גווין לזמנין נוקבי לזמנין דכורי. לזמנין דינא לזמנין רחמי וכלא בחד גוונא. כגוונא דא האי מלאך בגווין סגיאין איהו [טו] וכל גווין דעלמא כלהו איתנהו בהאי אתר ורזא דא דכתיב [טז] כמראה הקשת אשר יהיה בענן ביום הגשם כן מראה הנגה סביב הוא מראה דמות כבוד ה'. וכמה דאית ביה כל איגון גווין הכי נמי אנהיג לכל עלמא.

י) ויברכם ביום ההוא לאמור בך יברך ישראל לאמר וגו' א"ר יהודה ויברכם ביום ההוא מאי ביום ההוא. דהא סגי דקאמר ויברכם. ותו כל לאמר כתיב חסר והכא לאמור בו"ו כתיב. מאי שנא. אלא רזא איהו. ויברכם ביום ההוא מאי ביום ההוא. רזא דדרגא דאתמנא על ברכאן לעילא [יז] יום ההוא. יום מההוא אתר עלאה דאקרי הו"א [יח] והאי יום ההוא דלית פרודא בין יו"ם ובין הו"א ובכל אתר היו"ם ההו"א דא תרין דרגין. דדרגא עלאה ותתאה דאיהון כחדא [יט] ובג"כ כד בעא יעקב לברכא לבני דיוסף. בריך לון ביחודא דלעילא ותתא כלהו כחדא. בגין דיתקיים ברכתהון. ולבתר כליל כלא כחדא ואמר בך יברך ישראל. מאי בך. ודאי דא רזא דיחודא [כו] בקדמיתא מתתא לעילא. ולבתר

מראה מקומות ט) דף כל. י) דף לב. יא) שמות כ"ג ד) שמות ל"ב. יב) יחזקאל מ' ז) דף לג.

זין הזהר

[ז] שכל התחלקות השפע בפרטיות לזה העולם נעשה ע"י זה המלאך שהוא השכינה הקדושה: [כא] פי' שלפעמים נקרא בלשון זכר ולפעמים בל"נ: [כב] הענגים מזרים על המדות. לזכן על חסד אודם על דין ירוק על רחמים. וזה המלאך מקבל כל מיני השפעות מכל המדות: [כג] זה רמז על עולם הבינה שנקרא אימא עלאה. והוא מקור נובע שפע ברכה להעולמות והמסירות שהם למטה ממנו: [כד] פי' סתם יום רמז על יום השביעי של ימי בראשית שהוא נגד ספירת מלכות יום הראשון להשנה מתתא לעילא. ותיבת הו"א רמז על עולם הבינה שהוא נסתר. והמכוין שיעקב ברכם בהכחות של יו"ם ושל הו"א שאימא תתאה הנרמזת בתיבת יו"ם תתפלא בשפע ברכה מן אימא עלאה הנרמזת בתיבת הוא על ידי שלא יהיה פירוד ביניהן: [כה] פי' שהן שוות באחת בענין השפעת השפע כאימא בברתא כדרגא עלאה כן דרגא תתאה: [כו] סוד היחוד היינו ענין הזדוגות עלמא דדכורא עם עלמא דנוקבא שהיא המלכות

ולבתר נחית לאחמלעיתא ולתתה להמור בוא"ו הרי אמצע [כז] ונבתר נחית לתתא ב"ך. וכסי הוא יהוה כדקה חזי מתתא נעילת ומעילת לתתה ב"ך יברך ישראל"ל מאי ישראל ישראל סגם יבורך ישראל לא כתיב אלא יברך. דהא ישראל נמיל ברכתן מלעילא. ולבתר איהו מברך לכלא בהאי דרגא תתאה דיקא דקתמר ב"ך יברך ישראל לאמר ישימך אלהים כאפרים ומנשה אקדים ליה לאפרים בקדמיתא. בגין דאכרים על שמא דישראל הקרי. מגלן מהא דכד שבטא לאפרים נפק עד לא תבטלים זמנא דשעבודא דמצרים. דהקו שעתא ונכקו מן גלותא קמו עליהון שנאיהון וקבלו לון וכתיב [כח] כן אדם העצמות האלה כל בית ישראל המה. ע"ד הקדים לאכרים קדם מנשה ובגין כך אפרים מעולים ומסלגוי לסטר מערב הוא ותא חזי ברכתא דבריך לבני יוסף. אמאי אקדים לון ברכאן עד לא יברך לבנוי. אלא מכאן דהביותא דבני בנוי חביב עליה דב"נ יתיר מבנוי ובנ"נ אקדים חביותא דבני בנוי קודם לבנוי לברכה לון בקדיוותא

כ) **ויקרא** יעקב אל בניו ויאמר האספו וגו'. א"ר אבא הרי ביארו שבשעה זאת שקרא יעקב לבניו נסתלקה ממנו השכינה. ובוא וראה בשעה שיעקב היה קורא לבניו נזדמנו אברהם ויצחק שם והשכינה על גביהם. והשכינה היתה משמחת בו ביעקב להתחבר עם האבות. להתקשר עם נפשותיהם ביחד להיותם מרכבה. בשעה שפתח יעקב ואמר האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים. באחרית. זו השכינה. כביכול נתן יעקב עצבות בה ונסתלקה. אח"כ החזירו לה בניו ביחוד דברידים שפתחו ואמרו שמע ישראל וגו'. באותה שעה הקימה יעקב ואמר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. ונתישבה השכינה במקומה. ויקרא יעקב. מהו הקריאה כאן. אלא הקריאה לחזק מקומם. לחזק אותם למעלה ולמטה. בוא וראה בכל מקום הקריאה בענין זה. שכתוב ויקרא משה להושע בן נון יהושע. לחזק מקומו במקום שנצרך ולקשרו שם. וכן ויקרא את שמו יעקב. וכתוב ויקרא לו אל אלהי ישראל. הקב"ה הי' מחזק למקום זה בשם זה. שהקריאה להחזיק היא באה כענין זה. ויקרא יעקב אל בניו. הרזיקם בקיום שלם ויאמר האספו ואגידה לכם. ויאמר. מהו ויאמר. הרי ביארו כמו שנאמר ואמרת בלבבך. אבירה בלהש. האספו. אספו צריך לומר. כמש"כ אספו לי חסידי. אלא ידוע לנו שהאספו מסקים עליון הוא [כט] האספי בקשר שלם ביחוד אחד. ואגידה לכם. מהו ואגידה. סוד של חכמה הוא. ר' יוסי שאל לר' שמעון אמר לו ואגידה או ויגד או ויגידו. וכן כלן שלמדנו שסוד של חכמה הוא. מפני מה בתבה זו יש סוד של חכמה. א"ל לפי שתבה זו באה באותיות ג"ד בלי פרוד. וזהו סוד של חכמה. תיבה הבאה בשלימות במוד סדר האותיות [כט] כך הוא כשהן בסוד של חכמה. אבל ד בלא ג אין הוא שלימות. וכן ג בלא ד. שהרי זו בזו נתקשרו בלי פרוד. ומי שמפרידן גורם לעצמו

ואח"כ ירד לאמצע ולמטה. לאמור בוא"ו הרי אמצע [כז] ואח"כ ירד למטה ב"ך. וכן הוא יפה כראוי. מלמטה למעלה ומלמעלה למטה. ב"ך יברך ישראל"ל. מהו ישראל. ישראל הזקן. יבורך ישראל לא כתוב אלא יברך. שהרי ישראל מקבל הברכות מלמעלה. ואח"כ הוא מברך לכל בזו הדרגה התחתונה הזקא. שאמר ב"ך יברך ישראל לאמר. ישימך אלהים כאפרים ומנשה. הקדים לו לאפרים בראשונה. לפי שאפרים על שם ישראל נקרא. מניין. מכאן. שכאשר שבט אפרים יצא מרם שנשלם זמן השעבוד של מצרים. דהקו השעה ויצאו מן הגלות. עמדו עליהם אויביהם והרגום. וכתוב [כח] בן אדם העצמות האלה כל בית ישראל המה. וע"כ הקדים לאפרים קודם מנשה. ולפיכך אפרים הלוכו ומסעו לצד מערב היה. ובוא וראה הברכה שבירך לבני יוסף. למה הקדים להם ברכות מרם שבירך לבניו. אלא מכאן שאהבת בני בנים חביבה על האדם יותר מאהבת בניו. ולפיכך הקדים אהבת בני בניו קודם לבניו לברכם תהלה:

כ) **ויקרא** יעקב אל בניו ויאמר האספו וגו'. א"ר אבא הרי ביארו שבשעה זאת שקרא יעקב לבניו נסתלקה ממנו השכינה. ובוא וראה בשעה שיעקב היה קורא לבניו נזדמנו אברהם ויצחק שם והשכינה על גביהם. והשכינה היתה משמחת בו ביעקב להתחבר עם האבות. להתקשר עם נפשותיהם ביחד להיותם מרכבה. בשעה שפתח יעקב ואמר האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים. באחרית. זו השכינה. כביכול נתן יעקב עצבות בה ונסתלקה. אח"כ החזירו לה בניו ביחוד דברידים שפתחו ואמרו שמע ישראל וגו'. באותה שעה הקימה יעקב ואמר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. ונתישבה השכינה במקומה. ויקרא יעקב. מהו הקריאה כאן. אלא הקריאה לחזק מקומם. לחזק אותם למעלה ולמטה. בוא וראה בכל מקום הקריאה בענין זה. שכתוב ויקרא משה להושע בן נון יהושע. לחזק מקומו במקום שנצרך ולקשרו שם. וכן ויקרא את שמו יעקב. וכתוב ויקרא לו אל אלהי ישראל. הקב"ה הי' מחזק למקום זה בשם זה. שהקריאה להחזיק היא באה כענין זה. ויקרא יעקב אל בניו. הרזיקם בקיום שלם ויאמר האספו ואגידה לכם. ויאמר. מהו ויאמר. הרי ביארו כמו שנאמר ואמרת בלבבך. אבירה בלהש. האספו. אספו צריך לומר. כמש"כ אספו לי חסידי. אלא ידוע לנו שהאספו מסקים עליון הוא [כח] האספי בקשר שלם ביחוד אחד. ואגידה לכם. מהו ואגידה. סוד של חכמה הוא. ר' יוסי שאל לר' שמעון אמר לו ואגידה או ויגד או ויגידו. וכן כלן שלמדנו שסוד של חכמה הוא. מפני מה בתבה זו יש סוד של חכמה. א"ל לפי שתבה זו באה באותיות ג"ד בלי פרוד. וזהו סוד של חכמה. תיבה הבאה בשלימות במוד סדר האותיות [כט] כך הוא כשהן בסוד של חכמה. אבל ד בלא ג אין הוא שלימות. וכן ג בלא ד. שהרי זו בזו נתקשרו בלי פרוד. ומי שמפרידן גורם לעצמו

מראה מקומות [כז] יחזקאל נ"ז ט דף נלד.

זין הזהר

הרמזות בתיבת ב"ך כי הוא כוללת כ"ב אותיות מן אל"ף עד תי"ו: [כז] פי' אמצעיתא היינו עלמא דדבורא שבין אימא עלאה לאימא תתאה ונקרא ישראל סבא ועליו רמז אות וא"ו שבתיבת לאמור. והיינו האות וא"ו של השם הוי"ה ב"ה: [כח] פי' שיעקב המשיך בזה עליהם אור עולם הבינה שהוא בבחי' לב. כידוע בינה לבא. וזהו ויאמר בענין ואמרת בלבבך. וזהו האספו בבנין הפעל ע"י כח אחר ולא אספו באופן הצווי כי הכונה ה"א אספו. שתאיר עליהם אות ה"א הראשונה מן השם הוי"ה ב"ה ועי"ז יתקשרו ממילא בקשר שלם ויהיו מתוקנים לקבל הברכות: [כט] פי' כל תיבה שאותיותיה הן בזה הסדר שנסדרו באל"ף בי"ת יש בה איזה רמז וסוד של חכמה:

לעצמו מיתה [ל] וזה סוד חטא אדם הראשון. לפיכך תבה זו של סוד חכמה. ואע"פ שאות י' לפעמים בין ב' לד'. אין זה פרוד. והכל קשר אחד הוא. ועל רמז זה כך היא תיבה זו בודאי. ואגידה לכם. סוד של חכמה בקש לגלות. סוף כל המעשים של ישראל. ואפשר תאמר שלא גלה מה שבקש לגלות. אם כן למה נכתב תחלה בתורה דבר יעקב בשלימות. ונפגם אח"כ ולא נשתלם הדבר. אלא ודאי נשתלם. וכל מה שנצרך לגלות הי' מגלה וסותם. אמר דבר שהוא נגלה מבחוץ ונסתר בפנים. ודבר התורה לא נפגם לעולם. והכל הוא נסתר בתורה. לפי שהתורה הוא שלימות דכל. שלימות שלמעלה ושלמטה. ואין תיבה או אות בתורה פגומין. ויעקב כל מה שנצרך לו לומר אמר. אבל היה מגלה וסותם. ולא החסיר מכל מה שבקש לגלות אפילו אות אחת [מ] רבי שמעון אמר בוא וראה כל י"ב שבטים נדבקו בהשכינה. וכאיר ראה יעקב להשכינה על נביו. קרא לי"ב בניו להתחבר בה. ובוא וראה מטה שלמה לא נמצאת מן היום שנברא העולם. כשעה ההוא שבקש יעקב לרסתלק מן העולם. אברהם מימינו. יצחק משמאלו. יעקב היה שוכב ביניהם. והשכינה לפניו. כיון שראה יעקב כך קרא לבניו והדביקם מסביב להשכינה. וסדר אותם בסדר שלם. מניין שסדרם מסביב להשכינה. שכתוב האספו [נא] ואז נמצאה שם שלמות הכל. וכמה מרכבות עליונות סביבותם. פתחו ואמרו לך ה' הגדולה והגבורה והתפארת וגו'. אז נאסף השמש אל הלבנה. ונתחבר מזרח במערב [נב] וש"כ ויאסף רגליו אל המטה. האירה הלבנה ונמצאת בשלימות. ועל אז ודאי למדנו שיעקב אבינו לא מת. כיון שראה יעקב סדר שלם מה שלא נמצא כך לאדם אחד. היה שמח ומשבח לו להקב"ה. ופתח ובירך לבניו. לכל אחד ואחד כראוי לו:

ג) **ראובן** בכורי אתה כחי וראשית אוני. אמר ר' יהודה מה ראה יעקב להתחיל בראובן. יתחיל ביהודה שהוא הראשון לכל דמחנות והוא מלך. ועוד שאנו רואים שלא ברכו וסלק הברכות ממנו עד שבא משה והתפלל עליו. כמ"ש יחי ראובן ואל ימות. אבל ודאי ברכו. ועלתה ברכה ההיא למקומה. משל לאדם שהי' לו בן. כשרגיע זמני לרסתלק מהעולם בא המלך אליו. אמר הרי כל ממון שלי יהיה ביד המלך נשמר לבני. כשיראה המלך שבני ראוי לזה יתן לו. כך יעקב אמר ראובן בכורי אתה. אהוב של מעי אתה. אבל הברכות שלך יתעלו ביד המלך הקדוש. עד שידאך ראוי להן. לפי שהלכת עם אפך וכו' כתרגומו. ג) ר' חייא אמר ראובן בכור יעקב לו היה ראוי הכל. ונלקח ממנו הכל. ונתנה המלכות ליהודה. הבכורה ליוסף. הכהונה ללוי. וש"כ פחז כמים אל תותר. אל תשאר בהן. ומה שאמר כחי וראשית אוני. כאן ברכו ופקדו להקב"ה. משל לאוהבו של מלך שבקש מן המלך לעשות טוב לבנו. יום אחד עבר בנו בשוק. אמר למלך זה

מראה מקומות מ) דף נלה. נ) דף נלה. נא) דף נלה

זין הזהר

(ל) י"ל כוונתו בקיצור שאות ל' רמז על ספירת התפארת ספירה ג' מן שש הספירות של עלמא דדבורא. וספירה זו כוללת כל השש ספירות. ואות ד' רמז על ספירת מלכות עלמא דנוקבא שהיא בבחינת דלה שאין לה מגרמה כלום אלא מה שמשפיע בה התפארת בדמיון השמש המשפיע אור בהלבנה. והיינו יחוד קב"ה ושכינתיה. וזהו אמונת ישראל לגרום זה היחוד ע"י תורה תפלה מצות ומעשים טובים. ואדם הראשון גרם פירוד והביא מיתה לעולם. ובזה יובן שאות יו"ד באמצע אינה ספרדת. כי חרמז על היו"ד ספירות שכל ספירה כלולה מעשר. וגם שכל עולם ועולם יש בו י"ם בפרטיות: (לא) י"ל שדורש האספ"ו ה' אספו. הכיון אספו עצמכם אל ה"א. היינו השכינה הקדושה ששורשה ה"א האחרונה מהשם הוי"ה ב"ה. או י"ל שיעקב זרזם שיזכרו לפעול תמיד היחוד הנרמז בתיבת האספ"ו. שאות א' רמז על אחד יחיד ומיוחד המזווג עם ס"ה ועם פ"ו שהן בני' אדנ"י אלהי"ם. הי נו שמות השכינה הקדושה:

(לב) פי' שמש והלבנה וכן מזרח ומערב זה משל להזדווגות עלמא דדבורא עם עלמא דנוקבא. היינו יחוד קב"ה ושכינתיה:

לגרמיה מיתה [לא] ורזא דא חוכמה דאדם בג"כ הוא מלה דרזא דחכמתא ואע"ג דאות י' לזמנין בין ב' לד'. לאו הוא פרודא וכלא קשורא חדא ועל דא מלה סכי הוא ודאי. ואגידה לכם רזא דחכמתא בעא לגלאה סופא דכל עובדיהון דישראל ואי תימא דלא גלי מאי דבעא לגלאה. אי סכי אמאי כתיב באורייתא מלה דיעקב שלימא ואתפגים לבתר ולא אשתלים מלה אלא ודאי אשתלים. וכל מה דאצטריך לגלאה גלי וסתים אמר מלה וגלי לבר וסתים לגו ומלה דאורייתא לא אתפגם לעלמין וכלא הוא סתים באורייתא בגין דאורייתא הוא שלימו דכלא שלימו דלעילא ותתא ולא אית מלה או את באורייתא פגימו ויעקב כל מה דאצטריך ליה למימר אמר אבל גלי וסתים ולא פגים מכל מה דבעא אפילו אות אחת .. [מ] רבי שמעון אמר תא חזי כלהו תריסר שבטין אתאחדן בשכינתא וכד חזא יעקב לשכינתא על נביה קרא לתריסר בנוי לאתחברא בה ותא חזי ערסא שלימתא לא אשתכח מן יומא דאתברי עלמא כההיא שעתא דבעא יעקב לאסתלקא מעלמא אברהם מימינה יצחק משמאליה. יעקב הוה שכיב ביניהון ושכינתא קמיה כיון דחמא יעקב כך קרא לבנוי ואחיד לון סחריה דשכינתא וסדר לון בסדורא שלים מגלן דסדר לון סחריה דשכינתא דכתיב האספו [נא] וכדין אשתכח תמן שלימו דכלא וכמה רתיכין עלאין סחרנייהו. פתחו ואמרו לך ה' הגדולה והגבורה והתפארת וגו' כדין אתכנים שמשא לגבי סיהרא ואתקריב מזרח במערב [נב] הה"ד ויאסוף רגליו אל המטה ואתנהיר סיהרא ואשתכח בשלימו וכדין ודאי תינין יעקב אבינו לא מת. כיון דחמא יעקב סדורא שלים מה דלא אשתכח הכי לבי"ג אחרא. חדי וסבח ליה לקב"ה ופתח ובריך לבנוי.

כל חד וחד כדקא יאות ליה.

ג) **ראובן** בכורי אתה כחי וראשית אוני אמר ר' יהודה מאי קא חמא יעקב למפתח בראובן. ליפתח ביהודה דאיהו קדמאה לכל מסריין ואיהו מלכא ואמינן דלא ברכיה וסליק ברכאן מניה עד דאתא משה וגלי לגלותא עליה כמד"א יחי ראובן ואל ימות. אבל ודאי ברכיה וסלקא ההיא ברכתא לאתריה לבי"ג דהוה ליה בר. כד מטא זמניה לאסתלקא מעלמא אתא מלכא עליה. אמר הא כל מזונא דילי ליהוי בידא דמלכא נמיר לברא. כד יחמי מלכא דברי אתחזי יהיב ליה כך יעקב אמר ראובן בכורי אתה. רחימא דמעיי אנת. אבל ברכאן דילך יסתלקון בידא דמלכא קדישא. עד דיחמי בך בגין דאזלת לקבל אפך וכו' כתרגומי. ג) ר' חייא אמר ראובן בוכרא דיעקב ליה הוה אתחזי כלא ואתעבר מניה כלא ואתיהיב מלכו ליהודה. בכירותא ליוסף כהונתא ללוי הה"ד פחז כמים אל תותר. לא אשתאר בהו ומה דאמר כחי וראשית אוני הכא ברכיה ופקדיה לקב"ה. לרחימא דמלכא דבעא מן מלכא למעבד מיכו לבריה. יומא חד אעבר בריה בשוקא אמר למלכא דא

דלא הוא ברי ודלמי רחימא דנפשאי. שמע מלכא וידע דהא שאיל על בריה כך יעקב אמר לראובן בכורי אתה וגו'. הכא פקדיה לאלכא פחז כמים אל תותר. הכא אחר מה דאתערע ליה דלא אשתאר באתרעא ואדי ליה לבר מאתרעא. א"ר שמעון זמינין אינון בני ראובן לאנחא תרין קרבין בגו אתרעא. תא חזי כתיב כמי בגלותא דמלריס ורחשית אוני. דאינון הוו קדמאין לגבי אחיהון לקרבא יתר שאת לגלותא דאשור. דמתתן גלו בני גד ובני ראובן קדמאי מכלהו. וסבלו כמה ביסין וכמה עניין סבלו ולא תבי עד כען ויתר עז לזמנא דמלכא משיחא יתער בעלמא אינון יפקון וינחון קרבין בעלמא ויגלאון ויתקפון על עממיא ובני עלמא ידחלון מנייהו וירתתון קמייהו. ויחשיבו לאתגברא במלכותא ולא ישתאדון ביה. הה"ד פחז כמים אל תותר מאי פעמא לא ישארו כה אפילו בצד אחד שבעולם. לפי כי עלית משכבי אביך. לפי שעתידים לעלות ולהתגר מלחמות בתוך ארץ הקדושה. משכבי אביך דוקא. זו ירושלים [ל] בוא וראה בד' צדדי העולם נפזרו בני ראובן בגלות. נגד כל ישראל שהגלו בגלות ד' פעמים בד' צדדי העולם. וש"כ כחי. אחד. וראשית אוני. שנים. יתר שאת. שלשה. ויתר עז. ארבע. כדמיין זה עתידים הם להתגר מלחמה בד' צדדי העולם. ולהשיגל במלחמותם על דכל. וינצחו עמים רבים וימשלו עליהם. ד"א פחז כמים אל תותר כי עלית משכבי אביך. כאן נרמז על הדהור הראשון שהיה לו ליעקב בזו הטפ־ הראשונה ברחל. שאלמלי הדהור טפה ההיא היה במקומו. הי' נשאר ראובן בכל. אבל פחז כמים אל תותר כי עלית משכבי אביך. עלית בהדהור אחר אז חללת וגו'. וכאן נרמז ברכה [ל] ומה שהיה בזמן ההוא. ומה שהיה כאשר נכנסו ישראל לארץ. ומה שיהיה בזמן מלך המשיח במעשיו של ראובן:

מ) **שמעון** ולוי אחים. א"ר יצחק כאן הדביקם בצד שמאל של השכינה [לא] שראה המעשים של הדין דקשה שאין העולם יכול לסבול. א"ר יוסי איה ברכתם. א"ר יצחק שמעון לא הי' ראוי לזה. שראה לו במה מעשים רעים. ולוי שבא מצד הדין הקשה אין הברכה תולה בו. ואפילו כאשר בא משה לא תלה ברכתו בו. שכתוב ברך ה' חילו ופועל ידיו תרצה. תלה הברכה בהקב"ה. ר' יהודה אמר שמעון לא זכה לברכות. אלא שחברו משה ביהודה. כתוב כאן שמע ה' קול יהודה. וכתוב שם בי שמע ה' כי שנואה אנכי. עוד א"ר יהודה שמעון ולוי העלה אותם אביהם למשה א"ר יוסי מפני מה העלום אבידם למשה א"ר שמעון בוא וראה כשבקש יעקב להסתלק עמדה עליו השכינה. רצה לברך לאלה ולא יכל שנתירא מפני השכינה. אמר איך אעשה. שהרי שניהם מצד הדין הקשה הם באים אלא אסרם לארון הבית [לב] שהרי הבית לפי רצוני מתנהג. ומה שירצה יעשה יבוא אדון הבית ויברכם. משה ודאי איש האלהים היא. וכרצונו עושה בביתו כמש"כ אישה יקומנו. וש"כ ויאמר משה קומה ה'. ואישה יפרנו. וש"ב ובנחה יאמר שובה ה'. ודאי כרצונו עושה אדון הבית ואין מוחה בידו. כמו איש הגוזר על אשתו והיא עושה רצונו. וע"כ יעקב

זה הוא בני. ובודאי אהבת נפשי הוא. שמע המלך והבין שהוא מבקש על בנו. כך יעקב אמר ראובן בכורי אתה וגו'. כאן פקדו ביד המלך. פחז כמים אל תותר. כאן אמר מה שיקרה לו. שלא ישאר בארץ. ויהי' נשלך לחוץ לארץ. א"ר שמעון עתידים הם בני ראובן להתגר ב' מלחמות בתוך הארץ. בוא וראה כתוב כחי. בגלות של מצרים וראשית אוני. שהם יהיו ראשונים אצל אחיהם למלחמה. יתר שאת. לגלות אשור. שמשם גלו בני גד ובני ראובן ראשון לכלם. וסבלו כמה צרות. וכמה ענוים סבלו. ולא חזרו עד עתה. ויתר עז. לזמן שמלך המשיח יתעורר בעולם. הם יצאו ויתגברו מלחמות בעולם. וינצחו ויתגברו על האומות. ובני העולם יפחדו מהם וירתתו לפניהם. ויחשבו להתגבר במלכות ולא ישארו בה. וש"כ פחז כמים אל תותר. מפני מה לא ישארו כה אפילו בצד אחד שבעולם. לפי כי עלית משכבי אביך. לפי שעתידים לעלות ולהתגר מלחמות בתוך ארץ הקדושה. משכבי אביך דוקא. זו ירושלים [ל] בוא וראה בד' צדדי העולם נפזרו בני ראובן בגלות. נגד כל ישראל שהגלו בגלות ד' פעמים בד' צדדי העולם. וש"כ כחי. אחד. וראשית אוני. שנים. יתר שאת. שלשה. ויתר עז. ארבע. כדמיין זה עתידים הם להתגר מלחמה בד' צדדי העולם. ולהשיגל במלחמותם על דכל. וינצחו עמים רבים וימשלו עליהם. ד"א פחז כמים אל תותר כי עלית משכבי אביך. כאן נרמז על הדהור הראשון שהיה לו ליעקב בזו הטפ־ הראשונה ברחל. שאלמלי הדהור טפה ההיא היה במקומו. הי' נשאר ראובן בכל. אבל פחז כמים אל תותר כי עלית משכבי אביך. עלית בהדהור אחר אז חללת וגו'. וכאן נרמז ברכה [ל] ומה שהיה בזמן ההוא. ומה שהיה כאשר נכנסו ישראל לארץ. ומה שיהיה בזמן מלך המשיח במעשיו של ראובן:

מ) **שמעון** ולוי אחים. א"ר יצחק כאן הדביקם בצד שמאל של השכינה [לא] שראה המעשים של הדין דקשה שאין העולם יכול לסבול. א"ר יוסי איה ברכתם. א"ר יצחק שמעון לא הי' ראוי לזה. שראה לו במה מעשים רעים. ולוי שבא מצד הדין הקשה אין הברכה תולה בו. ואפילו כאשר בא משה לא תלה ברכתו בו. שכתוב ברך ה' חילו ופועל ידיו תרצה. תלה הברכה בהקב"ה. ר' יהודה אמר שמעון לא זכה לברכות. אלא שחברו משה ביהודה. כתוב כאן שמע ה' קול יהודה. וכתוב שם בי שמע ה' כי שנואה אנכי. עוד א"ר יהודה שמעון ולוי העלה אותם אביהם למשה א"ר יוסי מפני מה העלום אבידם למשה א"ר שמעון בוא וראה כשבקש יעקב להסתלק עמדה עליו השכינה. רצה לברך לאלה ולא יכל שנתירא מפני השכינה. אמר איך אעשה. שהרי שניהם מצד הדין הקשה הם באים אלא אסרם לארון הבית [לא] שהרי הבית לפי רצוני מתנהג. ומה שירצה יעשה יבוא אדון הבית ויברכם. משה ודאי איש האלהים היא. וכרצונו עושה בביתו כמש"כ אישה יקומנו. וש"כ ויאמר משה קומה ה'. ואישה יפרנו. וש"ב ובנחה יאמר שובה ה'. ודאי כרצונו עושה אדון הבית ואין מוחה בידו. כמו איש הגוזר על אשתו והיא עושה רצונו. וע"כ יעקב

מראה מקומות מ) דף נ"ט.

[לג] כי שם במקום ביהמ"ק הוא עיקר השראת השכינה והזדוי־ות ודרגשרות עולם היצירה בעולם העשיה להמשיך השפע לקיום העולם:
[לד] פי' שאלה הדברים סראים פנים לכל צד כי גם רמז של כרב־ יש בהם: [נה] פי' בסדר הדין שבת: [לו] זה משה שנקרא איש האלהים על שבכחו להמשיך כל מיני השפעות לרשכינה הקדושה:

אע"פ שהיה דבוק בעץ החיים. לא היה אדון הבית אלא למטה. ומשה הוא למעלה [לז] לפיכך מסר אותם לאדון הבית:

ט) **בסודם** אל תבא נפשי וגו'. ר' אבא פתח ואמר סוד ה' לירא'ו. סוד העליון של התורה אין הקב"ה נותן אלא לאותן יראי חטא. ואלו שהם יראי חטא נתגלה להם סוד העליון של התורה. ומה זה סוד העליון של התורה. הלא תדע שזהו אות היסוד הקדוש. שנקרא סוד ה' ברית קודש. שמעין ולוי המריחו עצמם על הסוד הזה באנשי שכם. שימזלו עצמם ויקבלו עליהם זה הסוד. והכתוב מעיד. במרמה [לח] ועוד במעשה זמרי בן סלוא שפסל זה הסוד. ויעקב אמר בסודם אל תבוא נפשי. מדו נפשי. זו הנפש הנכנסת ונדבקת בברית העליון למעלה [לט] ונקראת נפש צרור החיים. בקהלם אל תחד כבודי. הרי ביארנו כמו שנאמר ויקהל עליהם קרח. אל תחד כבודי. זה כבוד ישראל סתם [מ] וע"כ לא ברכם אביהם. לפי שכלקם למשה:

י) **יהודה** אתה יודוך אחיך וגו'. א"ר שמעון המלכות ליהודה נתקיים. וזהו שאמרנו מהו שכתוב הפעם אודה את ה'. לפי שהוא הרביעי. אודה את ה'. לפי שהוא דגל רביעי להכסא כבוד. יהו"ה זה רושם שם העליון. וכמה נשתלם בה"ה. זו ה"ה האחרונה של השם הקדוש. שם הקדוש שלם באותיות שלו וקשר ד מחבר אותן [מא] וע"כ יודוך אחיך. שהמלכות ראויה להתקיים לך ביראי.. ר' יהודה אמר אתה יודוך אחיך בוראי. בשעה שעמדו ישראל על הים. שכלם הודו לו וירדו אחריו בים [מב] ידך בעורף אויביך. כמו שנאמר י) ידודה יעלה בתהלה. ישתחוו לך בני אביך. כלל כל שאר דשבטים. לפיכך אמר בני אביך ולא בני אמך. בני אביך הרי כל שאר השבטים. שאע"פ שנחלקו לשתי ממלכות. כשהיו עולים לירושלים היו משתחוים זבורעים למלך ירושלים. לפי שמלכות ירושלים ממלכות הקדושה שולטת. ישתחוו לך. ולא כתוב וישתחוו. שאם נכתב וישתחוו הי' משמע לרבות שאר העמים. וישתחוו לא כתיב אלא בזמן שיבוא מלך המשיח. שכתוב ז) מלכים יראו וקמו. שרים וישתחוו. עתה שאמר ישתחוו להראות שישראל בלבדם. כלם ישתחוו לראש הגלות לנשיא של בבל. ולא שאר עמים:

יא) **גור** אריה יהודה. בתחלה גור ואח"כ אריה. וסוד הדבר בתחלה נער ואח"כ איש. ה' איש מלחמה [מג] ממרף בני עליה. מהו ממרף. להכליל מלאך המות שהוא עומד על מרף לכלות בני העולם ואין מציל. כמש"כ ז) ומרף יאין מציל. וממרף ההוא נסתלקה השכינה [מד] מרע בגלות בבל. רבץ בגלות אדום. באריה שהוא תקיף. וכלביא

מעמ"ג דהוס מחיד בתילנא דחיי. לא סוס מחריס דביתא אלא לתתא. ומסס סוא לעילא [לז] בג"כ סליק לון למחריס דביתא:

ט) **בסודם** אל תבא נפשי וגו'. ר' אבא פתח ואמר סוד ס' לירמיו. רזא עלאה דאורייתא לא יסיב קב"ה אלא לאינון דחלי חטאה. ומאן דאינון דחלי חטאה אתגלי לון רזא עלאה דאורייתא ומאן אינון רזא עלאה דאורייתא. הוי אימא דא את קיימא קדישא. דאקרי סוד ס' ברית קודש. שמעון ולוי אחריחו גרמייהו על אלי סוד באנשי שכם. דינזרון גרמייהו ויקבלון עלון אלי סוד. וקרא אסהיד. במרמה [לח] תו בעובדא דזמרי בן סלוא דפסל אלי סוד ויעקב אמר בסודם אל תבא נפשי. מאי נפשי. דא נפשא דאעלת ואתאחדת בברית עלאה לעילא [לט] ואקרי נפש לרורא דחיי בקהלם אל תחד כבודי. הא אוקיתוס כמה דאתמר ויקהל עליהם קרח. אל תחד כבודי. דא כבוד ישראל סתם [מ] וע"ד לא ברך לון אבוהון. בגין דסליק לון למשה.

י) **יהודה** אתה יודוך אחיך וגו'. א"ר שמעון מלכו ליהודה אתקיים. והיינו דאמרינן מאי דכתיב הפעם אודה את ה'. בגין דאיהו רביעאה אודה את ה'. בגין דאיהו דגלא רביעאה לכרסיא. יהו"ה דא רשימא דשמא עלאה. וכמה אשתליס בה"ה. והיינו ה"ה בתראה דשמא קדישא. שמא קדישא שלים באתווי וקשר ד אחיד לון [מא] וע"ד יודוך אחיך. דמלכו לך אתחזיית לאתקיימא ודאי.. ר' יסודה אמר אתה יודוך אחיך ודאי. בשעתא דקיימו ישראל על ימא דכלהו אודו ליה ואתחו אבתריה בימא [מב] ידך בעורף אויביך. כמה דאת אמר י) יהודה יעלה בתהלה. ישתחוו לך בני אביך. כללא דכל אינון שאר שבטין. בגין דא בני אביך ולא בני אמך. בני אביך הא כלהו שאר שבטין. דאע"ג דאתפלגו לתרין מלכוין. כד סוו סלקין לירושלם סוו סגדין וכרעין למלכא דירושלם. בגין דמלכותא דירושלם ממלכותא קדישא שלטא. ישתחוו לך. ולא כתיב וישתחוו. דאי כתיב וישתחוו לאוספא לשאר עמין. וישתחוו לא כתיב אלא בזמנא דייתי מלכא משיחא. דכתיב ז) מלכים יראו וקמו שרים וישתחוו. השתא דאמר ישתחוו לאחזאה דישראל בלהו בלחודייהו. בלהון יפלחון לרישא דגולה לבד בבל.

ולא שאר עמין:

יא) **גור** אריה יהודה. בקדמיתא גור ובבתר אריה. ודא דאלה בקדמיתא נער ובבתר איש. ה' איש מלחמה [מג] ממרף בני עליה. מאי ממרף. לאכללא מלאך המות דאיהו קיימא על מרף לאשלאה בני עלמא ולא משזיב. כד"א ז) ומרף ואין מציל. ומסתא מרף אסתלקת שכינתא [מד] כרע בגלותא דבבל. רבץ בגלותא דאדום. כאריה דאיהו תקיפא. וכלביא

בראה סקומות מ) דף לו: ב) דף לו:. ג) שופטים ה' ד) ישעי' פ"ע ה) דף לו: ו) מיכה ה'

זיו הזהר

(לז) מדרגה משה גבוד כיותר בשביל קבלת התורה שנעשית על ידו. ובכח התורה יכול לברך גם לזה שאינו ראוי לברכה: [לח] שבענין המילה לא היתה בונתב לזכותם בקיום מצוה. [לט] זו מדת המלכות הנזדוגות עם היסוד. נקראת נפש והיא כבודו של ישראל ד' עילא זגם נפשו' [מ] סתם ישראל היינו הספירה שנקראת ישראל סבא שורש נשמת יעקב: [מא] כצ"ל. המכוין של קשר ואיגו מקום שמתקשרת בו קדושת דלעילא כנזכר לעיל שהנ' אבות הם תלת קשרין. וכן איתא לקמן שקורא לי"ב שבטים י"ב קשרין דתקוני סטרוניתא בהסטון כל אלה שבטי ישראל שנים עשר ולפי"ז מובן שדוד המלך הוא קשר ד' כמו שהנ' אבות הם ג' קשרים. כידוע שדוד הוא רגל הרביעי להסרכבה וגם שאות ד' משמעותה דל ועני דלית ליה סברסיה כלום. וכן אמר דוד כי עני ואביון אני. והמכוין כאן בהזדוגו שהשם יהודה יש בו שם הוי"ה ב"ה. והאות ד' שבו סרמז על קשר ד' דאחיד לון. פי' שהוא מאוחד ומחבר ה' האחרונה פרשם הקדוש עם ה"ה והיינו יחוד קב"ה ושכינתיה. ואת דיתה העבודות של דהסע"ה כשירות ותשבחות שלו. וכן יש כח הזה לכלל ישראל שכלם נקראים קשר ד'. וכמו שא"ר יוחנן בסד"ר בראשית פרשה ע"א שב"ם שנאמר דל עני ואביון בישראל הכתוב מדבר. והבן וזאת: [מב] כידוע שנחשון בן עמינדב קפץ תחלה בים: [מג] מדת המלכות כשהיא כלי הזדוגות עם עלמא דדכורא נקראת נער ובהזדוגותא עמו מקראת איש על שמו: [מד] פי' שהשכינה מרוחקת ומובדלת מן בעל מרף הזה לגמרי:

וכלביא דאיהו תקיפא יתיר. כך ישראל תקיפין אינון. דבני עלמא עובדי עכו"ם מפתין ודחקין לון ואינון קיימין בדתיהון ובימוסיהון כאריה וכלביא וכך שכינתא דאתעב"ג דכתיב [ט] נפלה לא תוסיף קום בתולת ישראל. היא תקיפא כאריה וכלביא בהאי נפילה יתיר אריה ולביא לא נפלין אלא בגין לאטרפא טרפא ולבלעאה דהא מרחיק אדם טרפיה. ומשעתא דאדם נפל ולא קם עד דדליג על טרפיה ואכיל לה כך שכינתא לא נפלה אלא כאריה וכלביא בגין לנקמא מעתין עובדי עכו"ם ולדלגא עלייהו כד"א [י] לעה ברב כחו מי יקימנו הוא לא יקום לנקמא מנייהו מוקמא זעירא אלא מי יקימנו מ"י כד"א [יא] מי ירפא לך והוא איהו עלאה עלאה דביה שלמיותא לאתקפא לכלא וכתיב [יב] מבטן מי ילא הקדש [מה] ואוקמוה

לא יסור שבט מיהודה וגו'. אוקמוה מבריא אבל עד כי יבא שילה בה"א. ושא־ בוא"ו לאחזאה סכא רזא דשמא קדישא יה"ה באתר אחרא שילו בלא ה"א. ובאתר אחרא שלה בלא יו"ד והכא שילה ביו"ד ה"א. רזא דשמא קדישא עלאה. דשכינתא תקוס בשמא דיה"ה. ואיהו רזא דמ"י כדקאמרינן [מו] [ה] לא יסור שבט מיהודה דא משיח בן דוד ומחוקק מבין רגליו דא משיח בן יוסף. עד כי יבא שילה דא משיח מושבן דא כדא ולו יקהת עמים אתוון ולו"י קה"ת.

ו אסרי לגפן עירה א"ר חייא מאן גפן דא כנסת ישראל. כמד"א גפן ממצרים תסיע. וכתיב אשתך כגפן פוריה אשתך כסאי גפן קדישא ר' יוסי אמר אסרי לגפן עירה דא מלכא משיחא דזמין לשלטאה על כל חילי עממיא חילין די ממנן על עמין עובדי עכו"ם ואינון תוקפא דלהון לאתתקפא וזמין מלכא משיחא לאתגברא עלייהו. בגין דהאי גפן שלים על כל אלין כתרין תתאין. דשלטו בהו עממיא עובדי עכו"ם האי גלא לעילא. ישראל דאינון שורקא ישמון ויגלאון חילין אחרנין לאתתא ועל כלהו יתגבר מלכא משיחא הס"ד [ז] עני ורוכב על חמור ועל עיר עיר וחמור תרין כתרין אינון דשלטי בהו עממיא עובדי עכו"ם ואינון מסטר סמאלא סטרא דמסאבא ומס דאיתר עני וכי מלכא משיחא עני הקרי אלא הכי אתר ר' שמעון. בגין דלית ליה מדיליה. וקרינן ליה מלך המשיח דא היא סיהרא קדישא לעילא דלית לה נהורא אלא מסמאל [מז] מלכא משיחא דא ישלוט בשלמיה. יתייחד בדוכתיה. וכדין הכא מלכך יבוא לך סתם [מח] אי לאתתא עני הוא דבסטרא דסיהרא הוא [מט] אי לעילא עני אספקלריא דלא נהרא לחם עני ועם כל דא רוכב על חמור ועל עיר. תוקפא דעמין עובדי עכו"ם לאכפיא תחותיה ויתתקף קב"ה בדוכתיה כגם ביין לבושו. כמד"א [נ] מי זה בא מאדום חמוץ בגדים מבצרה. זה הדור בלבושו וכתיב פורה דרכתי לבדי ומעמים אין איש אתי וגו'. כגם ביין. דא סטר גבורה דינא קשיא לאהוי על עממיא עובדי עכו"ם. ובדם ענבים סותה. דא אילנא לאתתא די דינא לאקרי ענבים [נא] ויינא אסתמר בדם ענבים בגין לאתלבשא בתרווייהו

וכלביא שהוא תקיף יותר. כך ישראל תקיפים הם. שבני העולם עובדי עכו"ם מפתים ודוחקים אותם. והם עומדים בדתם ובמנהגם כאריה וכלביא. וכך השכינה שאע"פ שכתוב [ט] נפלה לא תוסיף קום בתולת ישראל. היא תקיף כאריה וכלביא בנפילה זו. מה אריה ולביא אין נופלים אלא בעבור לטרוף טרף ולשלום. שהרי מרחוק מריח טרפו. ומשעה שהריח נופל ואינו קם עד שקופץ על טרפו ואוכלו. כך השכינה לא נפלה אלא כאריה וכלביא. כדי לנקם מעמים עובדי עכו"ם ולקפוץ עליהם. כמש"כ [י] צעה ברב כחו. מי יקימנו. הוא לא יקום לנקם מהם נקמה קטנה. אלא מי יקימנו. מ"י. כמש"כ [יא] מי ירפא לך. והיינו עולם העליון שבו הממשלה לחזק לכל. וכתוב [יב] מבטן מי יצא הקדש [מה] וזה נתבאר:

לא יסור שבט מיהודה וגו'. זה ביארו החברים. אבל עד כי יבא שילה בה"א. ובשאר מקומות בוא"ו. להראות כאן סוד שם הקדוש יה"ה. במקום אחר שילו בלא ה"א. ובמקום אחר שלה בלא יו"ד. וכאן שילה ביו"ד ה"א. סוד שם הקדוש העליון. שהשכינה תקום בהשם יה"ה. וזה הסוד של מ"י כמו שאמרנו [מו] [ה] לא יסור שבט מיהודה. זה משיח בן דוד. ומחוקק מבין רגליו. זה משיח בן יוסף. עד כי יבא שילו"ה. זה מש"ה. מספר זה כזה. ולו"י יקה"ת עמים. אותיות ולו"י קה"ת:

ו) אסרי לגפן עירה. א"ר חייא מהו גפן. זו כנסת ישראל. כמש"כ גפן ממצרים תסיע. וכתוב אשתך כגפן פוריה. אשתך כמו זה הגפן הקדוש ר' יוסי אמר אסרי לגפן עירה. זה מלך המשיח. שעתיד למשול על כל שרי העמים. שרים הממונים על העמים עובדי עכו"ם. והם התוקף שלהם להתגבר. ועתיד מלך המשיח להתגבר עליהם. לפי שזה הגפן מושל על כל אלה כתרים התחתונים. שבהם מושלים העמים עובדי עכו"ם. זה הגפן ינצח למעלה. ישראל שהם שורקה ינצחו ויכריתו חילות אחרים למטה. ועל כלם יתגבר מלך המשיח. זש"כ [ז] עני ורוכב על חמור ועל עיר. עיר וחמור ב' כתרים הם שמושלים בהם עמים עובדי עכו"ם. והם מצד שמאל צד הטומאה. ומה שאמר עני. וכי מלך המשיח עני נקרא. אלא כך אמר ר' שמעון. לפי שאין לו משלו. וקוראים לו מלך המשיח. זו היא הלבנה הקדושה למעלה. שאין לה אור אלא מן השמש [מז] מלך המשיח הזה ימשול בממשלתו. יתיחד במקומו. ואז הנה מלכך יבוא לך סתם [מח] אם למטה עני הוא. שרי בצד הלבנה הוא [מט] אם למעלה עני. שהוא כמראה שאינו מאיר. לחם עני. ועם כל זה רוכב על חמור ועל עיר. היינו תוקף העמים עובדי עכו"ם להכניע תחתיו. ויתגבר הקב"ה במקומו. כבם ביין לבושו. כמש"כ [נ] מי זה בא מאדום חמוץ בגדים מבצרה. זה הדור בלבושו. וכתוב פורה דרכתי לבדי ומעמים אין איש אתי וגו'. כבם ביין. זה צד הגבורה דין הקשה. להיות על העמים עובדי עכו"ם. ובדם ענבים סותה. זה העץ שלמטה בית דין שנקרא ענבים [נא] והיין נשמר בדם ענבים. בשביל להתלבש בשני הכחות

מראה מקומות ט) פסוק פ' כ) ישעי' פ"ג ג) מיכה כ' ד) מיכה ל"ח ה) כלאשית כה ו) דף לח. ז) זכרי ט' ח) ישעי' פ"ג

זין הזהר

(מה) זה רמז על עולם הבינה. מ"י בגי' חמשים על שם ג' שערי בינה. וסוד הקרח ידוע בסעשה מרכבה דיחזקאל: [מו] השם י"ה היינו העולמות חכמה ובינה. והסוד של מ"י נתבאר לעיל שמרמז על עולם הבינה שמשם כל מיני ישועות מופיעות: [מז] וכן מדת המלכות בא לה האור מן התפארת: [מח] זו השכינה הקדושה: [מט] פי' בצד השכינה הקדושה שבעצמה אינה מאירה אלא מאור התפארת המופיע בה. ובעבור זה נקראת עני: [נ] זו מדת מלכות:

הכחות [נא] להכניע תחתיו כל שאר העמים עובדי עכו"ם ומלכי העולם ה) פתח העלם ההוא ואמר. אסרי לגפן עירה ולשורקה בני אתונו. אסרי. אסר צדיק לומר. עירה. עיר צדיק לומר. אלא זה הכתוב סוד עליון הוא. והשם הקדוש יה נכלל שם. וכמו שכאן נרמז השם הקדוש כן גם ולשורקה. שהרי ולשורק צדיק לומר. בני. בן צדיק לומר. שורק כבתוב 3) ואנכי נטעתיך שורק. בן כבתוב בן אתונות. למה שורקה ולמה בני. אלא שנכלל שם השם יה. וכמו שיש זה השם הקדוש להכניע לעיר. כן גם יש זה השם הקדוש להכניע כח האחר שהוא חמור. שלולא זה השם הקדוש כאן היו מציפים העולם. יה בכח זה ויה בכח זה. להשמר העולם מהם. ולהשמר לאנשים שלא ישלטו בהם בעולם. אסרי לגפן. מהו גפן. זו כנסת ישראל. מפני מה נקראת גפן. אלא מה גפן אינו מקבל עליי נטיעה אחרת. כן גם כנסת ישראל אינה מקבלת עליה אלא לרקב"ה. ובשביל כנסת ישראל נבנעים לפניה כל כחות אחרים. ואין יכולים להרע ולשלט בעולם. ולכך הטיל הכתוב שם הקדוש ביניהם בצד זה ובצד זה. בני אתונו. שנעשה עקר בשביל שורק ההוא. כד"א ואנכי נטעתיך שורק וגו'. כבם ביין לבושו וגו'. כבם. כובם צדיק לומר אלא כבם מיום שנברא העולם. ומי הוא. זה מלך המשיח למטה. ביין. זה צד השמאל. ובדם ענבים. זה צד השמאל למטה [נב] ועתיד מלך המשיח למשול למעלה על כל שרים אחרים של העמים עובדי עכו"ם. ולשבר תוקפם למעלה ולמטה. ד"א כבם ביין לבושו. כמו שיין מראה שמחה וכלו דין. כן גם מלך המשיח יראה שמחה לישראל וכלו דין לעמים עובדי עכו"ם. כתוב ורוח אלהים מרחפת על פני המים. זה רוחו של מלך המשיח. ומיום שנברא העולם מכבם לבושו ביין העליון. ראה מה כתוב אחרי כן. חכלילי עינים מיין ולבן שנים מחלב. זה יין העליון של התורה. המשביע להשותה ממנו. ולבן שנים מחלב. שהרי התורה היא יין וחלב. תורה שבכתב ותורה שבע"פ:

ג) **זבולן** לחוף ימים ישכן וגו'. א"ר יהודה זבולן ויששכר תנאי עשו. אחד ישב ועמל בתורה. ואחר יצא ועשה מסחר ותמך ליששכר. שכתוב ותומביה מאושר. והיה פורש בימים לעשות מסחר. וחלקו כך היה. שדרכו של ירך הים היה נחלתו. ולפיכך קורא לי ירך. שדרכו של ירך לצאת ולבא. וש"כ שמח זבולן בצאתך ויששכר באהלך. לחוף ימים ישכן. בין אותו פורשי ימים לעשות מסחר. לחוף ימים. אע"פ שים אחד היה לו בנחלתו. בשני ימים שכן. ר' יוסי אמר כל שאר הימים היו משלחים אניות מסחר בים שלו. והוא לחוף אניות. מקום שכל האניות שם נמצאות לעשות סחורה. ויורכתו. א"ר חזקיה ירך שלו הגיע על גבול צידון. והתחום שלו נתפשט למקום ההוא. המסחר של כל המוחרים. שהיו מסבבים ומחזירים במחזורותיהם למקום ההוא. 7) שאל רבי בון ואמר. בני יעקב בל י"ב שבטים נסדרו למטה כדמיון שלמעלה. למה הקדים בברכות זבולן ליששכר תמיד. והרי יששכר עמלו בתורה. והתורה קודמת בכל מקום. ולמה הקדים לזבולן בהברכות. אביו הקדימו בתרווייהו [נג] לתברא תחותיה כל שאר עמין עובדי עכו"ם ומלכין דעלמא ה) פתח הסוא יוקא ואמר אסרי לגפן עירה ולשורקה בני התונו אסרי אסר מצעי ליה עירה. עיר מצעי ליה אלא אמי קרא רזא עלאה הוא ובמא קדישא אתכליל תמן יה וכמה דהכא אתרמז שמא קדישא הכי נמי ולשורקה. ולשורק מצעי ליה בני בן מצעי ליה שורק כדכתיב 3) ואנכי נטעתיך שורק בן כד"א בן אתונות אמאי שורקה ואמאי בני. אלא דאתכלל תמן יה וכמה דאית שמא קדישא לאכפיא לעיר. הכי נמי אית שמא קדישא לאכפיא חילא אחרא דאיהו חמרא. דאלמלא דשמא קדישא אתרמיז הכא הוו מטרפי עלמא יה בחילא דא יה בחילא דא. לאסתיארא עלמא מנייהו ולאסתיארא לב"כ דלא ישלטין ביה בעלמא אסרי לגפן אמי גפן דא כנסת ישראל אמאי אתקריא גפן. אלא מה גפן לא מקבלא עלה נטיעה אחרא הכי נמי כנסת ישראל לא מקבלא עלה אלא לקב"ה ובגין כנסת ישראל אתכפיין קמה כל חילין אחרנין ולא יכלין לאבאשא ולשלטאה בעלמא וע"ד אמיל קרא שמא קדישא ביניהו בהאי גיסא ובהאי גיסא בני אתונו דאתעקר בגין הסוא שורק. כד"א ואנכי נטעתיך שורק וגו' כבם ביין לבושו וגו' כבם כובם מבעי ליה אלא כבם מיומא דאתברי עלמא ומאן אינון דא מלכא משיחא לתתא ביין ספר שמחלא ובדם ענבים ספר שמאלא לתתא [נד] וזמין מלכא משיחא לשלטאה לעילא על כל חילין אחרנין דעמין עובדי עכו"ם ולתברא תוקפיהון מעילא ומתתא. ד"א כבם ביין לבושו כגונא דהאי חמרא אחזו חידו וכוליה דינא הכי נמי מלכא משיחא יחזי חידו לישראל וכלהו דינא לעמין עובדי עכו"ם כתיב ורוח אלהים מרחפת על פני המים. דא רוחא דמלכא משיחא ומן יומא דהתברי עלמא אסחי לבושיה בחמרא עלאה אמי מה כתיב חכלילי עינים מיין ולבן שנים מחלב דא חמרא עלאה דאורייתא דתרוי מניה שתי ולבן שנים מחלב דהא אורייתא איהי יין וחלב תורה שבכתב ותורה שבע"פ

ג) **זבולן** לחוף ימים ישכן וגו' א"ר יהודה זבולן ויששכר תנאי עבדו. חד יתיב ועבי באורייתא וחד נפיק ועביד פרקמטיא ותמיך ליששכר דכתיב ותומכיה מאושר והוה פרים בימי לתעבד פרקמטיא וחולקיה הכי הוה דהא ימא הוה אחסנתיה ובג"כ קרי ליה ירך דדרכיה דירך לנפקא ולמיעל הה"ד שמח זבולן בצאתך ויששכר באהלך. לחוף ימים ישכן בתיגון פרשי ימים למעבד פרקמטיא. לחוף ימים אע"ג דחד ימא הוה ליה באחסנתיה בתרין ימין שריא ר' יוסי אמר כל שאר ימין הוו מהדרן קרפולין בימא דיליה והוא לחוף אניות אתר דכל ארבין משתכחין למעבד סחורתא ויורכתו א"ר חזקיה ירכתיה דיליה מפי על ספר לידון ותחומא פרים להסוא אתר. פרקמטיא דכל מארי סחורתא סחרין ותייבין בסחורתייהו להסוא אתר 7) שאיל רבי בון ואמר בגוי דיעקב כלהו תריסר שבטין אתסדרו לתתא כגונא דלעילא אמאי אקדים בברכתא זבולן ליששכר תדיר והא יששכר אתעסק באורייתא ואורייתא אקדים בכל אתר אמאי אקדים ליה זבולן בברכתא. אבוי אקדים

מראה מקומות ה) דף רלט 3) ירמי' כ' ג) דף רמא 7) דף רמב.

זין הזהר

[נא] פי' שהדינים והגבורות נשתיירו במדת המלכות בשביל מלך המשיח שיתאור בבחות האלה: [נב] היינו דינים הקשים שנמתקים ביותר:

מקדים ליה ומסר מקדים ליה. אלא זבולן זכה על דאפיק פתא מפומיה ויהב לפומיה דיסשכר. בג"כ מקדים ליה בברכאן מהכא אוליפנא מאן דסעיד לחבי דאוריתא נטיל ברכאן מעילא ותתא. ולא עוד אלא דיכי לחבי פתוחי. מה דלא זכי ב"נ אחרא זכי לעותרא דיתבדך בהאי עלמא וזכי למהוי ליה מולקא בעלמא דאתי. הס"ד זבולן לחוף ימים ישכון והוא לחוף אניות כיון דכתיב לחוף ימים אמאי והוא לחוף אניות אלא לחוף ימים בעלמא דין. לחוף אניות בעלמא דאתי [נג] כד"א סר אניות יהלכון וגו'. דתמן הוא נגידו דעלמא דאתי

יששכר חמור גרם רובץ בין המשפתים. א"ר אלעזר וכי יששכר חמור נקרא אי בגין דאשתדל באוריתא נקרייה ליה סוס או אריה או נמר אמאי חמור אלא אמרו בגין דחמור נטיל מטולא ולא בעיא במאריה כשאר בעירי ולא אית ביה נסות הרוח ולא חיים למשכב באתר מתתקן אוף הכי יששכר דאשתדלותיה באוריתא נטיל מטולא דאוריתא ולא בעיא ביה בקב"ה. ולא אית ביה נסות הרוח כחמור דלא חיים ליקרא דיליה אלא ליקרא דמריה רובץ בין המשפתים כדאמרינן ועל הארץ תישן וחיי לער תחיה ובתורה אתה עכל. ד"א יששכר חמור גרם תא חזי בשעה שנכנס הלילה פתחים סתומים [נד] הכלבים והחמורים מתפשטים ומשוטטים בעולם. ונתנה רשות למשחית. וכל בני עולם ישנים במטותיהם ונשמות הצדיקים עולות להתענג למעלה. כשמתעורר רוח צפון ונחלק הלילה. התעוררת קדושה נתעורר בעולם. וזה נתבאר בכמה מקומות. אשרי חלקו של אדם הקם בשעה ההיא ועוסק בתורה. כיון שמתחיל בתורה. כל אותן מינים רעים מכניסם בנקבי תהום רבה. וכופת לקליפת חמור ומורידה במחילות שתחת העפר למקום הגבורת הזודם. לפיכך יששכר שעמלו בתורה הכניע לקליפת חמור. והורידה מגרם המעלות ההוא שהוא עולה להזיק לעולם. והניחו בין המשפתים. בתוך הזודם של מחילות העפר. בוא וראה מה כתוב וירא מנוחה כי טוב ואת הארץ כי נעמה ויט שכמו לסבל ויהי למס עובד. וירא מנוחה כי טוב. זה תורה שבכתב. ואת הארץ כי נעמה. זו תורה שבע"פ. ויט שכמו לסבל. לסבול עול התורה ולהדבק בה יומם ולילה. ויהי למס עובד. להיות עובד להקב"ה ולהדבק בו ולהתיש עצמו עבורו רבי שמעון אמר ויט שכמו לסבל. מהו ויט. נטיה. כמש"כ ויטו אחרי הבצע. מי שנטה דרכו ועצמו שלא לסבול עול דתורה. מיד ויהי למס עובד:

ג) **דן** ידין עמו כאחד שבטי ישראל. ר' חייא אמר זה הכתוב הי' צריך לומר דן ידין לשבטי ישראל. או דן ידין לשבטי ישראל כאחד. מהו דן ידין עמו. יאה"כ אמר כאחד שבטי ישראל. אלא דן ידין עמו בתחלה. ואח"כ שבטי ישראל. כאחד. כיחידו של עולם. כמו שדיה בשמשון שהוא יחידי עשה דין בעולם. והיה דן והורג ביחד. ולא נצרך לתמכו. יהי דן נחש עלי דרך. א"ר חייא מהו עלי דרך. אלא נחש מי שנוטה אחריו מכחיש פמליא שלמעלה. ומה הוא. היינו דרך העליון שיוצא מלמעלה. ככתוב ג) הנותן בים דרך וגו'. נחש מי שנוטה אחריו. כאלו הלך על דרך העליון ההוא להכחישו. לפי שמן הדרך ההוא ניזונים עולמות העליונים. ואם תשאל דן

למה

הקדימו. ומשה הקדימו. אלא זבולן זכה על שהוציא לחם מפיו ונתן לפיו של יששכר. לפיכך הקדים לו בהברכות. מכאן למדנו מי שתומך לבעלי התורה נוטל ברכות מלמעלה ומלמטה. ולא עוד אלא שזוכה לשני שלחנות. מה שאין זוכה אדם אחר. זוכה לעושר שיתברך בעולם הזה. וזוכה להיות לו חלק בעולם הבא. וש"כ זבולן לחוף ימים ישכון והוא להוף אניות. כיון שכתוב לחוף ימים למה כתוב והיא לחוף אניות. אלא לחוף ימים בעולם הזה. לחוף אניות בעולם הבא [נג] כמש"כ שם אניות יהלכון וגו'. ששם היא השפעת השפע של עולם הבא:

יששכר חמור גרם רובץ בין המשפתים. א"ר אלעזר וכי יששכר חמור נקרא. אם בשביל שעמל בתורה נקרא לו סוס או אריה או נמר. למה חמור. אלא אמרו לפי שהחמור נושא המשא ואינו בועט באדונו כשאר בהמות. ואין בו נסות הרוח. ואינו חושש לשכב במקום מתוקן. כן גם יששכר שעמלו בתורה. נשא עליו עול התורה ולא בעט בהקב"ה. ואין בו נסות הרוח. כדחסיר שאינו חושש לכבוד של עצמו אלא לכבוד אדונו. רובץ בין המשפתים. כמו שאמרו ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה ובתורה אתה עכל. ד"א יששכר חמור גרם. בוא וראה בשעה שנכנס הלילה פתחים סתומים [נד] הכלבים והחמורים מתפשטים ומשוטטים בעולם. ונתנה רשות למשחית. וכל בני עולם ישנים במטותיהם ונשמות הצדיקים עולות להתענג למעלה. כשמתעורר רוח צפון ונחלק הלילה. התעוררת קדושה נתעורר בעולם. וזה נתבאר בכמה מקומות. אשרי חלקו של אדם הקם בשעה ההיא ועוסק בתורה. כיון שמתחיל בתורה. כל אותן מינים רעים מכניסם בנקבי תהום רבה. וכופת לקליפת חמור ומורידה במחילות שתחת העפר למקום הגבורת הזודם. לפיכך יששכר שעמלו בתורה הכניע לקליפת חמור. והורידה מגרם המעלות ההוא שהוא עולה להזיק לעולם. והניחו בין המשפתים. בתוך הזודם של מחילות העפר. בוא וראה מה כתוב וירא מנוחה כי טוב ואת הארץ כי נעמה ויט שכמו לסבל ויהי למס עובד. וירא מנוחה כי טוב דא תורה שבכתב. ואת הארץ כי נעמה דא תורה שבע"פ. ויט שכמו לסבל. למסבל עולא דאוריתא ולדבקא בה יומא ולילי ויהי למס עובד. למהוי פלח לקב"ה ולאתדבקא ביה ולאתבשא גרמיה ביה. רבי שמעון אמר ויט שכמו לסבל. מהו ויט סטא. כד"א ג) ויטו אחרי הבצע. מאן דסטא אורחיה וגרמיה דלא למסבל עולא דאוריתא. מיד ויהי למס עובד

ג) **דן** ידין עמו כאחד שבטי ישראל. ר' חייא אמר האי קרא אית ליה למימר דן ידין לשבטי ישראל. או דן ידין לשבטי ישראל כאחד. מהו דן ידין עמו ולבתר כאחד שבטי ישראל. אלא דן ידין עמו בקדמיתא. ולבתר שבטי ישראל. כאחד. כיחידו של עולם. כמה דהוה בשמשון דאיהו יחידאי עביד דינא בעלמא. ודאין וקטיל כהדא ולא אלמריך סמך. יהי דן נחש עלי דרך א"ר חייא מאי עלי דרך אלא נחש מאן דאשתדל אבתריה אכחיש פמליא דלעילא. ואיהו איהו הוא דרך עלאה דנפק מלעילא. כמד"א ג) הנותן בים דרך וגו'. נחש מי שנוטה אחריו. כאילו אזיל על הוא דרך עלאה לאכחשא ליה בגין דאהכוא דרך אתזנו עלמין עלאין ואי תימא דן

אמאי

טראה מקומות ה) שמואל ל' ת' ג) דף רמב. ג) ישעי' מ"ג

[נג] כך קורא להמקום שבאים שמה בעולם הבא יקבל שפע: [נד] פי' פתחי חסר ורחמים:

למה הוא במדרגה הזו של נחש. אלא ככתוב ואת להם הדרב המתהפכת לשמר את דרך עץ החיים [יה] כן גם הנושך עקבי סוס וגו'. בשביל לשמור לכל המחנות.. ולפיכך התפלל יעקב ואמר לישועתך קויתי ה'. בכל השבטים לא אמר לישועתך אלא בזה. לפי שראה בו תוקף חזק של הנחש שמחשב להגביר הדין. מ) רבי יוסי אמר יהי דן נחש עלי דרך. אימתי היה דן נחש בימי ירבעם. שכתוב נ) ואת האחד נתן בדן. למה ניתן שם. עלי דרך. על דרך ההוא שיהיה נמנע מלעלות לירושלים. וזה דן היה לישראל נחש עלי דרך. עלי דרך ודאי. ככתוב נ) ויועץ המלך וגו'. שפיפון עלי אורח. שנשך להם לישראל. והכל לא היה אלא עלי דרך. בשביל הדרך להמנע מישראל שלא יעלו לירושלים לחוג חגיהם. ולהקריב קרבנות ועולות לעבוד שם.. לישועתך קויתי ה'. ככתוב ל) והוא יחל להושיע את ישראל מיד פלשתים. א"ר חייא וכי למה אמר קויתי. והרי יעקב כבר נסתלק מהעולם בזמן ההוא מכמה שנים. ולמה אמר שהוא מצפה לזו הישועה. אלא ידאי סוד הדבר ככתוב והי' כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל. ישראל סתם. אף כאן והוא יחל להושיע את ישראל. ישראל סתם [נו] לפיכך אמר לישועתך קויתי ה':

ס) גד גדוד יגודנו והוא יגד עקב. ר' יוסא אמר מן גד משבע שיצאו חילות להתגר מלחמה. והמשמעות שכתוב גד. שבכל מקום גימ"ל דל"ת מרמז שחילות ומחנות יוצאים מהם [נז] שגימ"ל נותן והדל"ת מקבל. ומכאן כמה חילות וכמה מחנות תולים — :

ע) מאשר שמנה לחמו והוא יתן מעדני מלך. א"ר שמעון זה הכתוב סוד של חכמה הוא. אשר. זה פתח העליון של צדיק. כאשר נתברך להשפיע ברכות בעולם. וזה הפתח מוכן תמיד לברכות העולם. ונקרא אשר. וזה הוא מן העמודים שהעולם עומד עליהם. וזה המקום שנקרא להם עוני ממקום ההוא נתתקן [נח] וש"כ מאשר שמנה לחמו. מה שהיה להם עוני חזר להיות להם פנג. לפי שהשפיע ונתן בו ברכות ומעדנים. וסוף הכתוב מוכיח. והיא יתן מעדני מלך. מי מלך. זו כנסת ישראל [נט] שמנה ניתן העולם במעדנים. וזה נותן למלך הזה כל הברכות כל שמחות וכל טוב. הוא נותן וממנה יוצאות. ע) עוד א"ר שמעון בוא וראה מאשר שמנה לחמו. והו המקום שהכל מאשרים לו. ומה הוא. עולם הבא [ס] שהעליונים והתחתונים מאשרים לו ונכספים אליו. שמנה לחמו. של מי. ע"כ לא פירש אזה מקום. אלא יש להם ויש לחם. כמו שיש עץ ויש עץ. יש עץ עץ הדעים. ויש עץ שתולה בו מיתה. כן יש לחם שנקרא לחם עוני. ויש לחם שנקרא לחם פנג. ומי הוא. זה דנרמז בוא"ו [סא] וזהו לחמ"ו. לחם וא"ו. וע"ז כתוב הנני ממטיר לכם לחם מן השמים. מן השמים בודאי. וע"ז כתוב מאשר שמנה לחמ"ו. לחם וא"ו. שהרי ממנו ניתן זה העץ. והוא מעמרו. ככתוב

מתחלי מיכו בדרגא דא. אלא כדכתיב ואת להם החרב המתהפכת לשמר את דרך עץ החיים [יה] כי גמי סמוך עקבי סוס וגו'. בגין לנטרא ליה לכל משיריין.. ובגיני כך אלי יעקב ואמר לישועתך קויתי ס'. בכל שבטים לא אמר לישועתך אלא בהאי בגין דחמא ליה תוקפא תקיפא דהוא מרחשא דינא לאתגברא. מ) רבי יוסי אמר יהי דן נחש עלי דרך. אימתי הוה דן נחש בימוי דירבעם. דכתיב נ) ואת האחד נתן בדן. אמאי אתיהיב תמן. עלי דרך. על סטוא אורח דיתמנע דלא יסלקון לירושלים. ודא דן הוה לון נחש לישראל עלי דרך. עלי דרך ודאי כד"א נ) ויועץ המלך וגו'. שפיפון עלי אורח. דעקץ לון לישראל. וכלא לא הוה אלא עלי דרך. עלי אורחא לאתמנעא מישראל דלא יסלקון לירושלים למיחג חגיהם. ולקרבא קרבנין ועלוון למפלח תמן.. לישועתך קויתי ס'. כד"א ל) והוא יחל להושיע את ישראל מיד פלשתים. א"ר חייא וכי אמאי קויתי והא סליק הוה יעקב מעלמא בסהון זמנא מכמה שנין. ואמאי אמר דאיהו מחכה לסהיא ישועה. אלא ודאי רזא דמלה כדכתיב והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל. ישראל סתם. אף הכא והוא יחל להושיע את ישראל. ישראל סתם [נו] בגיני כך אמר לישועתך קויתי ס':

ס) גד גדוד יגודנו והוא יגד עקב. רבי יוסא אמר מגד אשתמע דהא חילין יפקון לאגנא קרבא מבשע דכתיב גד בכל אתר גימ"ל דל"ת חילין ומסריין נפקי מגייהו [נז] דהא גימ"ל יהיב ודל"ת לקיש ומסכא כמה חילין וכמה מסריין תליין — :

ע) מאשר שמנה לחמו והוא יתן מעדני מלך אמר ר' שמעון האי קרא רזא דחכמתא הוא. אשר. דא פתחא עלאה דלדיק. כד אתברכא לאנהרא ברכאן בעלמא. והאי פתחא אשתיודע תדיר לברכאן דעלמא ואקרי אשר ודא הוא עמודא מאינון דקאים עלמא עלייהו וההוא אתר דהקרי לחם עוני מההוא אתר אתתקן [יח] הה"ד מאשר שמנה לחמו. מה דהוה לחמא דמסכנא אתהדר לחם פנג. בגין דאריך ואמרי ביה ברכאן ותפנוקין. וסופא דקרא מוכח. והוא יתן מעדני מלך. מאן מלך. דא כנסת ישראל [נט] דמנה אתון עלמא בתפנוקי. ודא יהיב להאי מלך כל ברכאן כל חידו וכל טיבו. הוא יהיב ומנה נפקי. ע) תו א"ר שמעון מא חזי מאשר שמנה לחמו דא הוא אתר דכלא מאשרין ליה ומאי איהו עלמא דאתי [ס] דעלאי ותתאי מאשרין ליה ומכספין ליה. שמנה לחמו דמאן. עד כאן לא פריש מאן הוא אתר. אלא אית לחם ואית לחם כמה דאית מילגא ואית מילגא אית מילגא דמתי ואית מילגא דתליא ביה מותא אית לחם דאקרי לחם עוני ואית לחם דאקרי לחם פנג. ומאן איהו דא וא"ו [סא] ודא הוא לחמ"ו. לחם וא"ו. ועד"ד כתיב הנני ממטיר לכם לחם מן השמים. מן השמים ודאי. ועל דא מאשר שמנה לחמ"ו. לחם וא"ו. דהא מיה אתון האי מילגא. והוא מעמרא ליה. כדכתיב

בעמרה

מראה מקומות מ) דף רפד. נ) מלכים ב' י"ב ג) שם ד) שופטים י"ג ה) דף רמד ו) דף רלה. ז) דף רטו.

זין הזהר

[מא] שהן רשדים המזיקים שנבראו בשביל לשמור. וכן בדן כת הנחש בשביל לשמור [מז] היינו ישראל סבא: [מח] גימ"ל רמז על עלמא דרכורא המשפיע ד"ל"ת רמז על עלמא דנוקבא המקבל. כמבואר לעיל בהפסוק האספו ואגידה לכם: [מט] פי' שכל חקון המלכות הוא ע"י קבלת השפע מן מדת יסוד צדיק: [נס] זו מדת המלכות סוד השכינה הקדושה: [סא] זה עולם הבינה שנקרא אימא עלאה: [סב] אות וא"ו רמז על אות וא"ו של השם הוי"ה ב"ה שורש עולם היצירה וספירת תפארת שנקראת שמים ועץ החיים ולחם פנג. והמלכות היא עץ שיש בה מיתה ונקראת לחם עוני אימא תתאה. ודורש מאשר היינו מעולם הבינה אימא עלאה יהי' נשפע השפע אל לחם וא"ו. שי' לתפארת. והוא יתן מעדני השפע לחמלך היינו מדת המלכות ע"י הספירה יסוד צדיק ומשם תבא השפע לעולם הזה. ונתבאר כל המאמר בקיצור:

בעפרים שעפרים לו אמו. וכך איסו נקים. ודאי הוא יתן מעדני מלך. ומאן מלך. דא כנסת ישראל. דהא מניה אתזנת. והוא יסיד לה על ידא דלדיק. דרגא קדישא אם קיימא. ומסכא לבאר דרגין דלתתא. וכלסו כנוונא דלעילא — :

ח) **נפתלי** אילה שלוחה הנותן אמרי שפר. א"ר שמעון סיימו דכתיב ומדברך נאוה. בגין דקול מדבר ליה לדבור. ולית קול בלא דבור [סג] והכוא קול אשתלח מאתר עמיקא דלעילא. וצליח מקמיה לאתהנא לדבור [סג] דהא לית קול בלא דבור. ולא דבור בלא קול. ודא כלל דלריך לפרש ופרש דלריך לכלל ודא קול נפקא מדרוס ומדבר לאתערב ירית לתרין סטרין. ודא הוא דכתיב ולנפתלי אמר וגו' יס ודרוס ירשה. לעילא דכר לתתא מוקבא [סד] בג"כ נפתלי אילה שלוחה. מוקבא לתתא. כנוונא דא דכר לעילא. דכתיב הנותן אמרי שפר. ולא כתיב הנותנת — :

ט) **בן** פרת יוסף בן פרת עלי עין וגו'. א"ר שמעון מאי בן פרת דאתסגי לכסאה על אמיה. בגין דלא יתן עשו הרשע עיניו באמיה בן פרת עלי עין דלא שלטא ביה עינא ביתא אמר קב"ה בהסיא שעתא דחפה איסו על רחל אמיה דלא יסלם עינא דההוא רשע עלה. חייך בשעתא דייתי עינא ביתא אחרא לאסתכלא על בך ועל בני אמך תחפי עלייהו. תא חפית קל אמך אמך תחפי עלייהו. וכתיב ויחא בלעם את עיניו. עינו כתיב. הסיא עינא ביתא דבעא לאסתכלא עלייהו רחל הוא אמך. אמאת דעינא דההוא רשע מסגנא לאבראא מה עבדת נפקת ופרשת גדפיה עלייהו וחפאת על ברהא. הה"ד ותהי עליו רוח אלהים על מאן על ישראל דפרים גדפוי וחפא עליהון ומיד תב ההוא רשע לאחורא. בקדמיתא ברא חפא על אמיה והשתא אימא חפאת על ברא. ג) תו א"ר שמעון בן פרת יוסף בן פרת עלי עין. אמאי תרי זמני אלא בן פרת לעילא בן פרת לתתא ואמאי לאו איסו בן פרת לתתא בתקוני מס־יניתא [סה] בגין דבנות לעדה למהוי עלי שור דבעיין בנות לתקונהא ולא בנים. כד"א רבות בנות עשו חיל וגו' רבות בנות עשו חיל אלין תריסר שבטין ואת עלית על כלנה כד"א ז) עמד על שני עשר בקר אלשה פנים לפונים ואלשה פנים ימה וגו'. וכתיב והיס עליהם מלמעלה [סו] סיינו ואת עלית על כלנה. וע"ד בנות לעדה עלי שור בנות לעדי מבעי ליס אלא הסיא עין דכתיב לעילא ומאן איסי עין מסמס ואיסו קאים עלי עין [סז] הסיא עין לעדה ופסעת למיסל בנות לתקונהא ולא בנים. וימרדוסו ורבו. באסתכלותא דרחימו לגביה. כדכתיב הסבי עיניך מנגדי שהם הרהיבוני יע"ד ויפסמוסו בעלי חצים

י) **ותשב** באיתן קשתו דא קשת מאי קשת, דא בת זוגו. באיתן תוקפא חלבישא עלוי דלא אחלשא חילא. דהא ידעת דיוסף לא יסני בההוא דרגא דאת קיימא דיליס לימינא ולשמאלא. ויפזו זרעי ידיו מאי ויפזו. אלא בעטרה שעטרה לו אמו. וכאשר הוא מקבל השפע. ודאי הוא יתן מעדני מלך. מי המלך. זו כנסת ישראל. שהדי ממנו ניזונות. והוא נותן לה ע"י הצדיק. זו מדרגה הקדושה אות הברית. וסמנה נשפע לשאר המדרגות שלמטה. והכל כרמיון שלמעלה — :

ח) **נפתלי** אילה שלוחה הנותן אמרי שפר. א"ר שמעון זהו שכתוב ומדברך נאוה. לפי שדקול מנדיג לו להדבור. ואין קול בלי דבור [סג] וזה הקול נשתלח ממקום עמוק שלמעלה. ונשלח משם להנהיג לדבור [סג] שהרי אין קול בלי דבור. ואין דבור בלי קול. זה כלל שצריך לפרש ופרש שצריך לכלל. וזה הקול יוצא מדרום ומנהיג למערב. נוחל לשני צדדים. וזהו שכתוב ולנפתלי אמר וגו' יס ודרום ירשה. למעלה הוא בבחינת זכר ולמטה בבחי' נקבה [סד] לפיכך נפתלי אילה שלוחה. נקבה למטה. כעין זה זכר למעלה. שכתוב הנותן אמרי שפר. ולא כתוב הנותנת — :

ט) **בן** פרת יוסף בן פרת עלי עין וגו'. א"ר שמעון מהו בן פרת. שהתגדל לכסות על אמו. כדי שלא יתן עשו הרשע עיניו באמו. בן פרת עלי עין. שאין שולט בו עין רע. שאמר הקב"ה בשעה ההיא שהיה מחפה על רחל אמו שלא ישלט עליה עינו של אותו הרשע. חייך בשעה שתבא עין רעה אחרת להסתכל על בניך ועל בני. אמך תחפה עליהם. אתה חפית על אמך. אמך תחפה עליהם. וכתוב וישא בלעם את עיניו. עינו כתוב. זו עין הרעה שבקש להסתכל בה עליהם. רחל היתה שם. ראתה שעינו של אותו רשע משגגת להרע. מה עשתה. יצאה ופרסה כנפיה עליהם והגינה על בניה. וש"כ ותהי עליו רוח אלהים על מי. על ישראל. שפרש כנפיו והגין עליהם מיד חזר רשע ההוא לאחור. בתחלה הגין הבן על אמו. יעתה דאם תגינה על הבן. ג) עוד א"ר שמעון בן פרת יוסף בן פרת עלי עין. למה ב' פעמים. אלא בן פרת למעלה. בן פרת למטה. ומפני מה אין רוא בן פרת למטה בתקוני השכינה [סה] לפי שבנות צעדה עלי שור שבנות נצרכות לתקונה ולא בנים. כמש"כ רבות בנות עשו חיל וגו'. רבות בנות עשו חיל. אלה י"ב שבטים יאת עלית על כלנה. ככתוב ז) עמד על שני עשר בקר שלשה פנים צפונה שלשה פנים ימה וגו'. וכתוב והיס עליהם מלמעלה [סו] ורו את עלית על כלנה. וע"כ בנות צעדה עלי שור. בנות צעדו צריך לומר. אלא עין ההיא שכתוב למעלה. ומי היא. עין משפט. והיא עומד עלי עין [סז] עין זו צעדה ופסעד לקחת בנות לתקונה ולא בנים. וימרדוהו ורבו. בהסתכלות אהבה אליו. ככתוב הסבי עיניך מנגדי שהם הרהיבוני. וע"כ וישמטוהו בעלי חצים

י) **ותשב** באיתן קשתו. זה קשת. מהו קשת. זו בת זוגו. באיתן. תוקף הלבישה עליו שלא החלישה כחו. שהרי ידעה שיוסף לא יסיר במדרגה זו של אות הברית שלו לימין או לשמאל. ויפזו זרעי ידיו. מהו ויפזו. אלא

מראה מקומות ח) דף רסו ט) כלל רל. ג) דף רסו: ז) מלכים א' ז' ס) דף רסו.

זין הזהר

[סג] פי' שקול בלי דבור אין חשוב: [סד] פי' שנפתלי נתברך בהכחות של מערב ודרום שיקבל שפע והארות הכחות מתפארת ומלכות. והיינו קול ודבור. לעילא דבר זה אור תתפארת. לתתא נוקבא זו הארת המלכות: [סה] פי' בין הדרגלים: [סו] וכן היו הד' דגלים לכל דגל ג' שבטים והשכינה שרתה עליהם מלמעלה כבתוב על נוחליו ירחף: [סז] השכינה הקדושה נקראת עין כי היא עין משפט מקום חבית דין שלמעלה. וגם המלכות נקראת עין או בבת עין כי לכל עין יש באמצע נקודה שחורה שאין לה אור עצמיותה וסקובבת הנקודה בגוונים שונים וכן היא ספירת מלכות בידוע. ויוסף הצדיק ששרשו הוא ספירת היסוד לכן הוא עומד עלי עין מסעל לה להקביר אליה השפע ולכן הוא בבחינה דנוקבא. והמלכות היא עלמא דנוקבא. לפיכך שאר השבטים שהם ג"כ בבחינת בנות נעשו מרכבה להשכינה בהדגלים ולא יוסף:

אלא כתוב הנחמדים מזהב ומפז רב. ובתוב ה) ותמורתה בלי פז. נתכבדו זרועותיו במרגליות העליונה [סח] מידי אביר יעקב. מאותן שני צדדים שנתחזק בהם יעקב. משם רועה אבן ישראל. משם ניזונת אבן יקרה ההיא [סט] ועוד בי מאלו י"ב צדדים ניזונת אבן יקרה ההיא. שהם צפון ודרום. והיא שוכנת ביניהם ומתברכת מהם. וניזונת מהם על ידי צדיק [ע] בוא וראה ליוסף נתוספה לי ברכה אחרת. בכתוב מאל אביך ויעזרך ואת שדי ויברכך. זה הכתוב קשה. מאל אביך. אל אביך יעזרך צריך לומר מהו מאל אביך ואח"כ ויעזרך. ואת שדי. ואל שדי צריך לומר. כמו שכתוב ואל שדי יתן לכם רחמים לפני האיש. ויברכך יברכך צריך לומר אלא שהנחילו למעלה ולמטה הנחילו למעלה מאל אביך שהיא נהלה דעליונה מקום שנקרא שמים. ויעזרך למען לא יחליף מקום זה למקום אחר ועזר שלו יהיה ממקום זה ולא מאחר [עא] ואת שדי. מהו ואת שדי אלא זו מדרגה אחרת תחתונה. שהרי למדנו בכל מקום את ה' זו השכינה. כמו וארא את ה' את לדבות. ואת להכליל יום בלילה ולילה ביום [עב] וש"כ ואת שדי ויברכך שהרי משם יוצאות הברכות לברך העולמות ועוד למה לא אמר ואל שדי כבתוב ואל שדי יתן לכם רחמים. למד עוב ל' וכתב ת'. אלא סוד הוא. שכאשר אותן שבילין יוצאין מלמעלה. כלל התורה נחל השמים כבתוב א"ת השמים כלל כ"ב אותיות [עג] ומבאן צאו לתורה שבע"פ שנקראת ארץ. כנאמר יא"ת הארץ כלל הכ"ב אותיות השמים כלל כאחד [עד] ואז מתעטרת הלבנה בכל יתנוה בשלימות וברכות נמשכות אז משם. וע"כ בתוב וא"ת שדי ויברכך כדי שיהי לה קיום תמידי וחזק. שהרי ככל מקום שיש בו יא"ו יש בו תוספות וקיום. עד כאן אמר בדרך כלל ואח"כ עשה פרט. שכתוב ברכות שמים מעל ברכות תהום רובצת תחת. ברכת שדים ורחם ברכת אביך גברו על ברכת הורי. ברכות אביך גברו בורא שהרי יעקב נחל שבח הכל יותר משאר ראבות שהרי הוא שלם הי בכל הכל נתן לו לייסף. מר הטעם לפי שכך ראוי לדיות שהרי צדי"ק נוטל הכל ומשפיע הכל כיחד כל הברכות בו שורות לפיכך כלן תהיין לראש וסף וגו'. שתתברך מדרגה זו שנקראת צדיק ותקר הכל בראוי אשרי חלקם של אלו הנקראים צדיקים שהרי צדיק אינו נקרא אלא מי שנוטר מדרגה זו זה אות הבריח הקדוש אשרי חלקם בעולם הזה ובעולם הבא:

ג) **בנימין** זאב יטרף וגו'. א"ר אלעזר זאב למה. אלא לפי שכך נרשם בהכסא בבוד. שהרי כל חיות גדולות וקטנות נרשמות שם. כמו שכתוב חיות קטנות עם גדולות. והכסא שעשה שלמה כך נרשמה בדמיון שלמעלה. ועוד זאב יטרף. שהרי המזבח בחלקו הי'. ומזבח נקרא

מראה מקומות ה) מיוב כ"ט כ) דף רמז

מלא כדכתיב המחמדים מזהב ומפז רב וכתיב ה) ותמורתה כלי פז מתיקרו דרועוי במרגליות עלאה [סח] מידי אביר יעקב מאיתן תרין סטרין דאתקיף בהו יעקב [סט] רועה אבן ישראל מתמן מתזן ההיא אבן יקרה [סט] תו מאיתן תריסר סטרין אתזן ההיא אבן יקרה דאיתן לפון ודרום והיא אתיסדת ביניהון ואתברכא מנהון מכסון על ידא דצדיק [ע] תא חזי ליוסף אתוסף ליה ברכה אחרא כד"א מאל אביך ויעזרך ואת שדי ויברכך האי קרא קשיא מאל אביך אל אביך יעזרך מבעי ליה מאי מאל אביך ולבתר ויעזרך ואת שדי ואל שדי מבעי ליה כמה דכתיב ואל שדי יתן לכם רחמים לפני האיש. ויברכך ברכך מבעי ליה אלא אחסין ליה לעילא ותתא אחסין ליה לעילא מאל אביך דאיהו אחסנא עלאה אתר דהקדי שמים ויעזרך בגין דלא יחליף האי אתר לאתר אחרא ויהוא דיליה מאתר דא ולא מאחרא [עא] ואת שדי מאי ואת שדי אלא איהו דרגא אחרא תתאה דהא תנינן בכל אתה את ה' דא שכינתא כמו וארא את ה' את לדבות ואת לאכללא יום בלילה ולילה ביום [עב] הה"ד ואת שדי ויברכך דהא מתמן נפקין ברכאן לברכא עליהון תו מאי אתי לא קאמר ואל שדי בדכתיב ואל שדי יתן לכם רחמים מאי סבק ל' וכתב ת' אלא רזא איהו דכל אינון שבילין יפקין מעילא כללא דאוריתא אחסין שמים כד"א א"ת השמים כללא דכ"ב אתוון ובגין יתכבא יפקי לתורה שבע"פ דאקרי ארץ כדקאמרינן ואת הארץ כללא דכ"ב אתיין שמים כליל כחדא ובגין יכדין מתעטרא סיהרא בכלא יתבא באשלמותא ויברכאן נגדין כדין מתזן יא"ר אמ"ת שדי ויברכך בגין דיהא ליה קיום תדיר ויתיר דהא בכל אתר דאית ביה וא"ו תוספת אית ליה קיומא עד כאן כלל ולבתר עביד פרט דכתיב ברכות שמים מעל ברכת תהום רובצת תחת ברכת שדים ורחם ברכת אביך גברו על ברכת הורי ברכת אביך גברו בודאי שהרי יעקב נחל שבח הכלא יתיר מאבהן דהא שאר שלים הוה בכלא וכלא יהב ליה לייסף. מאי טעמא בגין דהכי אתחזי דהא לדי"ק כלא נפיל ואחסין כלא כחדא וכל ברכאן ביה שריין בג"כ כלהו תהיין לראש יוסף וגו'. לאתברכא ההוא דרגא דצדיק ולנטלא כלא כדקא חזי זכאין אינון דאקרון לדיקים דהא לדיק לא אקרי אלא מאן דנטיר האי דרגא האי את קיימא קדישא זכאין אינון בעלמא דין ובעלמא דאתי.

ג) **בנימין** זאב יטרף וגו'. א"ר אלעזר זאב אמאי אלא בגין דהכי אתרשים בכרסיא. דהא כל חיוון רברבין וזעירין רשיין אתון כמה דכתיב חיות קטנות עם גדולות וכרסיא דעבד שלמה הכי אתרשים כגוונא דלעילא. תו זאב יטרף. דהא מזבח בחולקיה הוה. ומזבח

איכו

זין הזהר

[סח] זו מדת המלכות שנקראת מרגליות ואבן יקרה ניתנה בזרועי ידיו של יוסף שכל השפע תבא אליה ע"י בת קדושת יוסף הצדיק: [סט] פי' שמדת המלכות יושפע בה השפע של חסד דין ורחמים שהן קדושת יעקב עם קדושת השני צדדים של אברהם ויצחק: [ע] פי' שכל האורות מן י"ב צירופי הוי"ה יושפע בה ע"י בת קדושת יוסף שנקרא יסוד צדיק: [עא] פי' שספירת התפארת שנקרא שמים והוא הכולל של שאר הספירות שבעלמא דרבורא הוא ישפיע תמיד השפע להמלכות ע"י מקום זה היינו היסוד הקדוש ולא תלך השפע למקום אחר. [עב] פי' שע"י התכללות לילה ביום שהיא הזדונות תפארת ומלכות תצא שפע ברכות לכל העולמות. ובעבור התחלקות השפע בצמצום להנבראים כראוי להם נקראת בשם שדי שמורה על צמצום לומר די: [עג] א"ת רמז על הכ"ב אתוון מאל"ף עד תי"ו שיוצאין מן הת"פארת שנקרא שמים למלכות שנקראת ארץ: [עד] פי' שתיבת וא"ת רמז על כוללת הכ"ב אתוון עם התפארת שנקרא שמים כאחד. כי: וא"ו רמז על תפארת עם א"ת. ואז מתעטרת סיהרא היינו השכינה בשלמות של שפע וברכה להשפיע למטה:

היכו זאב דלא תימא בימין איכו זאב לאו אכי אלא מזבח דהוה במולקיה הוא זאב דהוה אכיל בשרא כל יומא. ובגיין הוה זן ליה בגין דהא בחולקיה הוה כביכול איכו מפרנס וזן לאלא זאב תו זאב יסרף. זאב יזון. ומאן איכו. אילין מארי דבבו דאיכון קיימי לעילא לקטרגא וכלהו אתהכו ואתתקנו מקרבנא ומתערי התערותא לעילא בבקר יאכל עד ולערב יחלק שלל מאי בבקר יאכל עד אלא בלפרא דאברהם אתער בעלמא ושעתא דרעוא אשתכח קרבנא עביד אתערותא ואיתא וסלקא עד עד. דא הוא אתר דכתיב וסבת עד ה׳ אלהיך [יח] ועי״ד בבקר יאכל ע״ד ולא אחרא יאכל ע״ד ויתעדן ויתקשר בקשוריה בקדמיתא [עו] איתתי בבקר דבעי לאתברכא שמא קדישא בקדמיתא ולבתר יתברכון אחרנין ועי״ד אסיר ליה לבי״כ לברכא לאחבריה בלפרא עד דיברך לקב״ה דאיכו בעי לאתברכא בריש ולא ויאיכו בבקר יאכל עד ולבתר יתברכון אחרנין. ולערב יחלק שלל דהא קרבנא דהוה ברמשא כלא אתקרב לקב״ה והתערותא סלקא תתן ובגין דהא הוא אתברך הוה מקשר קשרין לכל שאר חילין עלאין [עז] ומפליג לון ברכאן לכל חד וחד כדקא חזי ויאות ליה ומתבשין עלאין ואתברכאן עלאין ותתאין ואיכו רזא דכתיב אכלתי יערי עם דבשי וגו׳ בקדמיתא ולבתר פליג לכלהו ואומר אכלו רעים שתו ושכרו דודים. השפיע ברכאן לכלהו ומפליג לון לכל חד וחד כדקא חזי ליה ועי״ד ולערב יחלק שלל. דהא שתא קדישא יתברך בקדמיתא והשתא פליג ברכאן לכלהו עלאין ולא תימא דקרבנא מתקריב לון ולא לשום חילא אחרא אלא כלא אתקרב לקב״ה והוא אריך ברכאן ומפליג ברכאן לכלהו עלאין. ובגי״כ קרבן לה׳ ולא לאחרא

ח) **כל** אלה שבטי ישראל שנים עשר ואת אשר דבר להם וגו׳. פתח ר׳ אבא ואמר כתוב [ב] ויעש את הים מוצק וגו׳ עומד על שני עשר בקר שלשה פונים צפונה ושלשה פונים ימה וגו׳ והים עליהם מלמעלה וגו׳. הים הוא ודאי דהא יש מתקנא בי״ב בתרין עלאין. בי״ב לעילא תריסר רתיכין ממנן בי״ב לתתא תריסר שבטין כיון דאמא יעקב תקונא עלאה ואתא שכינתא קאים לקבליה בעא לאשלמא תקונא קרא לבנוהי תריסר ואתר לון כאספו אתקינו נרמייכו לאשלמא מ״מונתא תא חזי תריסר שבטין בד׳ דגלין בד׳ ספרין. שלשה פונים לפונה ושלשה פונים ימה. ושלשה פונים נגבה ושלשה פונים מזרחה והים עליהם והכי הוא ודאי תלת שבטין לכל ספר לד׳ רוחי עלמא תלת שבטין לדרועא דימינא ותלת שבטין לדרועא דשמאלא תלת שבטין לירכא ימינא ותלת שבטין לירכא שמאלא ונופא דשכינתא עלייהו הה״ד והים עליהם מאי טעמא תלת שבטין לדרועא ותלת שבטין לירכא וכן לכלא חלא רזא דמנה תלת קשרין איכון בדרועא ימינא ותלת בשמאלא תלת בירכא ימינא ותלת בירכא שמאלא אשתכחו תריסר קשרין לתרבע ספרין ונופא עלייהו אשתכחו תריסר עם נופא כנוונא דלעילא מכלן דכתיב כל אלה שבטי ישראל שנים עשר וזא״ת. בגין דבה אשתלים חוסבנא כד״א והים עליהם מלמעלה כל

נקרא זאב. שאם תאמר בנימין הוא זאב. לא כן. אלא המזבח שהי׳ בחלקו הוא נקרא זאב. שאכל בשר כל יום. ובנימין הי׳ זן לו. לפי שהמזבח בחלקו היה. כביכול הוא מפרנס וזן לזאב הזה. ועוד זאב יטרף. זאב יזון. ומי הוא הגיזון. אלו ממוני הדין העומדים למעלה לקטרג. וכלם נהנים ומתתקנים מן הקרבן. ומעוררים התעוררת למעלה. בבקר יאכל עד ולערב יחלק שלל. מהו בבקר יאכל עד. אלא בבקר שמדת אברהם מתעוררת בעולם. ועת רצון נמצאת. עושה הקרבן התעוררת וניחוח ועולה עד **עד**. זה המקום ההוא שעליו כתוב ושבת עד ה׳ אלהיך [יח] וע״כ בבקר יאכל ע״ד ולא אחר. יאכל ע״ד ויתעדן ויתקשר בקשר שלו בתחלה [עו] אימתי בבקר. שצריך להתברך שם הקדוש בתחלה. ואח״כ יתברכו אחרים. וע״כ אסור לו לאדם לברך לחבירו בבקר. עד שיברך להקב״ה. כי הוא צריך להתברך תחלה. וזהו בבקר יאכל עד. ואחר כך יתברכו אחרים. ולערב יחלק שלל. שהרי הקרבן שהיה בערב נקרב הכל להקב״ה. והתעוררת עלתה שמד. ובעבור שהוא נתברך היה מקשר קשרים לכל שאר חילות עליונים [עז] ומחלק להם ברכות לכל אחד ואחד כראוי לו. ונמתקים העולמות ונתברכים עליונים ותחתונים. וזהו הסוד שכתוב אכלתי יערי עם דבשי וגו׳ בתחלה. ואח״כ הי׳ מחלק לכלם ואומר אכלו רעים שתו ושכרו דודים. השפיע ברכות לכלם וחלק להם לכל אחד ואחד כראוי לו. וע״כ ולערב יחלק שלל. שהרי שם הקדוש נתברך בתחלה. ועתה מחלק ברכות לכל העולמות. ואל תאמר שהקרבן נקרב לרם. וגם לא לכל כח אחר. אלא הכל היה נקרב להקב״ה. והוא השפיע ברכות ומחלק ברכות לכל העולמות. ולפיכך קרבן לה׳ ולא לאחר:

ח) **כל** אלה שבטי ישראל שנים עשר ואת אשר דבר להם וגו׳. פתח ר׳ אבא ואמר כתוב [ב] ויעש את הים מוצק וגו׳ עומד על שני עשר בקר שלשה פונים צפונה ושלשה פונים ימה וגו׳ והים עליהם למעלה וגו׳. כך הוא בודאי שזה הים מתתקן בי״ב בשני העולמות. בי״ב למעלה. י״ב מרכבות של שרים. בי״ב לכמה. י״ב שבטים. כיון שראה יעקב תקון העליון וראה השכינה עומדת נגדו. בקש להשלים התקון קרא לי״ב בניו ואמר להם האספו. התקינו עצמכם להשלים האמונה. בוא וראה י״ב שבטים בד׳ דגלים בד׳ צדדים. שלשה פונים צפונה. ושלשה פונים ימה. ושלשה פונים נגבה. ושלשה פונים מזרחה והים עליהם. וכך הוא בודאי ג׳ שבטים לכל צד לד׳ רוחות העולם. ג׳ שבטים לזרוע ימנית. וג׳ שבטים לזרוע שמאלית. ג׳ שבטים לירך ימין. וג׳ שבטים לירך שמאל. והשכינה עצמה עליהם. וש״כ והים עליהם. שפני מה ג׳ שבטים לזרוע וג׳ שבטים לירך וכן לכל. אלא סוד הדבר ג׳ קשרים הם בזרוע ימנית. וג׳ בשמאלית. ג׳ בירך ימין. וג׳ בירך שמאל. נמצאו י״ב קשרים לד׳ צדדים. והנוף עליהם. נמצאו י״ב עם הנוף כדמיון שלמעלה. מניין. שכתוב כל אלה שבטי ישראל שנים עשר וזא״ת. לפי שבה נשלם המספר. כמש״כ והים עליהם מלמעלה. כל

מראה מקומות ח) דף רמא. כ) מנחים ח׳ ז׳

זין הזהר

שפו ה עולם הבינה שהתשובה אם מגעת שמה פועלת הכתקת הדין. וכל עיקר הקרבן הוא תשובת החוטא. וע״ז כתוב ולבבו יכין ושב ורפא לו. כידוע בינה ל״א. ורחמנא לבא בעי. [עו] פי׳ שצריך לרום תחלה יחוד קב״ה ושכינתיה: [עז] פי׳ שעי״ן תבא הארה לכל שאר הבחות יחודים סובנים לקבלת השפע.

ח) כל אלה שבטי ישראל. אלה שבטי ישראל צריך לומר. מהו כל אלה. אלא לחברם במקום שכל הברכות נשפעות שמה [עח] שנים עשר. ודאי הם י"ב קשרים של תקון השכינה. והיא מתחברת עמהם. וש"כ שנים עשר וזאת. אשר דבר להם אביהם ויברך אותם. שהרי כמקום זה שורה הדבור [עח] ועוד אשר דבר. כאן נרמז קשר אחד להתחבר מלמטה עד למעלה ומלמעלה עד למטה. מלמטה היינו באלה י"ב שבטים עם וזא"ת שמתחברת עמ"ם. אש"ר דב"ר. זה חבור בחי' זכר ובחי' נקבה. קשר לב' צדדים מלמטה ומלמעלה [ב] ולבסוף קשרם במקום שלמעלה ששם בחי' זכר ובחי' נקבה ביחד [כא] וש"ב איש אשר כברכתו ברך אותם. מהו כברכתו. אלא כברכתו זו בת זוגו. איש אשר כברכתו. שניהם ביחד:

ט) **ויכל** יעקב לצות את בניו וגו'. א"ר יהודה לצות. לברך צריך לומר. אלא שצוה להם בענין השכינה להתקשר עמה. ועוד צוה להם על דבר המערה שהיא קרובה לגן עדן. ששם אדם הראשון קבור. ויאסף רגליו אל המטה. לפי שהרי הוא עד אז במקום החיים ישב. וכאשר בקש להסתלק מזה העולם. הכניס רגליו אל המטה [כב] ויאסף ונסתלק מן העולם. וש"כ ויגוע ויאסף אל עמיו בוא וראה כאשר הנשמה עולה נתעורר הכל אל השכינה. שהרי היא נדבקת בהשתוקקת שלמה ומתקשרת בה. יעקב לא מת. לפיכך לא נאמר בו מיתה. אלא ויגוע ויאסף אל עמיו. ראה מה כתוב ויאסף רגליו אל המטה. שנאסף השמש והתחבר אל הלבנה [כג] השמש לא מת. אלא שנאסף מן העולם והלך אצל הלבנה. בוא וראה בשעה שנאסף יעקב הוא"ה הלבנה. והשתוקקת שמש העליון נתעורר אליה [כד] לפי שכאשר זה השמש נסתלק נתעורר שמש אחר ונתחבר זה בזה והוארה הלבנה ג) א"ר שמעון בוא וראה יעקב נאסף אל הלבנה ועשה בה פירות לעולם. ואין לך דור בעולם שאין בו פירות של יעקב. לפי שהרי הוא הי' מעורר התעוררת למעלה [כה] שכתוב ויאסף רגליו אל המטה. היינו מטתו של יעקב ודאי. אשרי חלקו של יעקב. שהרי נשתלם למעלה ולמטה. שכתוב 7) ואתה אל תירא עבדי יעקב נאם ה' וגו' כי אתך אני. כי אתי אתה לא נאמר. אלא כי אתך אני [כו] וזה נתבאר:

י) **ויצו** יוסף את עבדיו את הרפאים לחנט את אביו וגו'. א"ר שמעון התעלה על דעתך שכמו בשאר אנשים היתה חנימה זו. אפשר האמר שבשביל הדרך הוא שחנטו. הלא כתוב וימת יוסף וגו' ויישם בארון במצרים. הרי שלא הלכו עמו בדרך. כי שם נקבר. וכתוב ויחנטו אותו. אלא שכך הי' דרך המלכים. שבשביל שיתקים גופם חנטו אותם בשמן משרה. החשוב מכל השמנים מעורב בבשמים. והבליעו אותו בהגוף יום אחר יום בשמן מוב ההוא ארבעים יום. שכתוב וימלאו לו ארבעים יום כי כן ימלאו

ימי

מראה מקומות ט) דף רמח. כ) דף רמח. ג) דף רמח. ד) ירמי' ל' כ) דף רנ:

זין הזהר

[עח] היינו לסדירת מלכות: [עט] כידוע שמלכות פה ותורה שבע"פ קרינן לה: [פ] בתחלה הי"ב שבטים עם וזא"ת היינו עם המלכות והשכינה הקדושה. והו חבור מתתא לעילא. ואח"כ חבור אש"ר עם דב"ר היינו יסוד עם מלכות. והו חבור מעילא לתתא. וכל זה היינו קשר לב' צדדים: [פא] נ"ל לפרש שקשרם לבסוף בעולמות היותר גבוהים לקבל משם הארה. והיינו העולמות הנקראים חכמה ובינה אבא ואימא. ששם הבחינת זכר והבחינת נקבה תמיד ביחד ונקראים תרין ריעין דלא מתפרשין. והו איש אשר כברכתו. איש הוא הבחי' זכר שהוא תמיד שוה בשוה עם ברכתו. זו בת זוגו. שהם שניהם ביחד תמיד. כירך אותם שיזכו לקבל הארות משם: [פב] פי' שנתקשר בהשכינה שנקראים מטה. [פג] יעקב נקרא שמש והשכינה נקראת לבנה: [פד] זו השתוקקת מדת התפארת להזדווג עם הלבנה: [פה] פעל שתתקיים הזדווגות הזאת לנצח: [פו] פי' הבמיה שבכל מצבם של ישראל תשרה אתם השכינה:

ימי החנוטים. אחר שנגמר זמן זה מתקים הגוף בשלמות זמן רב. לפי שכל ארץ כנען וכן גם ארץ מצרים מכלות הגוף ומרקיבות אותו בזמן קטן יותר מכל שאר ארצות. וכשביל לקיים הגוף עושים כן. ועושים הגיטה זו מבפנים ומבחוץ. שמתוך ששופכים השמן על הטבור נכנס בהטבור לפנים. ונבלע במעיו. ומקים את הגוף מבפנים ומבחוץ לזמן רב. ויעקב כך היה בקיום הגוף. וכך נצרך להיות. שהגוף של האבות הוא. והוא קיים בגוף ונפש. [6] רבי אבא אמר יעקב לא מת. וגופו קים תמיד בהתקיימות. ואינו מפחד מצד הטומאה. שהרי מטתו היתה שלמה בשלימות איר העליון. בהארת י"ב שבטים ובשבעים נפש. לפיכך לא נתירא מצד הטומאה. שאין ביכולתה לשלט עליו. ועוד שגופו הוא בדמות צורה העליונה. שהיופי שלו מקושר לכל הצדדים [פז] וכל האברים של אדם הראשון היו אחוזים בו [פח] וע"כ כתוב בו ושכבתי עם אבותי ונשאתני ממצרים. בגוף שלם. וע"כ ויחנטו הרופאים את ישראל. שגופו יתקיים בקיום וכך נצרך להיות:

ג) **ויבאו** עד גרן האטד וגו' וכתיב וירא יושב הארץ הכנעני את האבל בגרן האטד. א"ר יצחק אלו המקראות יש לעיין בהם. מה נזנע לנו זאת שבאו עד גרן האטד. ומפני מה קראו אבל זה למצרים. שהרי אבל ישראל צריך לומר. מה הטעם של אבל מצרים. אלא כך אמרו כל זמן ההוא שהי' יעקב במצרים נתברכה הארץ בעבורו. והנילום הי' עולה ומשקה לארץ. ועיד שפסק הרעב בזכות יעקב. וע"ב עשו מצרים האבל ונקרא על שמם.. ובוא וראה המצרים כלם חכמים היו. ומצד של גבורה יוצאים כמה חילות וכמה מחנות וכמה מדרגות על מדרגות. עד שמגיעים אל מדרגות התחתונות. והמצרים היו בהם מכשפים וחכמים וידעו סתרי עולם. והבינו שבזמן שיעקב קיים בעולם אין עם שיוכל לשלוט על בניו. וידעו שישתעבדו בישראל זמן רב. כיון שמת יעקב שמחו. והסתכלו מה שיהי' לבסוף. עד שהגיעו לגרן האטד. שהיא נזרת דין השולט. אט"ד בגימטריא י"ד. ככתוב את היד הגדולה. כיון שהגיעו למקום זה ראו הגבורות היוצאות מאטד זה. ולמה נקרא אטד. אלא מה אטד יוצאין קוצים לצד זה ולצד זה. כן גם יד הזאת יוצאין ממנה אצבעות לצד זה ולצד זה. וכל אצבע ואצבע עולה בכמה גבורות בכמה דינין ובכמה משפטים. אז ויספדו שם מספד גדול וכבד מאד. ע"כ קרא שמה אבל מצרים. ודאי אבל כבד זה למצרים ולא לאחר. [7] ר' שמעון אמר מהו גרן האטד. אלא כאן נרמז שממשלת מצרים תתבטל. גרן האטד זה השר הממונה על ממשלת מצרים שיתבטל מלפני ממשלת ישראל. שהרי ראה גרן ככתוב [7] מלובשים בגדים בגרן. וע"כ ויספדו שם מספד גדול וכבד מאד וגו'. ע"כ קרא שמה אבל מצרים עד היום הזה. כי ודאי אבל מצרים היה:

ה) **וישאו** אתו בניו ארצה כנען ויקברו אתו במערת שדה המכפלה וגו'. א"ר שמעון בוא וראה יעקב אע"פ שיצאה נשמתו במצרים לא ברשות אחר יצאה. מה הטעם. כמו שאמרו שלא היה מיום שנברא העולם

ימי החנוטים. אחר שנגמר זמן זה מתקים הגוף בשלמות זמן רב. לפי שכל ארץ כנען וכן גם ארץ מצרים מכלות הגוף ומרקיבות אותו בזמן קטן יותר מכל שאר ארצות. וכשביל לקיים הגוף עושים כן. ועושים הגיטה זו מבפנים ומבחוץ. שמתוך ששופכים השמן על הטבור נכנס בהטבור לפנים. ונבלע במעיו. ומקים את הגוף מבפנים ומבחוץ לזמן רב. ויעקב כך היה בקיום הגוף. וכך נצרך להיות. שהגוף של האבות הוא. והוא קיים בגוף ונפש. [6] רבי אבא אמר יעקב לא מת. וגופו קים תמיד בהתקיימות. ואינו מפחד מצד הטומאה. שהרי מטתו היתה שלמה בשלימות איר העליון. בהארת י"ב שבטים ובשבעים נפש. לפיכך לא נתירא מצד הטומאה. שאין ביכולתה לשלט עליו. ועוד שגופו הוא בדמות צורה העליונה. שהיופי שלו מקושר לכל הצדדים [פז] וכל האברים של אדם הראשון היו אחוזים בו [פח] וע"כ כתוב בו ושכבתי עם אבותי ונשאתני ממצרים. בגוף שלם. וע"כ ויחנטו הרופאים את ישראל. שגופו יתקיים בקיום וכך נצרך להיות.

ד) **ויבאו** עד גרן האטד וגו' וכתיב וירא יושב הארץ הכנעני את האבל בגרן האטד. א"ר יצחק אלו המקראות יש לעיין בהם. מה נזנע לנו זאת שבאו עד גרן האטד. ומפני מה קראו אבל זה למצרים. שהרי אבל ישראל מצוי ליה מאי טעמא למצרים. אלא הכי אמרו כל זמן ההוא זמנא דהוה יעקב במצרים אתברך ארעא בגיניה. ונילוס הוה נפיק ומשקי ארעא ועוד דפסק כפנא בגיניה דיעקב ועו"ד מצרי עבדו אבלותא ואתכני עלייהו. ותא חזי מצרי כלהו חכימין הוו. ומסטרא דגבורה קא נפקי כמה חילין וכמה משיריין וכמה דרגין על דרגין. עד דמטו לגבי דרגין תתאין. ומצרי הוו חרשין וחכימין בהו וידעין סתימין דעלמא. ואסתכלו הא דזמנא דיעקב קיים בעלמא לא אית עמא דשלטא על בנוי. וידעו דהא יסתעבדו בהו בישראל זמן רב. כיון דמית יעקב חדו. ואסתכלו מה יהא בסופא. עד דמטו לגרן האטד. דאיהו נזרא דדינא עליסא. אט"ד בגימטריא י"ד. כד"א את היד הגדולה. כיון דמטו לאתר דא חמו גבורין דנפקי מהאי אטד. אמאי אקרי אטד אלא מה אטד נפקי כודין להאי סטרא ולהאי סטרא. הכי נמי יד נפקו מינה אצבען להאי סטרא ולהאי סטרא. וכל אצבעא ואצבעא סליק בכמה גבורין בכמה דינין ובכמה נימוסין. כדין ויספדו שם מספד גדול וכבד מאד. ע"כ קרא שמה אבל מצרים. ודאי אבל כבד זה לאחרים ולא לאחרא. [7] רבי שמעון אמר מאי גרן האטד. אלא הכא אתרמיז שלטנותא דמצרי דאתעדי. גרן האטד דא ממנא שולטנא דמצרי דאתעדי מקמי שולטנותא דישראל. דהא חמא גרן כמה דאת אמר [7] מלובשים בגדים בגרן וע"ד ויספדו שם מספד גדול וכבד מאד וגו'. על כן קרא שמה אבל מצרים עד היום הזה. דודאי דמצרים הוה.

ה) **וישאו** אתו בניו ארצה כנען ויקברו אתו במערת שדה המכפלה וגו'. א"ר שמעון בוא וראה דיעקב אע"ג דנפקא נשמתיה במצרים לא ברשותא אחרא נפקת. מאי טעמא. כמה דאתמר דלא הוה מיומא דאתברי עלמא

ערסא

מראה מקומות [6] תרומה קמא. [7] דף רעב. [7] דף נז. [7] מלכים ג' כ"ב ה) דף ר'

(פז) פי' שהארת נשמתו מורכבת מן חסד ודין לחיות רחמים: (פח) פי' שארם הראשון נרם פגם בכל האיברים ע"י הנחש שלו ויעקב פעל לתם התיקון:

ממה שלמה כמטה זו של יעקב. ובשעה שנסתלק מן העולם מיד נתקשרה נשמתו במקומה. בוא וראה כאשר נכנס יעקב במערה. כל הריחות של גן עדן נמצאו במערה. והמערה העלתה אור. ונר אחד הי' דולק. וכאשר באו האבות אל יעקב למצרים להמצא עמו. נסתלק אור הנר. כיון שבא יעקב במערה חזר אור הנר למקומו. אז נשלמה המערה מכל מה שנצרך. ומיום שנברא העולם לא קבלה המערה אדם אחר ולא הקבל. ונשמות הצדיקים עוברות לפניהם בבית המערה. כשביל שיעורדו ויראו הזרע שהניחו בעולם. וישמחו לפני הקב"ה. [6]) וכמו שעשו כל שאר האבות כן גם אדם הראשון. חוה מתה תחלה ונקברה שם. ושם הבין אדם שמקום הזה ראוי לו. מת אדם נקבר בתוכה בחבור אחד. מתה שרה נקברה שם וחוה ראתה ושמחה כנגדה ועמדה וקבלה לה. שעיר הרחקה בין חוה לשרה שתי אמות ולא יותר מת אברהם נקבר אצל שרה בחבור אחד. מתה רבקה נקברה שם. ושרה ראתה ועמדה וקבלה לה. מת יצחק נקבר עמה בחבור אחד. מתה לאה נקברה שם. ורבקה ראתה ועמדה וקבלה לה. מת יעקב נקבר עמה בחבור אחד. וכלם זוג זכר ונקבה ביחד בחבור אחד. סדר שלהם איך הם שוכנים. נשים אצל נשים וזכרים אצל זכרים. אדם לראשונה וחוה סמוכה לו. שרה אצל חוה. אברהם סמוך לשרה. יצחק סמוך לאברהם. רבקה סמוכה ליצחק. לאה סמוכה לרבקה. יעקב סמוך ללאה. נמצא אדם בצד זה. ויעקב בצד השני. זה בראש וזה בסוף: בספר של שלמה המלך נזכר הסדר כראוי וכך הוא. אדם וחוה לראשונה. שרה ואברהם סמוך אצלם. רבקה ויצחק בז יות אחר ישר בנגדם בשורה אחת. יעקב ולאה באמצע. והם נשים אצל נשים וזכרים אצל זכרים. אדם וחוה. שרה ואברהם. יעקב ולאה. רבקה ויצחק. אדם בצד זה. יצחק בצד השני. ויעקב באמצע. יצחק אצל אביו [אש ומים] אין כך דרך העולם. וע"כ נצרך יעקב להיות באמצע. וכל אותן הזונות כמו שנקברו כן יקומו וכן יהיו. [3]) ובוא וראה יעקב נדבק בעץ החיים שאין בו מיתה לעולם. שכל החיים בעץ ההוא נתיסדו. ונותן חיים לכל הדבקים בו. ולפיכך יעקב לא מת ועשה הקב"ה ליעקב שיהי' מובחר שבאבות. וש"כ [1]) יעקב אשר בחרתיך. לקח ליעקב וה. שיבו לפניו והשתעשע עמו והתפאר בו. וש"כ [7]) ישראל אשר בך אתפאר:

ה) **וישבע** יוסף את בני ישראל וגו' והעלתם את עצמתי מזה. א"ר אבא כל אותן הנשמות של שאר עמים הדרים בארץ הקדושה. כשיוצאים מזה העולם אינם מתקבלים ונדחים לחוץ לארץ. והולכים ושטים ומתגלגלים בבמה גלגולים עד שיוצאים מכל ארץ הקדושה. וסובבים לצד הטומאה שלהם. וכל אותן נשמות ישראל היוצאות בארץ הקדושה עולות. ומכסה הדק ההוא מקבלן ונכנסין לקדושה העליונה. לפי שכל מין הולך למינו. ונשמות ישראל היוצאות בחוץ לא"ץ. ברשות אותה הקליפה החזקה. הולכות וסובבות ומתגלגלות עד שחוזרות למקומותיהן. ונכנסות במקומות הראוים להן. אשרי חלקו מי שנשמתו יוצאה ברשות הקדושה. בפתח ההוא של ארץ הקדושה. מי שנשמתו יצאה בארץ הקדושה אם נקבר באותו היום אין שולט עליו רוח הטומאה כלל. נופות הצדיקים שלא נתמשכו בזה העולם אחר התאות של הקליפה החזקה ההיא אין שולט עליהם רוח הטומאה כלל. שהרי לא נשתתפו ערסא שלימתא כסהון ערסא דיעקב. בשעתא דהוס סליק מעלמא כשמתיה מיד אתקשר באתריה. תא חזי כד הוה עאל יעקב במערתא. כל ריחין דגנתא דעדן אשתכח במערתא. ומערתא סלקא נהורא. וסרגא חד דליק. וכד עאלו אבהן לגבי דיעקב למגרים לאשתכחא עמיה אסתלק נהורא דסרגא. כיון דעאל יעקב דמערתא הדרא סרגא לאתריה. כדין אשתלים מערתא מכל מה דאצטריך ועד יומי עלמא לא קבילת מערתא בר גם אחרא ולא תקבל ונשמתין דזכאן אעברן מקדמוהי בני מערתא בגין דיתערין ויחמין זרעא דשבקו בעלמא ויחדו קמי קב"ה [6]) וכמה דעבדו כל שאר אבהן חוף הכי אדם מתה חוה בקדמיתא אתקברת תמן. ותון ידע אדם דהאי דוכתא אתחזי ליה. מית אדם אתקבר בגיוה בחבורא חדא מתה שרה אתקברת תמן. וחוה אתתא והדאת לקבלה יקמת וקבלה לה שעורא דמוה לגבי שרה תרין אמין ולא יתיר מת אברהם אתקבר לגבי שרה בחבורא חדא מתה רבקה אתקברת תמן ושרה אתתא וקמת וקבלה לה. מת יצחק אתקבר בהדה בחבורא חדא. מתה לאה אתקברת תמן ורבקה אתתא וקמת וקבלה לה. מת יעקב אתקבר בהדה בחבורא חדא וכלהו דכר ונוקבא כחדא בחבורא חדא סדורא דלהון איך שכני נשין לגבי נשין ודכרין לגבי דכורין אדם בריאשא חוה סתיך ליה. שרה לגבי חוה. אברהם סתיך לשרה. יצחק סתיך לאברהם. רבקה סתיך ליצחק. לאה סתיך לרבקה. יעקב סתיך ללאה. אשתכח אדם בסטרא דא. ויעקב בסטרא דא. דא ריאשא ודא סיפא בסטרא דשלמה מלכא איהו כדקא יאות והכי סוף. אדם וחוה בקדמיתא שרה ואברהם סתיך לון. רבקה ויצחק לזוגא אחרא באתרא מישר בשורה חדא. יעקב ולאה באמצעיתא ואינון נשין לגבי נשין ודכורין לגבי דכורין אדם וחוה. שרה ואברהם יעקב ולאה רבקה ויצחק. אדם בסטרא דא. יצחק בסטרא דא. ויעקב באמצעיתא. יצחק לגבי אבוה לאו ארח עלמא וע"ד יעקב אצטריך באמצעיתא. וכל אינון זונין כמה דאתקברו הכי יקומון והכי יסתכחון. [3]) ותא חזי יעקב אחיד באילנא דחיי דלית בית מותא לעלמין. דכל מאן דבסהון אילנא אשתכלל ויהב מאן לכל אינון דאחידן ביה. ובגין כך יעקב לא מית. ועבד קב"ה ליעקב שלימו דאבהן. הה"ד [1]) יעקב אשר בחרתיך. נסיל ליעקב ואוקיר קמיה ואשתעשע בהדיה ואתפאר ביה. הה"ד [7]) ישראל אשר בך אתפאר:

ה) **וישבע** יוסף את בני ישראל וגו' והעלתם את עצמתי מזה. א"ר אבא כל אינון נשמתין דשאר עמין דדיירין בארעא קדישא. כד נפקין מהאי עלמא לא מקבלא לון ודחי לון לבר ואזלין ושטאן ומתגלגלין בכמה גלגולין עד דנפקי מכל ארעא קדישא. ואתרן לאסתרייהו בהסאבו דלהון וכל אינון נשמתין דישראל דנפקין מן סלקין וההוא חופאה קדישא מקבלא לון ועאלין לקדושה עלאה. בגין דכל זיגא אזלא לזיגיה. ונשמתין דישראל דנפקין לבר מארעא ברשותא דהאיא קליפה תקיפא. אזלא ואתרן ומתגלגלא עד דתבא לדוכתהא. ועאלא לאתר דאתחזי לה זכאה חולקיה מאן דנשמתיה נפקא ברשו קדישא בשהון פתיחו דארעא קדישא מאן דנשמתיה נפקא בארעא קדישא אי אתקבר בשהון יומא לא שלטא עליה רוחא מסאבא כלל.. נופיהון דצדיקיא דלא אתמשכו בהאי עלמא בתר סגלין דאסיא קליפה תקיפא. לא שלטא עלייהו רוח מסאבו כלל דהא לא לאתתפו

מראה מקומות [6]) שלת קסד [3]) כפלא פת [1]) ישעי מ"ל [7]) ישעי מ"ט [5]) תרומה קמא

אתתפו אבתריה כלום בסתי עלמא. ובגיהון דרשיעא כיה דהתיבו בתלי עלמא בתר סטיא קליפה תקיפא וסגיון ובגוגין דילה ותקונין דילה סכי אתתלבין בתר דנפקין בסמתייהו מכהון. גופיהון דצדיקיא דלא מתענגי בסתי עלמא הלא יתענגו דמלוה וסגולתי דסבתין חנין וחנין סהוא רוח מסאבא לא יכיל לשלטאה עלייהו. דהא לא אתענגו מדיליה כלום והוא דלא נטלו מדיליה ליה ליה רשו עליהון כלל וכלה מיהו מאן דלא אתהני מדיליה כלום מאן דנשתיה נפקא לבר מארעא קדישא ויסהוא נופא אסתאב בסהוא רוח מסאבו. סהוא רוח מבאבו אסתאיב בגויה עד דהב לעפרא ומי סתי נופא דאסתאיב ביה סהוא רוחא מסאבא סלקין ליה לאתקברא גו ארעא קדישא עליה כתיב [6] ותבאו ותטמאו את ארצי ונחלתי שמתם לתועבה. ארצי שאין שולט עליה רוח הטומאה. בזה הגוף שלכם שנבלע בו רוח הטומאה. ותביאו אותו לקברו בארצי. אתם מטמאים אותה. לולא שעושה הקב"ה רפואה לארץ. שכאשר יבלה גוף ההוא. מנשב הקב"ה רוח מלמעלה. ורוחה לרוח הטומאה ההוא לחוץ. שהרי מרחם הוא על ארצו. יוסף לא שלט על גופו רוח טומאה לעולם. אע"פ שנשמתו יצאה ברשות אחר ספני מה. לפי שלא נתמשך בחייו אחר רוח טומאה ואף על פי כן לא רצה שיעלו את גופו להקבר בארץ הקדושה. אלא אמר והעליתם את עצמותי. ולא גופי כמו שכתיב ביעקב. ושכבתי עם אבותי ונשאתני ממצרים. גוף ש"ם. שאר בני עולם מישראל שנשמותיהם יוצאות בארץ דקדושה. הנפש והגוף נצלים מהכל [7] כל המתים שבעולם מתים על ידי מלאך המשחית שהוא מלאך המות. וכל המתים אשר בארץ הקדושה אין מתים על ידו. אלא על ידי מלאך של רחמים השולם בארץ. א"ר יצחק אם כן מה זה השבח למשה אהרן ומרים. שכתוב בהם על פי ה'. שהם לא מתו על ידי מלאך המשחית ההוא. ואתה אומר שכל העולם אותם המתים בארץ ישראל אין מתים ע"י מלאך המשחית. א"ל כך הוא בודאי. והשבח של משה אהרן ומרים הוא יותר מאצל כל בני העולם. שהם מתו חוץ לארץ הקדושה. וכלם מתים שם ע"י המשחית ההוא. מלבד משה אהרן ומרים שלא מתו שם אלא על ידי הקב"ה. אבל אותן המתים בארץ הקדושה אין מתים על ידי המשחית ההוא. שהרי ארץ הקדושה אינה קיימת ברשות אחר. אלא ברשות הקב"ה בלבד. וע"ז כתוב [8] יחיו מתיך נבלתי יקומון הקיצו ורננו שוכני עפר וגו'. יחיו מתיך. אלה המתים בארץ הקדושה. נבלתי יקומון. אלה המתים בארץ זרה על ידי המשחית ההוא. הקיצו ורננו שוכני עפר. שוכני משמעותו הדדים שם. שהם ישנים ולא מתים. ומי הם. אותן ישני חברון. וע"כ כתוב בהם נויעה. כזה שנתעלף ייש בו קיום להתעורר. אף כך אותן ד' זוגות שבחברון ישנים הם ולא מתים. וכלם מתקיימים בקיומם באותן הגופות שלהם. והם נקראים שוכני עפר —

[7] ויחי יוסף בן מאה ועשר שנים ויחנטו אותו ויישם בארון במצרים. א"ר אבא בוא וראה צד הקדושה נקרא ארון הברית. וזה ארון הברית נתקן להכנים בו סוד התורה שהיא סוד הצורה של גוף הקדוש [ומן כרמיון זה לסטה נתקן ארון להכנים בו הצורה של הגוף

נשתתפו עמה כלל בעולם הזה. וגופות הרשעים כמו שנתשכו בעולם הזה אחר הקליפה החזקה ההיא והתאות והתענוגים והתקנות שלה. כן נסמאות נשמותיהם לאחר שיוצאין מהם. גופות הצדיקים שאין מתענגים בזה העולם אלא מתענוגי מצוה. ומעורות שבתים חגים ומועדים. רוח הטומאה ההוא אינו יכול לשלט עליהם. שהרי לא התענגו משלו כלל. ומפני שלא נטלו משלו אין לו רשות עליהם כלל. זכאי הוא מי שלא נהנה משלו כלל. מי שנשמתו יצאה מחוץ לארץ הקדושה. והגוף שלו נטמא ברוח הטומאה ההוא. נבלע בו אותו רוח הטומאה עד שנעשה לעפר. ואם זה הגוף שנבלע בו אותו רוח הטומאה מעלים אותו להקבר בתוך ארץ הקדושה. עליו כתוב [6] ותבאו ותטמאו את ארצי ונחלתי שמתם לתועבה. ארצי שאין שולט עליה רוח הטומאה. בזה הגוף שלכם שנבלע בו רוח הטומאה. ותביאו אותו לקברו בארצי. אתם מטמאים אותה. לולא שעושה הקב"ה רפואה לארץ. שכאשר יבלה גוף ההוא. מנשב הקב"ה רוח מלמעלה. ורוחה לרוח הטומאה ההוא לחוץ. שהרי מרחם הוא על ארצו. יוסף לא שלט על גופו רוח טומאה לעולם. אע"פ שנשמתו יצאה ברשות אחר מלבד שבגין דלא אתמשך בחייו בתר רוח מסאבו ועל כל דא לא בעא דגופיה יסלקון ליה לאתקברא בארעא קדישא אלא אמר והעליתם את עצמותי ולא גופי כמה דכתיב ביעקב ושכבתי עם אבותי ונשאתני ממצרים גופא שלים שאר בני עלמא דנפקא בסמתייהו בארעא קדישא נפשא וגופא אסתאיב מכלא [3] כל אינון מתין דעלמא כלהו מתין על ידא דמלאכא מחבלא דאיהו מלאך המות וכל אינון מתין די בארעא קדישא לא מתין על ידוי. אלא על ידא דמלאכא דרחמי דשלים בארעא א"ר יצחק אי כדי מאי שבחא איהו למשה ולאהרן ומרים דכתיב בהו על פי ה'. דאלין לא מיתו על ידא דסהוא מלאך מחבלא ואת אמרת דכולי עלמא אינון דמייתי בארעא דישראל לא מתין על ידוי דדא אחר ליה הכי הוא ודאי. ושבחא דמשה אהרן ומרים הוא יתיר מכל בני עלמא. דאינון מיתו לבר מארעא קדישא דכלהו ייתו תתן על ידא דסהוא מחבלא בר אינון משה אהרן ומרים דלא מיתו אלא על ידא דקב"ה אבל אינון דמתין בארעא קדישא לא מתין על ידא דסהוא מחבלא דהא ארעא קדישא לא קיימא ברשו אחרא. אלא ברשו דקב"ה בלחודוי וע"ד כתיב [8] יחיו מתיך נבלתי יקומון הקיצו ורננו שכני עפר וגו'. יחיו מתיך. אלין דמתין בארעא קדישא נבלתי יקומון. אינון דמיתו בארעא נוכראה על ידא דסהוא מחבלא. הקיצו ורננו שוכני עפר. שוכני דיירין דאינון דמיכין ולא מתין. ומי הם. אינון. דמיכין דהברון וע"ד כתיב בהו נויעה. כמאן דנווע ואית ביה קיומא לאתעורא אוף הכי אינון ד' זוגי דהברון דמיכין אינון ולא מתין וכלהו קיימי בקיומייהו באינון גופין דלהון ואלין אינון שוכני עפר — :

[7] ויחי יוסף בן מאה ועשר שנים ויחנטו אותו ויישם בארון במצרים. א"ר אבא בוא וראה צד דקדושה אקרי ארון הברית והאי ארון הברית אתתקן לאלבא ביה רזא דאוריתא דאיהי רזא דיוקנא דגופא קדישא וכמן כגוונא דא לאתתקן אתתקן אתונא לאעלא ביה דיוקנא דגופא רזא

מראה מקומות [6] יחזקאל כ' ל' [7] תרומה קנא [8] ישעיה כ"ו ד' ויקהל ריל.

[3] בי התר ל"ג מצות יש רמ"ח ושס"ה אורות של רמות בכוד ה' שהיא שבינה הקדושה כרמיון גוף תגשמי של אדם:

סוד האדם. ומי הוא העומד בסוד האדם. מי שנוטר אות הברית הקדוש. ולפי סוד זה אותן חסידים קדושים כאשר נפטרו מזה העולם היו מכניסים אותם בארון. לפי שאין ראוי ליכנס בארון אלא מי שנוטר לזה הברית אות היסוד הקדוש. ביוסף מה כתוב ויישם בארון [ב' יודי"ן למה. אלא שנתחבר ברית בברית [ג] סוד שלמטה בסוד שלמעלה ונכנס בארון] שבעבור שנטר ברית הקדוש ונתקיים בו. לכך הי' ראוי ליכנס בארון. והכל בראוי. בכה ר' אבא יאמר וי לבני העולם שאין יודעים אותה הבושה. וי לעונש זה שכל מי שרוצה נכנס בארון. לפי שאין צריך ליכנס בארון מלבד צדיק. היודע בנפשו ומכיר בעצמו שלא חטא בזה הברית אות היסוד הקדוש מנעוריו. והי' שומרי כראוי יאם לא אין צרך לו ליכנס בארון ולפנם הארון. סוד של הארון צרך להתחבר באות ברית קודש. שהוא דסוד הראוי לו ולא לאחר. שהרי ארון אין מתחבר אלא בצדיק הנוטר אות ברית קודש. ומי שפונם הבריה ונכנס בארון לאחר מיתו. וי לי שפנם אותו בחייו. וי לי שפנם אותו במיתתו וי לו מעונש ההוא וי לו שמכניסים אותו בגידנם יאין יוצא ממנו לעולם. ע"ז כתוב [ד] ייצאו וראו בפגרי האנשים הפשעים בי הם שנשארי בחוץ מכלל של אדם. במה דברים אמורים כשלא עשה תשובה שלמה. תשובה שהיא ראויה לכסות על כל מעשיו ועל כל זה מוטב לו שלא יכנס כארון שדרי בלי זמן שהגוף קיים נידונית הנשמה ואינה נכנסת למקומה מלבד אותן חסידים עליונים הקדושים שראוים לעלות בגופותם. אשרי חלקם בעולם הזה ובעולם הבא [ה] א"ר שמעון בוא וראה יוסף כמו יעקב הוא בהתקימות של הגוף ונפש. בהתקימות הגוף שכתוב ויחנטו אותו. בהתקימות הנפש שכתוב ויישם בארון במצרים. ולמדנו שני יודי"ן למה. אלא יוסף נטר הברית למטה. והיה שומר ליסוף הברית שלמעלה. כשנסתלק מן העולם הושם בשני ארונות. בארון למטה ובארון למעלה. ארון שלמעלה מי הוא אלא ככתוב [ו] הנה ארון הברית ארון כל הארץ. ש־ארון שלמעלה ארון הברית נקרא [ומן שהרי אל ינחל אותו אלא מי שנטר הברית. ובעבור שיוסף נטר דבריות הושם בשני ארונות. ויישם בארון במצרים. כך הוא בוראי והכתוב סרמז סוד אחר. שאע"פ שיצאה נשמתו ברשות אחרת נתקשר ברשכינה. וש"כ ויישם בארון. למעלה ולמטה. לפי שהיה צדיק. שכל צדיק נוחל ארץ הקדושה העליונה. ככתוב ועמך כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ נצר מטעי מעשי ידי להתפאר ברוך ה' לעולם אמן ואמן:

רזא דאדם ומתן מיהו דקאים ברזא דאדם מתן דנטיר את קיימא קדישא ועל רזא דא מיתון חסידי קדישין כד היו מפטרי מהאי עלמא הוו עאלין לון בארונא בגין דלא אתחזי למיעל בארונא אלא מתן דנטיר לאתי ברית את קיימא קדישא ביוסף מה כתיב ויישם בארון [תרין יודי"ן מיתי אלא דאתחבר ברית בברית [ג] רזא דאתתא ברזא דעילא ועאל בארונא] דבגין דנטיר ברית קדישא ואתקיים ביה לכי אתחזי לעאלא בארון ואלא כדקא חזי בכה ר אבא ואמר ווי לבני עלמא דלא ידעי להאי כסופא ווי להאי עונשא דכל מאן דבעי עאל בארונא בגין דלא אצטריך לאיעל בארונא אצטריך לאתחברא באת קיימא קדישא דאיהו רזא דאתחזי ליה ולא לאחרא דהא ארון לא אתחבר אלא בצדיק דנטיר את קיימא קדישא ומאן דפנים ברית ועאל בארונא ווי ליה דפנים ליה בחייוי ווי ליה דפנים ליה במיתתיה ווי ליה מהאי עונשא ווי ליה דפנים את ארון קיימא קדישא ווי ליה דאעלין ליה בגיהנם ילא נפיק מניה לעלמין ע"ד כתיב [ה] וילאו וראו בפגרי האנשים הפשעים בי תיקון דאשתארו לבר מכללא דאדם. והכי מלי כד לא עבד תיובתא תיובתא שלימתא דאיהי אתחזיא להפיא על כל עובדוי. ועל כל דא סב ליה דלא יעול בארונא דהא כל זמנא דנופא קיים נשמתא אתדנת ולא עאלת לאתרה. בר מיתון חסידי עליונין קדישין. דאתחזון לסלקא בנופיהון וכאלו חולקהון בעלאה דין ובעלאה דאתי. [ו] א"ר שמעון את חזי יוסף כגוונא דיעקב בקיומא דנופא ונפשא הוא בקיומא דנופא דכתיב ויחנטו אותו בקיומא דנפשא דכתיב ויישם בארון במצרים יתנינן תרין יודי"ן אמאי אלא יוסף נטר לברית לתתא ונטיר ליה ברית דלעילא אסתלק מעלמא אתתוי בתרי תריסי בארון לתתא ובארון לעילא ארון דלעילא מאן מיהו אלא כד"א [ג] הנה ארון הברית אדון כל הארץ דארון דלעילא ארון הברית לקרי ולמן דהא לא ירית ליה אלא מאן דנטר ברית יבגין דיוסף נטר ליה לברית אתתוי בתרי ארוי ויישם בארון במצרים הכי הוא ידאי יקרא אוכח רזא אחרא דאע"ג דנפקא נשמתיה ברשו אחרא אתקשר בשכינתא הה"ד ויישם בארון לעילא ולתתא בגין דהוה לדיר דכל לדיק ירית ארעא קדישא עלאה כד"א [ד] ועמך כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ נצר מטעי מעשי ידי להתפאר ברוך ה' לעולם אמן ואמן

מראה מקומות [ד] ישעי' כ"ו [ה] דף רמא [ו] פרשת נ

זין הזהר

[ג] פי' שקדושת יוסף הצדיק נקשרה עם אור היסוד הקדוש למעלה או י"ל המכיון שר רוא דלעילא חיינו השכינה הקדושה שנקראת ארון וגם נקראת לשעמים ברית: [ומן פי' שהשכינה הקדושה נקראת ארון הברית בעבור התקשרותה עם שפירת היסוד סיומא דנופא אות ברית קודש לקבלת השפע שלמעלה. והנה כדי להצ"ייק הרבה מדינות שנוהגים בהם לקבור כל המתים בארון יש ללמד זכות עפ"י קבלת שאחרת הגדולה הזו של הזוה"ק תסובב רק על ארץ ישראל:

ספר

השלמת הזהר

מה שלא נעתק אל לשון קודש

ידובר בזה

א) מסתרי בריאת העולמות בכלל

ב) מסתרי מעשה בראשית בפרט

ג) סתרי תורה ותוספתות מענינים האלה

ד) תמצית מדרש הנעלם, על דבר תעלומת חיי הנשמה ועל דבר תעלומת עניני תחיית המתים

לחלק

בראשית

ברישׁ (נ"א בראשית בחכמתא דמלכא גליף וכולי) הורמנותא דמלכא גליף גלופי (נ"א גליפו) בטהירו עלאה בוצינא דקרדינותא ונפיק גו סתים דסתימו מרישא (נ"א מרזא) דא"ן סו"ף קוטרא (פי' עשן) בגולמא נעיץ בעזקא לא חוור ולא אוכם לא סומק ולא ירוק ולא גוון כלל כד (נ"א הדר) מדיד משיחא עביד גוונין לאנהרא לנו בגו בוצינא נפיק חד נביעו דמניה אצטבעו גוונין לתתא סתים גו סתימין מרזא דאי"ן סו"ף בקע ולא בקע אוירא דיליה לא אתיידע כלל עד דמגו דחיקו דבקיעותיה נחיר נקודה חדא סתימא עלאה בתר ההוא נקודה לא אתיידע כלל ובגין כך אקרי ראשית מאמר קדמאה דכלא.

(דניאל יב) והמשכילים יזהירו כזהר הרקיע ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד זהר סתימא דסתימין בטש אוירא דיליה (דמטי ולא מטי) (נ"א ואנהיר) בהאי נקודא (ס"א נהורא) וכדין אתפשט האי ראשית ועביד ליה היכלא ליקריה ולתושבחתיה תמן זרע זרעא דקודשא לאוליד לתועלתא דעלמא ורזא דא (ישעיה ו) זרע קדש מצבתה

זהר דזרע זרעא ליקריה כהאי זרעא דמשי דארגוון טב דאתתפי לגו ועביד ליה היכלא דאיהו תושבחתא דיליה ותועלתא דכולא בהאי ראשית ברא ההוא סתימא דלא אתיידע להיכלא דא היכלא דא אקרי אלדים ורזא דא בראשית ברא אלדים זהר דמניה כלהו מאמרות אתבריאו ברזא דאתפשטותא דנקודה דזהר סתים דא אי בהאי כתיב ברא לית תוהא דכתיב (בראשית א) ויברא אלדים את האדם בצלמו: זהר רזא דא בראשית קדמאה דכלא שמיה אהיה שמא קדישא גליפא בסטרוי (נ"א נהיר) אלדים גליפא בעיטרא אש"ר היכלא מטיר וגניז שריאותא דרזא דראשית אש"ר רא"ש דנפיק מראשית וכד אתתקן לבתר נקודה והיכלא כתדא כדין בראשית כליל ראשיתא עלאה בחכמתא לבתר אתחלף גוון ההוא היכלא ואקרי בית (נ"א ומניה אתחדש היכלא) ונקודה עלאה אקרי דא"ש כליל דא בדא ברזא בראשי"ת כד איהו כלא כחדא בכללא חדא עד לא הוי ישובא בביתא כיון דאזדרע לתקונא דישובא כדין אקרי אלדים מטירא סתימא:

זהר סתים וגניז עד דבנין בגויה לאולדא וביתא קיימא בפשיטו דתקונא דאינון זרע קדש ועד לא אתעדיאת ולא אתפשט פשיטו דישובא לא אקרי אלדים אלא כלא בכללא בראשית לבתר דאתתקן בשמא דאלדים אפיק אינון תולדין מההוא זרעא דאזדרע ביה מאן ההוא זרעא אינון אתוון גליפן רזא דאוריתא דנפקו מההיא נקודה. ההיא נקודה זרע בגו ההוא היכלא רזא דתלת נקודין תל"ם שור"ק. חיר"ק ואתכלילו דא בדא ואתעבידו רזא חדא קו"ל. דנפיק בחבורא חדא בשעתא דנפק נפקת בת זוגיה בהדיה דכליל כל אתוון דכתיב א"ת השמים קול ובת זוגו האי קול דאיתו שמיא איהו אהי"ה בתראה: זהר דכליל כל אתוון וגוונין כגוונא דא עד הכא יהוה אלהינו יהוה אלין תלתא דרגין לקבל רזא דא עלאה בראשית ברא אלדים בראשית דזא קדמאה. ברא רזא סתימא לאתפשטא מתמן כלא אלדים רזא לקיימא כלא לתתא. את השמים דלא לאפרשא לון דכר ונוקבא כחדא. א"ת כד נטיל אתוון כלהון כללא דכלהו אתוון אינון רישא וסיפא לבתר אתוסף ה"א לאתחברא כלהו אתוון בה"א ואתקרי את"ה ועל דא (נחמיה ט) ואתה מחיה את כלם את רזא אדני והכי אקרי חשמים דא ידו"ד רזא עלאה וא"ת תקונא דכר ונוקבא וא"ח רזא וידו"ד וכלא חד הארץ דא אלדים כגוונין עלאה למעבד פירין ואיבין שמא דא כלילא בתלת דוכתי ומתמן אתפרש שמא דא לכמה סטרא עד הכא רזא דסתרא דסתרין דגליף ובני וקיים בארח סתים בסתרא דחד קרא

מתניתין קטורי רמאי הורמני דבוריירי קריבו שמעו מאן מנכון דסליק ונחית מאן כנש רוחא בידוי יקום ויגדל בשעתא דסלקי ברעותא דרישא חיורא למעבד יקרא ליקריה סליק חד מהירו סתימו ברישא דכלא נשב בה ואפיק קוטרין מהירין מתחברן כחדא כלא וסליקו ונחתו ואתעביד כלא חד וההוא מהירו סתימו כד נשיב בה ואנהיר אקרי אהי"ה ההוא מהירו סלקא ונחתא וזריק זיקין נציצין ואנשיב בה ואפיק חד חילא מטירא ואיקרי שמיה אשר אהיה. בגליפו מטיר וסתים אינון קוטרין מהירין דאתחברו מגו חד טינרא סתים נפקו בגלופא בחילא דההוא מהירו עילאה ואקרי יהו"ת. תו נשיב בה ואפיק זיקין נציצין זרקין לכל עיבר ואפיק חד חילא מטירא נציץ לכל סטר ואקרי א"ל (חסד) תו ההוא מטירא מהירו סתים נשב בה וסלקא ונחתא וסליק באלף ומאתן קיטורין דנורא ואפיק חד חילא מטירא ואקרי אלהים ודא גבורה מהאי מתפשטאן חילין מטירין להטין לכל סטר מנתון די מתקנן בתיקוני יאות. ומנהון די מתקנן בתיקוני אחרא תו נשיב בה ואפיק חד חילא מטירא דאתקרי יהו"ה (מדת רחמים) ואקרי שמים (תפארת) וקיימא בין תרין חילין דאקרון צבאו"ת. מהאי נפקין כל חילין וכל משיריין עלאין כל חד וחד לזניה לקיימא ולאנהגא עלמין עליה כתיב ה' צבאות אשרי אדם בוטח בך

בראשית בר"א שי"ת מקצה השמים ועד קצה השמים שית סטרין דמתפשטן מרזא עלאה באתפשטותא (נ"א משלש נקודות) דברא מגו נקודה קדמאה ברא אתפשטותא דחד (נ"א מגו) נקודה דלעילא והכא אגליף רזא שמא דארבעין ותרין אתוון:

פתח ר' שמעון ואמר בראשית בראאלדים. האי קרא אית לאסתכלא ביה דכל מאן דאמר אית אלהא אחרא אשתצי מעלמין כמה דאמר (ירמיה י) כדנה תמרון לחום אלהיא די שמיא וארקא לא עבדו יאבדו מארעא ומן תחות שמיא אלת. בגין דלית אלהא אחרא בר קב"ה בלחודוי והאי קרא איתו תרגום בר ממלה דסוף קרא. אי תימא בגין דמלאכין קדישין לא נזקקין לתרגום ולא אשתמודעין ביה מלה דא יאות הוא למימר בלישנא קדישא בגין דישמעון מלאכין קדישין ויתון נזקקין לאודאה על דא אלא ודאי בגין כך כתיב תרגום דלא נזקקין ביה מלאכין קדישין ולא יקנאון בבר נש לאבאשא לית. בגין דבהאי קרא בכללא אינון מלאכין קדישין דהא אינון אלדים אקרון ובכללא דאלדים הוו ואינון לא עבדו שמיא וארקא וארקא וארעא מבעי לית. אלא בגין דארקא איהי חדא מאינון שבע ארעין דלתתא ובהתהוא אתר אית בני בנוי דקין.

לבתר דאתתרך מעל אפי ארעא נחית לתמן ועביד תולדות ואשתבש תמן דלא ידע כלום ואיהי ארעא כפילא דאתכפל מתשוכא ונהורא ואית תמן תרין ממנן שליטין די שלטין דא בחשוכא ודא בנהורא ותמן קטרוגא דא בדא ושעתא דנחית לתמן קין אשתתפו דא בדא ואשתלימו כחדא וכלא חזו דאינון תולדות דקין ועל דא אינון בתרין ראשין כתרין חיוון בר דכד ההוא נהורא שליט נצח דיליה ונצח על אחרא ועל דא אתכלילו די בחשוכא בנהורא והוו חד אינון תרין ממנין עפרירא וקסטיומון ודיוקנא דילהון כדיוקנא דמלאכין קדישין בשית גדפין חד דיוקניה כתור"א וחד דיוקניה כנשר"א וכד מתחברן אתעבידו דיוקנא דאדם כד אינון בחשוכא מתהפכין לדיוקנא דנחש בתרין ראשין ואזלין כחויא ומאסין גו תהומא ואסתחיין בימא רבא כד מטאן לשלשלאה דעזא ועזאל מרגיזין לון ומתערי לון ואינון מדלגין גו טורי חשוכן וחשבי דקב"ה בעי למתבע לון דינא ואלין תרין ממנן שאטין בימא רבא ופרחין מתמן ואזלין בליליא לגבי נעמה אמהון דשדין דשעו אבתרהא דחלן קדמאין וחשבין למקרב לגבה ואיהי דליגת שתין אלפין פרסין ואתעבידת בכמה ציורין לגבי בני נשא בגין דיטעון בני נשא אבתרה ואלין תרין ממנן פרחין ומשטטן בכל עלמא ואהדרי לאתרייהו ואינון מתערין לאינון בני בנוי דקין ברוחא דיצריז בישין למעבד תולדות. שמיא דשלטין תמן לאו כהני ולא אולידת ארעא בחילא דלהון זרועא וחצדא כהני. ולא אהדרן אלא בכמה שנין וזמנין ואינון אלהא די שמיא וארקא לא עבדו יאבדו מארעא עלאה דתבל דלא ישלטון בה ולא ישטטון בה ולא יהון גרמין לבני נשא לאסתאבא ממקרה ליליא ועל דא יאבדו מארעא ומן תחות שמיא דאתעבידו בשמא דאלה כמה דאתמר ועל דא האי קרא תרגום דלא יחשבון מלאכי עלאי דעלייהו אמרין ולא יקטרגו לן ועל דא רזא דאלה כמה דאתמר איהו מלה קדישא דלא אתחלף בתרגום

בראשית רבי יודאי אמר מאי בראשי"ת בחכמ"ה דא חכמ"ה דעלמא קיימא עלה לעילא גו רזין סתימין עלאין והכא אגליפי שית סטרין רברבין עלאין דמנהון נפיק כלא דמנהון אתעבידו שית מקורין ונחלין לאעלא גו ימא רבא והיינו ברא שית מהכא אתבריאו מאן ברא לון ההוא דלא אדכר ההוא סתים דלא ידיע רבי חייא ורבי יוסי הוו אזלי באורחא כד מטו לחד בי חקל אמר ליה רבי חייא לרבי יוסי הא דאמריתו בדא שית הכי הוא בגין דשית יומין עלאין גבי אורייתא ולא יתיד אחרנין סתימין אינון אבל חמינן גו סטרי בראשית דאמר הכי גליפי אגליף סתימאה קדישא גו מעוי דחד ממירו דנקיד בנקודה דנעיץ ההוא גליפי אגליף ומטיר ביה כמאן דגניז כלא תחות מפתחא חדא וההוא מפתחא גניז כלא בהיכלא חדא ואע"ג דכלא גניז בההוא היכלא עקרא דכלא בההוא מפתחא חוי ההוא מפתחא סגיר ופתח בההוא היכלא אית ביה גניזין סתימין סגיאין אלין על אלין בההוא היכלא אית תרעין עובד סתימו ואינון חמשין אגליפי לארבע סטרין והוו ארבעין (ס"י ותשע) חד תרעא לית ליה סטרא לא ידיע אי הוא לעילא אי הוא לתתא וכג"כ ההוא תרעא סתים גו אינון תרעין אית סנעולא חדא וחד אתר דקיק לאעלא ההוא מפתחא ביה ולא אתרשים אלא ברשימו דמפתחא לא ידעין ביה אלא ההוא מפתחא דכלא סתים ביה וההוא סגיר ופתח ושית תרעין כלילן ביה בההוא מפתחא דסגיר ופתח כד סגיר אינון תרעין וכליל לון בגויה כדין ודאי כתיב בראשית מלה גליא בכלל מלא סתימאה ובכל אתר בר"א מלה סתימאה איהו סגיר ולא פתח.

(בראשית פו) אמר רבי שמעון תא חזי כד סליק ברעותא דקב"ה למברי עלמא אפיק חד שלהובא דבוצינא דקרדינוחא ונשף זיקא בזיקא חשכאת ואוקידת ואפיק מגו סטרי תהומא חד טיף וחבר לון וברא בהו עלמא ההוא שלהובא סליק ואתעטרא בשמאלא וההוא טיף סליק ואתעטר בימינא סלקי חד בחד אחלפו דוכתי דא לסטרא דא ודא לסטרא דא דנחית סליק ודסליק נחית אתקטרו דא בדא נפיק מבינייהו רוח שלים כדין אינון תרין סטרין אתעבידו חד ואתייהיב בינייהו ואתעטרו חד בחד. כדין אשתכח שלם לעילא ושלם לתתא ודרגא אתקיים אתעטרת ה"א בוא"ו וא"ו בה"א כדין סלקא ה"א ואתקשרא בקשורא שלים

בראשית ברא אלהים וגו' אתוון אתחקקו בעובדא דכלא בעובדא דעלאה ובעובדא דתתאה לבתר אתרשימו אתוון ואתחקקו בקרא ב' בראשית ברא א' אלהים את ב' ראשית ברא ודאי כמה דאתמר ב' ברא ודאי בחילא עלאה ב' נוקבא א' דכר כמה דב' ברא ודאי בחילא דלעילא הכי א' אפיק אתוון השמים כללא דעשרין ותרין אתוון ה' אפיק שמים למיהב ליה חיין ולאשרשא ליה ואת הארץ ו' אפיק הארץ למיהב לה מזונא ולאתקנא לה ולמיהב לה ספוקא דאתחזי לה ואת הארץ דנטיל ו' א"ת כללא דעשרין ותרין אתוון ומתזן ארעא וארעא כליל לון לגווה כד"א (קהלת א) כל הנחלים הולכים אל הים והיינו רזא ואת הארץ דכניש כלא לגווה וקבילת לון הארץ נטלה הארץ וא"ת דא שמים וארץ כחדא א"ת השמים רזא דשמים וארץ כחדא וקבילת לון לאתזנא מטון מלה בקולפוי שביחי קוסטרא דקוטרא בארעא שכיח כד אשא דמלהטא נגיד ואתער משמאלא אחיד בה וסלקא תננא כד"א (שמות יט) והר סיני עשן כלו מפני אשר ירד עליו יי' באש דא אשא ודא תננא. וכתיב ואת ההר עשן מגו דאשא כד נחית אחידן דא בדא תננא באשא וכדין בסטר שמאלא קיימא כלא והיינו רזא (ישעיה מח) אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים בחילא דימינא לעילא כי האי גוונא אתעבידו שמיא דאיהו דכר ודכר מסטרא דימינא קא אתי ונוקבא מסטרא דשמאלא.

בראשית ברא אלהים רזא דראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה דא חכמה עלאה דאיהי דאשית. ב' ביתא דעלמא לאשתקאה מההוא נהר דעייל ביה רזא דכתיב ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן ונהר דאכניש כלא מעומקא עלאה ולא פסיקו מימוי לעלמין לאשקאה לגנתא וההוא עמקא עלאה בית ראשון בראשית. אסתיימו ביה אתוון בחד שביל דקיק דגניז בגויה ומגו ההוא עומקא נפקי תרין חילין דכתיב את השמים שמים לא כתיב אלא השמים מגו ההוא עומקא דסתים מכלא ואת הארץ סתימא דא אפיק להאי ארץ אבל בכללא דשמים הות

ונפקו כחדא מתדבקא בסטרוי דא בדא כד אתנהיר ראשיתא דכ"א שמים נטלו לה ואותיבו לה באתרא דכתיב ואת הארץ ואת כללא דאתוון דאינון את. כד אתהדרת ארעא למיתב באתרה ואתפרש מסטרוי דשמים הות תוהה ובוהה לאתדבקא בשמים כחדא בקדמיתא בגין דחמת לשמים נהירין והיא אתחשכת. עד דנהורא עלאה נפק עלה ואנהיר לה ותבת באתרה לאסתכלא בשמיא אפין באפין וכדין אתתקנת ארעא ואתבסמת נפק נהורא בסטר ימינא וחשוכא בסטר שמאלא ואפריש לון לבתר בגין לאתכללא דא בדא הה"ד ויבדל אלהים בין האור ובין החשך. ואי תימא הוה הבדלה ממש לא אלא יום אתי מסטרא דנהורא דאיהו ימינא ולילה מסטרא דחשוכא דאיהו שמאלא וכד נפקי כחדא אפריש לון והבדלה הוה מסטרוי לאסתכלא אפין באפין ולאתדבקא דא בדא למהוי כלא חד איהו אקרי יום וקרי ליה יום ואיתי קרי לילה כד"א ויקרא אלהים לאור יום וגו' מהו ולתשך דא תשך דאתיד ללילה דלית לה נהודא מגרמה (ס"א והיא אתקרי לילה דכתיב ולחשך קרא לילה בגין דאתיד בה חשך ולית לה נהורא מגרמה) ואע"ג דאתא מסטרא דאשא דאיהי תשך אבל חשך עד דאתנהיר מסטרא דיום יום נהיר לילה ולילה לא נהיר עד זמנא דכתיב (תהלים קלט)

ולילה כיום יאיר כחשיכה כאודת.

רבי יוסי שאל ליה ואמר האי שיתא יומי בראשית דקא תנינן מאי אינון אמר ליה היינו דכתיב (תהלים קד) ארזי לבנון אשר נטע כמה דאלין ארזין נפקין מן לבנון הכי נמי אינון שיתא יומין נפקין מן בראשית ואלין שיתא יומין עלאין קרא פדיש לון דכתיב (ד"ת א' כט) לך ה' הגדולה והגבורה וגו' כי כל דא צדיק בשמים דא תפארת ובארץ דא כ"י כתרגומו די אתיד בשמיא ובארעא כלומר דיסודא דעלמא דאקרי כל איהו אתיד בתפארת דאקרי שמים ובארץ דאקרי כ"י ועל דא בראשית ב' ראשית (היא תכמה דתרגום יונתן בראשית בתכמתא) בגין דאיהי תניינא לחושבנא ואקרי ראשית בגין דהאי כתרא עלאה טמירא היא קדמאה. ועל דלא עייל בחושבנא תניינא הוי ראשית בגין דא ב' דאשית ועוד כמה דחכמה עלאה איהי ראשית. תכמה תתאה ראשית נמי הויא ועל דא לית לאפרשא ב' מן ראשית בראשית מאמר קרינן לית והכי הוא ושיתא יומין נפקין מניה ואתכלילן ביה ואלין אקרון כגוונא דאלין אתרנין ברא אלהים הה"ר ונהר יוצא מעדן לחשקות את הגן מאי להשקות את הגן לאשקאה ולקיימא

ליה ולאסתכלא ביה בכל מה דאצטריך:

אלהים אלהים תיים דמשמע בראשית ברא אלהים ודאי על ידא דהאהוא נהרא בגין לאפקא כלא ולאשקאה כלא את השמים. חבורא דכד ונוקבא כדקא תזי לבתר האי ביה אתברי עלמא לתתא. ביה יהיב תילא לכלא א"ת השמים דמשמע דשמים אפיקו את בחילא דדזא דאלהים תיים בתר דראשית אפיק ליה. כיון דהאי אפיק כלא וכלא אתיישב בדוכתיה כחד עזקא דא בתרייתא אתעבידת ראשית. ובהאי ראשית אפיק נהודין עלאין ושרי נהרא ושדי מיא לנגדא לקבלא לתתא. ועל דא בראשית ודאי ברא אלהים ביה ברא עלמא תתאה ביה אפיק נהודין ביה יהיב תילא לכלא. ר' יהודה אמר על דא כתיב (ישעיה י) היתפאר הגרזן על החוצב בו שבחא דמאן לאו דאומנא הוא כך בהאי ראשית ברא אלהים עלאה את השמים.

שבחא דמאן דאלהים הוא

תוספתא בראשי"ת בר"א רמז לכת"ר חכמה אלהים רומז לבינ"ה א"ת רומז לגדולה וגבורה חשמי"ם דא הוא ת"ת

וא""ת רומז לנצ"ח הו"ד יסו"ד הארץ רומז למלכות

והארץ היתה תהו ובהו סוספיתא דקמרי גו קולטוי דהוה בקדמיתא ולא אתקיימת היתה כבר ולבתר אתקיימת בארבעין ותרין אתוון אתגליף עלמא ואתקיימת וכלהו עטורא דשמא קדישא כד מצטרפין סלקין אתוון לעילא ונחתין לתתא מתעטרן בעטרין בד' סטרי עלמא ויכיל לאתקיימא ואלין אתקיימין בעובדוי דעלמא טופסרא דקילטא בהני שכיתי כחותמא דגושפנקא עאלו ונפקו את ואת ואתברי עלמא עאלו גו חותמא ואצטרפו ואתקיים עלמא בקולפוי דהויא רברבא מחו ועאלו תחות נוקבי דעפרא אלף וחמש מאה אמין לבתר תחומא רבא הוה סליק בחשוכא וחשוכא חפי כלא עד דנפק נהורא ובקע בחשוכא ונפק ואתנהיר דכתיב (איוב יב) מגלה עמוקות מני חשך ויוצא לאור צלמות מיא אתקלו בתיקלא אלף וחמש מאה באצבען תרת נמפי גו תקלא פלגו מנייהו לקיומא ופלגו דעאלו לתתא אלין סלקין ואלין נתתין כיון דסליקו בסליקו דידא קאים תיקלא בארח מישר ולא סטא לימינא ולשמאלא הה"ר (ישעיה מ) מי מדד בשעלו מים וגו' כלא הוה ביה בארעא סתים ולא אתגלייא וחילא ותקפא ומיא גלידין בגוה ולא נגידו ולא אתפשטו עד דאנהיר עלה נהורא דלעילא ונהודא מחאת בקולטוי ואשתריאו תילהא הה"ר ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור דא הוא אור קדמאה עלאה דהוה מקדמת דנא והכא נפקו כל חיילין ותוקפין וארעא אתבסמת ואפיקת חילהא לבתר כיון דנהיר ונחית תוה אסתלק נהוריה מסייפי עלמא עד סייפי עלמא כד אסתכל בחייבי עלמא אתגניז ואתטמיר ולא נפיק כלא בשבילוי סתימין דלא אתגליין

והארץ היתה תהו ובהו וגו' היתה דייקא מקדמת דנא תלגא גו מיא נפקא מנת זוהמא בההוא תילא דתלגא במיא ואקיש בת אשא תקיפא והוה בה פסולת ואתעידת ואתעבידת תה"ו ומאתר (נ"א מדורא) דזוהמא קינא דפסולת ובה"ו בדירו דאתבריר מגו פסולת ואתיישב בה תשך רזא דאשא תקיפא וההוא תש"ך תפי ע"ג ההוא תה"ו ע"ג ההוא פסולת ואתתקנת מינית ורוח אלהים רות קודשא דנפיק מאלהים תיים ודא מרחפת על פני המים בתר דהאי רות נשיב אבריר דקיקו חד מגו חזוא פסולת כטיסא דזוהמא כד אבריר ואצנף ואצרף זמנא ותרין עד דאשתאר התוא זוהמא דלית ביה זוהמא כלל כד האי תתו אבריר ואצרף נפק מניה רות גדולת וחזק מפרק תרים ומשבר סלעים חתוא דחמא אליהו אבריר בחו ואצרף ונפק מניה רעש דכתיב ואחר הרות רעש ואבריר חשך ואכליל ברזא דיליה אש. דכתיב ואחר הרעש אש אבריר דוח ואתכליל ברזא דיליה קול דממה דקה תהו אתר דלית בית גוון ולא דיוקנא ולא אתכליל ברזא דדיוקנא. השתא איתו בדיוקנא כד מסתכלן ביה לית לה דיוקנא כלל לכלא

אית לבושא לאתלבשא בר חאי (דאתחזי ביה וליתיה כלל ולא הוי) בה"ו לחאי אית ליה ציורא ודיוקנ' אבנין משקעין גו גליפא (נ"א קליפה) דתהו נפקי גו גליפא דמשקען תמן ומתמן משכי תועלתא לעלמא בציורא דלבושא משכי תועלתא מעילא לתתא וסלקא מתתא לעילא וע"ד נקיבן ומפולמין הני תליין באוירא לזמנין תליין באוירא דסלקי מתמן לעילא לזמנין ממטרין ביומא דעיבא ומפיקי מיין מגו תהומא לאתזנא תה"ו מתמן דהא כדין תדוה ושטותא דקא (נ"א דלא) אתפשט תהו בעלמא חשך הוא אשא אוכמא תקיף בגוון אשא סומקא תקיף בחיזו. אשא ירוקא תקיף בציור אשא חוורא גוון דכלול כלא חשך תקיף בכל אשין ודא אתקיף לתתו חשך הוא אשא ולאו איתו אשא תשוכא בר כד אתקיף לתתו ורזא דא (בראשית כז) ותכהין עיניו מראות ויקרא את עשו וגו' חשך פני רע דאסביר אנפין לרע וכדין אקרי חשך דשרי ליה לאתקפ' ליה ורזא דא וחשך על פני תהום רו"ח הוא קול דשארי על בהו ואתקיף ליה ואנהיג ליה בכל מה דאצטריך ורזא דא (תהלים כט) קול ה' על המים וכן ורוח אלהים מרחפת על פני המים אבנין משקען גו תהומי דנפקי מיא מנהון וע"ד אקרון פני המים רוח אנהיג ואתקיף לאינון פנים פני תהום דא כמה דאצטריך ליה ודא כמה דאצטריך ליה תה"ו עליה שריא שם שד"י. בה"ו עליה שריא שם צבאות חשך עליה שריא שם אלהים רוח עליה שריא שם ידו"ד רוח חזק מפרק הרים לא ברוח ה' וגו' שמא דא לא חוי ביה דהא שד"י שלטא עליה ברזא דתהו ואחר הרוח רעש לא ברעש ה' דהא שם צבאות שלטא בי' ברזא דבהו וע"ד אקרי בהו רעש דלאו איהו כלא רעש ואחר הרעש אש לא באש ה' דהא שמא דאלהים שלטא ביה מסטרא דחשך ואחר האש קול דממה דק הכא אשתכח שם ידו"ד ד' פרקין הכא דאינון פרקי גופא ואברין ידיען ארבעה ואינון תריסר והכא שמא גליפא דתריסר אתוון דאתמסר לאליהו במערה:

ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור וגו' מהכא איהו שירותא לאשכחא גניזין חיך אתברי עלמא בפרט דעד הכא הוה בכלל ובתר אתחדר כלל למהוי כלל ופרט וכלל עד הכא הוה כלא תליא באוירא מרזא דאין סוף. כיון דאתפשט חילא בהיכלא עלאה רזא דאלהים כתיב ביה אמירה ויאמר אלהים דהא לעילא לא כתיב ביה אמירה בפרט ואע"ג דבראשית מאמר הוא אבל לא כתיב ביה ויאמר. דא ויאמר איהו קיימא למשאל ולמנדע ויאמר חילא דאתרם ארמותא בחשאי מרזא דאין סוף ברזא (נ"א ברישא) דמחשכה ויאמר אלהים. השתא אוליד ההוא היכלא ממה דאתעדיאת מזרעא דקדש ואוליד בחשאי והוא דאתיליד אשתמע לבר מאן דאוליד ליה אוליד בחשאי דלא אשתמע כלל וכיון דנפק מניה מאן דנפק אתעביד קול דאשתמע לבר יהי אור כל מה דנפק ברזא דא נפק יהי על רזא דאבא ואמא דאיהו י"ה ולבתר אתחדר לנקודה קדמאה למהוי שירותא לאתפשטא למ"ה אחרא. אור ויהי אור אור דכבד הוה אור דא רזא סתימא אתפשטותא דאתפשט ואתבקע מרזא דסתרא ואויר עלאה סתימא בקע בקדמיתא ואפיק חד נקודה סתימא מרזא דיליה. דהא אין סוף בקע מאוירא דיליה וגלי תאי נקודה י כיון דהאי י אתפשט מה דאשתאר אשתכח אור מההוא רזא דההוא אויר סתימא כד אשתכח מניה נקודה קדמאה י אתגלי לבתר עליה מטי ולא מטי. כיון דאתפשט נפק ואיהו הוא אור דאשתאר מאויר והיינו אור דכבר הוה והא קיימא נפק ואסתלק ואתגניז ואשתאר חד נקודה מניה למהוי מטי תדיר באורח גניזו בהאי נקודה מטי ולא מטי נהיר ביה בארח נקודה קדמאה דנפק מניה וכג"כ כלא אחיד דא בדא נהיר בהאי ובהאי כד סליק כלא סליקין ואתאחדן ביה ואיהו מטי ואגניז באתר דאי"ן סוף וכלא חד אתעביד ההוא נקודה דאור אור איהו ואתפשט ונחירו ביה שבע אתוון דאלפא ביתא ולא אקרישו ולחים הוו נפק חשך לבתר ונפקו ביה שבע אתוון אחרן דאלפא ביתא ולא אקרישו וקיימו לחים. נפק רקיע דאפריש מחלוקת דתרין סטרין ונפקו ביה תמניא אתוון אחרנין כדין כ"ב דלגו שבע אתוון דהאי סטרא ושבע אתוון דהאי סטרא ואתגליפו כלהו בההוא רקיע והוו קיימו לחים אקרישו דקיע ואקרישו אתוון ואגלימו ואתציירו בציוריהו ואגליף תמן אוריתא לאנהרא לבר יהי אור דהוא אל גדול רזא דנפיק מאויר קדמאה ויהי רזא דחשך דאקרי אלהים אור דאתכליל שמאלא בימינא וכדין מרזא דאל הוי אלהים אתכליל ימינא בשמאלא ושמאלא בימינא וירא אלהים את האור כי טוב דא עמודא דאמצעיתא כי טוב אנהיר עילא ותתא וכל שאר סטרין ברזא ידו"ד שמא דאחיד לכל סטרין ויבדל אלהים וגו' אפריש מחלוקת למהוי כלא שלים. ויקרא אלהים וגו'. מהו ויקרא קרא וזמין לאפקא מהאי אור שלים דקיימא באמצעיתא חד נחירו דאיהו יסודא דעלמא דעליה קיימי עלמין ומההוא אור שלים עמודא דאמצעיתא אתפשט יסודא חי עלמין דאיהו יום מסטרא דימינא ולתשך קרא לילה קרא וזמין ואפיק מסטרא דחשך נוקבא סיהרא דשלטא בליליא ואקרי לילה רזא דאדנ"י אדון כל הארץ עאל ימינא בההוא עמודא שלים דבאמצעיתא כליל ברזא דשמאלא וסליק לעילא עד נקודה קדמאה ונטיל ואחיד תמן מלה (נ"א חילא) דתלת נקודין חל"ם שור"ק חיר"ק זרע קדש דהא לית זרעא דאזדרע בר ברזא דא ואתחבר כלא בעמודא דאמצעיתא ואפיק יסודא דעלמא ובגין כך אקרי כל דאחיד לכלא בנהידו דתיאובתא. שמאלא להיט בתוקפא וארת בכולהו דרגין ארת ריחא ומההוא להיטו דאשא אפיק ההוא נוקבא סיהרא והתוא להיטו הוה חשך בגין דהוה מחשך ותרין סטרין אלין אפיקו תרין דרגין אלין חד דכר וכד נוקבא יסודא אחיד בעמודא דאמצעיתא מההוא תוספת נהורא דהוה בית. דכיון דההוא עמודא דאמצעיתא אשתלים ועביד שלם לכל סטרין כדין אתוסף ביה נהירו מעילא ומכל סטרין בחדוה דכלא בית. ומההוא תוספת דחדוה נפיק יסודא דעלמין ואקרי מוסף מהכא נפקין כל חיילין לתתא ורוחנין ונשמתין קדישין ברזא ידו"ד צבאו"ת א"ל אלהי הרוחות. לילה אדון כל הארץ מסטרא דשמאלא מההוא חשך ובגין דההוא חשך תיאובתיה לאתכללא בימינא וחלש תוקפיה אתפשט מניה תאי לילה. כד שארי לאתפשטא האי לילה עד לא אסתיים ההוא חשך עאל ואתכליל בימינא וימינא אחיד ליה ואשתאר בגריעו תאי לילה. וכמה דחשך תיאובתיה לאתכללא באור הכי

לילה תיאובתיה לאתכללא ביום חשך גרע נהורי ובגין כך אפיק דרגא בגריעו ולא בנהירו חשך לא נהיר אלא כד אתכליל באור לילה דנפק מניה לא נהיר אלא כד אתכליל ביום גריעו דלילה לא אשתלים אלא במוסף מה דאתוסף הכא גרע הכא במוסף תוה ביה רזא דנקודא עלאה ורזא דעמודא דאמצעיתא בכל סתרין ובגין כך אתוסף ביה תרין אתוון בליליא גריעו ביה אלין תרין כדין קרא כתיב ולא ויקרא וגרע מניה ו"י וכתיב קרא לילה הכא רזא דשמא דשבעין ותרין אתוון גליפא דכתרא עלאה:

ויאמר אלהים יהי רקיע בתוך המים ויהי מבדיל בין מים למים. ר' יהודה אמר שבעה רקיעים אינון לעילא וכלהו קיימי בקדושתא עלאה ושמא קדישא בהו אשתכלל ודא רקיעא יתוא באמצעות מיא דא רקיע קיימא על גבי חיוותא אחרנין ואיהו אפריש בין מיין עלאין למיין תתאין ומיין תתאין קראן לעלאין ומהאי רקיע שתאן לון דא הוא דמפריש ביניייהו בגין דכלהו מייא ביה כלילן ולבתר נחית לון לתני חיוותא ושאבין מתמן וחיזו דההוא רקיעא עלאה כחיזו דהאי קרת דמתקרשא ומכנים בגויה כל אינון מיין כך ההוא עלאה דעליה כניש כל אינון מיין ואפריש בין מיין עלאין למיין תתאין והאי דאמרן יהי רקיע בתוך המים במציעות לאו הכי אלא יהי כתיב ההוא דהוי מניה במציעות מיא הוי ואיהו לעיל דקיימא על רישיה דחיוותא א"ר יצחק אית קרומא במציעות מעוי דבר נש דאיהו פסיק מתתא לעילא ושאיב מעילא ויתב לתתא כגוונא דא רקיע איהו באמצעיתא וקיימא על אינון חיוותא דלתתא. ואיהו פריש בין מיין עלאין לתתאין. תא חזי אינון מיין אעדו ואולידו חשוכא ועל רזא דא כתיב (שמות כו) והבדילה הפרוכת לכם בין הקודש ובין קדש הקדשים. ר' אלעזר אמר את קדמאה דאתוון חוה שמיא על אנפוי דקימרא דכיא ואתעטר מלרע ומלעילא וסליק ונחית ומיא מתגלפי בגלופייהו ומתיישבן בדוכתייהו ואתכלילו חד בחד וכן אתוון כלהו כלילן דא בדא ומתעטרן דא בדא עד דאתבני עלייהו בניינא ויסודא. וכד אתבניאו כלהו ואתעטרו הוו מיין עלאין מתערבין במיין תתאין ואפיקו ביתא דעלמא (ועל דא אפיקו תרין נהורין חד דאקרי ארץ ונהורא דאקרי שמים ועל דא ב' אתחזי ברישא ומיין סלקין ונחתין עד דהאי רקיע הוה ואפריש לון ומחלוקת הוה בשני דביה אתברי גיהנם דאיהו נורא דדליק כד"א (דברים ד) אש אוכלה הוא וזמין לאשראה על רישייהו דחייבא א"ר יהודה מחכא כל מחלוקת דאיהו לשם שמים סופה להתקיים דהא הכא מחלוקת דאיתו לשם שמים הוה ושמים בהאי אתקיים לבתר דא דכתיב ויקרא אלהים לרקיע שמים וגו' בקטפירא דעיליתא בקספייהו שכיחי ואתקיימו. דהא תנינן כתיב (שמות כו) והבדילה הפרוכת לכם בין הקדש ובין קדש הקדשים דייקא דהא איהו רקיע דמפרש בגו באמצעיתא תא חזי כתיב לבתר יקוו המים מתחת השמים אל מקום אחד מתחת השמים ממש אל מקום אחד לאתר דאקרי אחד ואיהו ים תתאה דהא איהו אשלים לאחד ובלא איהו לא אקרי אחד ומשמע דכתיב יקוו דביה מתכנשין כלהו מיא כד"א (קהלת א) כל הנחלים הולכים אל הים וגו' ר' ייסא אמר אל מקום אחד דא איהו אתר דכתיב ביה (ישעיה נד) וברית שלומי לא תמוט דהא איהו נטל כלא ושדי ביומא וביה אתתקנת ארעא דכתיב ותראה היבשה דא הוא ארץ כד"א ויקרא אלהים ליבשה ארץ אמאי אקרי יבשה א"ר יצחק חיינו דכריב (דברים מז) לחם עוני לחם עני כתיב ובגין דאיהו לחם עני אקרי יבשה ושאיב בגווה כל מיסין דעלמא. ואיהי יבשה הוי עד דאתר דא אמלי לת וכדין נגדין מיא אורח דאינון מקורות ולמקוה המים קרא ימים דא הוא בית כנישות מיין דלעילא דתמן מתכנשין כל מיא ומתמן נגדין ונפקין א"ר חייא מקוה המים דא צדיק דכד ממא למקוה המים כתיב וירא אלהים כי טוב וכתיב (ישעיה ג) אמרו צדיק כי טוב (וכן אור קדמאה טוב אקרי וכן כלהו כתיב בהו כי טוב בר יומא תניינא דלא כתיב ביה כי טוב) ר' יוסי אמר ישראל מקוה איהו דכתיב (ירמיה יז) מקוה ישראל ה' ר' חייא אמר דא צדיק היינו דכתיב קרא ימים בגין דנחלין ומבועין ונהרין כלהו נטיל לון ואיהו מקורא דכלא ואיתו נטיל כלא בגינו כך ימים ועל דא וירא אלהים כי טוב וכתיב אמרו צדיק כי טוב ובגין דאתרשים איהו אפריש בין יומא קדמאה לתליתאה ולא אתמר כי טוב בגווייהו דהא ביומא תליתאה עבדת ארעא איבין מחילא דהאי צדיק דכתיב ויאמר אלהים תדשא הארץ דשא עשב בזריע זרע עץ פרי מאי עץ פרי דא עץ הדעת טוב ורע דאיהו עביד איבין ופירין. עושה פרי דא צדיק יסוד דעלמא למינו דכל בני נשא דאית לון רוחא קדישא דאיהו איבא דההוא אילנא רשים בהו רשימא למינו ומאי איהו ברית קדש ברית שלום ובני מהימנותא למינו למינו עאלין ולא מתפרשן מניה וצדיק עושה פרי הוא וההוא אילנא אתעברת ואפיקת ההוא פרי למינו. למינו דההוא עושה פרי דיהוי כוותיה זכאה חולקיה מאן דדמי לאמיה ולאבוי וע"כ רשימא קדישא ביומא תמינאה בגין דידמי לאמיה (בגין דהיא דרגא תמינאה והתיא נפשא דפרה מינה אצטריכת לאתחזאה קמת לתמני יומין) וכדין אתפרעת ואתגלייא רשימא קדישא בגין דידמי לאבוי ועל דא עץ פרי דא אמא עושה פרי דא ברית קדש אבוי למינו דידמי ליה ואתרשים בית. אשר זרעו בו על הארץ זרעו בו זרע בו מיבעי ליה מאי זרעו בו אלא זרע וא"ו בו על הארץ הכי הוא ודאי דהא התוא זרעא אשדי על ארעא זכאה חולקיהון דישראל דאינון קדישין ודמיין לקדישין וע"ד ודאי כתיב (ישעיה ס) ועמך כלם צדיקים ודאי דהא מתני נפקו ולהני דמיין זכאין אינון בעלמא דין ובעמא דאתי:

ויאמר אלהים יהי רקיע בתוך המים וגו' הכא בפרט רזא לאפרשא בין מיין עלאין לתתאין ברזא דשמאלא (נ"א ואתברי) הכא מחלוקת ברזא דשמאלא דעד הכא רזא דימינא הוא והכא איהו רזא דשמאלא ובגין כך אסגיאו מחלוקת בין דא לימינא. ימינא איהו שלימא דכלא ובגין כך בימינא כתיב כלא דהא ביה תלייא כל שלימו כד אתער שמאלא אתער מחלוקת. ובהוא מחלוקת אתתקף אשא דרוגזא ונפק מניה מהוא מחלוקת גיהנם וגיהנם בשמאלא אתער ואתדבק יהי רקיע אתפשט פשיטו מן גו מייא לאשתלמא שמא דא א"ל.

ולאתכללא בהתוא פשיטו דא בדא. ואתפשט מאל איהים הי"ם אלין אתפשטו ואתהפכו למהוי מיין תתאין ים"ה ההוא פשיטו דאתפשט בשני מיין עלאין הי"ם זה הים גדול הי"ם מיין עלאין הפוכא דאלין אתוון ים"ה מיין תתאין כיון דאתתקנו אתעבידו כלא כללא חדא ואתפשט שמא דא בכמה דוכתי מיין עלאין דכורין ומיין תתאין נוקבי בקדמיתא הוו מים במים עד דאתפרשו לאשתמודעא מיין עלאין ותתאין דא אלקים (נ"א מיין עלאין) ודא אדנ"י (נ"א מיין תתאין) ודא ה' עלאה וה' תתאה מה כתיב ויעש אלקים את הרקיע אתכשטותא דא נטל שמא דא אלקים מיין עלאין ומיין תתאין אדנ"י ועם כל דא כיון דאשתלימו מיין דכורין במיין נוקבין שמא דאלקים אתפשט בכלא ואע"ג דאפריש בין מיין עלאין לתתאין מחלוקת לא אתבטל עד יום תליתאי ואסכים מחלוקת ואתישב כלא בדוכתיה כדקא יאות ובגין מחלוקת דא אע"פ דאיהו קיומא דעלמא לא כתיב כי טוב בשני דלא אשתלים עובדא מיין עלאין ומיין תתאין הוו כחדא ולא הוו תולדין בעלמא עד דאתפרשו ואשתמודעו ובגין כך עבדו תולדין ועם כל דא אע"ג דהבדלה הוי בשני ומחלוקת ביה הוה יום תליתאי אסכים בכלא דהוא שמא דאיגלף בגלופוי הוה (ס"א יהו"ה) לאסתכמא מיין עלאין ומיין תתאין ה' עלאה ה' תתאה ו ביניהו לאשלמא בתרין סטרין וסימנא דא מי הירדן מיין עלאין קמו גד אחד מיין תתאין נחתו לימא וישראל אזלי באמצעיתא. חמש רקיעין כתיבי הכא וחי העולמים אזיל בהו ואנהיג בהו וכלהו כלילן דא בדא אלמלא האי מחלוקת דאסתכם ע"י דאמצעיתא לא אתכלילו ולא אשתיירו (נ"י אתיישרו) דא בדא חמש מאה שנין אינון דאילנא דחיי דביק בהו למעבד איבין ותולדין לעלמא וכל מימוי דבראשית דנגדין ואתמשכן מבראשית אתפלגו תחותוי על ידיה ודוד מלכא נקיט כלא ואיהו פליג לבתר דכתיב (שמואל ב' ו) ויחלק לכל העם לכל המון וגו' וכתיב (תהלים קד) תתן להם ילקוטון וכתיב (משלי לא) ותקם בעוד לילה ותתן טרף וגו בשעתא דאתעיר מחלוקת בתוקפא דשמאלא אסגי ואתקף הורפילא דטיפסא ונפקו מתמן טסירין ואקרישו מיד בלא לחותא כלל הוו דכר ונוקבא ומנהון אתפרשו זיינין בישין לזנייהו והכא תקיפין חד אפע"ה וחד נח"ש ותרוייהו חד אפעה אוליד לשבעה שנין בחבורא חדא אתהדר כלא לשבע שנין דנחש הכא איהו רזא דגיהנם דאקרי בז' שמהן יצה"ר בז' שמהן אקרי ובכמה דרגין אתפשט מסאבו מהכא לעלמא וכלא מרזא דשמאלא סב וביש ואיהו ישובא דעלמא הכא שמא גליפא דתמני סרי אתוון ממנא על גשמי רצון נדבה וברכה ישובא דעלמא (ר"ת יהו"ה) ויאמר אלהים יקוו המים וגו' בארח קו למהוי בארח מישר דהא מרזא דההוא נקודא קדמאה נפיק כלא בסתימו עד דמטי ואתכניש להיכלא עלאה. ומתמן נפיק בקו מישר לשאר דרגין עד דמטי להתוא אתר חד דכניש כלא בכלל דכר ונוקבא ומאן איהו חי עלמין המים דנפקי מלעיל מאת ה' עלאה מתחת השמים ו' זעירא וע"ד ו"ו חד שמים וחד מתחת השמים. כדין ותראה היבשה דא ה' תתאה. דא אתגלי וכל שאר אתכסי ומגו האי בתראה אשתמע בסוכלתנו ההוא דאתכסי אל מקום אחד בגין דהכא הוא קשורא דיחודא דעלמא עלאה ידוך אחד ושמו אחד תרין יחודין חד דעלמא דעלאה לאתייחדא בדרגוי וחד דעלמא תתאה לאתייחדא בדרגוי קשורא דיחודא דעלמא עלאה עד הכא איהו חי עלמין תמן אתכסים ואתקשר עלמא עלאה ביחודא דיליה ובגין כך אקרי מקום אחד כל דרגין וכל שיפין מתכנשין תמן והוו כלהו ביה חד בלי פרודא כלל ולית דרגא דאתייחדן תמן ביחודא חד אלא האי וביה אתכסיין כלהו בארח סתום בתיאובתא חד עד הכא בדרגא דא אתייחד עלמא דאתגלייא בעלמא דאתכסייא עלמא דאתגלייא אתייחד אוף הכי לתתא ועלמא דאתגלייא איהו עלמא דתתאם דאתייחדא יחודא תתאה לפום יחודא דאתיחד יחודא דלעילא יי אלקינו יי' גוונין סתימין דלא אתחזן ואתקשרן אל מקום אחד יחודא חדא בעלאה גוונין בקשת לתתא לאתייחדא בהו חוור סומק וירוק כגוונין דסתימין ואינון יחודא אחרא רזא ושמו אחד בשכמל"ו יחודא דלתתא יחודא עלאה (דברים ו) שמע ישראל ידו"ד אלקינו ידו"ד אחד דא לקביל דא יקוו מדידו דקו ומשחתא הכא שית תיבין והכא שית תיבין משחתא בוצינא דקרדינותא דכתיב (ישעיה מ) מי מדד בשעלו מים ודא איהו יקוו המים הכי שעורא דיוצר עלמין יו"ד ה"א וא"ו ה"א קדוש קדוש קדוש דא איהו יקוו המים יי' צבאות דא איהו אל מקום אחד ברזא דשמא דא מלא כל הארץ כבודו דא ותראה היבשה רזא גליפא שמא דיחודא כוז"ו במוכס"ז כוז"ו תדשא הארץ דשא עשב וגו' השתא אפיקת חילא באינון מיין דאתכנשו לאתר חד ונגדין בגויה גו ממירו סתימאה ונפקין בגויה ממירין עלאין וחיילין קדישין די כל אינון בני מהימנותא מתקנן לון בתקונא דמהימנותא בההיא פולחנא דמריהון עשב מזריע זרע עשב דאינון זרעין זרעא על עלמא נפקא דיוקנא דאדם דכליל כל דיוקנין כדין כתיב עץ פרי עושה פרי למינו אשר זרעו בו על הארץ לא אפיק זרעא אלא לתועלתא על הארץ אשר זרעו בו דיקא מכאן דלית רשו לבר נש לאפקא זרעא מניה לבטלא עץ פרי עושה פרי דרגא על דרגא דכר ונוקבא כמה דעץ פרי אפיק חילא דעץ עושה פרי. אוף הכי אפיק איהו ומאן איהו אלין אינון כרובים עץ פרי עושה פרי דיוקנא דכר ונוקבא ודמות פניהם פני אדם אלין לאו אינון כאינון כרובים אלין אפי רבדבן בדיוקנא חתימא כדובים אפי זוטרי כרביין: ביומא דא כתיב כי טוב כי טוב תרי זימני בגין דיומא דא אחיד לתרין סטרין ואפריש מחלוקת אמר להאי סטרא כי טוב ולהאי סטרא כי טוב ואסכים ביניהו ובגין כך אית ביה תרין זימנין ויאמר ויאמר הכא רזא דשמא דארבע אתוון גליפא מחקקא סליק לתריסר אתוון בארבע דיוקנין בארבע סטרין רשים על כורסיא קדישא ויאמר אלהים יהי מאורות וגו' מארת חסר דאתברי אסכרא לרביי. דבתר דאתגניז נהירו אור קדמאה אתברי קליפה למוחא וההיא קליפה אתפשט ואפיק קליפה אחרא וכלא אצטריך קב"ה למברי בעלמא ולאתקנא עלמא בהו וכלא מוחא לגו וכתה קליפין חפיא למוחא וכל עלמא כהאי גוונא עילא ותתא מריש רזא דנקודה עלאה עד סופא דכל דרגין כלהו איהו דא לבושא

לדא ודא לגו מן דא עד דאשתכח דתאי קליפה לתאי ותאי לתאי נקודא קדמאה הוא נהירו פנימאה דלית ליה שעורא למנדע זכיבו ודקיקו ונקיו דילית עד דאתפשט פשיטו ותהוא פשיטו דההיא נקודא אתעביד חד היכלא לאתלבשא ההיא נקודא נהירו דלא ידיע לסגיאו זכוכא דילית. היכלא דאיהו לבושא להתהוא נקודא סתימא איהי נהירו דליה ליה שעורא ועם כל דא לאו דקיק וזכיך איהו כהתיא נקודא קדמאה סמיר וגניז ההוא היכלא אתפשט פשיטו אור קדמאה וההוא פשיטו איהו לבושא להתהוא היכלא דקיק וזכיך פנימאה יתיר. מכאן ולהלאה אתפשט דא בדא ואתלבש דא בדא עד דאשכח דא לבושא לדא ודא לדא דא מוח ודא קליפה ואע"ג דדא לבושא אתעביד איהו מוחא לדרגא אחרא וכלא כגוונא דא אתעביד הכא לתתא עד כי בצלם דא איהו בר נש בתאי עלמא מוחא וקליפא רוחא וגופא וכלא איהו תקונא דעלמא כד חות סיחרא בשמשא בדבקותא חדא הוה סיחרח בנהירו כיון דאתפרשא מן שמשא ואתפקדה על היהלא אזעיר גרמא אזעירה נחורא ואתברון קליפין על קליפין לגניזו דמוחא וכולא תקונא דמוחא וע"ד ימי מארת חסר וכל דא לתקונא דעלמא. ודא הוא דכתיב להאיר על הארץ. ויעש אלדים את שני המאורות הגדולים ויעש רבוייא ותקונא דכלא כדקא יאות. את שני המאורות הגדולים בקדמיתא בחבורא חדא רזא דא שמא שלים כחדא ידו"ד אלהי"ם אע"ג דלא איהו באתגליא אלא בארח סתים. הגדולים דאתבריאו (נ"א דאתבריאו) בשמא דא כדא לאתקרי בהו שמא דכלא מצפץ מצפץ אלין שמהן עלאין דתליסר מכילין דרחמי הגדולים אלין אתבריאו וסלקין לעילא בגין דאינון עלאין מרזא עלאה וסלקין לתועלתא דעלמא לאתקיימא בחון עלמין. כגוונא דא שני המאורות תרוייהו כחדא סליקו ברבותא הדא לא אתיישב סיחרא לגבי שמשא דא אכסיף מקמי דא. סיחרא אמרת איכה תרעה שמשא אמרת איכה תרביץ בצהרים. שרגא זעירא אכדין צהיר בצהרים שלמא אתיה כעוטיה אכדין בכסופא. כדין אזעירת גרמה למהוי רישא לתתאי דכתיב צאי לך בעקבי הצאן א"ל הקב"ת זילי ואזעירי גרמך. ומתמן לית לה נחורא בר משמשא דבקדמיתא תוו יתבי כחדא בשקולא לכתר אזעירת גרמה בכל אינון דרגין דילה. אע"ג דאיהי רישא עלייהו דהא לית אתתא ברבוייא בר בבעלה כחדא את המאור הגדול ידו"ד ואת המאור הקטן אלדי"ם. סוף כל דרגין סופא דמחשבת בקדמיתא אתרשים איהו לעיל באתוון דשמא קדישא את רביעאה דילית. ולבתר אזעירת גרמה לאתקרי בשמא דאלדים. ועם כל דא סלקא לכל ספרין לעילא באת ה' בחבורא דאתוון דשמא קדישא. לבתר אתפשטו דרגין מספרא דא ומספרא דא. דרגין דאתפשטו מספרא דעליל אקרון ממשלת תיום. דרגין דאפשטון מספרא דלתתא אקרון ממשלת הלילה. ואת הכוכבים שאר תילין ומשריין דלית לון חושבנא. דכלהו תליין בהחוא רקיע השמים תי העולמים. דכתיב ויתן אותם אלהים ברקיע השמים להאיר על הארץ. דא ארץ עלאה לתתא כדוגמא דא חי העולמים ולא להאיר על הארץ דא ארץ תתאה כדוגמא לעיל. מלכותא דדוד אתתקן ביומא דא. ברגלא וסמכא רביעאה דכורסייא אתתקנו אתוון ואתיישרו על דוכתייהו ועם כל דא עד יום שתיתאה דאתתקן דיוקנא דאדם תקונא כדקא אות לא אתיישב בדוכתיה וכדין אתתקן כורסייא עלאה וכורסייא תתאה. ועלמין כלהו אתיישבו בדוכתייהו ואתוון כלהו אתתקנן על גלגלוי בפשיטו דטופסירא דקוטרא ויומא רביעאה איהו יומא מאיס מבונים כד"א (תהלים קיח) אבן מאסו הבונים. הת"ד (שיר א) בני אמי נחרו בי דהא נחורא דא אזעירת גרמה ונהירו דילה וקליפין אתקנו על דוכתייהו כל אינון נחורין דנחרן כלהו תליין בהאי רקיע השמים לאתקנא בהו כורסייא דדוד:

ויאמר אלהים נעשה אדם פתח רבי שמעון ואמר למלכא דהות ליה כמה בניינין למבני והות ליה אומנא והוא אומנא לא הוה עבד מדעם אלא מרשו דמלכא. כד"א (משלי ח) ואהיה אצלו אמון מלכא ודאי איהו הכמה עלאת לעילא. ועמודא דאמצעיתא מלכא לתתא אלדים אומנא לעילא ודא אימא עלאת. אלדים אומנא לתתא ודא שכינתא דלתתא ואתתא לית לה רשו למעבד מדעם בלא רשו בעלה וכל בניינין דהוו בארח אצילותא הוה אמר אב"א באמירא לגבי אמ"א יהא כדין וכדין ומיד הוה כד"א ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור. ויאמר הוה אמר לאלדים יהי אור מארי דביינא איהו אומר ואומנא עביד מיד והכי כל בניינין בארח אצילותא הוה אמר יהי רקיע יהי מארת. וכלא אתעביד מיד כד מטא לעלמא דפרודא אמר אומנא למארי בניינא נעשה אדם בצלמנו כדמותנו. בצלמנו ההוא אור כדמותנו ההוא השך דאיהו לבושא לאור כגוונא דגופא דאיהו לבושא לנשמתא הת"ד (איוב י) עור ובשר תלבישני: ר"ש קם ואמר מסתכל הוינא דכד בעי קב"ה למברי אדם אזדעזעו כל עלאין ותתאין ויומא שתיתאה הוה סליק בדרגוי עד דסלקא רעותא עלאה ונחר שירותא דכל נחורין ופתח תרעיה דמזרח. דהא מתמן נחורא נפיק ודרום אחמי תוקפא דנחורא דירית מרישא ואתתקף במזרח. מזרח אתקיף לצפון וצפון אתער ואתפשט וקרי בחיל סגי למערב למקרב ולאשתתפא בחדית. בדין מערב סלקא בצפון ואתקשר בית. לבתר דרום אתיא ואתיד במערב וסחרין ליה דרום וצפון דאילין גדרי גנתא. כדין מזרח קריב במערב ומערב שריא בחדוא ובעאת מכלהו ואמר נעשה אדם בצלמנו כדמותנו דלהוי כגוונא דא בארבע ספרין ועילא ותתא. ומזרח אתדבק במערב ואפיק לית. ועל דא תנינן אדם מאתר דבית המקדש נפק תו נעשה אדם. קב"ה אמר לאלין תתאי דאתי מספרא דלעילא רזא דשמא דא דסליק אדם. אדם מרזא סתימא עלאת. אדם רזא דאתוון דהא אדם כליל לעילא וכליל לתתא אדם אחד לעילא לעילא. ם סתימאת דאיהי ם מלסרבה המשרת. ד' תתאה דסתימא במערב ודא כללא דלעילא ותתא. אתתקן לעילא אתתקן לתתא. אלין אתוון כד נחתו לתתא כלהו כחדא באשלמותיה אשתכח דכר ונוקבא. ונוקבא בספרוי אתדבקת עד דאפיל עלויה שנתא ודמיך והוה רמי באתר דבי מקדשא לתתא. ונטר ליה קב"ה ותקין לה כמה דמתקנין לכלה. ואעלה ליה. הדא הוא דכתיב ויקח אחת מצלעותיו ויסגור בשר תחתנה. ויקח אחת דייקא. בספרין קדמאי אשכחנא דא לילית קדמיתא דהוות עמיה ואתעברת

מניה ולא הות לקבליה עזר כמה דכתיב ולאדם לא מצא עזר כנגדו. מאי עזר סמך עד דהיא שעתא דכתיב לא טוב היות האדם לבדו אעשה לו עזר כנגדו ת"ח אדם בתראה דכלא הות.

דהכי אתחזי למיתי על עלמא שלים.

תו אמר ר' שמעון כתיב וכל שיח השדה טרם יהיה בארץ וכל עשב השדה טרם יצמח כי לא המטיר ה' אלהים על הארץ וגו וכל שיח השדה אלין אילנין רברבין לנטיעו לבתר והוו זעירין תא חזי אדם והוה דא בספרא דדא אתבריאו מ"ט לא אתבריאו אנפין באנפין. בגין דכתיב כי לא המטיר ה' אלהים על הארץ וזווגא לא אשתכח בתקוניה כדקא יאות. וכד אתתקן האי דלתתא ואתהדרו אנפין באנפין כדין אשתכח לעילא מנלן מן המשכן דכתיב (שמות ם) הוקם המשכן בגין דמשכן אחרא אתקם עמית. (עד לא אתקם לתתא לא אתקם לעילא אוף הכא כד אתתקן לתתא אתתקן לעילא ובגין דעד כען לא אתתקן לעילא לא אתבריאו אנפין באנפין וקרא אוכח דכתיב כי לא המטיר ה' אלהים על הארץ ובגיני כך ואדם אין דלא הות בתקוניה וכד אשתלימת הות אשתלים אדם וקדם לכן לא אשתלים ורזא דעד כאן לא אית את סמ"ך בפרשתא (והא דתרי זמני כתיב לעיל הוא הסובב עי' בב"ר פ' י"ז) דהא דא בדא סמיך עולם דא תתאה כד אתתקן ואתהדרו אנפין באנפין ואתתקנו אשתכח סמך לעילא דהא סקדמת דנא לא הוה עובדא בתקונא (נ"א עולם בתיקוניה) בגין דלא המטיר ה' אלהים על הארץ ודא בדא תליא מה כתיב בתרית ואד יעלה מן הארץ דא תקונא דלתתא לבתר והשקה את כל פני האדמה ואד יעלה מן הארץ דא תיאובתא דנוקבא לגבי דכורא ד"א מאי טעמא לא המטיר בגין דלא אשתכח תקונא דיעלה מן הארץ ועל דא מן ארעא תתאה אתער עובדא לעילא. תא חזי תגנא סליק מן ארעא בקדמיתא וענגא אתער וכלא אתתבר לבתר דא בדא כגוונא דא תגנא דקרבנא אתער מתתא ועבד שלימו לעילא ואתתבר כלא דא בדא ואשתלימו כוונא דא לעילא אתערותא שדי מתתא ולבתר אשתלים כלא, ואלמלא דכנסת ישראל שריא באתערותא בקדמיתא לא אתער לקבלה התהוא דלעילא ובתיאובתא דלתתא אשתלים לעילא. רבי אבא אמר אמאי כתיב ועץ החיים בתוך הגן ועץ הדעת טוב ורע עץ החיים הא תנינן דמהלך חמש מאה שנין הוה. וכל מימוי דבראשית מתפלגין תחותוי עץ החיים במציעות דגנתא ממש והוא נטיל כל מימוי דבראשית ומתפלגין תחותוי, דהא התהוא נהר דנגיד ונפיק הא שריא על התהיא גנתא ועייל בית. ומתמן מתפלגין מיא לכמה סטרין ונטיל כלא התהיא גנתא ולבתר נפקי מנה ומתפלגין לכמה נהלין לתתא כד"א (תהלים ק"ד) ישקו כל חיתו שדי כמה דנפקין מתחזא עלמא עלאה ואשקו לאינון טורין עלאין דאפרסטונא דכיא לבתר כד ממאן לעץ החיים מתפלגין תחותוי בכל סטר כפום ארחוי ועץ הדעת טוב ורע. אמאי אקרי הכי דהא עץ דא לאו איהו באמצעיתא אבל עץ הדעת טוב ורע מאי הוא. אלא בגין דינקא מתרין סטרין וידע לון כמאן דיניק מתקא ומריריא. ובגין דינקא מתרין סטרין וידע לון ושריא בגווייהו אקרי הכי טוב ורע וכל אינון נטיעין שריין עלייתו וביה אתידן נטיעין אחרנין עלאין ואינון אקרון ארזי לבנון מאן אינון ארזי לבנון. אינון שית יומין עלאין ששת ימי בראשית דקאמרן ארזי לבנון אשר נטע נטיעות ודאי דאתקיימו לבתר מכאן ולהלאה סמ"ך. מאי היא ויסגור בשר תתחנה בסטרוי הוה והוה דא בסטרוי דדא ודאי עקרן קב"ה ושתיל לון באתר אחרא ואתהדרו אנפין באנפין לקיומא כגוונא דא סמיכן עלמין עקרן קב"ה ושתיל לון באתר אחרא ואתקיימו בקיומא שלים ואמר ר' אבא מנלן דאדם והוה נטיעין הוו דכתיב (ישעיה ם) נצר מטעי מעשה ידי להתפאר מעשה ידי דייקא דלא אשתדלו בהון בריין אחרנין.

ויבן ה' אלהים את הצלע אשר לקח מן האדם וגו' א"ר שמעון כתיב ה' אלהים שם מלא לאתקנא לה בכלא ועל דא אתקריאת חכמה ואתקריאת בינה בגין דהוה בשם מלא ה' אלהים בכלא בשלימו בתרי שמהן את הצלע דא אספקלריאת דלא נהרא כד"א (תהלים לח) ובצלעי שמחו ונאספו אשר לקח מן האדם בגין דהא מתורה שבכתב נפקת. לאשה לאתקשרא בשלהובא דסטר שמאלא דהא אורייתא מסטרא דגבורה אתייהיבת. לאשה למחוי אש ה קטיר כחדא ויביאה אל האדם בגין דלא בעיא לאשתכחה בלחודהא אלא לאתכללא ולאתחברא בתודה שבכתב כיון דאתחברת בהדיה הוא יזון לה ויתקן לה ויתן לה מה דאצטריך היינו דכתיב ואת הארץ והא אוקימנא. מכאן אוליפנא מאן דאנסיב ברתיה עד לא תיעול לבעלה אבוה ואמה מתקנין לה ויהבין לה כל מה דאצטריך כיון דאתחברת בבעלה הוא יזון לה והוא יתן לה מה דבעיא. תא חזי בקדמיתא כתיב ויבן ה' אלהים את הצלע דאבא ואמא אתקינו לה (בכ"ד קשוטין ויבאה בגימט' כ"ד) ולבתר ויביאה אל האדם (ועאלא ליה בחמש קלין (ירמיה כה) קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה קול מצהלות חתנים) לאתקשרא כלא כחדא ולאתחברא חד בחד והוא יהיב לה מה דאצטריך ויכל אלהים ביום השביעי דא תורה שבע"פ דאיהו יום ז' וביה אשתכלל עלמא דאיהו קיומא דכלא מלאכתו אשר עשה ולא כל מלאכתו דהא תורה שבכתב אפיק כלא בתוקפא דכתב דנפיק מחכמתא. תלת זמנין הכא ביום השביעי ויכל אלהים ביום השביעי וישבות ביום השביעי ויברך אלהים את יום השביעי הא תלת. ויכל אלהים ביום השביעי דא תורה שבע"פ. דעם יום השביעי דא אשתכלל עלמא כדקא אמרן וישבות ביום השביעי דא יסודא דעלמא בספרא דדב ייבא מבא דא יובלא. ועל כך כתיב הכא מכל מלאכתו דכלא נפיק מנית. ואנן דא יסודא כדקאמרן דהא נייתא ביה הוה יתיר מכלא ויברך אלהים את יום השביעי. דא כהן גדול דמברך לכלא והוא נטיל ברישא דתנן כהן גוטל בראש וברכאן ביה שריין לברכא ואקרי שביעי רבי ייסא מבא אמר הני תרי ביסודא דעלמא איהו וחד בעמודא דאמצעיתא ויקדש אותו. למאן לההוא אתר דאת קיימא ביה שריא כד"א (שמואל ב' ט.) והראני אותו ואת נוהו ובהאי אתר שריין כל קדושין לעילא (ד"א דלעילא) ונפקי מניה לכנסת ישראל למיהב לה תפנוקא וע"ד ויקדש אותו דהוא אות קיימא כי בו שבת. ביה נייתא דכלא (ד"א ביה נייתא דעלאין ותתאין ביה שעתא

(ד"א אתיא) לנייהא. אשר ברא אלהים מכללא דזכור נפקא שמור לאתקנא עבידתא דעלמא לעשות דא אומנא דעלמא למעבד עבידתא דכלא

נח

סתרי תורה

ויאמרו הבה נבנה לנו עיר ומגדל קומטורא דתרמנא ממללן בלשון הקודש דמה"ש אשתמודען ביה ולא הוו ממללין בלישן אחרא בגין כך כתיב ועתה לא יבצר מהם וגו' דאלמלי משתעאן בלישן אחרא דמלאכי עלאי לא הוו אתשמודעאן ביה גרע חשיבו דאינון חשבין למעבד בגין דעובדא דשדין לאו איהו אלא ברגעא חדא לחיזו בני אנשא ולא יתיר ודברים אחדים דהוו ידעין דרגין עלאין כל חד וחד על בוריה ולא אתחלף להו דרגא ובגין כך כתיב ודברים אחדים ובגין כך אתיעמו בעיטא בישא עיטא דחכמתא דכתיב הבה נבנה לנו עיר ומגדל כלא ברזא דחכמתא הוא ובעו לאתתקפא בארעא סטרא אחרא ולמפלח פולחנא דיליה בגין דהוו ידעין דהא כל דינין בישין מתמן נחתין לעלמין. ובעיין לדחויי דרגא דקודשא עי"ר ומגד"ל דא חכמתא עלאה (ד"א) דהא הוו ידעי דשמא קדישא לא אתתקף בארעא אלא בעיר ומגדל עי"ר דכתיב עיר דוד היא ציון וגו' מגד"ל דכתיב (שיר ד) כמגדל דוד צוארך ובחכמתא עבדו למהוי שלמנא דסטרא אחרא בארעא לדחייא אדון כל הארץ מאתריה ולמהוי דיורא לסטרא אחרא בארעא ונעשה לנו שם כמה דאחידא שם לעילא נתקיף לה ביננא למהוי שם בארעא פן נפ ץ ידיעא הוו ידעין דיתבדרון מעל אפי ארעא ובגין כך הוו מתיחדין למעבד עבידתא דא בחכמה סטרא אחרא איהו דכר ונוקבא תוקפא דזוהמא דדינא קשיא וכמה דאדם חב בהו ואתקפו בגיניה על עלמא אוף הכי אינון עבדו דאתתקף יתיר דכתיב אשר בנו בני האדם. בנוי דאדם קדמאת דאייתי ואשליט

סטרא אחרא על עלמא סטר בישא בעלמא

וירד ה' לראות. כיון דנחתא קדושה אתבלבלו כל אינון דרגין עלאין נחתו ותתאין סליקו ולא הוו קיימין באורח מישר כמה דהוו ולבתר בלבל לישנהון בע' לישן ואתבדרו לכל סטרי עלמא חד ממנא הוא ברקיעא וביה קיימין כל מפתחן דעובדי עלמא ואיהו קיימא זמין בשעתי ורגעי דיומא ואינון הוו ידעין ברזא דחכמתא גנזא דהאי ממנא והוו פתחי וסגרי ומצליחי בעובדיהון במימרא דפומהון כיון דאתבלבל מימרא דלהון כלא אתמנע מנייהו ואתר מתקן אשכחו בהתהוא בקעה (תוספתא) ויהין בני נח היוצאים מן התבה כד אתער הדות דכל חדוון טמירא סתימא סבתא דסבתין אנהיר מגית נהירו דקיק חדוה דכל חדוון נהיר לימינא במשח רבות עלאת. ונהיר לשמאלא בחדוה דחמרא טב נהיר לאמצעיתא בחדוה (ד"א דארגוונא) דתרין סטרין. רוח אתער ודוה סלקא ואתייחיב ברוחא דבקן דא בדא תלת עאלין בחלת. מגו תלת נפקא חד ברית. דדבקא בברית אתעברת. רוח דסלקא מתעברת מגית. כד אתייחיב בתרין סטרין אתדבקו רוחא ברוחא ומתעבראן מזלת בנין ונת ותיבה נפקו מנייהו תלתא כגוונא דתלתא עלאין ואלין אינון דנפקו מגו תיבותא שם וחם ויפת שם דבסטר ימינא חם דבסטר שמאלא יפת ארגוונא דכליל לון וחם הוא אבי כנען זוהמא דדהבא תחות קסטיפין אתערותא דרוחא כסאבא דנחש קדמאה ובגין כך רשים ואמר וחם הוא אבי כנען דאייהי לוומין על עלמא. ההוא כנען דאחלטיא ההוא כנען דאחשיך אנפי בריין ובג"כ לא נפק כגו כללא דכלהו אלא דא דכתיב וחם הוא אבי כנען ההוא דאחשיך עלמא

לך

לך לך מארצך וממולדתך וגו' ר' יוסי פתח (תהלים כד) מה ידידות משכנותיך יי' צבאות כמה אית לון לבני נשא לאסתכלא בפולתנא דקודשא בריך הוא דהא כל בני נשא לא ידעי ולא מסתכלי על מה קאים עלמא ואינון על מה קיימין דכד ברא קודשא בריך הוא עלמא עבד שמיא מאש ומטים מתערבין כחדא ולא הוו גלדי ולבתר אגלידו וקיימו ברוחא עלאה ומתמן שתיל עלמא לקיימא על סמכין ואינון סמכין לא קיימין אלא בהתהוא רוחא ובשעתא דהתהוא רוחא אסתלק כלהו מרפפין וזעין ועלמא ארתת הה"ד (איוב ט) המרגיז ארץ ממקומה ועמודיה יתפלצון וכלא קאים על אורייתא דכד ישראל משתדלי באורייתא מתקיים עלמא ואינון קיימין וסמכין קיימין באתרייהו בקיומא שלים תא חזי בשעתא דאתער פלגות ליליא וקודשא בריך הוא עאל לגנתא דעדן לאשתעשעא עם צדיקיא כלהו אלנין דבגנתא דעדן מזמרן ומשבחן קמיה דכתיב (ד"ח א' מז) אז ירננו עצי היער מלפני ה' וגו' וכרוזא קרי בחיל ואמר לכון אמרין קדישין עליונין מאן מנכון דעייל רוחא באודנוי למשמע ועינוי פקחין למחמי ולביה פתוח למינדע שעתא דרוחא דכל רוחין ארים בסימו דנשמתא ומתמן נפיק קלא דקליא חילין אתבדר לארבע סטרי עלמא חד סליק לסטר חד (פי' כתר עליון הנקרא רוחא דכל רוחין כשבא להרים מתיקת הנשמה ממקום חבינה) חד נחית להתהוא סטר (פי' הנפש אתדבק ברוח) חד עייל בין תרין (פי' הרוח יורד לממה להתחבר עם הנפש). תרין מתערין (מתעטרן) בתלת (פי' הנשמה חשוכנת בין רוח לנפש). תלת עיילי בחד (פי' שאז הרוח והנפש מתעדנין בנשמה) חד אפיק גוונין (פי' נפש רוח ונשמה כולם נכנסים בבינה אז הבינה מוציא ניצוצות) שית מנהון לסטר חד ושית מנהון נחתי להתהוא סטר (פי' אותן שש ניצוצות הראשונות סובבות למקום התפארת עולם הבנין שש קצוות ושש ניצוצות יורדות למדת מלכות. ר"ל שבע היכלות ממקום שהן באות) שית עיילי בתריסר (פי' אותן שש שהן בז' ספירות עולם הבנין עולים לשם של י"ב הוויות) תריסר מתערין בעשרין ותרין (פי' אותן י"ב הוויות עולים למקום הבינה מקום מקור כ"ב אותיות) שית כלילן בעשרה (פי' הו' ניצוצות שבמלכות ר"ל שבעה היכלות כלילן ביו"ד ספירות) עשרה קאים בחד (פי' העשר ספירות עומדין בחד נקודה עלאה. וכלל המאמר להודיענו

מעלת הנשמה ומעלת תורתנו הקדושה) ווי לאינון דניימי שינתא בחוריהון לא ידעי ולא מסתכלאן איך יקומון בדינם דחושבן אתפקד כד אסתאב גופא ונשמתא שטיא על אנפי דאוירא דטיהרא וסלקא ונחתא וחרעין לא מתפתחן מחגלגלין כאבנין בגו קוספיתא ווי לון מאן יתבע לון דלא יקומון בעדונא דא בגו דוכתא דענוגא דצדיקיא אתפקדון דוכתייהו אתמסרון בידא דדומה נחתי ולא סלקי עלייהו כתיב (איוב ז) כלה ענן וילך כן יורד שאול לא יעלה בהתיא שעתא אתער שלהובא חד מסטר צפון ובמש בארבע סטרי עלמא ונחית ומטי בין גדפי דתרנגולא ואתער ההוא שלהובא בית וקרי ולית מאן דאתער בר אינון זכאי קשוט דקיימי ואתערו באורייתא וכדין קב"ה וכל אינון צדיקיא דבגו גנתא דעדן צייתי לקליהון כד"ש (שיר ח') היושבת בגנים חברים מקשיבים לקולך השמיעני:

סתרי תורה

תאנא בתוקפא דהרמנו דמלכא אנציב חד אילנא רבא ותקיף גו נטיען עלאי נטיע אילנא דא בתריסר תחומין אסתתר בארבע סטרין דעלמא פרישא רגליה ת"ק פרסי מטלנוי כל רעותין דאינון פרסין ביה חליין. כד אתער האי כלהו מתערין בהדיה ליה מאן דנפיק מרעותיה לבתר כלהו ברעותא חדא בהדיה קם מלעילא אתנחית במטלנוי לגו ומא מניה ומא אתמליא איהו מקורא דכל (ד"א לכל) מיין דנבעין תחותיה מתפלגין כל מימוי דבראשית שקיו דגנתא בית תליין כל נשמתין דעלמא מניה פרחין נשמתין אלין עאלין בגנתא לנחתא להאי עלמא נשמתא כד נפקא אתברכא בשבע ברכא למהוי אבא לגופא (ולמהוי) בסליקו (דדיוקנא עלאה. הה"ר ויאמר ה' אל אברם הא נשמתא עלאה אבא לגופא בסליקו) דדיוקנא עלאה כד בעיא לנחתא להאי עלמא אומי לה קודשא בריך הוא למיטר פקודי אורייתא ולמעבד רעותיה ומסר לה מאה מפתתא דברכאן דכל יומא לאשלמא לדרגין עלאין כחושבן ל"ך ל"ך. דהא כלהו אתמסר לה בגין לאתקנא בהו לגנתא ולטפלא לה ולנטרא לה מארצך דא גנתא דעדן (וממולדתך דא גופא דאתקרי אילנא דחיי דאיהו תריסר שבטין עלאין ומבית אביך דא שכינתא אביך דא קב"ה שנא' (משלי כח) גוזל אביו ואמו ואומר אין פשע וגו' ואין אביו אלא קב"ה ואין אמו אלא כנסת ישראל אל הארץ אשר אראך דא איהו האי עלמא) (נ"א וממולדתך דא אילנא דחיי ומבית אביך תריסר תחומין שבטין עילאין אל הארץ אשר אראך דא איהו האי עלמא)

ואעשך לגוי גדול האי ברכתא חדא ואברכך תרין ואגדלה שמך תלת. והיה ברכה ארבע ואברכה מברכיך חמש ומקללך אאור שית ונברכו בך כל משפחות האדמה הא שבע. כיון דאתברכא באלין שבע ברכאן מה כתיב וילך אברם כאשר דבר אליו ה' לנחתא להאי עלמא כמה דאתפקדא מיד וילך אתו לוט. דא איהו נחש דאתלטיא ואתלטיא עלמא בגיניה דאיהו קאים לפתתא לאסמאה לגופא ולא תפעול נשמתא פולתנא דאתפקדת עד דיעברון תלת בהאי עלמא י"ג שנין דהא מתריסר שנין ולעלא נשמתא אתערת למפלת פולתנא דאתפקדת הה"ד ואברם בן תמש שנים ישבעים שנה שבע ותמש תריסר אינון וכדין אתחזיאת נשמתא בהאי עלמא דאיהי אתיא מחמש שנים דאינון ת"ק פרסי דאילנא דחיי ושבעים שנה דא איהו ההוא אילנא ממש דאיהו שביעאה לדרגין ושבעין שנה אתקרי כדין נפקת מהתיא זוהמא דנחש ועילת בפולחנא קדישא הה"ד בצאתו מחרן מההוא רוגזא ותוקפא דההוא (שטן) נחש דהוה אסמי ליה עד השתא לגופא ושלטא עלוי באילנא שלטא ערלה תלת שנין בבר נש תלת סרי שנין דאקרון שני ערלה. כיון דאעברו על גופא אינון שנין ואתעברת (ד"א ואתערת) נשמתא למפלת פולחנא קדישא פקידת לגופא לרעותא מבא לכפוף להתהוא נחש דהא לא יכיל לשלטאה כמה דהוי דכתיב ויקח אברם את שרי אשתו וגו' (אברם דא י' את שרי דא ה'. י' דא נשמתא לנשמתא והוא זכר ה' דא נשמתא נוקבא) דא גופא דאיהי לגבי נשמתא כנוקבא לגבי דכורא ואת לוט בן אחיו דא (יצר הרע) נחש דלא אעדי כל כך מן גופא בגין דדבקותא דגופא לא אעדי כל כך מניה אבל אתערותא דנשמתא אלקי ליה תדיר ואתרי ביה ואוכח ליה וכפיף ליה על כרחיה ולא יכיל לשלטאה ואת כל רכושם אשר רכשו אלין עובדין טבין דעביד בר נש בהאי עלמא באתערותא דנשמתא ואת הנפש אשר עשו בחרן. ההוא נפש דהות בקדמיתא בדבקותא בחברותא דההיא ערלת בהדי גופא ואתקין לה לבתר דהא לבתר תליסר שנין ולעילא דנשמתא אתערת לאתקנא לגופא תרוויהו מתקנין להתהוא נפש דמשתתפא בתוקפא דנחש ותאובתיה בישא הה"ד ואת הנפש אשר עשו בחרן ועם כל דא נשמתא אתקיפת בית בהתהוא נחש לתברא ליה בתוקפא בשעבודא דאורייתא ואמשיך ליה לגבי בתי כנסיות ובתי מדרשות. הה"ד ויעבור:

ויעבר אברם בארץ עד מקום שכם. דא בי כנישתא אתר דדיורא דשכינתא תמן כד"א (בראשית מ"ח) ואני נתתי לך שכם אחד. דא שכינתא דאתחזי ליה הואיל ואתקרי צדיק דהא צדק לאו דיורה אלא בהדי צדיק ודא הוא עד מקום שכם עד אלון מורה. אלו בתי מדרשות דאולפין ומורים תמן תורה ברבים והכנעני אז בארץ כדין אתבסם ואתתקן יצת"ר בגופא בעל כרחית דסגיאין שמהן אית ליה ובגיני כך אדכר בשמהן סגיאין אז בארץ ודאי ואתכפיא בהאי ואמאי אקרי כנעני דאסתר גופא לדינין בישין ונשמתא קיימא בהאי עלמא כדקא יאות בגין למזכי בה לבתר כד נפקית מהאי עלמא אי זכאת סלקאת לאתרא דנפקת מתמן דכתיב אל מקום המזבח אשר עשה שם בראשונה. וכתיב אל המקום אשר היה שם אהלה בתחלה אהלה בה"א. והשתא איהי קיימאת בין לסלקא לעילא ובין לנחתא לתתא בין בית אל ובין העי אי זכאת סלקא אל מקום המזבח אשר עשה שם וגו' מאן עשה ומאן מזבח אלא אשר עשה שם דא קב"ה דאיתו עבד תמן האי מזבח ואתקין ליה על תריסר אבנין למספר שבטי בני יעקב אשר היה דבר ה' אליו לאמר ישראל יהית שמך ודאי ומזבח דא עשה שם בראשונה כד אתברי עלמא עילאה טמירא לכל עלמין. ומיכא"ל כהנא רבא קאים ומקריב עליה קרבנין דנשמתין כיון דנשמתא סלקא תמן מה כתיב ויקרא שם אברם בשם ה' נשמתא קארי תמן ואצרירא בצרורא דחיי וכל דא אי זכאת בהאי עלמא לאתקנא גופא כדקא יאות ולאכפיא תוקפא דהתהוא למייא עד דאתפרשא

מנית. מה כתיב ויהי ריב בין רועי מקנת אברם ובין רועי מקנת לוט (דא יצר הרע) דבכל יומא ויומא בהאי עלמא אינון סיעון ומנהיגין דנשמתא ואינון סיעון ומנהיגין דיצר הרע אינון בקטרוגא מקטרגין אלין באלין ובל שייפין דגופא בצערא ביגייהו בין נשמתא וההוא נחש דקא מגיתין קרבא בכל יומא מה כתיב. ויאמר אברם אל לוט נשמתא אתדרא לגבי יצר הרע ואמר ליה. אל נא תהי מריבה ביני וביגך ובין רועי ובין רועיך, סטרין דילי וסטרין דילך כי אנשים אחים אנחנו. יצר טוב ויצר הרע קריבין דא בדא דא לימינא ודא לשמאלא. הלא כל הארץ לפניך הפרד נא מעלי סגיאין חייביא אינון בעלמא זיל ושוט אבתרייהו ואתפרש מעמי אם השמאל ואימינא וגו׳ ואוכח ליה ואעיק ליה בכמה קריבין דעביד בהדיה ככל יומא עד דכתיב ויפרדו איש מעל אחיו כיון דמתפרשין דא מן דא מה כתיב. אברם ישב בארץ כנען. אתישבת נשמתא באינון צדיקיא כישובא טב בשלם ולוט ישב בערי הככר תוא לטיא מקטרגא אזיל לקטרגא ולאתחברא באתר דחייביא תמן דכתיב ויאהל עד סדום מה כתיב בתריה ואנשי סדום רעים וחטאים לה׳ מאד תמן שריא ושוי דיוריה ביגייהו לאתחברא בהו לאסטאה לון ולאובדא לון וישמע אברם כי נשבה אחיו וישמע אברם דא נשמתא דאשתארת בדכיו בגופא כי נשבה אחיו דא יצר הרע דנשבה בין אינון חייביא בחובין סגיאין וירק את חניכיו ילידי ביתו אילין אינון צדיקיא דלעאן באורייתא דאינון שייפין דגופא זריזין למהך בהדי שמונה עשר ושלש מאות אלין רמ״ח שייפין דגופא ושבעין דרזא דנשמתא דנפקא מתמן בכלא אזדרז למהך תמן לגבי אינון חייביא לאתבא לון מחוביהון. מה כתיב וירדוף עד דן רדיף אבתרייהו ואודע לן דינא דהאי עלמא ועונשא דגיהנם ולא יהיב דמיכו לעיניה ביממא ובליליא עד דאוכח לון לאינון חייבין ואתיב לון בתיובתא לגבי קודשא בריך הוא מה כתיב וישב את כל הרכוש אתיב לון בתיובתא שלימא כדקא יאות. וגם את לוט בן אחיו וגו׳ אפילו לההוא יצר הרע אחקיף בהדיה עד דאכפייה בעל כרחיה ואמתיק ליה כדקא חזי כלא אתיב כתיובתא שלימתא כדקא יאות בגין דלא אשתכך יממא וליליא עד דאוכח לון ורדף לון על תהוא תובא דהאבו עד דתאבו בתיובתא שלימתא כדקחזי:

אחר הדברים האלה וגו׳ אלין פתגמי אורייתא דכתיב (דברים ח) את הדברים האלה דבר ה׳ אל כל קהלכם. מה להלן פתגמי אורייתא אוף הכא פתגמי אורייתא בתר דאשתדל בר נש בהאי עלמא בדברים האלה קב״ה מבשר ליה ואקדים לה לנשמתא שלם (בשורות טובות) הה״ד אל תירא אברם אנכי מגן לך מכל זיינין בישין דגיהנם. שכרך הרבה מאד בגין דכל מאן דאשתדל באורייתא בהאי עלמא זכי ואתסין ירותה אתסנתא בעלמא דאתי, כמה דכתיב (משלי ח) להנחיל אוהבי יש מאי י״ש (דא י״ש מאין תלת עשר נהרי דאפרסמונא דכיא דיהבי ליה אתסנתא עלאה בעלמא דאתי) (נ״א דא עלמא דאתי) ואוצרותיהם אמלא בהאי עלמא טעותרא ומכל טיבו דעלמא. מאן דאזיל לימינא זכי לעלמא דאתי ומאן דאזיל לשמאלא תוא עותרא בעלמא דין (דאית שמאלא קדישא ואית שמאלא מסאבא. ודא הוא דאפריגן מאי דמתעסק באורייתא יהבי ליה אורך ימים בעלמא דאתי ויהבי ליה עושר וכבוד בעלמא דין שנאמר (משלי ג) אורך ימים בימינה וגו׳ ומאן דיתרעי דיתהני גופא בעלמא דין ולא יתעסק באורייתא ובעובדין מבין. יהבי ליה עותרא בעלמא דין מסטרא דשמאלא מסטרא דיצר הרע ובעותרא דא עביד ביש ויריה גיהנם ואי תימא וכי לא אית בעלמא דין עותרא מסטרא דקדושה. אין דכל המקיים את התורה מעוני סופו לקיימה מעושר ודא הוא עותרא מבא דמסטרא דקדושה):

וירא

וירא אליו (דניאל יב) והמשכילים יזהירו כזהר הרקיע. זה״ה זהרא דזהרין בדליקו זהרא זה״ר דאנהר ואדליק ונציץ לכמה סטרין זה״ר מליק ונחית. זה״ר נציץ לכל עיבר. זה״ר נגיד ונפיק. זה״ד דלא פסיק לעלמין זה״ר דעביד תולדין זה״ר מטיר וגניז נציצו דכל נצוצין ושרגין כלא ביה נפיק ומטיר סתים וגליא חזי ולא חזי (זה״ר) ספרא דא מבועא דבידא נפיק ביממא מטיר בליליא. אשתעשע בפלגות ליליא בתולדין דאפיק זה״ר דזהיר ואנהיר לכלא כללא דאורייתא ודא איהו דאתחזי וכל גוונין סתימין ביה ואתקרי בשמא דארנ״י תלת גוונין אתחזי לתתא מהאי תלת גוונין לעילא מאלין עלאין אתמשך כלא (אינון עלאין זהר) דלא אתחזי ונציץ בתריסר נצוצין וזהירין דנציצין מנית. תליסר אינון ברזא דשמא קדישא וגו׳. רזא דא״ס ידוך אקרי. כד אתחבר זהר תתאי אדני בזהר עלאה ידו״ד אתעביד שמא סתים דביה ידעי נביאי קשוט ומסתכלאן לגו זהרא עלאה. ודא יאקדונקי חיזו טמירין דכתיב (יחזקאל א) כעין החשמל מתוך האש.

מתניתין עלאין רמאין מבין דימינא. תשע נקודין דאורייתא נפקין ומתפלגין באתוון ואתוון בהו נטלין ממלגוי דקיקין ברזי פליגין אלין תשע שליפין על אתוון. אתוון מנייהו אתפשטו אשתארו נקודין לאעלאה לון לא נטלין בר כד אינון נפקין אלין אינון ברזא דאין סוף. כלהו אתוון (ממללן) ממלגין ברזא דאין סוף כמה דאינון נטלי לון חכי גמי נטלי אינון סתימין אתוון גליין ולא גליין, הני טמירין על מה דשריין אתוון. תשע שטהן גליפן בעשר ואינון קדמאה אחית. יו״ד ה״א אדו״ד אשר אדי״ד ידו״ד א״ל אלהים ידוד צבאות. אדון. שדי אלין אינון עשר שטהן גליפין בסטריהון וכל הני שטהן אתגליפו רמ״ח אברים ועאלין בחד ארון תברית. ומאן איהו שמא דאקרי אדני ודא (ד״א רזא) אתגלי השתא לאברהם (נ״א ידו״ד צבאות וג״א אל אדנ״י) מיכאל שמא דימינא דקא אחיד ומשמשא לשמא דא יתיד מאינון אחרנין בכל אתר דרזא דהאי שמא תמן מיכאל תמן אסתליק האי מיכאל אסתליק. אלהים בהדיה שדי:

וה׳ המטיר על סדום וגו׳.

תוספתא. קטורי רמאי הורמני דבדורי (נ״א דבורירי וג״א דבורייני) חכימין בסכלתנו יסתכלון למנדע בשעתא דדישא חוורא אתקין כרסייא ע״ג סמכין דאבנין דמרגליטין מבן

בין אינון אבנין אית חד מרגליטא שפירא בחיזו יאת ברויא קומטרא דקנטרא (נ"א דקיטרא) דמלהטא בע' גוונין אינון ע' גוונין מלהטן לכל סטר אלין ע' מתפרשאן מגו ג' גוונין אלין זיקין בזיקין דנציצין לד סטרי עלמא הכא איתא זיקא תקיפא דסטר שמאלא דאתאחיד בשמיא אינון גוונין שבעין דינא יתיב וספרין פתיחו מהכא נפקי גירין וסייפין ורומחין ואשא דקוסטרא ואתאחיד אשא תקיפא דנפקא משמיא בית. כד אתאחד אשא עלאה באלין דלתתא לית מאן דיכיל לאתבא רוגזא ודינא עיינין להטין כמיסין דגורא נחית בהו לעלמא ווי מאן דאערע ביה חגיר (ס"ש חרבין) חרצין. איהוא חרבא שננא בידיה לא חיים על טב ועל ביש דהא (ס"א פסקא) פתקא דאינון שבעין ברשו דאתאחיד ההוא סטרא דשמיא נחית בידא שמאלא בכמה דינין אתהפך בכמה גוונין הפוך בכל יומא איהו אקרי כרום זלות דמתקנא לגבי בני אדם כל גוונין דכלי זעמו דקב"ה ביה אתחזיין ואינון יתבין ברומו דעלמא. ובני נשא בסכלותא דלהון לא משגחי בהון גפרית ואש התוכא דמיא ואשא דמתתכי מן שמים אתאחדא דא בדא ונחת על

סדום ווי לחייביא דלא משגיחין על יקרא דמריהון:

עשרה שמהן גליפן בחורמנותא דמלכא (פי' השם במלואו עשר אותיות יו"ד ה"א וי"ו ה"א) עשר אינון וסלקין לחושבן סגי (פי' יו"ד עולה עשרים יו"ד ה"א עולה כ"ו יו"ד (נ"ל ה"ה ו"ו) ה"א וי"ו עולה מ"ב. י' י"ה יה"ו יהו"ה עולה ע"ב) שבעין גוונין מלהטי לכל סטר נפקי מגו שמהן דאגליף רזא דשבעין שמהן דמלאכייא דאינון ברזא דשמיא (הם ע"ב ונקראים ארבע מחנות שכינה והם למטה ממלכות). ואינון מיכאל גבריאל רפאל נוריאל קמ"ץ "קדומיאל "מלכיאל "צדקיאל פת"ח "פראל "תומיאל "חסדיאל צר"י "צוריאל "רזיאל "יופיאל סגו"ל "סמומריה "נזריאל "ותריאל (ונ"א ורדיאל) "למאל חיר"ק "חזקיאל "רהמיאל "קדשיאל שב"א "שמעאל "ברכיאל (נ"א "שכניאל ונ"א "ברקיאל) "אהיאל חלם "חניאל "להדיאל 'מחניאל (נ"א "חניאל "לעדיאל "מלכיאל) עניאל ענאל אהניאל רחמיאל עזריאל (נ"א "שבגאל "רומאל "קדומיאל שר"ק. 'חכמיאל "קרשיאל "רמיאל חר"ק). סגניה ודרגזיה ריסיאל דומיאל סניה מהדיאל עזריאל נריה סמכיאל רמיאל ברקיאל (ר"ת סדר תשר"ק) "תסוריה "שבניאל "רביאל "קנוניה "צוריה "פסיסתה (צורטק) "עדיאל "סמכיאל "נריאל "מרוניה "לסני "כמוסיה "יריאל "טמרוסיה (ס"א חנניאל) "חוניאל "זכריאל "ואריאל "הינאל "דנדאל "גדיאל "בדאל "אנפיאל "ועדיאל „אדני על כלהו:

כד מתחברן כלהו כחדא ברזא חדא בחילא עלאה כדין אקרי וידו"ד (פי' כשע"ב מלאכים מתחברין במלכות אז נקרא מלכות הוא ובית דינו בלשון וה'). כלא בכללא חדא מאת ה' מן השמים שמא קדישא דאתגליף בשבעין שמהן אתרנין רזא דשמים ואלין אינון שבעין דשלטין על אלין ע' דינין רזא דייהו"ה ואלין שבעין שמהן בקדושת יהו"ה שמים: אלין נטלין מאלין (פי' שם של ע"ב גשרים חיוצא מסוסק ויסע ויבא ויס אלו הם נקראים שמים ואותם ע"ב מלאכים של מטה במלכות מקבלין מע"ב של מעלה ונטלין מהם) ' וידו"ד נטיל מאת ידו"ד דא מן דא (פי' מלכות מתפארת). ואלין תליין מאלין תתאין בעלאין וכלא קשורא חדא. ובהאי קב"ה אשתמודע ביקריה. (פי' סוד של אותן ע"ב שמות הוא שם וידו"ד והוא הרוכב עליהן כנשמה לגוף): שמים דאינון ע' רזא ידו"ד דא איהו ברזא דשבעין ותרין שמהן. (פי' ע"ב המלאכים של מטה מתחברים בע"ב שמות של מעלה הנקראים שמים): ואלין אינון דנפקי מן ויסע ויבא ויס. וה"ו יל"י סי"ם על"ם מה"ש לל"ה אב"א כה"ת הז"י אל"ד לא"ו הה"ע. חלק ראשון יז"ל מב"ה הר"י הק"ם לא"ו כל"י לו"ו פה"ל נל"ך יי"י מל"ה חח"ו. חלק שני נת"ה הא"א יר"ת שא"ח רי"י או"ם לכ"ב וש"ר יח"ו לה"ח כו"ק מנ"ד. חלק שלישי אנ"י חע"ם רה"ע יי"ן הה"ח מי"ך וו"ל יל"ה סא"ל ער"י עש"ל מי"ה. חלק רביעי וה"ו דנ"י הח"ש עמ"ם נג"א ני"ת מב"ה פו"י נמ"ם יי"ל הר"ח מצ"ר. חלק חמישי ומ"ב יה"ה ענ"ו מח"י דמ"ב מנ"ק אי"ע חב"ו רא"ה יב"ם הי"י מו"ם. חלק ששי בשכמל"ו:

ואלין אינון שבעין שמהן דשלטין על שבעין דרגין תתאין. רזא וידו"ד אלין שבעין שמהן ידו"ד רזא דאקרי שמים שבעה רקיעין אינון דסלקין לשבעין שמהן שמא קדישא ודא איהו וידו"ד המטיר מאת ידו"ד מן השמים סתרא דסתרין לחכימין אתמסר שמא דא דאקרי שמים מניה אתברי סתרא דאקדי אדם. חשבון שייפי גופא דאינון חושבן מאתן וארבעין ותמניא שייפין. חשבון אתווהי מאתן ושית סרי שמא דא דאיהו רזא וסתרא כללא דכל אורייתא בכ"ב אתוון ועשר אמירן בגין דהא שמא דא מאתן ושית סרי אתוון ותלתין ותרין שבילין דאתבלילן ביה. חא מאתן וארבעין ותמניא שייפין דגופא. רזא דקרי אדם דלשיט על כורסיא רזא דשבעין דלתתא. וסתרא דא דכתיב (יחזקאל א) ועל דמות הכסא דמות כמראת אדם עליו מלמעלה. ודא הוא סתרא דכתיב וה' המטיר על סדום וגו' מאת ה' מן השמים וכלא חד ומלה חדא וסתרא חדא לחכימי לבא אתמסר.

זכאה חולקהון בעלמא דין ובעלמא דאתי:

ויעל לוט מצוער וגו' מגו חורמנותא דמלכא אתפרשא מטפרא דימינא חד תתוכא דקטורא דגלופא מתדבקא בגו התוכא דדהבא מסטרא דשמאלא. בגו מסאבו (דיצריה) (נ"א ודיוריה) ואתעביד דקטורא חדא דאילנא כד בעא יצחק לאתערא בעלמא בתוקפיה דדינא קשיא אתתקף ופריש דרגין מקיומייהו ואתתקף אברהם ופריש ההוא דקטירא חדא דאילנא מגו ההוא מסאבו ההוא נחש קדמאה עאל באנביה דההוא אילנא ואיהו חמרא דשתא ואוליד תרין דרגין קטירין דא בדא ואינון דרגין דסחרן בסטר מסאבו חד אקרי מלכו"ם וחד אקרי עעו"ר. דא עיטא דאתכסיא ודא עיטא דאתגליא. עעו"ר דאתגליא איהו וכל עובדוי באתגלייא. מלכו"ם דאתכסיא איהו וכל עובדוי באתכסיא מאלין תרין אתפרשן זינין סגיאין לזנייהו וסחרן יומא רבא ולכל אלין סטרי מסאבו. וכל וחד שף (נ"א נזף) לדוכתיה. כגונא דא איהו לתתא לוט אתפריש מאברהם ושוי דיוריה באנפי סדום. כד אתעד דינא בהו אדכר לאברהם ושלח ליה מתמן ואתפרש מנייהו יין אשקיאו ליה בנתיה ואולידו בהו תרי אומין חד

אקרי עמון וחד אקרי מואב. חד באתגליא וחד באתכסיא. עמון דרגא דיליה מלכו"ם עימא דאתכסיא. מואב דרגא דיליה פעו"ר מלח באתגליא. ובתרין אלין אחיד דוד מלכא לבתר מן מואב א"ת רות ונפק מנה דוד מלכא. מן עמון אתעבר דוד מלכא בהאי עמרא דאיתי בחדותא לזיעא דדוד. דכתיב (מלכים ב' יא) ויתן עליו את הנזר ואת העדות. האי הות מן מלכום דרגא דבני עמון דכתיב ייקח את עט"ה מלכם מלכום דרגא דבני עמון הוא. דכתיב והנה על ראש דוד ומתמן הות סחדותא לבנוי לעלמין ובה אשתמודע מאן דאיתו מן כנוי דדוד דאתחזי למלכא ודאי דאמרינן מן דוד הוא. דאפילו אתיליד בהתוא יומא יכיל הוא למסבל התוא עמרה על רישיה דהות משקל ככר זהב ואבן יקרת הות. וב"נ אחרא אלא יכיל למסבלא ודא הוא דכתיב ביואש ויתן עליו את הנזר ואת העדות. ובתרין דרגין אתאחיד דוד מלכא ואינון תוקפא דמלכותיה לאתתקפא על שאר עמין דאי לא אתכליל בסמדא דלהון לא יכיל לאתתקפא עלייהו כל דרגין דשאר עמין כלילן ביה בדוד לאתגברא ולאתתקפא עליהו:

ויצא

סתרי תורה

ויצא יעקב בקטרא דסתימו סגו סתרא סחימא נפקא זהר אספקלריאת דנהרא. כלילא מתרין גוונין דמתחברן כחדא. כיון דאלין אתכלילו דא בדא אתחזון ביה כל גווני ארגמן איהו כל חיזו דנהורין ביה כלילן רצוא ושוב. אינון נהורין לא מתעכבן למחמי חבורא חדא אתחברן בהתיא זהר בהצאי זה"ר שארי מאן דשארי. שמא איהו להתיא דסתים דלא ידיע כלל קול יעקב אקרי בהאי אתחזי סחימנותא דכלא. התוא דסתים ולא ידיע כלל בהאי שריא ידו"ד שלימו דכל סטרין איהו עלאת ותתאת. הכי אשתבח יעקב שלימו דאבהן דאחיד מכל סטרין זה"ר דא על ברירו דשמא דא אקרי דכתיב (ישעיה מא) יעקב אשר בחרתיך. תרין שמהן אקרי יעקב וישראל. בקדמיתא יעקב ולבתר ישראל סתרא דסתרא דא כד הוה בקדמיתא בהאי סופא דמחשבה דאיהו שרושא דאורייתא דבכתב ואיהו תורה שבעל פה. ועל דא אקרי באר שנאמר (דברים א) הואיל משה באר את התורה. בא"ר איהו התוא דאקרי שבע. דכתיב (מ"א ו) ויבנהו שבע שנים. וחיינו קול גדול ודא סופא דמחשבה בא"ר שבע איהו ויעקב עאל בהאי רישא למהימנותא כיון דאתדבק במהימנותא דא אצטריך ליה לאתבהנא בהתוא אתר דאתבהינו אבהן דיליה דעאלו בשלם ונפקו בשלם. מאי כתיב. ויצא יעקב מבאר שבע (ס"א סטרא) סתרא דרזא דמהימנותא. וילך חרנה. סטרא דאשת זנונים, אשת מנאפת. סתרא דסתרין סתרא סגו תוקפא דשיתרא דיצחק סגו דורדיא דהסרא נפק חד נציצו קטירא כליל חד דכר ונוקבא. סומקא כורדא. מתפרשן לבמה סטרין ושבילין דכורא אקרי סמא"ל נוקבית כלילא בגויה תריר. כמה דאיתו בסטר קדושה הכי נמי בסטרא אחרא. דכר ונוקבא כלילן דא בדא. נוקבא דסמא"ל נחש אקרי אשת זנונים. קץ כל בשר קץ הימים. תרין דוחין בישין מתרבקן כחדא. רוחא דדכורא דקיק. רוחא דנוקבא בבמה אורחין ושבילין מתפרשא ומתרבקא בתהוא רוחא דדכורא. יעקב נחית לגבה ואזל לאתרה שנאמר וילך חרנה והמא כל תקון ביתהא ואשתזיב מינה דכודא דילית סמא"ל אבאיש קמיה ונחת לאגהא ביה קרבא ולא יכיל ליה דכתיב ויאבק איש עמו וגו' כדין אשתזיב מכלא ואשתלים בשלימו ואסתלק בדרגא שלים ואתקרי ישראל כדין סליק בדרגא עלאה ואשתלים ככלא והוה עמודא דאמצעיתא ועליה כתיב (שמות כו) והבריח התיכון וגו' מהו ויגע בכף ירכו דאינהו נדב ואביהו דנפקו מן ירכו דאחרן ויעקב שלימא עליה כתיב

והבריח התיכון בתוך הקרשים מבריח מן הקצה אל הקצה:

ויחלום והנה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה. חלמא מדרגא שתיתאה מאינון דרגין תרין דנבואה עד תהוא דרגא שית דרגין אינון ועל דא חלמא חד משתין דרגין דנבואה. סולם. חמא בנווי לזמינין לקבלא אורייתא בטורא דסיני סולם דא סיני (ס"א בגימטריא) בגין דאיהו נעיץ בארעא וחשיב בסליקו לשמיא וכל רתיכין ומשיריין עלאין כלהו נחתי תמן בהדי קב"ה כד יחיב לון אורייתא וכלא חמא. חמא מטטרון סבא דביתא דשלים בכל דיליה דאיהו קאים בשלמנו על תאי עלמא בשולמנו בשם שד"י וסליק לעילא בסליקו דשמא דמריה ידו"ד אתר דיעקב אשתלים ביה לבתר וראשו דשם שד"י איהו י' ודא מגיע השמימה כיון דמטי וסליק את דא להתהוא אתר אשתלים ואתקרי בהתהוא שמא דמאריה ידו"ד והנה מלאכי אלהים עולים ויורדים בו אינון מלאכין קדישין דקרבין למלכותא סלקין ואינון אחרנין דלא קרבין הם נחתי ותו בו סלקי ונחתי כד איהו סליק סלקין בהדיה כד נחית נחתין בהדיה. מלאכי אלהים תריסר מרגילאן מבאן ואינון מיכא"ל. קדמיא"ל. גדא"ל. גבריא"ל צדקיא"ל חסדיא"ל רפא"ל רזיא"ל סטורי"ת. נוריא"ל יפיא"ל ענא"ל. אלפי שנאן שנא"ן שו"ר נש"ר ארי"ה ן' אדם כליל דכר ונוקבא ואינון סלקי כד איהו סליק ואלין נחתי כד איהו נחית. ותו כל אינון דשלטי בשלמנו דהאי עלמא על ידיה סלקין וכל אינון דנחתי על ידיה נחתין כלהו בהאי סולם. ידו"ד שלמא על כולא דכתיב והנה ה' נצב עליו כד אתער כתיב אין זה כי אם בית אלהים ודאי וזה שער השמים בית אלהים ודאי ואיהו תרעא לאעלא לגו דכתיב (תהלים קיח) פתחו לי שערי צדק אבא בם אודה יה. זה השער לה'. זה שער השמים כלא חד.

תוספתא. בני עלמא רחימי עלאה חורמנא דבורייני, קריבו שמעו מאן חכיכא בכו מארי דעיינין בסוכלתנו. ליתי ולינדע בשעתא דרישא חוורא נטיל חלת אתון וגליף לון בגלופא בגליפין חד א' וחד י' וחד ן' ואתגליף אי"ן א' רישא עלאה דכלא סמירא דכל סמירין י' סליקו דרעותא חוי. אשתכלל מרישא לעילא ונחת לתתא. נפק ואפיק תלתין ותרין שבילין עד דאתגליפו בין אבני יקר דמתלהטן ואתקשרו באת נו"ן. דאיהו דכר ונוקבא. תרין רחימין קשורא תקיפא בהו אשתכללו. ושמא קדישא בהו אתקשר. מגייהו אשתבח מזונא לכלא אשתכללו עלמין. ועל דא אתגליף ן' פשוטה כללא דתרין. נ' כפופה נוקבא חדא י' דאיתי רעותא דאפיק שבילין בטש בין אתון ועבד רקיעא דיעקב בין תרין רוחין ואטיל ביני שייפי טלולי עד דנחת

להאי נ׳ דאיתי כפופה ותברו לה כחדא צפון ודרום לבתר אתקשרו כחדא האי נ׳ כפופה באר שבע אקרי. ואתמלי מיעקב לאשקאה כל עדרי ענא ועל דא ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה תו מבאר שבע לעילא דהא מינה נפיק לבתר אזיל לאשקאה לחרנה דאיהו בירא דלתתא חרון אף ה׳ חרב ה׳ דינא

בי דינא אלהים ועל דא אלהים באו גוים בנחלתך:

ויראו והנה באר בשדה והנה שם שלשה עדרי צאן רובצים

עליה באר דרגא דאדון כל הארץ בשדה חקל תפוחין קדישין שלשה עדרי צאן תלת דרגין עלאין קדישין מתתקנן על התוא בירא ואינון נצ״ח והו״ד ויסודא דעלמא. ואלין משכין מיא מלעילא ומליין להאי בירא בגין דהאי בירא עביד פירי ונביעי תדיר ואתמליא האי בירא מניה כיון דאתמליא ודאי כי מן הבאר ההיא ישקו העדרים אלין אינון כל אוכלוסין ומשריין קדישין דכלהו שקיין ושתאן מהתוא בירא כל וחד כמה דאתחזי ליה. והאבן גדולה על פי תבאר דא אבן דמינה כשלי בני עלמא אבן נגף וצור מכשול דקיימא תדיר על פי האי באר ועל מימריה למתבע דינא דכל עלמא

דלא יחות מזונא וטב לעלמא

ונאספו שמה כל העדרים ונאספו שמה העדרים לא כתיב אלא כל העדרים משריין קדישין לעילא ומשריין קדישין לתתא אלין בשירין ותושבחן לעילא ואלין בצלותין ובעותין לתתא אלין ואלין מיד וגללו את האבן מעל פי הבאר מגנדרין לה ומעברין לה מן קודשא ואסתליק מן דינא מיד והשקו את הצאן נטלי מלאכי עלאי לעילא ונטלי ישראל לתתא לבתר והשיבו את האבן על מימרא דהאי באר לאתעטרא (ס״א לאתעתדא) קמיה ולמתבע דינא דעלמא לאתנהגא עלמא בדינא והכי אצטריך דהא לא יכיל עלמא למיקם אלא על דינא. למהוי כלא בקשוט וזכו כיון דאשתלים יעקב לא אצטריך להאי אבן סיועא אחרא מה כתיב ויגש יעקב ויגל את האבן ויגל וגללו ולא כתיב ויסר והסירו, אלא וגללו היינו ערבובא דשטן דמערבבין ליה דלא יכיל לקטרגא ויעקב בלחודיה לא אצטריך לסיועא אחרא אלא איהו בלחודיה דהא שליטו דאבהתא הוה יעקב דכיון דיכיל ביה בעשו בהאי עלמא יכיל לעילא ובכלא אצטריך עובדא תרין עלמין אחסין יעקב חד עלמא דאתגליא וחד עלמא דאתכסיא כגוונא דלהון ממש מחד נפקו שית שבטין ומחד נפקו תרין שבטין עלמא דאתכסיא אפיק שית סטרין עלמא דאתגליא אפיק תרין ואינון תרין כרובים דתחותא ויעקב בין תרין עלמין אשתכח בדיוקנא דלהון ממש ובגין

כך כל מלוי דלאת הוו באתכסיא ודרחל באתגליא׳

וילך ראובן בימי קציר חטים וימצא דודאים בשדה וגו׳ תנן

כוס של ברכה לא אתברכא אלא בסטר ימינא ובגין כך בעוד דאתער ימינא לגלי כוס של ברכה שמאלא לא תסייע תמן דהא ימינא אשכח עילה בהתוא כוס לאתערא לגבי עלמא עלאת. וסתרא דא וילך ראובן דא סטרא דדרום בג״כ דגליה בדרום דאיתו רישא לתריסר תחוטין ותיאובתית דסטר דרום לאשכחא עילה ותקרובא למטרוניתא לברכא לה. מה כתיב וימצא דודאים בשדה. אזל לחפשא בכל אינון גניזין דילה ואשכח בהאי שדה אינון דודאים ועלייהו אתמר (שיר ז׳) הדודאים נתנו ריח.

ואינון תרין כרובים דאינון תקונין דילה לאתעדא אתערו לעילא דהא בכל אינון תקונין דהאי שדה לית תקונא דיתער לגבי עילא בר כרובים סטר דרום אימתי אתער לגבה לאשכחא עילה לברכא לה. בימי קציר חטים בזמנא דשליגת חולק שללא לאוכלוסהא וכלהו חצדי הקלא מיד ויבא אותם אל לאת אמו סליק ריחא ואתערו דלהון לגבי עלמא עלאת עלמא דאתכסיא בגין דאתער (נ״א דיתער) ברכאן לעלמא תתאת. וכד אתברכא אינון דודאים נקטין ויהבין לכל עלמין דכתיב הדודאים נתנו ריח ועל פתחינו כל מגדים כד אינון נתנו ריח התוא ריחא נקיט לה סטר דדום לאתערא לגבי עלמא עלאת. מיד על פתחינו כל מגדים וכל טובא לא חסיר מעלמא עלמא תתאת לא אתער לגבי עלמא עלאת אלא כד אינון דודאים יהבין ריחא לימינא כיון דאינון יהבין ריחא לימינא וימינא אתער לגבי עלמא עלאת מיד עלמא תתאת אתער לשמאלא מה

דאצטריך מה כתיב.

ותאמר רחל אל לאת תני נא לי מדודאי בנך תב לי ברכאן

מהתוא אתערו דאינון דודאים דאתער לגבי סטר ימינא כדין עלמא עלאת בחדות בשעשועא אתיב לגבה ואמרת המעט קחתך את אישי כאמא לגבי ברתא ואי הכי בעלה דעלמא עלאת יעקב איתו לאו הכי אלא תיאובתא דאבא תדיר לאו איתו אלא לגבי ברתא דנא (דאיתי) דהאי בת רחימו דילית לגבה תדיר בגין דאיתי בת יחידאה בין שית בנין ולכל אינון שית בנין פליג לון חולקין ונבזבזן ומתנן ולה לא פליג ולית לה ירותא כלום ועל כל דא איהו אשכח בה בתיאובתא ורחימו יתיר מכולא ברחימו דיליה קרא לה בת. לא ספיק ליה דא וקרא לה אחות לא ספיק ליה דא קרא לה אם בשם אמית. לא ספיק ליה דא קרא ליה בשמיה דכתיב והתכמה מאין תמצא חכמה ודאי ועל דא עלמא עלאה אמרת לגבה המעט קחתך את אישי דכל רחימו דילית אתמשך לך לגבך ועל דא בשעשועא ורחימו אמא לגבי ברתא. מה אתיבת איתי לכן ישכב עמך הלילה. בכל אתר לכן שבועה איתי ישכב. מה ישכב. אלא שכיבה בכל אתר תקונא דנוקבא לגבי דכורא לאעלת בה ציודא דאתוון כלתו ודא איתו ישכב. י״ש כ״ב י״ש דא איתו עלמא עלאת רזא דאורייתא נקודה טמידא דאתער לגבה כ״ב אתוון ודא הוא ישכב. י״ש עלמא דאתי דכתיב (משלי ח) לחנחיל אותבי יש כ״ב נקודה עלאה דאעיל כל כ״ב אתוון. רזא דכל אורייתא. ודא הוא ישכב. ישכב עמך יעקב לא כתיב אלא ישכב עמך דהוא טמירא דאתחזי לאתערא לגבך וכלא באתערו דאינון דודאים

וכלא כתיב ברחימו:

ויבא יעקב מן השדה בערב. ויבא יעקב. דא תפארת קדישא.

מהתוא שדה דנקיט כל ברכאן דכתיב ביה אשר ברכו ה׳ בערב אמאי בערב אלא בערב דכתיב (בראשית כ״ד) ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב בזמנא דאתער יצחק אבוי לגבי האי שדה כיון דאסתלק יעקב מתמן בערב שביק האי שדה ליצחק אבוי ואיהו סליק בהתוא זמנא לגבי עילא. מה כתיב ותצא לאת לקראתו אמא עלאה לגבי ברא יחידא ותאמר אלי תבוא. תחות גדפאי לברכא לך ולרוואה לך בתפנוקין ועדונין עלאין הא עידן רעוא ועגוגא למיתב לך נייחא דרותא עילאה

לגבי ההוא שדה עד לא יתוקד בתוקפא דיצחק כיון דנקטא ליעקב תחות גדפהא כדין וישכב עמה בלילה הוא הוא דסתים מכלא תוא דכל ברכאן וכל קדושין נפקי מחמן יעקב לא כתיב אלא הוא. מאן דאתחזי לאתערא לגבה ועד דא זמין לגבה תחות גדפהא מאן דנקיט אינון קדישאן וברכאן לא אתמלי אלא מנקודה טמירא דהחוא עלמא עלאה ועל דא דודאים מתערי כלא וכלא כגוונא דרזא עלאה ראובן מאי ראובן קב"ה שוי שמהן בארעא דכתיב (תהלים מו) לכו חזו מפעלות ה' אשר שם שמות בארץ ע"כ.

ויקח לו יעקב מקל לבנה וגו'

תוספתא קוטרא דקוטרא דכיא הוה סליק לגו לגו עד לא אשכח אתר בית מותבא ההוא אתר לאו אתר לאו אשתכח לעילא ותתא מכלא אתאביד אבדון הוי מכלא אבדון דכורא סמא"ל דנפק מהתוכא דתוקפא דיצחק אבדון ומות נוקבא דיליה נחש קדמאה אשת זנונים דכתיב (משלי ה') רגליה יורדות מות ואלין תרין אבדון ומות שמעו חוקפא דהורמנו דמלכא רזא וסתרא סתימא (נ"א טמירא) עלאה אתאביד מכלא. אתאביד מרעיונין והרהורין (ס"א מאן דאתמשך בתר אלין אתאביד מכלא כולא בהפוכא דא מן דא טבוהי דגבר שלים כיעקב דסליק ולא אתחשכו עייניין בהאי תננא וזכה לאתקרבא באמת חותמא דמלכא קדישא ת"ח טמירא עלאה מכלא) מניה נפק את י' נקודה עלאה מהאי נקודה עלאה נפק כלא אמשיך ואפיק ה' אמא עלאה דאשקי לכלא מהאי נפיק ו' רזא דשית דאחיד לכל סטרין דאיהו מקל לבנה לח ולוז וערמון תרין דרועין דאתידן ביה אלין נפקי ואחידו בה"א תתאה לתברא משכנא כחד ולמהוי חד כדין תליסר מכילן הוו חד וחוורא אתגליף על גוונין וסליק על גוונין כלהו הה"ד מחשוף הלבן וכדין אקרי (זכריה יד) ה' אחד ושמו אחד וכדין (תהלים כ"ג) ה' רועי לא אחסר וכתיב בנאות דשא ירביצני על מי מנוחות ינהלני נפשי ישובב וגו':

ויקח לו יעקב בריר לית לחולקיה לעדביה מקל לבנה לח. סטרא דימינא גוון חוור לח סטרא איהו דמים ולוז דא סטרא דשמאלא סומקא כוורדא וערמון כליל דא בדא וכלהו אחיד ימינא חוורא בגוניה וסלקא בהו דכתיב מחשוף הלבן דאע"ג דאחיד לתרין סטרין נטל תולקיה לסטר ימינא ואגליף בכלא בהאי סטרא ובהאי סטרא כדין אקרי גבר שלים שלים בכלא מה כתיב בתריה והיה בכל יחם הצאן המקושרות ושם יעקב את המקלות וגו' סתרא דסתרין לתכימי לבא אתמסר בגו משריין עלאין קדישין אית דרגין עלאין אלין על אלין. אלין פנימאין ואלין לבר אינון פנימאין מתקשרין במלכא קדישא ומתקשרין בישראל בנין קדישין לקב"ה ואלין אקרון הצאן המקושרות. משריין דאינון מקשרות עילא ותתא בשעתא דתיאובתא דלהון לגבי זוהרא עלאה דלעילא עמודא דאמצעיתא. יעקב שלימא נטל אינון מקלות תפלין דרישא ברהטים אתר ודוכתא לדיורי תפלין ומחכא נטלי מחורי וזיווא כל חילין ומשריין עלאין אינון דמתקשרן לעילא ומתקשרן לתתא כיון דאינון נטלין מגו רהיטין שקתות המים כדין אינון הוו מקורין ומבועין לנחתא לתתא ולמיתב לכלא ובגין כך אפריש יעקב בין דרגין ע,אין קדישין לדרגין אחרנין דשארעממין. כד"א וישת לו עדרים לבדו ולא שתם על צאן לבן עדרים אפריש ליה לגרמיה דלא יחא ליה חולק בשאר עממין כמה דאפריש ליה דרגי דמהימנותא לעילא לחולקיה ועדבית תכי אצטריך לאפרשא דרגין דמשריין קדישין לתתא לאתקשרא לון בהדית באינון חיכלין דמטרנותא וכלהו רשימין ברשימו דמלכא עלאה כמה דישראל רשימין לתתא בין כל שאר עממין אוף דרגין דמשריין עלאין רשימין אינון לחולקיה לקב"ה בין כל שאר חילין ומשריין עלאין וע"ד בריר יעקב אינון לתולקיה ועדביה רשימין לחולקא (ברזא) דמהימנותא אוף תכי קב"ה בריר ליה מכל שאר חילין ומשריין דעלמא. ומשריין עלאין מתפרשאן אלין מאלין בשעתא דזהרא דנורא בנתירו דשכינתא אתגליא כל אינון דרגין אחרנין אתכספן ומתעטפי מהתוא זהרא ולא יכלי לקרבא לגביה וכל אינון תקונין (ס"א דרגין) קדישין דאינון תקונא דילית בשעתא דאתגליא התוא זהרא מיד חדאן וסלקן לאתקרבא בהדיה ולאתקשרא לגבית ואיתו בהו אתתקן וסתרא דא ותיה העטופים ללבן והקשורים ליעקב ואצטריך לברא ולאתפרשא דרגין קדישין לחולקיה מאינון דרגין דשאר עמין ובכלא אצטריך יעקב קדישא (ס"א בוכרא לקב"ה לאתקרבא) ועל דא קודשא בריך הוא אכתיב באורייתא מהימנותא דיליה בגו סתרי מלין אלין

ויעקב הלך לדרכו ויפגעו בו מלאכי אלהים מתניתין תוקפי דהורמני זקיפין מלעילא ושננא דחרבא דמלהטא ממנא על כל תילין ומשריין דהוא חרבא מלהטא הוא תרבא סומקא דכתיב (ישעיה לד) תרב לה' מלאת דם. דהוא חרבא דחליא בית הפוכא אינון דמהפכי לכמה גוונין הוא נשיין הוא גוברין בסטרין סגיאין מתפרשן גוונין אתרנין לכמה דרגין מסטרא דאילנא דחיי נפקי אינון דמתיחדי ביחודא בקשורא קדישין אלין אשתאבן תדיר מטל חשמים שמיה דאלהים אתתקין בחו בארבע סטרין דעלמא אתעבידו סמכין דכרסייא. כלהו מרגליטין שייפין וסמכין לא מתפרשין לעלמא מגו שמא דא אינון קשורין דיעקב דבריר לתולקיה ומתקשרן בשמא דא כלהו נפקו בדיל יעקב כד נפק למיזל לאורחיה לארבע סטרין אקיפו ליה. לארבע זויין דעלמא נטרו ליה. בשעה קלה אתרגיש מאילנא לעילא למיטר אילנא דלתתא. וכדין ויאמר יעקב כאשר ראם מחנה אלהים זה. כדין ויקרא שם המקום ההוא מחנים אמר רבי יתודה תא חזי שלמותיה דיעקב דלא בעי למיזל אלא ברשותיה דלבן ואי תימא זמנא אחרא אמאי לא אלא בגין דדחיל יעקב דלא ישבוק ליה וישתלימו תריסר שבטין בארעא אחרא ועל דא כיון דחמא דמטא שעתא דבנימין ברח כמה דאת אמר ויברח הוא וכל אשר לו דכיון דאתיליד בנימין אתקשר שכינתא בכלהו שבטין ונטל ביתא בחו ויעקב חות ידע ברוחא דחכמתא דכד ישתלימו תריסר שבטין דשכינתא תתקשר בחו ורחל תמות ואיתי נטלא ביתא. ותא חזי תכי אוליפנא עלמא תתאה אתחזי ליה ליעקב כמה דאתחזי ליה למשה אלא דלא יכילת עד דחוו י"ב שבטין בביתא לאתקשרא בחו וכדין אתדחיית רחל ונטלת איתי ביתא בכלהו שבטין וחות עקרא דביתא. וכדין (תהלים קיג) מושיבי עקרת הבית. אמר יעקב

תא ממא זמנא דישתלימו י"ב שבטין וודאי עלמא דלעילא ייתוד ליה לביתא לאתקשרא בהו ומסכנתא דא אתדהייא קמיה. אי תמות הכא לא אפוק מכאן לעלמין ולא עוד אלא בארעא דא לא אתחזי לאשלמא ביתא בגין כך (בראשית ל') ויהי כאשר ילדה רחל את יוסף עד לא ישתלימו שבטין שמע רבי שמעון אמר ודאי כל מלוי דרבי יהודה שפיר ודא סליק על כלא. ואי תימא אמאי לא אזיל ליה לאורחיה מיד אלא כל זמנא דרחל לא מתעברא מבנימין אתעכב תמן כין דמטא זמנא דבנימין ערק ולא בעא רשותא בגין דלא יתעכב תמן. ואתחבר יעקב בבלתו שבטין באתר דאצטריך:

מדרש הנעלם

תמצית מדרש הנעלם

רבנן פתחי בהאי קרא (שיר א') לריח שמניך טובים שמן תורק שמך וגו' ת"ר האי נשמתא דבר אינש בשעתא דסלקא מארעא לרקיעא וקיימא בהתהוא זיתרא עלאת דאמרן קודשא בריך הוא מבקר לה ת"ש אמר רבי שמעון בן יוחאי כל נשמתא דצדיקיא כיון דקיימא באתר שכינתא יקרא דחזיא למיתב קודשי בריך הוא קרי לאבהתא ואמר לון זילו ובקרו לפלניא צדיקא דאתא ואקדימו ליה שלמא מן שמי ואינון אמרין מארי עלמא לא אתחזי לאבא למיזל למיהמי לברא. ברא אתחזי למיתמי ולמחזי ולמתבע לאבוי. והוא קרי ליעקב ואמר ליה אנת דחות לך צערא דבנין זיל וקביל (אולפנית) פני דשלניא צדיקא דאתא הכא ואנא איזיל עמך. הה"ד (תהלים כד) מבקשי פניך יעקב סלה. מבקש לא נאמר אלא מבקשי וקב"ה אזיל עמנה בכל ריש ירחא וירחא. וכד חמי נשמתא יקר אספקלריאה שכינתא דמאריה מברכת וסגדת קמי קב"ה. הה"ד (תהלים קד) ברכי נפשי וגו'. אמר ר' עקיבא קודשא בריך הוא קאים עלוהי. ונשמתא פתח ואמר ה' אלהי גדלת מאד וגו' כל הפרשה עד סיומא דקאמר יתמו חטאים וגו'. ועוד א"ר עקיבא ולא דא בלחודוי אלא משכחת ליה על גופא דאשתאר בעלמא דין ואמר (שם קג) ברכי נפשי את ה' וכל קרבי וגו'. וקב"ה אזיל. אמר רבן יוחנן בן זכאי בהתהיא שעתא אזיל קב"ה. ובגין דשמעין אתבתא אברהם ויצחק רקב"ה אזיל לגביה תבעין מן יעקב למיזל עמהון ולאקדמא ליה שלם ואינון קיימין עלויה:

תניא אמר רבי יהודה בשעת פטירתו של אדם הוא יום הדין הגדול שהנשמה מתפרדת מן הגוף ולא נפטר אדם מן העולם עד שרואה את השכינה. הדא הוא דכתיב (שמות לג) כי לא יראני האדם וחי ובאין עם השכינה שלשה מלאכי השרת לקבל נשמתו של צדיק וחם המבקרים מעשיו מה שעשה והוא מודה עליהם בפיו וכיון שהנשמה רואה כך יוצאת מן הגוף עד פתח בית הכליאה ועומדת שם עד שמתודה על כל מה שעשה הגוף עמה בעוה"ז ואז נשמת הצדיק היא שמחה במעשיה ושמחה על פקדונה. דתאנא א"ר יצחק נשמתא של צדיק מתאוה איתי תצא מן העולם הזה שהוא הבל כדי להתענג בעולם

הבא:

אמר רבי יהודה בשעה שנשמת הצדיק רוצה לצאת שמחה והצדיק בטוח במיתתו כדי לקבל שכרו עוד אמר רבי יהודה כך דרכו של צדיק כיון שרואה שמעיינין ברינו אינו מתאחר לשוב ולהתפלל ולהקריב (על) תלבו ודמו לפני צורו.

עד שמסתלקין בעלי הדין ממנו:

אמר רבי יהודה ברבי סימון כיון שהנשמה ניזונת מזיות של מעלה קודשא בריך הוא אומר לאותו המלאך הנקרא דומ"ה לך ובשר לגוף פלוגי שאני עתיד להחיותו למועד שאני אחיה את הצדיקים לעתיד לבוא. והוא משיב אחרי בלותי היתה לי עדנה. אחרי בלותי בעפר ושכבתי באדמה ואכל בשרי רמה וגוש עפר תהיה לי חדוש. קב"ה אמר לנשמה תיפלא מה' דבר. למועד תידוע אצלי להחיות את המתים אשוב אליך אותו הגוף שהוא קדוש מחודש כבראשונה להיותכם מלאכים קדושים. ואותו היום עתיד לפני לשמות בתם הה"ד (תהלים קד) יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו:

אמר רבי יהודה לא היתה שמחה לפני הקדוש ברוך הוא מיום שנברא העולם כאותה שמחה שעתיד לשמות עם הצדיקים לעתיד לבא וכל אחד ואחד מראה באצבע ואומר (שם כ"ה) הנה אלהינו זה קוינו לו ויושיענו זה ה' קוינו לו נגילה ונשמחה בישועתו וכתיב (שם י"ב) זמרו ה' כי גאות עשה מודעת זאת בכל הארץ והאי צדיק דזכי למיסק להתהוא יקר עלאה דיוקניה מתפתח בכרסי יקריה. וכן לכל צדיק וצדיק דיוקניה לעילא כדהות לתתא לאבהתא להתהיא נשמתא קדישא ותיינו דאמר רבי יוחנן מאי דכתיב (חבקוק ג) שמש ירח עמד זבולה דזחרן גופא ונשמתא דקיימין באדרא קדישא עלאה דלעילא כדיוקנא דהות קאים בארעא והתהיא דיוקנא איתי מזונא והנאת נשמתא. והתהיא עתידה לאתלבש בהאי גרמא דאשתאר בארעא. וארעא מתעבר מניה ומפל מיגיה לברא. ודא הוא דאתקרי קדושת. וכד קיימא דיוקנא דהתיא דלעילא אתא בכל ירחא לסגדא קמי מלכא קדישא בריך הוא. דכתיב (ישעיה סו) והיה מדי חדש בחדשו. והוא מבשר ליה ואמר למועד אשוב אליך לתהוא זמן דעתיד לאהיא מיתיא:

תנו פתח ואמר האי אומנא דאפיק כספא ממקורא דארעא מאי עבד בקדמיתא מעייל ליה בנור דליק עד דנפיק מניה כל זוהמא דארעא והא אשתארה כספא אבל לא כספא שלימתא. לבתר מאי עביד מעייל ליה בנורא כבקדמיתא ומפיק מניה ספייפי. כד"א (משלי כ"ה) הגו סיגים מכסף וגו'. וכדין הוא כספא שלימתא בלאערבוביא. כך הקב"ה מעייל האי גופא תחות ארעא עד דמתרקב כולית ונפיק מניה כל זוהמא בישא ואשתאר ההוא תרווד רקב ואתבני גופא מניה. ועד כען הוא גופא לא שלים. לבתר דהוא יומא רבא דכתיב (זכריה יד) והיה יום אחד הוא יודע לה' לא יום ולא לילה. מתמטרן כלהו בעפרא כבקדמיתא מן קדם דהילו ותקיפו דקודשא בריך הוא הה"ד (ישעיה כ') ובאו במערות צורים ובמחלות עפר מפני פחד ה' ומהדר גאונו וגו'. ונפיק נשמתייהו ומתעכל דהוא תרווד רקב. ואשתאר גופא דאתבני תמן (נ"א בהתורא) דילית כבתורא דשמשא וכזהרא דרקיעא. דכתיב (דניאל י"ב) והמשכילים

יזהירו כזהר הרקיע וגו׳ וכדין כספא שלים גופא שלימא בלא ערבוביא אחרניתא דאמר ר׳ יעקב גופא דנהיר ירמי הקב״ה מלעילא דכתיב (ישעיה כ״ו) כי טל אורות טלך וכתיב (שם כ״ב) הנה ה׳ מטלטלך טלטלה וגו׳ וכדין יתקרון קדישין עלאין דכתיב (שם ד׳) קדוש יאמר לו ודא הוא דאתקרי תחיית המתים דבתרייתא ודא הוא בתרייתא דלא יטעמון עוד טעמא דמותא:

רבי אבא אמר היום שישמח הקב״ה עם בריותיו לא היתה שמחה כמותה מיום שנברא העולם והצדיקים הנשארים בירושלים לא ישובו עוד לעפרם דכתיב (ישעיה ד) והיה הנשאר בציון והנותר בירושלם וגו׳ הנותר בציון ובירושלם דייקא אמר רבי אחא אם כן זעירין אינון אלא כל אינון דאשתארו בארעא קדישא דישראל דינא דילהון כירושלם וכציון לכל דבר מלמד דכל ארץ ישראל בכלל ירושלם היא ממשמע דכתיב (ויקרא י״ט) וכי תבאו אל הארץ הכל בכלל ר׳ יהודה בר׳ אלעזר שאל לרבי חזקיה אמר לו מתים שעתיד הקב״ה להחיותם למה לא יחיב נשמתהון באתר דאתקברו תמן וייתון לאהייא בארעא דישראל אמר לו נשבע הקב״ה לבנות ירושלם ושלא תחרם לעולמים דאמר רבי ירמיה עתיד הקב״ה לחדש עולמו ולבנות ירושלם ולהורידה בנויה מלמעלה בגין שלא תחרם ונשבע שלא תגלה עוד כנסת ישראל ונשבע שלא יהרס בנין ירושלם שנאמר (ישעיה ס״ב) לא יאמר לך עוד עזובה ולארצך לא יאמר עוד שממה ובכל מקום שאתה מוצא לא לא היא שבועה. תח״ד (בראשית ט) ולא יהיה עוד המים למבול ולא יכרת כל בשר עוד ממי המבול וכתיב (ישעיה נ״ד) אשר נשבעתי מעבור מי נח מכאן שלא לא שבועה ומן לאו אתה שומע הן ועתיד הקב״ה לקיים עולמו קיום שלא תגלה כנ״י ולא יחרם בחמ״ק. לפיכך אין מקבלין נשמתן אלא במקום קיים לעולמים. ודא הוא דכתיב הנשאר בציון והנותר בירושלם קדוש יאמר לו וגו׳:

אמר רב יהודה אמר רב מאי דכתיב ותמת שרה בקרית ארבע היא חברון בארץ כנען רבי יצחק אמר רבי יוחנן ברא קודשא בריך הוא לאדם והכנים בו ארבעה דברים הנחלקים בגוף אמר רבי יהודה המחוברים בגוף רבי יצחק אמר הנחלקים בגוף שהם הולקים להתפרש כל אחד ליסודו כשיוצא האדם מן העולם הזה. רבי יהודה אמר המחוברים בגוף בחייו משמע מקרא דכתיב ותמת שרה בקרית ארבע אלו הארבע יסודות היא חברון שהיו מחוברים בגופו בחייו בארץ כנען בעולם הזה הבוחר אדם בזמן מועט:

תנן כל שבעת הימים נפשו של אדם פוקדת לגופו ומתאבלת עליו הדא הוא דכתיב (איוב י״ד) אך בשרו עליו יכאב ונפשו עליו תאבל אמר רבי יצחק בשעה שהנשמה זוכה ועולה למקום מעלתה הגוף שוכב בשלום וינוח על משכבו הדא הוא דכתיב (ישעיה נ״ז) יבא שלום ינוחו על משכבותם הולך נכחה מאי הולך נכחה. אמר רבי יצחק הנשמה הולך נכחה למקום העדן הגנוז לה. מאי משמע אמר רבי יהודה מהאי משמע. נכחה כתיב בה״א ובשעה שאינה זוכה והיא ראויה לקבל עונשה הולכת משוטטת ומבקרת בכל יום לגוף ולקבר א״ר יוסי האי נשמתא דאתחזיא לקבלא ענשא אזלה לבר בעלמא ומפקדת לה לאתרה תריסר ירחי בבתי קברי ובעלמא אמר ר׳ בא אמר רבי זריקא כשהנשמה ראויה לעלות למקום עדנה קודם מגינה על הגוף הקדוש שיוצאת משם ואח״כ עולה למקום מעלתה:

אמר ר׳ פנחס קודם שיצא הצדיק מן העולם בת קול יוצאת בכל יום על אותם הצדיקים בגן עדן הכינו מקום לפלוני שיבא לכאן ועל כן כולם שמחים בו ומקרימים לו שלום אמר רבי יוסי בן פזי תא חזי כיון שהנשמה פוגעת בהם והדון לאחר כך פוגעת לאותו המלאך הממונה עליהם דתנן מלאך ממונה על בתי קברי ודומה שמו והוא מכריז ביניהם בכל יום על הצדיקים העתידים ליכנס ביניהם ומיד פוגעת בו כדי לשכך הגוף בהשקט ובמנוחה. אמר רבי ייסא זה המלאך הנקרא דומה ממונה על שוכני עפר והופקדו בידו כל פנקסי הצדיקים והבורות החסידים השוכנים בעפר והוא עתיד להוציאם בהשבון ותאנא אמר רבי אלעזר לעתיד לבא כשיפקוד הקב״ה להחיות המתים יקרא למלאך הממונה על הקברות ודומה שמו ויתבע ממנו מנין כל המתים הצדיקים והחסידים ואותם גרי הצדק ושנהרגו על שמו והוא מוציאם בהשבון כמו שנטלם בהשבון הדא הוא דכתיב (ישעיה מ) המוציא במספר צבאם וגו׳ איש לא נעדר ותאנא אמר רבי שמואל ברבי יעקב נפשות הרשעים נתונות בידו של מלאך זה ששמו דומה להכניסם בגיהנם ולדון שם. וכיון שנמסרות בידו שוב אינן חוזרות עד שיכנסו לגיהנם. וזהו יראת דוד שנתיירא כשעשה אותו עון שנאמר (תהלים צד) לולי ה׳ עזרתה לי כמעט שכנה דומה נפשי אמר רבי ייסא הנשמה פוגעת לו להכנים אותו גוף עם שאר גופות הצדיקים בהשבונם. דאמר רב נחמן הכי אתגזר דעל ידוי דדומה עאלין בבתי קברי. ובתושבן פתקא זמין לאפקא לון והוא ממונה על דיירי עפרא. אמר רבי אחא אותה הנשמה ממש ואותו הגוף ממש עתיד הקב״ה להעמידו בקיומו לעתיד לבא אבל שניהם יהיו שלמים בתשלום הדעת להשיג מה שלא השיגו בעולם הזה:

תניא אמר רבי אבא מלאך אחד אשר קסת הסופר במתניו עתיד להרשים כל אחד ואחד על מצחו. ולאחר כן השר הגדול הולך לתקן כל אחד ואחד ולהעמידו לקבל נשמה. עוד תניא אמר ר׳ יוחנן ממטרון שר הפנים שהוא נער עבד מרבו תאדון המושל עליו ממונה על הנשמה בכל יום להספיק לה מאותו האור שנצטוה והוא עתיד למיסב הושבן פתקא בבתי קברי מן דומה ולאחזאה ליה קמי מאריה והוא זמין למעבד המיר תחוא גרמא תחות ארעא לתקנא לגופייא ולקיימא לון בשלימותא בזמנא דקב״ה ישרר לה לאתרה ואמר רבי נתוראי זה ממטרון דקאמרן איהו עתיד ליפות לגוף בבתי קברי א״ר יהודה ברבי שלום כך קבלנו בשעה שזה הולך בשליחותו של מקום קודשא בריך הוא מניע כל צבאותיו של מעלה באות אחת משמו. רבי יצחק אמר על שתים אותיות משמו להורות שהוא הכל ואין אחר בלתו:

אמר רב חונא תא חזי שבועת קיימא דא אומי ליה נשמתא שתואיל ואתה הולך בשליחות זה לא תקח אשה לבני

כלומר שלא תקח גוף לבנייני ליכנס בגוף אחר בגוף זר בגוף שאינו ראוי לי. אלא בהתהוא ממש שהוא שלי בהתהוא ממש שיצאתי ממנו אותו הגוף שנצטער עמי באותו העולם ולא היה לו הנאה וכסוף בו מפני יראת קונו אותו הגוף ממש תקח לי לחיות עמו בהאי שמחת הצדיקים עם שמחת הקב"ה:

תניא הנקדמים בבתי קברי אותם שנשאו ונתנו בתורה. דהא תנן כשנכנס אדם לקבר מאי דשאלו ליה תחילה הוא אי קבע עתים לתורה. דכתיב (ישעיה ל"ג) והיה אמונת עתך וגו' וכשיצא אינו דין לחקיימם בתחלה אמר רבי אבא לעת ערב זהו יום הששי שהוא ערב השבת אז הזמן לקיימא מתייא. מאי משמע דתנן שיתא אלפי שנין הוי עלמא והוא אלף הששי שהוא סיום הכל והיינו לעת ערב זמן סיום הכל אמר רבי אבא באותה שעה אותו הגוף עומד בארץ ישראל ושם נכנסת בו נשמתו אמר רבי יוחנן מי מוליך הגוף לארץ ישראל אמר רבי זירא קודשא בריך הוא עושה מחילות תחת הארץ והם מתגלגלים והולכים לארץ ישראל. הדא הוא דכתיב (שם כו) וארץ רפאים תפיל אמר רבי יצחק גבריא"ל מוליך אותם לארץ ישראל אמר רבי אבהו כיון שהגוף נבנה על קיומו ומביאין אותו לקבל נשמתו לארץ ישראל הנשמה ממתנת אליו ויוצאת לקראתו:

אמר ר' יהודה שבעה דברים נבראו קודם שנברא העולם ואלו הן וכו' כסא הכבוד שנאמר (תהלים צג) נכון כסאך מאז מעולם אתה וכתיב (ירמיה יז) כסא כבוד מרום מראשון שהוא היה ראש הנקדם לכל. ונטל הקב"ה את הנשמה הטהורה מכסא כבוד לחיות מאירה לגוף הדא הוא דכתיב ראשך עליך ככרמל זהו כסא הכבוד שהוא ראש על הכל ודלת ראשך כארגמן זו היא הנשמה הנטלת ממנו מלך אסור ברתמים זהו הגוף שהוא אסור בקבר וכלה בעפר ולא נשאר ממנו אלא כמלא תרווד רקב וממנו יבנה כל הגוף וכשפוקד הקב"ה את הגוף הוא יאמר לארץ שתפליט אותו לחוץ דכתיב (ישעיה כו) וארץ רפאים תפיל א"ר יוחנן המתים שבארץ הם חיים תחלה תת"ד יחיו מתיך (שם). נבלתי יקומון אלו שבחוץ לארץ הקיצו ורננו שוכני עפר אלו המתים שבמדבר דאמר רבי יוחנן למה מת משה בחוץ לארץ לחראות לכל באי עולם כשם שעתיד הקדוש ברוך הוא להחיות למשה כך עתיד להחיות לדורו שהם קבלו התורה ועליהם נאמר (ירמיה ב') זכרתי לך חסד נעוריך אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה דבר אחר הקיצו ורננו שוכני עפר אלו הם האבות. והמתים בחוצה לארץ יבנה גופם ומתגלגלים תחת הארץ עד ארץ ישראל ושם יקבלו נשמתם ולא בחוצה לארץ הדא הוא דכתיב (יחזקאל לז) לכן הנבא ואמרת אליהם הנה אנכי פותח את קברו יכם והעליתי אתכם מקברותיכם עמי והבאתי אתכם אל אדמת ישראל. מה כתיב אחריו ונתתי רוחי בכם וחייתם:

אמר רבי פנחס עתיד הקב"ה ליפות לגוף הצדיקים לעתיד לבא כיופי של אדם הראשון כשנכנס לגן עדן שנא' (ישעיה נח) ונחך ה' תמיד וגו' והיית כגן רוה. אמר רבי לוי הנשמה בעודה במעלתה ניזונת באור של מעלה ומתלבשת בו וכשתכנס לגוף לעתיד לבא באותו האור ממש תכנס. ואזי הגוף יאיר כזוהר הרקיע תת"ד (דניאל יב) והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע וישיגו בני אדם דעה שלימה שנאמר (ישעיה יא) כי מלאה הארץ דעה את ה' מנ"ל הא ממה דכתיב ונחך ה' תמיד והשביע בצחצחות נפשך זה אור של מעלה ועצמותיך יחליץ זה פקידת הגוף והיית כגן רוה וכמוצא מים אשר לא יכזבו מימו זהו דעת הבורא ית' ואזי ידעו הבריות שהנשמה הנכנסת בהם שהיא נשמת החיים נשמת התענוגים שהיא קבלה תענוגים מלמעלה ומעדנות לגוף וחכל תמהים בה ואומרים (שיר ז') מה יפית ומה נעמת אהבה בתענוגים זו היא הנשמה לע"ל. א"ר יתודה תא חזי שכך הוא דכתיב מלך אסור ברהטים. וכתיב בתריה מה יפית ומה נעמת.

אמר ר' שלום בר מניומי אין לך כל צדיק וצדיק מאותם העוסקים בתורה שאין לו מאתים עולמות וכסופין בשביל התורה תת"ד (שיר ח) ומאתים לנוטרים את פריו ומאתים על שמוסרים עצמם בכל יום כאילו נהרגו על קדושת שמו בהאי פסוקא. דכתיב ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך ותאנא כל המכוין לבו בהאי פסוקא כדי למסור נפשו על קדושת שמו מעלה עליו הכתוב כאילו נהרג בכל יום עליו הת"ד (תהלים מד) כי עליך הורגנו כל תיום אמר רב נחמן כל המוסר נפשו בהאי פסוקא נוחל ארבע מאות עולמות לעולם הבא אמר רב יוסף והא תנן מאתים אמר רב נחמן מאתים על התורה ומאתים על שמסר עצמו בכל יום על קדושת שמו:

תנן התם בארבעה פעמים בשנה בכל יום עדן מנטף על הגן ויוצא מאותם הטפות נהר גדול המתחלק לארבעה ראשים ושמנה וארבעים טפות מנטף בכל יום ומשם שבעים אילני הגן תת"ד (תהלים קד) ישבעו עצי ה' ר' תנחום אמר מהכא (שם) משקה הרים מעליותיו אי זו היא עליה זהו עדן ועדן באיזה מקום הוא. ר' יהודה אמר למעלה מערבות הוא ר' יוסי אמר בערבות הוא דהא תנן שם גנזי חיים טובים ברכה ושלום ונשמתן של צדיקים והגנוז העליון הוא עדן למה מכוון כנגדו גן בארץ ונוטל ממנו שבע בכל יום: ת"ר כל נשמתן של צדיקים למעלה בעדן הן ומה ממה שיורד מעדן ישגא החכמה בעולם. לעומדים בו ונהנין מהנאותיו וכסופיו על אחת כמה וכמה אמר רבי יצחק כיון שהנשמה זוכה ליכנס בשערי ירושלים של מעלה. מיכא"ל השר הגדול הולך עמה ומקדים לה שלום מלאכי השרת תמהים בו ושואלים עליה (שיר ג') מי זאת עולה מן המדבר מי זאת עולה בין העליונים מהגוף התרב שדומה להבל דכתיב (תהלים קמד) אדם להבל דמה. הוא משיב ואומר (שיר ו) אחת היא יונתי תמתי אחת היא מיוחדת היא. אחת היא לאמה וגו' לאמה זו היא כסא הכבוד שהיא אם לנשמה ויו"רת לה שנגזרת ממנה. ראוה בנות ויאשרוה אלו שאר הנשמות שהן במעלתן למעלה והן הנקראות בנות ירושלים משבחות לה ואומרות שלום בואך מלכות ופלגשים ויהללוה. מלכות אלו האבות שהם מלכות. ופלגשים הן גירי הצדק כולם משבחות ומקלסות אותה עד שנכנסת למעלה. ואזי הנשמה במעלתה ומתקיימת אריכות הימים. רבי יצחק פתח (שיר ז) הדודאים נתנו ריח וגו'. ת"ר לעתיד

לבא הקב"ה מחיה את המתים וינער אותם מעפרם שלא יחיו בנין עפר כמות שהיו בתחלה שנבראו מעפר ממש דבר שאינו מתקיים הדא הוא דכתיב (בראשית ב) וייצר ה' אלהים את האדם עפר מן האדמה ובאותה שעה יתנערו מעפר מאותו הבנין ויעמדו בבנין מקויים להיות להם קיומא הדא הוא דכתיב (ישעיה נב) התנערי מעפר קומי שבי ירושלם יתקיימו בקיומא ויעלו מתחת לארץ ויקבלו נשמתם בארץ ישראל באותה שעה ישיב קב"ה כל מיני ריחין שבגן עדן עליהם הדא הוא דכתיב (שיר ז) הדודאים נתנו ריח אמר רבי יצחק אל תקרי הדודאים אלא הדודים זהו הגוף והנשמה שהם דודים ורעים זה עם זה רב נחמן אמר דודאים ממש מה הדודאים מולידים אהבה בעולם אף הם מולידים אהבה בעולם ומאי נתנו ריח כשרון מעשיהם לדעת ולהכיר לבוראם. ועל פתחינו אלו פתחי שמים שהם פתוחים להוריד נשמות לפגרים כל מגדים אלו הנשמות. חדשים גם ישנים אותם שיצאו נשמתם מהיום כמה שנים. ואותם שיצאו נשמתם מימים מועטים וזכו בכשרון מעשיהם להכנס בעוה"ב כולם עתידים לירד בבת אחת להכנס בעוה"ב כולם עתידים לירד בבת אחת להכנס בגופות המוכנים להם.

תאנא אמר ר"י שלש כתות של מלאכי השרת הולכים בכל חדש ובכל שבת ללוות לנשמה עד מקום מעלתה ובמאן נוקים על פתחינו כל מגדים אר"י אלו הן הגופות שהם עומדים בפתחי קברות לקבל נשמתן ודומה נותן פתקא דחשבנא והוא מכריז ואומר רבונו של עולם חדשים גם ישנים אותם שנקברו מכמה ימים ואותם שנקברו מזמן מועט כולם צפנתי לך למיפק להו בחושבנא

אמר רב יהודה אמר רב עתיד הקב"ה לשמוח באותו זמן עם הצדיקים לחשרות שכינתו עמהם והכל ישמחו באותה שמחה הה"ד (שם קד) ישמח ה' במעשיו ובאותו זמן ישיגו הצדיקים דעת שלימה דאמר רבי יוסי ביומא דיחדי קודשא בריך הוא בעובדוי זמינין אינון צדיקיא למנדע ליה בלבהון וכדין יסגי סכלתנו בלבהון כאילו חזי ליה בעינא הדא הוא דכתיב (ישעי' כה) ואמר ביום ההוא הנה אלהינו זה וגו' ושמחת הנשמה בגוף יתר מכולם על שיהיו שניהם קיימים וידעו וישיגו את בוראם ויחנו מזיו השכינה. וזהו הטוב הגנוז לצדיקים לעתיד לבא:

אמר ר' יהודה לרבי חייא הא דתנינן דעתיד הקב"ה לעשות סעודה לצדיקים לעתיד לבא מאי היא א"ל כיון דשמעית הא דאמר רבי אלעזר אתישבא בלבאי דא"ר אלעזר סעודת הצדיקים לעתיד לבא כתאי דכתיב (שמות כד) ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו. ודא הוא דתנן ניזונין ואמר רבי אלעזר באתר חד תנינן נהנין ובאתר אחרא תנינן ניזונין. מאי בין האי להאי אלא תכי אמר אבוי הצדיקים שלא זכו כל כך נהנין מאותו זיו שלא ישיגו כל כך אבל הצדיקים שזכו נזונין עד שישיגו השגה שלימה. ואין אכילה ושתיה אלא זו. והוא היא הסעודה והאכילה. ומנא לן הא ממשה. דכתיב (שמות לד) ויהי שם עם ה' ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכל ומים לא שתה. מפני שהיה נזון מסעודה אחרת מאותו זיו של מעלה וכתאי גוונא סעודתן של צדיקים לעתיד לבא. אמר רבי יהודה סעודת הצדיקים לעתיד לבא לשמות בשמחתו הה"ד (תהלים לד) ישמעו ענוים וישמחו רב הונא אמר מתכא (שם ה') וישמחו כל הוסי בך לעולם ירננו אמר רבי יצחק האי והאי איתא לעתיד לבא ותאנא אמר רבי יוסי יין המשומר בענביו מששת ימי בראשית אלו דברים עתיקים שלא נגלו לאדם מיום שנברא העולם ועתידים להתגלות לצדיקים לעתיד לבא וזו היא השתיה והאכילה ודאי דא היא אמר רבי יהודה ברבי שלום א"כ מהו לויתן ומהו חשור דכתיב (איוב מ) כי בול הרים ישאו לו אמר רבי יוסי והא כתיב (ישעיה כז) בעת ההיא יפקוד ה' בחרבו הקשה והגדולה והחזקה על לויתן נחש בריח ועל לויתן נחש עקלתון והרג את התנין אשר בים הא הכא תלתא אלא רמז הוא דקא רמז על מלכוותא אמר רבי תנחום לית למימר על מה דאמרו דבנן ודאי כך היא. אמר רבי יצחק אנא חוינא קמיה דרבי יהושע ושאילנא האי מלה. אמרנא האי סעודתא דצדיקיא לעתיד לבא אי כך הוא לא אתיישבא בלבאי דהא אמר רבי אלעזר סעודת הצדיקים לעתיד לבא כהאי גוונא דכתיב (שמות כד) ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו אמר רבי יהושע שפיר קאמר רבי אלעזר וכך הוא:

אמר רבי יוסי בהתיא שעתא דזמין קודשא בריך לאתיא מתיא והא סופא דכל עקתין בארבעים לחוי וגזר קיים (דברים כח) ארבעים יכנו לא יוסיף סוף הליכתם של ישראל במדבר בשנת הארבעים ארבעים שנה קודם תחיית הגוף ממתנת לו הנשמה בארץ ישראל בשנת הארבעים יקומון הגופות מעפרא. בארבעים נכלא הגשם הה"ד (בראשית ז) ויהי הגשם על הארץ ארבעים יום וכתיב ויהי מקץ ארבעים יום ויפתח נח זמן גאולתם של ישראל בשנת הארבעים הוא ובחמשים אתי ישוב עלמא דהוא חיובל החזרת הנשמה לגוף בשנת הארבעים שהמתינה לו בארץ ישראל דתנן במתניתין אמר ר' שמעון ארבעים שנה קודם קיום הגוף ממתנת הנשמה לגוף בארץ ישראל באיזה מקום בבית המקדש:

אמר רב יהודה שלש הנהגות יש באדם הנהגת השכל והחכמה. וזו היא כח הנשמה הקדושה והנהגת התאוה שהיא מתאוה בכל תאות רעות. וזהו כח התאוה והנהגה המנהגת לבני אדם ומחזקת הגוף. והיא נקראת נפש הגוף אמר רב דימי זהו כח המחזיק אמר רבי יהודה בא וראה לעולם אין יצר הרע שולט אלא באלו ב' כתות אלין דאמרן נפש המתאוה היא הרודפת אחר יצר הרע לעולם והיא מעוררת את האחרת ומפתה אותה עם הגוף להדבק ביצר הרע וכשאדם שוכב על משחו בלילה נפש המתאוה היא המעוררת ליצר הרע ומחרחרת בו והוא דבק בכל תרתור רע עד שמביא בלב האדם אותה המחשבה הרעה ודבקה בו. ועדיין יש בלבו ולא נגמר לעשותה עד שזאת התאוה מעוררת לכח הגוף כמתחלה להדבק ביצר הרע ואז הוא תשלום הרעה. אמר רבי יצחק מעולם אין יצר הרע מתפתה אלא באכילה ושתיה ומתוך שמחת היין אז שולט באדם בצדיק מה כתיב ביה (משלי יג) צדיק אוכל לשובע נפשו ואינו משתכר לעולם. דא"ר יהודה האי צודבא מרבנן דמרוי קרינא עליה (שם יא) נזם זהב בו' ח חזיר. ולא עוד אלא שמחלל שם

שמים מנהג הרשעים מהו (ישעיה כב) וחנה ששון ושמחת. חיין אז שולם באדם הרוג בקר ושחוט צאן וגו׳ עליהם אמר הכתוב (שם ה׳) הוי משכימי בבקר שכר ירדופו וגו׳ כדי לעורר ליצר הרע שאין יצר הרע מתעורר אלא מתוך חיין: רב הונא כד הוה דריש לאזדהרא לבני אדם הוה אמר להו בני אסתמרו משליחא של גיהנם ומאן הוא, זהו יצר הרע, שהוא שליח של גיהנם. יוצא והולך לפתות בני אדם אחריו עד שהורג לאדם ומוליכו לגיהנם ומכניסו שם ואח״כ עולה משם לפתות לבני אדם ומי שמכיר בו ניצול ממנו ואינו מתחבר עמו אמר רבי יצחק משל למה הדבר דומה לכת לסטים שהיו אורבים בדרכים לגזול ולהרוג לבני אדם ומפרישים מהם אחד שיודע להסית לבני אדם ולשונו רך מה עביד מקדים והלך לקכלם ונעשה כעבד לפניהם עד שמאמינים הטפשים בו ובוטחים באהבתו וכשיחתו ושמחים עמו ומוליכם בחלק דבריו באותו הדרך שהלסטים שם כיון שמגיע עמהם לשם הוא הראשון שהורג בם לאחר שנותנם ביד הלסטים להרגם ולקחת ממונם ואינון צווחין ואמרין ווי דאציתנא לדין ולרכיכא דלישנית לאחר שהרגו אלה עולה משם ויוצא לפתות לבני אדם כמתחלה. הפקחים מה הם עושים כשרואים לזה יוצא לקראתם ומפתה להם מכירין בו שהוא צודה את נפשם והורגים אותו והולכים בדרך אחרת. כך הוא יצר הרע יוצא מכת הלסטים עולה מגיהנם לקבלא דבני נשא ולפתות להם בחלק מתק דבריו כמו לסטים לארנב לבני אדם מה עושה עובר לפניהם והטפשים מאמינים בו באהבתו שהוא הולך לפתותם ועובד להם כעבד שנותן להם נשים יפות אסורות. נותן להם בני אדם להרע מפרק מהם עול תורה ועול מלכות שמים הטפשים רואים כך בוטחים באהבתו עד שהולך עמהם ומוליכם באותו הדרך שהלסטים שם בדרך גיהנם אשר אין דרך לנטות ימין ושמאל כיון שמגיע עמהם לשם הוא הראשון שהורג להם ונעשה להם מה״מ ומכניסן לגיהנם ומורידין להון מלאכי חבלה. ואינון צווחין ואמרין ווי דאציתנא לדין ולא מהניא לון לאחר כן עולה משם ויוצא לפתות לבני אדם הפקחין כשרואין אותו מכירין אותו ומתגברים עליו עד ששולטין עוליו וסאמין מזה הדרך ולוקחין דרך אחרת להצל ממנו רב יוסף כד הוה נחית לבבל חמא אינון רווקיא דהוו עיילי ונפקי ביני נשי שפירין ולא חמאן אמר לון לא מסתפו אלין מיצח״ר אמרו ליה לא מקונדיטון כישא קאתינא מקדושתא דקדישא אתגזרנא דאמר רב יהודה אמר רב צריך אדם לקדש עצמו בשעת תשמיש ונפקי מניה בני קדישי בני מעלי דלא מסתפו מיצח״ר. שנאמר (ויקרא כ) והתקדשתם והייתם קדושים. ר׳ אבא אמר מאי דכתיב (יחזקאל ו׳) ואת שבתותי קדשו אלא אין עונתן של ת״ה אלא משבת לשבת. ומזהר להו דהואיל דתשמיש המטה דמצות הוא קדשו כלומר קדשו עצמכם בשבתותי בהתהוא תשמיש דמצוה:

אמר ר׳ יצחק מאי דכתיב (ישעיה נז) והרשעים כים נגרש וגו׳ אפילו בשעת דינו של רשע הוא מעיז פניו ואזי הוא ברשעתו קיים. וא״ר יצחק כשם שברא קב״ה ג״ע בארץ כך ברא גיהנם באוקי וכשם שברא גן עדן למעלה כך ברא גיהנם למטה. גן עדן בארץ דכתיב (בראשית ב) ויטע ה׳ אלהים גן בעדן וגו׳ גיהנם בארץ דכתיב (איוב י) ארץ עיפתה כמו אופל וגו׳ ג״ע למעלה דכתיב (שמואל א׳ כה) והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים וגו׳ וכתיב (קהלת יב) והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה גיהנם למטה דכתיב (ש״א שם) ואת נפש אויביך יקלענה וגו׳ ג״ע למטה כדאמרן ג״ע למעלה לנשמתן של צדיקים גמורים להיות נזונין מאור הגדול של מעלה גיהנם למטה לאותם הרשעים שלא קבלו ברית מילה ולא האמינו בהקב״ה ודתו ולא שמרו שבת. ואלו הן כעכו״ם שנדונים באש שנאמר (יחזקאל סו) מהאש יצאו והאש תאכלם וגו׳ וכתיב (ישעיה סו) ויצאו וראו בפגרי האנשים וגו׳ גיהנם למעלה לאותם פושעי ישראל שעברו על מצות התורה ולא חזרו בתשובה שדוחים אותם לחוץ עד שיקבלו ענשם והולכים וסובבים כל העולם שנאמר (תהלים יב) סביב רשעים יתהלכון ושם נדונים י״ב חדש לאחר כן מדורם עם אותם שקבלו ענשם במותם כל אחד ואחד כפי המקום הראוי לו והרשעים של העכו״ם נדונים תמיד באש ובמים ושוב אינם עולים שנאמר ואשם לא תכבה משפט הרשעים בגיהנם כמה דכתיב וה׳ המטיר על סדום ועל עמורה גפרית ואש וגו׳ ושוב אינם עולים ולא יקומו ליום הדין שנאמר (דברים כט) אשר הפך ה׳ באפו ובחמתו באפו בעולם הזה ובחמתו בעולם הבא אמר ר׳ יעקב הרשעים שקלקלו ברית מילה שבהם וחללו שבת בפרהסיא וחללו את המועדות ושכפרו בתורה ושכפרו בתחיית המתים וכדומה להם יורדים לגיהנם שלמטה ונודנים שם ושוב אינם עולים אבל יקומו ליום הדין ויקומו לתחיית המתים. ועליהם נאמר (דניאל יב) ורבים מישני אדמת עפר יקיצו אלה לחיי עולם וגו׳ ועליהם נאמר (ישעיה סו) והיו דראון לכל בשר מאי דראון דיי ראון. שהכל יאמרו דיי בראייתם ועל הצדיקים שבישראל נאמר (שם ס) ועמך כלם צדיקים וגו׳:

פתח רב חסדא ואמר כתיב וה׳ אמר המכסה אני מאברהם וגו׳

מה כתיב למעלה. ויקומו משם האנשים וישקיפו על פני סדום לעשות דין ברשעים מה כתיב אחריו המכסה אני מאברהם מכאן שאין הקב״ה עושה דין ברשעים עד שנמלך בנשמתן של צדיקים הת״ד (איוב ד) מנשמת אלוה יאבדו וכתיב המכסה אני מאברהם אמר הקב״ה כלום יש לי לעשות דין ברשעים עד שאמלך בנשמת הצדיקים ואומר להם הרשעים המאו לפני אעשה בהם דין. דכתיב ויאמר ה׳ זעקת סדום ועמורה כי רבה וחטאתם וגו׳ א״ר אבהו הנשמה עומדת במקומה והיא יראה להתקרב אליו ולומר לפניו כלום עד שיאמרו למשמרון שיגישנה לפניו ותאמר מה שרצתה. הת״ד ויגש אברהם ויאמר האף תספה צדיק עם רשע חלילה לך וגו׳. אולי יש חמשים צדיקים וגו׳ הנשמה פותחת ואומרת רבש״ע שמא נתעסקו בג׳ פרשיות של תורה. ואע״פ שלא נתעסקו לשמה שכר יש להם לעה״ב ולא יכנסו לגיהנם. מה כתיב בתריה ויאמר ה׳ אם אמצא בסדום חמשים צדיקים וגו׳. והא יתיר אינון פרשיות. נ״ג הוו אלא א״ר אבהו חמשה ספרים הם בתורה ובכל אחד ואחד נכללים עשרת הדברות עשרה מאמרות שבהם נברא העולם.

חשוב עשרה בכל חד מנחון הוא חמשים. והי תודה לדבדית. וכשראתה שלא מצאת אמרת אולי יתסרון המשים הצדיקים המשה. כלומר אולי יש בהם בני אדם שעסקו בידיעת שמך. שהוא השם הוי"ת במלואו והוא מ"ת. יו"ד ה"א וא"ו ה"א כמספר אדם שעל זה נאמר ועתה ישראל מ"ת ה' אלהיך שואל. וכשלא מצאת הוזרת לומר אולי ימצאון שם ארבעים והיינו שעוד פותחת הנשמה ואומרת רבש"ע אע"פ שלא נתעסקו בתורה שמא קבלו עונשם על מה שחטאו בב"ד ונתכפר להם שנאמר (דברים כה) ארבעים יכנו לא יוסיף ומטה שנתבייש לפניהם דיים להתכפר להם שלא יכנסו לגיהנם מה כתיב אחריו לא אעשה בעבור הארבעים עוד פותחת ואומרת רבש"ע אולי ימצאון שם שלשים כלומר אולי יש ביניהם צדיקים שעסקו והשיגו אותם השלשים מעלות הרמוזות בנבואת יחזקאל בפרשה ויהי בשלשים (שנה) והם כלולים בל"ב נתיבות הכמה שהם כ"ב אותיות וי' ספירות. עוד פותחת ואומרת אולי ימצאון שם עשרים שמא יש ביניהם אנשים צדיקים יחידי סגולה המייחדים ב' פעמים ביום בפסוק שמע ישראל שבה כלולים עשר ספירות במלת אחד האל"ף עם החי"ת הם תשעה. והמלה א' הרי עשרה והד' אמר דהע"ה עלת זה השער לה' צדיקים יבואו בו. ולדת מלשון שער ושני פעמים ביום הרי עשרים. וכן אולי יגדלו בנים לתלמוד תורה ויש להם שכר לעשרת הדברות שתי פעמים בכל יום דא"ר יצחק כל המגדל בנו לתלמוד תורה ומוליכו לבית רבו בבקר ובערב מעלה עליו הכתוב כאילו קיים התורה ב' פעמים בכל יום מה כתיב ויאמר לא אשחית בעבור העשרים וכשאינה מוצאת הוזרת ופותחת ואומרת רבש"ע אולי ימצאון שם עשרה כלומר אולי ימצא ביניהם מי שעוסק בעשרה מאמרות ובעשרת הדברות בכל יום וכן אולי ימצאון ביניהם עשרת שמקדימים לבית הכנסת. דהא תנן כל הנכנס עם עשרה ראשונים בבית הכנסת נוטל שכר כנגד כולם שבאים אחריו מה כתיב לא אשחית בעבור העשרה. כל זה לנשמת הצדיק ללמד סנגוריא וזכות על הרשעים להשקיט חמה והחמה. וכיון שלא מצאת שום זכות ללמד מה כתיב וילך ה' כאשר כלה לדבר אל אברהם ואברהם שב למקומו מהו למקומו למקום מעלתו תידועה. ואז נסתלק הדיין ונסתם הסניגור והקטיגור מקטרג. אמר רבי מצוה לו לאדם להתפלל על הרשעים כדי שיתחזרו למוטב ולאיכנסו לגיהנם. דכתיב (תהלים לה) ואני בחלותם לבושי שק וגו' ואמר רבי אסור לו לאדם להתפלל על הרשעים שיסתלקו מן העולם. שאלמלא סלק הקב"ה לתרח מן העולם כשהיה עובד ע"ז לא בא אברהם אבינו לעולם ושבטי ישראל לא היו. והמלך דוד והמלך למשיח והתורה לא נתנה. וכל אותם הצדיקים והחסידים והנביאים לא היו בעולם:

אמר רב חונא אנא חוית בברכי הים ושמענא דהוו קראן לחהוא גרמא דשדרה דהוא דאשתאר בקברא מכל גופא בתואל רמאה. שאלית עלית. אמרו דהוא כרישא דהויא דאיתו רמאה. וההוא גרמא הוא רמאה מכל שאר גרמי. דתאנא אר"ש דהוא גרמא למה אשתאר בקיומא יתיר מכל שאר גרמי. משום דאיהי רמאה ולית סביל מעמא דמזונא דבני נשא כשאר גרמי ובגיני כך הוא תקיף מכל גרמי והוא ליהוי עקרא דגופא אתבני מניה הדא הוא דכתיב בת בתואל הארמי ותאנא אמר רבי שמעון הוא רמאי ומעולם רמאי ושכן ליצר הרע דאיהו רמאי. הדא הוא דכתיב בת בתואל הארמי גרמא רמאה. ממדן ארם מצמד רמאין כדתנן פדנא דתורי שהוא צמד אחות לבן אחות יצר הרע הארמי בדתנן בתחלה שהיה מנוול בחטאות בזה העולם נקרא לוט. לעתיד לבא שלא יהא מנוול כבקדמיתא כמאן דסתי ומטביל מטאבותיה קראן ליה לבן. על כל פנים אין יצר הרע בטל מן העולם רבי יצחק ברבי יוסי הוה אתי מקפוטקיא ללוד פגע ביה רבי יהודה א"ל רבי יצחק תאמר דהבירנא הכימי מתניתא אתערו להאי עניינא דיצר הרע יתנשי מן עלמא בר תהיא שעתא לזיווגא א"ל חייך הכי אצטריך יצר הרע לעולם כמטרא לעולם דאלמלא יצר הרע הדוותא דשמעתא לא ליהוי אבל לא מנוולא כקדמיתא למחטי ביה הת"ד (ישעיה יא) לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי וגו' אמר רבי אחא כך הוא דקודשא בריך הוא אתער ליה לתהוא עניינא דצריך לזווגא ולא לכל שעתא דיהא תדיר עם בר נש כמו כען דאיהו אשתכח תדיר והמאן ביה בני נשא אלא לתהוא זווגא בלחודוי ואתערותא דהיא אתערותא דקודשא בריך הוא ליהוי הדא הוא דכתיב (יחזקאל לו) והסירותי את לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב בשר אמר רבי יהודה לב להוציא בשר ולא לדבר אחר:

אמר רבי אלעזר מתו דכתיב (דניאל יב) ורבים מישני אדמת עפר יקיצו משמע דכתיב מישני אלו הם הצדיקים הנקדמים בחייהם קודם זה. וכמה שנים הם נקדמים. רבי יהודה אומר מאתים ועשר שנים רבי יצחק אומר רד"י שנה. דכתיב (במדבר כד) ויר"ד מיעקב וגו' יר"ד שנה נקדמים הצדיקים לשאר כל אדם רב נחמן אמר לפי השיעור שנבלה בעפר. א"ל רבי יוסי אם כן הרבה תחיות הוו אלא כל התחיות יהיו באותו הזמן האי דאתמר בחזון (דניאל י) ואמת הדבר וצבא גדול:

אמר רבי יצחק מאי דכתיב (זכריה ח) עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלם ואיש משענתו בידו מרוב ימים. מאי טיבותא דא למיזל כדין דכתיב ואיש משענתו בידו. אלא אמר ר' יצחק עתידים הצדיקים לעתיד לבא להחיות מתים כאלישע הנביא. דכתיב (מלכים ב' ד) וקח משענתי בידך ולך וכתיב ושמת משענתי על פני הנער א"ל קב"ה דבר שעתידים לעשות הצדיקים לעתיד לבא אתה רוצה עכשיו לעשות. מה כתיב וישם את המשענת על פני הנער ואין קול ואין עונה ואין קשב. אבל הצדיקים לעתיד לבא יעלה בידם הבטחה זו. דכתיב ואיש משענתו בידו כדי להחיות בו את המתים:

אמר ר׳ אלעזר שמענא מחברנא מארי מתניתין. דכד נשמתא
ייתי בחתיא גופא קדישא דילת. תא מיליא לתוו על
חייביא דיקומון ויכשרון עובדין ויתן לתו מזיוא יקרא
דיליח דינדעון ויתובון ויזכון זכותא שליסתא. וכד חמא
שלמה דא חוח תוח ואמר (קהלת ח) ובכן ראיתי רשעים
קבורים ובאו וממקום קדוש יהלכו שיבאו ויחיו ממקום קדוש
ותנינן א״ר אבא א״ר יוחנן כתיב (ירמיה ג) היחפוך כושי
עורו ונמר חברבורותיו כך תרשעים שלא זכו לשוב בעולם
הזה ולהקטיר מעשים טובים לעולם לא יקטירו בעוה״ב
אמר ר׳ יעקב עתידה בת קול להיות מתפוצצת בבתי קברות
ואומרת הקיצו ורנו שוכני עפר ועתידים להיות במל של אור
גדול של מעלת. דכתיב (ישעיה כו) כי מל אורות מלך וארץ
רפאים תפיל אכי״ר·

והנני להעתיק בכאן את נוסח מצבתו החקוק על אהלו, לזכרון נצח, ולשם עולם, של אאמו"ר אשר זכרו הקדוש חי בלבי ובלב כל אחד ואחד אשר הכיר אותו, וידע את תורתו וחכמתו, המפורסם בכל קצוי ארץ.

פה נטמן

הודנו והדרנו, זיו כבודנו, מורנו ורבנו, אבינו היקר באדם, כחד מבני עלי', גאון בתורה, בחכמה ובדעת, צדיק יסוד עולם, חוקר ומקובל, קדוש וטהור, מחבר ספרים רבים בהלכה ואגדה, בחקירה וקבלה, ומעתיק את „**הזהר**" הקדוש לעברית, כש"ת מוהר"ר **יהודה יודל** זצלה"ה במהור"ר **ישראל יצחק** ז"ל, מגזע רבינו **יהודה החסיד** זצלה"ה, למשפחת **ראזענבערג**, רב ואב"ד בקהלות רבות במדינת פולין, ובערי טאראנטע, ומאנטרעאל במדינת קאנאדא.

אוי לנו כי שקעה שמשנו

ביום ד' כ"ו תשרי, שנת תרצ"ו לפ"ק.

תהי נשמתו צרורה בצרור החיים.

אבל גדולים צדיקים במיתתם והם קרוים חיים, והשאיר אחריו ברכה, וחבוריו כשלשים ספרים הקדושים והטהורים המלאים חכמה ודעת אלה־ים, בפלפול, הלכה, אגדה, בקבלה, ותרבות, ודיעות, וכו', וכו'.

ואשרינו מה טוב חלקנו שזכינו אל ספר הזהר הקדוש שכבר הי' ספר חתום. והיום שיש לנו הספר הזהר שהוא פירוש הזהר הקדוש על התורה, עם העתקת לשון הקודש, וגם עם הפירוש (זיו הזהר) על פי דרך המקובלים המפורסמים מן אאמו"ר המפורסם זצ"ל, ועל ידי זה יוכלו כל באי שערי זהר תורה לכנוס ולטייל בפרד"ס הזהר.

אהרן אלימלך ראזענבערג שליט"א
בעהמ"ח ספר „לקוטי בית אהרן"
בן להרב הגאון יהודה יודל זצ"ל
המעתיק ספר הזהר הקדוש בהעתקה עברית

לזכר עולם

יוחקו בזה שמות בני ביתי אשר עזרוני בכל יכולתם להוציא לאור עבודתי הקדושה יאריך השי"ת ימיהם בטוב ובנעימים, ויזכו לשבת בארץ הקדושה חיים וקיימים, דשנים ורעננים, הלא המה:

אשתי הצנועה המלומדת, אשת חיל, הרבנית מרת **שרה גיטל** ז"ל, בת החסיד המפורסם מהו"ר **יצחק גרינבערג** ז"ל, המיוחסת ממשפחת הצדיקים הקדושים דערי ריזין וסאדיגארי זי"ע, נכדת ר' **משה פרידמאן** מעיר מאזריטש, ונכדת הגאון הקדוש הגביר האדיר המפורסם בצדקת פזרונו מוה"ר **שלמה צירלס** ז"ל מעיר מעזריטש ומגזע הגאון הגדול הצדיק המפורסם בעל מרכבת המשנה, ושלחן עצי שטים, זי"ע

בתי הצנועה אשת חיל מרת **העסיל** ז"ל. ובעלה היקר הגביר הנדיב מהו"ר **שלמה זאב יוסף גליאסס** ז"ל, בניו יארק.

בני הרב המפורסם כש"ת מהו"ר **אהרן אלימלך ראזענבערג** שליט"א, בעהמח"ס „**לקוטי בית אהרן**" חלק ראשון בראשית. ואשתו היקרה הרבנית מרת **פריידל** תחי', מאנטרעאל.

בני הרב הגאון המפורסם לשם ולתהלה מהו"ר **מאיר יהושע ראזענבערג** זצ"ל, האבד"ק ספרינגפיעלד, מאסס, בארצות הברית, בעהמח"ס „**כור המבחן**" על הלכות מליחה, בשר בחלב, תערובות, ואשתו הרבנית מרת **שיינדל** ז"ל.

בתי הצנועה אשת חיל מרת **שרה** ז"ל, ובעלה הגביר הנדיב מהו"ר **ישראל צוקער** נ"י, בהאמילטאן, קאנאדע.

בני היקר הגביר הנדיב מהו"ר **ישראל מרדכי ראזענבערג** נ"י, ואשתו היקרה מרת **שפרה** תחי', בניו יארק.

בתי הצנועה אשת חיל מרת **חנה** ז"ל, ובעלה היקר הגביר הנדיב מהו"ר **משה האדלער** ז"ל, בטאראנטע, קאנאדע.

בתי הצנועה אשת חיל מרת **ברכה** תחי', ובעלה היקר הגביר הנדיב מהו"ר **שמעון ראהער** נ"י, בטאראנטע, קאנאדע.

בתי הצנועה אשת חיל מרת **רבקה** תחי', ובעלה היקר הגביר הנדיב מהו"ר **ברוך אלבערט** נ"י, במאנטרעאל.

בתי היקרה המוחכמת מרת **לאה** תחי', ובעלה הגביר הנדיב מוה"ר **משה יצחק ריטשלער** נ"י, במאנטרעאל.

בני הרב המפורסם לשם ולתהלה מוה"ר **אברהם יצחק ראזענבערג** שליט"א האבד"ק סאוואנא בארצות הברית, ואשתו הרבנית מרת **שרה מייטא** תחי'.

ואלה מוסיף על הראשונים שמות בני משפחתי היקרים והנכבדים יאריך השי"ת ימיהם ושנותיהם בטוב ובנעימים, הלא המה:

נכדי היקר הגביר הנדיב המפורסם כש"ת מוה"ר **צבי יצחק גלאסס** נ"י. ואשתו היקרה אשת חיל מרת **שיינע איטע** תחי'. בתי היקרה אשת חיל מרת **אסתר אביגיל** תחי'. ובעלה היקר לשם ולתהלה מוה"ר **חיים זאב הכהן כץ** נ"י. ונכדי היקר **יודל אשר** נ"י, ונכדי **שלמה שלום** נ"י.

תפלה זו תיקנה איש האלהי הרמ"ק זצ"ל וטוב לאומרה קודם לימוד הזוהר הקדוש

"יושב "המרומים "ומשגיח "התחתונים. אלוה "לכל "הנאצלים "יחיד "מיוחד "אדון "דחיל "נאמן "ידין. מאציל כל נאצל. בורא כל נברא. יוצר כל נוצר. עושה כל נעשה מי יגיע להשיג אחד מאלפי אלפים ורבי רבבות גודל מעלות נפלאות מעשיך כל שכן גודל יצירותיך. ומי יחשוב לדעת אחד מאלפי אלפים ורבי רבבות סתרי סודות הצפונים בבריאתיך. כל שכן וקל וחומר שאין ביכולתנו להשיג קצת מן הקצת וחלק מן החלק של אלף אלפי אלפים ורבי רבבות מן אצילותך. שאדון אחד יחיד ומיוחד מתייחד עמהם יחוד גמור. לכן אב הרחמן סלח ומחל והעבר על כל חטאותי ועונותי ופשעי שחטאתי ושעויתי ושפשעתי לפניך מיום היותי על האדמה עד היום הזה. שכל רמ"ח אברי ושס"ה גידי ונפשי ורוחי ונשמתי כצאן בלי רועה תעינו ופגמנו את אשר לא נוכל לתקן אם לא בשפע הרב הבא מלמעלה מרום מעלת סדר הצנורות לתקן הפגם שגרמנו. ויהי רצון מלפניך י"י אלהי ואלהי אבותי שתזכך נפשי רוחי ונשמתי שאהיה ראוי והגון לעורר מיין תתאין על ידי לימוד ספר הזוהר הקדוש. גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך. וזכני לאור באור תורתך. ואבינה נועם רזי סודותיה ללמוד וללמד לשמור ולעשות. ויהי נועם אדני אלהינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו. יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך י"י צורי וגאלי:

(יכויז) נבת ליט עטת יהו ננר יפת ולך אאו

מכי"ק מאת אאמו"ר זצ"ל

עשר שאלות

1) מי הוא המחבר של ספר הזהר?
2) מפני מה נקרא זהר?
3) מאיזה חלקים הורכב הזהר?
4) באיזה זמן נתחבר הזהר?
5) באיזה זמן נתגלה הזהר?
6) ע"י מי נתגלה הזהר?
7) באיזה זמן התחילו להדפיס הזהר?
8) מי הוא זה שהניח עליו שבט הבקורת?
9) מי הוא מתרצו היותר גדול?
10) מי המה מפורשיו היותר גדוליב?

הזהר הורכב מעשר חלקים

עצם הזהר. רעיא מהימנא. מדרש הנעלם. מתניתין. תוספתא. סתרי תורה. ספרא דצניעותא אדרא רבא וזוטא. תקוני זהר. זהר חדש.

הזהר מזכיר עשרה ספרים

ספרא דאדם קדמאה. ספרא דחנוך. ספרא דיצירה. ספרא גנזיא דשלמה מלכא. ספרא דחרשין דשלמה מלכא. ספרא דרבי כרוספדאי. ספרא דרב המנונא סבא. ספרא דרב ייבא סבא. ספרא דחכמתא דבני קדם. ספרא דרב אבא.

ממני הרב אהרן אלימלך ראזענבערג שליט"א, בעהמ"ח ספר „לקוטי בית אהרן" בן להרב הגאון יהודה יודל זצ"ל, המעתיק ספר הזהר הקדוש בהעתקה עברית.

הועתק והוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י חיים תשס"ב